ייִדישע
פאלקס ביבליאטעק
מאנטרעאל

DEC 28 1987

דזשעק לאנדאן

דער אײַזערנער קנאפל.

פארלאג אינזעל ניו יארק
1925

Copyright, 1903,
by Jack London.

Yiddish Copy.
Copyright, 1920,
by Lewis Cahan.

דער איזערנער קנאַפּל

איבערזעצט פון

דר. מ. וויינבערג

אינהאלט

קאפיטעל	זייט
1. מיין אָדלער	7
2. אויפפאָדערונגען	26
3. דזשעקסאָנ׳ס האנד	46
4. שקלאפען פון דער מאשין	61
5. „די פריינד פון וויסענשאפט“	72
6. שאָטענס	99
7. דעם בישאָפ׳ס חלום	109
8. די מאשין־ברעכער	118
9. די מאטעמאטיק פון א חלום	139
10. דער דרעה־ווינד	157
11. די גרויסע ריזיקאלישע אונטערנעהמונג	169
12. דער בישאָפ	181
13. דער אלגעמיינער סטרייק	197
14. דער אָנהויב פונ׳ם סוף	208
15. די לעצטע טעג	218
16. דער סוף	226
17. די שארלאך רויטע ליווערע	239
18. אין די שאָטענס פון סאנאמא	247

19. די אומוואנדלונג — — — — — — — — — — 258
20. דער פארלוירענער אָליגארך — — — — — — 269
21. די ברומענדיגע אַפגרונד־חיה — — — — — — 280
22. די שיקאגאָ׳ר קאָמונע — — — — — — — — 288
23. די אַפגרונד־מענשען — — — — — — — — 306
24. א שרעקליכער חלום — — — — — — — — 327
25. די טעראָריסטען — — — — — — — — 336
באמערקונגען — — — — — — — — — — — 339

דער אײזערנער קנאַפּעל

ערשטער קאפּיטעל

מיין אָדלער

דער לאַשצענדער זומער־ווינטעל שאָקעלט די בוימער פון וואַלד, און דער ווילד־וואסער־טייכעל הילכט אָב מיט זיסע קלאַנגען לויפענדיג איבער די קליינע מאָכיגע שטיינדלעך. די זומער־פויגעלעך שוועבען ארום אין דעם זונענשיין און פון איבער־ראַל הערט זיך דאָס זשומען פון ביהנען. אַלעס איז אזוי שטיל, און איך זיץ דאָ און טראַכט, טראַכט און בין זעהר אונרוהיג. עס איז די שטילקייט, וועלכע מאַכט מיך אונרוהיג. עס זעהט אויס, ווי אוננאַטירליך. די גאַנצע וועלט איז שטיל, נור עס איז די שטילקייט פאַר א שטורם. איך שטרענג אָן מיינע אויערען און אַלע מיינע חושים און צו דערכאַפּען כאָטש א טאָן פון דעם אָנ־קומענדען שטורם. אָה, ער זאָל נור ניט קומען פאַר דער צייט! ער זאָל נור ניט קומען פאַר דער צייט! (1)

עס איז גאָר קיין חדוש ניט, וואָס איך בין אונרוהיג, אז איך טראַכט, טראַכט און קען גאָר ניט אויפהערען טראַכטען. איך בין שוין אזוי לאַנג אינ׳ם סאַמע קאָך פון לעבען, אז דיזע שטילקייט דריקט מיך און איך קען זיך גאָר ניט צוריקהאַלטען פון טראַכטען וועגען דעם שרעקליכען שטורם פון טוידט און פארניכטונג, וועלכער וועט באַלד אויסברעכען. אין מיינע אויערען קלינגען די געשרייען פון די צושלאָגענע און צו׳הרג׳עטע, און איך קען זעהן, ווי איך האָב פריהער געזעהן (2) דאָס שעהנע מענשען־פלייש צופליקט און פארשמירט פון בלוט — און זייערע נשמות ארויסגעריסען פון זייערע קערפּער מיט געוואַלד און געשליידערט צו גאָט. אזוי עררייכען מיר עס, אָרימע שטערבליכע, אונזערע צוועקען, שטרע־

1) זעה די באמערקונגען צום סוף פונ׳ם בוך.

בענדיג צו ברענגען שטענדיגען פריעדען און גליק דורך הריגות און צושטערונג.

און אחוץ דעם, פיהל איך אזוי איינזאם, און ווען איך טראכט ניט וועגען דעם, וואָס ערוואַרטעט אונז, קומט מיר דאָס פארגאַנגענע גליק אויפ'ן געדאנק און וואָס וועט שוין מעהר ניט צוריקקוקען — מיין אָדלער, שלאָגענדיג מיט די מעכטיגע פליעגלען די ארומרינגלענדע פוסטקייט, אויפהויבענדיג זיך צו דאָס, וואָס איז פאַר איהם אימער געוועזען זיין זון־פלאַמענדער אידעאל פון מענשליכער פרייהייט. איך קען ניט זיצען מיט פארלייגטע הענד און וואַרטען אויף דער גרויסער פאסירונג, וואָס איז, אייגענטליך, זיין אויפטהו, כאָטש ער אליין איז שוין ניטאָ עס צו זעהן מיט זיינע אויגען. ער האָט אָפּגעגעבען אלע זיינע יאָהרען צו דעם און מקריב געוועזען זיין לעבען. דאָס איז זיין האַנד־ארבייט. ער האָט עס געמאַכט. (3)

און אָט איצט, אין דיעזער אנגסט פון וואַרטען אויף דאָס אָנקומענדע, וועל איך שרייבען וועגען מיין מאַן. עס איז דאָ פיעלעס אין זיין פערזענליכקייט און כאראקטער, אויף וואָס איך נור אליין קען וואַרפען א העלען ליכט. אזא נאָבעלער כאראקטער קען ניט געמאָהלען ווערען צו העל. ער האָט געהאַט א גרויסע, לייכטענדע זעעלע, און ווען מיין ליעבע צו איהם ווערט אין גאַנצען ריין און זעלבסטלאָז, באַדויער איך מייסטענס דאָס, וואָס ער וועט ניט זעהן אונזער זיעג, ווייל דורכפאַלען איצט קענען מיט ניט. ער האָט געבויט צו גוט און געטריי, אז דאָס זאָל מעגליך זיין. וועה וועט יעצט זיין דעם אייזערנעם קנאַפּעל! אָט באַלד וועט ער ווערען אַראָפּגעשליידערט פון דער שמאַכטענדער מענשהייט. ווי נור עס וועט געגעבען ווערען דער סיגנאַל, וועלען אלע ארבייטער־חילות זיך מיט אמאָל אויפהויבען. אזוינס האָט נאָך קיינמאָל ניט פּאַסירט אין דער וועלט־היסטאָריע. די סאָלידאַריטעט פון די ארבייטער איז יעצט א זיכערהייט. און דעם ערשטען מאָל אין דער געשיכטע וועט זיין אן אינטערנאַציאָנאַלע רעוואָלוציאָן ברייט און גרויס, ווי די וועלט אליין איז. (4)

אַט ווי איהר זעהט, בין איך פול מיט דעם, וואָס ערוואַרטעט אונז. איך האָב עס דורכגעלעבט טאָג און נאַכט און אַזוי לאַנג, אַז דאָס איז די איינציגע זאַך, וועגען וואָס איך דענק. איך קען ניט איינמאָל אַ טראַכט טהאָן פון מיין מאַן, און איך זאָל זיך גלייך ניט דערמאָנען וועגען דעם. ער איז אייגענטליך געווען די נשמה פון דער באַוועגונג, און ווי אַזוי קען איך צושיידען די צוויי?

ווי איך האָב פריהער געזאָגט, עס איז דאָ זעהר פיעלעס צו ערקלערען אין זיין כאַראַקטער, וואָס בלויז איך קען טהאָן. עס איז גאַנץ גוט באַקאַנט, אַז ער האָט שווער געאַרבייט פאַר פרייהייט און האָט שרעקליך געליטען. ווי שווער ער האָט געאַרבייט און ווי שרעדליך ער האָט געליטען, ווייס איך זעהר גוט, ווייל איך בין געווען מיט איהם צוזאַמען דורך דיזע צוואַנציג אַנגסטליכע יאָהרען און איך ווייס זיין גוואַלדיגע געדולד, זיין אונערמיעדליכע אָנשטרענגונג, זיין אייביגע איבערגעבענהייט צו דער זאַך, פאַר וועלכער ער האָט בלויז מיט צוויי מאָנאַטען צוריק אַוועקגעלעגט זיין לעבען.

איך וועל פּרובירען שרייבען זעהר איינפאַך און געלאַסען, ווי אַזוי ערנסט עס וועט איז אַריינגעטראָטען אין דער געשיכטע פון מיין לעבען — ווי איך האָב איהם צום ערשטען מאָל באַגעגענט, ווי ער איז געוואַקסען, ביז איך בין געוואָרען אַ טייל פון איהם, און די גרויסע ענדערונג, וואָס ער האָט געבראַכט אין מיין לעבען. אַזוי וועט איהר קענען קוקען אויף איהם דורך מיינע אויגען און איהם ערלערנען ווי איך האָב איהם ערלערנט — אין אַלעס, און אַ הויז די זאַכען, וואָס זיינען צו אינטים און צו זיס און אָנגענעהם פאַר מיר, אום זיי איבערצוגעבען.

עס איז געווען אין פעברואַר, 1912, ווען איך האָב איהם דאָס ערשטע מאָל באַגעגענט, ווען ער איז געקומען אין אונזער הויז, אַלס אַ גאַסט פון מיין פאָטער. (ה) איך קען ניט זאָגען, אַז מיין ערשטער איינדרוק וועגען איהם איז געווען אַ באַזונדערס גוטער. ער איז געווען איינער פון פיעלע ביים מיטאָג און אין זאַל, וואו מיר האָבען זיך פאַרזאַמעלט און געוואַרט, אַז אַלע זאָלען צוזאַמענ־

קומען, האָט ער אויסגעזעהן גאָר ניט ווי אויף זיין פּלאַץ. דאָס איז געווען דער „גייסטליכער אבענד", ווי מיין פאָטער פלעגט עס רופען, און ערנסט איז זיכער ניט געווען אם פּלאַץ צווישען די אלע קירכען־מענער.

ערשטענס, האָבען איהם זיינע קליידער ניט זעהר גוט גע־פּאסט. ער האָט געטראָגען א דונקעלען טאַנדעטנעם אנצוג, וואָס האָט זעהר שלעכט געפּאסט זיין קערפּער. דער אמת איז, אַז קליידער, ניט באשטעלט פון א שניידער ספּעציעל, האָבען איהם קיינמאָל ניט געפּאסט. און אין דיזען אבענד, ווי אימער, האָבען זיינע מוסקולען ארויסגעשפּארט דורך זיינע קליידער, וועהרענד דער ראָק צווישען זיינע אקסלען איז געווען שרעקליך צוקניימשט צוליעב זיינע שטארק־ענטוויקעלטע שולטערען. זיין נאקען האָט אויסגעקוקט ווי ביי א פּרייז־פּייטער, (6) דיק און שטארק. און איך האָב ביי זיך געטראכט: אָט דאָס איז עס דער פּילאָזאָף און געוועזענער שמיעד, וואָס מיין פאָטער האָט ענטדעקט? און ער האָט זיכער אויסגעקוקט ווי א שמיעד, מיט זיינע ארויסשפּאַ־רענדע מוסקולען און זיין גרויסען דיקען נאקען. איך האָב איהם גלייך קלאַסיפיצירט אלס א מין וואונדער־קינד, א מין בלינדער טאָם (7) פון דעם ארבייטער־קלאַס.

און דאַן, ווי ער האָט עס מיר געררייכט די האנד! זיין האנד האָט אָנגעגריפען מיינע מיט קראפט, און ער האָט געקוקט אויף מיר דרייסט מיט זיינע שווארצע אויגען — א ביסעל צו דרייסט, האָב איך געטראכט. איך בין, פארשטעהט איהר מיך, געווען א פּראָדוקט פון מיינע אומשטענדען, און צו יענער צייט האָב איך געהאַט שטארקע קלאַס־אינסטינקטען. אַזאַ מין דרייסטקייט פון א מענשען פון מיין איינענעם קלאַס וואָלט געווען כמעט אונ־פארצייהליך. איך ווייס, אַז איך האָב זיך ניט געקענט צוריק־האלטען פון אראָפּלאָזען מיינע אויגען. און איך האָב זיך געפיהלט ערלייכטערט, ווען איך האָב זיך אומגעקעהרט צו באגריסען בישאָפּ מאָרהויז — מיינער א ליעבלינג, אַן אנגענעהמער און ערנסטער מאַן פון מיטעלע יאָהרען. ער איז געווען עהנליך צו קריסטי־

אין זיין אויסזעהן, ווי אין זיין גוטסקייט. און דערצו איז ער געווען א גרויסער געלעהרטער.

אָבער דיזע דרייסטיגקייט, וועלכע, איך האָב געמיינט, איז איינפאכע חוצפה, איז געווען א וויכטיגער שליסעל צו דער נאַטור פון ערנסט עווערהארד. ער איז געווען איינפאך, אָפענהערציג, האָט זיך ניט געשראָקען פאר קיין זאך, און האָט זיך ענטזאגט צו פארלירען צייט אויף קאָנווענציאָנעלע מאניערען. „דו ביזט מיר געפעלען געוואָרען", האָט ער מיר געזאָגט א לאנגע צייט נאָכדעם, טו ווארום זאָל איך ניט אָנזעטיגען מיינע אויגען מיט דעם, וואָס פארשאפט מיר פארגעניגען ?"

איך האָב געזאָגט, אז ער האָט זיך ניט געשראָקען פאר קיין זאך. בטבע איז ער געווען אן אריסטאָקראַט — כאָטש ער האָט זיך אימער געפונען אינ'ם לאגער פון די ניט־אריסטאָקראטען. ער איז געווען אן איבער־מענש, א בלאָנדע חיה, ווי ניטשע (8) האָט געשילדערט, און דערצו איז ער נאָך געווען א הייסער דעמאָקראַט.

פאראינטערעסירט אין די אנדערע געסט און דערצו נאָך דאָס, וואָס ער איז מיר נאָר ניט געפעלען געוואָרען אויפ'ן ערשטען בליק, האָב איך אין גאנצען פארגעסען אָן דעם ארבייטער־פילאָזאָף, כאָטש איין מאָל אָדער צוויי האָב איך איהם יאָ באמערקט ביים טיש. איבערהויפט זיין פינטלען מיט'ן אויג, ווען ער האָט זיך איינגעהערט אָט צו איין גייסטליכען, אָט צום צווייטען, און דאן האָב איך איהם כמעט פארגעבען פאר זיינע אונפאסיגע קליידער. נור די צייט איז פאָראיבער, דער מיטאָג איז געווען צו ענדע און ער האָט ניט געעפענט זיין מויל צו רעדען, ווערהענד די גייסטליכע האָבען געהאלטען אין איין רעדען וועגען דעם ארבייטער־קלאס און זיין באציהונג צו דער קירך, און וואָס די קירך האָט געטהאָן און טהוט יעצט. איך האָב באמערקט, אז מיין פאָטער האָט זיך געערגערט, פאר וואָס ערנסט האָט ניט גערעדט. איינמאָל האָט מיין פאָטער זיך באנוצט מיט א שטילען מאָמענט און האָט איהם געבעטען ער זאָל עפּעס זאָגען ; נור ערנסט האָט א ציה געטהאָן מיט די אקסלען און א זאָג געטהאָן : איך האָב

ניט וואָס צו זאָגען", האָט ער זיך ווידער גענומען עסען געזאַל־צענע מאַנדלען.

אָבער מיין פּאָטער האָט זיך איינגעשפּאַרט. נאָך אַ קורצער ווײַלע האָט ער געזאָגט:

— מיר האָבען מיט אונז אַ מיטגליעד פון דעם ארבייטער־קלאַס. איך בין זיכער, אַז ער קען אונז מאַכען זעהן פּיעֶלעס פון אַ נייעם שטאַנדפּונקט, וואָס וועט זיין גאַנץ אינטערעסאַנט און אָפּפרישענד. איך מיין עס הערר עווערהאַרד.

די אַנדערע געסט האָבען זיך געמאַכט כלומר'שט פאַראינטער־רעסירט און האָבען געבעטען ערנסט'ן, ער זאָל אַרויסזאָגען זיין מיינונג. זייער האַלטונג צו איהם איז געװעזען אַזוי געמיטליך, טאָלעראַנט און אַזוי פריינדליך, אַז עס האָט אויסגעקוקט אַזוי ווי זיי וואָלטען איהם געוואָלט ווייזען, ווי ניט שטאָלץ זיי זיינען, ווען זיי פּאַרלירען אַ וואָרט מיט איהם. איך האָב געזעהן, אַז ערנסט האָט עס באַמערקט און עס האָט איהם אַמוזירט. ער האָט זיך לאַנגזאַם אַרומגעקוקט. איך האָב געזעהן דעם בלאַס פון שפּאַס אין זיינע אויגען.

— איך בין ניט זעהר באַהאַוועגט מיט דעם שעהנעם אַנ־שטענדיגען אופן, ווי גייסטליכע רעבאַטירען, — האָט ער אָנגע־פאַנגען, און ער האָט עטוואָס געשמאַמעלט, אַזוי ווי ער וואָלט געוועזן אַ צו גרויסער עניו.

— אדרבא, רעדט, — האָבען אַלע אין איהם געדרונגען, און דר. האַמערפיעלד האָט געזאָגט: „אונז איז וויכטיג דער אמת, פון וועמען ער זאָל ניט קומען." „אויב ער איז נור ערנסט גע־מיינט", האָט ער צוגעלייגט.

— אויב אַזוי, מאַכט איהר אַן אונטערשיעד צווישען אמת און ערנסטקייט? — האָט ערנסט, לאַכענדיג, שנעל געענטפערט.

דר. האַמערפיעלד האָט ברייט געעפענט זיין מויל פון ער־שטוינונג, און האָט קוים געענטפערט: „די בעסטע פון אונז קענען האָבען אַ טעות, יונגער־מאַן. זאָגאַר די בעסטע פון אונז."

— גאַנץ גוט, — האָט ער געענטפערט, — און לאָמיר גלייך

אָנפאַנגען מיט דעם, אַז איהר אַלע האָט אַ גרויסען טעות. איהר ווייסט גאָר ניט, און נאָך מעהר ווי גאָר ניט, וועגען דעם אַר־בייטער־קלאַס. אייער סאָציאָלאָגיע איז אַזוי פאַלש און ווערטה־לאָז, ווי אייער מעטאָדע פון דענקען.

עס איז ניט געווען אַזוי דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט, נור ווי ער האָט עס געזאָגט. איך האָב ערוואַכט ביים ערשטען קלאַנג פון זיין שטימע, זי איז געווען אַזוי דרייסט, ווי זיינע אויגען. עס איז געווען דער טרומפּייטען־רוף אין זיין שטימע, וואָס האָט מיך דורכגענומען. און די מענשען ארום האָבען ע־וואַכט און זיינען אויפגעטרייסעלט געוואָרען פון זייער פאַרשלאָ־פענקייט.

— וואָס איז עס אַזוי שרעקליך פאַלש און ווערטהלאָז אין אונזער דענקונגס־מעטאָדע, יונגער־מאַן ? — האָט דר. האַמערפיעלד געפרעגט. און שוין האָט זיך עטוואָס אונפריינדליכעס באַמערקט אין זיין שטימע און אין דעם מאַניער פון זיין אויסשפּראַך.

— איהר זיינט מעטאַפיזיקער. מיט מעטאַפיזיק קענט איהר אַלעם איבערצייגען, און אַזוי האַנדלענדיג, קען יעדער מעטאַפיזי־קער איבערצייגען, צו זיין אייגענער צופריעדענהייט, אַז דער אַנ־דער מעטאַפיזיקער האָט אַ טעות. איהר זיינט אַנאַרכיסטען אין דער וועלט פון געדאַנק, און איהר זיינט משוגענע וועלטען־מאַכע־. יעדער איינער פון אייך וואוינט זיך אין אַ וועלט, וואָס ער האָט זיך אַליין געמאַכט, באַשאַפען לויט זיינע אייגענע פאַנטאַזיען און פאַרלאַנגען. איהר קענט ניט די ריכטיגע וועלט, אין וועלכער איהר לעבט, און אייער דענקען האָט קיין פּלאַץ ניט אין דער ריכ־טיגער וועלט, סיידען נור דאָס, וואָס עס איז אַן ערשיינונג פון פאַגרייזטען דענקען.

— ווייסט איהר, אָן וואָס איך האָב זיך דערמאָנט, ווען איך בין געזעסען ביים טיש און זיך צוגעהערט ווי איהר רעדט ? איהר האָט מיך דערמאָנט אָן די געלעהרטע פון מיטעל־אַלטער, וועלכע האָבען זעהר ערנסט און באַלעהרענד דעבאַטירט איבער די זעהר וויכטיגע פראַגע : וויפיעל מלאכים קענען טאַנצען אויפ'ן שפּיץ

פון אַ נאַרעל? מיינע ווערטהע העררען, איהר זיינט אַזוי ווייט פונ׳ם אינטעלעקטועלען לעבען פונ׳ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט, ווי דער אינדיאַנער דאָקטאָר, וואָס האָט געמאַכט זיינע צערעמאָניעס אין די פאַרצייטיגע וועלדער מיט צעהן טויזענד יאָהר צוריק.

ווען ערנסט האָט גערעדט האָט ער אויסגעזעהן צו זיין לייַדענשאַפטליך; זיין פּנים האָט געלויכטען, זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט און זיין מאָרדע האָט בוכשטעבליך געוויזען אַנגריפס־קראַפט. אָבער עס איז נור געווען זיין אַרט ריידען. עס האָט אימער אויפגעטרייסעלט די מענשען. זיין צודריקענדער, האַמער־דיגער אַרט אָנגרייפען יענע, האָט זיי געמאַכט זיך צו פאַרלירען, און אויך יעצט האָבען זיי זיך פאַרלאָרען. בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך איינגעבויגען און זיך צוגעהערט. פאַרדרוס און אויפרעגונג האָט זיך געמערקט אין דר. האַמערפיעלד׳ס געזיכט. אַנדערע אויסער איהם זיינען אויך געווען אין כעס. מאַנכע האָבען געשמייכעלט און זיך גוט אַמוזירט. וואָס אַנבאַלאַנגט מיר אַליין, האָב איך עס געפונען העכסט אינטערעסאַנט. איך האָב געוואָרפען אַ בליק אויף מיין פאָטער און איך האָב מורא געהאַט, אַז אָט, אָט צולאַכט ער זיך, צוזעהענדיג די ווירקונג, וואָס דיזע מענשליכע באָמבע האָט פאַראורזאַכט, און וועלכע ער אַליין האָט אַריינגעוואָרפען צווישען אונז.

— אייערע אויסדריקע זיינען אונבאַשטימט, — האָט דר. האַמערפיעלד איהם איבערגעשלאָגען. — וואָס מיינט איהר אייגענטליך, ווען איהר רופט אונז מעטאַפיזיקער?

— איך רוף אייך מעטאַפיזיקער, ווייל איהר דענקט אויף אַ מעטאַפיזישען אַרט, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — אייער מעטאָדע פון דענקען איז דער סאַמע היפוך פון דער וויסענשאַפט. עס איז ניטאָ קיין פעסטעס אין די שליסע, וואָס איהר ציהט. איהר קענט איבערצייגען אַלץ און גאָר ניט, און קיינע צוויי פון אייך קענען ניט אויף עטוואָס איינשטימען. יעדער איינער פון אייך דרינגט אַריין אין זיין אייגענעם באַוואוסטזיין. אום צו ערקלערען זיך זעלבסט אין דעם אוניווערזום. און פונקט ווי איהר

קענט זיך ניט זעלבסט אויפהויבען ביי אייערע שטיוועל־אויערען, אזוי קענט איהר ניט ערקלערען באוואוסטזיין מיט באוואוסטזיין.

— איך פארשטעה ניט, — האָט בישאָפּ מאָרהויז געזאָגט, — מיר שיינט, אז אַלעס, וואָס האָט צו טהאָן מיט שכל, איז מעטאַפיזיקע. די פינקטליכסטע און מעהרסטענס איבערצייגענדע וויסענשאפט פון אַלע, נעמליך, מאטעמאטיק, איז דורכאויס מעטאַפיזיקע. יעדער גראנק־פּראָצעס פונ׳ם וויסענשאפטליכען דענקער איז מעטאפיזיקע. איהר וועט זיכער איינשטימען מיט מיר אין דעם.

— אָט ווי איהר זאָגט אַליין, איהר פארשטעהט ניט, — האָט ערנסט געענטפערט. — דער מעטאפיזיקער דענקט רעדוקטיוו, ציהט שליסע פון זיין אייגענער פערזענליכקייט. דער וויסענשאפטס־מאַן דענקט אינדוקטיוו פון די פאקטען פון ערפאהרונג. דער מעטאפיזיקער דענקט פון טעאָריע אויף פראקטיקע. דער וויסענשאפטס־מאַן — פון פאקטען אויף טעאָריע. דער מעטאפיזיקער ערקלערט די וועלט לויט זיך אַליין; דער וויסענשאפטס־מאַן ערקלערט זיך אַליין לויט דער וועלט.

— א דאנק גאָט, וואָס מיר זיינען ניט קיין וויסענשאפטס־לייט, — האָט דר. האמערפיעלד צופריעדען געמורמעלט.

— אויב אזוי, וואָס דען זייט איהר? — האָט ערנסט גע־פרעגט.

— פילאָזאָפען.

— וואוהין איהר פארקריכט עס, — האָט ערנסט געלאַכט. — איהר האָט פארלאָזט די פעסטע ערד און איהר האָט זיך אוועק־געלאָזט אין דער לופטען אויף א וואָרט, אלס אייער פליה־מאשין. קומט, איך בעט אייך, אראָפּ אויף דער ערד און זאָגט מיר, וואָס איהר מיינט, ווען איהר זאָגט: „פילאָזאָפיע".

— פילאָזאָפיע איז (דר. האמערפיעלד האָט זיך אויפגע־שטעלט און אויסגעהוסט זיך) עטוואָס, וואָס קען ניט ערקלערט ווערען פארשטענדליך אויסער צו אזעלכע מענשען, וועלכע זיינען פילאָזאָפיש געזאָנען. דער ענגער וויסענשאפטס־מאַן, מיט זיין

גאַנז ארייננעטהאָן אינ׳ם פּראָביר־רעהר, קען ניט פאַרשטעהן קיין פּילאָזאָפיע.

ערנסט האָט איגנאָרירט דעם שטאָך. דאָס איז אימער געווען זיין שטייגער אומצוקעהרען דעם שטאָך אויף זיין געגנער, און ער האָט עס אויך יעצט געטהאָן מיט א שטראַהלענדען געזיכט.

— אין אזא פאַל וועט איהר דאָך זיכער פאַרשטעהן די פּאַר־טייטשונג, וואָס איך וועל מאַכען אויף פּילאָזאָפיע. אָבער איידער איך וועל עס טהאָן, וועל איך אייך אויפפאָדערען אָנצואווייזען א טעות אין מיין פּירוש אָדער איהר בלייבט א שווייגענדער מע־טאַפיזיקער. פּילאָזאָפיע איז בלויז די ברייטעסטע וויסענשאַפט פון אַלע. איהרע דענקונגס־מעטאָדען זיינען די זעלבע, ווי פון יעדער באַשטימטער וויסענשאַפט. און דורך דער זעלבער מעטאָ־דע פון דענקען, די אינדוקטיווע מעטאָדע, שמעלצט די פּילאָזאָפיע צוזאַמען אַלע גרויסע וויסענשאַפטען אין איינע, ווי ספּענסער דריקט זיך אויס. די פאַקטען פון איין באַשטימטער וויסענשאַפט זיינען בלויז א טייל פון דער איינצעלנער גרויסער וויסענשאַפט. פּילאָזאָפיע פאַראייניגט די קענטניס, וואָס ווערען בייגעשטייערט פון אַלע וויסענשאַפטען. פּילאָזאָפיע איז די וויסענשאַפט פון אַלע וויסענשאַפטען! די מייסטער־וויסענשאַפט, זאָ צו זאָגען. ווי גע־פעלט אייך מיין פאַרטייטשונג?

— זעהר גוט, זעהר גוט, — האָט דר. האַמערפיעלד גע־מורמעלט.

אָבער ערנסט איז געווען אונבאַרמהערציג.

— געדענקט, האָט ער איהם געוואָרענט, — מיין פאַרטיי־טשונג איז געפעהרליך פאַר מעטאַפיזיקע. אויב איהר צייגט יעצט קיין פעהלער ניט אָן אין מיין פאַרטייטשונג, קענט איהר שפּעטער ניט אָנגעבען קיינע מעטאַפיזישע ארגומענטען. איהר וועט מוזען אייער גאַנץ לעבען זוכען דעם פעהלער און בלייבען מעטאַפיזיש שטיל ביז איהר וועט דעם פעהלער געפינען.

ערנסט האָט געוואַרט. די שטילקייט איז געווען שמערצליך. דר. האַמערפיעלד איז געווען געקרענקט. ער האָט זיך געפונען

אין אַ פאַרלעגענהייט. ערנסט׳ס האַמערדיגער אנגריף האָט איהם צורודערט. ער איז ניט געווען געוואוינט צו דער פּשוט׳ער און דירעקטער מעטאָדע פון אַ דעבאַטע. ער האָט געקוקט אַפּעלירענד ארום טיש. אָבער קיינער האָט איהם ניט געענטפערט. איך האָב באַמערקט מיין פאָטער, פאַרשטעלענדיג זיין לאַכענדיג מויל מיין האַנדטיכעל.

— עס איז דאָ נאָך אַ וועג צו באַווייזען די אונפעהיגקייטען פון די מעטאַפיזיקער, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט נאָכדעם, ווי דר. האַמערפיעלד׳ס נידערלאַגע איז געווען פאָלקאָמען. — שאַצט זיי נאָך זייער ארבייט. וואָס האָבען זיי אויפגעטהאָן פאַר דער מענשהייט אויסער שפּינען פאַנטאַזיען אין דער לופטען און אָננעהמענדיג זייערע אייגענע שאָטענס פאַר אַ גאָט? זיי האָבען עטוואָס פאַרגרעסערט די פרעהליכקייט פון דער מענשהייט, אַזוי פיעל גיב איך צו; אָבער וואָס ממשות׳דיגעס האָבען זיי אויפגעטהאָן? זיי האָבען פילאָזאָפירט, אויב איהר וועט מיר ערלויבען אַזוי מיסצוברויכען דאָס וואָרט, וועגען דעם, אַז די הארץ איז דער צענטער פון מענשליכע געפיהלען, ווערהענד די וויסענשאַפטס־לייט האָבען פעסטגעשטעלט דעם פאַקט פון בלוט־צירקולאַציאָן. זיי האָבען ערקלערט הונגער און מגפות אַלס אַן אָנשיקעניש פון גאָט, ווערהענד די וויסענשאַפטס־לייט האָבען געבויט שפּייכלער און געגראָבען קאַנאַלען אָפּצוציהען דעם שמוץ פון די שטעדט. זיי האָבען זיך געשאַפען געטער אין זייער אייגענער פאָרמע און לויט זייערע אייגענע וואונשען, ווען די וויסענשאַפטס־לייט האָבען געבויט וועגען און בריקען. די מעטאַפיזיקער האָבען ערקלערט ערד אַלס דעם צענטער פון אוניווערזום, ווערהענד די וויסענשאַפטס־לייט האָבען ענטדעקט אַמעריקא און ענטדעקט די געזעצען פון דער שטערן־באַוועגונג. אין קורצען, די מאַטיפיזיקער האָבען גאָרניט אויפגעטהאָן פאַר דער מענשהייט, אַבסאָלוט גאָרניט. טריט ביי טריט האָבען זיי אָפּגעטראָטען צוריק מיט׳ן פאָרטשריט פון וויסענשאַפט. אַזוי שנעל ווי די ענטדעקטע און באַשטימטע פאַקטען האָבען אומגעוואָרפען זייערע [illegible] השערות, האָבען זיי

געמאכט גייע סוביעקטיווע השערות וועגען געגעניטמעגרע, אריינ־נעהמענדיג די שפּעטסטע ענטדעקטע פאַקטען — און דאָס, צווייפעל איך ניט, וועלען זיי טהאָן ביז'ן ענדע פון צייט. מיינע הערדען, א מעטאַפיזיקער איז אַן אינדיאַנער דאָקטאָר. דער אונטערשיעד צווישען אייך און אַן עסקימאָז, וואָס מאכט זיך א פוטער־געקליידעטען, פיש־עסענדען גאָט, איז בלויז א חילוק פון עטליכע טויזענד יאָהר אָנגעפּיקעוועט מיט גוט באוואוסטע און באשטעטיגטע פאקטען. דאָס איז אַלעס.

— דאָך האָט אריסטאָטעל'ס לעהרע געהערשט איבער אייראָפּא איבער צוועלף הונדערט יאָהר, — האָט דר. באַללינגפאָרד ערקלערט מיט שטאָלץ, — און אריסטאָטעל איז בלויז געווען א מעטאפיזיקער.

דר. באַללינגפאָרד האָט ארומגעקוקט די פארזאמעלטע ארום טיש און איז באלוינט געוואָרען מיט צושאָקלען מיט די קעפּ און צושטימענדע שמייכלען.

— אייער אילוסטראציע איז העכסט אונגינסטיג פאר אייך, — האָט ערנסט געענטפערט. — איהר האָט אָנגעוויזען אויף זעהר א פינסטערער פּעריאָדע אין דער מענשליכער געשיכטע. דער פאקט איז, אז מיר רופען דאָס „די פּעריאָדע פון די פינסטערע צייטען", א פּעריאָדע, ווען אנשטאָט פיזיקע, האָט מען געזוכט דעם פילאָזאָפישען שטיין, ווען אנשטאָט כעמיע, האָבען מיר געהאט אַלכעמיע. עס טהוט מיר לייד, וואָס אריסטאָטעל'ס לעהרע האָט אזוי לאַנג געהערשט.

דר. באַללינגפאָרד האָט זיך געפיהלט געקרענקט, דאן איז ער עטוואָס מונטערער געוואָרען און האָט געזאָגט:

— צוגעגעבען, אז דיזעס שרעקליכע בילד, וואָס איהר האָט געמאָהלען, איז אמת, דאָך מוזט איהר מודה זיין, אז מעטאפיזיקע איז געווען א גרויסער פאקטאָר מיט דעם, וואָס זי האָט ארויסגעשלעפּט די מענשהייט פון דיזער פינסטערער פּעריאָדע אין די קומענדע יאָהרהונדערטע.

— מעטאַפיזיקע האָט גאָר ניט געהאַט צו טהאָן מיט דעם, — האָט ערנסט געענטפערט.

— וואָס? — האָט דר. האַמערפיעלד אויסגעשריען, — איז עס ניט געווען דאָס דענקען און ספּעקולירען, וואָס האָט געפיהרט צו די ענטדעקונגס־רייזען?

— אה, מיין ווערטהער הערר, — האָט ערנסט געשמייכעלט, — איך האָב געדענקט, אז איהר האָט זיך אליין אויסגעבראַקירט אַלס דעבאַטאַנט. איהר האָט נאָך ניט אויסגעפונען קיין פעהלער אין מיין דעפיניציאָן פון פילאָזאָפיע. איהר שטעהט אויף אַ ניט־זיכערען באָדען. אָבער דאָס איז אימער דער שטייגער פון מעטאַ־פיזיקער און איך פאַרגיב אייך. ניין, ווערעהאָל איך, מעטאַפי־זיקע האָט גאָרניט געהאַט צו טהאָן מיט דעם. ברויט און פוטער, זייר און ציערונג, דאָלארס און סענטען, און, צופעליגערווייזע, דאָס צומאַכען די וועגען אויף דער יבשה קיין אינדיען, זיינען געווען די פאַקטאָרען, וואָס האָבען געטריבען די רייזענדע צו מאַכען ענט־רעקונגען. ווען קאָנסטאַנטינאָפּאָל איז אריינגעפאַלען צו די טער־קען אין 1453, האָבען זיי פאַרשטעלט דעם וועג די קאַראַוואַנען נאָך אינדיען. די אייראָפּעאישע סוחרים האָבען געמוזט געפינען אַן אַנדער וועג — אָט דאָס איז געווען די אורזאַך פון די ענטדע־קונגס־רייזען. קאָלומבוס האָט זיך אַוועקגעלאָזט אויסצוגעפינען אַ נייעם וועג נאָך אינדיען. אזוי איז געשריבען אין אַלע היסטאָ־רישע ביכער. צופעליגערווייזע האָט מען ערלערענט נייע פאַקטען וועגען דעם כאַראַקטער, גרויס און דער פאָרמע פון דער ערד און די פּטאָלאָמישע סיסטעם איז געוואָרען אַוועקגעוואָרפען.

דר. האַמערפיעלד האָט געשנאָרכעט מיט׳ן נאָז.

— איהר שטימט ניט איין מיט מיר? — האָט ערנסט גע־פרעגט. — אויב אזוי, צייגט מיר, מיט וואָס איך בין אונגערעכט.

— איך קען בלויז ווייטער באַשטעטיגען דאָס זעלבע, — האָט דר. האַמערפיעלד קורץ געענטפערט. — עס איז צו אַ לאַנגע געשיכטע זיך יעצט אריינצולאָזען אין דעם.

— קיין געשיכטע איז צו לאַנג פאַר דעם וויסענשאַפטס־

מאַן, — האָט ערנסט אנגענעהם געזאָגט, — און דערפאַר ער־רייכט דער וויסענשאַפטס־מאַן זיין צוועק. אָט דערפאַר איז ער אָנעקומען אין אמעריקא.

איך וויל ניט באַשרייבען דעם גאַנצען אבענד, כאָטש עס איז מיין העכסטער גענוס צו דערמאָנען יעדען מאָמענט, יעדע איינ־צעלהייט פון די ערשטע עטליכע שטונדען, אין וועלכע איך האָב ערנסט'ן דערקענט.

א ווירקליכע שלאַכט איז אָנגעגאַנגען, און די גייסטליכע האָבען געהאַט רויטע געזיכטער, און זיינען געוועזען זעהר אויפגע־רעגט, איבערהויפט אין די מאָמענטען, ווען ערנסט האָט זיי אָנגע־רופען ראָמאַנטישע פילאָזאָפען, שאָטען־וואַרפערס און עהנליכע נעמען. און אימער צו האָט ער זיי געבראַכט צוריק צו פאַקטען. „דער פאַקט, מענש איינער, דער אונווידערלעגבאַרער פאַקט!" פלעגט ער אויסרופען טריאומפירענד, ווען ער פלעגט איינעם פון זיי צודריקען. ער איז געוועזען איבערפילט מיט פאַקטען. ער האָט זיי פאַרוואַרפען מיט פאַקטען, באָמבאַרדירט זיי מיט פאַקטען.

— איהר דיענט, ווייזט אויס, ביים מזבח פון פאַקטען, — האָט דר. האַמערפיעלד געשפּאַסט מיט איהם.

— עס איז ניטאָ קיין גאָט אויסער פאַקט, און הערר עווער־האַרד איז זיין נביא, — האָט דר. בעללינגפאָרד זיך געוויצעלט.

ערנסט האָט שמייכלענד נאָכגעגעבען.

— איך בין אזוי ווי דער בירגער פון טעקסאַס, — האָט ער געזאָגט. און אז מען האָט איהם געפּרעגט, וואָס ער מיינט, האָט ער ערקלערט: „פאַרשטעהט איהר מיך, דער בירגער פון מיזורי זאָגט, אז איהר מוזט איהם „ציינען", דער בירגער פון טעקסאַס זאָגט: „איהר מוזט עס אַריינלעגען אין מיין האַנד", פון וואָס מען קען פאַרשטעהן, אז קיין מעטאַפיזיקער איז ער ניט".

אָן אַנדערש מאָל, ווען ערנסט האָט געזאָגט, אז די מאַטפי־זישע פילאָזאָפען האַלטען ניט אויס די פּראָבע פון וואַרהייט, האָט דר. האַמערפיעלד זיך אַרויסגעכאַפּט:

— וואָס איז די פּראָבע פון וואַרהייט, יונגער־מאַן? וועט

איהר אזוי גוט זיין און מיר ערקלערען, וואָס האָט געבראַכען די מוחות פון מענשען, א ביסעל קליגער פון אייך?

— גאַנץ געווים, — האָט ערנסט געענטפערט. זיין זיכער־הייט האָט זיי געערגערט. — די קלוגע מוחות האָבען זיך אזוי לאנג פארפלאָנטערט איבער׳ן אמת, ווייל זיי זיינען געפלויגען אין דער לופטען נאָך איהם. וואָלטען זיי געווען געבליבען אויף דער פעסטער ערד, וואָלטען זיי איהם זיכער לייכט געפונען — נאָך מעהר, זיי וואָלטען אויסגעפונען, אז זיי האָבען פרובירט דעם אמת מיט יעדער פראקטישער האנדלונג און געדאנק פון זייער לעבען.״

— די פראָבע, די פראָבע, — האָט דר. האמערפיעלד וויע־דערהאָלט אונגעדולדיג. — וואָס טויג מיר די פאָררעדע? גיט אונז דאָס, וואָס מיר האָבען געזוכט אזוי לאנג — די פראָבע פון אמת און מיר וועלען זיין ווי די געטער.

אין זיין ריידען האָט זיך געהערט א חוצפה׳דיגער שפּאָט און ספק, וועלכער האָט שטילערהייט פארשאפט פארגעניגען די פאר־זאמעלטע, כאָטש ביישאָפּ מאָרהויז האָט זיך וואהרשיינליך גע־פיהלט געערגערט דערפון.

— דר. זשאָרדאן (9) האָט עס ערקלערט גאַנץ באשטימט, — האָט ערנסט געזאָגט. — זיין פּראָבע פון אמת איז: „ווערט עס האָבען די געווינשטע ווירקונג? וועט איהר פארטרויען אייער לעבען צו דעם?״

— פּישׁשׁש! — האָט דר. האמערפיעלד אָפּגעשפּאָט. — איהר האָט זיך ניט גערעכענט מיט ביישאָפּ בערקלי. (10) איהם האָט מען נאָך קיינמאָל ניט געענטפערט.

— דער נאָבעלסטער מעטאפיזיקער פון זיי אלע, — האָט ערנסט געלאַכט. — אָבער אייער ביישפּיעל איז זעהר אונגינסטיג פאר אייך. ווי בערקלי אליין האָט מודה געווען, זיין מעטאפיזיקע האָט ניט קיין פראקטישען צוועק.

דר. האמערפיעלד איז געווען בייז, ווירקליך בייז. עס האָט

אויסגעוויזען, ווי ער וואָלט געכאַפּט ערנסט׳ן מיט א גנבה אָדער זאָגענדיג א ליגען.

— יונגער־מאַן, — האָט ער געשריען אויף א קול, — דיזע באַהויפּטונג אייערע איז אזוי ווי אַלעס, וואָס איהר האָט געזאָגט זיינט אבענד. עס איז אַן אונגערעכטפערטיגטע השערה.

— איהר האָט מיך ממש צודריקט, — האָט ערנסט געמור־מעלט זאַנפט. — בלויז איין קלייניגקייט, איך ווייס ניט וואָס, האָט מיך דערשלאָגען. איהר וועט עס מיר מוזען אריינלייגען אין האַנד, הערר דאָקטאָר.

— איך וועל עס טהאָן, איך וועל עס טהאָן, — האָט דר. האַמערפיעלד געשטאַמעלט. — ווי אזוי ווייסט איהר דאָס? איהר ווייסט ניט, אז בישאָפּ בערקלי האָט צוגעגעבען, אז זיין מעטאַ־פיזיקע האָט ניט געארבייט ריכטיג. איהר קענט עס ניט איבער־צייגען, יונגער־מאַן. זיינע מעטאַפיזישע אידעען האָבען אימער געארבייט.

— איך נעהם אָן אַלס איבערצייגונג, אז בערקלי׳ס מעטאַ־פיזיקע האָט ניט געארבייט, ווייל, — ערנסט האָט זיך אָפּגע־שטעלט פאַר א מאָמענט, — ווייל בערקלי פלעגט אימער געהן דורך טירען אַנשטאָט דורך ווענט, ווייל ער האָט אָנפאַרטרויט זיין לעבען צו ברויט און פוטער און פלייש, ווייל ער פלעגט זיך ראַזירען מיט א מעסער, וואָס פלעגט טהאָן די ארבייט און ארונ־טערנעהמען די האָר פון זיין פּנים.

— אָבער דאָס זיינען דאָך אַלץ ווירקליכע געגענשטענדע, — האָט דר. האַמערפיעלד געשריען. — מעטאַפיזיקע איז דאָך א זאַך פון׳ם פאַרשטאַנד.

— און עס ארבייט אין פאַרשטאַנד? — האָט ערנסט זאַנפט געפרעגט.

דער אַנדערער האָט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— און א מאַסע מלאכים קענען טאַנצען אויפ׳ן שפּיץ פון א נאָדעל אין פאַרשטאַנד, — האָט ערנסט פאַרטגעזעצט, — און א פיש־עסענדער פוטער־געקליידטער גאָט קען עקזיסטירען און אר־

בייטען אין פארשטאנד און מען קען ניט איבערצייגען, אז עס איז אנדערש — אין פארשטאנד. איך דענק, דאָקטאָר, אז איהר לעבט אין פארשטאנד.

— מיין פארשטאנד איז מיין קעניגרייך, — איז געווען זיין ענטפער.

— דאָס איז בלויז אַן אַנדער וועג צו זאָגען, אז איהר לעבט אין דער לופט. אָבער איהר קומט צוריק צו דער ערד מיטאָג־צייט. אין דעם בין איך זיכער, אָבער ווען עס מאכט זיך אַן ערד־ציטערניש. אָבער, זאָגט עס נור, הערר דאָקטאָר, האָט איהר גאָר קיין מורא ניט, אז אין מיטען ערד־ציטערניש זאָל אייער אונמאטעריעלער קערפּער ניט צושלאָגען ווערען פון אַן אונמאַטעריעלען ציגעל?

גלייך און ניט ווילענדיג האָט זיך דר. האמערפיעלד'ס האנד אויפגעהויבען צו זיין קאָפּ, וואו א סימן האָט זיך עטוואָס ארויס־געזעהן דורך זיינע האָר. עס האָט גראדע פּאסירט, אז ערנסט האָט זיך אָנגעשלאָגען אָן א זעהר פּאסענדען ביישפּיעל. דר. האמער־פיעלד איז שיער ניט דער'הרג'עט געוואָרען אין דער גרויסער ערד־ציטערניש (11) פון א פאַלענדען קוימען. יעדער איינער האָט אויסגעבראָכען אין א רוישענדען געלעכטער.

— נו? — האָט ערנסט געפרעגט, נאָכדעם ווי עס איז שטיל געוואָרען, — האָט איהר עפּעס צו זאָגען דאַגעגען?

און אז אלע האָבען געשוויגען, האָט ער ווידער געפרעגט:

— הא, אייער ארגומענט איז ניט געווען קיין גוטער?

נור דר. האמערפיעלד האָט זיך געפונען צוגעדריקט בלויז אויף א ווייל און די שלאכט האָט געבוישעוועט אין אנדערע ריכ־טונגען. אויף איין פונקט נאָכ'ן צווייטען האָט ער אויפגעפאָדערט די גייסטליכע. ווען זיי האָבען באשטעטיגט, אַז זיי האָבען גוט געקענט דעם ארבייטער־קלאַס, האָט ער זיי געגעבען אזעלכע פונ־דאמענטאלע ווארהייטען וועגען דעם ארבייטער־קלאַס, וואָס זיי האָבען קיינמאָל ניט געוואוסט, און האָט זיי אויפגעפאָדערט זיי זאָלען איהם באווייזען, אז עס איז ניט אזוי. ער האָט זיי גע־

געבען פאַקטען, אימער פאַקטען, ער האָט זיי צוריקגעהאַלטען פון אַוועקלאָזען זיך אין דער לופטען, און האָט זיי געבראַכט צוריק צו דער פעסטער ערד און איהרע פאַקטען.

אָה, ווי אַזוי די סצענע קומט צוריק פאַר מיינע אויגען! איך קען איהם זאָגאַר הערען יעצט, מיט יענעם טרומפּייטען־רוף קלאַנג אין זיין שטימע, שלאָגענדיג זיי מיט זיינע פאַקטען, און יעדער פאַקט איז געווען ווי אַ בייטש, וואָס האָט געשמערצט און געשמערצט. און ער האָט גאָר קיין רחמנות ניט געהאַט. ער האָט פון קיינעם קיין רחמנות ניט געזוכט און ניט געגעבען. איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען די שמיץ, וואָס ער האָט זיי דערלאַנגט צו דער ענדע:

— איהר האָט איינמאָל נאָכ׳ן צווייטען אַ גאַנצען טאָג מודה געווען, דורך אייערע דירעקטע פּעהלער־האַפטע באַהויפּטונגען, אַז איהר קענט דעם אַרבייטער־קלאַס. אָבער מען קען אייך דערפאַר ניט באַשולדיגען. ווי אַזוי קענט איהר גאָר עפּעס וויסען וועגען דעם אַרבייטער־קלאַס? איהר וואוינט ניט אין זייער נאַכבאַרשאַפט, איהר חבר׳ט זיך מיט די קאַפּיטאַליסטען און וואוינט אין זייערע געגענדען. און וואָרום ניט? עס איז דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס, וואָס צאָהלט אייך, האָדעוועט אייך און גיט אייך זאָגאַר די קליידער, וואָס איהר טראָגט היינט אַבענד, און אַלס באַלוינונג פּרעדיגט איהר צו אייערע בעלי־בתים דעם סאָרט מעטאַפיזיקע, וועלכער געפעלט זיי, ווייל ער שטערט ניט די עקזיסטירענדע אָרדנונג פון דער געזעלשאַפט.

ביי דעם האָט זיך געגומען רוישען אַרום טיש און אַלע האָבען אָפען אַרויסגעצייגט זייער ניט־איינשטימיגקייט.

— אָה, איך צווייפעל ניט אין אייער ערנסטקייט, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. איהר זייט ערנסט, איהר פּרעדיגט, וואָס איהר גלויבט. און אין דעם, אייגענטליך, ליגט אייער שטאַרקייט און אייער נוצען פאַר דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. אָבער טהוט נור אַ בייט איבער אייערע מיינונגען אויף עטוואָס, וואָס זאָל סטראַשען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג, וועט אייער פּרעדיגען

ניט אַנגענומען ווערען פון אייערע בעלי־בתים און זיי וועלען אייך ענטזאגען. גאנץ אָפט הערט מען, ווי איינער פון אייערע ווערט ענטזאגט. (12) זאָג איך ניט דעם אמת?

דאָס מאָל האָט יעדער איינגעשטימט. זיי זיינען געזעסען שטיל, אזוי ווי אונטערגעבענדיג זיך, א חוץ דר. האמערפיעלר, וועלכער האָט געזאָגט:

— דאָס פּאסירט בלויז, ווען זייער דענקען איז פאלש; נור דאן פארלאנגט מען פון זיי, אז זיי זאָלען רעזיגנירען.

— דאָס איז בלויז אַן אנדער וועג צו זאָגען, אז מען קען זייערע לעהרען ניט אָננעהמען, — האָט ערנסט געענטפערט און דאן פאָרטגעזעצט: — אָט דערפאר זאָג איך צו אייך: געהט און פּרעדיגט און קריגט אייער באַלוינונג, אָבער טהוט צוליעב און לאָזט דעם ארבייטער צורוה. איהר באַלאנגט צום שונא'ס לאגער. איהר האָט גאָר ניט געמיינשאפטליכעס מיט'ן ארבייטער־קלאַס. אייערע הענד זיינען ווייך, ווייל אנדערע טהוען די ארבייט פאר אייך. אייערע בייכער זיינען רונד פון פיעל עסען. (ביי דעם האָט דר. באַללינגפאָרד א ציטער געטהאָן און יעדע אויג האָט זיך געווענדעט אויף זיין קיילעכדיגען בויך. מען האָט געזאָגט, אז ער האָט זיינע אייגענע פיס ניט געזעהן שוין פאר יאָהרען). — און אייערע מוחות זיינען אָנגעפילט מיט לעהרען, וועלכע זיינען די זיילען פון דער איצטיגער אָרדנונג. איהר זיינט אזעלכע פארקויפטע נשמות, (ערנסטע פארקויפטע נשמות, דאָס גיב איך צו), ווי די שווייצארישע גווארדיע. (13) זייט עהרליך מיט זיך אליין און מיט רי, וואָס דינגען אייך. היט אָפּ מיט אייערע דרשות די אינטערעסען פון אייערע בעלי־בתים; אָבער קומט ניט צו דעם ארבייטער־קלאַס, אלס פאלשע לעהרער. איהר קענט ניט זיין עהרליך, געפינענדיג זיך אין ביידע לאגערען. דער ארבייטער־קלאַס איז זיך אימער באַגאַנגען אָהן אייך. און, גלויבט מיר, ער וועט ווייטער אויך אויסקומען אָהן אייך, און נאָך מעהר, דער ארבייטער־קלאַס קען אויסמאכען בעסער אָהן אייך, ווי מיט אייך.

צוויימער קאפּיטעל

אויפפאָדערונגען

נאָך דעם, ווען די געסט זיינען אוועק, האָט זיך מיין פאָטער אריינגעוואָרפען אין א שטוהל און האָט זיך צולאכט מיט א הילכיגען געלעכטער. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, זינט מיין מוטער'ס טוידט, וואָס איך האָב איהם געהערט לאכען אזוי פון גאנצען הארצען.

— איך קען וועטען, אז דר. האמערפיעלד האט אויף אזא מין „אָנשיקעניש“ נאָך אין זיין גאנצען לעבען זיך ניט אָנגעשטויסען. — האָט ער געלאכט. — די העפליכקייטען פון א פּריסטער־דעבאטע! האָסטו באמערקט, ווי ער האָט אָנגעפאנגען זאנפט ווי א לעמעלע — עווערהארד מיין איך — און ווי שנעל ער איז עס געוואָרען א ברומענדער לייב? ער האָט אן אויסגעצייכענט־דיסציפּלינירטען פארשטאנד. ער וואָלט געוואָרען א גוטער וויסענשאפטס־מאן, ווען ער וואָלט נור געצילעוועט זיך מיט זיין ענערגיע אין דיזער ריכטונג.

איך דארף קוים זאָגען, אז איך בין געווען פאראינטערעסירט אין ערנסט עווערהארד. עס איז ניט געווען בלויז דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט און ווי ער האָט געזאָגט, נור דער מענש זעלבסט. איך האָב קיינמאָל ניט באגעגענט אזא מענשען. איך דענק, אז דאָס איז די אורזאך, וואָס כאָטש איך בין שוין געווען פיער און צוואנציג יאָהר אלט, בין איך אלץ נאָך געווען אונפארהייראט. ער איז מיר געווען געפעלען, דאָס האָב איך געמוזט מיר אליין מודה זיין. און ניט מחמת זיין אינטעליגענץ און רעדנער־קראפט. ניט אכטענדיג אויף זיינע גרויסע מוסקולען און דעם פרייז־פייר

טער׳ס האלז, האָט ער אויף מיר געמאכט דעם איינדרוק פון א זעהר קלוגען אינגעל. איך האָב געפיהלט, אז אונטער דער מאסקע פון א שטיקעל באריהמער מיט זיינע גייסטיגע כחות איז פאר־באהאלטען אן איידעלע און צארט־פיהלענדע נאטור. איך האָב דאָס געשפירט. ווי אזוי ווייס איך ניט, סיידען דאָס זיינען געווען מיינע פרויען־אינסטינקטען.

עס איז געווען עטוואָס אין זיין טרומפייטען־רוף, וואָס האָט אריינגעדרונגען גלייך אין מיין הארץ. ער האָט נאָך אלץ גע־קלונגען אין מיינע אויערען, און איך האָב געפיהלט, ווי צו וועלען הערען איהם נאָך אמאָל — און נאָך אמאָל זעהן יענע אויפלויכ־טונג פון שפּאס אין זיינע אויגען, וועלכער האָט געוויזען, אז די ליידענשאפטליך־ערנסטע מינע, וואָס ער האָט אָנגענומען, איז געווען א געמאכטע.

און עס זיינען געווען נאָך פיעל אונערקלערבארע געפיהלען, וואָס האָבען אין מיר זיך צושפּיעלט. איך האָב איהם כמעט ליעב געהאט, כאָטש איך בין זיכער, אז ווען איך וואָלט איהם מעהר ניט געזעהן, וואָלטען די אונבאשטימטע געפיהלען פאראיבער און איך וואָלט איהם לייכט פארגעסען.

אָבער עס איז מיר באשערט געווען איהם נאָך א מאָל צו זעהן. מיין פאָטער׳ס ניי־געבוירענער אינטערעס אין סאָציאָלאָ־גיע און זיינע מאָהלצייטען, וואָס ער האָט פאראנשטאלטעט פון צייט צו צייט צוליעב דיזען צוועק, האָבען געבראכט דערצו. מיין פאָטער איז ניט געווען קיין סאָציאָלאָג. זיין צוזאמענ־לעבען מיט מיין מוטער איז געווען העכסט גליקליך. און אויך אין די פאָרשונגען פון זיין ליעבלינג־וויסענשאפט, פיזיק, האָט ער זיך געפיהלט העכסט גליקליך. נור נאָך מיין מוטער׳ס טוידט האָט זיין ארבייט אליין ניט געקאָנט אויספילען די פוסטקייט. האָט ער זיך צוערשט, אויף א לייכטען אופן, גענומען צו פילאָ־זאָפיע; נאכהער, אז ער איז פאראינטערעסירט געוואָרען, האָט ער זיך אריינגעלאָזט אין פאָליטישע עקאָנאָמיע און סאָציאָלאָגיע. ער האָט געהאט א שטארק ענטוויקעלטען געפיהל פון גערעכטיג־

קייט, און עס האָט זיך גלייך צופלאַקערט אין איהם א הייסע ליידענשאַפט גוט צו מאַכען דאָס פארגרייזטע. מיט א געפיהל פון דאנקבארקייט האָב איך באַמערקט דיזע נייע סימנים פון אינ־טערעס אין לעבען, כאָטש איך האָב דאַן אפילו אין חלום זיך ניט געקענט פאָרשטעלען, וואָס דערפון וועט ארויסקומען. מיט דער באגייסטערונג פון א יונגען אינגעל, האָט ער זיך אריינגעוואָרפען אין דיזער נייער ארבייט, ניט אַכטענדיג וואוהין זי וועט איהם פיהרען.

ער איז געווען זעהר פיעל געוואוינט צו דער לאַבאָראַטאָריע, און אזוי האָט ער פארוואנדעלט זיין עס־צימער אין א סאָציאָלאָ־גישער לאַבאָראַטאָריע. צו אונז אויף א מיטאָג זיינען געקומען אלערליי סאָרטען מענשען — וויסענשאפטס־מענער, פּאָליטיש'ע מענשען, באַנקיערען, סוחרים, פּראָפּעסאָרען, ארבייטער־פיהרער, סאָציאַליסטען און אנארכיסטען. ער פלעגט זיי אַלעמען מאַכען דיסקוטירען און ער פלעגט אנאַליזירען זייערע געדאנקען וועגען לעבען און דער געזעלשאפט.

ער האָט זיך באקענט מיט ערנסט'ן א קורצע צייט פריהער, פאר דעם „פּריסטער־אבענד“, און נאָך דעם אוועקגעהן פון די געסט, האָב איך אויסגעפונען, אז ער האָט זיך געטראָפען מיט איהם, געהענדיג איין אבענד אין גאס און זיך אָבשטעלענדיג צו־הערען צו א מאַן, וואָס איז געשטאַנען אויף א זייף־קאסטען און געהאַלטען א רעדע פאר א מאַסע ארבייטער. דער מאַן אויף דעם קאַסטען — דאָס איז געווען ערנסט. ער איז גראדע ניט געווען בלויז א זייף־קאסטען־רעדנער. מען האָט איהם זעהר הויך גע־שעצט אין דער סאָציאַליסטיש'ער פארטיי; ער איז געווען איינער פון די פיהרער, און איז געווען אנערקענט אלס איינער פון די גרעסטע סאָציאַליסטישע פילאָזאָפען. נור ער האָט געהאט א גע־וויסע פעהיגקייט צו ערקלערען די פארפלאָנטערסטע פראַגען אין א זעהר פשוט'ער שפּראַך. ער איז געווען א געבוירענער לעהרער, און ער האָט עס ניט באטראַכט פאַר אונטער זיין ווירדע צו באַ־

נוצען זיך מיט'ן זייף־קאסטען, אלס א מיטעל צו ערקלערען עקאָ־נאָמיע צו די ארבייטער.

מיין פאָטער האָט זיך אָפּגעשטעלט איהם צו הערען, איז גע־וואָרען פאראינטערעסירט אין איהם, האָט זיך גלייך באקענט מיט איהם, און נאָך דעם, ווי ער האָט מיט איהם גערעדט א קורצע ווײַלע, האָט ער איהם איינגעלאדען צו דעם דערמאָנטען מיטאָג. ערשט נאָכ'ן אבענד האָט מיר מיין פאָטער דערצעהלט וועגען איהם דאָס ביסעלע, וואָס ער האָט געוואוסט. ער איז געבוירען געוואָרען צווישען ארבייטער, כאָטש ער האָט באלאנגט צו דער אַלטער פאמיליע עווערהארד, וועלכע האָט געוואוינט אין אמעריקא שוין צוויי הונדערט יאָהר. (1) ווען ער איז אַלט געווען צעהן יאָהר, איז ער אוועק ארבייטען אין פאבריק, און שפּעטער האָט ער געארבייט אלס לערן־אינגעל און איז געוואָרען א שמיעד. ער האָט זיך זעלבסט געבילדעט און אויסגעלערנט פראנצויזיש און דייטש, און איצט האָט ער פארדיענט אויף אַ אָרים לעבען, אי־בערזעצענדיג וויסענשאפטליכע און פילאָזאָפישע ווערק פאר א סאָציאַליסטישער דרוק־פירמע אין שיקאגאָ, וועלכע האָט זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס; צו זיינע פארדיענסטען איז נאָך צוגע־קומען א קליינער האָנאָראר פון זיינע אָריגינעלע פילאָזאָפישע און עקאָנאָמישע ווערק.

אזוי פיעל האָב איך זיך דערוואוסט וועגען איהם איידער איך בין געגאנגען שלאָפען, איך בין א לאנגע צייט געלעגען וואַ־כענדיג און אין געדאנק זיך צוגעהערט צום קלאנג פון זיין שטימע. איך האָב זיך דערשראָקען פאר מיינע אייגענע געדאנקען. ער איז געווען אזוי אנדערש פון די מענער פון מיין אייגענעם קלאַס, אזוי מאָדנע און אזוי מאכטפול. זיין קראפט צו באהערשען האָט מיך אי ענטציקט אי געשראָקען, ווייל איך האָב אזוי פיעל פאַנ־טאזירט, אז איך האָב איהם שוין באטראכט אלס מיין ליעבהאָ־בער, אלס מיין מאן. איך האָב אימער געהערט, אז די שטארקייט פון א מאן איז זעהר צוציהענד פאר א פרוי; נור ער איז געווען צו־שטארק. „ניין! ניין!“ האָב איך אויסגעשריען, עס איז אונ־

מענגליך, עס איז אַן אונזין!״ און אויף מאָרגען אין דער פריה האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און אויסגעפונען, אז איך האָב שטאַרק געוואונשען איהם נאָך א מאָל צו זעהן. איך האָב איהם געוואָלט זעהן באַזיעגען מענשען אין א דיסקוסיאָן, מיט דעם שלאַכט־רוף אין זיין שטימע; איהם זעהן אין זיין זיכערהייט און מעכטיגקייט צושמעטערענדיג זייער רוה, ארויסטרייסלענדיג זיי פון זייער אויס־געטראָטענעם ארט דענקען. נו, און אז ער איז יאָ א שטיקעל גרויסהאַלטער, איז וואָס? אום זיך צו באַנוצען מיט זיין איי־גענער פראַזע: „עס האָט געווירקט״. ער האָט געמאַכט אַן איינ־דרוק. און אויסער דעם, איז זיין באַריהמעריי געווען עטוואָ־פיינעס, עס האָט געמאַכט איינעם אויפגערעגט, ווי דאָס פאַרבע־רייטען זיך צו א שלאַכט.

עטליכע טעג זיינען פאַראיבער און דורך דער צייט האָב איך געלעזען איינינע ביכער זיינע, וועלכע איך האָב געליהען פון מיין פאָטער. זיין געשריבען וואָרט איז געווען פונקט ווי דאָס גע־שפּראָכענע: קלאָר און איבערצייגענד, אפילו ווען מען איז נאָך אַלץ געווען אין ספק. ער האָט באַזעסען די מתנה פון קלאָרקייט. ער איז געווען א פאָלקאָמענער לעהרער. דאָך, כאָטש ער האָט געהאַט א פיינעם סטיל, איז דאָרט געווען פיעלעס, וואָס איז מיר ניט געווען געפעלען. ער האָט געלייגט צופיעל געוויכט אויף דאָס, וואָס ער האָט גערופען „דער קלאַסענקאַמפף״, די מלחמה צווישען קאַפּיטאַליסטען און ארבייטער, דער קאָנפליקט פון אינ־טערעסען.

מיין פאָטער האָט מיט גרויס הנאה מיר איבערגעגעבען דר. האַמערפיעלד׳ס מיינונג וועגען ערנסט׳ן, וועלכע איז געווען ווי פאָלגט:

„אַן עזות׳דיגער יונגער־מאַן, ביי וועמען דער קאָפּ איז פאַר־דרעהט פון א ביסעלע וויסען.״ ער האָט זיך אויך ענטזאָגט נאָך א מאָל צו טרעפען זיך מיט ערנסט׳ן.

נור בישאָפּ מאָרהויז האָט אַרויסגעוויזען א גרויסען אינטע־רעס אין ערנסט׳ן און האָט איהם געוואָלט נאָך א מאָל זעהן.

„אַ גאַנץ שטאַרקער יונגער־מאַן, ער באַזיצט זעהר פיעל לעבענס־קראַפט, זעהר פיעל ענערגיע, נור אַ ביסעל צו־זיכער ביי זיך, צו־זיכער.“

ערנסט איז געקומען איינמאָל נאָכמיטאָג מיט מיין פאָטער. דער בישאָפ איז שוין געקומען פריהער, און מיר אַלע האָבען זיך געזעצט טרינקען טהעע אויף דער וועראַנדא. ערנסט האָט גע־וואוינט אין בערקלי, ווייל ער האָט גענומען אַ ספּעציעלען קורס אין ביאָלאָגיע אינ'ם אוניווערזיטעט, און ער האָט צו יענער צייט געשריבען אַ בוך מ'ט'ן נאָמען „פילאָזאָפיע און רעוואָלוציאָן“. (2)

די וועראַנדא האָט פּלוצים אויסגעקוקט קלענער, ווען ערנסט איז אָנגעקומען. ניט ווייל ער איז געווען אַזוי גרויס — אין גאַנ־צען איז ער געווען פינף פוס און ניין אינטשעס הויך, נור עפּעס האָט אַרויסגעשטראַהלט פון איהם אַן אַטמאָספערע פון גרויסקייט. אַן ער האָט זיך אָפּגעשטעלט מיך צו באַגריסען, האָט ער אַרויס־געוויזען אַ קליין ביסעל אומגעלומפּערטקייט, וואָס איז געווען אַזוי פאַרשיעדען פון זיינע דרייסטע אויגען און שטאַרקען דרוק פון מיין האַנד, וועלכע ער האָט געהאַלטען פאַר אַ מינוט, ווען ער האָט מיך באַגריסט. און אין יענעם מאָמענט זאָגאַר האָבען זיינע אויגען געצייגט די זעלבע זיכערהייט. עס האָט אויסגעזעהן, ווי זיי פרעגען עפּעס און, ווי דאָס ערשטע מאָל, האָט ער געקוקט אַ ביסעל צו לאַנג.

— איך האָב געלעזען אייער „אַרבייטער־קלאַס־פילאָזאָפיע“

— האָב איך געזאָגט, און זיינע אויגען האָבען געלויכטען מיט צופריעדענהייט.

— נאַטירליך, — האָט ער געענטפערט, — האָט איהר גע־נומען אין אנבאַטראַכט די מענשען, פאַר וועמען דאָס איז גע־שריבען געוואָרען.

— איך האָב עס גענומען אין אנבאַטראַכט, און דערפאַר טאַקע וויל איך זיך צוקריגען מיט אייך, — האָב איך איהם אויפ־געפאָדערט.

— אויך איך האָב אַ שטיקעל מחלוקה מיט אייך, הערר עווער־האַרד, — האָט בישאָפּ מאָרהויז געזאָגט.

ערנסט האָט קאַפּריזנע אַ ציה געטהאָן מיט די אַקסלען און האָט גענומען אַ גלאָז טהעע.

דער בישאָפּ האָט זיך פאַרבויגען צו מיר און מיך געלאָזט פריהער רעדען.

— איהר פּרעדיגט קלאַסענקאַמפּף, — האָב איך געזאָגט. — איך דענק, אַז דאָס איז ניט ריכטיג. עס איז זאָגאַר פאַרברעכע־ריש צו אַפּעלירען צו אַלעס, וואָס איז ענגהערציג און ברוטאַל אין׳ם אַרבייטער־קלאַס. קלאַסען־האַס איז אַנטי־סאָציאַל, און, ווי מיר שיינט, אויך אַנטי־סאָציאַליסטיש.

— ניט שולדיג, — האָט ערנסט געענטפערט. קלאַסען־האַס געפינט זיך ניט אין אַלע מיינע ווערק, וואָס איך האָב פאַרפאַסט, ניט אין וואָרט און אויך ניט אין גייסט.

— אָה! — האָב איך אויסגעשריען מיט פאָרוואורף, און האָב גענומען זיין בוך און איהם אויפגעעפענט.

ער האָט געזופּט זיין טהעע און געמיטליך געשמייכעלט, ווען איך האָב געבלעטערט זיין בוך.

— בלאַט הונדערט צוויי און דרייסיג, — האָב איך געלעזען אין דער הויך: — „דער קלאַסענקאַמפּף געהט, דעריבער, אָן אין דעם יעצטיגען צושטאַנד אין דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג צווישען די לוין־צאָהלענדע און לוין־באַצאָהלטע קלאַסען”.

איך האָב טריאומפירענד געקוקט אויף איהם.

— דאָ ווערט ניט דערמאָנט קיין קלאַסען־האַס, — האָט ער געשמייכעלט.

— אָבער, — האָב איך געענטפערט, איהר זאָגט קלאַסענ־קאַמפּף.

— דאָס איז ניט קלאַסען־האַס, — האָט ער געענטפערט. — און גלויבט מיר, מיר פּרעדיגען ניט קיין קלאַסען־האַס. מיר זאָגען, אַז דער קלאַסענקאַמפּף איז אַ געזעץ פון דער מענשליכער ענט־וויקלונג. מיר זיינען ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם. מיר באַ־

שאפען ניט דעם קלאסענקאמפף. מיר ערקלערען נור זיין באדייי־טונג, ווי ניוטאן האט ערקלערט גראוויטאציע. מיר ערקלערען דעם כאראקטער פון געגענזייטיגע אינטערעסען, וועלכע פראדוצירען דעם קלאסענקאמפף.

— אבער עס דארפען ניט זיין קיין געגענזייטיגע אינטע־רעסען, — האב איך אויסגעשריען.

— איך שטים מיט'ן גאנצען הארצען איין מיט אייך, — האט ער געענטפערט. — דאס איז, וואס מיר סאציאליסטען ווילען ברענגען — דאס פארשווינדען פון געגענזייטיגע אינטערעסען. ער־לויבט מיר, לאזט מיך לעזען אן אויסצוג.

ער האט גענומען זיין בוך און צוריקגעמישט עטליכע בלע־טער. — בלאט הונדערט זעקס און צוואנציג. „די עפאכע פון קלאסענקאמפף, וואס האט זיך אנגעפאנגען מיט דער אויפהערונג פון דעם רויהען שטאם־קאמוניזם און מיט דעם אנקומען פון פריי־וואט־אייגענטום, וועט זיך ענדיגען, ווען פריוואט־אייגענטום וועט זיך אומוואנדלען אין א מיטעל פון דער גאנצער געזעלשאפט.“

— אבער איך שטים ניט איין מיט אייך, — האט דער בישאפ איבערגעשלאגען. זיין בלאס, פרום געזיכט האט ארויסגעוויזען זיינע ברויזענדע געפיהלען. — דער סאמע פונדאמענט פון אייער לעהרע איז פאלש. עס איז ניטא אזא זאך, ווי געגענזייטיגע אינטערעסען צווישען קאפיטאל און ארבייט — אדער, בעסער גע־זאגט, עס דארף ניט זיין.

— איך דאנק אייך, — האט ערנסט כמורנע געענטפערט. — מיט אייער לעצטער באשטעטיגונג האט איהר מיר צוריקגעגעבען מיין פונדאמענט.

— אבער ווארום מוזען זיין געגענזייטיגע אינטערעסען? — האט דער בישאפ געפרעגט ווארימלעך.

ערנסט האט בארצויגען מיט די אקסלען: — ווייל אזוי זיינען מיר מסתמא באשאפען געווארען.

— אבער מיר זיינען ניט אזוי באשאפען געווארען, — האט דער אנדערער געשריען.

— רעדט איהר וועגען דעם אידעאַלען מענשען? — האָט ערנסט געפרעגט, — דעם זעלבסטלאָזען און געטליכען, און פון וועלכע עס געפינען זיך אַזוי ווייניג, אַז מיר מעגען זאָגען, אַז זיי עקזיסטירען גאָר ניט, אָדער איהר רעדט וועגען דעם געוועהנליכען, אַלטעגליכען, דורכשניטליכען מענשען?

— דעם געוועהנליכען, דורכשניטליכען מענשען, — איז גע־וועזן דער ענטפער.

— וועלכער איז שוואַך, פעהלערהאַפט געניי‏גט אָפט צו פאַר־ברעכען?

— בישאָפ מאָרהויז האָט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— און קליינליך און עגאָאיסטיש?

ער האָט ווידער צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— היט זיך! — האָט ערנסט איהם געוואָרענט. — איך האָב געזאָגט עגאָאיסטיש.

— דער דורכשניטליכער מענש איז עגאָאיסטיש, — האָט דער בישאָפ צוגעשטימט בראַוו.

— ער וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען?

— ער וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען! צום באַדויערען איז דאָס אמת.

— אויב אַזוי, האָב איך אייך. — ערנסט'ס געדאַנקען האָבען געקנאַקט ווי אַ שטאָהלענע שפּרוזשינע. — לאָזט מיר אייך אי־בערצייגען. אָט נעהמט אַ מאַן, וואָס אַרבייט אויפ'ן קאַר.

— ער וואָלט ניט געקענט אַרביימען, ווען קאַפּיטאַל וואָלט ניט געוועזן, — האָט איהם דער בישאָפ איבערגעשלאָגען.

— אמת. און איהר וועט צוגעבען, אַז קאַפּיטאַל וואָלט אונ־טערגעגאַנגען, אויב עס וואָלטען ניט געוועזן קיין אַרבייטער צו פאַרדיענען די דיווידענדס?

דער בישאָפ האָט געשוויגען.

— וועט איהר עס ניט צוגעבען? — איז ערנסט צוגעשטאַנען.

דער בישאָפ האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— אויב אַזוי, איז איינס דעקט דאָס צווייטע, — האָט ערנסט

געזאָגט מיט א זיכערען טאָן, און מיר קומען ווידער צו דעם, פון וואָס מיר האָבען אָנגעפאנגען. יעצט ווידער צום אָנהויב. דער ארבייטער אויף דער קאר שטעלט צו די ארבייט. דער אק־ציען־באזיצער שטעלט צו דעם קאפּיטאל. דורך די פאראייניגטע ארבייט פוןביידע, פון ארבייטער און קאפּיטאליסט, ווערט פאר־דיענט געלד. (3) זיי צוטיילען זיך מיט'ן געלד, וואָס ווערט פאר־דיענט. קאפּיטאל'ס טייל ווערט אָנגערופען „דיווידענד". דעם ארבייטער'ס — „לוין".

— זעהט גוט, — האָט דער בישאָפּ אונטערגעזאָגט, — און עס איז ניטאָ קיין אורזאך ווארום די צוטיילונג זאָל ניט זיין אויף א פריעדליכען אופן.

— איהר האָט שוין פארגעסען, אז מיר האָבען איינשטימיג באשלאָסען, — האָט ערנסט געענטפערט, — אז דער דורכשניט־ליכער מענש איז עגאָאיסטיש. ער איז וואָס ער איז. איהר זיינט אוועק אין דער לופטען, און איהר מאכט זיך דאָרט א צוטיילונג צווישען א סאָרט מענשען, וואָס וואָלט באדארפט זיין, נור זיינען עס ניט. נור זיך אומצוקעהרען צוריק צו דער ערד! דער אר־בייטער, זייענדיג עגאָאיסטיש, וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען. דער קאפּיטאליסט, אויך אַן עגאָאיסט, וויל אַלעס, וואָס ער קען קריגען. ווען עס איז דאָ בלויז א באשטימטע קוואנטיטעט פון איין זאך און צוויי מענשען ווילען אזוי פיעל, וויפיעל זיי קענען נור קריגען פון דער זעלבער זאך, מוז עס קומען צו א שטריי־טיגקייט פון אינטערעסען. אָט דאָס איז די געגענזייטיגקייט פון אינטערעסען צווישען קאפּיטאל און ארבייט. און עס איז א מלחמה וואָס מען קען ניט פארמיידען. אזוי לאנג ווי ארבייטער און קאַ־פּיטאליסטען עקזיסטירען, אזוי לאנג וועלען זיי זיך קריגען איבער דער חלוקה. אויב איהר וואָלט היינט געווען אין סאן פראנציסקאָ, וואָלט איהר געמוזט געהן צו־פוס. קיין איין גאסען־באהן לויפט ניט היינט.

— ווידער א סטרייק? (4) — האָט דער בישאָפּ געפרעגט שטארק אויפגערעגט.

—יאָ, זיי קריגען זיך איבער די צוטיילונג פון די פארדיענ־סטען פון די גאסען־באהנען.

בישאָפּ מאָרהויז איז געווען נאָך מעהר אויפגערעגט.

— עס איז ניט ריכטיג, — האָט ער געשריען. — עס איז אזוי קורצזיכטיג פון די ארבייטער. ווי אזוי קענען זיי ערווארטען אונזער סימפּאטיע?

— ווען מיר מוזען געהן צופוס! — האָט ערנסט כיטרע א זאָג געטהאָן.

נור בישאָפּ מאָרהויז האָט איהם אָנגעקוקט און פאָרטגעזעצט:

— זייער אויסקוק איז צו ענגהערציג. מענשען דארפען זיין מענשען, ניט חיות. יעצט וועט פּאָרקומען געוואַלד און הריגות און טרויערענדע אלמנות און יתומים. קאפּיטאַל און ארבייט דאר־פען געהן האנד אין האנד צוליעב זייער געגענזייטיגען וואָהלזיין.

— אה, איהר זיינט שוין ווידער אין דער לופטען, — האָט ערנסט געענטפערט. — קומט אראָפּ צוריק אויף דער ערד. גע־דענקט, מיר האָבען איינגעשטימט, אז דער דורכשניטליכער מענש איז עגאָאיסטיש.

— אָבער ער דארף ניט זיין, — האָט דער בישאָפּ געשריען.

— און איך שטים איין מיט אייך. — אזוי איז געווען ערנסט'ס ענטפער. — ער דארף ניט זיין עגאָאיסטיש, נור ער וועט אזוי זיין, אזוי לאנג ווי ער וועט לעבען אונטער א קאַפּיטאַ־לער סיסטעם, וואָס איז געגרינדעט אויף שווינען־מאָראַל.

דער בישאָפּ האָט זיך אזש דערשראָקען, און מיין פאָטער האָט גרויס הנאה געהאַט.

— יאָ, שווינען־מאָראַל, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט אָהן רחמנות. — אָט דאָס איז, וואָס די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם מיינט. און דאָס איז, פארוואָס אייער קירך האַלט שטאָל און אייזען, וואָס איהר פרעדיגט יעדעס מאָל, ווען איהר שטייגט ארויף אויף דער בימה. שווינען־מאָראַל! און קיין פּאסענדערער נאָ־מען איז ניטאָ פאר דעם.

בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך געווענדעט צו מיין פאָטער, אפּע־

לירענדיג. אָבער מיין פאָטער האָט געלאכט און צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— איך האָב מורא, אז הערר עווערהארד איז גערעכט, — האָט ער געזאָגט. — די לאָז־מיך־צורוה טאַקטיק פון יעדען און דאָס האווען פאר זיך אליין און זאָל דער טייפעל כאפּען דעם, וואָס בלייבט פון הינטען, רעכטפערטיגט דעם נאָמען, אזוי ווי הערר עווערהארד האָט געזאָגט דעם פריהערדיגען אבענד. דאָס, וואָס איהר טהוט, העלפט אויפהאלטען די יעצטיגע געזעלשאפט, און די געזעלשאפט איז געגרינדעט אויף אזא פונדאמענט.

— אָבער דאָס איז ניט די לעהרע פון קריסטוס! — האָט ארויסגעשריען דער בישאָפּ.

— די קירך פרעדיגט ניט קריסטוס׳עס לעהרע היינטיגע צייטען, — האָט ערנסט שנעל אָפּגעענטפערט. — דאָס איז די אורזאַך, פאר וואָס די ארבייטער ווילען ניט אריינשמעקען אין אייער קירך. די קירך פארגיט די שרעקליכע ברוטאליטעט און ווילדקייט, מיט וועלכע דער קאפּיטאליסטישער קלאָס באהאנדעלט דעם ארבייטער־קלאָס.

— די קירך פארגיט עס ניט, — האָט דער בישאָפּ געהאַט אויסצוזעצען.

— די קירך פּראָטעסטירט ניט, — האָט ערנסט געענטפערט, — און אזוי לאנג ווי זי פּראָטעסטירט ניט, פארגיט זי, ווייל, געדענקט, אז די קירך ווערט געשטיצט פון דעם קאפּיטאַליסטישען קלאָס!

— איך האָב אויף דעם ניט געקוקט פון דיזען שטאנדפּונקט, — האָט דער בישאָפּ נאאיוו געענטפערט. — איהר מוזט מאכען א טעות. איך ווייס, אז די קירך האָט פארלוירען דעם, וואָס איהר רופט פּראָלעטאריאט. (5)

— איהר האָט דעם פּראָלעטאריאט קיינמאָל ניט געהאַט, — האָט ערנסט אויסגעשריען. — דער פּראָלעטאריאט איז אויסגעוואקסען אויסער דער קירך און אָהן איהר.

— איך פאַרשטעה אייך ניט, — האָט דער בישאָפּ שוואַך געענטפערט.

— אויב אזוי, לאָזט מיר אייך ערקלערען. מיט'ן איינפיהר פון מאַשינעריי און די פאַבריקען־סיסטעם אין דעם לעצטען טייל פון אכטצעהנטען יאָהרהונדערט, איז די גרויסע מאַסע אַרבייטער אָפּגעריסען געוואָרען פון דער ערד. די אַלטע סיסטעם פון אַרבייט איז פאַרשוואונדען. די אַרבייטער זיינען געטריבען געוואָרען פון זייערע דערפער און צוזאַמען געקליבען געוואָרען אין די פאַבריקען. די מוטערס און קינדער זיינען געמאַכט געוואָרען צו אַרבייטען ביי די מאַשינען. דער פאַמיליען־לעבען האָט אויפגעהערט. די אומשטענדען זיינען געווען שרעקליך. עס איז אַ בלוטיגע געשיכטע.

— איך ווייס עס, איך ווייס עס, — האָט דער בישאָפּ איהם איבערגעשלאָגען מיט אַן אנגסטליכען אויסדרוק אויף זיין פּנים. — עס איז געווען שרעקליך, נור דאָס האָט דאָך פּאַסירט מיט הונדערט און פופציג יאָהר צוריק.

— און דאַן, אָנדערטהאַלבען הונדערט יאָהר צוריק, איז דער מאָדערנער פּראָלעטאַריאַט ענטשטאַנען, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט און די קירך האָט עס איגנאָרירט, בעת די קאַפּיטאַליסטען האָבען געפיהרט דאָס פאָלק צו דער שחיטה, האָט די קירך געשוויגען. זי האָט ניט פּראָטעסטירט, אזוי ווי פּראָטעסטירט ניט היינט צו טאָג, ווי אָסטין לואיס (6) זאָגט רעדענדיג פון יענער צייט. די יעניגע, צו וועמען דער געבאָט „שפּייז מיינע לעמער" איז געגעבען געוואָרען, האָבען געזעהן די זעלביגע לעמעלעך פאַרקויפט, אַלס שקלאַפען, און געטריבען ביז צום טוידט אָהן אַ פּראָטעסט. (7) די קירך האָט געשוויגען — און איידער איך זעץ פאָר, וויל איך, איהר זאָלט אָדער איינשטימען מיט מיר אָדער ניט. האָט די קירך געשוויגען?

בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך געקווינקעלט. ווי דר. האַמער־פיעלד, איז ער ניט געווען געוואוינט צו דעם שרעקליכען אַרט אַנגריף פון „דערלאַנגען" יענעם, ווי ערנסט פלעגט עס רופען.

— די היסטאָריע פוג'ם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט איז אָנגעשריבען, — האָט ערנסט אונטערגעזאָגט. — אויב די קירך האָט ניט געשוויגען, קען מען עס געפינען אין די ביכער.

— מיר שיינט, אז די קירך האָט יאָ געשוויגען, — האָט דער בישאָפּ געענטפערט.

— און די קירך שווייגט היינט־צו־טאָג.

— אין דעם שטים איך ניט איין מיט אייך, — האָט געזאָגט דער בישאָפּ.

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט פאר א קליינער ווייל, האָט איהם פאָרשענד געקוקט אין געזיכט, און האָט אָנגענומען זיין אויפפאָדערונג.

— גאנץ גוט, — האָט ער געזאָגט, — לאָמיר זעהן. אין שיקאַגאָ ארבייטען פרויען א גאנצע וואָך פאר ניינציג סענט. האָט די קירך פראָטעסטירט געגען דעם?

— דאָס איז עטוואָס נייעס פאר מיר, — איז געווען דער ענטפער. — ניינציג סענט א וואָך! עס איז שוידערהאפט!

— האָט די קירך פראָטעסטירט? — איז ערנסט באַשטאַנען אויף זיינעם.

— די קירך וויים עס ניט, — האָט דער בישאָפּ זיך געוועהרט.

— דאָך דער געבאָט צו דער קירך איז געווען „שפּייז מיינע לעמעלעך“, — האָט ערנסט געענטפערט. און אין נעקסטען מאָמענט געזאָגט:

— ענטשולדיגט מיין שפּאָטענדען טאָן, בישאָפּ. אָבער קענט איהר זיך וואונדערען, וואָס מיר פארלירען די געדולד מיט אייך? ווען האָט איהר עס פראָטעסטירט צו אייערע קאפּיטאליסטישע געמיינדען געגען דעם באַשעפטיגען פון קינדער אין די זידליכע בוימוואָל פאבריקען, (8) קינדער זעקס און זיעבען יאָהר אַלט אר־בייטען יעדע נאכט צוועלף שטונדען. זיי זעהן קיינמאָל ניט די זונען־שיין. זיי שטארבען אוים, ווי פליעגען. די דיווידענדס ווערען אויסגעצאָהלט פון זייער בלוט און פון דיזע דיווידענדס

ווערען געבויט פּראַכטפולע קירכען אין ניי־ענגלאַנד, וואו מענשען פון אייער סאָרט פּרעדיגען פאַרגעניגענדע טעמפּקייט צו די כיטרע, פולבייכיגע בענעפיציאַנטען פון דיזע דיווידענדס.״

— איך האָב דאָס ניט געוואוסט, האָט דער בישאָפּ שוואַך געמורמעלט. זיין פּנים איז געווען בלאַס, און עס האָט אויסגע־וויזען ווי עס שלאָגט אויף איהם אַ חלשות.

— אַלזאָ, האָט איהר ניט פּראָטעסטירט.

דער בישאָפּ האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— אַלזאָ, איז די קירך אַזוי שטום היינט־צו־טאָג, ווי אין דעם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט?

דער בישאָפּ האָט געשוויגען און דאָס מאָל האָט זיך ערנסט צוריקגעהאַלטען און איז ניט צוגעשטאַנען צו איהם.

— און פאַרגעסט ניט, אַז ווען אַ גייסטליכער פּראָטעסטירט, ווערט ער ענטזאָגט פון זיין שטעלע.

— איך דענק, אַז דאָס איז ניט פיין געהאַנדעלט, — האָט דער בישאָפּ געהאַט אויסצוזעצען.

— וועט איהר פּראָטעסטירען? — האָט ערנסט פאַרלאַנגט.

— ציינט מיר אַזעלכע געמיינהייטען, ווי איהר דערמאָנט, אין אונזער אייגענער שטאָדט, און איך וועל פּראָטעסטירען.

— איך וועל אייך צייגען, — האָט ערנסט געמיטהליך גע־זאָגט. — איך בין גרייט אייך צו דיענען. איך וועל אייך נעהמען אויף אַ רייזע דורכ׳ן גיהנום.

— און איך וועל פּראָטעסטירען. דער בישאָפּ האָט זיך אויס־געגלייכט און אויף זיין פריינדליכען פּנים האָט זיך פאַרשפּרייט די שטרענגקייט פון אַ קעמפּפער. די קירך טאָר אַזוינס ניט פאַר־שווייגען.

— איהר וועט ענטזאָגט ווערען, — האָט איהם ערנסט גע־וואָרענט.

— איך וועל אייך צייגען דעם סאַמע היפּוך, — איז געווען זיין ענטפער. — איך וועל אייך צייגען, אַז אויב וואָס איהר זאָגט, איז טאַקי אַזוי, אַז די קירך האָט געגרייזט, איז דאָס אויס

אונוויסענהייט, און, נאָך מעהר, איך גלויב, אז דאָס שווידערהאַפטע אין דער אינדוסטריעלער געזעלשאַפט קומט פון דער אונוויסענהייט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. און ער וועט פאַרריכטען אַלעס, וואָס איז געמיין און שלעכט, אזוי שנעל, ווי ער וועט זיך דער־וויסען וועגען דעם. און דיזע מיטטיילונג איז אַ פליכט צו דער קירך.

ערנסט האָט געלאַכט, ברוטאַל געלאַכט. און איך האָב גע־פיהלט ווי צו העלפען דעם בישאָפּ.

— גערענקט, — האָב איך געזאָגט, — איהר זעהט בלויז איין זייט. עס געפינט זיך זעהר פיעל גוטעס אין אונז, כאָטש איהר גיט אונז גאָר קיין קרעדיט ניט. בישאָפּ מאָרהויז האָט רעכט. די אינדוסטריעלע געמיינהייט, שרעקליך, ווי איהר זאָגט זי איז, קומט פון אונוויסענהייט. די שפּאַלטונג פון דער געזעל־שאַפט איז צו־ווייט פאַנאַנדערגעגאַנגען.

— דער ווילדער אינדיאַנער איז ניט אזוי ברוטאַל און באַר־באַריש, ווי דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס, — האָט ער געענט־פערט. אין דיזען מאָמענט האָב איך איהם געהאַסט.

— איהר קענט אונז ניט, — האָב איך געענטפערט. — מיר זיינען ניט ברוטאַל און באַרבאַריש.

— איבערצייגט עס, — האָט ער מיך אויפגעפאָדערט.

— ווי אזוי קען איך איבערצייגען... איך? איך בין גע־וואָרען בייז.

ער האָט אַ טרייסעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ. — איך האָב אייך ניט געבעטען מיר איבערצייגען. איך וויל, איהר זאָלט זיך זעלבסט איבערצייגען.

— איך זעלבסט וויים, — האָב איך געזאָגט.

— איהר ווייסט גאָר ניט, — איז געווען זיין גרויזאַמער ענטפער.

— נו, נו קינדער, — האָט מיין פאָטער זיך אריינגעמישט, אום צו מאַכען שלום.

— מיך אַרט ניט, — האָב איך אָנגעפאַנגען שרעקליך בייז, נור ערנסט האָט מיך איבערגעשלאָגען.

— ווי איך פארשטעה, האָט איהר געלד, אָדער אייער פאָטער האָט, וואָס דאָס איז איינס און דאָס זעלבע, אריינגעלייגט אין די סיעררא־פאבריקען.

— וואָס האָט דאָס צו טהאָן? — האָב איך אויסגעשריען.

— ניט זעהר פיעל, — האָט ער לאַנגזאַם אָנגעפאַנגען. — נור דאָס קלייד, וועלכעס איהר טראָגט יעצט, איז פארשמירט מיט בלוט. די שפייז, וואָס איהר עסט, איז געמישט מיט בלוט. דאָס בלוט פון קליינע קינדער און ערוואקסענע מענער קאַפּעט פון אייער באַלקען. איך קען פארמאכען מיינע אויגען און הערען, ווי עס קאַפּעט, טריפּט, קאַפּעט, טריפּט איבעראַל ארום מיר.

צופאַסענדיג די האַנדלונג צו זיינע רייד, האָט ער צוגעמאכט זיינע אויגען און זיך אָנגעלעהנט אויף זיין שטוהל. איך האָב אויסגעבראָכען אין אַ געוויין פון ערגידריגונג און באַליידיגונג. מיך האָט מען קיינמאָל ניט אַזוי ברוטאַל באַהאַנדעלט אין מיין לעבען. ביידע, דער בישאָפּ און מיין פאָטער, זיינען געוואָרען אונרוהיג. זיי האָבען געפּרובירט אָפּברעכען דעם געשפּרעך; נור ערנסט האָט אויפגעעפענט זיינע אויגען, האָט אויף מיר אַ קוק געטהאָן און ניט דערלאָזען, אַז אונזער דיסקוסיאָן זאָל זיך ענ־דיגען. זיין מויל און זיינע אויגען האָבען אויסגעקוקט שטרענג, און אין די אויגען איז דער גלאַנציגער שמייכעל פארשוואונדען. וואָס ער האָט געוואָלט זאָגען, וואָס פאַר אַ שרעקליכע שטראָף ער האָט זיך געקליבען מיר געבען, האָב איך זיך קיינמאָל ניט דער־וואוסט; ווייל אין יענעם מאָמענט האָט אַ מאַן, וואָס איז גע־גאַנגען אויפ׳ן טראָטואַר, זיך אָפּגעשטעלט און ארויפגעקוקט צו אונז. עס איז געווען אַ גרויסער מענש, אָרים געקליידעט און אויף זיין פּלייצע האָט ער געהאַט אַ שווערע, גרויסע מ׳שא פּוּז געפלאָכטענע שטוהלען. ער האָט ארויפגעקוקט צום הויז, ווי באַ־ראַטהענדיג זיך מיט זיך, צי ער זאָל אריינקומען אין הויז פּרו־בּירען פארקויפען זיין סחורה.

— דיזען מאן׳ס נאמען איז דזשעקסאן, — האט ערנסט געזאגט.

— מיט דיזען שטארקען קערפער זיינעם, וואלט ער באדארפט ארבייטען און נים פעדלען, (9) — האב איך געענטפערט.

— באמערקט דעם ארבעל פון זיין לינקען ארעם, — האט ערנסט געמיטהליך געזאגט.

— עס איז אויך געווען א ביסעל בלוט פון זיין ארעם, וואס איך האב געהערט קאפען פון אייער דאך, — האט ערנסט געזאגט. — ער האט פארלוירען זיין ארעם אין די סיעררא־פאבריקען און ווי א געפאלען פערד האט איהר איהם ארויסגעווארפען אין דרויסען צו שטארבען. ווען איך זאג „איהר“, מיין איך דעם אויפזעהער און די בעאמטע, וואס איהר און די אנדערע אקציען־באזיצער באצאהלען צו פיהרען די פאבריקען פאר אייך. עס איז געווען א צופאל. ער האט געפרובירט פארשפארען אייער קאמפאניע עטליכע דאלאר. די ציינערדיגע פויק פון דעם אויפקלייבער האט איהם פארכאפט זיין ארעם. ער וואלט געקאנט לאזען דעם קליינעם קרעמען, וואס ער האט געזעהן אין די ציינער, דורכגעהן. עס וואלט געקענט צוברעכען צוויי שורות אייזערנע פלעקער, נור ער האט אויסגעשטרעקט זיין האנד צו נעהמען דעם קרעמען, און זיין ארעם איז אויפגעכאפט געווארען און צושניטען געווארען אויף פאסען פון די שפיצען פינגער ביז צום אקסעל. עס האט פאסירט ביינאכט. די פאבריקען האבען געארבייט נאך דער רעגולער צייט. זיי האבען געצאהלט א גרויסען דיווידענד יענעם קווארטאל. דזשעקסאן האט געארבייט פיעל שטונדען און זיינע מוסקולען האבען פארלארען זייער געשווינדקייט. זיי האבען געמאכט זיינע באוועגונגען א ביסעל לאנגזאם. דאס איז די אורזאך, פאר וואס די מאשין האט פארכאפט זיין ארעם. ער האט געהאט א ווייב מיט דריי קינדער.

— און וואס האט די קאמפאניע געטהאן פאר איהם? — האב איך געפרעגט.

— גאָר ניט. אָה, יאָ, עטוואָס האָבען זיי געטהאָן. זיי האָבען ערפאָלגרייך אָנגעפיהרט דעם פּראָצעס, וועלכען ער האָט געמאַכט, אַרויסקומענדיג פון האָספּיטאַל. די קאָמפּאַניע באַשעפ־טיגט זעהר פעהיגע אַדוואָקאַטען, ווי איהר ווייסט.

— איהר האָט ניט דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, — האָב איך געזאָגט מיט איבערצייגונג, — אָדער איהר זעלבסט ווייסט ניט די גאַנצע געשיכטע. פיליכט איז דער מאַן געווען עזות׳דיג?

— עזות׳דיג! אַה! אַה! — און זיין געלעכטער איז געווען אַ מעפיסטאָפעלישער. — גרויסער גאָט! עזות׳דיג, און זיין אָרעם אָפּגעביסען! דאָך, ער איז געווען אַן אונטערטהעניגער און ער־נידריגטער שקלאַף, און עס איז אין ערגעץ ניט פאַרשריבען, ער זאָל ווען האָבען געווען עזות׳דיג!

— נור דאָס געריכט, — האָב איך זיך איינגעשפּאַרט, — דער פּראָצעס וואָלט ניט געווען פאַרלוירען געגאַנגען, ווען עס וואָלט ניט געווען זיין מעהר צו דערצעהלען, ווי דאָס, וואָס איהר האָט אונז דערצעהלט.

— קוירנעל אינגרעם איז דער הויפּט־אַדוואָקאַט פאַר דער קאָמפּאַניע. ער איז אַ דורכגעטריבענער אַדוואָקאַט. — ערנסט האָט אויף מיר געקוקט מיט אויפמערקזאַמקייט פאַר אַ מאָמענט, און דאַן האָט ער פאָרטגעזעצט: — איך וועל אייך זאָגען, וואָס איהר קענט טהאָן, פריילין קאַנניגהעם.

— דאָס האָב איך שוין זעלבסט באַשלאָסען, — האָב איך געזאָגט קאַלט.

— גאַנץ גוט, — האָט זיין פּנים געלויכטען גוטמוטהיג. — און איך וועל אייך זאָגען, וואו איהר קענט אַלעס אויסגעפינען. נור איך ציטער, ווען איך דענק פון אַלעס, וואָס איהר וועט זיך איבערצייגען דורך דזשעקסאָן׳ס אָרעם.

און אַזוי האָט עס פּאַסירט, וואָס ביידע, דער בישאָף און איך, האָבען אָנגענומען ערנסט׳ס אויפפאָדערונגען. זיי זיינען ביידע אוועקגעגאַנגען צוזאַמען, איבערלאָזענדיג מיך שמערצענדיג

אונטער א געפיהל פון אונגערעכטיגקייט, וואָס איז באַגאַנגען גע־וואָרען געגען מיר און מיין קלאַס. דער מענש האָט מיר אויס־געקוקט ווי א חיה. איך האָב איהם געהאַסט און זיך געטרויסט מיט דעם געדאַנק, אַז זיין אויפפיהרונג איז געווען אַזעלכע, ווי מען האָט געקענט ערוואַרטען פון א מאַן פון דעם אַרבייטער־קלאַס.

דריטער קאַפּיטעל

דזשעקסאָן׳ס האַנד

עס האָט זיך מיר אפילו ניט גע׳חלום׳ט, וואָס פאַר אַ באַזונדערע ראָלע דזשעקסאָן׳ס האַנד וועט שפּיעלען אין מיין שיקזאַל. דזשעקסאָן אַליין האָט ניט געמאַכט אויף מיר קיין זעהר גינסטיגען איינדרוק, ווען איך האָב איהם אויסגעזוכט. איך האָב איהם געפונען אין אַ חורבה (1) נעבען סאַמע ברעג ביים סאַמע זומפּ. לוזשעס שטעהענדע וואַסער זיינען געווען אַרום הויז. זייער אויבערפלעך איז געווען באַדעקט מיט אַ גרינעם שימעל. און דער עיפּוש פון דעם איז געווען אונערטרעגליך. איך האָב געפונען דזשעקסאָנ׳ען אַלס אַן אונטערטהעניגען, אַן ערנידריגטען מענשען, ווי ערנסט האָט איהם געמאַהלען. ער האָט געטהאָן עפּעס אַן ארבייט די גאַנצע צייט, ווען איך האָב גערעדט צו איהם. נור ניט אַכטענדיג אויף זיין אונטערטהעניגקייט, האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז איך האָב באַמערקט דעם טאָן פון ביטערקייט אין זיין שטימע, ווען ער האָט געזאָגט: „זיי וואָלטען, לכל הפחות, מיר געקאָנט געבען די שטעלע, אַלס וועכטער. (2) איך האָב זעהר ווענוג אויסגעפאָרשט פון איהם. ער האָט מיר אויסגעקוקט צו זיין אַ נאַר; און דאָך, די געשיקטקייט, מיט וועלכער ער האָט געאַרבייט בלויז מיט איין האַנד, האָט געצייגט, אַז זיין נאַרישקייט איז אַ געמאַכטע. דאָס האָט מיר אריינגעגעבען אַ געדאַנק:

— ווי אַזוי האָט עס פּאַסירט, דאָס אייער אָרעם איז פאַרכאַפּט געוואָרען פון דער מאַשין? — האָב איך איהם געפרעגט.

— ער האָט געקוקט אויף מיר מיט אַ פאַרטראַכטער מינע, און האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ:

— איך ווייס ניט, עס האָט זיך גראָד געמאַכט אַזוי.

— נאַכלעסיגקייט, — האָב איך איהם אונטערגעזאָגט.

— ניין, האָט ער געענטפערט, — איך רוף דאָס ניט אָן אַזוי.

איך האָב געאַרבייט אין אבענד נאָך דער באַשטימטער צייט. און איך דענק, אַז איך בין געווען מיעד. איך האָב געאַרבייט 17 יאָהר אין דיזע פאַבריקען און איך האָב באַמערקט אַז די מעהר־סטע אונגליקס־פעלע פּאַסירען פּונקט פאַר דעם פייפען. (3) איך בין זיכער, אַז מעהר אונגליקס־פעלע פּאַסירען אין דער שטונדע פאַר׳ן פייפען, ווי אַ גאַנצען טאָג. אַ מענש איז ניט אַזוי שנעל נאָך דעם, ווי ער אַרבייט אָפּ פיעל שטונדען. איך האָב געזעהן צו פיעל אַרבייטער צושניטען, צובראָכט און צוקייט אַז איך זאָל עס ניט ווייסען.

— פיעל אַזעלכע? — האָב איך געפרעגט.

— הונדערטע און הונדערטע, און קינדער אויך.

אַ חוץ די שוידערליכע איינצעלהייטען, איז דזשעקסאָן׳ס געשיכטע געווען עהנליך צו פיעלע, וואָס איך האָב שוין געהאַט געהערט. ווען איך האָב איהם געפרעגט, צי ער האָט איבערגעטראָטען איינעם פון די רעגעלען, ווי צו אַרבייטען אַרום דער מאַשינעריע, האָט ער געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— איך האָב אַראָפּגעשטופּט דעם רימען מיט מיין רעכטער האַנד און האָב פּרובירט גרייכען דעם שטיין מיט מיין לינקער האַנד. איך האָב ניט אָפּגעשטעלט זיך אַרומצוקוקען, צי דער רימען איז געווען אַראָפּגענומען. איך האָב געמיינט, אַז מיין רעכטע האַנד האָט עס געטהאָן — אָבער זי האָט עס ניט געטהאָן. איך האָב עס אַלעס געטהאָן שנעל, און דער רימען איז ניט געווען אין גאַנצען אַראָפּגענומען, און דאָן איז מיין אָרעם אָפּגעריסען געוואָרען.

— עס האָט געמוזט זיין שמערצליך, — האָב איך געזאָגט פול מיט סימפּאַטיע צו איהם.

— דאָס צרעשטשען פון די ביינער איז ניט געווען זעהר אַנגענעהם, — איז געווען זיין ענטפער.

זיין מוח איז איהם געווען א ביסעל צומישט, וואָס אנבא־לאַנגט דעם שאַדענס־פּראָצעס. נור איין זאַך איז איהם געווען קלאָר, נעמליך, אז ער האָט קיין שאַדענערזאַץ ניט געקראָגען. ער האָט געפיהלט, אז דאָס עדות־זאָגען פונ׳ם פאָרמאַן און סופּער־אינטענדענט האָט פאַראורזאַכט די ניט־גינסטיגע ענטשיידונג פון די ריכטער. זייער עדות־זאָגען איז ניט געווען, וואָס עס האָט באַדאַרפט זיין.

איך האָב באַשלאָסען צו געהן זיי זעהן.

איין זאַך איז געווען באַשטימט. דזשעקסאָן׳ס לאַגע איז געווען שרעקליך. זיין פרוי איז געווען קראַנק און ער האָט ניט געקענט פאַרדיענען פון זיין ארבייט און הויזירען גענוג צום עסען פאַר זיך און זיין פאַמיליע. ער איז געווען שולדיג דירה־געלד און דער עלטסטער אינגעל, 6 יאָהר אַלט, האָט אָנגעפאַנגען צו אַר־בייטען אין פאַבריק.

— זיי וואָלטען מיר געמעגט געבען די וועכטער־שטעלע, — זיינען געווען זיינע לעצטע ווערטער, ווען איך בין אוועקגעגאַנגען.

נאָך דעם, ווי איך האָב זיך געזעהן מיט דעם אדוואָקאַט, וואָס האָט געהאַט דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס, און מיט די צוויי פאַר־לייט און דעם אויפזעהער פון די פאַבריקען, וואָס האָבען עדות געזאָגט, האָב איך אָנגעהויבען צו פיהלען, אז נאָך אַלעמען האָט מען די באַהויפּטונגען פון ערנסט׳ען ניט געקענט אוועקמאַכען מיט׳ן האַנד.

דער אדוואָקאַט איז געווען א שוואַכער און אונפעהיגער מענש. קוקענדיג אויף איהם, האָב איך זיך ניט געוואונדערט, וואָס דזשעק־סאָן האָט פאַרלאָרען זיין פּראָצעס. מיין ערשטער געדאַנק איז געווען, אז עס איז געווען א מצוה אויף דזשעקסאָנ׳ען. ווארום האָט ער געדונגען אזא אדוואָקאַט? אָבער אין דעם צווייטען מאָמענט זיינען מיר ערנסט׳ס ווערטער דורכגעלאָפען אין מיין מוח: „די קאָמפּאַניע באַשעפטיגט זעהר פעהיגע אדוואָקאַטען, און קוירנעל אינגראַם איז א דורכגעטריבענער אדוואָקאַט”. איך האָב געדענקט שנעל. ערשט יעצט האָב איך געזעהן, אז די קאָמ־

פאניע קען, נאטירליך, קריגען בעסערען טאלאנט איידער אן אר־ בייטער, ווי דזשעקסאָן. נור דאָס איז נאָך אלעמען געווען א קלייניגקייט. עס איז זיכער געווען א גוטע אורזאך, ווארום דזשעקסאָן האָט פארשפיעלט דעם פראָצעס.

— ווארום האָט איהר פארלאָרען דעם פראָצעס? — האָב איך געפרעגט ביי דזשעקסאָן׳ס אדוואָקאט.

דער אדוואָקאט האָט זיך געפיהלט אין א פארלעגענהייט פאר א מאָמענט, און איך האָב רחמנות געהאט אויף דיזער קליינער נידריגער בריאה. דאן האָט ער אָנגעהויבען צו רעדען מיט א בליפענדער שטימע, וואָס איז געווען ביי איהם א גע־ בורטס־פעהלער. דאָס איז געווען א מענש, וואָס איז געווען א דערשלאָגענער פון זיין געבורטס־טאָג אָן. ער האָט זיך געקלאָגט אויף די עדות. די עדות האָבען געגעבען באווייזע, וואָס האָבען געהאָלפען בלויז דער צווייטער זייט. ניט א וואָרט האָט ער גע־ קענט ארויסקריגען פון זיי, וואָס וואָלט געהאָלפען דזשעקסאָנ׳ען. זיי האָבען געוואוסט אויף וואָס פאר א זייט עס באצאָהלט זיך זיי בעסער. דזשעקסאָן איז געווען א נאר. קוירנעל איננגראם האָט איהם פארדרעהט דעם קאָפּ און געגגליך צומישט. קוירנעל אינ־ גראם האָט אָנגעפיהרט א בריליאנטענע פארהערונג פון עדות. ער האָט געמאכט דזשעקסאָנ׳ען ענטפערען אויף פראגען צו זיין איי־ גענעם שאדען.

— ווי אזוי האָבען זיינע ענטפערס געקענט איהם שאדען, ווען ער איז געווען גערעכט? — האָב איך געוואָלט וויסען.

— וואָס האָט רעכט צו טהאָן דערמיט? — האָט ער פון זיין זייט געפרעגט. — איהר זעהט די אלע ביכער — ער האָט איבערגעפיהרט זיין האנד איבער׳ן רוקען פון די שורות ביכער אויף די ווענט פון זיין קליינעם קאבינעט. — דורך מיין גאנצען לעזען און לערנען האָב איך אויסגעפונען, אז געזעץ איז זיך איין זאך און רעכט איז א גאנץ באזונדערע זאך. פרעגט וועלכען־עס־ איז אדוואָקאט. איהר געהט אין זונטאג־שולע צו לערנען, וואָס

איז רעכט, אָבער איהר געהט צו דיזע ביכער צו לערנען דאָס געזעץ. (4)

— מיינט איהר, אז איהר קענט מיר איינרעדען, אז דזשעק־סאָן איז געווען גערעכט און דאָך פארלאָרען? — האָב איך איהם אויסגעפרובירט. — ווילט איהר מיר זאָגען, אז עס איז ניטאָ קיין גערעכטיגקייט אין ריכטער קאָלדוועל׳ס געריכט־הויז?

דער קליינער אדוואָקאטעל האָט געקוקט אויף מיר א מינוט און נאכהער איז די גאנצע קאמפף־לוסטיגקייט פארשוואונדען פון זיין פּנים.

— איך האָב ניט געהאט קיין ריכטיגען שאנס, — האָט ער ווידער אָנגעפאנגען קלאָגען אויף זיין שטייגער. — זיי האָבען געמאכט דזשעקסאָנ׳ען צום נאר און מיך אויך. וואָס פאר א שאנס האָב איך געהאט? קוירנעל אינגראם איז א גרויסער אדוואָקאט. וואָלט ער ניט געווען אזוי גרויס, וואָלט מען איהם ניט אָנפארטרויט די געזעץ־פיהרונג פון די סיערא־פאבריקען, פון דער ערסטאָן־לאנד־געזעלשאפט, פון די אָקלענדער געזעלשאפט און פון די בערקלי־געזעלשאפט. ער איז א קאָרפּאָריישאָן־לאָיער און אזעלכע צאָהלט מען ניט אומזיסט. פאר וואָס, דענקט איהר, צאָהלען איהם די סיעררא־פאבריקען אליין צוואנציג טויזענד דאָלאר א יאָהר? ווייל פאר זיי האָט ער די ווערטה צוואנציג טויזענד דאָלאר א יאָהר. דאָס איז די אורזאך. איך האָב אזוי פיעל ניט ווערטה. ווען יא, וואָלט איך ניט געהאלטען אזוי שמאָל, שמאכטענדיג פון הונגער און אָננעהמענדיג אזעלכע פּראָצעסען ווי דזשעקסאָנ׳ס. וואָס מיינט איהר, וואָלט איך געקראָגען, ווען איך וואָלט געווען געוואונען דזשעקסאָנ׳ס פּראָצעס?

— איהר וואָלט איהם וואהרשיינליך בארויבט, — האָב איך געענטפערט.

— געוויס וואָלט איך עס געטהאָן, — האָט ער בייז געשריען. איך דארף לעבען, אפשר ניין? (5)

— ער האָט א פרוי און קינדער האָב איך איהם געטאדעלט.

— איך האָב אויך א פרוי און קינדער — און איך בין דער

איינציגער אין דער גאַנצער וועלט, וועמען עס געהט אָן, צי זיי שטאַרבען פון הונגער, צי ניט.

זיין פּנים האָט אָנגענומען אַ מילדען אויסדרוק, און ער האָט אויפגעעפענט זיין זייגער און מיר געצייגט אַ בילד פון אַ פרוי און צוויי קליינע מיידעלעך אויף דער אינווענינסטער זייט פון דעקעל.

— אָט זיינען זיי. טהוט אַ קוק אויף זיי. מיר האָבען גע־האַט זעהר אַ שווערע שטיקעל צייט, זעהר אַ שלעכטע צייט. איך האָב געהאַפּט זיי אַוועקצושיקען אויף אַ פאַרם פון׳ם פאַרדיענסט פון דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס. אין שטאָדט איז זייער געזונד ניט אַם בעסטען, נור יעצט קען איך זיי ניט שיקען.

ווען איך האָב זיך געלאָזט אַוועקגעהן, האָט ער ווידער אָנ־געפאַנגען בליפּענען:

— איך האָב ניט געהאַט דעם מינדעסטען שאַנס. קוירנעל אינגראַם און ריכטער קאָלדוועל זיינען גוטע פריינד. איך זאָג ניט, אַז ווען איך וואָלט געקענט קריגען די ריכטיגע באַווייזע פון די עדות, ווען איך האָב זיי פאַרהערט, אַז זייער פריינדליכקייט וואָלט ענטשיעדען דעם פּראָצעס. און דאָך מוז איך זאָגען, אַז ריכטער קאָלדוועל האָט זעהר פיעל געהאָלפען איך זאָל ניט קענען אַרויסקריגען פון זיי די ריכטיגע באַווייזע. איהר ווייסט, ריכטער קאָלהוועל און קוירנעל אינגראַם באַלאַנגען צום זעלבען פעראַיין און דעמזעלבען קלוב. זיי וואוינען אין דער זעלבער נאַכבאַר־שאַפט — אין אַזעלכער, וואו איך קען מיר ניט ערלויבען צו וואוינען. און זייערע פרויען פאַרוויילען זעהר פיעל איינע ביי דער צווייטער אין הויז. זיי האָבען אימער־צו וויהסט־פּאַרטיעס און נאָך אַזעלכע זאַכען.

— אַלזאָ, איהר דענקט, אַז דזשעקסאָן האָט געהאַט רעכט?

— האָב איך געפרעגט, זיך אָפּשטעלענדיג פאַר אַ מאָמענט אויף דער שוועל.

— ניט איך דענק, נור איך בין זיכער, — איז געווען זיין ענטפער, — און פון אָנפאַנג אָן האָב איך זאָגאַר געדענקט, אַז

ער האָט אַ שאַנס אויך. נור דאָס האָב איך מיין פרוי ניט גע־זאָגט. איך האָב איהר ניט געוואָלט מאַכען פּיהלען שלעכט. זי האָט אויך גענוג געליטען איבער דעם, וואָס זי האָט ניט געקענט אַרויספאָהרען פון שטאָדט.

— וואָרום האָט איהר ניט געצויגען זיין אויפמערקזאַמקייט אויפ'ן פאַקט, אַז דזשעקסאָן האָט געוואָלט אַפּהיטען די מאַש־נעריע פון אַ שאָדען? — האָב איך געפרעגט פעטער דאַנעלליי'ן, איינעם פון די פאַרלייט, וואָס האָבען עדות געזאָגט אין פּראָצעס.

ער האָט געטראַכט אַ לאַנגע צייט, איידער ער האָט געענט־פערט, נאָכהער האָט ער זיך שרעקעדיג אַרומגעקוקט און האָט געזאָגט:

— ווייל איך האָב אַ גוטע פרוי און די דריי פיינסטע קינ־דער, וואָס איהר האָט ווען־עס־איז געזעהן, דאָס איז די אורזאַך.

— איך פאַרשטעה ניט, — האָב איך געזאָגט.

— אין אַנדערע ווערטער, ווייל עס וואָלט ניט געווען זעהר געזונד פאַר מיר, — האָט ער געענטפערט.

— מיינט איהר — האָב איך אָנגעפאַנגען.

אָבער ער האָט מיר ליידענשאַפטליך איבערגעשלאָגען.

— איך מיין, וואָס איך האָב געזאָגט. איך האָב געאַרבייט אין דער פאַבריק אַ צייט מיט יאָהרען. איך האָב אָנגעפאַנגען אַלס קליינער איינגעל ביי די שפּינדלאַך. איך האָב זיך געהאַלטען אין אַרויפאַרבייטען פון דאַן אָן. און בלויז דורך שווערער אַרבייט האָב איך זיך אַרויפגעאַרבייט צו דיזער געהויבענער שטעלע. איך בין פאָרמאַן, פאַרשטעהט איהר מיך. און איך צווייפעל, צי עס געפינט זיך איין מענש אין דער גאַנצער פאַבריק, וואָס וואָלט אויסגעשטרעקט אַ האַנד מיך צו ראַטעווען, אויב איך זאָל זיך טרענקען. איך פלעג באַלאַנגען צו דער יוניאָן. נור איך בין געשטאַנען מיט דער קאָמפּאַניע דורך צוויי סטרייקס. זיי האָבען מיך גערופען „סקעב". עס איז ניטאָ קיין איין מענש צווישען זיי, וואָס וואָלט מיט מיר אַזוי פיעל ווי אַ טרונק בראַנפען גענומען, ווען איך זאָל איהם בעטען. זעהט איהר, די סימנים אויף מיין

קאָפּ, וואָס מען האָט מיר געמאכט מיט ציגעל? עס איז ניטאָ קיין איין קינד ביי די שפּינדלאַך, וואָס שילט ניט מיין נאָמען. מיין איינציגער פריינד איז די קאָמפּאַניע. עס איז ניט מיין פליכט, נור מיין ברויט און פּוטער און דאָס לעבען פון מיינע קינדער, וואָס מאכט מיך צו האלטען מיט דער קאָמפּאַניע. דאָס איז די אורזאך.

— האָט מען דזשעקסאָנ׳ען געקענט אין עפּעס באשולדיגען?

— האָב איך געפרעגט.

— ער וואָלט באדארפט קריגען שאדענערזאץ. ער איז געווען א גוטער ארבייטער.

— דאַן האָט איהר ניט געהאט די פרייהייט צו זאָגען דעם אמת, ווי איהר האָט געשוואָרען?

ער האָט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— דעם אמת, דעם גאנצען אמת, און קיין זאך ניט אויסער דעם אמת, — האָב איך געזאָגט מיט פייער.

ווידער האָט זיין פּנים אָנגענומען א ליידענשאפטליכע מינע, און ער האָט עס אויפגעהובען, ניט צו מיר, נור צום הימעל.

— איך וואָלט געלאָזט מיין נשמה ברענען אין אן אייביגען גיהנום־פייער פאר מיינע דריי קינדער, — איז געווען זיין ענטפער.

הענרי דאלאס, דער אויפזעהער, איז געווען א כיטרער חברה־מאן, וועלכער האָט עס באטראכט אלס א חוצפּה פון מיין זייט און האָט זיך ענטזאגט צו רעדען וועגען דעם. ניט קיין איין וואָרט האָב איך געקענט ארויסקריגען פון איהם וועגען דעם פּראָצעס אָדער זיינע אייגענע אויסזאגען. נור מיט׳ן אנדערען פאָרמאן האָב איך שוין געהאט מעהר גליק. דזשיימס סמיטה איז געווען א פארהארטעוועטער מענש און מיין הארץ האָט מיר שטיל געקלאפּט, ווען איך האָב איהם דערזעהן. ער האָט מיר אויך כמעט ווי געזאָגט, אז ער האָט ניט געהאט די פרייהייט צו זאָגען דעם אמת, און אזוי ווי מיר האָבען גערעדט, האָב איך איינגעזעהן, אז ער שטעהט גייסטיג העכער פון די אלע מענשען פון זיין סאָרט. ער האָט איינגעשטימט מיט פּעטער דאָננעלי, אז דזשעקסאָן האָט בא־

דארפט קריגען שאדענערזאץ, און ער איז געגאנגען א טריט ווייטען און האָט כאראקטעריזירט אלס גרויזאם־הערצלאָז ארויסצוואַרפען דזשעקסאָנ׳ען נאָך דעם ווי ער איז געוואָרען א הילפלאָזער מענש צוליעב זיין אונגליקס־פאל. אויך האָט ער מיר ערקלערט, אז עס האָבען פאסירט פיעל אונגליקס־פעלע און דער קאָמפאניע׳ס טאקטיק איז געווען צו קעמפפען געגען די נאָכפאָלגענדע שאדענס־פראָצעסען ביז צום ביטערען סוף.

— דאָס מיינט הונדערטער טויזענדער דאָלאר א יאָהר צו די אקציען־באזיצער, — האָט ער געזאָגט; און ווען ער האָט גערעדט, האָב איך זיך דערמאָנט אָן דעם לעצטען דיווידענד, וואָס מען האָט מיין פאָטער אויסגעצאָהלט, און מיין שעהן קלייד און זיינע ביכער, וואָס מיר האָבען געקויפט מיט׳ן געלד פון דעם דיווידענד. איך האָב זיך דערמאָנט אָן ערנסט׳ס באשולדיגונג, אז מיין קלייד איז געווען פארשמירט מיט בלוט, און איך האָב גענומען פיהלען, ווי מוראשקעס קריכען איבער מיין לייב.

— ווען איהר האָט עדות געזאָגט ביים פראָצעס, האָט איהר ניט אָנגעצייגט, אז דזשעקסאָן׳ס אונגליקס־פאל איז געקומען ווייל ער האָט געפרובירט צו פארהיטען די מאשינעריע פון א שאָדען?

— האָב איך געזאָגט.

— ניין, איך האָב עס ניט געטהאָן, — איז געווען דער ענטפער, און ער האָט צוגעמאכט זיין מויל מיט ביטערקייט. — איך האָב געזאָגט, אז דזשעקסאָן האָט זיך פארוואונדעט דורך נאכלעסיגקייט, און אז די קאָמפאניע איז דורכאויס ניט געווען שולדיג אין דעם.

— איז דאָס געווען נאכלעסיגקייט? — האָב איך געפרעגט.

— רופט דאָס אָן וואָס איהר ווילט. דער פאקט איז, אז א מענש ווערט מיעד נאָך דעם ווי ער האָט אָפגעארבייט לאנגע שטונדען.

איך האָב אָנגעפאנגען זיך צו אינטערעסירען מיט דעם מענשען. ער איז זיכער געשטאנען העכער פון די אלע אנדערע.

— איהר זיינט בעסער געבילדעט פון די מעהרסטע פון די ארבייטער, — האָב איך געזאָגט.

— איך בין דורכגעגאַנגען דעם גימנאַזיום, — האָט ער גע־ענטפערט. — איך האָב דורכגעמאַכט די שול, אַרבייטענדיג אַלס א הויז־אויפזעהער. איך האָב געוואָלט דורכמאַכען דעם אוניווער־זיטעט, נור מיין פאָטער איז געשטאָרבען און איך האָב אָנגע־פאַנגען ארבייטען אין פאַבריק.

— איך האָב געוואָלט ווערען אַ נאַטור־פאָרשער, — האָט ער שעהמעדיג ערקלערט, אַזוי ווי ער וואָלט זיך מודה געווען אויף עפּעס אַ שוואַכקייט. — איך האָב ליעב היות. נור איך האָב אָנ־געפאַנגען אַרבייטען אין פאַבריק. ווען איך בין דערהויבען גע־וואָרען צו דער פאָרמאַן־שטעלע, האָב איך חתונה געהאַט, נאכהער איז אונטערגעקומען די פאַמיליע און... נו, וואָס איז דאָ צו רעדען? איך בין שוין, דאַן ניט געווען בעל־הבית איבער זיך אַליין.

— וואָס מיינט איהר מיט דעם? — האָב איך געפרעגט.

— איך האָב אייך ערקלערט, וואָרום איך האָב אַזוי עדות געזאָגט ביים פּראָצעס — וואָרום איך האָב געפאָלגט, וואָס מען האָט מיר אָנגעזאָגט.

— קוירנעל אינגראַם. ער האָט עס אונז אויסגעלערנט וואָס צו זאָגען.

— און דאָס האָט געמאַכט דזשעקסאָנ'ען פאַרלירען דעם פּראָצעס?

ער האָט צוגעשאָקעלט, און דאָס בלוט האָט זיך באַוויזען אין זיין פּנים.

— און דזשעקסאָן האָט אַ ווייב און צוויי קינדער, וואָס זיינען אבהענגיג פון איהם.

— איך ווייס עס, — האָט ער שטיל געזאָגט, כאָטש זיין פּנים איז געוואָרען פינסטערער.

— זאָגט מיר, — האָב איך פאָרטגעזעצט, — איז דאָס אייך אָנגעקומען גרינג זיך צו ענדערען פון דעם, וואָס איהר זיינט געווען, לאָמיר אָננעהמען, אין גימנאַזיום, אויף דעם סאָרט

מענש, וואָס איהר האָט געמוזט ווערען, אום צו טהאָן אזא זאך ביים פּראָצעס?

זיין פלוצלינגער אויסברוך האָט מיך איבערראשט און אי־בערגעשראָקען. ער האָט ארויסגעכריפּעט א שרעקליכע קללה (6) און האָט צוזאמענגעדריקט זיין פויסט גלייך ווי ער וואָלט מיך געוואָלט שלאָגען.

— איך בעט אייך אום ענטשולדיגונג, — האָט ער געזאָגט אין נעקסטען מאָמענט. — ניין, עס איז מיר ניט אָנגעקומען לייכט. און יעצט, דענק איך, קענט איהר שוין געהן. איהר האָט ארויסגעקראָגען אלעס, וואָס איהר האָט געוואָלט פון מיר. נור לאָמיר אייך דאָס זאָגען, איידער איהר געהט אוועק: עס וועט אייך גאָר ניט ארויסקומען, אויב איהר וועט אימיצען זאָגען, וואָס איך האָב אייך געזאָגט. איך וועל עס אָפּלייקענען, און איהר האָט ניט קיין עדות. איך וועל אָפּלייקענען יעדעס וואָרט, און אויב איך וועל מוזען, וועל איך עס אָפּלייקענען אונטער א שבועה.

נאָך מיין איבעררעדען מיט סמיטה׳ן בין איך געגאַנגען צו מיין פּאָטער׳ס קאבינעט אינ׳ם כעמישען אָפּטיילונג און דאָרטען האָב איך זיך צוזאמענגעטראָפען מיט ערנסט׳ן. דאָס איז געווען גאַנץ אונערווארטעט. נור ער האָט מיך באגריסט מיט זיינע דרייסטע אויגען און פעסטען האנד־דרוק און מיט זיין מאָדנער געמישטער אומגעלומפּערטקייט און געפיהל פון באקוועמליכקייט. עס האָט אויסגעקוקט ווי אונזער לעצטער שטורמדיגער צוזאמענ־קונפט איז אין גאַנצען פארגעסען געוואָרען; נור איך האָב ניט געוואָלט, אז עס זאָל פארגעסען ווערען.

— איך האָב נאָכגעזוכט דעם דזשעקסאָן־פאַל, — האָב איך געזאָגט פּלוצים.

ער איז גלייך פאראינטערעסירט געוואָרען, און ער האָט גע־ווארט, איך זאָל פאָרטזעצען, כאָטש איך האָב געקענט זעהען אין זיינע אויגען, אז ער איז געווען זיכער, אז מיינע איבערצייגונגען זיינען א ביסעל צוטרייסעלט געוואָרען.

— עס ווייזט אויס, אז מען האָט איהם שלעכט באהאנדעלט,
— האָב איך מודה געווען. — איך — איך דענק, אז אַ טייל פון זיין בלוט קאָפּעט פון אונזערע באַלקענס.

— נאַטירליך, — האָט ער געענטפערט, — אויב דזשעקסאָן און אַלע זיינע מיטמענשען זאָלען ווערען באהאַנדעלט מיט רחמנות, וואָלטען די דיווידענדס ניט געווען אזוי גרויס.

— איך וועל שוין מעהר קיינמאָל ניט קענען האָבען קיין פאַרגעניגען פון שעהנע קליידער, — האָב איך צוגעלעגט.

איך האָב זיך געפיהלט ערנידעריגט און נידערגעשלאָגען, און איך האָב עפּעס געפיהלט אנגענעהם, וואָס ערנסט האָט געהאַט די ראָלע פונ׳ם גייסטליכען, פאַר וועמען מען איז זיך מודה. דאַן ערשט, אזוי ווי אימער נאָכדעם, האָט זיין מעכטיגקייט אַפּעלירט צו מיר. עס האָט מיר אויסגעוויזען, ווי עס גיט מיר אַ הבטחה פון פריעדען און באשיצונג.

— איהר וועט שוין אפילו ניט געפינען קיין פאַרגעניגען אין לייוועַנטענע קליידער, — האָט ער טרויעריג געזאָגט. — אין די אינדישע האַנף־פאַבריקען געהט אָן דיזעלבע זאַך. עס איז איבעראַל דאָסזעלבע. אונזער ציוויליזאַציאָן, מיט וועלכער מיר באריהמען זיך אזוי, איז געגרינדעט אויף בלוט. זי איז דורכגעווייקט אין בלוט, און קיינער פון אונז איז ניט ריין פונ׳ם רויטען פלעק. די מענשען, מיט וועלכע איהר האָט גערעדט — ווער זיינען זיי עס געווען?

איך האָב איהם דערצעהלט אַלעס, וואָס ס׳האָט פּאַסירט מיט מיר.

— און קיינער פון זיי האָט ניט געהאַט די פרייהייט צו האַנדלען, ווי זיי האָבען פארשטאַנען און געפיהלט, — האָט ער געזאָגט. — זיי זיינען אַלע געווען צוגעבונדען צו דער גרויזאַמער אינדוסטריעלער מאַשין. און די טראַגעדיע איז, וואָס אַלע זיינען צוגעבונדען צו איהר מיט די אָדערען פון זייערע הערצער. זייערע קינדער — אימער צו איז עס דאָס יונגע לעבען, וואָס איז אין זייער אינסטינקט צו באשיצען. דיזער אינסטינקט איז שטאַרקער

פון יעדער מאָראַל. מיין פּאָטער! ער האָט געשווינדעלט, גע׳־גנב׳עט, געטהאָן אַלערליי אונטהערליבע זאַכען, אום צו פאַרשאַפען ברויט פאַר מיר און מיינע ברידער און שוועסטער. ער איז געווען אַ שקלאַף צו דער אינדוסטריעלער מאַשין, און די מאַשין האָט אַרויסגעקוועטשט זיין לעבען פון איהם. ער איז געפאַלען טויט פון דער אַרבייט.

— אָבער איהר, — האָב איך איהם אונטערבראָכען, — איהר זיינט דאָך זיכער אַ פרייער מענש.

— ניט אין גאַנצען, — האָט ער געענטפערט. — איך בין ניט צוגעבונדען דורך מיין האַרץ. גאַנץ אָבט בין איך גליקליך, וואָס איך האָב קיין קינדער ניט, און איך ליעב קינדער זעהר, אין דאָך, ווען איך זאָל חתונה האָבען, וואָלט איך ניט געוואַגט צו האָבען קיין קינדער.

— דאָס איז זיכער אַ בייזער געדאַנק, — האָב איך אויס־געשריען.

— איך ווייס עס, — האָט ער געזאָגט מיט אַ טרויעריגען געמיטה, — אָבער עס איז די אייזערנע נויטווענדיגקייט. איך בין אַ רעוואָלוציאָנער, און דאָס איז אַ געפעהרליכער בארוף.

איך האָב געלאַכט, אזוי ווי איך וואָלט איהם ניט געגלויבט.

— אויב איך וואָלט פּרובירט אַריינצוגעהן אין אייער פאָ־טער׳ס הויז ביינאַכט אַרויסצו׳גנב׳ענען זיינע דיווידענדס פון די סיעררא־פאַבריקען, וואָס וואָלט ער געטהאָן?

— ער שלאָפט מיט אַ רעוואָלווער צוקאָפּענס, — האָב איך געענטפערט. — ער וואָלט אייך העכסט וואהרשיינליך געשאָסען.

— און אויב איך און נאָך אייניגע זאָלען פיהרען אַ מיליאָן און אַ האַלב מענשען (7) אין די הייזער פון די רייכע, וואָלט געווען פיעל מעהר שיסעריי, אפשר ניט?

— יאָ, אָבער זיי טהוען עס דאָך ניט, — האָב איך אויס־געזעצט דאַנגעגען.

— אָט דאָס אייגענטליך איז עס, וואָס איך טהו. און מיר רעכנען אַוועקצונעהמען ניט בלויז דאָס רייכטום, וואָס איז אין

די הייזער, נור אלע קוועלען פון רייכטום, אלע מינען, אלע אייזענבאהנען און פאבריקען און באנקען, און קלייטען. גאט דאס מיינט די רעוואלוציאן. עס איז ווירקליך געפעהרליך. עס וועט זיין פיעל מעהר שיסעריי, האב איך מורא, ווי עס איז זאגאר מיר ווען עס איז איינגעפאלען. נור, ווי איך האב פריהער געזאגט, קיינער איז היינט צו טאג ניט קיין פרייער מענש. מיר אלע זיינען פארכאפט געווארען אין די רעדער פון דער אינדוסטריעלער מאשין. איהר האט אויסגעפונען, אז איהר זעלבסט זיינט פארכאפט געווארען, און אז די מענער, צו וועלכע איהר האט גערעדט, זיינען צווישען די רעדער. רעדט צו אנדערע, געהט און זעהט קוירנעל אינגראם. זוכט אויף די רעפארטערס, וועלכע האבען צוריקגעהאלטען דזשעקסאן׳ס פראצעס פון די צייטונגען, און די רעדאקטארען, וואס פיהרען די צייטונגען. איהר וועט אויסגעפינען אז זיי זיינען אלע שקלאפען פון דער מאשין.

עטוואס שפעטער אין אונזער שמועס האב איך איהם געפרעגט א קליינע פשוט׳ע פראגע וועגען דער מעגליכקייט פון די ארבייטער פארוואונדעט צו ווערען, און איך האב געקראגען א סטאטיסטישע לעקטשור, אלס אן ענטפער.

— אלעס איז פארשריבען אין די ביכער, — האט ער געזאגט. — די ציפערען זיינען צוזאמענגעקליבען געווארען, און עס איז איבערצייגט געווארען, אז אונגליקס־פעלע פאסירען זעלטען אין די ערשטע שטונדען פון דער פריהמארגענדיגער ארבייט, נור אז זיי פארמעהרען זיך זעהר שנעל אין די שפעטערע שטונדען, ווען די ארבייטער ווערען מיעד סיי אין זייערע מוסקולען און סיי אין זייער דענקונגס־פראצעס. ווייסט איהר, אז אייער פאטער האט דריי מאל אזוי פיעל שאנסען פון לעבענס־זיכערהייט, אדער פון אונגליקס־פעלע, ווי אן ארבייטער? יא, ער האט עס זיכער. די פארזיכערונגס־קאמפאניעס (8) ווייסען עס. איהם וועלען זיי בלויז רעכענען פיער דאלאר און צוואנציג סענט א יאהר פאר א טויזענד־דאלארדיגע אונגליקס־פאליסי און פאר דערזעלבער פאליסי וועלען זיי רעכענען אן ארבייטער פופציג דאלאר.

— און איהר? — האָב איך געפרעגט; און אין דעם מאָמענט, וואָס איך האָב דאָס געפרעגט, האָב איך באַמערקט אין מיר אַ באַזאָרגטקייט וועגען איהם.

— אָה, אַלס רעוואָלוציאָנער, האָב איך אָפט שאַנסען פאַרוואונדעט אָדער גע'הרג'עט צו ווערען, — האָט ער לייכט אַ זאָג געטהאָן. די פאַרזיכערונגס־קאָמפּאַניעס רעכענען די ספּעציאַליזירטע בעמיסטען אָפּטמאָל אַזוי פיעל, ווי זיי רעכענען אַן אַרבייטער. איך דענק, אַז מיך וועלען זיי גאָר אין גאַנצען ניט פאַרזיכערען. ווארום האָט איהר עס געפרעגט?

מיינע אויגען האָבען געפלאַטערט און איך האָב געקענט פיהלען דאָס ווארימע בלוט שפּאַרענדיג זיך אין געזיכט. עס איז ניט געוועזען גראָדע, וואָס ער האָט אויסגעפונען מיין באַזאָרגטקייט וועגען איהם, נור וואָס איך זעלבסט האָב זיך דערוואוסט וועגען דעם און אין זיין געגענוואַרט.

גראָדע דאַן איז מיין פאָטער אריינגעקומען און האָט גענומען מאַכען פאָרבאַרייטונגען אהיים צו געהן מיט מיר. ערנסט האָט איהם אָפּגעבראַכט איינינגע ביכער, וואָס ער האָט געליהען, און איז אוועקגעגאַנגען פאַר אונז. נור ווען ער האָט געהאַלטען ביים געהן, האָט ער זיך אומגעקעהרט און געזאָגט:

— אַה. יאַ, אין איין וועגס, ווייל איהר צושטערט זיך אייער אייגענעם פריעדענס־געמיטה און איך רואינער דעם בישאָפּס, וואָלט געוועזען גלייך, איהר זאָלט אריינגעהן צו פרוי וויקסאָן און פרוי פּערטאַנוויט. זייערע מענער זיינען, ווי איהר ווייסט, די צוויי הויפּט־אַקציען־באַזיצער פון די פאַבריקען. ווי די איבריגע מענשהייט, זיינען די צוויי פרויען אויך צוגעבונדען צו דער מאַשין, נור זיי זיינען אַזוי צוגעבונדען, אַז זיי זיצען אויף ד ע ר מאַשין.

פערטער קאַפּיטעל

שקלאַפן פון דער מאַשין

וואָס מעהר איך האָב געדענקט וועגען דזשעקסאָן'ס האַנד, אַלץ מעהר בין איך אויפגעטרייסעלט געוואָרען פון מיין גלייכ־גילטיגקייט. די ווירקליכקייט האָט מיר געקוקט אין די אויגען אריין. צום ערשטען מאָל האָב איך דערזעהן דעם ווירקליכען לעבען. מיין אוניווערזיטעטס־לעבען און דאָס שטודירען זיינען ניט געווען דאָס, וואָס זיי וואָלטען באַדאַרפט זיין. איך האָב בלויז געלערנט טעאָריעס פון לעבען און געזעלשאַפט, וואָס האָבען אויסגעקוקט גאַנץ גוט אין בוך. אָבער יעצט האָב איך דערזעהן דעם לעבען גופא. דזשעקסאָן'ס האַנד איז געווען אַ פאַקט פון לעבען. דער פאַקט, מעניש, דער אונגווידערלעגבאַרער פאַקט, ווי ערנסט פלעגט זיך אויסדריקען, האָט אָפּגעקלונגען אין מיין געוויסען.

עס האָט אויסגעזעהן ברוטאַל, אונמעגליך, דאָס אונזער גאַנצע געזעלשאַפט זאָל זיין געגרינדעט אויף בלוט. און דאָך, אָט איז געווען דזשעקסאָן. איך האָב איהם ניט געקענט אויסמיידען. שטענדיג זיינען מיינע געדאַנקען צוריק געקומען צו איהם, ווי דער קאָמפּאַס צום פּאָליוס. מען איז זיך ברוטאַל באַגאַנגען געגען איהם. מען האָט איהם ניט באַצאָהלט פאַר זיין בלוט, כדי מען זאָל קענען באַצאָהלען אַ גרעסערען דיווידענד. און איך האָב געקענט פיעל גליקליכע, צופריעדענע פאַמיליעס, וואָס האָבען געקראָגען דיזע דיווידענדס, און אויף אַזוי פיעל האָבען זיי פּראָפּיטירט פון דזשעקסאָן'ס בלוט. אויב איין מעניש קען ווערען אַזוי

שווידערליך באהאנדעלט און די געזעלשאפט נעהמט זיך און עס ארט איהר ניט, איז עס דען ניט מעגליך, אז פיעל מענשען זאָלען אזוי שווידערליך באהאנדעלט ווערען? איך האָב זיך דערמאָנט אָן די פרויען פון שיקאגאָ, וועלכע האָבען געארבייט פאר ניינציג סענט א וואָך, און די קינדער־שקלאפען פון די זידליכע בוימוואָל־פאבריקען, פון וועלכע ערנסט האָט דערצעהלט. און איך האָב געקענט זעהן זייערע בלאסע, ווייסע הענטלעך, פון וועלכע דאָס בלוט איז אויסגעזויגען געוואָרען, ארבייטענדיג אויפ'ן מאטעריאל, פון וועלכען מיין קלייד איז געמאכט. און נאָכדעם האָב איך געדענקט פון די סיעררא־פאבריקען און די דיווידענדען, וואָס זיינען אויס־געצאָהלט געוואָרען, און איך האָב געזעהן דזשעקסאָן'ס בלוט אויף מיין קלייד. דזשעקסאָנ'ען האָב איך ניט געקענט פארגעסען. אי־מער־צו האָבען מיך מיינע געדאנקען געפיהרט צוריק צו איהם.

טיעף אין מיין הארץ האָב איך געפיהלט, ווי איך וואָלט געשטאנען ביים סאמע ברעג פון אָפגרונד. עס האָט מיר אויסגע־וויזען, ווי איך האָב געהאלטען ביים דערבליקען א נייע לעבען און ניט נור איך אליין, מיין גאנצע וועלט האָט זיך איבערגע־קעהרט קאפויר. אָט נעהמט, צום ביישפיעל, מיין פאָטער. איך האָב געקענט זעהן די ווירקונג, וואָס ערנסט האָט אָנגעפאנגען צו האָבען אויף איהם. און דאן דער בישאָפ. ווען איך האָב דעם בישאָפ געזעהן לעצטענס, האָט ער אויסגעקוקט ווי א קראנקער מענש. זיינע נערוועז זיינען געווען שרעקליך אָנגעשטרענגט און פון זיינע אויגען האָט ארויסגעקוקט א אונבאשרייבליכער שרעק. פון דאָס וועניגע, וואָס איך האָב אויסגעפונען, האָב איך זיך דער־וואוסט, אז ערנסט האָט געהאלטען וואָרט צו פיהרען איהם דורכ'ן גיהנום. נור וואָס פאר העלישע סצענעס דער בישאָפ האָט גע־זעהן, האָב איך ניט געוואוסט, ווייל ער האָט אויסגעקוקט צופיעל דערשלאָגען צו רעדען וועגען זיי.

אזוי שנעל, ווי איך האָב געפיהלט, אז מיין קליין וועלטעל און די גאנצע וועלט קעהרט זיך איבער, האָב איך באטראכט ערנסט'ן, אלס די אורזאך פון דעם; און איך האָב אויך געטראכט:

„מיר זיינען געווען אזוי גליקליך און צופריעדען, איידער ער איז געקומען. און אין נעקסטען מאָמענט האָב איך באַגריפען, אז דער געדאנק איז געווען א פאררעטה געגען אמת, און ערנסט איז באַלד אין מיינע אויגען אומגעוואנדערט געוואָרען אין א פרעדיגער פון ווארהייט, מיט בליצענדע אויגען און מיט דער פורכטלאָזיגקייט פון א מלאך, קעמפפענדיג פאר אמת און רעכט, און קעמפפענדיג פאר די אָרימע, עלענדע און אונטערדרדיקטע. און דאן איז ערשיע־נען פאר מיינע אויגען אן אנדער פערזאָן: קריסטוס! אויך ער האָט זיך אָנגענומען פאר די אָרימע און אונטערדרדיקטע, און איז געווען געגען דער פעסטגעשטעלטער מאכט פון די גייסטליכע און פאריסעער. און איך האָב זיך דערמאָנט אָן זיין סוף, און מיין האַרץ האָט זיך צוזאַמענגעצויגען פון שמערץ, ווען איך האָב געטראַכט פון ערנסט'ן. איז איהם באַשערט צו ענדיגען זיין לעבען אלס געקרייציגטער? — ער, מיט זיין טרומפייטען־רוף־שטימע, און זיין גאנצע פרעכטיגע מענליכקייט!

און אין דיזען מאָמענט האָב איך געוואוסט, אז איך האָב איהם ליעב, און אז איך בין אויפגעפרעסען געוואָרען פון א שטאַר־קען פארלאנג איהם צו טרויסטען אין זיין נויט. איך האָב גע־דענקט וועגען זיין לעבען. א שמוציג, בייז און געמיין לעבען האָט עס געמוזט זיין. און איך האָב געדענקט פון זיין פאָטער, וועלכער האָט געזאָגט ליגען און גע'גנב'עט צוליעב איהם, און איז געשטאָרבען פון האָרעוואַניע, און ער זעלבסט איז אוועק אין פאבריק, ווען ער איז געווען צעהן יאָהר אלט! מיין האַרץ איז מיר שיער צופלאצט געוואָרען פון א פארלאנג איהם ארומצו־נעהמען מיט מיינע אָרעמס, און אוועקצולעגען זיין קאָפּ אויף מיין ברוסט, — זיין קאָפּ, וואָס מוז זיין מיעד פון אזוי פיעל פיינליכע געדאנקען, און איהם געבען רוה — בלויז רוה — און ערלייכטערונג אום ער זאָל זיך פארגעסען פאר א קורץ שטיקעל צייט.

איך האָב באַגעגענט קווירנעל אינגראם ביי א קירכען־אונ־טערהאַלט. איך האָב איהם געקענט גוט פאר א לאנגע צייט. איך

האָב איהם געכאַפּט אין אַ ווינקעל, אַזוי אַז ער זאָל זיך ניט קענען אַרויסדרעהען פון מיר. ער האָט מיך באַגריסט מיט דער קאָנווענציאָנעלער לוסטיגקייט און העפליכקייט. ער איז אימער געווען גראַציעז, דיפּלאָמאַטיש, טאַקטפול און איבערלעגט. און וואָס אנבאַלאַנגט זיין אויסזעהן, איז ער געווען דער אויסגעצייכ־כענטסטער מאַן אין אונזער געזעלשאַפט. אין פאַרגלייך מיט איהם, האָט זאָגאַר דער בכבוד'ער אויסזעהן פונ'ם עלטסטען פון אוניווערזיטעט אויסגעזעהן קליין און אונווירדיג.

און דאָך האָב איך געפינען קורנעל אינגראַם אין דער זעלבער לאַגע, ווי די אונגעבילדעטע מעכאַניקער. אויך ער איז ניט געווען אַ פרייער מענש. אויך ער איז געווען צוגעבונדען צום ראָד. איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען די ענדערונג, וואָס איז פאָר־געקומען אין איהם, ווען איך האָב דערמאָנט דזשעקסאָן'ס פּראָ־צעס. זיין גוטמוטהיגער שמייכעל איז פאַרשוואונדען געוואָרען. אַ פּלוצלינגער אויסדרוק פון שרעק האָט פאַרקרימט זיין זעהר איידעלען פּנים. איך האָב זיך אַזוי דערשראָקען, ווי אין דער צייט, ווען סמיטה האָט זיך שיער אַרויפגעוואָרפען אויף מיר. נור קורנעל אינגראַם האָט ניט געשאָלטען. דאָס איז געווען דער קליינער אונטערשיעד צווישען איהם און דעם אַרבייטער. ער איז געווען באַריהמט אַלס אַ וויצלינג, נור יעצט האָט ער ניט געקענט שפּאַסען, און אונבאוואוסטערהייט, האָט ער זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטען צו געפינען אַ וועג זיך אָפּצוטראָגען, נור ער איז געווען ווי אין אַ פּאַסטקע אין דעם ווינקעל, וואו איך האָב איהם געכאַפּט.

אָה, עס האָט איהם שוין דערעסען צו הערען דזשעקסאָן'ס נאָמען. וואָרום האָב איך גאָר גערעדט פון זיין פּראָצעס? מיין שפּאַס איז איהם גאָר ניט געפעלען. עס איז געווען זעהר ניט פּאַסענד פון מיין זייט און זעהר אונבארעכענט. האָב איך דען ניט געוואוסט, אַז אין זיין פּראָפעסיע קען מען זיך מיט קיין פּערזענליכע געפיהלע ניט רעכענען? ער לאָזט איבער זיינע פּערזענליכע געפיהלע אין דערהיים, איידער ער פאָהרט אַרונטער אין זיין אָפיס. און אין אָפיס האָט ער פּראָפעסיאָנעלע געפיהלען.

— האָט דזשעקסאָן באַדאַרפט קריגען שאַרענערזאַץ? — האָב איך געפרעגט.

— געוויס, — האָט ער געענטפערט, — דאָס הייסט, איך פּערזענליך פיהל, אז עס איז איהם געקומען. נור דאָס האָט גאָר־ניט צו טהאָן מיט דעם געזעצליכען שטאַנדפּונקט פון דעם פאַל.

ער האָט זיך ביסלעכווייז ערהאָלט און איז ארויס פון זיין פאַרלעגענהייט.

— זאָגט מיר, האָט רעכט עפּעס אַ שייכות מיט׳ן געזעץ? — האָב איך געפרעגט, — אָדער איז עס נור אַ פראַגע פון מאַכט?

קוירנעל אינגראַם איז רויט געוואָרען, ווירקליך רויט געוואָרען, און ווידער אַמאָל האָט ער גענומען זוכען אַ וועג זיך אַרויסצו־דרעהען. נור איך האָב איהם פאַרשטעלט דעם וועג און האָב זיך ניט גערוהרט פון אָרט.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, — האָב איך געזאָגט, — ווען איינער אונטערדריקט זיינע פּערזענליכע געפיהלען, מעגען מיר ניט אָנרופען אַזאַ האַנדלונג אַלס אַ גייסטיגע פאַרדאָרבענהייט?

איך האָב קיין ענטפער ניט געקראָגען. קוירנעל אינגראַם איז אַנטלאָפען, אומוואַרפענדיג אַ פּאַלמע, וואָס איז איהם געשטאַנען אין וועג.

דאַן האָב איך פּרובירט די צייטונגען. איך האָב געשריבען אַ שטילען, איינגעהאַלטענעם רעפּאָרט פון דזשעקסאָן׳ס פאַל. איך האָב קיינע קלאַגען ניט געמאַכט אויף די, מיט וועלכע איך האָב גערעדט, איך האָב זיי זאָגאַר ניט דערמאָנט. איך האָב אָנגעגעבען די ריכטיגע פאַקטען, די לאַנגע יאָהרען, וואָס דזשעקסאָן האָט גע־אַרבייט אין די פאַבריקען, זיין באַמיהונג צו פאַרשפּאָרען אַ שאָדען פאַר דער קאָמפּאַניע און דעם פאָלגענדען אונגליקס־פאַל. די דריי לאָקאַלע צייטונגען האָבען צוריקגעוויזען מיין קאָרעספּאָנדענץ און די צוויי וועכענטליכע צייטונגען האָבען זיך אויך ענטזאָגט עס צו דרוקען.

איך האָב דערטאַפּט פּערסי לאַטאָן. ער האָט גענדיגט אַן אוניווערזיטעט, און איז געוואָרען אַ זשורנאַליסט, און צו יענער

צייט האָט ער געאַרבייט אַלס רעפּאָרטער אין דער איינפּלוסרייכ־סטער צייטונג. ער האָט געשמייכעלט, ווען איך האָב איהם גע־פרעגט, ווארום די צייטונגען האָבען ניט דערמאָנט אַ וואָרט וועגען דזשעקסאָן׳ס פּראָצעס.

— רעדאַקציאָנעלע פּאָליטיק, — האָט ער געזאָגט. — מיר האָבען דערמיט גאָרניט צו טהאָן. דאָס אַלעס ווענדט זיך אָן רעדאַקטאָר.

— אָבער ווארום איז דאָס זייער פּאָליטיק? — האָב איך געזאָגט.

— מיר זיינען אַלע שטאָהל און אייזען פאַר די קאָמפּאַניעס, — האָט ער געענטפערט. — אויב איהר זאָלט זאָגאַר באַצאָהלען אַנאָנסען־פּרייזען, וואָלט איהר דיזען מאַטעריאַל ניט געקאָנט דורך־קען אין די צייטונגען. ווען איינער זאָל עס אריינשטעלען בגנבה, וואָלט ער פאַרלוירען זיין שטעלע. איהר וואָלט עס ניט געקאָנט קריגען געדרוקט, ווען איהר זאָלט אפילו באַצאָהלען צעהן מאָל דעם אַנאָנסען־פּרייז.

— וואָס איז אייער אייגענע האַלטונג? — האָב איך גע־פרעגט. — ווי עס ווייזט אויס, איז אייער ארבייט צו פאַרבויגען דעם אמת אויפ׳ן באַפעהל פון אייערע בעלי־בתים, וועלכע, פון זייער זייט, פאָלגען דעם באַפעהל פון דיזע קאָמפּאַניעס.

— איך האָב גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם, — האָט ער גע־זאָגט. פאַר אַ מאָמענט איז ער געווען אין אַ פאַרלעגענהייט, דאַן איז ער אַ ביסעל פרעהליכער געוואָרען. ער האָט געזעהן אַ וועג זיך אויסצודרעהען. — איך זעלבסט שרייב ניט קיין פאַלשע זאַכען. איך האַלט מיין געוויסען ריין. נאַטירליך, עס מאַכט זיך פיעלעס, וואָס איז אבשטויסענד אין אַ טאָג׳ס ארבייט, נור דאָס אַלעס, ווי איהר זעהט, איז אַ טייל פון דער ארבייט, — האָט ער געענדיגט מעשה אינגעל.

— דאָך האָפט איהר צו זיצען אמאָל אַליין אין רעדאַקטאָר־שטוהל און אָנהאַלטען זייער פּאָליטיק.

— איך וועל זיין פארהארטעוועט ביז צו יענער צייט, — איז געווען זיין ענטפער.

— אזוי ווי אָבער דערווייל זיינט איהר נאָך ניט פארהאר־טעוועט, זאָגט מיר, וואָס דענקט איהר יעצט וועגען דער אלגעמיי־נער רעדאקציאָנס־פּאָליטיק?

— איך דענק גאָר ניט. ווען איינער וויל מאכען אַן ערפאָלג אין זשורנאליזם, טאָר ער ניט בריקען מיט די פּיס. אזוי פיעל, ווייניגסטענס, האָב איך שוין אויסגעפונען.

און ער האָט כיטרע געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— אָבער די גערעכטיגקייט? — בין איך צו איהם צוגע־שטאנען.

— אָך, איהר פארשטעהט ניט דעם שפּיעל. געווים איז אלעס אָלל־רייט, ווייל אלעס קומט אַרוים אָלל־רייט, זעהט איהר עס דען ניט?

— העכסט דונקעל, — האָב איך געשטאמעלט, נור מיין הארץ האָט מיר וועה געטהאָן פאר דיזען יונגען־מאַן. איך האָב געפיהלט, אַז איך וועל אָדער מוזען שרייען אָדער גאָר זיך צרוויינען.

איך האָב אָנגעהויבען צו זעהן די געזעלשאפט, אין וועלכער איך האָב געלעבט, אינ׳ם ריכטיגען ליכט, און אויסגעפונען די שרעקליכע ווירקליכקייט. עס האָט אויסגעוויזען, ווי א שטילע קאָנספּיראציע געגען דזשעקסאָנ׳ען. איך האָב אָנגעהויבען פיהלען סימפּאטיע פאר׳ן קלאָגעדינגען אדוואָקאט, וואָס האָט געקעמפּפט פאר איהם ביים פּראָצעס. נור דיזע קאָנספּיראציע איז געוואָרען גרעסער און גרעסער. ניט נור איז זי געווען געציעלט געגען דזשעקסאָנ׳ען, נור געגען יעדען ארבייטער, וואָס איז צוקאליע־טשעט געוואָרען אין די פאבריקען. און אויב געגען יעדען מענשען אין ד י ז ע ר פאבריק, ווארום ניט געגען יעדען ארבייטער אין אנדערע פאבריקען? אין פאקט, איז דען דאָס ניט געווען אמת אין יעדער אינדוסטריע?

און אויב דאָס איז אזוי, איז דאָך די גאנצע געזעלשאפט א ליגען. איך האָב זיך דערשראָקען פאר מיינע אייגענע שליסע.

נור אָט איז געווען דזשעקסאָן, און דזשעקסאָן׳ס אָרעם, און דאָס בלוט, וואָס האָט פארפלעקט מיין קלייד און געטריפט פון אונ־זערע באלקענס. און עס זיינען געווען פיעל דזשעקסאָנס — הונ־דערטער אזעלכע פעלע אין די פאבריקען אליין, ווי דזשעקסאָן האָט זיך אויסגעדריקט. דזשעקסאָנ׳ען האָב איך ניט געקענט ארויס־פטר׳ן פון מיין מוח.

איך האָב געזעהן ה׳ וויקסאָן און ה׳ פערטאנוויט, די צוויי מענער, וועלכע האָבען געהאט די מעהרסטע אקציען פון די סיעררא־פאבריקען. נור זיי האָב איך ניט געקענט אויפטרייסלען, ווי איך האָב אויפגעטרייסעלט די מעכאניקער, וואָס זיי האָבען באשעפ־טיגט. איך האָב אויסגעפונען, אז זיי האָבען א מאָראל, וואָס שטעהט העכער פון דער געזעלשאפטליכער. עס איז געווען דאָס, וואָס איך וואָלט געקענט אָנרופען אן אריסטאָקראטישע מאָראל. (1) זיי האָבען גערעדט וועגען טאַקטיק, און טאַקטיק און רעכט איז ביי זיי געווען איינס און דאָס זעלבע. צו מיר האָבען זיי גערעדט מיט א פאָטערליכען טאָן, און זיי האָבען אויך גענומען אין אנ־באטראכט מיין יוגענד און אונערפאהרענהייט. זיי זיינע געווען די איינגע׳עקשנ׳טע פון אלע אנדערע, וועלכע איך האָב געזעהן וועגען דזשעקסאָן׳ס פראָצעס. זיי האָבען דורכאויס געגלויבט, אז זייער אויפפיהרונג איז געווען גוט. עס איז גאָר קיין פראגע ניט געווען וועגען דעם, גאָר ניט געווען וואָס צו דעבאטירען. זיי זיינען געווען איבערצייגט, אז זיי זיינען די רעטערס פון דער געזעלשאפט, און אז זיי זיינען עס געווען די יעניגע, וואָס האָבען פארשאפט גליק פאר דער מאסע, און זיי האָבען געמאָהלען ריה־רענדע בילדער פון די שרעקליכע ליידען פון די ארבייטער, ווען ניט די באשעפטיגונג פון זיי, און בלויז זיי זעלבסט, מיט זייער חכמה, האָבען פאר זיי פארשאפט.

קומענדיג פון דיזע צוויי העררען, האָב איך באגעגענט ערנסט׳ן און איהם איבערגעגעבען מיינע ערפאהרונגען. ער האָט אויף מיר געקוקט מיט א צופריעדענער מינע און געזאָגט:

— ווירקליך? דאָס איז אמת פיין. איהר פאנגט אָן אויס־

צוגראָבען דעם אמת פאַר זיך אַליין. עס איז אייער אייגענע ענטדעקונג, און זי איז ריכטיג אויך. קיין מענש אין דער אינ־דוסטריעלער מאַשין האָט זיין אייגענעם פרייען ווילען א חוץ דער גרויסער קאַפּיטאַליסט, און ער האָט עס אויך ניט. ווי איהר זעהט, די זעהר רייכע זיינען זיכער, אַז זיי האַנדלען ריכטיג. דאָס איז דער העכסטער אונזין פון דער גאַנצער לאַגע. זיי זיינען אַזוי פיעל געבונדען פון דער מענשליכער נאַטור, אַז זיי קענען קיין זאַך ניט טהאָן סיידען זיי גלויבען, אַז אַזוי איז רעכט. זיי מוזען האָבען אַ הסכמה פאַר זייער יעדער האַנדלונג. אויב זיי ווילען עטוואָס טהאָן, אין געשעפטליכע אנגעלעגענהייטען, נאַטיר־ליך, מוזען זיי וואַרטען ביז עס ענטוויקעלט זיך אין זייער געהירן אַ וועלכער עס איז באַגריף, אַ מאָראַלער, רעליגיעזער, אָדער ווי־סענשאַפטליכער, אָדער פילאָזאָפישער, אַז דאָס איז רעכט. און דאַן טהוען זיי עס, ניט נעהמענדיג אין אנבאַטראַכט, אַז איינע פון די שוואַכקייטען פונ׳ם מענשליכען שכל איז, וואָס דער וואונש זעלבסט איז דער באַשעפער פונ׳ם געדאַנק. קיין אונטערשיעד ניט, וואָס זיי ווילען טהאָן. זיי מוזען האָבען עטוואָס עס צו רעכטפערטיגען. זיי זיינען אויבערפלעכליכע פּלפּול־מאַכער. זיי זיינען יעזואיטיש. זיי פועל׳ן ביי זיך זאָגאַר צו טהאָן שלעכטס, כדי עטוואָס גוטעס זאָל ארויסקומען פון דעם. איינע פון די אנ־גענעהמסטע פאַר זיי פעסטגעשטעלטע איינרעדעניש, וואָס זיי האָ־בען, איז אַז זיי שטעהען העכער פון דער גאַנצער מענשהייט אין חכמה און פעהיגקייטען. אָט דערפון נעהמט זיך זייער רעכטפער־טיגונג צו באַלעבאַטעווען איבער׳ן לעבען פון דער גאַנצער מענש־הייט. זיי האָבען זאָגאַר צוריק אויפגעלעבט די טעאָריע פונ׳ם געטליכען רעכט פון קעניגע — קאָמערציעלע קעניגע אין זייער פאַל. (2)

— די שוועריקייט פון זייער פּאָזיציע איז אין דעם, וואָס זיי זיינען פשוט געשעפטס־מענשען. זיי זיינען ניט קיין פילאָזאָפען. זיי זיינען ניט קיין ביאָלאָגען און אויך קיין סאָציאָלאָגען. אויב זיי וואָלטען עס יאָ געווען, וואָלט אַלעס, נאַטירליך, געווען גוט.

אַ געשעפטסמאַן, וואָס איז אויך אַ ביאָלאָג און אַ סאָציאָלאָג, וואָלט געוואוסט, אַן ערך, די ריכטיגע זאַך פאַר דער מענשהייט. נור אויסער דער געשעפטס־וועלט זיינען דיזע לייט אונוויסענד. זיי ווייסען בלויז געשעפט. זיי קענען ניט די מענשהייט, ווי אויך די געזעלשאַפט, און דאָך שטעלען זיי זיך ארויס אלס די משגיחים איבער'ן שיקזאל פון די הונגערינגע מיליאָנען. די היס־טאָריע וועט ווען־עס־איז זיך קענען גוט אויסלאַכען פון זיי.

איך האָב זיך ניט געוואונדערט, ווען איך האָב זיך דורכ־גערעדט מיט פרוי וויקסאָן און פרוי פּערטאַנוויט. זיי זיינען געווען געזעלשאַפט־פרויען. (3) זייערע הייזער זיינען געווען פאַר־לאָזען. זיי האָבען געהאַט פיעל הייזער צושפּרייט איבער'ן לאַנד, אויף די בערג, ביי די אָזערען און ביים ים. אַרמעען פון באַ־דיענטע האָבען זיי געהאַט, און זייער געזעלשאַפטליכע טהעטיג־קייט איז געווען העכסט פיעלפאַך. זיי האָבען אונטערשטיצט דעם אוניווערזיטעט און די קירכען און די גייסטליכע איבערהויפט האָבען געבויגען דעם קאָפּ פאַר זיי. דיזע צוויי פרויען זיינען געווען אַ מאַכט. בארעכענט נור וויפיעל געלד זיי האָבען פאַר־מאָגט. זייער מאַכט פון קריסטאַליזירען די עפענטליכע מיינונג איז געווען אונגעהויער גרויס, ווי איך האָב שנעל געלערנט אונטער ערנסט'ס לייטונג. זיי האָבען נאָכגעקרימט זייערע מענער ווי אַפען און האָבען אויך גערעדט אויף אַ גרויסען אופן וועגען טאַק־טיק און די פליכטען און פאַראַנטוואָרטליכקייטען פון די רייכע. זיי זיינען געווען אונטער'ן איינפלוס פון דער זעלבער מאָראַל, וואָס האָט באַהערשט זייערע מענער — די מאָראַל פון זייער קלאַס; און זיי האָבען זיך באַנוצט מיט גלאַטע פראַזען, וואָס זיי אַליין האָבען ניט פאַרשטאַנען.

זיי זיינען זאָגאַר בייז געוואָרען, ווען איך האָב זיי דער־צעהלט די שוידערליכע אומשטענדען פון דזשעקסאָנ'ס פאַמיליע; און ווען איך האָב זיך געוואונדערט, וואָס זיי האָבען פרייוויליג ניט בייגעשטייערט עפּעס איהם ארויסצוהעלפען, האָבען זיי געזאָגט, אַז זיי נויטיגען זיך ניט אין אונטערריכט אין זייערע סאָציאַלע

פליכטען. ווען איך האָב זיי פּשוט געבעטען צו העלפען רזשעק־סאַנ׳ען, האָבען זיי מיר ענטזאגט. דער ערשטווינענדער פאַקט איז געווען, וואָס ביידע האָבען זיך באַנוצט מיט כמעט דער זעלבער שפּראַך, כאָטש איך האָב גערעדט צו יעדער איינער באַזונדער, און די ערשטע האָט ניט געוואוסט, אז איך האָב געזעהן אָדער האָב ברעה צו זעהן די צווייטע. זייער ענטפער איז געווען, זיי זיינען העכסט צופריעדען מיט דער געלעגענהייט צו ערקלערען זיך אָפען נעגען באַלוינען אימיצען פאַר זיין נאכלעסיגקייט. און אז זיי ווילען נים מיט׳ן צאָהלען פאַר אַן אונגליקס־פּאַל אונטערגעבען חשק אנדערע אָרימע ארבייטער זיך צו לאָזען פארוואונדען פון דער מאשינעריע. (4)

און זיי האָבען אַלעס געמיינט גאַנץ ערנסט, דיזע צוויי פרויען. זיי זיינען געווען באַרוישט פון זייער איבערציינונג, אז זיי און זייער קלאַס זיינען העכער און בעסער פון אַלע אַנדערע. זיי האָבען געהאַט די הסכמה פאַר יעדער האַנדלונג זייערע און זייער אייגענער קלאַסען־מאָראַל. ווען איך בין אוועק פון מרס. פּערטענוויים׳ס גרויסען פּאַלאַץ, האָב איך מיך אומגעקוקט אויף צוריק און האָב זיך דערמאָנט אָן ערנסט׳ס אויסדרוק, דאָס זיי זיינען געווען צוגעבונדען צו דער מאשין, אָבער אַזוי צוגעבונדען, דאָס זיי זיינען געזעסען אויף איהר.

פינפטער קאפיטעל

„די פריינד פון וויסענשאַפט“

ערנסט איז אָפט געקומען צו באזוך. און עס איז ניט געווען מיין פאָטער אליין, און אויך ניט די דעבאטען ביי די מאָהלצייטען, וואָס האָט איהם געצויגען. שוין דאַן זאָגאר האָב איך געפיהלט, אז טיילווייז בין איך די אורזאך פון זיינע וויזיטען, און עס האָט ניט גענומען לאַנג, ווען איך האָב אויסגעפונען, אז מיין השערה איז געווען ריכטיג. ווייל עס איז קיינמאָל ניט געווען אזא ליעבהאָבער ווי ערנסט עווערהארד. זיין בליק און זיין האַנדדרוק זיינען געוואָרען פעסטער, אויב אזא זאך איז נור מעגליך. און די פראַגע, וואָס האָט זיך געוויזען אין זיינע אויגען צום ערשטען מאָל, איז געוואָרען וואָס אמאָל מעהר דרינגענד.

דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב איהם באגעגענט, איז ער מיר גאָר ניט געווען צום הארצען. דאַן האָב איך זיך געפיהלט צוגעצויגען פון איהם. שפּעטער איז ער מיר געווען אבשטויסענד, ווען ער האָט מיר מיין קלאַס אזוי ברוטאל אטאַקירט. נאָך דעם, אז איך האָב אויסגעפונען, אז ער האָט מיין קלאַס ניט פארלוימדעט, און אז זיינע בייזע, ביטערע אויסדריקע ווענען זיי האָבען זיי ווירקליך פארדיענט, בין איך ווידער צוגעצויגען געוואָרען פון איהם. ער איז געווען מיין נביא. ער האָט אַרונטערגעריסען פאַר מיר די מאַסקע פון דער געזעלשאפט און האָט מיר געצייגט שטראהלען פון דער ווירקליכקייט, וואָס זיינען געווען אזוי אונאנגענעהם ווי זיי זיינען געווען אמת.

ווי איך האָב געזאָגט, עס איז קיינמאָל ניט געווען אזא ליעב-

האָבער, ווי ער. קיין מיידעל האָט ניט געקענט אַלט ווערען 24 יאָהר אין אַ שטאָדט, וואו עס איז דאָ אַן אוניווערזיטעט, און ניט האָבען קיין ליעבעס־ערפאַהרונג. עס האָבען זיך ערקלערט אין ליעבע צו מיר יונגע סטודענטען און גרייז־גרויע פּראָפעסאָרען, און די פוט־באָל ריעזען. נור קיינער פון זיי האָט ניט ערקלערט זיין ליעבע, ווי ערנסט. זיינע אָרעמס האָבען מיך אַרומגענומען אייד־דער איך האָב עס געוואוסט. זיינע ליפּען האָבען באַריהרט מיינע, איידער איך האָב צייט געהאַט צו פּראָטעסטירען, אָדער זיך צו וועהרען. געגען זיין ערנסטקייט איז די קאָנווענציאָנעלע מיידעל־שע שטאָלצקייט געווען לעכערליך. ער האָט מיך שיער אומגע־וואָרפען מיט זיין שטורמדיגער ליעבע. ער האָט ניט געמאַכט קיין פּאָרשלאַג. ער האָט מיך אומאַרמט און האָט מיך געקושט און האָט עס אָנגענומען פאַר זיכער, אַז מיר וועלען חתונה האָבען. עס איז גאָר קיין דיסקוסיאָן ניט אָנגעגאַנגען וועגען דעם. די איינ־ציגע דיסקוסיאָן — און דאָס האָט פּאַסירט ערשט שפּעטער — איז געווען, ווען מיר זאָלען חתונה האָבען.

עס איז געווען עטוואָס, וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט פּאַ־סירט. עס האָט אויסגעזעהן כמעט ווי פאַנטאַסטיש, דאָך אין איינקלאַנג מיט ערנסט׳ס פּראָבע פון אמת, עס האָט געווירקט. איך האָב אָנפאַרטרויט מיין לעבען צו איהם. און אַ גליקליכע אָנפאַרטרויאונג איז דאָס געווען. דאָך דורך יענע ערשטע טעג פון אונזער ליעבע האָב איך אָפט געפיהלט אַ שרעק פאַר דער צו־קונפט, ווען איך האָב געדענקט פון זיין ווילדען, פייערדיגען שטייגער פון ליעבען. אָבער דיזע מורא איז געווען גאָר אָן אומ־זיסטע. קיין פרוי איז קיינמאָל ניט געבענשט געוואָרען מיט אַ צערטליכערען, פיינערען מאַן. דיזע צערטליכקייט און ווילדקייט זיינע איז געווען אַ מאָדנע פאַראייניגונג, עהנליך צו דער פאַר־אייניגונג פון זיין אומגעלומפּערטקייט און אין דערזעלבער צייט ליכטקייט אין זיין האַלטונג. דיזע ביסעל אומגעלומפּערטקייט! קיינמאָל איז ער פון איהר ניט לויז געוואָרען, און עס איז געווען פּראַכטפול. זיין אויפפיהרונג אין אונזער זאַל האָט מיך דער־

מאָנט א פּאָרזיכטיגער אָקס אין א קלייט פון פארצעלייענע געשיר. (1)

עס איז געווען אין דער צייט, ווען מיין לעצטער צווייפעל אין דער עכטקייט פון מיין ליעבע צו איהם איז פארשוואונדען. עס איז געווען אין דעם קלוב פון „די פריינד פון וויסענשאפט" — א וואונדערבארע נאכט פון מלחמה, אין וועלכער ערנסט האָט אטאַ־קירט די גרויסע און מעכטיגע אין זייער איינענעם נעסט. דיזער קלוב איז באשטאנען פון מיטגליעדער פון דער העכסטער אריסטאָ־קראטיע פונ׳ם פּאסיפישען ברעג. ער איז אָרגאניזירט געוואָרען פון פריילין ברענטוואוד, א זעהר רייכע אלטע מויד, און ער האָט ביי איהר פארנומען דעם פּלאץ פון איהר מאַן, איהר פאמיליע און איהר שפּיעלצייג. די מיטגליעדער זיינען געווען די רייכסטע אין דער שטאָדט, און די מעכטיגסטע פון די רייכע, און עס האָבען זיך אויך דורכגעוואָרפען א פּאָר געלעהרטע, אום צו געבען דעם קלוב אַן אינטעלעקטועלען טאָן.

דער קלוב האָט ניט געהאט קיין באשטימטען פארזאמלונגס־פּלאץ. איינמאָל אין מאָנאט פלעגען זיך די מיטגליעדער פאר־זאמלען אין דעם פּריוואט־הויז פון איינעם פון די מיטגליעדער צו הערען א לעקציע. די לעקטאָר זיינען, געוועהנליך, כאָטש ניט אימער, געווען געדונגענע. אויב א כעמיקער אין ניו יאָרק האָט געמאכט א נייע ענטדעקונג פון, לאָמיר זאָגען, ראדיום, האָבען זיי באצאָהלט אלע זיינע אויסגאבען אויף זיין רייזע פון ניו יאָרק, און דערצו איהם נאָך באַצאָהלט א קעניגליכע סומע. דאָס זעלבע איז געווען מיט א רייזענדען, וואָס האָט זיך אומגעקעהרט פונ׳ם נאָרד־פּאָל, אָדער דער ניי־מאָדערנסטער ערפאָלגרייכער ארטיסט אָדער ליטעראט. קיין פרעמדע באזוכער זיינען ניט ערלויבט גע־וואָרען אויף דיזע לעקציעס און די טאקטיק פונ׳ם פאראיין איז געווען ניט צו לאָזען דערמאָנען א וואָרט פון די דיסקוסיאָנען אין די צייטונגען. אזוי פלעגען גרויסע שטאאטס־מענער — און עס האָבען פאסירט פיעל אזעלכע פעלע — דאָרט פריי אויס־שפּרעכען זייערע מיינונגען.

איך שפרייט אויס פאר מיר א צוקנייטשטען בריוועל, וואס ערנסט האט צו מיר געשריבען צוואנציג יאהר צוריק, און פוג'ס בריוועל קאפיר איך דאס פאלגענדע:

„אייער פאטער איז א מיטגליעד פון די „פריינד פון וויסענ־שאפט“, טא קענט איהר קומען. דארום קומט נעקסטען דיענסטאג אבענד. איך זאג אייך צו, אז איהר וועט זיך זעהר גוט אמוזירען. אין אייערע לעצטע באגעגענישען מיט די בעלי־בתים, האט איהר זיי ניט נעקענט ריהרען. אויב איהר קומט, וועל איך זיי אויפ־טרייסלען פאר אייך. איך וועל זיי מאכען ברומען, ווי וועלף. איהר האט בלויז אנגעריהרט זייער מאראל. ווען זייער מאראל ווערט אטאקירט, ווערען זיי נאך מעהר צופריעדען און שטעהן נאך ביי זיך העכער. אבער איך וועל אנריהרען זייערע געלד־בייטלען. דאס וועט זיי אויפטרייסלען ביי די ווארצלען פון זייער סאמע נאטור. אויב איהר קענט קומען, וועט איהר זעהן דעם הויף־מענשען אנגעטהאן און פארפוצט אין ארסיסטאקראטישע קליידער, ברומענדיג און קנאקענדיג מיט די צייהנער איבער א ביין. איך זאג אייך צו א פיינעם קאצען־יאמער און אן ערלויכ־טענדען איינבליק אין דער נאטור פון דער בעסטיע.

„זיי האבען מיך איינגעלאדען, אום צו צורייסען מיך אין שטיקער. דאס איז פריילין ברענטוואוד'ס אידעע. זי האט מיר געגעבען קאפוליער אנצוהערעניש וועגען דעם, ווען זי האט מיך איינגעלאדען. זי האט זיי שוין איינמאל פארשאפט אזא שפאס. זיי דערפרעהען זיך, ווען זיי קריגען אריין ווייכהערציגע רע־פארמערס צו רעדען פאר זיי. פריילין ברענטוואוד דענקט, אז איך בין מילד, ווי א קעצעלע, און גוטמוטהיג און נאריש ווי א קוה. איך וועל ניט אפלייקענען, אז איך האב איהר נעהאלפען צו דענקען אזוי פון מיר. זי האט מיך זעהר פיעל אויסגעפרובירט, ביז זי האט ענטדעקט מיין אונשעדליכקייט. איך וועל קריגען פיין באצאהלט — צוויי הונדערט און פופציג דאלאר, ווי עס פאסט פאר א מאן, וועלכער, כאטש א ראדיקאל, איז געלאפען פאר גאווערנאר. אויך מוז איך טראגען אבענד־קליידער (אן

אריסטאָקראַטישען אנצוג). דאָס בין איך געצוואונגען צו טהאָן. איך בין קיינמאָל ניט געווען אזוי געקליידעט אין מיין לעבען. איך דענק, אז איך וועל מוזען קריגען אויף באָרג אַ אנצוג וואו עס איז. נור איך וואָלט נאָך פיעל מעהר אריבערגעטראָגען, אבי צו האָבען די געלעגענהייט זיך אָפּצורעכענען מיט די „פריינד פון וויסענשאַפט".

דער קלוב האָט זיך פאַרזאַמעלט יענעם אבענד אין פּער־טאָנוויט׳ס הויז. פיעל שטוהלען זיינען ספּעציעל אריינגעשטעלט געוואָרען אין דעם גרויסען זאַל און אַרום צוויי הונדערט מיטגליע־דער האָבען זיך אויסגעזעצט צו הערען ערנסט׳ס רעדע. זיי זיינען ווירקליך געווען הערשער פון דער געזעלשאַפט. איך האָב זיך אַמו־זירט איבעררעכענענדיג אין מיין געדאַנק די סומען געלד, וואָס דיזע מענשען האָבען פאַרמאָגט און עס האָט אויסגעמאַכט הונ־דערטע מיליאָנען. און זיי זיינען ניט געווען די רייכע פּוסט־און־פּאַסטניקעם. זיי זיינען געווען געשעפטס־מענשען, וועלכע האָבען גענומען אַ זעהר טהעטיגען אַנטייל אין דעם אינדוסטריעלען און פּאָליטישען לעבען.

מיר זיינען אַלע געווען אויף אונזערע פּלעצער, ווען פריילין ברענטוואוד האָט אַריינגעפיהרט ערנסט׳ן. באַלד האָבען זיך אַלע צוגערוקט נעהענטער צום אויבען־אָן פון צימער, וואו ערנסט האָט געזאָלט רעדען. ער איז געווען אָנגעטהאָן אין אבענד־קליידער, און מיט זיינע ברייטע אַקסלען און קעניגליכען קאָפּ האָט ער אויס־געקוקט גרויסאַרטיג. און אויך דאַן האָב איך געזעהן יענע ביסעל אומגעלומפּערטקייט אין זיינע באַוועגונגען. מיר שיינט, אַז איך האָב איהם געקענט ליעב האָבען בלויז פאַר דעם אַליין. און ווי איך האָב געקוקט אויף דעם האָב איך דערשפּירט אין מיר אַ גרויסע פרייד. איך האָב ווידער געפיהלט דעם קלאַפּען פון זיין פּולס אויף מיינעם, די באַריהרונג פון זיינע ליפּען. און איך האָב זיך געפיהלט אַזוי שטאָלץ, אַז עס האָט זיך מיר געגלוסט זיך אויפ־שטעלען און אויסרופען צו די פאַרזאַמעלטע: ער איז מיינער! ער האָט מיך געהאַלטען אין זיינע אָרעמס, און איך, קליין ווי איך

בין, האָב אָנגעפילט זיין מוח. טראָץ זיינע מאסענהאפטע קעניג־ליכע אידעען.

ביים סאמע אויבען־אָן האָט איהם פריילין ברענטוואוד פאָר־געשטעלט פאר קוירנעל וואן־גילבערט, און איך האָב געוואוסט, אז ער וועט עס זיין דער פּאָרזיצענדער. קוירנעל וואן־גילבערט איז געווען א גרויסער קאָרפּאָריישאָן־לאָיער. אויסער דעם איז ער געווען א גרויסער קענער פון געזעץ. דאָס געזעץ איז געווען זיין ליאַלקע, מיט וועלכער ער האָט זיך געשפּיעלט. ער האָט דאָס געזעץ געקנאָטען ווי ליים, צוזאמענגעדרעהט אין וועלכער פאָרם עס איז איהם געפעלען. אין זיין ערשיינונג און רעדנער־קראפט און קענטניס און אויפטהו איז ער געווען אזוי יונג, ווי דאָס לעצטע געזעץ. זיין ערשטען רוהם האָט ער זיך ערוואָרבען, ווען ער האָט געבראָכען די שארדוועל־צוואה. (2) זיין געהאלט פאר דעם איין פּראָצעס איז געווען פינף הונדערט טויזענד דאָלאר. פון דאן אָן איז ער געשטיגען מיט דער געשווינדקייט פון א פייערווערק. מען האָט איהם אָפט אָנגערופען דער גרעסטער אדוואָקאט, נא־טירליך, קאָרפּאָריישאָן־אדוואָקאט, אין לאנד; און ווען מען האָט קלאסיפיצירט די אדוואָקאטען, איז ער אימער געווען אריינגערע־כענט צווישען די ערשטע דריי.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט און אין אייניגע געקליבענע ווער־טער, וועלכע זיינען געווען עטוואָס איראָניש, האָט ער פאָרגע־שטעלט ערנסט'ן. קוירנעל וואן־גילבערט האָט לוסטיג געשפּאסט אין זיין פאָרשטעלען דעם סאָציאַלען רעפאָרמער און א מיטגליעד פון דעם ארבייטער־קלאס און די פארזאמעלטע האָבען געשמייכעלט. מיך האָט עס בייז געמאכט, און איך האָב א בליק געטהאָן צו ערנסט'ן. קוקענדיג אויף איהם, בין איך נאָך מעהר בייז גע־וואָרען. ער האָט אויסגעוויזען גאָר ניט צו ערגערען זיך איבער די שטעכווערטלעך. נאָך מעהר, עס האָט אויסגעוויזען, אז ער האָט גאָר ניט געוואוסט, אין וואָס פאר א טאָן ער רעדט. ער איז גע־זעסען און האָט אויסגעקוקט נאריש און שלעפעריג. ער האָט ווירקליך אויסגעקוקט נאריש. און פאר א מאָמענט האָט ערוואכט

אין מיר אַ געדאַנק: וואָס, אויב ער זאָל זיך שרעקען פאַר ריזער־פאַרזאַמלונג פון די מעכטיגע און קלוגע?... דאַן האָב איך גע־שמייכעלט: מיך האָט ער ניט געקענט אָפּנאַרען. ער האָט אָבער אָפּגענאַרט די אַנדערע, פונקט ווי ער האָט אָפּגענאַרט פריילין ברענטוואוד. זי איז געזעסען אויף אַ שטוהל אין דער ערשטער רייהע, און עטליכע מאָל האָט זי אויסגעדרעהט איהר קאָפּ אָט צו איינעם, אָט צום צווייטען פון איהרע פריינד און האָט צוגעשמייכעלט, הנאה האָבענדיג פון די באַמערקונגען.

אַז קוירנעל וואַן־גילבערט איז פאַרטיג געוואָרען, האָט זיך ערנסט אויפגעשטעלט און האָט אָנגעפאַנגען רעדען. ער האָט אָנגעפאַנגען אין אַ שטילער שטימע, לאַנגזאַם און באַשיידען, און מיט אַ טאָן פון איינעם, וואָס איז אין אַ פאַרלעגענהייט. ער האָט גערעדט פון זיין געבורט אין דעם ארבייטער־קלאַס, און פון דער שמוציגקייט און שווידערליכקייט פון זיינע אומשטענדען, וואו דער קערפער און דער גייסט ווערען צוזאַמען אויסגעהונגערט און געמוטשעט. ער האָט געמאָהלען זיינע אַמביציעס און אידעאַלען, און זיין באַגריף פון אַ פאַראַדיז, אין וועלכען עס האָבען געלעבט די מענשען פון די העכערע קלאַסען.

„אויבען איבער מיר", — האָט ער געזאָגט, — „האָב איך געוואוסט, זיינען געוועזען גרויסע גייסטער, ריינע און נאָבעלע הערצער, שטאַרקע, אינטעלעקטועלע לעבען. איך האָב דאָס אַלעס געוואוסט, ווייל איך האָב אַזוי געלעזען אין די סיסייד לייברערי (3) ראָמאַנען, אין וועלכע, מיט דער אויסנאַהם פון די שאַרלאַטאַנעס און שאַרלאַטאַנקעס, האָבען אַלע מענער און פרויען געדענקט שעהן, האָבען גערעדט מיט אַ שעהנער שפּראַך, און געהאַנדעלט לויבענס־ווירדיג. אין קורצען, אַזוי ווי איך האָב באַגריפען, אַז העכער איבער מיר איז געוועזען אַלעס, וואָס איז פיין, נאָבעל און חנ'עווריג, אַלעס, וואָס האָט ביי־געשטייערט אַנשטענדיגקייט און ליטישקייט צום לעבען, אַלעס וואָס מאַכט דאָס לעבען ווערטה און באַלוינט פאַר די מאַטערניש און אונגליקען."

ער האָט פאַרטגעזעצט און באַשריבען זיין לעבען אין דער

פֿאַבריק, דאָס לעבען פון שמידעריי, און זיין באַגעגעניש מיט די סאָציאַליסטען. צווישען זיי, האָט ער געזאָגט, האָט ער אויך געפונען שאַרפע מוחות און גרויסע דענקער, גייסטליכע, וואָס זיינען געוואָרען אָרים און צובראָכען, ווייל זייער קריסטענטום איז געווען צו גרויס און ברייט פאַר וועלכער־ניט־איז געמיינדע פון די דיענער פון מאַמאָן, און פּראָפעסאָרען, וואָס זיינען צו־בראָכען געוואָרען אויפ'ן ראָד פון אוניווערזיטעט־אונטערטהעניג־קייט צו די הערשענדע קלאַסען. די סאָציאַליסטען זיינען רעוואָלו־ציאָנערען, האָט ער געזאָגט, זיי קעמפּפען אום צו שטירצען די געגענוואַרטיגע אונזיניגע געזעלשאַפט און פונ'ם מאַטעריאַל בויען די שכל'דיגע געזעלשאַפט פון דער צוקונפט. ער האָט געזאָגט פיעל מעהר, און עס וואָלט גענומען צופיעל צייט צו שרייבען, אָבער איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסען, ווי ער האָט באַשריבען דאָס לעבען פון די רעוואָלוציאָנערען. זיינע געמעסיגטע אויסדריקע זיינען פאַרשוואונדען. זיין שטימע איז געוואָרען שטאַרק און זיכער, און עס האָט געבלישצעט, ווי ער זעלבסט האָט געלויכטען, און ווי זיינע בלישצענדע געדאַנקען, וואָס האָבען זיך אַרויסגע־שפּאַרט פון איהם. ער האָט געזאָגט:

„צווישען די רעוואָלוציאָנערען האָב איך געפונען אויך אַ וואַ־רימען גלויבען אין דער מענשהייט, הייסען אידעאַליזם, זיסקייט פון זעלבסטלאָזינקייט און אויפּאָפּפערונג. דאָ איז דאָס לעבען געווען ריין, נאָבעל און לעבהאַפט. איך בין געקומען אין באַ־ריהרונג מיט גרויסע נשמות, וועלכע האָבען געשטעלט קערפּער און גייסט, העכער פון דאָלארס און סענטען, און פאַר וועמען דאָס וויינען פונ'ם שמאַכטענדען הינטער־גאַס־קינד האָט געמיינט פיעל מעהר פונ'ם גאַנצען שטאָלץ פון קאָמערציעלער גרויסקייט און אַ זועלט־אימפּעריע. אַלע ארום מיר זיינען געווען פול מיט נאָבעלע צוועקען און העלדישע טהאַטען, און מיינע טעג און נעכט זיינען געווען באַלויכטען פון זונען־שיין און שטערען און פאַר מיינע אויגען האָט אימער געברענט און געפלאַקערט דער היי־ליגער געבעט־בוך, קריסטוס'עס אייגענער געבעט־בוך, די אָרימע,

לאַנג־ליידענדע און שוידערליך־באַהאַנדעלטע מענשהייט, וואָס וועט אַם ענדע גערעטעט ווערען.״

אַזוי ווי איך האָב איהם פריהער געזעהן פאַרוואַנדעלט, אַזוי איז ער אויך יעצט געשטאַנען פאַר מיינע אויגען פאַרוואַנדעלט אין אַן אַנדער געשטאַלט. זיין שטערען האָט געלויכטען מיט׳ן געטליכען פייער, וואָס איז געווען אין איהם, און זיינע אויגען האָבען נאָך מעהר אַרויסגעשיינט פון דער שטראַהלענדער ליכטיג־קייט, וואָס, עס האָט אויסגעוויזען, האָט איהם אַרומגעוויקעלט, ווי אַ מאַנטעל. נור די אַנדערע האָבען ניט געזעהן דיזע שטראַה־לענדע ליכטיגקייט. יעדענפאַלס, איך האָב געהערט הערר וויקסאָן, וואָס איז געזעסען לעבען מיר, אָפּשפּאָטען אין דער הויך: „אוּ־טאָפּיש“. (4)

ערנסט האָט ווייטער דערצעהלט, ווי ער האָט געשטיגען אין דער געזעלשאַפט, ביז ער איז ענדליך געקומען אין באַריהרונג מיט די מיטגליעדער פון די העכערע קלאַסען, און געהאַט אַ שטענדיגען פאַרקעהר מיט די מענשען פון הויכען שטאַנד. דאַן איז זיין פאַר־בלענדונג פאַרשוואונדען און ער האָט אויפגעעפענט די אויגען. און ווי אַזוי ער האָט זיין אויפקלערונג באַשריבען, האָבען די פאַר־זאַמעלטע ווייניג וואָס געשמייכעלט. ער איז ערשטוינט געוואָרען פון׳ם פּראָסטען מאַטעריאַל. דאָס לעבען האָט ניט אויס־געקוקט פיין און חנ׳עוודיג. ער איז ערשטוינט געוואָרען זעהענדיג זייער עגאָאיזם און וואָס עס האָט איהם איבערראַשט מעהר פון אַלץ, איז געווען די אַבוועזענהייט פון אינטעלעקטועלען לעבען. נור וואָס קומענדיג פון די רעוואָלוציאָנערען, האָט איהם די שטומפּפּ־זיניגקייט פון די העכערע קלאַסען געשווינדערט. און דאַן, ניט אַכ־טענדיג זייערע פּראַכטפולע קירכען און גוט־באַצאָהלטע גייסט־ליכע, האָט ער געפונען די רייכע מענער און פרויען, אַלס העכסט מאַטעריאַליסטיש. עס איז אמת, זיי האָבען געפּלאַפּעלט זיסע פראַזען, קליינינקע אידעאַלען און קליינינקע מאָראַלע לעהרען, נור מיט זייער גאַנצער פּלאַפּלעריי איז דער הערשענדער טאָן

פון זייער לעבען, וואָס זיי האָבען געפיהרט, געווען אַ מאַטע־ריאַליסטישער. און זיי האָבען גאָר קיין מאָראַל ניט געהאַט.

— איך האָב באַגעגענעט מענער, — האָט ער געזאָגט, — וועלכע פלעגען דערמאָנען דעם נאָמען פונ׳ם שר־השלום אין זיי־ערע שימפּף־רעדען וועגען מלחמה, און האָבען אַריינגעטהאָן ביק־סען אין די הענד פון די פינקערטאָן־חברה (5) צו שיסען סטרייי־קערס אין זייערע אייגענע פאַבריקען. איך האָב באַגעגענט מענער, וואָס זיינען געווען שרעקליך אויפגעבראַכט אויף פּרייז־פייטינג (אַ געשלעג צווישען צוויי מענשען פאַר געלד), און וועלכע האָבען צו דערזעלבער צייט גענומען אַנטייל אין שפּייז־פעלשונגען, וואָס האָבען אומגעבראַכט מעהר קינדער יעדעס יאָהר, ווי זאָגאַר דער בלוטיגער העראָד.

— דיזער איידעלער אַריסטאָקראַטיש־אויסזעהענדער מענש איז געווען אַ כלומר׳שטדיגער דירעקטאָר און אַ געצייג פון גרויסע קאָמפּאַניעס, וועלכע האָבען שטילערהייט באַרויבט אַלמנות און יתומים. דיזער אַדעליגער הערר, וועלכער איז אַ זאַמלער פון פיינע ביכער און אַנטיקען, האָט געצאָהלט כּאַבאַר צו אַ פיהרער פון אַ פּאָליטישער מאַשין. דיזער רעדאַקטאָר, וועלכער דרוקט פּאַטענטירטע מעדיצין־אַנאָנסען, האָט מיך גערופען שופט און דעמאַגאָג, ווייל איך האָב געוואַגט איהם צו זאָגען, ער זאָל שריי־בען אין זיין צייטונג דעם אמת וועגען פּאַטענטירטע מעדיצין. (6) דיזער מאַן, וואָס רעדט אַזוי פּראַכטפול איבער דער שעהנקייט פון אידעאַליזם און גאָט׳ס גוטסקייט, האָט נור וואָס פאַרראַטהען זיינע קאַמעראַדען אין אַ געשעפטס־אַנעלעגענהייט. דער יעניגער, אַ זייל פון זיין קירך און ביישטייערער פון פיעל סומען צו אויסלענ־דישע מיסיאָן־הייזער, מאַכט זיינע פאַבריק־מיידלעך אַרבייטען צעהן שטונדען אַ טאָג פאַר אַ הונגער־לוין און דערמיט ערמוטהיגט ער פּראָסטיטוציע. דיזער מאַן, וועלכער שטאַטעט אויס פאַקולטעטען און אוניווערזיטעטען און בויט פּראַכטפולע קאַפּעלען, האָט געשוואָרען פאַלש אין געריכטס־הויז צוליעב דאָלאַרס און סענטען. דיזער באַהן־מאַגנאַט האָט געבראָכען זיין וואָרט אַלס מענש, אַלס עהרען־

מאַן, אַלס בירגער און אַלס קריסט, ווען ער האָט שטילערהייט געגעבען אַ ראַבאַט, און ער האָט עס געמהאָן פיעל מאָל. דיזער סענאַטאָר איז געווען דער שקלאַף, דאָס געציינג און אַ ליאַלקע פון אַן אונגוויסענדרען מאַשין־באָס. (7)און אַזוי איז געווען דיזער גובערנאַטאָר און דיזער ריכטער פונ׳ם העכסטען געריכט. און אויך דיזער כיטרער קאַפּיטאַליסט באַזיצט די פּאָליטישע מאַשין, דעם מאַשין־באָס און די באַהנען, וועלכע גיבען פרייע טיקעטס דיזע אַלע חברה.

— און אַזוי איז דאָס געווען. אַנשטאָט אַ פּאַראַדיז האָב איך זיך געפונען אין דעם מדבר פון קאָמערציאַליזם. איך האָב געפונען טעמפּפּזיניגקייט אין אַלעמען, אויסער געשעפט. איך האָב ניט געפונען קיינעם, וואָס איז ריין, גאָבעל און אמת־געזונד. וואָס איך האָב יא געפונען, איז געווען שוידערליכע איינגעגליעבטע און הארצלאָזיגקייט, און אַ שרעקליכען מאַטעריאַליזם.

פיעל מעהר האָט ער זיי געזאָגט ווענען זיי און ווי ער האָט זיינע אויגען געעפענט. זייער אינטעלעקט האָט איהם גענודיעט; און מאָראַליש און גייסטיג האָבען זיי איהם דערעסען; און ער איז געווען גליקליך צו געהן צוריק צו זיינע רעוואָלוציאָנערען, וועלכע זיינען געווען ריין, גאָבעל און געזונד, אַלעס וואָס די קאַ־פּיטאַליסטען זיינען ניט.

— און יעצט, — האָט ער געזאָגט, — לאָזט מיר איך זאָגען עמוואָס וועגען דער רעוואָלוציאָן.

נור צוערשט מוז איך זאָגען, אַז זיין שרעקליכע אַטאַקע האָט זיי ניט געריהרט. איך האָב געקוקט אויף די פּנים׳ער אַרום מיר, נור זיי זיינען זיך געזעסען מיט צופריעדענע מינעס און האָבען זיך געפיהלט העכער פון די אַלע זאַכען, וועלכע ער האָט אויס־גערעכענט. און איך האָב זיך דערמאָנט, וואָס ער האָט מיר גע־זאָגט: אַז קיין באַשולדיגונג פון זייער מאָראַל קען זיי ניט אויפ־טרייסלען. דאָך האָב איך געקענט זעהן, אַז זיין מוטהיגע שפּראַך האָט געמאַכט אַן איינדרוק אויף פריילין ברענטוואוד. זי האָט אַניס געקוקט פאַרזאָרגט און צוטראָגען.

ערנסט האָט אָנגעפאנגען מיט א שילדערונג פון דער רעוואָ־לוציאָנערער ארמעע, און ווען ער האָט אָנגעפאנגען צו געבען די ציפערען פון זייער מאכט (די וואוטס, וואָס זיינען אָפּגעגעבען געוואָרען אין פארשיערענע לענדער), האָבען די פארזאמעלטע אָנ־געהויבען צו ווערען אונרוהיג. א זאָרגפולע מינע האָט זיך באַ־וויזען אויף זייערע געזיכטער, און איך האָב באמערקט א בייסען מיט די ליפּען. אם ענדע איז דער שלייער פון דער שלאכט ארונ־טערגעוואָרפען געוואָרען. ער האָט געשילדערט די אינטערנאציאָ־נאלע אָרגאניזאציאָן פון די סאָציאַליסטען, וואָס האָט פאראייניגט די אנדערטהאלבען מיליאָן פון די פאראייניגטע שטאאטען מיט די דריי־און־צוואנציג און א האלב מיליאָן פון דער וועלט.

— אזא רעוואָלוציאָנערע ארמעע, — האָט ער געזאָגט, — פינף און צוואנציג מיליאָן שטארק, איז א זאך צו מאכען הערשער און הערשענדע זיך אָפּצושטעלען און באטראכטען. דער געשריי פון דיזער ארמעע איז: „קיין רחמנות! מיר ווילען אלעס, וואָס איהר פארמאָגט. מיר וועלען ניט זיין צופריעדען מיט ווענינער ווי אלעס וואָס איהר פארמאָגט. מיר ווילען האָבען אין אונ־זערע הענד די לייצעס פון מאכט און דעם שיקזאל פון דער מענשהיים. אָט זיינען אונזערע הענט. זיי זיינען מעכטיגע הענט. מיר נעהען נעהמען אייערע רעגיערונגען, אייערע פאלאצען און אייערע באקוועמליכקייטען, און יענעם טאָג וועט איהר ארבייטען פאר אייער ברויט אזוי ווי דער פויער אין פעלד אָדער דער שמאכטענדער, קליינינקער משרת אין אייערע גרויסע שטעדט. דאָ זיינען אונזערע הענט, זיי זיינען שטארקע הענט!

און ווי ער האָט אזוי גערעדט, האָט ער אויסגעשטרעקט זיינע צוויי גרויסע אָרעמס פון זיינע פּראכטפולע שולטערן, און דעם שמיער׳ס הענד האָבען צוזאמענגעדריקט די לופט ווי אָן אָדלער׳ס קלויען. ער האָט אויסגעקוקט ווי דער גייסט פון די הערשענדע ארבייטער אזוי שטעהענדיג מיט זיינע הענט אויסגע־שפּרייט פארטיג צו צורייסען און דערשטיקען זיינע צוהערער. איך האָב דערפיהלט א קוים־באמערקבארען ציטערען אין זיינע

צוהערער פון דיזע מעכטיגע, פעסטע ציפּערען פון די רעוואָלו־ציאָנערען. דאָס הייסט, די פרויען האָבען געציטערט, און זייערע פּנים׳ער האָבען אויסגעדריקט שרעק. אָבער ניט די מענער. זיי זיינען געווען פון די טהעטיגע רייכע, ניט די פּוסט־און־פּאַסט־ניקעס, און זיי זיינען אַלע געווען גוטע קעמפּפער. אַ שטילער, הייזעריגער ברוגז האָט זיך געהערט אין דער לופט פאַר אַ מאָ־מענט און האָט גלייך אויפגעהערט. דאָס איז געווען דער אָנ־זאָגער פונ׳ם שטורם, וואָס האָט געזאָלט קומען, און ס׳איז מיר באַשערט געווען עס צו הערען פיעל מאָל יענעם אבענד — דער צייכען פונ׳ם ברוט אין מענשען, די ערנסטקייט פון זיינע פּרי־מיטיוועסטע ליידענשאַפטען, און זיי האָבען זאָגאַר אַליין ניט גע־וואוסט, אַז זיי האָבען געברומט. דאָס איז געווען דאָס ברומען פון דער סטאַדע חיות, וואָס קומט אַרויס פון איהר מויל און גאַנץ אונבאַוואוסט. און אין יענעם מאָמענט האָב איך געזעהן דאָס בילדען־זיך פונ׳ם צאָרן אין זייערע געזיכטער, און איך האָב געזעהן דעם קאַמפּף־גלאַנץ ערשיינען אין זייערע אויגען. איך האָב גלייך באַגריפען, אַז זיי וועלען ניט זעהר לייכט אַרויס־לאָזען די לייצעס פון דער וועלט־רעגירונג פון זייערע הענד.

ערנסט האָט פּאַרטגעזעצט מיט זיין אַנגריף. ער האָט ער־קלערט, אַז עס געפינען זיך אַ מיליאָן און אַ האלב רעוואָלוציאָ־נערען אין אַמעריקא, ווייל דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס הקט שלעכט פאַרוואַלטעט די געזעלשאַפט. ער האָט געמאָהלען די עקאָנאָמישע אומשטענדען פונ׳ם הייהל־מענשען און די ווילדע פעלקער פון היינטיגער צייט, אָנצייגענדיג, אַז זיי באַזיצען ניט קיין געצייג און ניט קיין מאַשינען, און זיי האָבען בלויז אַ נאַ־טירליכע פעהיגקייט צו פּראָדוצירען. דאַן האָט ער נאָכגעפאָלגט די ענטוויקלונג פון מאַשינעריע און די געזעלשאַפטליכע אָרגאַני־זאַציאָנען אַזוי, אַז היינט איז די פּראָדוצירענדע קראַפט פונ׳ם ציוויליזירטען מענשען טויזענד מאָל גרעסער ווי דעם ווילדענ׳ס.

— פינף מענשען, האָט ער געזאָגט, — קענען פּראָדוצירען ברויט פאַר טויזענד. איין מענש קען פּראָדוצירען בוימוואָל־

מאטעריאל פאר צוויי הונדערט און פופציג מענשען, וואָל — פאר דריי הונדערט, און שיך — פאר טויזענד. פון דעם וואָלט מען געקענט ציהען דעם שלוס, אז אונטער א פעהיגער פאר־וואלטונג פון דער געזעלשאפט האָט דעם מאָדערנעם ציוויליזירטען מענשען באדארפט זיין פיעל בעסער פון דעם "הייהל־מענש. אָבער איז איהם בעסער ? לאָמיר נור זעהן. היינט־צו־טאָג זיינען פאראַן אין די פאראייניגטע שטאאטען פופצעהן מיליאָן מענ־שען, (8) וואָס לעבען אין גרויס דחקות און אָרימקייט ; און מיט׳ן וואָרט אָרימקייט מיינען מיר יענע אומשטענדען, אין וועלכע צוליעב מאנגעל אין שפייז און ריכטיגע באשיצונג פון קעלט, קענען זיי זאָגאר ניט אָנהאלטען זייער געזונדם־צושטאנד, וואָס זיי האָבען נויטיג פאר זייער ארבייט. היינט־צו־טאָג געפינען זיך אין די פאראייניגטע שטאאטען, ניט אכטענדיג אויף אייערע זאָגענאנטע ארבייטער־געזעצען, 3 מיליאָן קינדער־ארבייט. (9) אין צוועלף יאָהר האָט זיך זייער צאָהל פארדאָפּעלט. און אין איין ווענס וועל איך אייך, ד פארוואלטער פון דער געזעלשאפט, פרעגען, ווארום איהר האָט ניט ארויסגעגעבען די ציפערען פונ׳ם צענזוס פון 1910 ? און איך אליין וועל ענטפערען פאר אייך, אַז איהר האָט מורא געהאַט. די ציפערען פון די אָרימע און אונ־טערדריקטע וואָלטען געפיהרט צו דער רעוואָלוציאָן, וועלכע זאָגאר יעצט פיהלט זיך שוין.

— נור זיך אומצוקעהרען צו מיין באשולדיגונג. אויב דעם יעצטיגען מענשען׳ס פראָדוקציאָנס־קראפט איז א טויזענד מאָל גרעסער פונ׳ם הייהל־מענשען׳ס קראפט, ווארום־זשע זיינען היינט־צו־טאָג דאָ אין די פאראייניגטע שטאאטען פופצעהן מיליאָן מענ־שען, וואָס זיינען ניט ריכטיג באשיצט און ניט ריכטיג געשפּייזט ? ווארום געפינען זיך דריי מיליאָן קינדער־ארבייטער ? עס איז אן אמת׳ע קלאָגע. דער קאפּיטאליסטישער קלאאס האָט שלעכט פאר־וואלטעט. נעהמענדיג אין אנבאטראכט דעם פאקט, אז דער מאָ־דערנער מענש לעבט פיעל ערגער פונ׳ם הייהל־מענש, און אז זיין פראָדוצירענדע קראפט איז א טויזענד מאָל גרעסער פונ׳ם

הייהל־מענשענ׳ס קראַפּט, קען מען קיין אנדער שלום ניט ציהען, ווי אַז די קאַפּיטאַליסטישע פאַרוואַלטונג איז שלעכט, אַז איהר האָט שלעכט פאַרוואַלטעט, מיינע העררען, און אַז אייער פאַר־וואַלטונג איז קרימינאַל און עגאָאיסטיש. און אויף דיזער קלאַגע קענט איהר מיר הײנט אבענד ניט ענטפערען, פּונקט אַזוי ווי אייער גאַנצער קלאַס קען ניט ענטפערען דעם מיליאָן און אַ האַלב רעוואָלוציאָנערען פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. איהר קענט ניט ענטפערען. איך פאָדער אייך יעצט אויף צו ענטפערען. און נאָך מעהר, איך וואָג אייך צו זאָגען, אַז ווען איך וועל ענדיגען וועט איהר מיר ניט ענטפערען. אויף דיזען איינציגען פּונקט וועט אייער צונג זיין געבונדען, כאָטש איהר וועט רעדען גענוג וועגען אנדערע זאכען.

— איהר האָט שלעכט פאַרוואַלטעט. איהר האָט געמאַכט צו גאָר ניט אונזער גאַנצע ציוויליזאַציע. איהר זייט געוועזען בלינד און האַבזיכטיג. איהר האָט זיך אויפגעשטעלט (פּונקט ווי איהר שטעלט זיך היינט אויף) אין אונזערע געזעצגעבענדע געביידעס, און עפענטליך ערקלערט, אַז פּראָפּיט איז אונמעגליך אָהן קינדער־ארביים. איהר מוזט עס מיר ניט גלויבען אויפ׳ן וואָרט. עס איז אַלעס דאָ פאַרשריבען. איהר האָט פאַרוויענט אייער געוויסען צום שלאָפען מיט פּלאַפּלעריי וועגען זיסע אידע־אַלען און ליעבע מאָראַלע לעהרען. איהר זייט זאַט מיט מאַכט און באַזיץ, פאַר׳שכור׳ט מיט ערפאָלג; און איהר קענט ניט האָפען אויף מעהר פון אונז ווי די פוילע ביהנען, וואָס נעפּיגען זיך ארום האָניג, ווען די ארבייטענדע ביהנען וואַרפען זיך אויף זיי ארויף צו פאַרניכטען זיי. איהר זייט דורכגעפאַלען אין דער פאַרוואַלטונג פון דער געזעלשאַפט, און מען וועט די פאַרוואַלטונג ארויסנעהמען פון אייערע הענט. אַ מיליאָן און אַ האַלב מענער פון דעם ארבייטענדען קלאַס זאָגען, אַז זיי וועלען פאַראייניגען די איבעריגע ארבייטער מיט זיי און צונעהמען די פאַרוואַלטונג פון אייך. אָט דאָס איז די רעוואָלוציאָן, מיינע הערען. שטעלט זי אָפּ, אויב איהר קענט!"

פאַר אַ לענגערע ווײַלע האָט ערנסט׳ס שטימע נאָך אַלץ גע־קלונגען אין דעם גרויסען צימער. דאַן האָט זיך געלאָזט הערען דאָס ברומען, וואָס איך האָב נאָך פריהער געהערט. און אַ דוּ־צענד מענער זיינען גלייך אויפגעשטאַנען און האָבען געוואָלט קריגען דאָס וואָרט פון קוירנעל וואן־גילבערט. איך האָב באַמערקט די קאָנוואולסיווע באַוועגונגען פון פריילין ברענטוואוד׳ס אַקסלען, און אין דעם מאָמענט בין איך געווען בייז, ווייל עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז זי לאַכט עס פון ערנסט׳ן. און דאַן האָב איך געזעהן, אַז עס איז ניט קיין געלעכטער, בלויז היסטעריקע. זי איז געווען בלאַס און צושראָקען, זעהענדיג, וואָס זי האָט אויפ־געטהאָן מיט׳ן ברענגען אַזאַ פייער־בראַנד פאַר איהר ליעבלינג־קלוב.

קוירנעל וואן־גילבערט האָט ניט געשענקט קיין אויפמערק־זאַמקייט די אַלע מענער, מיט זייערע ליידענשאַפטליך־דערצאָרנטע פּנים׳ער, וועלכע האָבען געשטרעבט צו קריגען ערלויבניש צו רעדען. זיין אייגען פּנים האָט אויסגעקוקט שרעקליך. ער איז אויפגעשפּרונגען, באַוועגענדיג מיט זיינע אָרעמס, און אַ מאָמענט האָט ער בלויז אויסגעשפּראָכען עטוואָס אונבאַגרייפליכעס. דאַן האָט זיך זיין רעדע־קראַפט אומגעקעהרט. אָבער עס איז ניט געווען די רעדע פון אַ הונדערט־טויזענד־דאָלאַרדיגען אַדוואָקאַט, און זיין רעדע איז געווען אַלטמאָדיש.

— פאַלש און פאַלש, — האָט ער אויסגעשריען. — קיינ־מאָל אין מיין לעבען האָב איך ניט געהערט אַזוי פיעל פאַלשע שליסע אויסגעדריקט אין איין קורצער שטונדע. און אַ חוץ דעם, מוז איך אייך זאָגען, אַז איהר האָט אונז גאָר קיין נייעס ניט געזאָגט. איך האָב דאָס אַלעס געלערנט אין אוניווערזיטעט, נאָך איידער איהר זייט געבוירען געוואָרען. זשאַן זשאַק רוסאָ האָט אויסגעדריקט אייערע סאָציאַליסטישע טעאָריען כמעט צוויי הונ־דערט יאָהר צוריק. געהן צוריק צום לאַנד, ווירקליך! זיך אומ־קעהרען צוריק! אונזער ביאָלאָגיע לערנט אונז ווי אונזיניג דאָס איז! עס איז גאַנץ ריכטיג געזאָגט געוואָרען, אַז אַ ביסעל קענט־

נים איז אַ געפעהרליכע זאַך, און איהר האָט עס באַשטעטיגט היינט אבענד מיט אייערע משוגענע טעאָריען. פאַלשקייט איבער פאַלשקייט! עס האָט מיר קיין זאַך אזוי ניט דערעסען, ווי אייער איבערמאָס מיט פאַלשע שליסע. אָט דאָס האָט איהר פאַר אייערע פאַלשע שליסע און קינדערשען אַרט דענקען!

ער האָט געקנאַקט מיט די פינגער אין אַ פאַראַכטענדען וועג און האָט זיך געוואָלט אוועקזעצען. פון די פרויען־מיילער האָבען זיך געהערט צושטימענדע אויסגעשרייען, און שטילע צושטימענדע טענער פון די מענער האָבען זיך אויך אַרומגעטראָגען אין דער לופטען. וואָס אנבאַלאַנגט דעם דוצענד מענער, וואָס האָבען געוואָלט קריגען דאָס וואָרט, האָבען אַ העלפט פון זיי אָנגעפאַנגען רעדען אַלע מיט איין מאָל. דער געררויש און דאָס פּלוידערען איז געוועזן אונבאַשרייבליך. קיינמאָל זיינען פּערטאַגנוויט׳ס וועגד געוועזן די עדות פון אַזאַ מין ספּעקטאַקעל. אָט דאָס זיינען עס די קאַלטע קאַפּיטאַלנען פון אינדוסטריע און די לאָרדען פון דער געזעלשאַפט, אָט דיעזע צייהן־קריצענדע אין ברומענדע ווילדע אין פאַראַדנע קליידער. ווירקליך ערנסט האָט זיי אויפגעטרייסעלט, ווען ער האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענד צו זייערע געלד־זעק, זיינע הענד, וואָס האָבען פאַר זיי אויסגעזעהן ווי די הענד פון די פופצעהן הונדערט טויזענד רעוואָלוציאָנערען.

נור ערנסט האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרלוירען אין אַ סיטואַציאָן. נאָך איידער קוידנעל וואַן־גילבערט האָט געהאַט צייט זיך אוועקצוזעצען, איז ערנסט אויפגעשפּרונגען און געמאַכט אַ פּאָר שריט פּאָרווערטס.

— רעדט איינציגווייז! — האָט ער געשטורמט.

די שטימע איז געקומען פון זיינע גרויסע לונגען און האָט באַהערשט דעם מענשליכען שטורם. מיט דער שטאַרקייט פון זיין פּערזענליכקייט האָט ער קאָמאַנדירט, עס זאָל זיין שטיל.

— בלויז איינער קען רעדען, — האָט ער ווידערהאָלט דאָס מאָל זעהר וויך. לאָזט מיך פריהער ענטפערען קוירנעל וואַן־גילבערט. נאָך דעם קענט איהר אַלע קומען — אָבער בלויז איינ־

ציגווייז, געדענקט ! קיין מאסען־שפּיעל. דאָ איז ניט קיין פוס־באָל שפּיעל (אַן אַמעריקאַנער שפּיעל, אין וועלכען גאַנץ אָפּט וואַרפען פיעל מענשען זיך אָן אויף איינעם. — איבערז.).

— וואָס אנבאלאַנגט איך, — האָט ער פאָרטגעזעצט, זיך ווענדענדיג צו קוירנעל וואַן־גילבערט, — האָט איהר ניט געענטפערט אויף קיין זאַך, וואָס איך האָב געזאָגט. איהר האָט בלויז ארויסגעגעבען עטליכע צומישטע און פארשימעלטע באַשטעטיגונגען וועגען מיין רענקונגס־קוואַליטעט. דאָס, קען זיין, מעג איך צוגיין קומען אין אייערע געשעפטס־אנגעלעגענהייטען, אָבער איהר קענט ניט קומען צו מיר מיט דעם. איך בין ניט קיין ארבייטער, מיט'ן היטעל און האנד, בעטענדיג איך מיר צו פאַרגרעסערען מיין געהאלט, אָדער מיך צו באַשיצען פון דער מאשין, אויף וועלכער איך ארבייט. איהר קענט ניט זיין דאָגמאַטיש וועגען אמת, ווען איהר האנדעלט מיט מיר. לאָזט דאָס איבער פאַר אייערע לוין־שקלאַפען. זיי וועלען ניט וואַגען איך צו ענטפערען, ווייל איהר האלט זייער ברויט און פוטער, זייער לעבען אין אייערע הענד.

וואָס אנבאלאַנגט דאָס אומקעהרען זיך צו דער נאַטור, וואָס, ווי איהר זאָגט, איהר האָט געלערנט אין אוניווערזיטעט, נאָך איידער איך בין געבוירען געוואָרען, לאָזט מיך אייך אָנצייגען, אז, ווי עס שיינט, האָט איהר קיין אנדער זאַך ניט געלערנט פון דאַן אָן. סאָציאַליזם האָט אַזוי פיעל צו טהאָן מיט דעם, ווי העכערע מאַטעמאַטיקס מיט א ביבעל־קלאַס. איך האָב אָנגערופען אייער קלאַס אונוויסענד, ווען זיי זיינען אויסער דער ספערע פון געשעפטס־אנגעלעגענהייטען. איהר, מיין הערר, האָט זעהר פיין אילוסטרירט מיין באַהויפּטונג.

דיזע שרעקליכע באַשטראָפונג פון איהר הונדערט טויזענד דאָלארדיגען אדוואָקאַט איז געווען צופיעל פאַר פריילין ברענט־וואוידס נערוועו. איהר היסטעריע איז געוואָרען שרעקליך, און מען האָט זי א ווייגענדע און לאַכענדע ארויסגעפיהרט פון צימער.

עס איז געווען בעסער פאַר איהר, ווייל עטוואָס ערגערעס האָט נאָכגעפאָלגט.

— גלויבט מיר ניט אויפ'ן וואָרט, — האָט ערנסט פאָרט־געזעצט, נאָך דעם ווי מען האָט איהר ארויסגעפיהרט. — אייערע איינענע אויטאָריטעטען וועלען איינשטימיג איבערציינען, אז איהר זייט אונוויסענד. אייערע גערונגענע טרעגער פון וויסענשאפט וועלען אייך זאָגען, אז איהר זייט אונגערעכט. געהט אריין צו אייער אונטערטהעניגסטען געהילף־לעהרער פון סאָציאָלאָגיע און פרעגט איהם דעם אונטערשיעד פון רוססאָ'ס טעאָריע פון „אומ־קעהרען זיך צו דער נאַטור" און די סאָציאַליסטישע טעאָריע; פרעגט דעם העכסט־אָרטאָדאָקסישען בורזשואזנעם פאָליטיקאָ־עקאָ־נאָמיסט און סאָציאָלאָג, זוכט נאָך אין די בלעטער פון יעדען לעהרבוך, וואָס איז געשריבען געוואָרען וועגען דעם געגענשטאנד, און וואָס געפינט זיך אין אייערע ביבליאָטעקען; און פון זיי אלע וועט איהר קריגען דעם ענטפער, אז עס איז ניטאָ קיין געמיינ־שאפטליכעס צווישען די צוויי. פארקעהרט, דער איינשטימיגער ענטפער וועט זיין, אז דאָס אומקעהרען זיך צו דער נאַטור" און סאָציאַליזם זיינען דער סאמע היפוך איינער פון צווייטען. ווי איך זאָג, איהר דארפט ניט שטעלען אויף מיין וואָרט. די פאר־צייכנונג פון אייער אונוויסענהייט געפינט זיך אין אייערע איי־גענע ביכער, אייערע ביכער, וועלכע איהר האָט קיינמאָל ניט געלע־זען. און וואָס אנבאלאנגט אייער אונוויסענהייט, זייט איהר א גוטער ביישפיעל פון אייער קלאַס.

— איהר קענט דעם געזעץ, קוירנעל וואן־נילבערט. איהר ווייסט ווי צו ריענען גרויסע געזעלשאפטען און צו פארגרעסערען זייערע דיווידענדען דורך מאכען דריידלעך מיט'ן געזעץ. זעהר גוט. האלט זיך ביי דעם. איהר זייט א צימליך באוואוסטע פערזענליכקייט. איהר זיינט א גוטער אדוואָקאט, אָבער זעהר א שלעכטער היסטאָריקער. איהר ווייסט גאָר ניט פון סאָציאָ־לאָגיע און אייער ביאָלאָגיע איז גלייכצייטיג מיט פליני'ס.

ביי דעם האָט זיך קוירנעל וואן־נילבערט צוזאמענגדרעהט אין

זיין שטוהל. אין צימער איז געווען שטיל. יעדער איינער איז געזעסען ווי פּאַראַליזירט. אזא מין שרעקליכע באהאנדלונג פון׳ם גרויסען קוירנעל וואָן־גילבערט איז ניט געהערט געוואָרען, עס האָט זיך גאָר קיינעם ניט גע׳חלומ׳ט, עס איז געווען אונמעגליך עס צו גלויבען — דער גרויסער קוירנעל וואר־גילבערט, פאר וועמען ריכטער האָבען געציטערט, ווען ער האָט זיך אויפגעשטעלט אין געריכט־הויז! נו, ערנסט האָט קיינמאָל קיין רחמנות ניט געהאַט אויף אַ געגנער.

— דאָס איז, נאַטירליך, ניט קיין שאַנדע פאַר אייך, — האָט ערנסט געזאָגט. — יעדער מאַן צו זיין באַשעפטיגונג. איהר האַלט זיך ביי אייערער און איך וועל זיך האַלטען ביי מיינער. איהר האָט זיך ספּעציאַליזירט. ווען עס קומט צו קענטניס פון געזעץ, ווי אַמבעסטען אויסצומיידען דעם געזעץ אָדער צו מאַכען נייע געזעצען פאַר׳ן בענעפיט פון גנב׳ישע געזעלשאַפטען, דאַרף איך זיך וואַלגערען אינ׳ם שטויב פאַר אייערע פיס. אָבער ווען עס קומט צו סאָציאָלאָגיע — מיין באַשעפטיגונג — דאַרפט איהר זיך ליינען אינ׳ם שטויב פאַר מיינע פיס. געדענקט עס. געדענקט אויך, אַז אייער געזעץ איז בלויז אַ זאַך פון יעצט, און אַז איהר קענט בלויז אַ זאַך פון יעצט. דעריבער זיינען אייערע דאָגמאַטישע באַשטעטיגונגען און נעכאַפּטע גענעראַליזאַציאָנען פון היסטאָרישע און סאָציאָלאָגישע זאַכען ניט ווערטה אייער אָטעם, וואָס איהר ברענגט אויף זיי.

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ קליינער ווײַלע און האָט איהם אויפמערקזאַם באַטראַכט, באַמערקענדיג זיין פינסטער פּנים פאַרדרעהט פון כעס, זיין שוווער־אָטעמדיגע ברוסט, זיין צונויפגעקאָרטשעטען קערפּער, און זיינע איידעלע ווייסע הענט נערוועז אויפעפענענדיג און פאַרמאַכענדיג זיך.

— נור ווי עס ווייזט אויס, האָט איהר גענוג אָטעם צו פאַרברענגען אין ניוועץ און איך וועל אייך געבען אַ געלעגענהייט איהם אויסצוניצען. איך האָב באַשולדיגט אייער קלאַס. צייגט מיר, אַז מיין באַשולדיגונג איז פאַלש. איך האָב אייך אָנגעצייגט דעם

עלענד פונ'ם מאָדערנעם מענשען — דריי מיליאָן קינדער ארביי־טען אין די פאראייניגטע שטאאטען, אָהן וועמעס ארבייט עס וואָלט קיין פּראָפיט ניט מעגליך געווען, און פופצעהן מיליאָן מענ־שען אויסגעהונגערטע, שלעכט־געקליידטע, און מיט נאָך ערגערע וואוינונגען. איך האָב אָנגעצייגט, אז דעם היינטיגען מענשענ'ס פּראָדוצירונגס־קראפט צוליעב דער אָרגאניזירונג פון דער געזעל־שאפט און דעם געברויך פון מאשינעריע, איז טויזענד־פאך גרעסער ווי דעם הייהל־מענשענ'ס קראפט. און איך האָב געזאָגט, אז פון די צוויי פאקטען איז קיין אנדער שלוס ניט מעגליך אויסער דער, אז דער קאפּיטאליסטישער קלאס האָט שלעכט פארוואלטעט. דאָס איז געווען מיין באשולדיגונג, און איך האָב אייך אויפגעפאָדערט מיר צו ענטפערען אויף דעם. ניין, ניט נור דאָס. איך האָב פאָר־אויסגעזאָגט, אז איהר וועט מיר ניט ענטפערען. ס'בלייבט איבער פאר אייער אָטעם צו פארניכטען מיין פּראָפעצייהונג. איהר האָט אָנגערופען מיין רעדע פאלש. צייגט די פאלשקייט, קוירנעל וואן־גילבערט. ענטפערט אויף די באשולדיגונגען, וואָס איך און מיינע פופצעהן הונדערט טויזענד קאמעראדען האָבען געבראכט געגען אייער קלאס און געגען אייך.

קוירנעל וואל־גילבערט האָט זעהר גיך פארגעסען, אז ער איז געווען פאָרזיצענדער, און אוים העפליכקייט האָט ער געזאָלט ער־לויבען די אנדערע, וואָס האָבען זיך געמאָלדען ביי איהם צו רעדען. ער האָט זיך גלייך אויפגעשטעלט, און, פארלירענדיג זיין רעדנער־קונסט און באהערשענדע קראפט, באליידיגט ערנסט'ן פאר זיין דעמאגאָגיע און יוגענד, און ווילד אטאקירענדיג דעם ארבייטער־קלאס, אָנצייגענדיג דעם ארבייטער'ס אונפעהיגקייט און ווערטה־לאָזיקייט.

— אלס אן אדוואָקאט איז אייך צום שווערסטען זיך האל־טען ביים פונקט, פון אלע מענשען, וואָס איך האָב באגע־גענט, — האָט ערנסט אָנגעפאנגען זיין ענטפער צו דעם נייעם שטראָם פון זידלעריי. — מיין יוגענד האָט גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם, וואָס איך האָב ערקלערט. און די ווערטהלאָזיגקייט

פונ'ם ארבייטער־קלאס האט אויך גאר ניט צו טהאן מיט דעם. איך האב אנגעקלאגט דעם קאפיטאליסטישען קלאס אין שלעכטער פארוואלטונג פון דער געזעלשאפט. איהר האט ניט געענטפערט, איהר האט זאגאר ניט געמאכט קיין אנשטרענגונג צו ענטפערען. ווארום? איז דאס ווייל איהר האט ניט וואס צו ענטפערען. איהר זייט דאך דער פארקעמפפער פון דער פארזאמלונג. יעדער איינער דא, א הוץ מיך, קוקט אייך אין מויל אריין פאר אן ענטפער. זיי קוקען אייך אין מויל אריין, ווייל זיי אליין האבען ניט קיין ענטפער. וואס אנבאלאנגט מיר, ווי איך האב פריהער געזאגט, ווייס איך, אז ניט נור קענט איהר ניט ענטפערען, נור איהר וועט זאגאר ניט פרובירען מיר צו ענטפערען.

— דאס איז אונערטרעגליך! — האט קוירנעל וואן־גילבערט אויסגעשריען. — דאס איז א באליידיגונג!

— אז איהר זאלט ניט ענטפערען, איז אונערטרעגליך, — האט ערנסט געענטפערט. קיין מענש קען זיך ניט פיהלען אינ־טעלעקטועל באליידיגט. באליידיגונג איז א געפיהל־זאך. קומט צו־זיך. גיט מיר אן אינטעלעקטועלען ענטפער צו מיין אינטעלעק־טועלער אנקלאגע, אז דער קאפיטאליסטישער קלאס האט שלעכט פארוואלטעט די געזעלשאפט.

קוירנעל וואן־גילבערט איז געבליבען שטיל, מיט א כמורנעם אויסדרוק אויף זיין פנים, וועלכער ערשיינט אויפ'ן פנים פון א קינדישען, וועלכער געפינט עס אונטער זיין ווירדע זיך צו געפינען צוזאמען מיט א בויאן.

— זייט ניט געפאלען ביי זיך, — האט ערנסט געזאגט. — איהר קענט זיך טרויסטען מיט'ן פאקט, דאס קיין איינציגער מיטגליעד פון אייער קלאס האט נאך ווען עס איז געענטפערט אויף דער קלאגע.

ער האט זיך געווענדעט צו די אנדערע מענער, וואס האבען אזוי חשק געהאט צו רעדען:

— און יעצט קומט אייער געלעגענהייט. שיסט פייער, און פארגעסט ניט, אז איך פאדער אייך אויף צו געבען דעם ענטפער, וועלכען קוירנעל וואן־גילבערט האט ניט געקענט געבען.

עס וואָלט געווען אונמעגליך פאַר מיר אָנצושרייבען אַלעס, וואָס ס'איז געזאָגט געוואָרען אין דער דיסקוסיע. איך האָב פריהער גאָר קיינמאָל ניט באַגריפען, וויפיעל ווערטער עס קענען אַרויסגעזאָגט ווערען אין בלויז קורצע דריי שטונדען. יעדענפאַלס, עס איז געווען גלענצענד. וואָס מעהר זיינע געגנער זיינען גע־וואָרען אויפגערעגט, אַלץ מעהר האָט זיי ערנסט אומישנע אויפ־גערייצט. ער האָט באַזעסען די קענטניס פון אַן ענציקלאָפּעדיע, און מיט אַ וואָרט אָדער פראַזע האָט ער געמאַכט צו גאָרנישט זיי־ערע אַרגומענטען. ער האָט אָנגערופען די פונקטען פון זייערע אונלאָגישע אַרגומענטען. דער איז אַ פאַלשער סילאָגיזם, יענער שלום האָט קיין צוזאַמענהאַנג ניט מיט'ן גרונד־געדאַנק, בעת דער צווייטער גרונד־געדאַנק איז געווען באַטריגעריש, ווייל ער האָט כיטרע באַהאַלטען אין זיך דעם שלום, וועלכען דער אַרגומענטאַטאָר האָט געוואָלט ציהען. דאָס איז געווען אַ מעות, יענעם בלויז אַן השערה, און די אַנדערע באַהויפּטונג, וועלכע איז דער סאַמע היפּוך פון די פעסטגעשטעלטע וואַרהייטען, ווי זיי זיינען גע־דרוקט אין אַלע לעהר־ביכער.

און אַזוי איז דאָס אָנגעגאַנגען. אַ מאָל האָט ער פאַרביטען די שווערד אויף אַ שטיק האָלץ און ער האָט געבראָכען שטיקער פון זייערע געדאַנקען רעכטס און לינקס. און אימער האָט ער פאַרלאַנגט פאַקטען און זיך פאַראויס ענטזאָגט פון צו דיסקוטירען טעאָריען. און זיינע פאַקטען זיינען געווען זייער וואָטערלאָ. ווען זיי האָבען אַטאַקירט דעם אַרבייטער־קלאַס, האָט ער אימער גע־ענטפערט: „דער טאָפּ רופט דעם קעסעל אַן שוואַרץ"; דאָס איז אָבער ניט קיין ענטפער צו דער קלאַגע, „אַז אייער אייגען פּנים איז שמוציג." און צו יעדען פון זיי האָט ער געזאָגט: „וואַרום האָט איהר ניט געענטפערט אויף דער קלאַגע, אַז אייער קלאַס האָט שלעכט פאַרוואַלטעט? איהר האָט גערעדט וועגען אַנדערע זאַכען, נור דאָס האָט איהר ניט געענטפערט. איז דאָס אַזוי, ווייל איהר האָט ניט קיין ענטפער?"

עס איז געווען שוין ביי דער ענדע פון דער דיסקוסיאָן, ווען

הערר וויקסאָן האָט גערערט. ער איז געווען דער איינציגער, וואָס איז געווען געלאַסען, און ערנסט האָט איהם באהאַנדעלט מיט אַ רעספעקט, וועלכען ער האָט די אַנדערע ניט ארויסגעצייגט.

— עס איז ניט נויטיג צו ענטפערען, — האָט הערר וויקסאָן געזאָגט לאַנגזאַם, באַדענקענדיג זיך. — איך האָב אויפמערקזאַם נאָכגעפאָלגט די דיסקוסיע מיט שטוינען און עקעל. איהר, מיינע העררען, עקעלט מיך, מיטגליעדער פון מיין קלאַס. איהר האָט זיך אויפגעפיהרט ווי קליינע נארישע חדר־אינגלעך, שוין אָפּגע־רעדט פון אריינבאַלען יענעם אין די רייד און דאָס קנאַקען און טראַסקען פונ׳ם געמיינעם פּאָליטיקער. איהר זייט באַזיעגט געוואָרען. איהר האָט גערערט אַ סך, און אַלץ, וואָס איהר האָט געטהאָן, איז זשומען. איהר האָט געזשומט ווי קאָמאַרעס אַרום אַ בער. מיינע העררען, אָט דאָרט שטעהט דער בער (ער האָט אָנגעוויזען אויף ערנסט׳ן) און אייער זשומען האָט איהם בלויז געקיצעלט אין די אויערען.

— גלויבט מיר, די לאַגע איז אַ גאַנץ ערנסטע. דער בער האָט אויסגעשטרעקט זיינע לאַפּעס היינט אבענד אונז צו דער־שטיקען. ער האָט געזאָגט, אַז עס זיינען דאָ אַ מיליאָן און אַ האַלב רעוואָלוציאָנערען אין די פאראייניגטע שטאַאטען. דאָס איז אַ פאַקט. ער האָט געזאָגט, אַז זיי האָבען בדעה אוועקצו־נעהמען פון אונז אונזער רעגיערונג, אונזערע פאַלאַצען און אונזער פורפורנעם לוקסוס. אויך דאָס איז אַ פאַקט. אַן אומענדערונג, אַ גרויסע אומענדערונג קומט אָן אין דער געזעלשאַפט; נור גליק־ליכערווייזע, קען זיין עס וועט ניט זיין אַזוי ווי דער בער ער־וואַרטעט. דער בער האָט געזאָגט, אַז ער וועט אונז צודריקען. ווי אָבער, אַז מיר וועלען איהם צודריקען?

דער האַלז־באָרבעל האָט זיך ווידער געלאָזט הערען אין צימער, און איינער האָט צונעשאָקעלט דעם קאָפּ צום צווייטען מיט צושטימונג און באַוואוסט. זייערע פּנים׳ער האָבען אויס־געקוקט האַרט. זיי זיינען געווען קעמפּפער. דאָס בין איך געווען זיכער

— אָבער ניט מיט זשומען און מיט צודריקען דעם בער, — האָט הערר וויקסאָן פּאַרטגעזעצט קאַלט און אונלײדענישאַפּטליך. מיר װעלען געהן אויפ׳ן יאַגד נאָכ׳ן בער. מיט װעלען איהם ניט ענטפּערען מיט װערטער. אונזער ענטפּער װעט זיין מיט בליי. מיר האָבען די מאַכט. קײנער װעט דאָס ניט אָפּלײקענען. און צוליעב דעם, װאָס מיר האָבען די מאַכט, װעלען מיר אויך בלײבען מיט דער מאַכט.

ער האָט זיך פּלוצים געװענדעט צו ערנסט׳ן. דער מאָמענט איז געװען אַ דראַמאַטישער.

— אָט דאָס איז אונזער ענטפּער. מיר האָבען ניט קײן װערטער צו פּאַרלירען. װען איהר װעט אויסשטרעקען אײערע מעכטיגע הענד צו נעהמען אונזערע פּאַלאַצען און לוקסוס, דאַן װעלען מיר אײך צײגען װאָס מאַכט איז. אינ׳ם געררויש פון קוילען און גראַנאַטען, אינ׳ם קלאַנג פון הארמאַטען װעט אונזער ענטפּער זיין באַהאַלטען. (10) מיר װעלען אײך, רעװאָלוציאָנערען, צומאָהלען אונטער אונזערע קנאַפּלען, און מיר װעלען געהן איבער אײערע פּנים׳ער. די װעלט איז אונזערע, מיר זײנען איהרע לאָרדען, און זי װעט בלײבען אונזערע. װאָס אַנבאַלאַנגט דעם אַרבײטער־קלאַס, איז ער געלעגען אין שמוץ פון אָנפאַנג היס־טאָריע, און איך האָב די היסטאָריע ריכטיג געלעזען, און אין שמוץ װעט ער בלײבען אַזוי לאַנג, װי איך און די מײניגע און די יעניגע, װאָס קומען נאָך אונז, װעלען האָבען די מאַכט. אָט דאָס איז דאָס װאָרט. עס איז דער קעניג פון װערטער — מאַכט, ניט גאָט, ניט מאַמאָן, נור מאַכט. גיסט עס אײך איבער׳ן צונג, ביז עס װעט אײך אָנהויבען שמערצען. מאַכט!

— איך האָב געקראָגען דעם ענטפּער, — האָט ערנסט שטיל געזאָגט. — עס איז דער אײנציגער ענטפּער, װאָס מען האָט גע־קענט געבען. מאַכט. דאָס איז, װאָס מיר פון דעם אַרבײטער־קלאַס פּרעדיגען. מיר װײסען, און מיר װײסען דאָס דורך בי־טערע ערפאַהרונגען אַז קײן רוף צו גערעכטיגקײט, צו מענש־ליכקײט, קען אײך װען עס איז ריהרען. אײערע הערצער זײנען

אזוי הארט ווי אייערע קנאַפּלען, מיט וועלכע איהר טרעט איבער די געזיכטער פון די אָרימע. דארום האָבען מיר אגיטירט פאר מאכט. מיט דער מאכט פון אונזערע שטימען אין וואהל־טאָג וועלען מיר צונעהמען אייער רעגיערונג פון אייך.

— נו, און ווי איז, אז איהר קריגט א מאַיאָריטעט, א גרויסע מאַיאָריטעט אין וואהל־טאָג? — האָט הערר ווילקסאָן איהם אונ־טערבראָכען. — צוםביישפּיעל, אז מיר ענטזאגען זיך אייך איבער־צוגעבען די רעגיערונג נאָך דעם ווי איהר האָט געוואונען ביים שטימקאסטען?

— אויך דאָס האָבען מיר באַוואָרענט, — האָט ערנסט גע־ענטפערט, — און מיר וועלען אייך געבען אַן ענטפער מיט בליי. מאכט, האָט איהר פּראָקלאמירט אלס דעם קעניג פון אלע ווערטער. גאנץ גוט. מאכט זאָל עס זיין. און אין דעם טאָג, וואָס מיר זיעגען ביים שטימקאסטען, און איהר ענטזאגט זיך אונז צו געבען די רעגיערונג, וואָס מיר האָבען אויף א פריעדליכען און קאָנסטי־טוציאָנעלען אופן געוואונען, און איהר פארלאנגט צו וויסען, וואָס מיר וועלען דאַן טהאָן — אין יענעם טאָג, זאָג איך אייך, וועלען מיר ענטפערען, און אין דעם גערויש פון קוילען און גראנאטען און אינ'ם קלאנג פון הארמאטען וועט אונזער ענטפער זיין גע־קליידעט.

— איהר קענט פון אונזערע הענד זיך ניט אויסדרעהען. עס איז אמת, אז איהר האָט ריכטיג פארשטאנען די היסטאָריע. עס איז אמת, אז דער ארבייטער איז פון אָנפאנג פון דער היסטאָריע געווען אין שמוץ. און עס איז גלייכצייטיג אמת, אז אזוי לאנג ווי איהר און אייערינע און די, וואָס וועלען קומען נאָך אייך, האָבען די מאכט, וועט דער ארבייטער בלייבען אין שמוץ. איך שטים איין מיט אלעס, וואָס איהר האָט געזאָגט. מאכט וועט זיין דער שיעדענס־ריכטער, אזוי ווי עס איז אימער געווען. עס איז א קאמפּף פון קלאסען. פּונקט אזוי ווי אייער קלאס האָט ארונטערגעשלעפּט די אלטע פעאָדאלע אדעל־קלאס, אזוי וועט אייער קלאס ארונטערגעשלעפּט ווערען פון מיין קלאס, דעם אר־

בייטער־קלאַס. אויב איהר וועט לעזען אייער ביאָלאָגיע און סאָציאָלאָגיע מיט אזא קלאָרקייט ווי איהר לעזט די היסטאָריע, וועט איהר זעהן, אז די ענדע, וואָס איך האָב אייך דאָ געמאָהלען, איז אונפּאַרמיידליך. עס מאַכט קיין אונטערשיעד ניט, צי עס וועט נעהמען איין יאָהר, צעהן אָדער א טויזענד — אייער קלאַס וועט אַרונטערגעוואָרפען ווערען. און דאָס וועט געטאָן ווערען דורך מאַכט. מיר פון דעם ארבייטער־קלאַס האָבען דאָס וואָרט אזוי פיעל מאָל איבערגע׳חזר׳ט, אז אונזער גאַנצער מוח איז אָנגעפילט מיט דעם. מאַכט. עס איז א קעניגליך וואָרט.

און אזוי האָט זיך געענדיגט די נאַכט מיט די „פריינד פון גויסענשאַפט“.

זעקסטער קאַפּיטעל

שאָטענס

עס איז געווען ארום די צייט, ווען מיר האָבען אָנגעהויבען פיהלען אַלערליי כמארעס זיך אָנרוקען אויף אונז. ערנסט האָט שוין לאַנג געדענקט, אַז עס איז ניט קלוג פון מיין פאָטער אויפצונעהמען אין זיין הויז סאָציאַליסטען און ארבייטער־פיהרער, און אויך עפענטליך באַזוכען סאָציאַליסטישע פאַרזאַמלונגען. מיין פאָטער האָט זיך אויסגעלאַכט פון זיין שרעקעדיגקייט. וואָס אַנבאַלאַנגט מיר, האָב איך זעהר פיעל געלערנט פון מיין קענטשאַפט מיט די ארבייטער־פיהרער און דענקער. איך האָב געזעהן די צווייטע זייט פון'ם מעראַל. איך בין געווען ענטציקט פון דער זעלבסטלאָזיגקייט און דעם הויכען אידעאַליזם, וואָס איך האָב ביי זיי אויסגעפונען, כאָטש איך האָב זיך ווירקליך געשראָקען פאַר די גרויסע וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע ליטעראַטור פון סאָציאַליזם. איך האָב געלערנט שנעל גענוג אום צו באַגרייפען די געפאהר פון אונזער לאַגע.

עס זיינען געווען גענוג ווארנונגען, נור איך האָב זיי קיין אויפמערקזאַמקייט ניט געשענקט. צום ביישפּיעל, פרוי פערטאַנוויט און פרוי וויקסאָן האָבען געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אין דער הויכער געזעלשאַפט פון דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, און פון זיי האָט עס געשטאַמט, אַז איך בין אַ חוצפּה'דיגע יונגע פרוי מיט אַ שלעכטער נייגונג זיך אריינצומישען אין יענעמ'ס געשעפטען. דאָס האָב איך באַטראַכט אַלס נאַטירליך, באַרעכענענדיג מיין אויספאָרשונג אין דעם פאַל פון דזשעקסאָן'ס אָרעם.

נור איך האָב ניט ריכטיג אָפּגעשאַצט די ווירקונג פון אַזאַ מיינונג פון אַזעלכע צוויי מעכטיגע געזעלשאַפטס־ריעזען.

אמת, איך האָב באַמערקט אַ מין דערוויייטערונג פון מיר פון דער זייט פון מיינע פריינד, נור דאָס, האָב איך גערעכנט, איז געוועזן צוליעב זייער אונצופריעדענהייט מיט מיין שידוך מיט ערנסט׳ן. ערשט אַ שטיקעל צייט נאָכדעם האָט ערנסט מיר אָנגעצייגט, אַז די אַלגעמיינע האַלטונג פון מיין קלאַס איז געוועזן עטוואָס מעהר ווי אַ צופאַל, נור אַז געהיימע שפּרוזינעס האָבען פאַראורזאַכט דעם באָיקאָט געגען מיר.

— דו האָסט געעפענט דיין הויז צו אַ שונא פון דיין קלאַס, — האָט ער געזאָגט, — און ניט נור דאָס, נור דו האָסט איהם אויך געגעבען דיין ליעבע, דיך זעלבסט. דאָס מיינט, אַז דו האָסט פאַרראַטהען דיין קלאַס. רעד דיר נור ניט איין, אַז דו וועסט זיך אויסדרעהען אונבאַשטראָפט.

נור, נאָך איידער דאָס איז פאָרגעקומען, מיין פאָטער געקומען אַהיים איין נאָכמיטאָג. ערנסט איז דאַן געוועזן ביי אונז, און מיר האָבען געקענט זעהן, אַז מיין פאָטער איז געוועזן בייז — פילאָזאָפיש בייז. ער איז זעהר זעלטען געוועזן ערנסט אין כעס; נור אַ ביסעל קאָנטראָלירטען כעס פלעגט ער זיך ערלויבען. ער פלעגט עס אָנרופען אַ שטאַרקונגס־מיטעל. און מיר האָבען געקענט זעהן, אַז ער האָט דעם שטאַרקונגס־מיטעל יעצט נור־וואָס איינגענומען.

— ווי געפעלט עס אייך? — האָט ער געפרעגט. — איך האָב נור וואָס געהאַט מיטאָג ביי ווילקאָקס.

ווילקאָקס איז געוועזן דער באַיאָהרענטער פּרעזידענט פון׳ם אוניווערזיטעט, וועמעס אויסגעוועפּטער פאַרשטאַנד איז געוועזן אָנגעפּיקעט מיט געדאַנקען, וואָס זיינען געוועזן יונג אין 1870, און וועלכע ער האָט פון דאַן אָן ניט געפונען פאַר נויטיג צו ענדערען.

— איך בין איינגעלאַדען געוואָרען, — האָט מיין פאָטער ערקלערט. — מען האָט געשיקט נאָך מיר.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. און מיר האָבען געוואַרט.

— אָה, עס איז געטהאָן געוואָרען אויף א פיינעם אופן, דאָס איז אמת, נור ער האָט מיך גע׳מוסר׳ט. מיך! און פון דעם אלטען עובר בטל!

— איך קען וועטען, אז איך ווייס, פארוואָס ער האָט אייך גע׳מוסר׳ט, — האָט ערנסט געזאָגט.

— איהר וועט ניט טרעפען אין דריי מייל, — האָט מיין פאָטער געלאכט.

— איין מייל וועט זיין גענוג, — האָט ערנסט געענטפערט.

— און איך וועל ניט טרעפען. איך ציה בלויז שליסע. מען האָט אייך גע׳מוסר׳ט פאר אייער פריוואטען אויפפיהר.

— אמת, — האָט מיין פאָטער אויסגעשריען, — ווי אזוי האָט איהר עס געטראָפען?

— איך האָב געוואוסט, אז עס וועט קומען צו דעם. איך האָב אייך דאָך שוין פריהער געוואָרענט.

— יאָ, איהר האָט עס טאקי געטהאָן, — האָט מיין פאָטער גערעדט מעהר צו זיך אליין, — נור איך האָב עס מיר ניט גע־קענט גלויבען. יעדענפאלס איז דאָס מיט איין שטארקען באוויז מעהר פאר מיין בוך.

— עס איז נאָך גאָרניט אין פארגלייך מיט דעם, וואָס וועט ערשט קומען, — האָט ערנסט ווייטער געזאָגט. — אויב איהר וועט אָנהאלטען אויפצונעהמען סאָציאליסטען, אלערליי סאָרטען ראדיקאלען, מיך אריינגערעכענט, אין אייער הויז.

— פונקט וואָס דער אלטער ווילקאקס האָט געזאָגט. א! ווי אונערוואַרטעט דאָס איז געווען פאר מיר! ער האָט געזאָגט, אז עס איז זעהר א שלעכטער געשמאַק, דורכאויס אונניצליך און ניט אין איינקלאַנג מיט די טראדיציעס פון אוניווערזיטעט. ער האָט נאָך פיעלעס גערעדט אזוי אונקלאָר. דאַן האָב איך איהם ניט געקענט מאכען מיר אָנווייזען איין באשטימטען פאל. איך האָב איהם געמאכט זיך פיהלען גאַנץ אונבאקוועם, און אלעס, וואָס ער האָט געקענט טהאָן, איז איבערצו׳חזר׳ן און איבערקייען דאָס זעלבע און ווי הויך ער שעצט און עהרט מיך, און די גאַנצע

וועלט עהרט מיך אלס א וויסענשאפטס־מאַן. עס איז איהם ניט געווען זעהר אנגענעהם עס צו טהאָן. איך האָב געקענט זעהן, אז ער האָט עס ניט זעהר גערן געטהאָן.

— ער האָט ניט געהאנדעלט לויט זיין פרייען ווילען, — האָט ערנסט געזאָגט. — די פוס־קייט ווערט ניט אימער געטראָגען מיט חשק.

— יאָ, אזוי פיעל האָב איך ארויסגעקראָגען פון איהם. ער האָט געזאָגט, אז דער אוניווערזיטעט נויטיגט זיך אין זעהר פיעל געלד, דאָס יאָהר מעהר, וויפיעל דער שטאאט איז וויליג בייצו־שטייערען; און אז דאָס געלד מוז קומען פון רייכע פערזאָנען, וועלכע ווילען ניט לײדען, אז דער אוניווערזיטעט זאָל זיך אוועק־קעהרען פון זיין הויכען אידעאל פון שטילע פאָרשונגען אויפ׳ן געביעט פון וויסענשאפט. ווען איך האָב פרובירט איהם צודריקען צו דער וואנד מיט מיין פראגע: וואָס האָט מיין פריוואט־לעבען צו טהאָן מיט׳ן אוניווערזיטעט׳ס אָפּקעהרען זיך פון זיינע הויכע אידעאלען, האָט ער מיר אָנגעבאָטען אן אָברוה אויף צוויי יאָהר מיט פולען געהאלט, אין אייראָפּא. נאטירליך, אונטער די אומ־שטענדען, האָב איך דאָס ניט געקענט אָננעהמען.

— עס וואָלט געווען פיעל בעסער, ווען איהר וואָלט עס יאָ געווען אָנגענומען, — האָט ערנסט כמורנע געזאָגט.

— עס איז געווען כאבאר, — האָט מיין פאָטער פראָטעס־טירט; און ערנסט האָט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— דער בעטלער האָט אויך געזאָגט, אז מען האָט גערעדט, מענשען האָבען גערעדט צווישען זיך, וועגען מיין טאָכטער, וואָס ווייזט זיך אין דער עפענטליכקייט מיט אזא בעוואוסטען פערזאָן, ווי איהר, און אז אויך דאָס איז ניט אין איינקלאנג מיט דעם אוניווערזיטעט׳ס ווירדע. ניט דאָס איז ער, חלילה, דאגעגען — אָה, ניין, חלילה וחס נור מענשען ריידען און איך דארף שוין אליין פארשטעהן.

ערנסט האָט זיך איבערלעגט א פאָר מינוט, און האָט געזאָגט מיט א בייזקייט אין זיין פנים:

— הינטער דעם שטעקט עטוואס מעהר, ווי דער אוניווערזי־טעט־אידעאל. אימיצער האט עס אנגעשטעלט דעם פרעזידענט ווילקאקס.

— דענקסט איהר אזוי ? — האט מיין פאטער געפרעגט, און זיין פנים האט ארויסגעצייגט מעהר אינטערעס ווי מורא.

— הלואי וואלט איך געקענט אייך איבערגעבען דעם באגריף, וואס בילדעט זיך יעצט אין מיין מוח, — האט ערנסט געזאגט. — קיינמאל נאך אין דער וועלט'ס געשיכטע, איז די געזעלשאפט ניט געווען אין אזא לאגע, ווי יעצט. די שנעלע ענדערונגען אין אונזער אינדוסטריעלער סיסטעם פאראורזאכען פונקט אזעלכע שנעלע ענ־דערונגען אין אונזער רעליגיעזער, פאליטישער און סאציאלער וועלט. א שרעקליכע רעוואלוציע געהט אן אין די נערוועז פון דער געזעלשאפט. איך קען די זאכען קוים זעהן. נור זיי זיינען דא אין דער לופט, אט יעצט, היינט. איך קען פיהלען זייער ערשיינען — זאכען גרויסע, אונבאשטימטע און שרעקליכע. איך שוידער, ווען איך בארעכען, אין וואס די זאכען קענען זיך קריס־טאליזירען. איהר האט געהערט וויקסאן'ס רעדע יענעם אבענד. אונטער אלעס, וואס ער האט געזאגט, זיינען געווען די זעלבע נאמענלאזע, פארמלאזע זאכען, וואס איך פיהל.

— איהר מיינט...? — האט מיין פאטער אנגעהויבען, און דאן זיך אפגעשטעלט.

— איך מיין, אז עס איז דא א שאטען פון עטוואס קאלא־סאלעס און דראהענדעס, וואס פאנגט שוין יעצט אן ארומצונעהמען דאס לאנד. רופט עס אן דעם שאטען פון אן אליגארכיע, אויב איהר ווילט ; דאס איז דאס ווינציגסטע, וואס איך וואג זיך משער צו זיין. וואס דער כאראקטער פון דעם וועט זיין, ענטזאג איך זיך זאגאר פארצושטעלען. (1) נור וואס איך האב געוואלט זאגען איז, נעמליך : איהר זייט אין א געפעהרליכער לאגע — א גע־פאהר, וואס מיין אייגענע שרעק מאכט נאך פיעל גרעסער, ווייל איך קען ניט מעסטען די גרויסקייט פון איהר. נעהמט מיין ראטה און נעהמט אן דעם פארשלאג פון ווילקאקס.

— אָבער דאָס וועט דאָך זיין א פייגהייט, — האָט מיין פאָטער פּראָטעסטירט.

— ניין, איהר זייט אַן אַלטער מאַן. איהר האָט געטהאָן אייער ארבייט אין דער וועלט, און א וויכטיגע ארבייט. לאָזט איבער די מלחמה צו דער יוגענד. מיר, יונגע לייט, האָבען נאָך אונזער ארבייט אויפצוטהאָן. עווים וועט שטעהן ביי מיין זייט אין אַלץ, וואָס ס'וועט פּאַרקומען. זי וועט אייך רעפּרעזענטירען אין די פאָדערשטע רייהען פון דער מלחמה.

— אָבער זיי קענען מיר קיין שלעכטס ניט טהאָן, — האָט מיין פאָטער אויסגעזעצט. — א דאַנק גאָט, איך בין אונאבהענגיג. איך פארזיכער אייך, דאָס איך וויים די שרעקליכע פארפאָלגונגען, וואָס זיי קענען אָנפיהרען געגען א פּראָפעסאָר צוליעב מיינע פאַר־דיענסטען. איך קען זיך גאַנץ גוט באַגעהן בלויז מיט מיין איינ־קונפט, און דאָס געהאַלט איז די איינציגע זאַך, וואָס זיי קענען צונעהמען פון מיר.

— אָבער איהר באַגרייפט ניט ריכטיג, — האָט ערנסט גע־ענטפערט. — אויב אַלעס, פאַר וואָס איך שרעק זיך, איז טאַקי אזוי, קען אייער פּריוואַטער איינקונפט, זאָגאַר אייער קרן, צו־גענומען ווערען פון אייך אזוי לייכט ווי אייער געהאַלט.

מיין פאָטער האָט געשוויגען עטליכע מינוטען. ער האָט זיך טיעף פאַרטראַכט, און איך האָב געקענט זעהן די ליניען פון ענט־שלאָסענהייט פאָרמירענדיג זיך אין זיין געזיכט. צום ענדע האָט ער געזאָגט:

— איך וועל ניט אָננעהמען דעם פאָרשלאַג. — ער האָט זיך ווידער אָפּגעשטעלט. — איך וועל אָנגעהן מיט מיין בוך. (2) איהר קענט האָבען א טעות, נור צי איהר האָט א טעות, צי ניט, איך וועל בלייבען אויף מיין פּאָסטען.

— גוט, — האָט ערנסט געזאָגט, — איהר לאָזט זיך אויפ'ן זעלבען וועג, וואָס בישאָפּ מאָרהויז געהט, און איהר וועט האָבען דיזעלבע נידערלאַגע: „איהר וועט ביידע זיין פּראָלעטאַריער, איי־דער איהר וועט פאַרטיג ווערען.”

דער געשפּרעך האָט זיך יעצט אומגעווענדעט אויפ'ן בישאָפּ, און מיר האָבען גע'פּועל'ט ביי ערנסט'ן, ער זאָל אונז דערצעהלען וואָס ער האָט געטהאָן מיט איהם.

— זיין נשמה איז קראַנק פון דער רייזע דורכ'ן גיהנום, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט. איך האָב איהם דורכגעפיהרט דורך די היימען פון אייניגע פאַבריק־ארבייטער. איך האָב איהם געוויזען די מענשליכע קרבנות, וואָס זיינען אוועקגעשליידערט געוואָרען אָן א זייט פון דער אינדוסטריעלער מאַשין, און ער האָט זיך צוגע־הערט צו זייערע לעבענס־געשיכטען. איך האָב איהם דורכגעפיהרט דורך די געמיינע נאַכבאַרשאַפט פון סאַן־פראַנציסקאָ, און אין שכרות, פּראָסטיטוציע און פאַרברעכען האָט ער אויסגעפונען א פיעל טיעפערע אורזאַך, ווי געבוירענע פאַרדאָרבענהייט. ער איז זעהר קראַנק, און וואָס איז נאָך ערגער, איך קען איהם ניט קאָנ־טראָלירען. ער איז צו גוט, ער איז צופיעל געריהרט געוואָרען. און ווי געוועהנליך, איז ער אונפּראַקטיש. זיין מוח פליהט איהם מיט אַלערליי איינרעדענישען און ער פּלאַנט א מיסיאָנערען־אר־בייט צווישען די קולטיווירטע. ער פיהלט עס, אַלס זיין פליכט אויפצולעבען דעם פּערצייטיגען גייסט פון דער קירך און צו טראָגען איהר מיטטיילונג צו די רייכע. ער איז צופיעל אָנגעשטרענגט. ער וועט ווען־עס־איז אויספּלאַצען, און דאַן וועט קומען א צוזאַ־מענשטויס. וואָס פאַר א פאָרם דאָס וועט אָננעהמען, קען איך זאָגאַר ניט טרעפען. ער באַזיצט א לויטערען, ערהאַבענעם גייסט, נור ער איז צו אונפּראַקטיש. ער איז אויסער מיין קאָנטראָל. איך קען איהם ניט האַלטען אויף דער ערד. און דורך דער לופט איילט ער צו זיין צוזאַמענבורך. און נאָך דעם וועט קומען זיין קרייציגונג. אַזעלכע הויכע גייסטער זיינען ווי געוואונשען פאַר קרייציגונגען.

— און דו? — האָב איך געפרעגט; און אונטער מיין שמייכעל האָט זיך געפיהלט די ערנסטקייט פון אנגסט, פון ליעבע.

— ניין, ניט איך, — האָט ער געלאַכט. — מיך וועט מען אפשר הינריכטען, אָדער אין געהיים מאָרדען, אָבער מיך וועט

מען קיינמאָל ניט קרייציגען. איך שטעה דאָ פעסט אויף דער ערד.

— אָבער, ווארום פאַראורזאכסטו די קרייציגונג פונ׳ם בי־שאָפּ? — האָב איך געפרעגט. — דו וועסט דאָך ניט אָפּלייקענען, אז דו ביזט שולדיג אין דעם.

— ווארום זאָל איך לאָזען א צופריעדענעם זיך פיהלען גליק־ליך, ווען אזוי פיעל מיליאָנען געפינען זיך אין דער העכסטער נויט? — האָט ער פון זיין זייט געפרעגט.

— דאַן ווארום האָסטו געראטהען מיין פאָטער אָנצונעהמען דעם פאָרשלאַג אוועקצופאָהרען?

— ווייל איך בין ניט א געלייטערטער, ערהאבענער גייסט, — איז געוועזען דער ענטפער. — ווייל איך בין סאָליד און עגאָאיס־טיש, ווייל איך ליעב דיך, און פונקט, ווי די פאַרצייטיגע רות, זיינען דיינע אויך מיינע. וואָס אנבאלאַנגט דעם בישאָפּ, האָט ער ניט קיין טעכטער. אויסער דעם אָט ווי וועניג גוטס ער וועט ניט טהאָן, וועט זיין קלייכינקער, אונבאדייטענדער פישטשען מהאָן עטוואָס גוטעס פאַר דער רעוואָלוציע, און יעדע ביסעל האָט א ווערטה.

איך האָב ניט געקענט איינשטימען מיט ערנסט׳ן. איך האָב זעהר גוט געוואוסט דעם בישאָפּ׳ס נאָבעלען כאראקטער, און איך האָב מיר ניט געקענט פאָרשטעלען, אז ווען ער וועט אויפהויבען זיין שטימע פאַר גערעכטיגקייט, וועט עס זיין ניט מעהר, ווי א קליינער אונבאדייטענדער פישטשען. נור איך בין נאָך ניט געוועזען אזוי באהאוועגט אין די טרוקענע טרויעריגע פאקטען פון לעבען, ווי ערנסט איז געוועזען. ער האָט זעהר קלאָר פאַראויסגעזעהן די נוצלאָזיגקייט פונ׳ם בישאָפּ׳ס ערהאבענעם גייסט, פונקט ווי די ווייטערדיגע פאסירונגען האָבען עס מיר שנעל געוויזען.

עס איז געוועזען בלויז א קורצע צייט נאָכדעם, ווען ערנסט האָט מיר דערצעהלט, אלס אן אינטערעסאנטע נייעס, אז די רע־גיערונג האָט איהם אָנגעבאָטען די שטעלע אלס דער קאָמישיאָנער פון ארבייט פון די פאַראייניגטע שטאאטען. איך האָב זיך גע־

פּיהלט גליקליך. דאָס געהאַלט איז געווען אַ גרויסע, און עס וואָלט פאַרזיכערט אונזער הייראטה. און דאַן איז דאָס זיכער געווען אַן אנגענעהמענע סאָרט ארבייט פאַר ערנסט׳ן, און נאָך מעהר, מיין שטאָלצירען מיט איהם האָט מיך געמאכט באגריסען די אָנגע־באָטענע שטעלע, אלס אַן אנערקענונג פון זיינע פעהיגקייטען.

דאַן האָב איך באמערקט אַ גלאַנץ אין זיינע אויגען. ער האָט געלאַכט פון מיר.

— דו האָסט ניט ברעה צו... צו ענטזאגען? — האָב איך געשטאַמעלט.

— עס איז אַ סאָרט כאַבאַר, — האָט ער געזאָגט. הינטער דעם שטעקט די פיינע האַנד פון וויקסאָנ׳ען, און הינטער איהם שטעהן נאָך גרעסערע מענער פון איהם. עס איז אַן אַלטער שפּי־צעל, אלט ווי דער קלאַסענקאמפּף זעלבסט — אוועקצו׳גנב׳ענען די קאַפּיטאַנען פון דער ארבייטער־ארמעע. אָרימע, באטריגענע ארבייטער! אויב איהר וואָלט נור געוואוסט וויפיעל פון אייערע פיהרער עס זיינען געקויפט געוואָרען אויף אַזאַ מין אופן אין דער פאַרגאַנגענהייט! עס קאָסט ביליגער, אַזוי פיעל ביליגער, אונ־טערצוקויפען אַ גענעראַל, איידער צו קעמפפען געגען איהם מיט זיין גאַנצער ארמעע. עס זיינען געווען — אָבער איך וועל ניט אָנרופען קיין נעמען. איך בין גענוג ערביטערט וועגען דעם. טייּ־ערע נשמה מיינע, איך בין אַן ארבייטער־קאַפּיטאַן. איך קען זיך ניט פאַרקויפען. אויב ניט אַן אנדער אורזאַך, וועט דער אנ־דענקען פון מיין אָרימען פאָטער און ווי ער האָט געארבייט מיך אָפּהאַלטען דערפון.

טרערען האָבען זיך געוויזען אין זיינע אויגען, אָט פון דעם גרויסען העלד מיינעם. ער האָט קיינמאָל ניט געקענט פאַרגעבען די ענטוויקלונג פון זיין פאָטער — די שמוציגע ליגענס און די קליינינקע גנבות, וואָס ער איז געווען גענויטיגט צו טהאָן, אום צו פאַרשאַפען ברויט פאַר זיינע קינדער.

— מיין פאָטער איז געווען אַ גוטער מענש, — האָט ערנסט מיר איינמאָל געזאָגט. — זיין גייסט איז געווען גוט און דאָך

פארקריפעלט, צוקאַליעטשעט, און טעמפּ דורך דער ברומאַליטעט פון זיין ארט לעבען. זיינע באַלעבאַטים האָבען איהם געמאַכט פאר א דערשלאָגענע בעסטיע, א כיטרע בעסטיע. ער וואָלט באדארפט לעבען נאָך היינטיגען טאָג, ווי דיין פּאָטער. ער האָט געהאַט א שטארקען קערפּער. נור די מאַשין האָט איהם ארייג־געכאַפּט און איהם פארמוטשעט צום טוידט — פאַר פּראָפיט. טהו נור א טראַכט וועגען דעם — פאַר פּראָפּיט. זיין בלוט איז פארוואַנדעלט געוואָרען אין א ווייןֿ־מיטאָג, אָדער אַן אונבאַדיי־טענד שטיקעל ציערונג, אָדער אַן אנדערע, זינלאָזע שווייגעריי פון די פּאַראַזיטישע פּוסטדאון־פּאַסטניקעס, די ליידיג־געהענדיגע רייכע, זיינע באַלעבאַטים, די בעסטיעס, די בעסטיעס.

זיבעטער קאפיטעל.

דעם בישאָפ׳ס חלום

„דער בישאָפ איז ארויס פון מיין רשות", האָט ערנסט גע־שריבען צו מיר. „ער איז אין דער לופטען. היינט אבענד געהט ער אָנפאנגען צו פארריכטען אונזער מיזעראבלע וועלט. ער געהט זיי דערלאנגען זיין דרשה. ער האָט עס מיר אליין געזאָגט. און איך קען איהם ניט צוריקהאלטען. היינט אבענד איז דער פּאָרזי־צענדער פון דער י. פ. ה. (1) און ער וועט אין זיין פּאָררעדע אלס פּאָרזיצענדער זיי ארויסזאָגען אלעס, וואָס ער האָט אויפ׳ן הארצען.

„אפשר וואָלט מעגליך געווען, איך זאָל דיך מיטנעהמען אהין, אום דו זאָלסט איהם הערען? נאטירליך. וועט עס זיין נוצלאָז. דיין הארץ וועט געבראָכען ווערען — אויך זיין הארץ וועט גע־בראָכען ווערען. נור פאר דיר וועט עס זיין אַן אויסגעצייכענטע באשיינפערליכע לעהרע. דו ווייסט, טייערע מיינע, ווי שטאָלץ איך בין, וואָס דו ליעבסט מיך. און איבער דעם וויל איך, אז דו זאָלסט וויסען מיין פולען ווערט, איך וויל מכפּר זיין אין דיינע אויגען, א ביסעל אויף מיין אונווירדיגקייט. און אזוי איז דאָס שוין, דאָס מיין גאווה פארלאנגט עס, אז דו זאָלסט וויסען, אז מיין ארט דענקען איז ריכטיג. מיינע מיינונגען וועגען דעם זיינען זעהר גרוייזאם; די נוצלאָזינגקייט פון אזא נאָבעלער פּערזאָן ווי דער בישאָפ, וועט דיר צייגען די נויטווענדיגקייט פון אזא גרוי־

זאַמקייט. טאָ קומט היינט אבענד. כאָטש די אבענד׳ס פאַ־סירונגען וועלען זיין גאַנץ טרויעריגע, דאָך פיהל איך, אז צוליעב דעם וועסטו ווערען נאָך פיעל נעהנטער צו מיר.“

די י. פ. ה. האָט געהאַלטען איהר קאָנווענשאָן יענע נאַכט אין סאַן־פראַנציסקאָ. (2) די קאָנווענשאָן איז בארופען געוואָרען צו פארהאנדלען די פראגע פון עפענטליכע פארברעכענס און די מיטלען פאר דעם. בישאָפּ מאָרהויז איז געווען פאָרזיצענדער. ער האָט אויסגעקוקט זעהר נערוועז, זיצענדיג אויף דער פּלאַטפאָרמע, און איך האָב געקענט זעהן, ווי אָנגעשטרענגט ער איז געווען. ביי זיין זייט זיינען געזעסען בישאָפּ דיקינסאָן, ה. ה. דזשאונס, דער עלטסטער פונ׳ם עטהישען דעפּארטמענט אין דעם קאַליפאָרניער אוניווערזיטעט; פרוי א. וו. הוירד, די גרויסע צדקה־אָרגאַניזאַ־טאָרין; פיליפּ וואָרד, דער גרויסער פילאַנטראָפּ, און פיעל קלע־נערע לייטענדע גייסטער אויפ׳ן געביעט פון מאָראַל און צדקה. בישאָפּ מאָרהויז האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט פּלוצים אָנ־געפאנגען:

„איך בין געזעסען אין אַן עקיפּאַזש, פאָהרענדיג דורך די נאַסען. עס איז געווען בייניאַכט. יעדע ווײַלע האָב איך ארויס־געקוקט דורך די פענסטערלעך, און פּלוצים האָבען זיך מיינע אויגען געעפענט, און איך האָב געזעהן זאכען, ווי זיי זיינען אין דער ווירקליכקייט. צום אָנפאנג האָב איך פארשטעלט מיינע אויגען מיט די הענד, אום ניט צו זעהן די שרעקליכע סצענען, און דאָן אין דער פינסטער, איז געקומען די פראגע: וואָס בלייבט צו טהאָן? עטוואָס שפּעטער איז די פראגע געקומען אין אַן אנדע־ פאָרם: וואָס וואָלט יעזוס געטהאָן? און מיט דער פראגע האָט עס אויסגעוויזען, ווי אַ שטארקע ליכטיגקייט האָט אָנגעפילט דאָס פּלאַץ און איך האָב געזעהן מיין פליכט אזוי קלאָר, ווי די זון, פּונקט ווי שאול האָט געזעהן זיין פליכט אויף זיין וועג קיין דמשק.

„איך האָב אָפּגעשטעלט דעם עקיפּאַזש, האָב ארויסגעשטיגען, און נאָך אַ פּאָר מינוטען רעדען מיט זיי, האָב איך איבערגערעדט צוויי גאַסען־פרויען, זיי זאָלען מיטפאָהרען אין מיין עקיפּאַזש.

אויב יעזוס איז געווען גערעכט, דאַן זיינען די צוויי אונגליקליכע מיינע שוועסטער. און די איינציגע האָפנונג פאַר זייער ערלעזונג איז געווען מיין ליעבע און צערטליכקייט.

„איך וואוין אין איינעם פון די שעהנסטע געגענדען אין סאַן־פראַנציסקאָ. די הויז, אין וועלכע איך וואוין, קאָסט הונדערט טויזענד דאָלאַר, און די אויסשטאַטונג ביכער און קונסטווערק קאָסטען נאָך אַ מאָל אַזוי פיעל, אויב ניט מעהר. דאָס איז אַ פּאַלאַץ, אין וועלכען עס געפינען זיך פיעל דיענער. איך האָב קיינמאָל ניט געוואוסט צו וואָס פּאַלאַצען זיינען גוט. אָבער יעצט ווייס איך. איך האָב גענומען די צוויי פרויען פון דער גאַס אין מיין פּאַלאַץ, און זיי וועלען וואוינען מיט מיר צוזאַמען. איך האָף אָנצופילען יעדעס צימער אין מיין פּאַלאַץ מיט אַזעלכע שוועסטער, ווי זיי זיינען.״

די פאַרזאַמעלטע זיינען געוואָרען אַלץ מעהר און מעהר אונ־רוהיג, און די פּנים׳ער פון די, וואָס זיינען געזעסען אויפ׳ן פּלאַט־פאָרמע, האָבען ארויסגעוויזען מעהר און מעהר פאַרדרוס און אי־בעררא׳שונג. און ביי דעם פּונקט האָט זיך בישאָפ דיקינסאָן אויפגעהויבען פון זיין פּלאַץ און מיט אַן אויסדרוק פון עקעל אויף זיין פּנים, איז ער אראָפּ פון פּלאַטפאָרם און האָט פאַרלאָזען דעם זאַל. נור בישאָפּ מאָרהויז, פאַרגעסענדיג אַלעמען, זיינע אויגען פאַרנומען מיט זיין פאַנטאַסטישער ערשיינונג, האָט פאָרטגעזעצט:

„אָה, שוועסטער און ברידער, אין אַזאַ האַנדלונג געפין איך די לעזונג פון אַלע מיינע שווערע פּראָבלעמען. איך האָב ניט גע־וואוסט צו וואָס עקיפּאַזשען זיינען געמאַכט, נור יעצט ווייס איך. זיי זיינען געמאַכט צו פיהרען אין זיי די שוואַכע, די קראַנקע און די אַלטע; זיי זיינען געמאַכט צו צייגען עהרע צו יענע, וואָס האָבען זאָגאַר פאַרלוירען דעם אינסטינקט פון בושה.

„איך האָב ניט געוואוסט צו וואָס פּאַלאַצען זיינען געבויט; אָבער יעצט האָב איך געפונען אַ נוץ פאַר זיי. די קירכען־פּאַלאַ־צען דאַרפען זיין האָספּיטעלער און ערציהונגס־אַנשטאַלטען פאַר די

יעניגע, וואָס זיינען געפאַלען אין וועג און האַלטען ביים אונטער־געהן.“

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ לאַנגער ווײַלע, און עס איז געוועזן צו באַמערקען, אַז ער איז באַזיעגט פון זיינע געדאַנקען, און זעהר נערוועז ווי צום בעסטען זיי אויסצודריקען.

„איך בין ניט פעהיג, טײַערע ברידער, אײַך צו זאָגען עטוואָס וועגען מאָראַל. איך האָב געלעבט אין שאַנד און היפּאָקריטסטוואָ צו לאַנג, אום איך זאָל קענען העלפען אַנדערע; נור מײַן האַנדלונג מיט די פרויען, מײַנע שוועסטער, צייגט מיר, אַז עס איז לײַכט אויסצוגעפינען דעם בעסערען וועג. צו די יעניגע, וואָס גלויבען אין יעזוס׳ען און זיינע לעהרען, קען קיין אַנדער באַציהונג ניט זיין צווישען מענש און מענש, ווי די באַציהונג פון ליעבע. ליעבע זעלבסט איז שטאַרקער פון זינד — שטאַרקער פונ׳ם טוידט. דאַ־רום זאָג איך צו די רײַכע צווישען אײַך, דאָס עס איז זייער פליכט צו טהאָן, וואָס איך האָב געטהאָן און וואָס איך טהו יעצט. זאָל יעדער איינער פון אײַך, וואָס איז רײַך גענוג, אַרײַנגעהמען אין זיין הויז אַ וועלכען עס איז גנב און איהם באַהאַנדלען ווי זיין ברודער; וועלכער עס איז אונגליקליכע און איהר באַהאַנדלען ווי זיין שוועסטער, און סאַן־פראַנציסקאָ וועט זיך ניט נויטיגען אין אַ פּאָליציי און קיינע ריכטער; די טורמעס וועלען פאַרוואַנדעלט ווערען אין האָספּיטעלער, און דער קרימינאַל און זיינע פאַרברע־כענס וועלען פאַרשווינדען.

„מיר מוזען אוועקגעבען זיך זעלבסט און ניט אונזער געלד. מיר מוזען טהאָן ווי קריסטוס האָט געטהאָן; אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון דער קירך היינט. מיר האָבען אוועקגעבלאָנדזשעט ווײַט פון יעזוס׳עס לעהרען. מיר זיינען אַרײַנגעטהאָן אין אונ־זערע פלייש־טעפּ. מיר האָבען אוועקגעשטעלט מאַמאָן אויפ׳ן פּלאַץ פון קריסטוס. איך האָב מיט מיר אַ פּאָעמאַ, וואָס דער־צעהלט די גאַנצע געשיכטע. איך וועל עס איבערלעזען פאַר אײַך. עס איז נעשריבען געוואָרען פון אַ בלאָנדזשענדער נשמה און וואָס האָט דאָך געזעהן קלאָר. (3) איהר מוזט עס ניט אָננעהמען אַלס

אַ באַליידיגונג פאַר דער קאַטוילישער קירך. עס איז אַן אָנגריף אויף אַלע קירכען, אויפ׳ן גלאַנץ און פּראַכט פון אַלע קירכען, וועלכע האָבען אַוועקגעוואַנדערט פון גאָט׳ס וועג און זיך אויס־באַהאַלטען פון זיינע שפּעלאַך. אָט איז דאָס ליעד:

די זילבערנע גלעקער האָבען געקלונגען איבער דער קירך;
די מענשען האָבען געקניעט אויף דער ערד מיט שרעק;
און געטראָגען אויף די העלזער פון די מענער האָב איך געזעהן,
ווי אַ גרויסער גאָט, דעם הייליגען לאָרד פון רוים.

גלח׳יש האָט ער געטראָגען אַ מאַנטעל ווייסער פון שוים,
און מאַיעסטעטיש געקליידט אין קעניגליכען רויטען,
דריי גאָלדענע קרוינען האָבען באַציערט זיין קאָפּ;
און אין פּראַכט און גלאַנץ איז דער פּאַפּסט אהיים געגאַנגען.

מיין האַרץ האָט צוריק געבליקט איבער פיעל יאָהרען
צו איינעם, וואָס האָט געוואַנדערט איינזאַם ביים ים;
און אומזיסט האָט ער געזוכט אַ רוה־פּלאַץ;
פוקסען האָבען נאָרעס און יעדער פויגעל זיין נעסט.
איך, בלויז איך, מוז אַ מיעדער אומוואַנדערען
און פאַרוואונדען מיינע פיס, און טרינקען וויין געזאַלצען
מיט טרערען.

די פּאַרזאַמעלטע האָבען אויסגעוויזען צו זיין געריהרט, נור ניט היינגעריסען. דאָך בישאָפּ מאָרהויז האָט עס ניט באַמערקט. ער האָט געהאַלטען אין איין רעדען.

— און דערפאַר זאָג איך אַזוי צו די רייכע צווישען אייך: איהר אונטערדריקט שוידערליך דעם לאָרד׳ס שפּעלער. איהר האָט פאַרהאַרטעוועט אייערע הערצער. איהר האָט פאַרשטאָפּט אייערע אויערען צו די שטימען, וואָס לאָזען זיך הערען איבער׳ן גאַנצען לאַנד — די שטימען פון פּיין און טרויער, וואָס איהר

ווילט ניט הערען, נור וואָס וועלען ווען עס איז יאָ געהערט ווערען.
און דארום זאָג איך —

נור אין דיזען מאָמענט האָבען ה. ה. דזשאָונס און פיליפ וואָרד, וועלכע האָבען זיך נאָך פריהער אויפגעהויבען פון זייערע שטולען, אראָפּגעפיהרט דעם בישאָפּ פון דער פּלאַטפאָרם, בעת די פארזאמעלטע זיינען געזעסען ערשטוינט און אָטעמלאָז.

ערנסט האָט ווילד און גרויזאם געלאכט, ווען מיר זיינען ארויס אויפ׳ן גאס. זיין געלעכטער האָט מיך אויפגערודערט. מיין הארץ איז מיר שיער צושפּרונגען געוואָרען פון מיינע אונטערדריקטע טרערען.

— ער האָט זיי מיטגעטיילט זיין שליחות, — האָט ערנסט געשריען. — דאָס מענשליכע און די טיעף פארבאָרגענע צארטע נאטור פון זייער בישאָפּ האָט ארויסגעפּלאצט, און די קריסטליכע געמיינדע, וואָס האָט איהם פריהער ליעב געהאט, האָט באשלאָסען, אז ער איז משוגע! האָסטו געזעהן, ווי באזאָרגט זיי זיינען געווען, ווען זיי האָבען איהם אראָפּגעפיהרט פון דער פּלאַטפאָרמע? דער גיהנום האָט געמוזט הילכען פון געלעכטער ביי דעם ספּעקטאקעל.

—פונדעסטוועגען וועט דאָס, וואָס דער בישאָפּ האָט געזאָגט היינט אבענד, מאכען א גרויסען איינדרוק, — האָב איך געזאָגט.

—דענקסטו אזוי? — האָט ערנסט שפּאָטיש געפרעגט.

— עס וועט אָנמאכען א רושם, — האָב איך ווידערהאָלט. — האָסטו ניט געזעהן די ציימונגס־שרייבער, שרייבענדיג שנעל ווי משוגעים, ווען ער האָט גערעדט?

— פון וואָס זאָגאר איין שורה וועט ניט ערשיינען אין די מאָרגענדיגע צייטונגען.

— איך קען עס ניט גלויבען, — האָב איך געשריען.

— טאָ ווארט און דו וועסט זעהן, — איז געווען דער ענטפער. — ניט א שורה, ניט איין געדאנק, וואָס ער האָט אויסגעשפּראָכען. די טעגליכע פּרעס? די טעגליכע פּראָסטיטוטקע?

-- אָבער די רעפּאָרטערס, — האָב איך אויסגעזעצט דאַ־גענען, — איך האָב זיי געזעהן.

— ניט אַ וואָרט, וואָס ער האָט אויסגערעדט, וועט ווערען געדרוקט. דו האָסט פאַרגעסען די רעדאַקטאָרען. זיי קריגען זייער געהאַלט פאַר דער שטעלונג, וועלכע זיי נעהמען. זייער האַלטונג איז ניט צו דרוקען עטוואָס, וואָס איז אַ געפאַהר פאַר דער עקזיס־טירענדער אָרדנונג. דעם בישאָפּ׳ס רעדע איז געווען אַ שרעקלי־כער אנגריף אויף דער עקזיסטירענדיגער אָרדנונג. עס איז געווען אפּיקורסות. זיי האָבען איהם אַרונטערגעפיהרט פון דער פּלאַט־פאָרם, כדי ער זאָל מעהר קיין אפּיקורסות ניט אויסרעדען. די צייטונגען וועלען ציטירען זיין אפּיקורסות דורך פאַרשווייגען עס אין גאַנצען. די פּרעס פון די פאַראייניגטע שטאַאטען? עס איז אַ פּאַראַזיטישער געוויקס, וואָס ווערט פעט פון דעם קאַפּיטאַליס־טישען קלאַס. איהר אַרבייט איז צו דיענען דער עקזיסטירענדיגער אָרדנונג און פאָרמירען אַן עפענטליכע מיינונג, און זי דיענט דעם קלאַס זעהר גוט.

— לאָז מיך פּראָפעצייהען. די מאָרגענדיגע צייטונגען וועלען בלויז שרייבען, אַז דעם בישאָפּ׳ס געזונד איז ניט זעהר גוט, אַז ער האָט געאַרבייט זעהר שווער, און אַז ער איז קראַנק געוואָרען לעצטען אבענד. אין עטליכע טעג אַרום וועט מען ווייטער שריי־בען, אַז ער ליידעט פון נערוועז־צושטערונג און אַז זיין דאַנקבאַרע געמיינדע האָט איהם געגעבען אַ מעגליכקייט זיך אויסצורוהען. נאָך דעם וועט איינס פון די צוויי פּאַסירען: אָדער דער בישאָפּ וועט אנערקענען זיין טעות און וועט זיך אומקעהרען פון זיין וואַקאַציע אַ געזונדער מענש, וועלכער זעהט ניט מעהר קיין פאַנ־טאַסטישע זאַכען, אָדער ער וועט -אָך אָלין זיך האַלטען ביי זיין משוגעת, און דאַן מעגסטו זיין זיכער צו זעהן אין די צייטונגען אַן ערקלערונג, איינגעהילט אין צערטליכקייט, אַז ער איז משוגע. נאָך דעם וועט מען איהם לאָזען פּלאַפּלען זיינע פאַנטאַזיעס צו די ווענט פון אַ משוגעים־הויז.

— דו נעהסט שוין אַ ביסעל צו־ווייט! — האָב איך אויס־געשריען.

— אין די אויגען פון דער געזעלשאַפט וועט עס זיכער זיין משוגעת, — האָט ער געענטפערט. — וועלכער עהרליכער מענש, וואָס איז ניט משוגע, וועט אריינגעהמען פאַרשטויסענע פרויען און גנבים אין זיין הויז, צו וואוינען מיט זיי ווי מיט שוועסטער און ברידער? אמת, קריסטוס איז געשטאָרבען צווישען צוויי גנבים, אָבער דאָס איז אַ גאַנץ אַנדערע געשיכטע. משוגעת! די גייסטיגע פּראָצעסען פוג'ם מענשען, מיט וועלכען איינער שטימט ניט איין, זיינען אימער פאַררעכענט אַלס ניט־נאָרמאַל. וואו איז דער גרענעץ צווישען ניט ריכטיגען דענקען און משוגעת? עס איז אונבאַגרייפליך, אַז אַ וועלכער עס איז קלוגער מענש זאָל אַזוי פאַלשטענדיג ניט איינשטימען מיט מיינע געזונטע באַשלוסען.

— עס איז דאָ אַ גוטער ביישפּיעל אין די היינטיגע אָבענד־צייטונגען. מערי מעקקענא וואוינט אויף מאַרקעט סטרים. זי איז אַן אָרימע, אָבער עה־ליכע פרוי. זי איז אויך אַ פּאַטריאָטקע, נור זי האָט פאַלשע מיינונגען וואָס אַנבאַלאַנגט דער אַמעריקאַנער פאָהן און די באַשיצונג, וועלכע עס סימבאָליזירט. און אָט וואָס עס האָט פּאַסירט מיט איהר: איהר מאַן האָט געטראָפען אַן אונ־גליק און ער איז געבליבען ליגען אין האָספּיטאַל דריי מאָנאַטען. באָטש זי האָט געוואַשען און געטהאָן אַנדערע אַרבייט פאַר פרעמ־דע, איז זי געבליבען הינטערשטעליג אין דירה־געלד. נעכטען האָבען זיי איהר ארויסגעשטעלט אויפ'ן גאַס. נור צוערשט האָט זי אויסגעשפּרייט אַן אַמעריקאַנער פאָהן, און פון אונטער דער פאָהן האָט זי אַנאָנסירט, אַז אין זכות פון באַשיצונג, וואָס די פאָהן גיט איהר, קענען זיי איהר ניט אַרויסשטעלען אויף דער קעלט אין גאַס. וואָס האָט מען געטהאָן? מען האָט זי אַרעס־טירט און אָנגעקלאָגט אין משוגעת. היינט האָבען זי עקספּערטען אונטערזוכט. זי איז ערקלערט געוואָרען אַלס משוגע, און מען האָט איהר אַוועקגעשיקט אין משוגעים־אַנשטאַלט.

— אָבער דו פאַרקריכסט שוין צו ווייט, — האָב איך אויס־

געזועצט. — למשל, אַז איך שטים ניט איין מיט אַלעמען וועגן דעם ליטעראַרישען סטייל פון אַ בוך, וועלען זיי מיר דאָך ניט שיקען אין משוגעים־אַנשטאַלט דערפאַר.

— אמת, — האָט ער געענטפערט. — אָבער אַזאַ מיינונגס־פאַרשיעדענהייט איז ניט פאַררעכענט אַלס אַ געפאַהר פאַר דער געזעלשאַפט. אָט אין דעם איז דער חלוק. די מיינונגס־פאַרשיע־דענהייט פון מערי מעקקענאַ און דעם בישאָפּ׳ס סטראַשען אָבער יאָ דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. וואָס וואָלט געווען, אויב אַלע אָרימע זאָלען זיך ענטזאַגען צו צאָהלען דירה־געלד און זוכען שוץ אונטער דער אַמעריקאַנער פאָהן? לאַנד־באַזיץ וואָלט אונטער־געגאַנגען. דעם בישאָפּ׳ס מיינונגען זיינען פונקט אַזוי געפעהרליך פאַר דער געזעלשאַפט. דעריבער — אין משוגעים־הויז!

נור איך האָב פונדעסטוועגען איהם ניט געוואָלט גלויבען.

— וואַרט און זעה, — האָט ערנסט געזאָגט, און איך האָב געוואַרט.

אויף מאָרגען אין דער פריה האָב איך אַרויסגעשיקט נאָך אַלע צייטונגען. אַזוי ווייט האָט ערנסט געהאַט רעכט: ניט אַ וואָרט, וואָס בישאָפּ מאָרהויז האָט געזאָגט, איז געדרוקט גע־וואָרען. אין איינע אָדער צוויי צייטונגען האָט מען יאָ דערמאָנט, אַז זיינע געפיהלען האָבען גענומען די אויבער־האַנד. דאָך זיינען די אַלע פלאַכע רעדען פון די אַנדערע רעדנער איבערגעגעבען גע־וואָרען מיט אַלע איינצעלהייטען.

עטליכע טעג נאָכדעם איז ערשיענען אַן ערקלערונג, אַז ער, דער בישאָפּ, איז אָפּגעפאָהרען, כדי זיך צו ערהאָלען פון זיין שווערער אַרבייט. אַזוי ווייט איז געווען ריכטיג, אָבער ניט אַ וואָרט וועגען משוגעת, אפילו ניט וועגען נערוועז־קראַנקהייט. מיר האָט זיך ווייניג וואָס גע׳חלום׳ט וועגען דעם שרעקליכען וועג, וואָס איז דעם בישאָפּ געווען באַשערט דורכצומאַכען — די פּיין און די קרייציגונג, וועגען וועלכע ערנסט האָט געטראַכט.

אכטער קאַפּיטעל

די מאַשין־ ברעכער

עס איז געווען פונקט איידער ערנסט איז געלאָפען אויפ'ן סאָציאַליסטישען טיקעט פאַר קאָנגרעס, ווען מיין פאָטער האָט פאַראַנשטאַלט, וואָס ער האָט גערופען „אַ פּראָפּיט און שאדען מאָהלצייט". ערנסט האָט עס גערופען די „מאַשין־ברעכער מאָהל־צייט". נור אין דער ווירקליכקייט איז דאָס געווען אַ מאָהלצייט פאַר געשעפטס־לייט, קליינע געשעפטס־לייט, נאַטירליך. איך צווייפעל, אויב זאָגאר איינער פון זיי איז געווען פאַראינטערע־סירט אין אַ געשעפט, אין וועלכען דער גאַנצער קאַפּיטאַל האָט געגרייכט צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר. זיי זיינען געווען אמת'ע מיטגליעדער פון דעם מיטעל־קלאַס.

אָווען, פון דיר פירמע סילווערבערג, אָווען און קאָמפּאַניע — אַ גרויסע גראָסערי־פירמע מיט עטליכע קליינען, איז דאָרטען געווען. מיר האָבען געקויפט אונזער עסענוואַרג ביי זיי. ביידע שותפים פון דער אַפּטייק־פירמע קאָוואַלט און וואַשבורן זיינען אויך געווען, און הערר אדמונדסאָן, דער אייגענטימער פון אַ גרוי־סען גראַניט־שטיין־גרוב אין קאָנטראַ קאָסטאַ, איז געווען ביים מאָל־צייט. און עס זיינען געווען פיעל עהנליכע מענער, אייגענטימער אָדער שותפים פון קליינע פאַבריקען, קליינע געשעפטען, קליינע אינדוסטריען — אין קורצען, קליינינקע קאַפּיטאַליסטלעך.

זיי האָבען געהאַט כיטרע פּנים'ער, גאַנץ אינטערעסאַנטע מענ־שען, און האָבען גערעדט פּשוט און צו דער זאַך. זייער איינשטי־מיגע קלאַגע איז געווען געגען די קאָאָפּעראַציאָנען און טראָסטס.

זייער געשריי איז געווען: „ברעכט די טראָסטס!” און יעדער איינער האָט געהאַט די זעלביגע קלאָגע־געשיכטע צו דערצעהלען. זיי האָבען פאַרגעשלאָגען רעגיערונגס־באַזיץ פון אַזעלכע טראַסטס, ווי די אייזענבאַהנען און טעלעגראַפען, און אונגעהויער גרויסע איינ־קונפטס־טעקסעס, אום צו פאַרמיידען די אָנזאַמלונג פון גרויסע פאַרמעגענס. צו דער זעלבער צייט האָבען זיי פאַרגעשלאָגען, אַלס אַ רפואה געגען די שטאָרטישע געמיינהייטען, דעם געמיינ־שאַפטליכען באַזיץ פון עפענטליכע נויטווענדיגקייטען, ווי וואַסער, גאַז, טעלעפאָנען און גאַסען־באַהנען.

צום מעהרסטען אינטערעסאַנט איז געווען הערר אַדמונדסאָן׳ס קלאָגע וועגען זיינע צרות, וואָס ער שטעהט זיך אויס אַלס אַ שטיין־גרוב־אייגענטימער. ער האָט מודה געווען, אַז ער האָט קיינמאָל ניט פאַרדיענט קיין געלד אין זיין שטיין־גרוב, כאָטש ער האָט פאַרקויפט זעהר פיעל סחורה צוליעב דער ערד־ציטערניש, וואָס האָט חרוב געמאַכט סאַן־פראַנציסקאָ. זעקס יאָהר האָט גע־נומען דאָס ווידער־אויפבויען פון סאַן־פראַנציסקאָ, און זיינע גע־שעפטען האָבען זיך פאַרמעהרט אַרום אַכט מאָל, און דאָך זיינע אומשטענדען זיינען ניט בעסער, ווי פריהער.

— די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע ווייסט מיין געשעפט אַ ביסעל בעסער ווי איך אַליין, — האָט ער געזאָגט. זי ווייסט מיינע אַר־בייטס־אויסגאַבען ביז צו אַ סענט, און זי ווייסט די פונקטען פון מיינע קאָנטראַקטען. ווי אַזוי זי ווייס דאָס, קען איך זיך בלויז משער זיין. זי מוז האָבען שפּיאָנען צווישען מיינע אַרבייטער, און זי האָט געווים אַ וועלכען עס איז פאַרקעהר מיט די מענשען, וואָס מאַכען קאָנטראַקטען מיט מיר. ווייל, קוקט זיך איין, יעדעס מאָל, וואָס איך שליס אַ גרויסען קאָנטראַקט, מיט פונקטען, וועלכע ערלויבען מיר אַ נייש־קישה׳דיגען פּראָפיט, ווערט דער פראַכט־פּרייז פון מיין שטיינגרוב צום יאַרקויף־פּלאַץ גלייך געהעכערט. דאגע־גען, ווען עס האָט זיך געמאַכט אַן אונגליקס־פאַל, גרעסערע אַר־בייטס־אויסגאַבען, אָדער קאָנטראַקטען מיט ניט אַזעלכע גינסטיגע פונקטען, קען איך יאָ פועל׳ן ביי דער קאָמפּאַניע, אַז זי זאָל אַרונ־

טערלאָזען פון פּרייז. וואָס איז דער רעזולטאַט? גרויסע אָדער קליינע פאַרדיענסטען, די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע קריגט זיי.

— וואָס עס בלייבט אייך איבער מעהר, וויפיעל עס קאָסט אייך, — האָט ערנסט איבערשלאָגענדיג איהם געפרעגט, — איז מסתמא דער געהאַלט, וואָס איהר וואָלט געקראָגען אַלס פאַרמאַן ביי זיי, ווען די שטיין־גרוב וואָלט געווען זייערע.

— ריכטיג, — האָט ארמונדסאָן געענטפערט. — בלויז מיט א קורצער צייט פריהער האָב איך איבערגערעכענט מיינע ביכער פאַר די לעצטע צעהן יאָהר. איך האָט ענטדעקט, אז פאַר די לעצטע צעהן יאָהר זיינען מיינע פאַרדיענסטען געווען גלייך ווי אָן אויפזעהער׳ס געהאַלט. די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע וואָלט פּונקט אזוי געקענט באַזיצען די שטיין־גרוב און מיך דינגען אַלס אויפזעהער.

— אָבער מיט דער אונטערשייד, — האָט ערנסט געלאַכט:

— די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע וואָלט באַדאַרפט נעהמען אויף זיך די ריזיקע, וועלכע איהר טראָגט אויף אייערע פּלייצעס.

— אויך אמת, — האָט הערר ארמונדסאָן טרויעריג געענטפערט.

נאָך דעם, ווי ער האָט זיי אַלעמען געלאָזט זיך אויסרעדען, האָט ערנסט גענומען פאַרוואַרפען זיי מיט פראַגען. ער האָט אָנגעפאַנגען מיט הערר אָווען.

— איהר האָט אויפגעעפענט איינע פון אייערע געוועלבען דאָ אין בערקלי, ארום זעקס מאָנאַטען צוריק?

— יאָ, — האָט אָווען געענטפערט.

— און זייט דאַן האָב איך באַמערקט האָבען זיך די דריי קליינע קלייטלעך צוגעמאַכט. איז אייער קלייט געווען שולדיג אין דעם?

הערר אָווען האָט עס באַשטעטיגט מיט א צופריעדענעם שמייכעל: — זיי האָבען גיט געהאַט קיין שאַנס געגען אונז.

— וואָרום ניט?

— מיר האָבען אַ גרעסערען קאַפּיטאַל, און אין אַ גרעסערען געשעפט איז אימער דאָ מעהר טאָלק און וועניגער פּארלוסט.

— און אייער קלייט האָט איינגעשלונגען די פּראָפּיטען פון די דריי קלענערע? איך זעה עס איין. אָבער זאָגט מיר נור, וואָס איז געוואָרען פון די אייגענטימער פון די דריי קלייטען?

— איינער טרייבט אַ וואָגען פאר אונז, און וואָס די אנדערע טהוען וויים איך ניט.

ערנסט האָט פּלוצלינג זיך געווענדעט צו הערר קאַוועלט:

— איהר פאַרקויפט זעהר פיעל סחורה אויף אַ ניעדריגען פּרייז. (1) וואָס איז געוואָרען פון די אייגענטימער פון די קליינע אַפּטייקען, וועלכע איהר האָט צוגעדריקט צום וואַנד?

— איינער פון זיי, הערר האוזפורטהער, איז דער אויפזעהער פון אונזער רעצעפּט־דעפּאַרטמענט, — איז געוועזן דער ענטפער.

— און איהר האָט איינגעשלונגען די פּראָפּיטען, וואָס זיי האָבען געמאַכט?

— געוויס. דערפאַר זיינען מיר אין געשעפט.

— און איהר? — האָט ערנסט פּלוצלינג געזאָגט צו הערר אדמונדסאָן, — איך פאַרדריסט, ווייל די אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע נעהמט צו אייערע פּראָפּיטען?

הערר אדמונדסאָן האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— וואָס איהר ווילט, איז צו האָבען די פּראָפּיטען פאַר זיך?

ער האָט ווידער צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— פּראָפּיטען פון אנדערע מענשען?

אדמונדסאָן האָט ניט געענטפערט.

— פון אנדערע מענשען? — האָט ערנסט איהם צוגעשפּאַרט.

— אזוי ווערען פּראָפּיטען געמאַכט, — האָט הערר אדמונדסאָן לאַקאָניש געענטפערט.

— אויב אזוי, בעשטעהט דער געשעפט־שפּיעל אין דעם:

צו מאַכען פּראָפיטען פון אַנדערע און צוריק צו האַלטען אַנדערע פון מאַכען פּראָפיטען פון אייך. אָט דאָס מיינט עס, אפשר ניט?

ערנסט האָט געמוזט ווידערהאָלען זיין פראַגע, איידער הערר אדמונדסאָן האָט געענטפערט און דאַן האָט ער געזאָגט:

—יא, דאָס מיינט עס, אויסער וואָס מיר האָבען ניט דאַגעגען וואָס אַנדערע מאַכען פּראָפיטען פון אונז, אזוי לאַנג ווי זיי זיינען ניט גענומען מיט געוואַלד און זיינען ניט גרויס.

— גרויס זאָגט איהר, דאָך זאָגט איהר זיך ניט אָפּ פון גרויסע פּראָפיטען... זיכער ניט?

און הערר אדמונדסאָן האָט געמיטליך מודה געווען אויף זיין שוואַכקייט. עס איז געווען נאָך איין מאַן, וועמען ערנסט האָט אויסגעפרעגט ביי דיזען פונקט, א הערר קאַלווין, וועלכער איז אמאָל געווען דער אייגענטימער פון א מילך־געשעפט.

— מיט א קורצער צייט צוריק האָט איהר געקעמפּט געגען מילך־טראָסט, — האָט ערנסט געזאָגט צו איהם, און היינט זייט איהר גאָר פאַרנומען מיט פּאָליטיק. (2) ווי אזוי האָט דאָס פּאַסירט?

— אָה, איך האָב נאָך דעם קאַמפּף ניט אויפגעגעבען, — האָט הערר קאַלווין געענטפערט, און ער האָט אויסגעקוקט קאַמפּפס־לוסטיג גענוג. — איך קעמפּף געגען טראַסט אויפ'ן איינציגען פעלד, וואָס איז מעגליך צו קעמפּפען, אויפ'ן פּאָליטישען פעלד. לאָזט מיר אייך צייגען. מיט איניגע יאָהר צוריק האָבען מיר, מילך־לייט, געקענט טהאָן וואָס מיר האָבען געוואָלט.

— אָבער איהר האָט קאָנקורירט צווישען זיך, — האָט ערנסט איהם איבערגעשלאָגען.

— יאָ. דערפאַר האָבען מיר געהאַט קליינע פאַרדיענסטען. מיר האָבען געפּרובירט זיך צו אָרגאַניזירען, נור אונאבהענגיגע מילך־לייט האָבען אונז אימער געשטערט. נאכהער איז געקומען דער מילך־טראָסט.

— פינאַנסירט מיט א גרויסען קאַפּיטאַל פון סטענדארד אויל (3) — האָט ערנסט געזאָגט.

יאָ, — האָט הערר קאַלווין צוגעשטימט, — נור מיר האָבען עס ניט געוואוסט צו יענער צייט. זיינע אַגענטען זיינען געקומען צו אונז מיט אַ נאַגאַיקע: „קומט אַריין און ווערט פּעט" — אַז געווען זייער פאָרשלאַג — אָדער בלייבט אויסען און געהט אויס פון הונגער. די מעהרסטע פון אונז זיינען אַריין. די יעניגע, וואָס זיינען ניט אַריינגעטראָטען, זיינען אויסגעגאַנגען. אָה, פון אָנפאַנג האָט זיך עס באַצאָהלט. מילך האָט געשטיגען אַ סענט אויף'ן קוואָרט. איין פערטעל פון דעם סענט איז אַריינגעפאַלען צו אונז. דריי־פערטעל זיינען געגאַנגען צום טראָסט. דאַן איז מילך געשטיגען נאָך איין סענט. אָבער מיר האָבען פון דעם סענט שוין גאָר ניט געקראָגען. אונזערע קלאַגען האָבען אונז ניט געהאָלפען. דער טראָסט האָט געהאַט די קאָנטראָל. מיר האָבען ענטדעקט, אַז מיר זיינען געווען פּשוט'ע סאָלדאַטען. ענדליך האָט מען אונז דאָס פערטעל פונ'ם סענט אויך ענטזאַגט. דאַן האָט אונז דער טראָסט גענומען אַרויסשטופּען. וואָס האָבען מיר געקענט טהאָן? מיר זיינען אַרויסגעשטופּט געוואָרען, און אויס מילך־לייט, בלויז אַ מילך־טראָסט.

— אָבער אַז מילך איז געווען צוויי סענט העכער, וואָלט איהר דאָך, דוכט זיך, געקענט קאָנקורירען, — האָט ערנסט כיטרע פאָר־געשלאָגען.

— מיר האָבען טאַקע אַזוי געדענקט. מיר האָבען עס פּרו־בירט. — הערר קאַלווין האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ מינוט. — עס האָט אונז געמאַכט פאַר אָרימע לייט. דער טראָסט האָט געקאָנט פאַרקויפען מילך פאַר ביליגער ווי מיר. ער האָט געקאָנט פאַר־קויפען מיט אַ קליינעם פאַרדיענסט, בעת מיר האָבען פאַרקויפט מיט פאַרלוסט. איך האָב פאַרלאָרען פופציג טויזענד דאָלאַר אין יענער אונטערנעהמונג. פיעל פון אונז האָבען באַנקראָטירט. די מילך־לייט זיינען ווי אָפּגעווישט געוואָרען פון דער ערד.

— הייסט עס, דער טראָסט האָט צוגענומען אייערע פּראָפיטען פון אייך, — האָט ערנסט געזאָגט, — און איהר זייט אַריינגע־טראָטען אין פּאָליטיק אום צו מאַכען געזעצען אַרויסצוטרייבען

דעם טראָסט און איהר זאָלט קענען קריגען די פּראָפיטען צוריק?

הער קאַלווין'ס פּנים איז ליכטיג געוואָרען. — דאָס איז פּונקט וואָס איך זאָג צו די פּארמערס אין מיינע רעדעס. דאָס איז אונזער גאַנצע אידעע איבערגעגעבען אין קורצען.

— און דאָך פּראָדוצירט דער טראָסט מילך פיעל ביליגער, ווי דער אונאבהענגיגער מילך־מאַן? — האָט ערנסט געפרעגט.

— ווארום זאָל ער עס ניט טהאָן, מיט דער פּראַכטפוּלער אָרגאַניזאַציע און די נייע מאַשינעריע וואָס ער קען קויפען מיט זיין גרויסען קאַפּיטאַל?

— קיינער דיסקוטירט ניט דיזען פּונקט, — האָט ערנסט גע־ענטפערט. — גאַנץ געווים, ער קען עס טהאָן, און נאָך מעהר. ער טהוט עס.

הערר קאַלווין האָט זיך פאַנאַנדערגעלאָזט אין אַ פּאָליטישע־רעדע, ערקלערענדיג זיינע מיינונגען. פיעל אַנדערע האָבען איהם נאָכגעפאָלגט, און דער אַלעמיינער געשריי איז געווען צו פארניכ־טען די טראָסטס.

— אָרימע, איינפאַכע נאַראָנים, — האָט ערנסט געזאָגט צו מיר שטילערהייט, — זיי זעהן זעהר גוט אַזוי ווייט, ווי זיי זעהן, אָבער זיי זעהן ניט ווייטער פון זייערע שפּיץ־נעזער.

אַ ביסעל שפּעטער האָט ער געקראָגען דאָס וואָרט נאָך אַמאָל, און אויף זיין כאַראַקטעריסטישען שטייגער האָט ער זיי קאָנטראָ־לירט דעם גאַנצען אבענד.

— איך האָב אייך אַלעמען אויפמערקזאַם אויסגעהערט היינ־אבענד, — האָט ער אָנגעפאַנגען, — און איך זעה, אז איהר שפּיעלט דעם געשעפט־שפּיעל אויף דעם אַלטען אָרטאָדאָקסישען אופן. לעבען ביי אייך הייסט מאַכען מעהר פּראָפיט. איהר האָט אַ פעסטען גלויבען, אז איהר זייט באַשאַפען געוואָרען אין דער וועלט מיט'ן איינציגען צוועק צו מאַכען פּראָפיטען. נור עס איז דאָ איין שטיקעל אָפּהאַלט. אָט אין סאַמע מיטען פון אייער שאַרען פאַרדיענסט קומט דער טראָסט און נעמט אייערע פּראָפי־טען צו. דאָס איז אַ רעטעניש, וואָס קומט אין צוזאַמענשטויס

מיט'ן צוועק פון דער באשאפונג, און דער איינציגער צוועק צו לעזען די רעטעניש איז צו פארניכטען די יעניגע, וואָס נעהמען צו אייערע פראָפיטען; אזוי גלויבט איהר.

— נון, איך האָב זיך צוגעהערט צו אייך זעהר אויפמערקזאם, און עס איז דאָ בלויז איין נאָמען, וואָס קען אייך כאראקטעריזירען. איהר זיינט „מאשין־ברעכער". ווייסט איהר יואָס א מאשין־ברעכער איז? לאָזט מיר אייך זאָגען. אינ'ם אכטצעהנטען יאהרהונדערט האָבען מענער און פרויען אין ענגלאנד געוועבט מאטעריע אויף וועב־שטוהלען אין זייערע אייגענע שטיבלעך. עס איז געוועזען א לאנגזאמער, אומגעלומפערטער און קאָסטבארער וועג צו וועבען. דאן איז געקומען די דאמפף־מאשין און די ארבייט־שפּאָרענדע מאשינעריע. טויזענד וועב־שטוהלען פארזאמעלט אין איין פאבריק און געטריבען פון א צענטראלער מאשין האָט געוועבט מאטעריע פיעל ביליגער ווי די הויז־וועבער האָבען עס געקענט טהאָן אויף זייערע האנד־ווערקשטאטען. דאָ אין דער פאבריק איז געוועזען דער פרינציפּ פון קאָמבינאציע, און עס האָט פארטריבען קאָנקורענץ. די מענער און פרויען, וואָס האָבען געארבייט אויף די וועב־שטוהלען פאר זיך זעלבסט, זיינען יעצט אוועק אין פאבריק און האָבען געארבייט אויף די מאשין־וועב־שטוהלען, ניט פאר זיך, נור פאר די קאפּיטאליסטישע אייגענטימער. נאָך מעהר, קליינע קינדער זיינען געגאנגען ארבייטען אויף די מאשינען פאר א קלענערען לוין, און האָבען צוגענומען די פּלעצער פון די מענער. דאָס האָט געבראכט שלעכטע צייטען פאר די מענער. זייערע לעבענס־מיטעל זיינען געוועזען ווענינ. זיי האָבען געליטען פון הונגער. און זיי האָבען געזאָגט, אז די מאשינען זיינען געוועזען שולדיג אין דעם. דארום האָבען זיי זיך גענומען ברעכען די מאשין. זיי זיינען ניט געוועזען ערפאָלגרייך, און זיי זיינען געוועזען זעהר נאריש מיט דעם.

— דאָך האָט איהר זיך ניט אָפּגעלערנט פון זיי. אָט זייט איהר אנדערהאלבען הונדערט יאָהר שפּעטער, און איהר פּרובירט אלץ צו צוברעכען די מאשינען. לויט אייערע אייגענע ווערטער,

טהוען די טראָסט־מאַשינען די ארבייט פיעל בעסער און בילינער, ווי איהר קענט עס טהאָן. דערפאַר קענט איהר מיט זיי ניט קאָנקור־רירען. און דאָך ווילט איהר צוברעכען די מאַשינען! איהר זייט זאָגאר מעהר אונוויסענד, ווי די אונוויסענדע ענגלישע אר־בייטער. און ווייל איהר געהט ארום און פלאָפּעלט וועגען דער אויפלעבונג פון קאָנקורענץ, פארניכטען אייך די טראָסטס גאָר אין גאַנצען.

יעדער איינער פון אייך דערצעהלט די זעלביגע געשיכטע — דאָס פארשווינדען פון קאָנקורענץ און דאָס אָנקומען פון קאָמ־בינאַציע. איהר, הערר אָוען, האָט פארניכטעט קאָנקורענץ דאָ אין בערקלי, ווען אייער קלייט האָט פארטריבען דריי קליינע קרעמערלעך און צוגעשלאָסען זייערע געשעפטען. אייער קאָמבי־נאַציע איז געווען מעהר ווירקזאַם. דאָך פיהלט איהר דעם דרוק פון אנדערע קאָמבינאַציעס אויף אייך: די טראָסט־קאָמבינאַציע, און איהר שרייט: געוואַלד! איז דאָס, ווייל איהר זייט ניט קיין טראָסט. אויב איהר וואָלט געווען אַ גראָסערי־טראָסט פאר די גאַנצע פאראייניגטע שטאַאטען, וואָלט איהר געזונגען גאָר אַן אנדער לידעל, און דאָס לידעל וואָלט געווען: „געבענשט זיינען די טראָסטס!" און ווידער אַמאָל, ניט נור איז אייער קליינע קאָמבינאַציע ניט קיין טראָסט, נור איהר זעלבסט, ווייסט אויך, ווי שוואַך אייער קאָמבינאַציע איז. איהר פאַנגט אָן פאָראויס־צוזעהן אייער אייגענעם סוף. איהר פיהלט זיך זעלבסט אין איי־ערע קראָמען אלס סאָלדאַטען אין דעם שפּיעל. איהר זעהט די מעכטיגע רייכע ווערענדיג שטארקער פון טאָג צו טאָג; איהר פיהלט זייערע כאַפּענדע הענד אַוועקלעגען זיך אויף אייערע פּראָ־פּיטען און צונעהמענדיג צו ביסלעך דאָ און דאָרטען — דער איי־זענבאַהן־טראָסט, דער אָיל־טראָסט, דער שטאָהל־טראָסט, דער קויה־לען־טראָסט; און איהר ווייסט, אַז צום ענד וועלען זיי אייך פארניכטען, אַוועקנעהמען דאָס לעצטע פון אייערע קליינע פאר־דיענסטען.

— איהר, מיין הערר, פיהרט אַ גאַנץ געמיינע שפּיעל. ווען

איהר האָט ארויסגעשטופּט די דריי קליינע קרעמערלעך דאָ אין בערקלי, מיט אייער בעסער־אָרגאניזירטער קאָמבינאציע, האָט איהר געמאכט א גרויסען אָנשטעל, איהר האָט גערעדט וועגען פעהיגקייט און אונטערנעהמונגס־גייסט און האָט געשיקט אייער פּרוי קיין אייראָפּא פון די פּארדיענסטען, וואָס איהר האָט גֿעמאכט, איינשלינגענדיג די דריי קליינע קרעמלעך. עס מיינט, אז איין הונד עסט דעם צווייטען, און איהר האָט זיי אויפגעפרעסען. נור אין צווייטען פאַל, ווערט איהר אויפגעפרעסען פון גרעסערע הינט, און דארום שרייט איהר. און וואָס איך זאָג אייך פערזענליך, איז אויך אמת וועגען די אַלע אנדערע, וואָס זיצען ארום טיש. איהר זייט אַלע שרייערס. איהר אַלע פארלירט אינ'ם שפּיעל, און איהר שרייט וועגען דעם.

— אָבער ווען איהר שרייט, מאָהלט איהר ניט די סיטואציע אזוי קלאָר, ווי איך טהו עס. איהר זאָגט ניט אויס, אז איהר גלייכט ארויסצוקוועטשען פּראָפּיטען פון אנדערע, און אז איהר לייגט עס אזוי איין דער וועלט, ווייל אנדערע פּרעסען ארויס אייערע פּראָפיטען פון אייך. אָבער ניין, איהר זייט צו קלוג פאַר דעם. איהר זאָגט גאָר אנדערעס. איהר האַלט קליין־קאפּיטאַליסטישע פּאָליטישע רעדעס, אזוי ווי הערר קאַלווין טהוט. וואָס האָט ער געזאָגט? אָט זיינען עטליכע פראזען, וועלכע איך האָב אויפגעכאפּט: אונזערע גרונד־פּרינציפּען זיינען גוט גענוג; וואָס דאָס לאַנד דארף האָבען, איז זיך אומצוקעהרען צו די פונדאמענטאַלע אמעריקאנער מעטאָדען — פרייע געלעגענהייט פאַר יעדען, דער פרייהייטס־גייסט, אין וועלכע די נאציע איז באשאפען געוואָרען. לאָמיר זיך אומקעהרען צו די פּרינציפּען פון אונזערע אור־עלטערען.

— ווען מען זאָגט „פרייע געלעגענהייט פאַר אַלע", מיינט ער פרייע געלעגענהייט אויסצוקוועטשען פּראָפּיטען, די פרייהייט וואָס איז יעצט אוועקגענומען געוואָרען פון די גרויסע טראָסטס. און די לעכערליכסטע זייט פון דער גאנצער געשיכטע איז, וואָס איהר האָט ווידערהאָלט די פראזען אזוי אָפט, אז איהר גלויבט שוין אין זיי. איהר ווילט האָבען די געלעגענהייט צו בארויבען אייערע

מיטמענשען אויף אייער אייגענעם קליינעם שטייגער, נור איהר היפּנאָטיזירט זיך זעלבסט, מאכענדיג זיך גלויבען, אז איהר ווילט פרייהייט, איהר זיינט חזיר׳יש און ווילט אלעס פאר זיך, נור די צויבער־קראפט פון אייערע פראזען מאכט אייך גלויבען, אז איהר זייט פאטריאָטען. אייער וואונש פאר פּראָפיטען, וועלכער איז איינפאכער עגאָאיזם, האָט איהר פארביטען אין אן אלטרואיס־טישער באזאָרגטקייט פאר דער ליידענדער מענשהייט. קומט ארויס מיט׳ן אמת, אָט דאָ צווישען אייערע אייגענע, און זייט כאָטש איינמאָל עהרליך. קוקט דעם געגענשטאנד גלייך אין די אויגען און רופט אָן זאכען מיט זייערע ריכטיגע נעמען.

פּיעל פּנים׳ער זיינען געוועזען רויט און האָבען אויסגעקוקט בייז, און אין אלגעמיין האָט יעדען עפּעס ארומגענומען א שרעק. זיי האָבען זיך געשראָקען פאר דיזען גלאט־ראזירטען יונגען־מאן און זיין שטארקען רעדען און שרעקליכען שטייגער פון רופען א זאך ביים ריכטיגען נאָמען. הערר קאלווין האָט גלייך געענטפערט:

— און ווארום ניט? — האָט ער געפרעגט. — ווארום קענען מיר זיך ניט אומקעהרען צו דעם אויפפיהר פון אונזערע עלטערען, ווען די רעפּובליק איז געגרינדעט געוואָרען? איהר האָט גע־זאָגט זעהר פּיעל אמת, אָט ווי ניט אנגענעהם עס איז געווען פאר אונז. אָבער דאָ צווישען זיך זעלבסט לאָמיר זיך אויסרעדען. לאָמיר אראָפּוואַרפען אונזערע מאסקען און אָננעהמען דעם אמת, ווי הערר עווערהארד האָט איהם זעהר פּשוט באשטעטיגט. עס איז אמת, אז מיר, קלענערע קאפּיטאליסטען, יאָגען זיך נאָך פּראָ־פיט, און אז די טראָסטס נעהמען אונזערע פּראָפיטען אוועק פון אונז. עס איז אמת, אז מיר ווילע פארניכטען די טראָסטס כדי די פּראָפיטען זאָלען פארבלייבען ביי אונז. און ווארום קענען מיר דאָס ניט טהאָן? ווארום ניט? איך פרעג, ווארום ניט?

— אָהָ, יעצט קומען מיר צום סאמע פּונקט, — האָט ערנסט געזאָגט מיט א צופריעדענער מינע. — איך וועל פּראָבירען אייך זאָגען, ווארום ניט, כאָטש עס וועט מיר זיין גאנץ אונאנגענעהם אייך עס צו זאָגען. ווי איהר זעהט, אייערע לייט האָבען געשטו־

דירט געשעפטס־אנגעלעגענהייטען אויף א קליינעם אופן, אָבער איהר האָט גאָר ניט געלערנט וועגען געזעלשאפטליכער ענטוויק־לונג. איהר זייט אין סאמע מיטען פון אַן איבערגאנגס־פעריאָד אין עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, וואָס געהט יעצט אָן, אָבער איהר פארשטעהט עס ניט, און דערפאר זייט איהר אין אזא מיש־מאַש. ווארום קענט איהר זיך ניט אומקעהרען? ווייל איהר קענט ניט. איהר קענט ניט מאכען דעם שטראָם פון עקאָנאָמישער עוואָלוציע פליסען צוריק, פונקט ווי איהר קענט ניט מאכען וואסער פליסען בארג ארויף. יהושוע האָט געמאכט די זון שטעהן אין גבעון. נור איהר ווילט נאָך איבערשטייגען יהושוע'ן. איהר ווילט מאכען די זון געהן ריקווערטס אין הימעל. איהר ווילט, אז די צייט זאָל נעהמען א שריט ריקווערטס פון מיטאָג־צייט צו פריהמאָרגען.

— אין דער צייט פון ארבייט־שפּאָרענדיגע מאשינען, פון אָר־גאניזירטער פּראָדוקציע, פון פארמעהרטע פעהיגע קאָמבינאציעס, ווילט איהר אומקעהרען די עקאָנאָמישע זון אויף א גאנצען דור צוריק, צו דער צייט, ווען עס זיינען ניט געוועזן קיין גרויסע קאפּיטאליסטען, ניט קיין גרויסע מאשינעריע, ניט קיין אייזענ־באהנען — א צייט, ווען א גרופּע קליינע קאפּיטאליסטלעך האָבען מלחמה געהאַלטען איינער מיט'ן צווייטען אין אַן עקאָנאָמישער אנארכיע, און ווען פּראָדוקציע איז געוועזן פּארצייטיג, אויסברענ־געריש, אונאָרגאניזירט און קאָסטבאר. גלויבט מיר, יהושוע'ס ארבייט איז געוועזן פיעל לייכטער, און ער האָט נאָך געהאט דעם גרויסען גאָט, וואָס זאָל איהם ארויסהעלפען. אָבער גאָט האָט אייך, קליינע קאפּיטאליסטען, פארלאָזט. די זון פונ'ם קליינעם קאפּיטאליסט געהט אונטער, און וועט שוין קיינמאָל מעהר ניט אויפגעהן. אויך זייט איהר ניט בכח צו מאכען די זון שטעהן אויף איין פּלאַץ. איהר שטארבט אויס, און עס איז אייך באשערט אויסצושטארבען אין גאנצען און אויסגעמעקט צו ווערען פון דער געזעלשאפט.

—דאָס איז א באפעהל פון עוואָלוציע. עס איז גאָט'ס וואָרט. קאָמבינאציע איז שטארקער פון קאָנקורענץ. דער פארצייטיגער

מענש איז געווען א קליינינקע באשעפעניש, וואָס פלעגט זיך באהאלטען אין די שפאלטען פון א שטיין. ער האָט זיך פאר־איינינגט מיט אנדערע און געהאלטען מלחמה מיט זיינע מענשען־פרעסענדע שונאים. זיי זיינען געווען קאָנקורירענדע חיות. דער פארצייטיגער מענש איז געווען א געזעלשאפטליכע חיה, און איבער דעם איז ער געשטיגען העכער פון אלע חיות. און מענשען האָבען דערגרייכט גרעסערע קאָמבינאציעס פון דאן אָן. עס איז קאָמבי־נאציע געגען קאָנקורענץ, א הונדערט־טויזענד יאָהריגער קאמפף. אין וועלכען קאָנקורענץ איז אימער געשלאָגען געוואָרען. יעדער איינער, וואָס שטעלט זיך אויף דער זייט פון קאָנקורענץ, געהט אונטער.

— אָבער די טראָסטס זעלבסט האָבען דאָך ארויסגעשפראָצט פון קאָנקורענץ! — האָט הערר קאלווין איבערגעשלאָגען.

— אמת, — האָט ערנסט געענטפערט, — און די טראָסטס זעלבסט האָבען פארניכטעט קאָנקורענץ. דאָס איז, לויט אייערע אייגענע ווערטער, די אורזאך ווארום איהר זייט אוים מילך־מאן.

דער ערשטער געלעכטער פונ׳ם אבענד האָט זיך געלאָזט הערען ארום טיש, און זאָגאר הערר קאלווין האָט מיטגעלאכט אויף זיין אייגענעם רעכנונג.

— און יעצט, ווייל מיר רעדען וועגען טראָסטס, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט, — לאָמיר פעסטשטעלען אייניגע זאכען, און אויב איהר שטימט ניט איין מיט זיי, זאָגט עס גלייך ארוים. שווייגען וועט מיינען איינשטימיגקייט. איז עס ניט אמת, אז א מאשין־וועב־שטוהל וועבט אוים מעהר מאטעריע און פיעל ביליגער, ווי א האנד־וועב־שטוהל?

ער האָט זיך אָפגעשטעלט, נור קיינער האָט ניט געזאָגט א וואָרט.

— איז דען ניט העכסט נאריש צו צוברעכען א מאשין־וועב־שטוהל און צוריקקעהרען צו דער אומגעלומפערטער און פיעל קאָסטבארער האנד־מאשין־מעטאָד פון וועבען?

קעפ האָבען צוגעשאָקעלט זייער איינשטימיגקייט.

— איז דאָס אויך ניט אמת, אז די קאָמבינאַציע, וואָס איז באוואוסט אַלס אַ טראָסט, פּראָדוצירט בעסער און פיעל ביליגער, ווי עס קענען אַ טויזענד קאָנקורירענדיגע קליינע פירמען?

קיינער האָט נאָך אַלץ ניט געהאַט דאַגעגען.

— אויב אַזוי, איז דאָס ניט העכסט נאַריש צו פאַרניכטען די פעהיגע און ביליג־פּראָדוצירענדיגע קאָמבינאַציע?

קיינער האָט ניט געענטפערט פאַר אַ לאַנגער ווײַלע. דאַן האָט הערר קאָוואַלט געזאָגט:

— וואָס־זשע זאָלען מיר טהאָן? — האָט ער פאַרלאַנגט צו וויסען. — די פאַרניכטונג פון די טראָסטס איז דער איינציגער וועג, וואָס מיר זעהן, זיך אויסצודרעהן פון זייער הערשאַפט.

ערנסט איז גלייך געוואָרען היים און פול מיט לעבען.

— איך וועל אייך צייגען אַן אַנדער וועג, — האָט ער גע־שריען. — לאָמיר ניט פאַרניכטען די וואונדערבאַרע מאַשינען, וואָס זיינען פעהיגע און ביליגע פּראָדוצירער. לאָמיר זיי קאָנטראָ־לירען. לאָמיר זעלבסט פּראָפיטירען פון זייער פעהיגקייט און בי־ליגקייט. לאָמיר זיי זעלבסט פאַרוואַלטען. לאָמיר אַרויסוואַרפען די יעצטיגע אייגענטימער פון די וואונדערבאַרע מאַשינען, און לאָמיר זיי זעלבסט באַזיצען. אָט דאָס, מיינע הערען, איז סאָ־ציאַליזם, אַ גרעסערע קאָמבינאַציע פון די טראָסטס, די גרעסטע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע קאָמבינאַציע, וואָס איז ווען ערשיענען אויף דעם פּלאַנעט. עס איז אין איינקלאַנג מיט עוואָלוציע. עס איז דער צד פון גוי׳ם געווינער. קומט אַריבער צו אונז, סאָ־ציאַליסטען, און זייט אויפ׳ן געווינער׳ס זייט.

איצט זיינען שוין ניט אַלע געווען איינשטימיג. קעפּ האָבען זיך געשאָקעלט, און עס האָט זיך געהערט אַ מורמלען איבער׳ן גאַנצען צימער.

— גאַנץ גוט. איהר ווילט, אַלזאָ, בעסער בלייבען אַלט־מאָ־דיש, — האָט ערנסט געלאַכט. איהר ווילט שפּיעלען אַטאַוויס־טישע ראָלען. איהר זייט פאַראורטיילט צום טוידט, פּונקט ווי דער אַטאַוויזם. האָט איהר זיך ווען עס איז געפרעגט, וואָס ווען

פּאַסירען, ווען אַ גרעסערע קאָמבינאַציע זאָגאַר פון די יעצטיגע טראָסטס וועט זיך ענטוויקלען? האָט איהר אַמאָל אַ טראַכט געטהאָן, וואו איהר וועט זיך געפינען, ווען די גרויסע טראָסטס וועלען זיך פאַראייניגען אין דער גרעסטער קאָמבינאַציע — אין דעם סאָציאַלען, עקאָנאָמישען און פּאָליטישען טראָסט?

ער האָט זיך פּלוצלינג און אָהן אַ שום שייכות געווענדעט צו הערר קאַלווין:

— זאָגט מיר, האָט ערנסט געזאָגט, — אויב עס איז ניט אמת. איהר זייט געצוואונגען צו גרינדען אַ נייע פּאָליטישע פּאַרטיי, ווייל די אַלטע פּאַרטייען זיינען אין די הענד פון די טראָסטס. די העכסטע שטערונג צו אייער פּראָפּאַגאַנדע זיינען די טראָסטס. יעדער שטיין אין וועג, אָן וועלכען איהר שלאָגט זיך אָן, יעדער קלאַפּ, וואָס פאַלט אויף אייך, יעדע נידערלאַגע, וואָס איהר קריגט, איז אַלץ פון די טראָסטס. איז דאָס ניט אַזוי, זאָגט מיר נור.

— עס איז אמת, — האָט הערר קאַלווין מודה געווען. — מיר האָבען פאַרכאַפּט די שטאַאט-לעגיסלאַטור פון אָרעגאָן און דורכגעפיהרט פּראַכטפולע פּראָטעקציע-געזעצען, נור זיי האָבען ניט געקראָגען די צושטימונג פונ'ם גובערנאַטאָר, וועלכער איז געווען אַ טראָסט-מענש. מיר האָבען ערוועהלט אַ גובערנאַטאָר אין קאָלאָראַדאָ און די לעגיסלאַטור האָט זיך ענטזאָגט איהם צו לאָזען אַריינטרעטען אין אמט. צוויי מאָל האָבען מיר דורכגעפיהרט אַ נאַציאָנאַלען איינקונפט-שטייער און יעדעס מאָל האָט איהם דער העכסטער געריכט ערקלערט אַלס אונקאָנסטיטוציאָנעל. די געריכטס-הייזער זיינען אין די הענד פון די טראָסטס. מיר, דאָס פאָלק, צאָהלען ניט די ריכטער גענוג. נור עס וועט קומען אַ צייט —

— ווען די קאָמבינאַציע פון די טראָסטס וועט קאָנטראָלירען אַלע געזעץ-קערפּערשאַפטען, ווען די קאָמבינאַציע פון די טראָסטס זעלבסט וועט זיין די רעגיערונג, — האָט ערנסט איבערגעשלאָגען.

— קיינמאָל ניט, קיינמאָל ניט! — זיינען געווען די גע-

שרייען פון אַלע זייטען. יעדער איינער איז געווען אויפגערעגט און קאַמפּפסלוסטיג.

— זאָגט מיר, האָט ערנסט זיי צוגעשפּאַרט, — וואָס וועט איהר טהאָן, ווען אַזאַ צייט וועט קומען ?

— מיר ווע̇לען באַנוצען אונזער מאַכט, — האָט הערר אַד־מונדסאָן אויסגעשריען, און פיעל שטימען האָבען צוגעשטימט מיט זיין באַשלוס.

— דאָס וועט זיין אַ בירגער־קריעג, — האָט זיי ערנסט גע־וואָרענט.

— זאָל עס זיין אַזוי, אַ בירגער־קריעג, — איז געווען הערר אַדמונדסאָן׳ס ענטפער. און די אויסגעשרייען פון אַלע מענשען אַרום טיש האָבען זיך געהערט גלייכצייטיג מיט זיינעם. — מיר האָבען ניט פאַרגעסען די טאַטען פון אונזערע אור־עלטערען. מיר זיינען גרייט צו קעמפּפען און שטאַרבען פאַר אונזער פרייהייט. ערנסט האָט געשמייכעלט.

— פאַרגעסט ניט, — האָט ער געזאָגט, — אַז מיר האָבען שטילערהייט איינגעשטימט, אַז פרייהייט אין אייער פאַל, מיינע הערען, מיינט פרייהייט אַרויסצוקוועטשען פּראָפיטען פון אַנ־דערע מענשען.

די מענשען אַרום טיש זיינען געווען בייז, יעצט זיינען זיי געווען בייז גענוג צו קעמפּפען ; נור ערנסט האָט קאָנטראָלירט דעם טומעל און זיי האָבען איהם געמוזט אויסהערען.

— נאָך איין פראַגע : ווען איהר וועט זיך אָפּרופען מיט אייער מאַכט, געדענקט, די אורזאַך פאַר אייער אויפשטאַנד וועט זיין, ווייל די רעגיערונג איז אין די הענד פון די טראַסטס. דאַרום, געגען אייער מאַכט וועט די רעגיערונג אַרויסשיקען די רעגוליאַרנע אַרמע, די פלאָט, די מיליץ, די פּאָליס —אין קורצען, די גאַנצע אָרגאַניזירטע שלאַכט־מאַשינעריע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. וואָס וועט אייער מאַכט זיין אין פאַרגלייך מיט דיזען ?

מוטלאָזיגקייט האָט זיך באַוויזען אויף זייערע פּנים׳ער, און

איידער זיי זיינען געקומען צו זיך, האָט ערנסט דערלאַנגט נאָך אַ קלאַפּ.

— געדענקט איהר, ניט זעהר לאַנג צוריק, ווען אונזער רע־גוליאַרנע אַרמעע איז באַשטאַנען פון בלויז פופציג טויזענד? פון יאָהר צו יאָהר איז די אַרמעע פאַרגרעסערט געוואָרען און היינט צו טאָג באַשטעהט די אַרמעע פון דריי הונדערט טויזענד.

ווידער אַמאָל האָט ער זיי אָנגעגריפען.

— אויך ניט דאָס איז אַלעס. ווייל איהר האָט אַזוי פלייסיג זיך נאָכגעיאָגט אייער ליעבלינגס־פאַנטאַזיע, מיט'ן נאָמען פראָ־פיט און האָט מאַראַליזירט וועגען אייער ליעבלינגס־געצקע, מיט'ן נאָמען קאָנקורענץ, האָט קאָמבינאַציע אָפּגעטהאָן גרעסערע און מעהר טרויעריגע זאַכען. אָט נעהמט די מיליץ.

— עס איז אונזער מאַכט, — האָט הערר קאָוואַלט אויסגע־שריען. — מיט דער מיליץ וועלען מיר ווידערשטעהן דעם אנגריף פון דער רעגוליאַרנע אַרמעע.

— איהר זעלבסט וועט געהן אין דער מיליץ, — איז געווען ערנסט'ס ענטפער, — און מען וועט אייך אַוועקשיקען קיין מעין אָדער פלאָרידאַ, אָדער די פיליפינס, אָדער ערגעץ אַנדערש־וואו, צו דערטרינקען אין בלוט אייערע אייגענע קאַמעראַדען, וואָס פיהרען אָן דעם בירגער־קריעג פאַר זייער פרייהייט, בעת פון קענזעס, וויסקאָנסין אָדער וועלכער עס איז אַנדער שטאַאַט, וועלען איי־ערע אייגענע קאַמעראַדען געהן אין דער מיליץ און קומען קיין קאַליפאָרניע צו דערטרינקען אין בלוט אייערע קאַמעראַדען אין דעם בירגער־קריעג.

יעצט זיינען זיי ווירקליך געווען איבערראַשט און זיי זיינען געזעסען שטום, ביז הערר אָווען האָט אַרויסגעמורמעלט:

— מיר וועלען ניט געהן אין דער מיליץ — דאָס וועט מאַכען אַן ענדע. אַזוי נאַריש וועלען מיר ניט זיין.

ערנסט האָט זיך גלייך צולאַכט.

— איהר פאַרשטעהט ניט דעם אויפטהו זייערען. איהר

קענט זיך גאָר ניט העלפען. מען וועט אייך סיי־ווי־סיי פּאַרציי־כענען אַלס מיליץ־מאַשינען.

— עס איז דאָ אַזאַ זאַך ווי ציוויל־געזעץ, — האָט הערר אָווען זיך איינגעשפּאַרט.

— ניט ווען די רעגיערונג סוספּענדירט ציוויל־געזעץ. אין יענעם טאָג, ווען איהר רעדט פון ווידערשטאַנד, וועט אייער מאַכט אָנגעווענדעט ווערען געגען אייך זעלבסט. אין דער מיליץ וועט איהר מוזען געהן, צי איהר ווילט, צי ניט. העיבאַס־קאָרפּוס (אַ באַפעהל צו באַפרייען אַ פּערזאָן פון פּריזאָן) האָב איך געהערט אי־מיצען אונטערמורמלען. אנשטאָט העיבאַס־קאָרפּוס וועט איהר קריגען פּאָסט־מאָורטעמס (פּאַלמעסען נאָכ׳ן טויט), אויב איהר וועט זיך ענטזאַגען צו געהן אין דער מיליץ, אָדער צו פאָלגען, נאָכדעם ווי איהר האָט אריינגעטראָטען אין איהר. איהר וועט פּראָצעסירט ווערען פאַר אַ קריעגס־געריכט און געשאָסען ווערען ווי די הינד. דאָס איז דער געזעץ.

— עס איז ניט דער געזעץ, — האָט הערר קאַלווין פּאַזיטיוו באַשטעטיגט. — עס איז ניטאָ אַזאַ געזעץ. יונגערמאַן, איהר האָט דאָס אַלעס געזעהן אין חלום. איהר האָט גערעדט פון שיקען די מיליץ אין די פיליפּין־אינזלען. דאָס איז אונקאָנסטי־טוציאָנעל. די קאָנסטיטוציע באַשטעטיגט אויסדריקליך, אַז מיליץ קען ניט אַרויסגעשיקט ווערען קיין אויסלאַנד.

— וואָס האָט די קאָנסטיטוציע צו טהאָן דערמיט? — האָט ערנסט איבערגעפּרעגט. — די ריכטער פּאַרטייטשען די קאָנסטי־טוציע, און די ריכטער, לויט הערר אַדמונדסאָן׳ס צושטימונג, זיינען טראָסט־נפשות. אַ חוץ דעם, איז דאָס, ווי איך האָב גע־זאָגט, אַ געזעץ. דער געזעץ איז אין קראַפט פאַר יאָהרען, ניין יאָהר, מיינע הערען.

— אַז מיר קענען גענומען ווערען אין דער מיליץ געגען אונזער ווילען? — האָט הערר קאַלווין אונגלויביג געפּרעגט. — אַז זיי קענען אונז פאַרדאַמען צום שיסען דורך אַ קריעגס־געריכט, אויב מיר ענטזאַגען זיך?

— יאָ, — האָט ערנסט געענטפערט, — נעמליך, דאָס איז עס.

— ווי קומט עס, וואָס מיר האָבען קיינמאָל ניט געהערט פון אַזאַ געזעץ? — האָט מיין פאָטער געפרעגט, און איך האָב געקענט זעהן, אַז דאָס איז געווען עטוואָס נייעס אויך פאַר איהם.

— צוליעב צוויי אורזאַכען, — האָט ערנסט געזאָגט. — ערשטענס איז נאָך קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו ברענגען דעם געזעץ אין קראַפט. אויב אַזאַ געלעגענהייט וואָלט פּאַסירט, וואָלט איהר גלייך געהערט וועגען דעם. און, צווייטענס, דאָס געזעץ איז דורכגעשמוגעלט געוואָרען פון קאָנגרעס און סענאַט כמעט שטילערהייט אָהן וועלכער עס איז דיסקוסיע. נאַטירליך, די צייטונגען האָבען ניט דערמאָנט אַ וואָרט וועגען דעם. מיר האָבען עס באַנאַכריכטעט אין אונזערע צייטונגען, נור איהר לעזט קיינמאָל ניט אונזערע צייטונגען.

— איך באַהויפּט נאָך אַלץ, אַז איהר חלום'ט, — האָט העדר קאַלווין זיך איינגעמישט. — דאָס לאַנד וואָלט עס קיינמאָל ניט ערלויבט.

— אָבער זי האָט עס יאָ ערלויבט, — האָט ערנסט געענטפערט. — און וואָס אַנבאַלאַנגט מיין חלום'ען, — ער האָט אַרויסגענומען אַ קליינעם פּאַמפּלעט פון זיין קעשענע. — זאָגט מיר, אויב דאָס קוקט אויס ווי אַ חלום?

ער האָט אויפגעעפענט דעם פּאַמפּלעט און אָנגעפאַנגען לעזען:

„סעקציע 1. עס זאָל זיין געזעץ, און זאָ ווייטער און זאָ ווייטער, דאָס מיליץ זאָל באַשטעהן פון יעדען געזונדען מענליכען בירגער פון די שטאַאטען, טעריטאָריען און קאָלאָמביא דיסטריקט, וועלכער איז עלטער פון אַכטצעהן און אינגער פון פינף און צוואַנציג יאָהר.

„סעקציע 7. יעדער בעאַמטער אָדער פּאַרצייכענטער מיליץ־מאַן — געדענקט די ערשטע סעקציע, מיינע העררען, איהר זייט אַלע מיליץ־לייט — דאָס וועלכער עס איז מיליץ־מאַן, וועל-

כער זאָל זיך ענטזאגען אָדער פאַרנאַכלעסיגען צו ערשיינען פאַר א קאָמאַנדירענדען אָפּיציער, ווען ער ווערט פאָרגערופען אזוי ווי דאָ איז אָנגעשריבען, זאָל ווערען גע׳משפּט פון א קריעגס־געריכט, און זאָל באשטראָפט ווערען, ווי דער קריעגס־געריכט וועט רע־קאָמענדירען.

„סעקציע 8. דער קריעגס־געריכט, אינ׳ם פּראָצעס בין מי־ליץ־לייט אָדער בעאמטע, זאָל באשטעהן בלויז פון מיליץ־אָפּי־ציערען.

—„סעקציע 9. די מיליץ, ווען זי ווערט ארויסגערופען פאַר דיענסט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען, זאָל זיין אונטער־וואָרפען די זעלבע מלחמה — רעגלען אָדער אָרדנונגען, ווי די רעגולערע סאָלדאַטען פון דער פאַראייניגטער שטאַאטען ארמעע.“

— אָט האָט איהר עס, מיינע הערן, אמעריקאַנער בירגער און קאמעראדען מיליץ־לייט. ניין יאָהר צוריק האָבען מיר, סאָ־ציאַליסטען, געדענקט, אז דיזער געזעץ איז געווען געציעלט געגען די ארבייטער. נור, ווי עס ווייזט אוים, איז ער אויך געציעלט געגען אייך. קאָנגרעסמען ווייליע, אין דער קורצער דיסקוסיע, וואָס איז ערלויבט געוואָרען, האָט געזאָגט, אז דיזער געזעץ גרייט אָן א זאַפּאַס־קראַפט, וועלכע זאָל אָננעהמען די מאַסע ביים האַלז. איהר זייט די מאַסע, דער פּעבעל, מיינע הערען — און באַשיצט, ניט אכטענדיג אויף קיין סכנה, לעבען, פרייהייט און אייגענטום! און ווען די צייט וועט קומען, ווען איהר וועט אויפשטעהן מעכטיג און גרייט צום קאַמפּף, געדענקט, אז דער אויפשטאַנד וועט זיין געגען דעם טראָסט׳ס אייגענטום, און די פרייהייט פונ׳ם טראָסט, לויט געזעץ, אייך צו דריקען און צו צוקוועטשען. מען האָט אייך אייערע צייהן ארויס־געשלעפּט, מיינע הערען. אייערע נעגעל זיינען אונטערגעשאַרען. אינ׳ם טאָג, וואָס איהר וועט אויפשטעהן מעכטיגע און קעמפּפענ־דיג — ציינערלאָז און נעגעללאָז, וועט איהר זיין אזוי אונשעדליך, ווי זשאַבעס.

— איך גלויב עס ניט, — האָט קאָוואַלט געשריען. — עס איז ניטאָ אַזאַ געזעץ. דאָס איז בלויז אַ סאָציאַליסטישער אויפטהו.

— דער דאָזיגער געזעץ איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען אין דעם הויז פון די פאָרשטעהער דעם 30טען יולי, 1902 — איז געוועזן דער ענטפער. — קאָנגרעסמאַן דיק פון אָהייאָ האָט איהם פאָרגעשלאָגען. מען האָט דעם געזעץ דורכגעפיהרט זעהר געשווינד. דער סענאַט האָט איהם דורכגעפיהרט איינשטימיג דעם 14טען יאַנואַר, 1903. און פונקט זיעבען טעג שפּעטער האָט איהם דער פּרעזידענט פון די פאַראייניטע שטאַאַטען אונטערגעשריבען. (4)

ניינטער קאפיטעל

די מאַטעמאַטיק פון אַ חלום

בעת יעדער איינער איז נאָך געווען ווי פארטויבט פון דער נייעס, וואָס ערנסט האָט פאר זיי ענטדעקט, האָט ער ווידער אָנגעפאנגען צו ריידען.

— איהר האָט געזאָגט, כמעט יעדער איינער פון אייך, היינט אבענד, אז סאָציאַליזם איז אונמעגליך. יעצט לאָזט מיר אייך באַווייזען זיין אונפארמיידליכקייט. ניט נור איז עס אונפארמיידליך, אז איהר, קליינע קאפיטאַליסטלעך, זאָלט פארשווינדען, נור דאָס פארשווינדען פון די גרויסע קאפיטאַליסטען און פון די טראָסט איז אויך אונפארמיידליך. געדענקט, דער שטראָם פון עוואָלוציע פליסט קיינמאָל ניט צוריק. ער לויפט ווייטער און ווייטער. ער פליסט פון קאָנקורענץ צו קאָמבינאַציע, און פון קליינע קאָמבינאַציעס צו גרויסע, און פון גרויסע קאָמבינאַציעס צו קאָלאָסאַלע פאראייניגונגען, און ער פליסט ווייטער ביז צום סאָציאַליזם, וועלכער איז די העכסט־קאָלאָסאַלע קאָמבינאַציע פון זיי אַלע.

— איהר זאָגט מיר, דאָס איך חלום. גאַנץ גוט. איך וועל אייך ווייזען די מאטעמאטיק פון מיין חלום; און אָט יעצט, גלייך פון אָנפאנג, פאָדער איך אייך אויף מיר צו צייגען, דאָס מיין חשבון איז א פאַלשער. איך וועל באווייזען דעם אונפארמיידליכען פאַלען פון דער קאפיטאַליסטישער אָרדנונג און איך וועל אייך מאטעמאטיש דעמאָנסטרירען, ווארום זי מוז פאַלען. יעצט פאנג איך אָן און האָט געדולד, אויב פון אָנפאנג וועל איך זיך ניט האַלטען ביים ענין, לויט אייער מיינונג.

— לאָמיר, צוערשט, אונטערזוכען אַן איינצעלנעם אינדוסט־

ריעלען פּראָצעס, און ווען איך זאָג עטוואָס, מיט וואָס איהר זייט ניט איינשטימיג, זייט אַזוי גוט און שלאָגט מיר גלייך איבער. אָט זועלען מיר נעהמען אַ שוה־פבאריק. די פאַבריק נעהמט לעדער און מאַכט שיך דערפון. אָט איז לעדער, וואָס איז ווערט הונדערט דאָלאַר. עס געהט דורך דער פאַבריק און קומט ארויס אין דער פאָרם פון שיך, לאָמיר זאָגען, צוויי הונדערט דאָלאַר ווערט. וואָס האָט פּאַסירט? הונדערט דאָלאַר איז צוגעלייגט געוואָרען צו דעם ווערט פונ'ם לעדער. ווי אַזוי איז דאָס צו־געלייגט געוואָרען? אָט ווען מיר זעהן.

— קאַפּיטאַל און ארבייטער האָבען צוגעלייגט דעם ווערט פון הונדערט דאָלאַר. קאַפּיטאַל האָט צוגעשטעלט די פאַבריק, די בען צוגעשטעלט די ארבייט. דורך דער פאַראייניגטער מיה פון מאַשינעריע און האָט באַצאָהלט אַלע אויסגאַבען. ארבייטער האָ־קאַפּיטאַל און ארבייט איז צוגעלייגט געוואָרען הונדערט דאָלאַר. שטימט איהר אַלע איין אַזוי ווייט.

די קעפּ ארום טיש האָבען צוגעשאָקעלט זייער צושטימונג.

— ארבייט און קאַפּיטאַל, האָבענדיג פּראָדוצירט די הונ־דערט דאָלאַר, נעהמען זיך יעצט צום טיילען. די סטאַטיסטיק פון דער חלוקה גיט אָן זאָגאַר די איינצעלנע סענטען; נור מיר וועלען צוליעב באַקוועמליכקייט געבען אַן ערך פון זיי. קאַ־פּיטאַל נעהמט פופציג דאָלאַר אַלס חלק, און די ארבייטער קרי־געז פופציג דאָלאַר זייער חלק אויסגעצאָהלט אין שכירות. מיר וועלען יעצט ניט באַהאַנדלען די קריעגערייען איבער דער חלוקה. (1) קיין אונטערשיעד ניט, וויפיעל זיי קריעגען זיך, זיי צוטיילען זיך ווי עס איז. און מערקט אייך, אַז וואָס עס איז אמת וועגען איין אינדוסטריעלען פּראָצעס, איז אויך אמת וועגען די אַלע אַנדערע. האָב איך רעכט?

ווידער האָבען אַלע צוגעשאָקעלט מיט די קעפּ.

יעצט, אָנגענומען, אַז די ארבייטער, האָבענדיג געקראָגען פופ־ציג דאָלאַר, ווילען צוריק קויפען שיך, קענען זיי בלויז קויפען שיך אין ווערט פון פופציג דאָלאַר דאָס איז קלאָר, ניין אפשר?

— און יעצט וועלען מיר איבערגעהן פון דעם פּראָצעס צו דער אַלגעמיינער סומע פון אינדוסטריען אין די פאראייניגטע שטאאטען, אין וועלכע מיר וועלען אריינרעכענען די לעדער זעלבסט, רויהען מאטעריאַל, פארקעהר־מיטלען, דאָס פארקויפען, מיט איין ווארט, אַלעס. מיר וועלען זאָגען אין רונדע ציפערען, אַז די גאנצע פּראָדוקציע פון די פאראייניגטע שטאאטען אין איין יאָהר באטרעפט פיער ביליאָן. ארבייט קריגט אויסגעצאָהלט אין שכירות דורך דעם פּעריאָד צוויי ביליאָן דאָלאר. פיער ביליאָן זיינען פּראָדוצירט געוואָרען. וויפיעל פון דעם קען ארבייט צוריק קויפען? צוויי ביליאָן. ווענגען דעם איז ניטאָ וואָס צו דיסקו־טירען. דאָס איז זיכער. מיינע פּראָצענטען, וואָס איך גיב אָן, זיינען נאָך צו־מילד, ווייל צוליעב פיעל קאפּיטאליסטישע שפּיצ־לעך קען ארביים ניט צוריקקויפען זאָגאר א העלפט פון דער גאנ־צער פּראָדוקציע.

— נור זיך אומקעהרען צום ענין. מיר וועלען זאָגען, אַז ארבייט קויפט צוריק צוויי ביליאָן. דאן איז דאָס זעלבסטפאר־שטענדליך, אַז ארבייט קען בלויז געברויכען צוויי ביליאָן. בלייבען נאָך צוויי ביליאָן, וועלכע ארבייט קען ניט קויפען און געברויכען.

— ארבייט פארברויכט זאָגאר ניט די גאנצע צוויי ביליאָן, — האָט איינער זיך אָנגערופען. — אויב זיי וואָלטען עס אין גאנצען פארברויכען, וואָלטען די ארבייטער ניט געהאט קיין געלד אין די שפּאָר־באנקען.

— ארבייטער־געלד אין די שפּאר־באנקען איז בלויז א רע־זערוו־פאָנד, וואָס ווערט פארברויכט אזוי שנעל ווי עס ווערט אָנגעזאמעלט. די זאמלונגען ווערען געהאלטען פאר די עלטע־רע יאָהרען, קראנקהייטען און אונגליקס־פעלען און באערדיגונגס־אויסגאבען. די שפּאָר־באנקען־זאמלונג איז פּשוט א שטיק ברויט אוועקגעלייגט אויף דער פּאָליצע, כדי צו האָבען וואָס צו עסען דעם צווייטען טאָג. ניין, ארבייטער פארברויכען דעם גאנצען פּראָדוקט, וואָס זיי קענען קויפען פאר זייערע שכירות.

— צוויי ביליאָן בלייבען איבער פאר קאפּיטאל. נאָך דעם

ווי אַלע אויסגאַבען זיינען אויסגעצאָהלט געוואָרען, פאַרברויכט קאַפּיטאַל אַלעס, וואָס איז איבערגעבליבען? פאַרברויכט קאַפּי־טאַל די גאַנצע צוויי ביליאָן?

ערנסט האָט זיך אָפּגעשטעלט און האָט געשטעלט די פראַגע דירעקט צו אייניגע מענער. זיי האָבען בלויז געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— איך ווייס ניט, — האָט איינער פון זיי אָפּענהערציג געזאָגט.

— געוויס ווייסט איהר ניט, — האָט ערנסט פאָרטגע־זעצט. — באַדענקט זיך נור אַ מינוט. אויב קאַפּיטאַל וואָלט פאַרברויכט דעם גאַנצען חלק, וואָלט זיך די סומע פון קאַפּיטאַל ניט פאַרגרעסערט. עס וואָלט אימער געווען די זעלבע סומע. אויב איהר וועט זיך צוקוקען צו דער עקאָנאָמישער היסטאָריע פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען, וועט איהר זעהן, אַז קאַפּיטאַל ווערט וואָס אַ מאָל גרעסער. דערפון נעהמען מיר אַרויס, אַז קאַפּיטאַל פאַרברויכט ניט זיין חלק. געדענקט איהר די צייט, ווען ענגלאַנד האָט געהאַט אַזוי פיעל פון אונזערע אייזענבאַהן־אַקציעס? דורך אַ משך פון פאַרגאַנגענע יאָהרען האָבען מיר אָפּגעקויפט די אַקציעס. וואָס מיינט דאָס? דער אונגעברויכטער חלק פון קאַ־פּיטאַל האָט צוריק געקויפט די אַקציעס. וואָס מיינט דער פאַקט, וואָס אין דער יעצטיגער צייט באַזיצען די היגע קאַפּיטאַליסטען הונדערט און הונדערט מיליאָנען ווערט פון מעקסיקאַנער אַקציעס, רוסישע אַקציעס, איטאַליענישע און גריכישע? דאָס מיינט, אַז הונדערט און הונדערט מיליאָנען זיינען געווען אַ טייל פון קאַ־פּיטאַל׳ס חלק, וועלכען קאַפּיטאַל האָט ניט פאַרברויכט. נאָך מעהר, פונ׳ם סאַמע אָנפאַנג פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, האָט קאַפּיטאַל קיינמאָל ניט פאַרברויכט זיין גאַנצען חלק.

— און יעצט קומען מיר צום סאַמע עיקר. פיער ביליאָן דאָלאַרס רייכטום ווערט פּראָדוצירט אין איין יאָהר אין די פאַר־אייניגטע שטאַאַטען. אַרבייט קויפט צוריק צוויי ביליאָן און פאַר־ברויכט עס. קאַפּיטאַל פאַרברויכט ניט די איבעריגע צוויי ביליאָן.

אַ גרויסער באַלאַנס בלייבט איבער, וואָס ווערט ניט פאַרברויכט. וואָס טהוט מען מיט דעם באַלאַנס? וואָס קען מען טהאָן מיט איהם? ארבייט קען גאָר ניט געברויכען פון דעם, ווייל ארבייט האָט שוין אויסגעגעבען אַלעס. קאַפּיטאַל וועט ניט פאַרברויכען דעם באַלאַנס, ווייל ער האָט שוין, לויט זיינע אייגענע אייגענ־שאַפטען, פאַרברויבט אַלעס, וואָס איז מעגליך. און דאָך בלייבט איבער אַ באַלאַנס. וואָס קען מען טהאָן מיט דעם? וואָס ווערט געטהאָן מיט דעם?

— מען פאַרקויפט איהם אין אויסלאַנד, — האָט הערר קאָ־וואַלט פרייוויליג געענטפערט.

— דאָס איז אייגענטליך וואָס זיי טהוען, — האָט ערנסט צוגעשטימט. — צוליעב דעם באַלאַנס דאַרפען מיר האָבען אַן אויסלענדישען מארק. דאָס ווערט פאַרקויפט אין אויסלאַנד. מען מוז איהם פאַרקויפען אין אויסלאַנד. עס איז ניטאָ קיין אַנדער וועג ווי פּטור צו ווערען דערפון. און דער אונגעברויכ־טער איבערפלוס, וועלכער ווערט פאַרקויפט אין אויסלאַנד, ווערט אָנגערופען אונזער גינסטיגער געשעפטס־באַלאַנס. שטימען מיר אַלע איין אַזוי ווייט?

— זיכער, דאָס איז אַן איינפאַכער צייט־פאַרלוסט צו ער־קלערען דיזען א"ב פון מסחר, — האָט הערר קאַלווין שאַרף גע־זאָגט. — מיר אַלע פאַרשטעהן די אַלע פּרינציפּען זעהר גוט.

— און גראַדע מיט דיזען א"ב, וואָס איך האָב אַזוי ברייט ערקלערט, וועל איך אייך צומישען, — האָט ערנסט געענטפערט. — אָט דאָס איז דאָס חריפות. און איך געה עס גלייך טהאָן. ריכט זיך.

— די פאַראייניגטע שטאַאטען זיינען אַ קאַפּיטאַליסטיש לאַנד, וועלכע האָט ענטוויקעלט איהרע רייכטומס־קוועלען. לויט דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם פון אינדוסטריע, האָט דאָס לאַנד אַן אונברויכבאַרען איבערפלוס, וועלכע זי מוז פּטר'ן, און מוז עס פּטר'ן אין אויסלאַנד. (2) וואָס עס איז אמת וועגען די פאַראיי־ניגטע שטאַאטען, איז אויך אמת וועגען יעדער אַנדער קאַפּיטאַ־

ליסטישער לאַנד מיט ענטוויקעלטע רייכטום־קוועלען. יעדעס לאַנד אזעלכעס האָט אַן אונבארויכבארען איבערפלוס. פארגעסט ניט, אַז זיי האָבען שוין געהאנדעלט צווישען זיך און אַז דער איבער־פלוס בלייבט נאָך אַלץ. ארבייט אין אַלע די לענדער האָט אויס־געגעבען די גאַנצע שכירות און קען ניט קויפען קיין זאַך פונ'ם איבערפלוס. קאַפּיטאַל אין די אַלע לענדער האָט אויך פאַר־ברויכט אַלעס, וואָס איז מעגליך. און דאָך בלייבען איבער די קאַפּיטאַלען צווישען זיך. ווי אזוי קענען זיי עס פּטר'ן?

— זיי אויספּארקויפען אין די לענדער, וועלכע זיינען אונ־ענטוויקעלט, — האָט ה' קאָוואַלט פאָרגעשלאָגען.

— ריכטיג. איהר זעהט, מיין ארגומענט איז אזוי קלאָר און איינפאַך, אַז איהר זעלבסט פיהרט איהם אָן פאַר מיר. און יעצט צום נעקסטען שריט. אָננענומען, אַז דאָס לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַאטען שיקט אָפּ איהר איבערפלוס אין אַ לאַנד, וואָס איז אונענטוויקעלט, ווי בראַזיליען. גערענקט, אַז דער איבערפלוס איז שוין איבער אַלע געשעפטען, וועלכע ווערען אָנ־געפיהרט צווישען די צוויי לענדער. וואָס, דענקט איהר, קריגט דאָס לאַנד צוריק פון בראַזיליען?

— געלד, — האָט געזאָגט הערר קאָוואַלט.

— אָבער עס איז דאָ בלויז אזוי פיעל געלד, און ניט זעהר פיעל, אין דער וועלט, — האָט ערנסט אויסגעזעצט דאַגענען.

— געלד אין דער פאָרם פון פארזיכערונגען, באָנדס, אַקציעס און עהנליכעס, — האָט הערר קאָוואַלט צוגעלעגט.

— יעצט האָט איהר געטראָפען, — האָט ערנסט געזאָגט. — פון בראַזיליען קריגט דאָס לאַנד פון די פאַראייניגטע שטאַאטען פאַר איהר איבערפלוס אַקציעס און פארזיכערונגס־פּאַפּיערען. און וואָס מיינט דאָס? עס מיינט, אַז די פאַראייניגטע שטאַאטען פארמאָגען אין בראַזיליען באַהנען, פאַבריקען, מינען און לאַנד. און וואָס מיינט דאָס?

הערר קאָוואַלט האָט זיך פארטראַכט און ענדליך צוגעשאָ־קעלט מיט'ן קאָפּ.

— איך וועל אייך זאָגען, — האָט ערנסט פּאָרטגעזעצט. — עס מיינט, אז די בראַזיליאַנער רייכטום־קוועלען ווערען ענטוויקעלט און בעארבייט. און יעצט, דער נעקסטער פּונקט: ווען בראַזיליען, אונטער דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, האָט ענט־וויקעלט איהרע רייכטימער, וועט זי זעלבסט אויך האָבען אַן איבערפלוס. קען זי אָפּשיקען איהר איבערפלוס אין די פאראיי־ניגטע שטאַאטען? ניין, ווייל דאָ האָבען מיר אונזער אייגענעם איבערפלוס. קען דאָס לאַנד פון די פאראייניגטע שטאַאטען טהאָן דאָס, וואָס זי האָט פריהער געטהאָן אין בראַזיליען — לויז ווערען פון איהר איבערפלוס אין בראַזיליען? אויך ניין, ווייל בראַזי־ליען האָט שוין אויך אַן איבערפלוס.

— וואָס האָט פּאַסירט? ביידע, אי די פאראייניגטע שטאַא־טען, אי בראַזיליען, מוזען יעצט זוכען נייע אונענטוויקעלטע לענ־דער, אום פּטור צו ווערען פון זייער איבערפלוס. נור דורכ׳ן זעלבען פּראָצעס פון אָפּוואַרפען ביי זיי דעם איבערפלוס, ווערען די אַנ־דערע לענדער ענטוויקעלט. באַלד האָבען זיי אליין אַן איבערפלוס, און אויך זיי זוכען אַנדערע אונענטוויקעלטע לענדער. יעצט, מיינע הערען, פאָלגט מיר נאָך. אונזער פּלאַנעט איז פון אַ באַשטימטער גרויס. עס זיינען בלויז דאָ אַ באַשטימטע צאָהל לענדער אין דער וועלט. וואָס וועט ווערען, ווען יעדעס לאַנד פון דער וועלט, זאָגאַר די קלענסטע און די לעצטע, שטעהט מיט אַן איבערפלוס פּנים אל פּנים מיט דיזע אַלע איבעריגע לענדער פון דער וועלט אויך מיט איבערפלוס?

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און באַטראַכט זיינע צוהערער. דער שטוינען, וואָס איז געווען אויסגעמאָהלט אויף זייערע פּנים׳ער, איז געווען העכסט אנגענעהם. אויך שרעק האָט זיך געמערקט. פון בלויז אַבסטראַקטען האָט ערנסט צוזאַמענגעשטעלט אַ פיגור און האָט זיי געמאַכט צו זעהן. זיי האָבען עס געזעהן, זיצענדיג ביים טיש, און זיי האָבען זיך געשראָקען דערפאַר.

— מיר האָבען אָנגעפאַנגען מיט אלף־בית, הערר קאַלווין, האָט ערנסט כיטרע געזאָגט. — יעצט האָב איך אייך געגעבען

דעם גאַנצען א"ב ביז „ת". עס איז גאַנץ איינפאַך. אָט דאָס איז די חריפות. איהר האָט זיכער אַן ענטפער מיר צו געבען. וואָס, אויב יעדעס לאַנד אין דער וועלט האָט אַן איבערפלוס, וואָס איז אונברויכבאר? וואו וועט זיך אייער קאַפּיטאַליסטישע סיס־טעם אהינטהאָן דאַן?

נור הערר קאַלווין האָט געשאָקעלט זיין פארזאָרגטען קאָפּ. ער האָט ווארשיינליך געזוכט אין ערנסט'ס געדאַנק א טעות.

— לאָמיר איבערגעהן דעם גאַנצען ענין בקיצור, — האָט ערנסט געזאָגט. — מיר האָבען אָנגעפאַנגען מיט אַן איינצעלנעם אינדוסטריעלען פּראָצעס, די שוה־פאַבריק. מיר האָבען געפונען, אַז די חלוקה פון דער פאַראייניגטער פּראָדוקציע אין דיזער פאַב־ריק איז עהנליך צו דער אין אַלע אינדוסטריען. מיר האָבען אויס־געפונען, אַז ארבייט האָט געקענט צוריק קויפען מיט די שכירות בלויז אַזוי פיעל פון דער פּראָדוקציע, און אַז קאַפּיטאַל האָט ניט פארברויכט אַלעס, וואָס ס'איז איבערגעבליבען. מיר האָבען אויס־געפונען, אַז נאָך דעם ווי ביידע קאַפּיטאַל און ארבייט, האָבען פאר־ברויכט אַלעס, וואָס איז מעגליך, איז געבליבען אַן איבערפלוס. מיר האָבען צוגעשטימט, אַז דער איינציגער וועג לויז צו ווערען פון דעם איז צו פארטהאָן עס אין אויסלאַנד. מיר האָבען אויך צוגעשטימט, אַז דער עפעקט פון אָנווארפען דעם איבערפלוס אויף אַן אַנדער לאַנד איז צו ענטוויקלען די רייכטימער פון יענעם לאַנד און אין א קורצער צייט געפינט זיך אויך דאָרט אַן אונברויכבארער איבערפלוס. מיר האָבען אָנגעפיהרט דעם פּראָצעס צו אַלע לענ־דער אויפ'ן פּלאַנעט, ביז יעדעס לאַנד פּראָדוצירט יעדעס יאָהר, און יעדען טאָג, אַן אונברויכבארען איבערפלוס, וועלכען זי קען ניט אוועקשיקען אין אַן אַנדער לאַנד. און יעצט פרעג איך ווידער, וואָס וועלען מיר טהאָן מיט דעם איבערפלוס?

קיינער האָט נאָך אַלץ ניט געענטפערט.

— הערר קאַלווין? — האָט ערנסט געפרעגט.

— איך בין באַזיעגט, — האָט הער קאַלווין מודה געווען.

— מיר האָט זיך אַזאַ זאַך קיינמאָל ניט גע'חלומ'ט, — האָט

הערר אדמונדסאָן געזאָגט. — און דאָך צייגט עס אויס אזוי קלאָר, ווי דאָס געדרוקטע וואָרט.

עס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב געהערט קאַרל מאַרקס׳עס (3) מעהר־ווערט־לעהרע ערקלערט, און ערנסט האָט עס געטהאָן אזוי איינפאך, אז אויך איך בין געווען צומישט און ערשטוינט.

— איך וועל אייך אָנצייגען א וועג, ווי צו פטר׳ן דיזען איבערפלוס, — האָט ערנסט געזאָגט. — ווארפט איהם אריין אין ים. יעדען יאָהר ווארפט אריין אין ים הונדערטער מיליאָנען ווערט סחורה, ווי שיך, קליידער, ווייץ און אנדערע ארטיקלען. דאָס וועט אלעס פאררריכטען, א?

— נאטירליך אזוי וועט מען אלעס פאררריכטען, — האָט הערר קאלווין געענטפערט. — אָבער עס איז לעכערליך, וואָס איהר רעדט גאָר אזוי.

ערנסט האָט זיך גלייך ארויפגעוואָרפען אויף איהם מיט דער שנעלקייט פון א בליץ.

— איז דאָס מעהר לעכערליך פון אייער פאָרשלאָג, איהר מאַשין־ברעכערס, זיך אומצוקעהרען צו די פאר־מבול׳דיגע מעטאָדען פון אונזערע אור־עלטערען? וואָס האָט איהר פאָרגעשלאָגען אלס א מיטעל צו פטר׳ן דעם איבערפלוס? איהר ווילט אויסמיידען די פראָבלעם פונ׳ם איבערפלוס דורך ניט פראָדוצירען אן איבערפלוס? מיט אייער אומקעהרען זיך צו א פארצייטיגער פראָדוקציאָנס־מעטאָד, וועלכע איז אזוי אונ׳שכל׳דיג, אָהן אָרדנונג, און קאָסטבאַר, אז עס וואָלט געווען אונמעגליך צו פראָדוצירען אן איבערפלוס.

הערר קאלווין האָט עס אראָפגעשלונגען. דער פונקט איז איהם פאָלשטענדיג ערקלערט געוואָרען. ער האָט נאָך א מאָל אראָפגעשלונגען און זיך אויסגערייניגט זיין האלז.

— איהר האָט רעכט, — האָט ער געזאָגט, — איך בין פאר־משפט. עס איז לעכערליך, נור מיר מוזען עפּעס טהאָן. עס איז א פאל פון לעבען און טוידט פאר אונז מענשען פון דער מיטעל־

קלאַס. מיר ענטזאַגען זיך אונטערצוגעהן. מיר ווערלען בעסער זיין אונזיניג און זיך אומקעהרען צו דער רויהער און פאַרשווענדערישער מעטאָד פון אונזערע אור־עלטערען. מיר ווערלען אוועקשטעלען די אינדוסטריע אויף איהר פאַר־טראַסטיגען שטאַפּעל. מיר ווערלען צוברעכען די מאַשינען. און וואָס וועט איהר טהאָן וועגען דעם?

— אָבער איהר קענט ניט צוברעכען די מאַשינען, — האָט ערנסט געענטפערט. — איהר קענט ניט מאַכען דעם שטראָם פון עוואָלוציע פליסען צוריק. אלס אייערע געגנער זיינען דאָ צוויי גרויסע מעכטע, יעדער איינער פון די צוויי איז מעכטיגער פון דעם מיטעל־קלאַס. די גרויסע קאַפּיטאַליסטען, אין קורצען, די טראַסטס, ווערלען אייך ניט לאָזען זיך אומקעהרען צוריק. זיי ווילען ניט, אַז די מאַשינען זאָלען פאַרניכטעט ווערען. און גרע־סער פון די טראַסטס, און נאָך מעהר מעכטיג, איז ארבייט. ארבייט וועט אייך ניט לאָזען פאַרניכטען די מאַשינען. דער באַזיץ פון דער וועלט, די מאַשינען אריינגערעכענט, ליגט צווישען דיזע צוויי, די טראַסטס און ארבייט. דאָס זיינען די קאַמפּפס־רייהען. נור יעדער צד וויל פאַראייניגען די מאַשינען. אין דעם ראַזיגען קאַמפּף האָט דער מיטעל־קלאַס ניט קיין פּאָזיציע. דער מי־טעל־קלאַס איז אַ קאַרליק צווישען צוויי ריעזען. זעהט איהר דאָס ניט? אָרימער, אָפּשטאַרבענדער מיטל־קלאַס, איהר זייט אריינגע־כאַפּט געוואָרען צווישען די אויבערשטע און אונטערשטע מאָהל־שטיינער און זאָגאר יעצט האָט דאָס מאָהלען זיך שוין אָנגעפאַנגען.

— איך האָב מאַטעמאַטיש דעמאָנסטרירט דעם אונפאַרמייד־ליכען שטורץ פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. ווען יעדעס לאַנד וועט שטעהן מיט אַן אונגברויכבאַרען און אונפאַרברויכבארען איבערפלוס, וועט די קאַפּיטאַליסטישע געביידע צוזאַמענברעכען אונטער דעם שרעקליכען בנין פון פּראָפיטען וועלכען זי אליין האָט אויפגעבויט. און אין יענעם טאָג ווערלען די מאַשינען ניט פאַרניכ־טעט ווערען. דער קאַמפּף וועט דאַן אָנגעהן פאַר דעם באַזיץ פון די מאַשינען. אויב ארבייט געווינט, וועט אייך אָפּגעהן גלאַט. די פאַראייניגטע שטאַאטען און אגב אורחא די גאַנצע וועלט, וועט

ארײַנטרעטען אין א נײַער גרויסער עפּאָך. אנשטאָט צודריקט צו ווערען פון די מאשינען, וועט דאָס לעבען זײַן שעהנער, גליקליכער און נאָבעלער טאַקי דורך די זעלבע מאשינען. פאר אייך פון דעם פארניכטעטען מיטעל־קלאַס, צוזאמען מיט די ארבײַטער — דאַן וועט קיין אנדער קלאַס ניט זײַן אויסער ארבײַטער; און אזוי וועט איהר און די איבריגע ארבײַטער אנטייל נעהמען אין דער גלײַכער צוטיילונג פון דער פּראָדוקציע פון די וואונדערבארע מאשינען. און מיר, אלע, וועלען מאכען נײַע און מעהר וואונ־דערבארע מאשינען. און עס וועט ניט זײַן קיין אונברויכבארער איבערפלוס, ווײַל עס וועלען ניט זײַן קיין פּראָפיטען.

— אָבער, ווי, צום בײַשפּיעל, אז די טראָסטס געווינען דעם קאַמפּף פאר׳ן באזיץ פון די מאשינען און די וועלט? — האָט הערר קאָוואַלט געפרעגט.

— דאַן, — האָט ערנסט געענטפערט, — איהר און די אר־בײַטער און מיר אלע וועלען געדריקט און געשטיקט ווערען אונ־טערן אײַזערנעם קנאָפּעל פון א דעספּאָטיזם, וואָס וועט זײַן אזוי אונבארמהערציג און שרעקליך, ווי דער ערגסטער דעספּאָטיזם, וואָס האָט ווען עס איז פארשווארצט די בלעטער פון דער מענש־ליכער היסטאָריע. דאָס וועט זײַן א גוטער נאָמען פאר דעם דעס־פּאָטיזם, דער א י י ז ע ר נ ע ר ק נ א פ ע ל. (4)

א לאַנגע פּויזע האָט נאָכגעפאָלגט. און יעדער מענש ארום טיש האָט זיך טיעף פארטראַכט.

— אָבער דיזער סאָציאַליזם אייערער איז א חלום, — האָט הערר קאָלווין געזאָגט, און גלײַך איבערגע׳חזר׳ט: א חלום.

— איך וועל אייך צײַגען עטוואָס, וואָס איז ניט א חלום, — האָט ערנסט געענטפערט. — און דאָס וועל איך אָנרופען די אָלי־גארכיע. איהר רופט עס פּלוטאָקראַטיע. מיר בײדע מײנען די זעלבע זאַך, די גרויסע קאַפּיטאַליסטען אָדער די טראָסטס. לאָמיר זעהן, וואו די מאכט ליגט הײַנט צו טאָג. און כדי דאָס אייך צו צײַגען, לאָמיר צוטיילען די געזעלשאַפט אין די קלאַסען.

— הײַנט זײַנען דאָ דרײַ גרויסע קלאַסען אין דער געזעל־

שאפט. צוערשט קומט די פּלוטאָקראַטיע, וועלכע באַשטעהט פון רייכע באַנקירען אייזענבאַהן־מאַגנאַטען, דירעקטאָרען פון גרויסע געזעלשאַפטען און טראָסט־מאַגנאַטען. צווייטענס, איז די מיטעל־קלאַס, אייער קלאַס, מיינע הערען, וועלכע באַשטעהט פון לאַנד־באַזיצער, סוחרים, קליינע פאַבריקאַנטלעך און פּראָפעסיאָנעלע מענ־שען. דריטענס, צולעצט, קומט מיין קלאַס, דער פּראָלעטאַריער, וועלכער באַשטעהט פון לוין־ארבייטער. (5)

— איהר מוזט צוגעבען, אז דער באַזיץ פון רייכטום רעפּרע־זענטירט די מאַכט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען היינט. ווי אזוי זיינען די רייכטימער צוטיילט צווישען די דריי קלאַסען? אָט זיינען די ציפערען. די פּלוטאָקראַטיע פאַרמאָגט 67 ביליאָן פונ׳ם רייכטום. פון דער גאַנצער סומע מענשען, וואָס זיינען באַשעפטיגט אין פאַרשיעדענע אונטערנעהמונגען אין די פאַראייניגטע שטאַא־טע, זיינען בלויז ניין־צעהנטעל פון איין פּראָצענט פון זיי פּלוטאָ־קראַטען. דאָך פאַרמאָגט די פּלוטאָקראַטיע זיעבציג פּראָצענט פון דעם גאַנצען רייכטום. די מיטעל־קלאַס פאַרמאָגט פיער־און־צוואַנ־ציג ביליאָן. ניין און צוואַנציג פּראָצענט באַשעפטיגטע מענשען זיינען פון דער מיטעל־קלאַס, און זיי פאַרמעגען פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט פונ׳ם גאַצען רייכטום. בלייבט איבער דער פּראָלעטאַ־ריאַט. ער פאַרמאָגט פיער ביליאָן. פון אַלע באַשעפטיגטע מענשען, שטעלט דער פּראָלעטאַריאַט צו זיעבציג פּראָצענט; און דער פּראָ־לעטאַריאַט פאַרמאָגט פיער פּראָצענט פון דעם גאַנצען רייכטום. וואו ליגט די מאַכט, מיינע הערען?

—לויט אייערע ציפערען, זיינען מיר, פון דער מיטעל־קלאַס, מעכטיגער פון די ארבייטער — האָט הערר אדמונדסאָן געמאַכט א באמערקונג.

— אָנרופענדיג אונז שוואַך, מאַכט אייך ניט שטאַרקער אין פאַרגלייך מיט דער מעכטיגקייט פון דער פּלוטאָקראַטיע — האָט ערנסט געענטפערט. — און נאָך מעהר, איך בין נאָך ניט פאַרטיג מיט אייך. עס איז דאָ א גרעסערע מאַכט פון רייכטום, און די גרויסקייט באַשטעהט אין דעם, וואָס קיינער קען עס ניט צונעהמען.

אונזער מאכט, די מאכט פון די פראָלעטאריער, איז אין אונזערע מוסקולען, אין אונזערע הענד, מיט וועלכע מיר וואַרפען גאַלקעס, און אין אונזערע פינגער, מיט וועלכע מיר קענען שיסען פון רעוואָל־ווערען. די מאכט קען מען פון אונז ניט אַוועקנעהמען. עס איז די פרימיטיווע מאכט, עס איז די מאכט, וואָס איז דער סאַמע עצם פון לעבען, עס איז די מאכט, וואָס איז שטאַרקער פון רייכטום, און דער רייכטום קען ניט צוגענומען ווערען.

— אָבער אייער מאכט קען אָבגעזונדערט ווערען פון אייך. מען קען זי אַוועקנעהמען פון אייך. זאָגאַר יעצט נעהמט די פּלוטאָקראַ־טיע זי אַוועק פון אייך. צום סוף וועט זי עס אין גאַנצען אַוועק־נעהמען. און דאַן וועט איהר אויפהערען זיין די מיטעל־קלאַס. איהר וועט אַרונטערשטייגען צו אונז. איהר וועט ווערען פּראָלעטאַריער. און דאָס שעהנסטע דערפון איז, וואָס איהר וועט נאָך מעהר פאַר־גרעסערען אונזער מאכט. מיר וועלען אייך אויפנעהמען ווי ברידער. און מיר וועלען קעמפּפען האַנד אין האַנד פאַר דער מענשהייט.

— איהר זעהט, אַרבייט האָט ניט קיין קאָנקרעטע זאַך, וואָס מען קען צונעהמען. דעם אַרבייטער׳ס חלק פון דעם לאַנד׳ס רייכטום באַשטעהט פון קליידער און הויז־מעבעל, און אין פיעל זעלטענע פאַלען, אַ הויז, וואָס איז אין גאַנצען אָבגעצאָהלט. איהר אָבער האָט יא אַ קאָנקרעטען רייכטום, פיער און צוואַנציג ביליאָן, און די פּלו־טאָקראַטיע וועט עס אַוועקנעהמען. עס איז דאָ אַ מעגליכקייט, אַז די אַרבייטער־קלאַס וועט עס פריהער אַוועקנעהמען פון אייך. קענט איהר ניט זעהן אייער לאַגע, מיינע העררען? די מיטעל־קלאַס איז אַ קליין לעמעלע צווישען אַ לייב און אַ טיגער. אויב איינער וועט אייך ניט פאַרצוקען, וועט עס דער צווייטער טאָן. און אויב די פּלוטאָקראַטיע וועט אייך פאַרשלינגען צום ערשטען, וועט עס דאַן זיין בלויז אַ פראַגע פון צייט ביז דער פּראָלעטאַריאַט וועט פאַרניכ־טען די פּלוטאָקראַטיע.

— זאָגאַר אייער יעצטיגער רייכטום גיט ניט קיין ריכטיגע אָפּ־שאַצונג פון אייער מאכט. די מאכט פון אייער רייכטום איז בלויז אַן אויסגעבלאָזען איי. דערפאַר שרייט איהר מיט אייער שוואַכען

קליינעם קאמפפס־געשריי: קעהרט זיך אום צו די מעטאָדען פון אונזערע עלטערען. איהר באמערקט שוין אייער מאכטלאָזיגקייט.

— וואָס פאר א מאכט האָבען די לאנד־באזיצער? איבער פופציג פראָצענט פון זיי זיינען שקלאפען צוליעב דעם פאקט, וואָס זיי דינגען בלויז די ערד, אָדער זייער לאנד איז פאר'משכנ'ט. און זיי אלע זיינען שקלאפען צוליעב דעם פאקט, וואָס די טראָסטס, אָט יעצט שוין, באזיצען אָדער קאָנטראָלירען (וואָס איז איינס און דאָס זעלבע) אלע מיטלען פון פארקויפען די תבואה, למשל, באהנען, קאלטע שפייכלער, תבואה־שפייכלער און שיפען. נאָך מעהר, די טראָסטס קאָנטראָלירען די פארקויפס־פלעצער. אין דעם אלעם האָבען די לאנד־באזיצער ניט קיין מאכט. וואָס אנבאלאנגט זייער פּאָליטישע און רעגיערענדיגע מאכט, וועל איך רעדען וועגען דער פּאָליטישער מאכט פון דער גאנצער מיטעל־קלאס.

—טאָג־טעגליך שטופען די טראָסט ארויס די לאנד־אייגענטימער פונקט ווי זיי האָבען ארויסגעשטופט הערר קאלווין און די איבעריגע מילך־לייט פונ'ם מ לך־געשעפט. און טאָג־טעגליך ווערען די סוחרים אויך דערשטיקט אויפ'ן זעלבען אופן. געדענקט איהר, ווי בלויז אין זעקס מאָנאטען האָט דער טאבאק־טראָסט דערשטיקט פיער הונדערט טאבאק־געוועלבען אין ניו יאָרק אליין? וואו זיינען די אמאָליגע בעלי־בתים פון די קוילען־פעלדער? איהר ווייסט עס אָהן מיין דערצעהלען, אז דער באהנען־טראָסט באזיצט אָדער קאָנטראָלירט אלע הארטע און ווייכע קוילען־פעלדער. באזיצט ניט דער סטענדערד־אויל־טראָסט וועלכע צוואנציג דאמפף־שיפען? און קאָנטראָלירט ניט דער זעלבער טראָסט דעם גאנצען קופער־האנדעל, שוין ניט רעדענדיג פון א שמעלצער־טראָסט, וואָס איז בלויז א זייטיגע אונטערנעהמונג? צעהן טויזענד שטעדט אין די פאראייניגטע שטאאטען זיינען באלויכטע פון קאָמפּאַניס, וואָס זיינען דאָס אייגענטום, אָדער אונטער דער קאָנטראָל פון סטענדארד אויל טראָסט, און פונקט אין אזוי פיעל שטעדט זיינען אלע עלעקטרישע פארקעהר־מיטלען — שטאָדטישע, צווישען שטעדטיגע און אין די פאָרשטעדט — אין די הענד פון סטענדארד אויל. די קליינע

קאפיטאליסטען, וואס זיינען געווען אין די דאזיגע טויזענדיגע אונטערנעהמונגען, זיינען ניטא מעהר. איהר ווייסט דאס.

— דער קליינער פאבריקאנט איז ווי דער לאנד־באזיצער; קליינע פאבריקאנטען און לאנד־באזיצער זיינען לכל הדעות ארונטער געפאלען צום שטאפעל פון פעאדאליזם. וואס אנבאלאנגט די פראפעסיאנעלע מענשען און ארטיסטען פון היינטיגע צייטען, זיינען זיי אינ׳ם יעצטיגען מאמענט פשוט׳ע פארברעכער, בעת די פאליטישענס זיינען תלינים. ווארום ארבייט איהר, הערר קאלווין, טאג און נאכט צו ארגאניזירען די מיטעל־קלאס, און מאכען א נייע פאליטישע פארטיי? ווייל די פאליטישענס פון די אלטע פארטייען ווילען ניט האבען צו טאן מיט אייערע אטאוויסטישע אידעען, ווייל, ווי איך האב געזאגט, זיי זיינען תלינים, אויפהאלטערס פון דער פלוטאקראטיע.

איך האב גערעדט פון די פראפעסיאנעלע מענשען און ארטיסטען אלס פארברעכער. וואס דען אנדערש זיינען זיי? יעדער איינער פון זיי, די פראפעסארען, די פרעדיגער און די רעדאקטארען האלטען אן זייערע שטעלען דורך זייער דיענען דער פלוטאקראטיע, און זייער דיענסט באשטעהט אין דעם, וואס זיי פראפאגאנדירען בלויז אזעלכע אידעען, וואס זיינען אדער אונשעדליך אדער גוט פאר דער פלוטאקראטיע. ווען זיי פראפאגאנדירען אידעען, וואס זיינען שעדליך פאר דער פלוטאקראטיע, פארלירען זיי זייערע שטעלען, אין וועלכען פאל, אויב זיי האבען זיך ניט פארזארגט פאר א שלעכטער צייט, פאלען זיי ארונטער צום פראלעטאריאט, און אדער זיי שטארבען, אדער זיי ווערען ארבייטער־קלאס־אגיטאטארס. און פארגעסט ניט, אז עס איז די פרעס, די קירך־ביהנע און דער אוניווערסיטעט, וועלכע גיבען דעם טאן צו דער עפענטליכער מיינונג. זיי פיהרען די נאציע אויפ׳ן געדאנקען־וועג, אזוי צו זאגען. וואס אנבאלאנגט די ארטיסטען, זיי שאפען בלויז פאר׳ן נידעריגען געשמאק פון דער פלוטאקראטיע.

— נור נאך אלעמען, רייכטום אן און פאר זיך איז ניט די ריכטיגע מאכט; עס איז דאס מיטעל צו מאכט, און מאכט זעלבסט

איז רעגירונגס־מאַכט. ווער קאָנטראָלירט די רעגירונג היינט? דער פּראָלעטאַריאַט מיט זיינע צוואַנציג מיליאָן באַשעפטיגטע? זאָגאַר איהר לאַכט פון אַזאַ אידעע. קאָנטראָלירט די מיטעל־קלאַס מיט זיינע אַכט מיליאָן באַשעפטיגטע די רעגירונג? ניט מעהר פון׳ם פּראָלעטאַריאַט. ווער זשע קאָנטראָלירט די רעגירונג? די פּלוטאָקראַטיע מיט איהר קאַרגען פערטעל מיליאָן באַשעפטיגטע מיטגליעדער. נור דיזער פערטעל מיליאָן קאָנטראָלירט ניט די רעגירונג, כאָטש זיי טוען גלענצענדע ארבייט אין זייער פאַך. עס איז דער פאַרשטאַנד, דער מח פון דער פּלוטאָקראַטיע, וואָס קאָנ־טראָלירט די רעגירונג, און דיזער מוח באַשטעהט פון זיבען (6) קליינע און מעכטיגע גרופּען. אויך פאַרגעסט ניט, אַז די גרופּען ארבייטען היינט האַנד אין האַנד.

לאָזט מיך אייך אָנצייגען די מאַכט פון בלויז איינע פון די גרופּען. זי באַשעפטיגט פערציג טויזענד אַדוואָקאַטען צו באַזיעגען איין מענשען אין די געריכטס־הייזער. זי גיט אוועק אונצעהליגע טויזענטער פרייע בילעטען צו ריכטער, באַנקירען, רעדאַקטאָרען, גלחים, אוניווערסיטעטס־לייט, מיטגליעדער פון שטאַאַטס־לעגיס־לאַטורען און קאָנגרעס־לייט. זי האַלט אָן פּראַכטפולע לאַבבים (7) אין יעדען שטאַאַט, הויפּט־שטאָדט און אויך אין דער נאַציאָנאַלער הויפּט־שטאָדט; און אין אַלע שטעדט און דערפער פון׳ם לאַנד באַשעפטיגט זי אַ גרויסע אַרמעע יאַבעדניקעס און קליינע פּאָליטי־שענס, וועמעס אויפגאַבע עס איז אויפצופּאַסען אויף די פריימע־ריס (וואַהלען, וואָס ווערען געהאַלטען פאַר די אַלגעמיינע וואַהלען, אין וועלכע די וועהלער פון יעדער פּאַרטיי קלייבען זייערע קאַנדי־דאַטען). זיי פּיקעווען אָן די קאָנווענשאָנס מיט זייערע חברה, ווע־רען אויסערוועהלט אַלס געריכטס־געשוואָרענע, קויפען אונטער ריכ־טער, און אַרבייטען אויף פאַרשיעדענע אופנים פאַר די אינטערעסען פון די רייכע. (8)

— מיינע הערען, איך האָב בלויז געמאָהלען די מאַכט פון איינע פון די זיעבען גרופּען, וועלכע שטעלען צוזאַמען די גָעהירען פון דער פּלוטאָקראַטיע. (9) אייערע פיער און צוואַנציג ביליאָן

גיבען אייך ניט קיין רעגיערונגס־מאכט, וואָס האָט די ווערט פינף און צוואנציג סענט. עס איז אַן אויסגעבלאָזען איי, און גאַנץ גיך וועט זאָגאר דאָס אוועקנעהמען ווערען פון אייך. די פלוטאָקראַטיע האָט די גאַנצע מאכט אין איהרע הענד יעצט. זי מאכט די געזעצען, ווייל זי באזיצט דעם סענאַט דעם קאָנ־גרעס, די ריכטער און די שטאַאַס־לעגיסלאַטורען. און ניט נאָר דאָס. הינטער דעם געזעץ מוז זיין די מאכט אָנצוּואווענדען דעם געזעץ. היינט־צו־טאָג מאכט די פּלוטאָקראַטיע דעם געזעץ און ארויף צו צווינגען דעם געזעץ, האָט זי די פּאָליציי, די ארמעע, די פלאָט, און, לעצטענס, די מיליץ, וואָס מיינט: איהר און יעדער איינער פון אונז.

זעהר ווייניג האָבען זיי דיסקוטירט נאָך 'דעם, און דער מיטאָג איז גלייך געקומען צו אַן ענד. אַלע זיינען געזעסען שטיל, דערשלאָגען, און דאָס געזעגענען זיך איז צוגעגאַנגען זעהר שטיל. עס האָט אויסגעוויזען, ווי זיי האָבען זיך איבערגעשראָ־קען פאר דער ערשיינונג, וואָס זיי האָבען נור וואָס דערזעהן.

— די לאַגע איז אין דער אמת'ען א גאַנץ ערנסטע — האָט הערר קאלווין געזאָגט. —איך האב ווייניג וואָס אויסצוזעצען געגען אייך, ווי איהר האָט זי געמאָהלט. נור איך שטים ניט איין מיט אייך וועגען דעם שיקזאַל פון דער מיטעל־קלאַס. מיר וועלען זיי איבערלעבען, און מיר וועלען נאָך שטיצען די טראָסטס.

— און זיך אומקעהרען צו אונזערע עלטערענס מעטאָדען — האָט ערנסט געענדיגט פאר איהם.

— זאָל זיין אזוי — האָט הערר קאלווין טרויעריג געזאָגט — איך ווייס, אז עס איז א מין מאשין־ברעכעריי, און אז עס איז אונזיניג. נור דאָס לעבען איז אויך אונזיניג, מיט די אַלע פּלוטאָקראַטישע מאכערייקעס. און יעדענפאלס, אונזער סאָרט מאשין־ברעכעריי איז אמווענינגסטען פּראַקטיש און מעגליך, און אייער סאָציאַליזם איז דאָס ניט. נור א חלום. מיר קענען אייך ניט נאָכגעבען.

— איך ווינש נור, אז איהר זאָלט וויסען עטוואָס וועגען

עוואָלוציע און סאָציאָלאָגיע — האָט ערנסט נאָכדענקענד געזאָגט, ווען ער האָט זיי געררייכט די האנד. — מיר וואָלטען זיך פאַרשפּאָרט אזוי פיעל צרות, אויב איהר וואָלט געוואוסט עפּעס וועגען די דאָזיגע זאכען.

צעהנטער קאפיטעל

דער דרעה-ווינד

שרעקליכע פאסירונגען האבען געפאָלגט אייגע נאָך דער צווייטער, מיט דער שנעלקייט פונ'ם דונער'ס קלאפעריי נאָך דעם „געשעפטס-לייט-מיטאָג״; און איך, ניט-ווירדיגער איך, וועלכע האָב אזוי פריעדליך געלעבט אלע מיינע יאָהרען אין דער אוניווערזיטעט-שטאָדט האָט געפונען זיך און מיינע פער-זענליכע אנגעלעגענהייטען אריינגעשלעפט אין דעם דרעה-ווינד פון די גרויסע וועלט-אנגעלעגענהייטען. צי עס איז געוועזען מיין ליעבע צו ערנעסט'ען, אָדער די באלויכטונג זיינע פון דעם אמת'ען כאראקטער פון דער געזעלשאפט, אין וועלכער איך האָב געלעבט, וואָס האָט מיך געמאכט פאר א רעוואָלוציאָנערקע, ווייס איך ניט; נור איך בין געוואָרען א רעוואָלוציאָנערקע. און איך בין אריינגעוואָרפען געוואָרען אין א קרייז פון פאסירונגען, וועלכע איך וואָלט צוריק מיט דריי מאָנאטען גאָר ניט געקענט באגריי-פען.

דער קריזיס אין מיין אייגענעם גליק איז געקומען גלייכצייטיג מיט גרויסע קריזיסען אין דער געזעלשאפט. ערשטענס, איז מיין פאָטער ענטזאגט געוואָרען פון זיין שטעלע אינ'ם אוניווערזי-טעט. אָה, עס האָט ניט געהייסען, אז מען האָט איהם ענטזאגט. מען האָט בלויז פארלאנגט זיין רעזיגנאציע, דאָס אלעס. דאָס אליין, אָן און פאר זיך, האָט ניט אויסגעמאכט זעהר פיעל. מיין פאָטער האָט זיך ווירקליך געפרעהט מיט דעם. עס האָט איהם איבערהויפט געפרעהט, וואָס זיין ענטזאגונג איז פאראורזאכט געוואָרען ביי דער ערשיינונג פון זיין בוך „עקאָנאָמיק און בילדונג״. דאָס האָט בא-

פעסטיגט זיין ארגומענט, האָט עס באַשטעטיגט. וואָס פאַר אַ בעסערע צייגנים האָט מען געקענט אָנגעבען צו באַווייזען, אַז ביל־דונג איז קאָנטראָלירט פון דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס?

נור די איבערצייגונג איז ווייט ניט געגאַנגען. קיינער האָט ניט געוואוסט, אַז מען האָט איהם געצוואונגען צו רעזיגנירען פון אוניווערזיטעט. חאָטש ער איז געווען אַזאַ באַריהמטער וויסענ־שאַפטס־מאַן, און אַזאַ ערקלערונג, צולעגענדיג דערצו די אורזאַך פון זיין געצוואונגענער רעזיגנאַציע, וואָלט געמאַכט אַ פוראָר איבער דער גאַנצער וועלט. די צייטונגען האָבען איהם געזונגען שבחים, און איהם געלויבט פאַ׳רן אויפגעבען די שווערע ארבייט פון האַלטען לעקציעס אום ער זאָל קענען אָבגעבען זיין גאַנצע צייט צו וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען.

פון אָנפאַנג האָט מיין פאָטער געלאַכט. נאָכהער איז ער גע־געוואָרען בייז — אויף זיין שמייגער. נאָכהער איז געקומען די אונ־טערדריקונג פון זיין בוך. די אונטערדריקונג איז אָפּגעטאָן געוואָרען שטילערהייד, אזוי שטיל, אַז פון אָנפאַנג האָבען מיר גאָר נישט געקענט פאַרשטעהן. די ארויסגאַבע פון׳ם בוך האָט באַלד געמאַכט אַ שטיקעל רושם אין לאַנד. מיין פאָטער איז אין אַן אנשטענדיגען אופן אָנגעגריפען געוואָרען אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּרעסע, דער טאָן פון׳ם אנגריף איז געווען, אַז עס איז אַ שאָד, וואָס אַזאַ גרויסער וויסענשאַפטס־מאַן זאָל איבערלאָזען זיין אייגענעם געביעט און זיך ארײנלאָזען אין סאָציאָלאָגיע, וועגען וועלכע ער האָט גאָר־ניט געוואוסט און איז גלייך צומישט געוואָרען. דאָס האָט אָנגע־האַלטען ארום אַ וואָך צייט. און מיין פאָטער האָט זיך געפיהלט גוט און האָט געזאָגט, אַז דער בוך האָט באַריהרט אַ וואונד אין דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. און דאַן, פּלוצים, האָבען די צייטונגען און די קריטישע מאַגאַזין אויפגעהערט צו דערמאָנען אַ וואָרט וועגען בוך. אויך איז דער בוך, מיט דער זעלבער פּלוצלינג־קייט, פאַרשוואונדען פון די פאַרקויף־פּלעצער. מען האָט ניט גע־קענט קריגען אַ קאָפּיע פון די בוכהאַנדלערס. מיין פאָטער האָט גע־שריבען צו די ארויסגעבערס און זיי האָבען איהם געלאָזט וויסען,

אַז די פּלאַטען זיינען דורך אַ צופאַל געשעדיגט געוואָרען. אַ זעהר אונגעפריעדענע קאָרעספּאָנדענץ האָט נאָכגעפאָלגט. בלייבענדיג צוגעשפּאַרט צום וואַנד, האָבען די ארויסגעבער איהם געשריעבען, אַז זיי קענען מעהר דעם בוך ניט דרוקען, נור אַז זיי זיינען צו־פריעדען אָפּצולאָזען אַלע זייערע רעכט אויף דעם בוך.

— און איהר וועט ניט געפינען אַן אַנדער פאַרלעגער איבער'ן גאַנצען לאַנד, וואָס וועט זיך וועלען צוריהרען צו דעם — האָט ערנסט געזאָגט. — און אויב איך וואָלט געווען אויף אייער פּלאַץ, וואָלט איך גלייך געהאַלטען מויל. איהר האָט פּשוט פאַרזוכט אַ ביסעל פון דעם „א י י ז ע ר נ ע ם ק נ א פ ע ל".

אָבער מיין פאָטער איז געווען אַ וויסענשאַפטס־מאַן, ער האָט קיינמאָל ניט געגלויבט אין באַשליסען שנעל. אַ לאַבאָראַטאָריע־עקספּערימענט איז ניט געהייסען קיין עקספּערימענט, סיידען ער האָט דורכגעזוכט יעדע קלייניגקייט. דערום האָט ער געדולדיג אויסגע־פּרובירט יעדער פאַרלעגער־פירמע. זיי האָבען געגעבען אונצעהליגע תירוצים, נור קיין איינער פון זיי האָט ניט געוואָלט דרוקען דעם בוך.

ווען מיין פאָטער האָט זיך איבערצייגט, אַז דער בוך איז ווירקליך אונטערדריקט געוואָרען, האָט ער געפּרובירט צו פאַר־עפענטליכען דעם פאַקט אין די צייטונגען; נור זיינע בריעף זיי־נען איגנאָרירט געוואָרען. אויף אַ פּאָליטישער פאַרזאַמלונג פון די סאָציאַליסטען, וואו פיעל צייטונגס־רעפּאָרטער זיינען געווען, האָט מיין פאָטער גערעדט, אַז ער האָט געהאַט אַ גוטע געלעגענהייט. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט דערצעהלט די גאַנ־צע געשיכטע פון דער אונטערדריקונג פון זיין בוך. אויף'ן קומענדיגען טאָג האָט ער געלאַכט, ווען ער האָט גע־לעזען אין די צייטונגען, און נאַכהער איז ער בייז געוואָרען, זעהר בייז געוואָרען. די צייטונגען האָבען גאָר ניט דערמאָנט וועגען זיין בוך, נור זיי האָבען געשריבען אַ גאַנץ פאַלשען רעפּאָרט. זיי האָבען פאַרדרעהט די ווערטער און די פראַזען פון דעם אינהאַלט פון זיין רעדע, און זיי האָבען געמאַכט פון זיין שטילע, קאָנטראָלירטע

באַמערקונגען אַ גרילצענדע אַנאַרכיסטישע רעדע. עס איז אָבגע־טאָן געוואָרען קינסטלעריש. איין ביישפּיעל, איבערהויפּט, גערעדט איך. ער האָט זיך באַנוצט מיט דער פראַזע „סאָציאַלע רעוואָלו־ציע“. דער רעפּאָרטער האָט בלויז אַרויסגעוואָרפען דאָס וואָרט „סאָציאַלע“. דאָס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען איבער׳ן גאַנצען לאַנד אין אַן „אַסאָשיאַייטעד פּרעס“־טעלעגראַמע, און איבער׳ן גאַנצען לאַנד האָט זיך אויפגעהויבען אַ גֿעשריי פון שרעק. מיין פאָטער איז געבראַנדמאַרקט געוואָרען אַלס אַ ניהיליסט און אַן אַנאַרכיסט, און אין איין ציימונגס־קאַריקאַטור, וואָס איז קאָפּירט געוואָרען פון זעהר פיעל ציימונגען, איז ער געמאָהלען געוואָרען, ווי ער פאָכט מיט אַ רויטער פאָהן אָן דער שפּיצע פון אַ מענגע לאַנג־האָריגע, ווילד־אויסקוקענדיגע מענער, וועלכע האָבען געהאַל־טען פאַקעלען, מעסערס און דינאַמיט־באָמבעס אין זייערע הענד.

די פּרעס האָט איהם שרעקליך אָנגעגריפען, אין לאַנגע און שימפּפענדע לייט־אַרטיקלען, פאַר זיין אַנאַרכיזם. און מען האָט גע־געבען אָנצוהעריניש, אַז ער האָט וואַרשיינלין פאַרלאָרען זיין פאַר־שטאַנד. די דאָזיגע באַנעהמונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּרעס איז קיין נייעס ניט געווען, פלעגט ערנסט אונז זאָגען. עס איז געווען דער מנהג, האָט ער געזאָגט, צו שיקען רעפּאָרטערס צו אַלע סאָ־ציאַליסטישע פאַרזאַמלונגען מיט׳ן איינציגען צוועק צו רעפּאָרטען פאַלש און צו פאַרדרעהען אַלעס, וואָס איז געזאָגט געוואָרען, אום אָבצושרעקען די מיטעל־קלאַס, פון וועלכער עס איז מעגליכער פאַראייניגונג מיט׳ן פּראָלעטאַריאַט. און ערנסט האָט פיעל מאָל געוואָרענט מיין פאָטער אויפצוהערען צו קעמפען און זיך צוריק ציהען פון עפענטליכקייט.

די סאָציאַליסטישע פּרעס פונ׳ם לאַנד האָט אויפגענומען דעם קאַמפּף און דורך דעם לעזענדיגען טייל פון די אַרבייטער איז געווען באַוואוסט, אַז דער בוך איז אונטערדריקט געוואָרען. נור בלויז די אַרבייטער האָבען דאָס געוואוסט. נאָכהער האָט דער „אַפּפּיעל טו ריזען“, אַ גרויסע סאָציאַליסטישע דרוק־פירמע, אַראַנ־זשירט מיט מיין פאָטער אַרויסצוגעבען דעם בוך. מיין פאָטער

איז געווען העכסט אויפגעלעגט דערפון, נור ערנסט איז געווען שטאַרק באַזאָרגט.

— איך זאָג אייך, אַז מיר זיינען ביים סאַמע שוועל פון׳ם „אונבאַוואוסטען״ האָט ער ארגומענטירט. — גרויסע זאַכען פאַסירען שטילערהייט אַרום אונז. מיר קענען זיי פיהלען. מיר ווייסען ניט וואָס גראָד די זאַכען זיינען, נור זיי פאַסירען זיכער. די גאַנצע געזעלשאַפטליכע געביידע טרייסעלט זיך איבער זיי. פרעגט מיך ניט. איך זעלבסט ווייס אויך ניט. נור פון דעם געזעלשאַפטליכען פלוס וועט זיך עטוואָס קריסטאַליזירען. עס קריסטאַליזירט זיך יעצט. די אונטערדריקונג פון׳ם בוך איז געווען אַ איבעראייילטע האַנדלונג. וויפיעל ביכער זיינען שוין אונטערדריקט געוואָרען? מיר האָבען ניט דעם מינדעסטען באַגריף דערפון. מיר טאַפּען אין דער פינסטער. מיר האָבען ניט קיין וועג, ווי עס אויסצוגעפינען. פּאַסט אויף און איהר וועט זעהן, אַז נעקסט וועלען די סאָציאַליסטישע צייטונגען אונטערדריקט ווערען, און די סאָציאַליסטישע דרוק־פירמען. איך האָב מורא, אַז עס קומט שוין. מיר וועלען דערוואָרגען און דערשטיקט ווערען.

ערנסט האָט געפיהלט דעם פּולס פון די פּאַסירונגען זאָגאַר בעסער פון אַלע אַנדערע סאָציאַליסטען, און אין צוויי טעג אַרום האָט מען דערלאַנגט דעם ערשטען קלאַפּ. דער „אַפּפּיעל טו ריזען״ איז געווען אַ וועכענטליכע צייטונג, און איהר דורכשניטליכע צירקולאַציע צווישען דעם פּראָלעטאַריאַט איז געווען זיבען הונדערט און פופציג טויזענד. זי איז אויך גאַנץ אָפט ערשיענען אין ספּעציעלע אויסגאַבען פון צוויי ביז פינף מיליאָן. די גרויסע אויסגאַבען זיינען באַצאָהלט און פאַרשפּרייט געוואָרען פון אַ קליינע צאָהל פרייוויליגע אַרבייטער, וועלכע האָבען זיך אַרומגעקליבען אַרום „אַפּפּיעל״. דער ערשטער קלאַפּ איז געציעלט געוואָרען געגען די ספּעציעלע אויסגאַבען, און עס איז געווען אַ צושמעטערענדער קלאַפּ. דורך אַ פרייוויליגען אָרדער פון׳ם פּאָסט־אָפּיס זיינען די אויסגאַבען ערקלערט געוואָרען אַלס די ניט רעגוליאַרע ציר־

קולאַציע פון דער צייטונג, און צוליעב דער אורזאַך האָט מען זיי אויף דער פּאָסט ניט אָנגענומען.

א וואָך שפּעטער האָט דער מיניסטער פון פּאָסט־אָפּים ענט־שיעדען, אז די צייטונג איז אַ העצענדע, און מען האָט זי מעהר ניט אויפגענומען אויף דער פּאָסט. דאָס איז געווען אַ שרעק־ליכער קלאַפּ פאר דער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדא. דער „אַפּפּיעל" איז געווען אין אַ פארצווייפעלטער לאַגע. די ארויסגע־בער האָבען אויסגעארבייט אַ פּלאַן צו גרייכען זייערע אבאָנענטען דורך די עקספּרעס־קאָמפּאַניעס, נור זיי האָבען זיך ענטזאָגט צו פיהרען די צייטונג. דאָס איז געווען די ענד פונ'ם „אַפּפּיעל". אָבער ניט אין גאַנצען. זיי האָבען זיך גענומען דרוקען מיין פּאַ־טער'ס בוך. צוואַנציג טויזענד קאָפּיעס פון דעם בוך זיינען שוין געווען אין דער בוכבינדער־אָבטיילונג, און די דרוק־מאַשינען האָ־בען געדרוקט נאָך. און דאָן, אָהן אַ שום ווארנונג, האָט זיך צו־זאַמענגעקליבען אַ פעבעל אין איין נאַכט, און מיט אַן אמעריקאַנער פאָהן אָן זייער שפּיץ און זינגענדיג פּאַטריאָטישע ליעדער, האָבען זיי אונטערגעצונדען די גרויסע געביידע פונ'ם „אַפּפּיעל" און זי פאר־ניכטעט.

זשיראַרד, קענזעס, איז געווען אַ שטיל, רוהיג שטעדטעל. דאָרטען האָבען קיינמאָל ניט פּאַסירט קיין ארבייטער־צוזאַמענ־שטויס. דער „אַפּפּיעל" האָט געצאָהלט יוניאָן־פּרייזען; און איז פּאַקטיש געווען די שטיצע פונ'ם שטעדטעל, געבענדיג באַשעפטי־גונג צו הונדערטער מענער און פרויען. ניט קיין זשיראַרדער ביר־גער האָבען אַנטייל גענומען אין דיזער געוואַלד־טאַט. דיזער פּע־בעל איז ווי ארויסגעשפּרונגען פון דער ערד, און לויט אַלע אויס־זיכטען, נאָכ'ן אָבטהאָן די טייפעלשע ארבייט, איז ער ווי צוריק איינגעזונקען אין דער ערד. ערנסט האָט אנערקענט די פּאַסירונג אַלס אַ זעהר וויכטיגע.

— די שווארצע מאה (1) ווערט אָרגאַניזירט אין די פאר־איינינגטע שטאַאטען — האָט ער געזאָגט — דאָס איז דער אָנ־

פאַנג, מיר וועלען נאָך האָבען פיעל מעהר פון זיי. דער אייזערנער קנאַפּעל ווערט פרעך.

און אזוי איז מיין פּאָטער׳ס בוך אונטערגעגאַנגען. עס איז אונז באַשערט געווען צו זעהן פיעל מעהר פון די שווארצע מאות אין די קומענדע טעג. יעדע וואָך זיינען אַנדערע סאָציאַליסטישע צייטונגען ארויסגעוואָרפען געוואָרען פון דער פּאָסט; און אין אונ־צעהליגע פאַלען האָבען די שווארצע מאות פארניכטעט די סאָציאַ־ליסטישע דרוק־הייזער. נאַטירליך האָבען די צייטונגען פונ׳ם לאַנד אָנגעהאַלטען זייער רעאַקציאָנערע שטעלונג אין זייער פארטיידי־גונג פון דער הערשענדער קלאַס, און די פארניכטעדיגע סאָציאַליס־טישע פּרעס איז מיסרעפּרעזענטירט און געשימפּפט געוואָרען, בעת די שווארצע מאות זיינען גלויבט געוואָרען אַלס אמת׳ע פּאַט־ריאָטען און געזעלשאַפטס־רעטער. אזוי איבערצייגענד איז די מיס־רעפּרעזענטאַציע געווען, אַז ערנסטע גייסטליכע האָבען געלויבט די שווארצע מאות אויף דער בימה אין דער צייט, ווען זיי האָבען באַדויערט די נויטווענדיגקייט פון געוואַלד.

היסטאָרישע פּאַסירונגען האָבען געפאָלגט איינע נאָך דער צווייטער זעהר שנעל, און ערנסט איז נאָמינירט געוואָרען פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי צו לויפען פאר קאָנגרעסמאַן. זיין שאַנס ערוועהלט צו ווערען איז געווען זעהר גוט. דער גאַסען־באַהן־סטרייק אין סאַן פראַנציסקאָ איז פארלוירען געגאַנגען, און גלייך נאָכדעם איז דער פוהרמאַן סטרייק אויך פארלוירען. די צוויי נידערלאַגען זיינען געווען אַן אומגליק פאר די אָרגאַניזירטע אר־בייטער. די גאַנצע וואַסער־ברעג־פעדעראַציע, און אַלע זייערע בונד־גענאָסען אין דעם בוי־פאַך האָבען געשטיצט די פוהר־לייט, און אַלע זיינען געשלאָגען געוואָרען אויף אַ שענדליכען אופן. עס איז געווען אַ בלוטיגער סטרייק. די פּאָליציי האָט צובראָכען אונ־צעהליגע קעפּ מיט זייערע שטעקענס; און די טוידטען־ליסט איז פארגרעסערט געוואָרען פונ׳ם שיסען אויף די סטרייקערס מיט מיט אַן הארמאַט, וועלכען מען האָט אוועקגעשטעלט אינ׳ם שטאַל פון די „מארסדען־ספּעציעל־דעליווערי־קאָמפּאַני“.

אַלס אַ רעזולטאַט זיינען די מענער געווען אויפגערעגט און נקמה־דורשטיג. זיי האָבען געוואָלט בלוט און נקמה. זייענדיג גע־שלאָגען אויף זייער אייגענעם פעלד, זיינען זיי געווען גרייט צו נעהמען נקמה דורך פּאָליטישע אַקציאָן. זיי האָבען נאָך אַלץ אויפגעהאַלטען זייערע ארבייטער־אָרגאַניזאַציעס, און דאָס האָט זיי געגעבען מאַכט אין׳ם פּאָליטישען קאַמפּף, וואָס איז אָנגעגאַנגען. ערנסט׳ס שאַנס פאר זיעג איז געוואָרען וואָס אַ מאָל שטאַרקער. טאָג־טעגליך האָבען מעהרערע יוניאָנס זיך ערקלערט פאר שטיצען די סאָציאַליסטען, ביז אפילו ערנסט אליין האָט געלאַכט, ווען די קברות־לייט־יוניאָן און די עופות־קלייבער־יוניאָן האָבען זיך אָנ־געשלאָסען אין די רייהען. די ארבייטער זיינען געוואָרען האַרטנע־קיג. ווייל זיי האָבען אָנגעפּאַקט די סאָציאַליסטישע פארזאַמלונגס־פּלעצער מיט אַ מין משוגע׳נעם ענטוזיאַזם, פלעגען זיי זיך צו די פּאָליטישענס פון די אַלטע פארטייען גאָר ניט וועלען צוהערען. די אַלטע פארטיי־רעדנערס פלעגען באַגריסט ווערען פון ליידיגע זאַלען, כאָטש גאַנץ אָפט האָבען זיי געפונען געפּאַקטע זאַלען, וואו זיי פלעגען אזוי גרויזאַם באַהאַנדעלט ווערען, אז מען פלעגט גאַנץ אָפט דארפען ארויסרופען ספּעציעלע פּאָליסלייט.

ווי איך האָב פריהער געזאָגט, היסטאָריע איז שנעל געמאַכט געוואָרען. די לופט איז געווען פול מיט זאַכען, וואָס האָבען פּאַ־סירט און וואָס זיינען געווען אין פּאָרבערייטונג. דאָס לאַנד איז געווען ביים אָנפאַנג פון אַ שלעכט שטיקעל צייט, (2) וואָס איז פאַראורזאַכט געוואָרען פון אַ צאָהל גוטע יאָהרען, דורך וועלכע די שווערקייט פון פטר׳ן דעם אונברויכבאַרען איבערפלוס אין אויסלאַנד איז געוואָרען נאָך שווערער. די פארשיעדענע אינדוסט־ריען האָבען ניט געארבייט די פולע צייט; פיעל גרויסע פאַב־ריקען זיינען געשטאַנען לעדיג, וואַרטענדיג אויף דער צייט, ווען דער איבערפלוס וועט פארנוצט ווערען; און דער לוין פון די ארבייטער איז געפאַלען זעהר שטאַרק.

דער גרויסער מאַשיניסטען־סטרייק איז אויך געבראָכען גע־וואָרען. צוויי הונדערט טויזענד מאַשיניסטען, צוזאַמען מיט זייערע

פינף הונדערט געגאָסען אין דעם מעטאַל־ארבייטער־פּאַך, זיינען באַזיעגט געוואָרען אין דעם בלוטיגען סטרייק, וועמענס גלייכען האָט נאָך ניט פאַרשמירט די היסטאָרישע בלעטער פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען. געשלעגען זיינען אָנגעגאַנגען מיט די קליינע אַרמעען פון באַוואָפּענטע סטרייק־ברעכער, (3) וועלכע זיינען צו־געשטעלט געוואָרען פון די בעלי־בתים־פאַראיינען; די שוואַרצע כּאות, אין פיעל וויט־צושפּרייטע פּלעצער האָבען צושטערט איי־גענטום; און ענדליך, זיינען הונדערט טויזענד רעגולערע סאָלדאַ־טען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען ארויסגערופען געוואָרען צו מאַכען אַ שרעקליכע ענד פון די פּאַסירונגען. פיעל ארבייטער־פיהרען זיינען היגגעריכטעט געוואָרען; פיעל אַנדערע זיינען פאַר'משפט געוואָרען צו געפענגנים, און טויזענדער פון די סטריי־קערס זיינען אריינגעזעצט געוואָרען אין די בול־פּענס (4) (אָקסען־שטאַל) און מערדעריש באַהאַנדעלט געוואָרען פון די סאָלדאַטען.

מען האָט זיך יעצט אָבגערעכענט מיט זיי פאַר די גוטע יאָה־רען. אַלע פאַרקויף־פּלעצער זיינען געווען איבערפילט מיט סחורה; אַלע פּרייזען זיינען געפאַלען; און צווישען דעם אַלגעמיינעם פאַ־לען פון פּרייזען איז די פּרייז פון ארבייט געפאַלען אַם נידריגסטען. דאָס לאַנד איז געווען אין אַ קאָנוואולסיע פון אינדוסטריעלע שטרייטיגקייטען. ארבייטער האָבען געסטרייקט איבעראַל; און וואו זיי האָבען ניט געסטרייקט, האָבען זיי די קאַפּיטאַליסטען אַליין ארויסגעשיקט. די צייטונגען זיינען געווען פול מיט געשיכ־טעס פון בלוט און געוואַלדטהאַט. און אין אַלעמען האָבען די שוואַרצע כּאות געהאַט אַן אַנטייל. בּונטען, אונטערצינדונגען און צושטערונג פון אייגענטום זיינען געווען זייערע פונקציאָנען און זיי האָבען זייער ארבייט גוט געטאָן. די גאַנצע אַרמע פון די פאַר־אייניגטע שטאַאַטען איז געווען אויפ'ן פּלאַץ, ארויסגערופען דורך די האַנדלונגען פון די שוואַרצע כּאות. (5) אַלע שטעדט און שטעדטלעך האָבען אויסגעקוקט ווי באַוואָפּענטע לאַגערען, און ארבייטער זיינען געשאָסען געוואָרען ווי די הינט. פון דער גרויסער אַרמע אונבאַשעפטיגטע האָבען זיי געקראָגען די סטרייק־ברע־

בערם; און ווען די סטרייק־ברעכערס פלעגען א מאָל געשלאָגען ווערען פון די יוניאָנס, פלעגען די סאָלדאטען זיי קומען צו הילף און צודריקען די יוניאָן־לייט. א חוץ דעם איז געווען די מיליץ. דערווייל האָבען זיי זיך נאָך ניט באדארפט באנוצען מיט דעם סעקרעטנעם מיליץ־געזעץ. בלויז די רעגוליארנע אָרגאניזירטע מיליץ איז געווען אויף די קאמפפס־פלעצער, און זי איז געווען איבעראל. און אין דער שרעקליכער צייט האָט די רעגיערונג פארגרעסערט די ארמע מיט נאָך הונדערט טויזענד סאָלדאטען.

קיינמאָל האָט די ארבייטער־קלאס ניט געליטען אזא שרעקליכע נידערלאגע. די גרויסע קאפּיטאנען פון אינדוסטריע, די אליגארכען, האָבען צום ערשטען מאָל געגעבען שטיצע די וואקלענדינגע בעלי־בתים פאראיינען אין זייער קאמפף. די פאראיינען זיינען געווען צוזאמענגעשטעלט כמעט דורכאוים פון מיטעלקלאס מענשען, און יעצט, געצוואונגען פון שלעכטע צייטען און קראכענדע פרייזען און געשטיצט פון די גרויסע קאפּיטאנען פון אינדוסטריע, האָבען זיי געהאט א גרויסען גלענצענדען זיעג איבער די אָרגאניזירטע ארבייטער. עס איז געווען א מעכטיגער פארבאנד, אָבער עס איז געווען די פאראייניגונג פון א לייב מיט א שעפּעלע, ווי די מיטעל־קלאס האָט עס טאקי גלייך נאָכדעם אויסגעפונען.

די ארבייטער זיינען געווען צובלוטיגט און בייז, אָבער באזיעגט. דאָך האָט זייער נידערלאגע ניט געענדיגט די שלעכטע צייט. די באנקען, אַן און פאר זיך א פעסטונג פון דער אליגארכיע, האָבען געהאלטען אין איין צוריקציהען קרעדיט. די וואָל־סטריט (6) באנדע האָט געמאכט פון'ם אקציען־פארקויף־פּלאץ א קעסעל־גרוב, אין וועלכען די פרייזען פון לאנד זיינען ארונטערגעשטיגען כמעט צו גאָר־ניט. און פון דיזען חורבן האָט זיך אויפגעהויבען די ניי־געבאָרענע אליגארכיע, אן אונצושטערבארע, א גלייכגילטיגע און א פעסטע. איהר זיכערהייט און באשטימטהייט האָט געוואָרפען א שרעק. ניט נור האָט זי זיך באנוצט מיט איהר אייגענער מאכט, נור זי האָט אויך גענוצט די גאנצע מאכט

פון דער קאסע פון די פאראייניגטע שטאאטען אויסצופיהרען איהרע פּלענער.

די קאפּיטאַנען פון אינדוסטריע האָבען זיך יעצט גענומען צו דער מיטל־קלאַס. די בעלי־בתים פאראיינען, וואָס האָבען גע־האָלפען די קאפּיטאַנען צו צורייסען און דערשטיקען די ארביי־טער, זיינען יעצט צופליקט געוואָרען פון זייערע געוועזענע בונ־דעס־גענאָסען. אין סאמע מיטען קראך פון די מיטעל־לייט, דער קליינער געשעפטס־מאַן און קליינער פאבריקאנט, זיינען די טראָסטס געשטאנען אייזען־פעסט. ניט נור זיינען זיי געשטאנען פעסט, נור זיי זיינען נאָך געווען טעטיג. זיי האָבען פארזייעט ווינד, ווינד און מעהר ווינד; ווייל בלויז זיי אליין האָבען גע־וואוסט ווי צו שניידען אין דעם שטורם־ווינד, וואָס האָט נאָכ־געפאָלגט, און נאָך מאַכען פּראָפיט דערפון. און נאָך וואָס פאר פּראָפיטען! שטארק גענוג איבערצוטראָגען דעם שטורם, וואָס, אייגענטליך, זיי אליין האָבען פאראורזאכט, האָבען זיי זיך אונ־פארשעהמט ארויסגעלאָזט פאנגען די קרבנות, וואָס זיינען געפאַ־לען ארום זיי. פרייזען זיינען אונ׳ברחמנות׳דיג און אונבאגרייפ־ליך געזונקען, און די טראָסטס האָבען פארגרעסערט זייערע גע־שעפטען, וועלכע זיינען אזוי אויך געווען גרויס גענוג, זאָגאר פארשפרייטענדיג זיך אויף אנדערע געביטען — און אימער האָבען זיי עס געטהאָן אויפ׳ן רעכנונג פון דער מיטעל־קלאַס.

און אזוי האָט דער זומער פון 1912 בוכשטעבליך געזעהן דעם טויט־שלאַג פון דער מיטעל־קלאַס. זאָגאר ערנסט איז ער־שטוינט געוואָרען פון דער שנעלקייט, מיט וועלכער עס איז געטאָן געוואָרען. ער האָט באדייטענד געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און האָט געקוקט האָפנונגסלאָז אויף די קומענדע הערבסט־וואה־לען.

— ניטאָ וואָס צו רעדען — האָט ער געזאָגט. — מיר זיינען באזיעגט. דער אייזערנער קנאפּעל איז שוין דאָ. איך האָב גע־האָפט אויף א פּריעדליכען זיעג ביים באַלאָט־קאסטען, נור איך האָב זיך גענארט. וויקסאָן האָט געהאט רעכט. מיר וועלען בארויבט

ווערען פון אונזערע איבערגעבליבענע פּריווילעגיען; דער אייזער־נער קנאַפּעל וועט טרעטען איבער אונזערע פּנים׳ער; עס בלייבט גאָר־ניט פאַר׳ן ארבייטער־קלאַס אויסער א בלוטיגע רעוואָלוציע. מיר ווילען, נאַטירליך, געווינען, נור איך שוידער, ווען איך טראַכט פון דעם.

און פון דאַן אָן האָט ערנסט געלעגט זיין האָפענונג אויף דער רעוואָלוציע. אין דעם הינזיכט איז ער געווען פּאַראַלעל פון זיין גאַנצער פּאַרטיי. זיינע סאָציאַליסטישע קאַמעראַדען האָבען ניט איינגעשטימט מיט איהם. זיי האָבען נאָך אַלץ באַשטעטיגט, אַז די׳ער זיעג קען געוואונען ווערען דורך די וואהלען. עס איז ניט געווען מחמת זיי זיינען צומישט געוואָרען. זיי זיינען געווען צו קאַלטבלוטיג און מוטיג אום צומישט צו ווערען. זיי האָבען פּשוט ניט געגלויבט. דאָס אַלעס. ערנסט האָט זיי ניט געקאָנט מאַכען צו באַטראַכטען די קומענדע אָליגאַרכיע צו־ערנסט. ער האָט זיי א ביסעל אויפגעמונטערט, נור זיי זיינען געווען צו זיכער מיט זייער אייגענער מאַכט. אין זייער טעאָרעטישער סאָציאַלער עוואָ־לוציע איז ניט געווען קיין פּלאַץ פאַר אַן אָליגאַרכיע. און דאַריבער האָט די אָליגאַרכיע ניט געקענט ווערען.

— מיר ווילען אייך אויסוועהלען און שיקען אין קאָנגרעס און אַלעס וועט זיין ווי געוואונשען — האָבען זיי איהם געזאָגט ביי איינע פון אונזערע סעקרעטנע פאַרזאַמלונגען.

— און ווען זיי ווילען מיך ארויסנעהמען פון קאָנגרעס, — האָט ערנסט קאַלטבלוטיג געענטפערט — און ווילען מיך אָנ־שפּאַרען אָן א וואַנט און מיך שיסען — וואָס וועט זיין נאַכהער?

— דאַן ווילען מיר זיך באַנוצען מיט אונזער מאַכט און ווי־דערשטעהן, — האָבען א דוצענד שטימען געענטפערט אויף איין מאָל.

— דאַן וועט איהר זיך באָדען אין אייער גאַל — איז געווען זיין ענטפער. — איך האָב געהערט די מיטעל־קלאַס זינגען דאָס זעלבע ליעדעל. און וואו איז זי יעצט מיט איהר מאַכט?

עלפטער קאפּיטעל

די גרויסע ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג

הערר וויקסאָן האָט ניט געשיקט נאָך מיין פאָטער. זיי האָ־בען זיך דורך א צופאל באגעגענט אויפ׳ן שיף, פאָהרענדיג אין סאן פראנציסקאָ, פון וואָס עס איז צו זעהן, אז די ווארנונג, וואָס ער האָט מיין פאָטער געגעבען, איז ניט געווען צוגעגרייט פון פריהער. ווען זיי זאָלען זיך ניט געווען באגעגענען, וואָלט ער די ווארנונג ניט געקראָגען. דער רעזולטאַט וואָלט, פונדעסטוועגען, געווען דער זעלבער. מיין פאָטער האָט געשטאמט פון די „מייפלאַוער“ (1) פּאַסאַזשירען, און ער האָט געהאַט היים בלוט.

— ערנסט האָט געהאַט רעכט — האָט ער מיר געזאָגט, ווען ער איז אהיים געקומען. — ערנסט איז א מערקווירדיגער יונ־גערמאן. און איך וויל בעסער דיך זעהן אלס זיין פרוי איידער די פרוי פון א ראקעפעלער זעלבסט. אָדער פון דעם ענגלישען קעניג.

— וואָס איז שוין נייעס? — האָב איך א צושראָקענע גע־פרעגט.

— די אליגארכיע געהט אונז טרעטען אויפ׳ן קאָפּ — אויף מיינעם און אויף דיינעם. וויקסאָן האָט עס מיר כמעט אויסדריק־ליך געזאָגט. ער איז געווען זעהר פריינדליך — פאר אן אליגארך. ער האָט מיר פאָרגעשלאָגען, מיך צוריק אויפצונעהמען אין אוני־ווערסיטעט. ווי געפעהלט עס דיר? ער, וויקסאָן, א שמוציגער געלד־כאַפּער, האָט די מאכט צו באשליסען, צי איך זאָל האַלטען לעקציעס אינ׳ם שטאאטס־אוניווערסיטעט. נור ער האָט מיר גע־מאכט נאָך א בעסערען פאָרשלאָג — דער פאָרשלאָג איז צו מאכען מיך פאר א פּרעזידענט פון א גרויסען לעהר־אנשטאלט פון פיזי־

שע וויסענשאַפטען, וועלכער ווערט יעצט געפלאַנט — די אָליגאַר־כיע, ווי דו זעהסט, מוז געפינען אַ פּלאַץ פאַר איבערפלוס.

— געדענקט איהר, וואָס איך האָב געזאָגט אייער טאָכטער׳ס סאָציאַליסטישען ליעבהאָבער? — האָט ער געזאָגט. — איך האָב איהם געזאָגט, אַז מיר וועלען טרעטען די אַרבייטער אויף די קעפּ. און מיר וועלען עס טאָן. וואָס אַנבעלאַנגט אייך זעלבסט, רעס־פּעקטיר איך אייך זעהר פיעל פאַר אייער וויסענשאַפט. נור אויב איהר ווילט פּרובירען אייער מזל מיט די אַרבייטער — נו, היט זיך אָפּ אייער קאָפּ, דאָס איז אַלעס! און דאַן האָט ער מיך פאַרלאָזט.

— עס מיינט, אַז מיר וועלען דאַרפען התונה האָבען פריהער, ווי מיר האָבען געפּלאַנט — איז געוועזען ערנסט׳ס פּירוש, ווען מיר האָבען דאָס איהם דערצעהלט.

איך האָב זיין לאָגיק גלייך אויפ׳ן פּלאַץ ניט פאַרשטאַנען. נור איך האָב באַלד נאָכדעם אויסגעפונען, אַז עס איז ריכטיג. עס איז געוועזען אין דער צייט, וואָס די פּיערטעל־יעהריגע פאַר־דיענסטען פון די סיעררא־פאַבריקען איז אויסגעצאָהלט געוואָרען — אָדער, בעסער געזאָגט, האָט געזאָלט אויסגעצאָהלט ווערען, ווייל מיין פאָטער האָט נאָך זיי ניט געקראָגען. נאָכ׳ן וואַרטען איינינגע טעג, האָט מיין פאָטער געשריבען צום סעקרעטאַר. דער ענטפער איז גלייך געקומען אַז אין די ביכער געפינט זיך קיין רעקאָרד, אַז מיין פאָטער פאַרמאָגט אַקציעס פון דער קאָמפּאַניע, און אַ העפליכע בקשה פאַר אַ מעהר ערקלערענדיגער אינפאָרמאַציע.

— איך וועל עס זיי מאַכען קלאָר גענוג, פאַרדאַמט זאָלען זיי ווערען! — האָט מיין פאָטער זיך געבייזערט, און איז אוועק־געגאַנגען אין דער באַנק צו קריגען זיינע דאָקומענטען פון זיין געדונגענעם קאַמעריל אין דער באַנק׳ס שטאָהלענעם קאַסטען.

— ערנסט איז אַ זעהר מערקווירדיגער מענש — האָט ער געזאָגט, ווען ער איז צוריקגעקומען און בעת איך האָב איהם גע־האָלפען אָראָבנעהמען זיין אויבערראָק. — איך ווידערהאָל עס

נאָך אַ מאָל, טאַכטער מיינע, דיין חתן איז אַ זעהר מערקווירדיגער יונגער־מאַן.

איך בין שוין געוועהנט געווען צו ערוואַרטען אַ נייעם אומ־גליק, ווען ער פלעגט ליבען ערנסטען אַזוי שטאַרק.

— זיי האָבען מיר שוין געטראָטען אויפ׳ן קאָפּ — האָט מיין פאָטער מיר ערקלערט. — עס זיינען ניט געווען קיין אַקציעס. דאָס קאָמעריל איז ליידיג. דו און ערנסט וועלען מוזען חתונה האָבען גאַנץ שנעל.

מיין פאָטער האָט זיך נאָך אַלץ געהאַלטען ביי זיינע לאַבאָראַ־טאָריע מעטאָדען. ער האָט איינגעקלאָגט די סיעררא־פאַבריקען אין געריכטס־הויז. ער האָט אָבער ניט קאָנטראָלירט די ריכטער, בעת די סיעררא־פאַבריקען האָבען זיי יאָ קאָנטראָלירט. דאָס האָט ער־קלעהרט אַלעס, ער איז באַזיעגט געוואָרען דורכ׳ן געזעץ. און די אונפאַרשעהמטע רויבעריי האָט זיי אָבגעגאָלטען.

יעצט זאָגאָר מוז איך לאַכען, ווען איך קוק צוריק אויף יענער צייט, ווי מיין פאָטער איז באַזיעגט געוואָרען. ער האָט ווידער באַגעגענט וויקסאָן׳ען צופעליג אין סאַן פראַנציסקאָ אויף דער גאַס, און ער האָט איהם גערופען אַ פאַרדאַמטער שורקע. און דאַן האָט מען מיין פאָטער ארעסטירט פאַר אַנגריעף. ער איז באַ־שטראָפט געוואָרען אין פּאָליציי־געריכט, און האָט געגעבען אַ פאַרזיכערונג, אַז ער וועט זיין פריעדליך. דאָס אַלעס איז געווען אַזוי לעכערליך, אַז ווען ער איז אהיים געקומען, האָט ער געלאַכט. אָבער וואָס פאַר אַ רעיש דאָס האָט אָנגעמאַכט אין די צייטונגען! זיי האָבען גערעדט זעהר ערנסט וועגען דעם באַציל פון געוואַלד־טאַט, וואָס האָט אָנגעשטעקט יעדען מענשען, וואָס האָט אויפ־גענומען סאָציאַליזם; און מיין פאָטער, מיט אַ רעקאָרד פון אַ לאַנגען פריעדליכען לעבען, איז אָנגעגעבען געוואָרען אַלס אַ גו־טערביישפּיעל פון דער ארבייט פון די באַצילען. איינינע צייט־טונגען האָבען אויך באַשטעטיגט, אַז מיין פאָטער׳ס פאַרשטאַנד איז אָבגעשוואַכט געוואָרען פון צופיעל לערנען די וויסענשאַפטען און זיי האָבען פאָרגעשלאָגען איהם צו פאַרשפּארען אין אַ

משוגעים־אנשטאַלט. און דאָס זיינען ניט געווען קיין פּוסטע רייד. עס איז געווען אַ ריכטיגע און באַלדיגע סכנה. נור מיין פאָטער איז געווען קלוג גענוג עס פאַראויסצוזעהן. ער האָט זיך געקאָנט אָבלערנען פון׳ם בישאָפּ׳ס ערפאַהרונגען, און ער האָט זיך עס גוט גענומען אין אכט. ער האָט פון דאַן אָן געשוויגען, וואָס פאַר אַן אונרעכט זיי האָבען איהם ניט אָבגעטאָן, און ער האָט מיט דעם ווירקליך איבערראַשט זיינע שונאים.

נעהמט, למשל, אונזער הויז — אונזער היים. מיר האָבען גע־מוזט אָבגעבען אונזער הויז, ווייל זיי האָבען געוויזען, אַז עס איז געווען פאַר׳משכנ׳ט צו דער צייט, און מיר האָבען קיינמאָל ניט געהאַט קיין משכון אויף דעם. די ערד, אויף וועלכע די הויז איז געבויט געוואָרען, האָט מיין פאָטער געקויפט פאַר מזומן געלד, און ער האָט באַצאָהלט פאַר׳ן הויז, ווען ער האָט עס געבויט. און אי דאָס הויז און אי די ערד, אויף וועלכע עס איז געשטאַנען, זיינען קיינמאָל ניט געווען פאַר׳משכנ׳ט. דאָך האָבען זיי געצייגט די געזעצליכע פּאַפּירען, ריכטיג און געזעצליך אָנגעשריבען, און אַ פאָלקאָמענעם רעקאָרד פון פּראָצענט צאָהלונגען אין פאַרשיע־דענע דאַטען פון די לעצטע עטליכע יאָהר. מיין פאָטער האָט דאָס אַלץ פאַרשוויגען. פּונקט ווי מען האָט איהם באַרויבט פון זיין געלד, אַזוי האָט מען איהם באַרויבט פון זיין היים. און ער האָט זיך ניט געקאָנט וועהרען. די מאַשינערי פון דער געזעלשאַפט איז געווען אין די הענד פון די מענשען, וועלכע האָבען עס גע־מאַכט פאַר זייער אויפגאַבע איהם צו רואינירען. ער איז געווען אַן אמת׳ער פילאָזאָף, און ער האָט זיך שוין זאָגאַר ניט געבייזערט וועגען דעם.

— עס איז מיר שוין באַשעהרט צובראָכען צו ווערען — האָט ער מיר געזאָגט, — אָבער דאָס מיינט ניט, אַז איך דאַרף זיך ניט אויסהיטען פון געבראָכען צו ווערען וואָס ווייניגער. מיינע אַלטע ביינער זיינען שוין האַרט און ברעכען זיך לייכט, און איך האָב זיך שוין אָבגעלערנט פון ערפאַהרונג. גאָט ווייס, אַז איך וויל ניט אָבלעבען מיינע לעצטע עטליכע יאָהר אין אַ משוגעים־הויז.

דאָס דערמאָנט מיך אינ׳ם בישאָפּ מאָרהויז, וועמען איך האָב פאַרנאַכלעסיגט אין אזוי פיעל בלעטער פון מיין בוך. נור לאָמיך, ערשטענס, שרייבען וועגען מיין חתונה. אין די רייכע פאַסירונגען, ווייס איך, איז די ערצעהלונג פון מיין חתונה זעהר אונוויכטיג, דארום וועל איך עס בלויז דערצעהלען אין קורצען.

— יעצט וועלען מיר ווערען אמת׳ע פראָלעטאַריער — האָט מיין פאָטער געזאָגט, ווען מיר זיינען ארויסגעטריבען געוואָרען פון אונזער הויז. — איך האָב אימער צו מקנא געוועזען דעם חתן דיינעם פאר זיין ריכטיגע באַקאַנטשאַפט מיט׳ן פּראָלעטאַריאַט. יעצט וועל איך זיי אליין זעהן און זיך באַקענען מיט זיי.

מיין פאָטער האָט געמוזט זיין א גרויסער ריזיקאַנט. ער האָט באַטראַכט אונזער קאַטאַסטראָפע אלס א סאָרט ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג. ער איז ניט געוועזען פאַרביטערט, אויך ניט דער־צאָרענט וועגען דעם. ער איז געוועזען צופיעל פילאָזאָפיש און איינ־פאַך כדי צו זיין נקמה־דורשטיג, און ער איז געוועזען צופיעל אריינ־געלאָזט אין רוחניות, אז די מאַטעריעלע באַקוועמליכקייטען, וואָס מיר האָבען געהאַלטען אין פאַרלירען, זאָלען איהם אויספעה־לען צו פיעל. און ווען מיר האָבען זיך אריבערגעצויגען קיין סאַן פראַנציסקאָ אין פיער חשך׳דיגע צימערען אין דעם נידריגען טייל פון שטאָדט, נידעריגער פון מאַרקעט גאַס, האָט מען געזעהן, אז ער האָט זיך אריינגעלאָזט אין זיין אונטערנעהמונג מיט קינדערשען ענטוזיאַזם און פרייד. ער האָט קיינמאָל ניט קריסטאַליזירט זיי־נע בעאָבאַכטונגען אויפ׳ן מח. ער האָט קיינמאָל ניט געשאַצט כאַליש. קאָנווענציאָנעלע אָדער געוואוינהייטס־פאַרשאַצונגען האָ־בען ביי איהם גאָר ניט אויסגעמאַכט. די איינציגע ווערט, וואָס ער האָט אנערקענט, איז געוועזען א מאַטעמאַטישער און וויסענשאַפטלי־כער פאַקט. מיין פאָטער איז געוועזען א גרויסער מאַן. ער האָט געהאַט א גייסט און א פאַרשטאַנד, וואָס בלויז גרויסע לייט באַ־זיצען. אין איינינגע פאַכען איז ער אפילו געוועזען גרעסער פון ערנסט׳ען, וועמעס גלייכען זאָגאר איך האָב קיינמאָל ניט באַ־גענענט.

זאָגאר איך האָב געפונען אָן ערלייכטערונג אין אונזער גע־ביטענעם ארט לעבען. אם ווענינגסטען, האָב איך זיך אויסגעדרעהט פון דעם אָרגאניזירטען חרם, אין וועלכען מיר האָבען זיך געפונען אין דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, זינט מיר האָבען ערוועקט די שנאה פון דער נייי־געבוירענער אליגארכיע. און דער איבערבייט איז ביי מיר אויך געווען א סאָרט ריזיקאלישע אונטערנעהמונג. און נאָך די גרעסטע פון אלע, ווייל עס איז געווען א ליעבעס־אונטערנעהמונג. דער פארלוסט פון אונזער פארמעגען האָט צו־געאיילט מיין חתונה, און איך בין געקומען אלס פרוי וואוינען אין פיער צימערען אויף פעלל־גאס אין דער סאַן פראנציסקאָ ני־דער־שטאָדט.

און דאָס איז געווען אלעס, וואָס איז אונז געבליבען. איך האָט ערנסט׳ען געמאכט זיך פיהלען גליקליך. איך בין אריינגע־טראָטען אין זיין שטורמדיגען לעבען, ניט ווי א נייער באאונרו־היגענדיגער פאקטאָר, נור ווי איינער, וואָס ברענגט רוה און פריע־דען. איך האָב איהם געגעבען רוה. דאָס איז געווען דער לוין פון מיין ליעבע צו איהם. דאָס איז געווען דער איינציגער אונפעהל־בארער צייכען, וואָס איך האָב קיינמאָל ניט פארפעהלט איהם צו געבען. צו ברענגען פארגעסענהייט, אָדער דעם גלאַנץ פון צופריע־דענהייט — אין זיינע מיעדע אויגען — מיט וואָס פאר א גרעסערע ברכה האָב איך געקענט געבענשט ווערען?

זיינע טייערע, מיעדע אויגען! ער האָט געארבייט שווערער פון אלע אנדערע מענשען, און זיין גאַנץ לעבען האָט ער געארבייט פאר אנדערע. דאָס איז געווען א ריכטיגע אָפּשאצונג פון זיין מענ־ליכקייט. ער איז געווען א מענשענפריינד און א ליעבהאָבער. און ער מיט זיין איינגעפונדעווועטען קאמפפס־גייסט, זיין אייזען־פעסטען קערפער און זיין אָדלער־גייסט איז דאָך געווען אזוי צארט און אנגענעהם מיט מיר, ווי א פּאָעט. ער איז געווען א פּאָעט. א זינגער אין זיינע טאטען. און זיין גאַנץ לעבען האָט ער געזונגען דאָס מענשליכע ליעד. און ער האָט עס געטאָן אוים ריינער ליעבע

צו מענשען, און פאר די מענשען האָט ער אוועקגעגעבען זיין לע־בען און איז געקרייציגט געוואָרען.

און דאָס אַלעס האָט ער געטאָן אָהן וועלכע עס איז האָפנונג פאר א צוקינפטיגע באלוינונג. אין זיין וועלט־אנשויאונג האָט קיין צוקינפטיגעס לעבען ניט עקזיסטירט. ער, וועלכער האָט ווירקליך געברענט מיט אונשטערבליכקייט, האָט אליין ניט געגלויבט אין זיין אייגענע אונשטערבליכקייט — אזוי פאראדאָקסיש איז ער געווען. ער, מיט אזא ברענענדען גייסט, איז געווען באהערשט פון דער קאַלטער פילאָזאָפיע, די מאטעריאַליסטישע לעהרע. איך פלעג איהם זיין דאגעגען, ווען איך האָב איהם געזאָגט, אז כ׳האָב געמאָסטען זיין אונשטערבליכקייט מיט די פליעגעל פון זיין נשמה, און אז איך וואָלט באדארפט איבערלעבען אונצעהליגע דורות אום צו קענען עס אָבמעסטען. ער פלעגט זיך צולאכען, און זיינע אָרעמס פלעגען מיך ארומכאפּען, און פלעגט מיך רופען זיין זיסע מעטאפיזיקערין; און דאָס מיעדקייט פלעגט פארשווינדען פון זיינע אויגען, און עס פלעגט אין זיי ארייננפליסען די גליקליכע ליעבעס־ליכט, וועלכעס אן און פאר זיך איז געווען א נייער און גענויער צייכען פון זיין אונשטערבליכקייט.

ער פלעגט מיך אויך רופען זיין דואליסטקע, (איינע וואָס באַ־שטעהט פון צוויי — איבערז.) און ער פעלגט ערקלעהרען, ווי קאַנט, באנוצענדיג זיך מיט׳ן שכל. האָט פארניכטעט דעם שכל, אום צו קענען דיענען צו גאָט. און ער האָט געצווינגען א פאראלעל צווישען מיר און איהם, און האָט מיך באשולדיגט אין דער זעלבער האנדלונג. און ווען איך האָב זיך ערקלעהרט שולדיג, נור איך האָב פארטיידיגט מיין האנדלונג אלס א העכסט שכל׳דיגע, האָט ער מיך צוגעדריקט נאָך שטארקער און האָט געלאכט טאקי נור ווי איינער פון גאָט׳ס ליעבהאָבערס קען לאכען. איך פלעג אָב־לייקענען, אז ירושה און אומשטענדען האָבען געקענט ערקלעהרען זיין אָריגינאַליטעט און געניוס, פונקט ווי די קאַלטע, טאפּענדע פינגער פון וויסענשאפט קענען כאפּען, אנאליזירען און קלאסיפי־צירען דעם סאמע עצם, וואָס שטעלט צוזאמען לעבען זעלבסט.

איך האָב געגלויבט, אַז דער רוים איז אַן ערשיינונג פון גאָט, און אַז די נשמה איז אַ פּראָדוקט פון גאָט׳ס כאַראַקטער זעלבסט; און ווען ער פלעגט מיך רופען זיין זיסע מעטאַפיזיקערין, האָב איך איהם גערופען מיין אונשטערבליכער מאַטעריאַליסט. און אַזוי האָבען מיר זיך געליעבט און געווען גליקליך; און איך האָב איהם געליעבט פאַר זיינע מאַטעריאַליסטישע אַנשויאונגען, ווייל ער האָט אויפגעטאָן אַזוי פיעל אַרבייט אויף דער וועלט, און געטאָן די אַרבייט אָהן אַ שום געדאַנק פון אַ גייסטיגען פאַר־דיענסט, און צוליעב זיין זעהר עניו׳דיגען גייסט, וועלכער האָט איהם צוריקגעהאַלטען פון שטאָלצקייט און אַ באַוואוסטזיין פון זיין קעניגליכען גייסט.

נור ער האָט יאָ געהאַט שטאָלץ. ווי אַזוי האָט ער געקאָנט זיין אַן אָדלער און ניט באַזיצען קיין שטאָלץ? זיין אַרגומענט איז געווען, אַז עס איז פיינער פאַר אַ שטאַרבענדיגען לעבענס־פּינטעל צו פיהלען געטליך, איידער פאַר אַ גאָט צו פיהלען געטליך; און דערפאַר האָט ער אַזוי הויך געשעצט וואָס ער פלעגט אָנרופען זיין שטערבליכקייט. ער פלעגט זעהר ליעב האָבען ציטירען אַ פראַגמענט פון אַ באַוואוסטער פּאָעמאַ. ער האָט קיינמאָל ניט געזעהן די גאַנצע פּאָעמאַ, און אַלע זיינע אַנשטרענגונגען אויסצו־געפינען דעם נאָמען פונ׳ם פאַרפאַסער זיינען געווען אומזיסט. איך גיב דאָ איבער דעם פראַגמענט, ניט בלויז, ווייל ער האָט עס אַזוי ליעב געהאַט, נור ווייל עס ציינט אין קורצען, וואָס פאַר אַ פּאַראַדאָקסישען גייסט ער האָט געהאַט, און זיין אייגענעם באַגריעף פון זיין גייסט. ווייל ווי אַזוי קען אַ מאַן, מיט אַזוי פיעל ברענענדע ליידענשאַפט, אַזוי ערהאַבען, אַזוי אַנגענעהם דעקלאַמירען דאָס פאָלגענדע און דאָך זיין שטערבליך, אַ שטיקעל אונדוויערענדיגע קראַפט, אַ פאָרמע, וואָס ווערט פאַרשוואונדען? אָט איז די פּאָעמאַ:

„פרייד איבער פרייד און געווינס איבער געווינס
זיינען מיינע באַשטימטע רעכט פון מיין געבורט.

און איך שריי אויס די לויב פון מיינע אומענדליכע טעג
צו דעם אָבקלינגענדען עכאָ ביים ברעג פון דער ערד.
כאָטש איך לייד אַלערליי מיתות, מיט וועלכע אַ מענש קען
שטאַרבען.
ביז צו דעם לעצטען סוף פון צייט,
האָב איך אָבער אויסגעלייידיגט מיין כוס פון ווענען
אין יעדען דור און קלימאַט —
דער שוים פון שטאָלץ, דער געשמאַק פון מאַכט.
די זיסקייט פון ווייבליכען געשלעכט!
איך ליידיג אויס דעם סאַמע אָבזאַץ אויף מיינע קניה,
ווייל, אָה, דער געטראַנק איז גוט;
איך טרינק צו לעבען, איך טרינק צו טוידט,
און סמאַקע מיינע ליפּען מיט געזאַנג,
ווייל ווען איך שטאַרב, וועט אַנאַנדער „איך" טרינקען פון
דעם זעלבען געטראַנק.

„דער מענש, וואָס דו האָסט פאַרטריבען פון גן עדן,
בין איך דאָס געוועזן, מיין גאָט, דאָס בין איך געוועזן.
און איך וועל דאָרטען זיין, ווען די ערד און לופט
וועלען אָבגעריסען ווערען פונ'ם ים ביז'ן הימעל,
ווייל עס איז מיין וועלט, מיין פּראַכטפולע וועלט,
די וועלט פון מיינע טייערסטע יסורים,
פונ'ם ערשטען שוואַכען געשריי פונ'ם ניי־געבוירענעם,
ביז צו דער קוועלונג פון פרויען־גסיסה.

„איבערפילט מיט'ן פולם פון אַ נאָך ניט געבוירענע ראַסע,
צוריסען פון אַ וועלט־גרויסען פאַרלאַנגען
מיין שטאַרקער שטראָם פון ווילד, יונג בלוט
וואָלט געקענט דערטרינקען זאָגאַר דאָס פייער פון גיהנם.
איך בין מאַן, מאַן, מאַן, פון מיין צוואָוועהטאָגטען פליישׁ

ביז צום שטויב פון מיין ערדישען ציעל,
פון דער אומעטיגקייט פון דער טראָגעידיגער מוטער
ביז צום גלאַנץ פון מיין נאַקעטער נשמה.
ביין פון מיין ביין און פלייש פון מיין פלייש,
די גאַנצע וועלט שפּרינגט אויף, ווען איך וויל,
און דער ניט־געשטילטער דורשט פון אַ פאַרשאָלטענעם גן־עדן
זאָל בראָנעווען די ערד איבער געגוג.
אַלמעכטיגער גאָט, ווען איך ליידיג אוים דעם לעבענס־כוס
פון אַלע זיינע רעגענבויגען גלאַנצען,
וועט די אונגליקליכע פּלאָג פון דער אייביגער נאַכט
ניט זיין צו לאַנג פאַר מיינע חלומות.

„דער מאַן, וואָס דו האָסט פאַרטריבען פון גן־עדן,
בין איך דאָס געווען, מיין גאָט, דאָס בין איך געווען,
און איך וועל דאָרט זיין, ווען די ערד און לופט
וועלען אָבגעריסען ווערען פונ׳ם ים ביז׳ן הימעל;
ווייל עס איז מיין וועלט, מיין פּראַכטפולע וועלט,
די וועלט פון מיינע טייערע פאַרגעניגענס,
פון דעם שיינענדען גלאַנץ פון נאָרדליכען שטראָם
ביז צו דער טונקעלהייט פון מיין אייגענער ליעבע־נאַכט.״

ערנסט האָט אימער זיך איבערגעאַרבייט. זיין וואונדערבאַרער קערפּער־געבוי האָט איהם אויפגעהאַלטען; נור זאָגאַר זיין מעכטיגער געבוי האָט ניט געקאָנט צוריק האַלטען דעם מיעדען בליק פון זיינע אויגען. זיינע ליעבע, מיעדע אויגען! ער איז קיינמאָל ניט געשלאָפען מעהר ווי פיער און אַ האַלב שטונדען אַ נאַכט; דאָך האָט ער קיינמאָל ניט געפינען גענוג צייט צו טאָן אין גאַנצען די אַרבייט, וואָס ער האָט געוואָלט טאָן. ער האָט קיינמאָל ניט אויפגעגעבען זיין פּראָפּאַגאַנדאַ־טעטיגקייט, און איז געווען אַנגאַזשירט צו געבען לעקטשורס צו אַרבייטער־אָרגאַניזאַציאָנען

פאַר מאָנאַטען. דאַן איז געקומען דער קאַמפּיין (דער פּאָליטישער וואַהל־קאַמפּף — איבערז.) ער האָט געטאָן געגוג אַרבייט אין דעם אַליין. מיט דער אונטערדריקונג פון די סאָציאַליסטישע פאַרלאַג־הייזער האָבען זיינע קליינע האָנאָראַרען גאָר אויפגע־הערט, און ער האָט זיך געמאַטערט צו מאַכען אַ לעבען, ווייל ער האָט געמוזט פאַרדיענען צום לעבען אַ חוץ אַלע זיינע איבעריגע אַרבייטען. ער האָט איבערזעצט זעהר פיעל וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע אַרטיקלען פאַר די זשורנאַלען; און אַהיים קו־מענדיג שפּעט ביי־נאַכט, אויסגעמאַטערט פון׳ם קאַמפּיין אָנ־שטרענגונגען, פלעגט ער פאַרזונקען ווערען אין אַ מאַסע אַרבייט, איבערזעצענדיג און אַרבייטענדיג שווער ביז פאַר־טאָג. און אַ חוץ דעם אַלעמען, האָט ער דאָך אָנגעהאַלטען זיין שטודיום. ביז צום טאָג פון זיין טוידט האָט ער אָנגעהאַלטען זיין שטודיום, און ער האָט וואונדערבאַר פלייסיג שטודירט.

און דאָך האָט ער געפונען צייט צו ליעבען און מאַכען מיך גליקליך. נור דאָס איז ערדייכט געוואָרען דורך מיין ענדערען מיין אַרט לעבען אויף זיינעם. איך האָב אויסגעלערנט סטענאָגראַפיע און שרייבען אויפ׳ן שרייב־מאַשין און בין געוואָרען זיין סעקרע־טאַר. ער פלעגט באַשטעטיגען, אַז איך האָב פאַרלייכטערט זיין אַרבייט אויף אַ העלפט. און אַזוי האָב איך זיך אויסגעלערנט צו פאַרשטעהן זיין אַרבייט. אונזערע אינטערעסען זיינען געוואָ־רען געגענזייטיג און מיר האָבען געאַרבייט צוזאַמען און געשטיפט צוזאַמען.

און דאַן זיינען געווען אונזערע זיסע, גע׳גנב׳עטע מינוטען אין מיטען פון אונזער אַרבייט — בלויז אַ וואָרט, אַ לאַשטשע, אָדער אַ בליק פון ליעבע־ליכט; און אונזערע מאָמענטען זיינען געווען מעהר אנגענעהמענער, ווייל זיי זיינען געווען גע׳גנב׳עט, ווייל מיר האָבען געלעבט אין די הויכע פעלצער, וואו די לופט איז שאַרף און פינקלענד, וואו די אַרבייט פאַר דער מענשהייט ווערט געטאָן, און וואו שמוץ און עגאָאיזמוס האָט קיינמאָל ניט

אַרייננעטראָטען. מיר האָבען ליעב געהאַט די ליעבע, און אונזער ליעבע איז קיינמאָל ניט פארשמירט געוואָרען פון עטוואָס, וואָס איז ניט געווען די סאַמע בעסטע. און דאָס בלייבט איבער פון דעם אַלעמען: איך האָב ניט געהאַט קיין נידערפאַל. איך האָב איהם געגעבען רוה — ער, וועלכער האָט געאַרבייט אַזוי שווער פאַר אַנדערע, מיין טייערער, מיעד־אויגינער גלויבינגער אין שטערב־ליכקייט.

צוועלפטער קאפּיטעל

דער בישאָפּ

עס איז שוין געווען נאָך מיין חתונה ווען איך האָב זיך צו־פעליג באַגעגענט מיט בישאָפּ מאָרהויז. נור איך מוז איבערגעבען די פּאַסירונגען אין זייערע ריכטיגע פאָלגען. נאָך זיין אויסברוך ביי דער י. פּ. ה. קאָנווענשאָן, האָט דער בישאָפּ, זייענדיג אַ גוטע נשמה, זיך געלאָזט איינרעדען פון זיינע פריינד, וועלכע האָבען איהם צוגעדריקט, און ער איז אוועקגעפאָהרען אויף איני־גע וואָכען זיך אָברוהען. נור ער האָט זיך אומגעקעהרט מיט אַ נאָך פעסטערען באַשלוס צו פּרעדיגען די שליחות פון דער קירך. צום גרויסען שטוינען פון זיין געמיינדע, איז זיין ערשטע פּרעדיגונג געווען כמעט עהנליך צו דער רעדע, וואָס ער האָט גע־האַלטען ביי דער קאָנווענשאָן. ווידער אַ מאָל האָט ער געזאָגט, און געגעבען איינצעלהייטען, אז די קירך האָט אוועקגעוואַנדערט פונ׳ם מייסטער׳ס לעהרען און אז מאַמאָן האָט פאַרנומען דעם פּלאַץ פון קריסטוס.

און דער רעזולטאַט איז געווען, דאָס מען האָט איהם, ווילענ־דיג אָדער ניט ווילענדיג, אוועקגעפיהרט אין אַ פּריוואַטען אַנ־שטאַלט פאַר גייסטיגע קראַנקהייטען, און אין די צייטונגען זיינען ערשיענען ריהרענדע באַשרייבונגען פון זיין גייסטיגע קראַנק־הייט און פון דער ערהאַבענהייט פון זיין כאַראַקטער. ער איז געהאַלטען געוואָרען אַ געפאַנגענער אין דעם סאַניטאַריום. איך בין געגאַנגען אהין אונצעהליגע מאָל, נור מען האָט מיך ניט צו־געלאָזט צו איהם; און איך בין שרעקליך געריהרט געוואָרען פון דער טראַגעדיע פון אַ קלוגען, נאָרמאַלען, הייליגען מאַן, וואָס

ווערט דערקוועטשט פון דער ברוטאַלער געזעלשאַפט, ווייל דער בישאָפ איז געווען קלוג, אידעאַל און נאָבעל. ווי ערנסט פלעגט זאָגען, דער גאַנצער חסרון זיינער איז געווען, וואָס ער האָט גע־האַט אונריכטיגע ביאָלאָגישע און סאָציאָלאָגישע אידעען, און צוליעב דיזע אונריכטיגע אידעען זיינע האָט ער זיך גענומען פאַרריכטען די אַלע זאַכען ניט אויף אַ ריכטיגען אופן.

וואָס מיך האָט געשראָקען אַם מעהרסטען, איז געווען דעם בישאָפ׳ס הילפלאָזיגקייט. אויב ער וואָלט זיך איינגעשפּאַרט פאַר׳ן אמת, ווי ער האָט איהם געזעהן, דאַן פאַרבלייבט ער אויף זיין גאַנץ לעבען אין אַ משוגעים־אַבטיילונג. און ער וואָלט גאָרניט געקאָנט טאָן. זיין געלד, זיין קולטור, זיין שטעלע וואָלט איהם ניט געקאָנט ראַטעווען. זיינע מיינונגען זיינען געפעהרליך פאַר דער געזעלשאַפט און די געזעלשאַפט האָט ניט געקאָנט באַגרייפען, אַז אַזעלכע געפעהרליכע אידעען האָבען געקאָנט זיין אַ פּראָ־דוקט פון אַ קלוגען פאַרשטאַנד, אָדער, אַם וועניגסטענס, מיר צייגט זיך אויס, אַז דאָס איז געווען דער געזעלשאַפט׳ס שטעלונג אין דיזען הינזיכט.

נור דער בישאָפ, כאָטש ער האָט געהאַט אַן עדלען און נאָבעלען גייסט, איז ער געווען פון דעסטוועגען כיטרע גענוג. ער האָט באַגריפען זיין געפעהרליכע לאַגע גאַנץ קלאָר. ער האָט געזעהן, אַז ער איז געפאַנגען געוואָרען אין נעץ, און ער האָט געפּרופט זיך אַרויסצודרעהען. ניט צולאָזענדיג צו איהם קיין הילף פון זיינע פריינד, ווי איך, ערנסט, אָדער מיין פאָטער וואָל־טען איהם געקאָנט געבען, האָט ער געמוזט אַליין אָנפיהרען דעם קאַמפף. און אין דער אַרויפגעצוואונגענער איינזאַמקייט פון דעם סאַניטאַריום איז ער געזונד געוואָרען. ער איז ווידער קלוג גע־וואָרען. זיינע אויגען האָבען אויפגעהערט צו זעהן די אַלע פאַנ־טאַזיעס; זיינע געהירען זיינען אויסגעלייטערט געוואָרען פונ׳ם איינפאַל, אַז עס איז די פליכט פון דער געזעלשאַפט צו שפּייזען דעם מייסטער׳ס שעפעלעך.

ווי איך האָב געזאָגט, ער איז געוואָרען געזונד. און די צייַ־

טונגען, די קירך־מענשען האבען באגריסט זיין צוריק־קומען מיט פרייד. איך בין איינמאל געגאנגען צו זיין קירך. די דרשה זיי־נע איז געווען פונ'ם זעלביגען סארט, וואס ער פלעגט זיי געבען לאנג צוריק איידער ער האט גאר געזעהן זיינע פאנטאזיעס. איך בין געווען ענטטוישט, געערגערט. האט איהם די געזעלשאפט ארויסגעשלאגען אלעס פון קאפ? איז ער געווארען א פייגלינג? האבען זיי איהם אנגעשראקען און איהם געבראכט צו חרטה? אדער איז די אנשטרענגונג געווען צופיעל פאר איהם, און ער האט הכנעה'דיג באשלאסען זיך אונטערצוגעבען צו דער עקזיסטי־רענדער ארדנונג?

איך האב איהם באזוכט אין זיין פראכטפאלער היים. ער איז געווען שרעקליך געביטען. ער איז געווען אויסגעמאגערט, און איך האב באמערקט קנייטשען אויף זיין פנים, וועלכע איך האב פריהער ניט געזעהן. מען האט געקענט זעהן, אז מיין וויזיט איז איהם ניט געווען זעהר אנגענעהם. ער האט נערוועז געצופט זיין ארבעל, בעת מיר האבען גערעדט; און זיינע אויגען זיינען געווען אונרוהיג, קוקענדיג איבעראל, נור ענטזאגענדיג זיך צו קוקען מיר אין די אויגען אריין. ער האט אויסגעקוקט צו זיין פארטראכט איבער עפעס אנדעריש, און ער האט זיך אלע מאל מאדנע אבגעשטעלט אין מיטען שמועס, ער האט אפט פלוצים גע־ביטען דעם ענין, וועגען וועלכען מיר האבען גערעדט, און ער האט זיך אין גאנצען זעהר מישונה'דיג באנומען. זאל דאס זיין דער רוהיגער, פעסטער און געטליכער מאן, וועלכען איך האב געקאנט, מיט זיינע ריינע, קלארע אויגען, און זיין פעסטע בליק? ער איז מיסבאהאנדעלט געווארען; ער איז נידערגעשלאגען געווארען און פון שרעק איז ער געווארען אונטערטעניג. זיין נשמה איז געווען צו צארט. זי איז ניט געווען מעכטיג גענוג אויסצושטעהן געגען דיזע ארגאניזירטע וועלף־באנדע פון דער גע־זעלשאפט.

איך האב זיך געפיהלט טרויעריג, אוינאויסדריקליך טרויעריג. ער האט גערעדט צווייטייטיג, און ער האט זיך אזוי געשראקען

פאַר דעם, וואָס איך וואָלט געוואָלט איהם פרעגען, אַז מיין הארץ האָט מיר ניט דערלאָזט איהם איבערצופרעגען. ער האָט גערעדט וועגען זיין קראַנקהייט, און ער האָט גערעדט אָהן אַ שום צוזאַמענהאַנג וועגען דער קירך, וועגען דער פאַררכטונג פונ'ם אָרגעל און וועגען קליינינקע צדקות. און ער האָט אויסגעקוקט אַזוי צופריעדען מיט מיין אַוועקגעהן, אַז איך וואָלט זיך שטאַרק צולאַכט, ווען מיין הארץ וואָלט מיר ניט געווען צוריסען ווערען אויף שטיקער אויס רחמנות צו איהם.

אָרימער העלד! אויב איך וואָלט עס נור געוואוסט! ער האָט געקעמפפט ווי אַ ריעז, און איך האָב זיך עס גאָר ניט אָנגעשטויסען. אַליין. איינער אַליין, צווישען מיליאָנען פון זיינע מיטמענשען האָט ער געקעמפפט זיין קאַמפף. צוריסען און צואַוועהטאָגט פון זיינע ליידען אינ'ם משוגעים־אַנשטאַלט און זיין טרייהייט צו אמת און גערעכטיגקייט, האָט ער זיך פעסטגעהאַלטען ביים אמת און יושר; נור ער איז געווען אַזוי עלענד, אַז ער האָט זאָגאַר ניט געוואַגט מיר צו גלויבען. ער האָט אויסגעלערענט גוט — צו גוט.

נור עס האָט ניט לאַנג גענומען פאַר מיר עס אויסצוגעפינען. מיט אַמאָל איז דער בישאָפ פאַרשוואונדען געוואָרען. ער האָט קיינעם ניט געזאָגט, אַז ער פאָהרט אַוועק; און אַז עטליכע טעג זיינען פאַראיבער און ער איז ניט צוריק געקומען, האָבען פיעל פאַרשפרייט אַ קלאַנג, אַז ער האָט זיך גענומען דאָס לעבען דורך אַן אָנפאַל פון משוגעת. נור קיינער האָט דאָס ניט גענלויבט, ווען מען האָט אויסגעפונען, אַז ער האָט צוערשט פאַרקויפט אַלעס, וואָס ער האָט פאַרמאָגט — זיין פּאַלאַץ אין שטאָדט, זיין זומערוואוינונג אין מענלאָ־פּאַרק, זיינע געמאָהלטע בילדער און זאַמלונגען, און זאָגאַר זיין באַליעבטע ביבליאָטעק. עס איז געווען גאַנץ קלאָר, אַז ער האָט צונויפגעזאַמעלט זיין גאַנץ פאַרמעגען איידער ער איז פאַרשוואונדען.

דאָס האָט פּאַסירט, ווען דער אונגליק האָט אונז געטראָפען אין אונזערע אייגענע אַנגעלעגענהייטען; און ביז וואַנען מיר

האָבען זיך איינגעאָרדענט אין אונזער נייער היים, האָבען מיר זאָגאר קיין צייט ניט געהאט צו טראַכטען וועגען בישאָפּ. און דאן איז אונז אַלעס קלאָר געוואָרען. איינמאָל פריה אין אָבענד, עס איז נאָך ווירקליך געווען בין השמשות, בין איך אריבערגעלאָפען די גאַס צו קויפען פלייש פאר ערנסט׳ס אבענד־מאָהלצייט.

פונקט איג׳ם מאָמענט, וואָס איך בין ארויסגעקומען פונ׳ם פלאַץ, וואו איך האָב געקויפט דאָס פלייש, איז א מאַן ארויסגעקומען פון דעם שפייז־געוועלב וואָס איז געווען דערביי. א מאָדנער געפיהל פון פאמיליאריטעט מיט דיזען מאַן האָט מיך געמאַכט זיך ארומצוקוקען נאָך א מאָל, נור דער מאַן האָט זיך אומגעדרעהט און איז אוועק מיט שנעלע טריט. עס איז געווען עטוואָס אין דער משופּע׳דיגקייט פון זיינע אַקסלען און די זילבערנע האָר פון זיין קאָלנער און זיין ווייכען הוט, וואָס ער האָט געטראָגען, וואָס האָט ערוועקט אין מיר אונבאשטימטע עראינערונגען. אָנשטאָט איבער־צוגעהן די גאַס, האָב איך זיך נאָכגעיאָגט נאָך דעם מאַן. איך האָב געמאַכט שנעלערע טריט, פּרובירענדיג ניט צו טראַכטען די געדאַנקען, וואָס האָבען זיך פאַרמירט אין מיין מח. ניין, עס איז געווען אונמעגליך. עס איז ניט מעגליך געווען — ניט אין די אָפּגעקראָכענע אויבער־הויזען, וועלכע זיינען צו־לאַנג און עס הענ־גען פון זיי ארוים פעדים.

איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, געלאַכט פון מיר אליין, און כמעט אויפגעגעבען דעם געיעג נאָך איהם, נור די פאמיליאריטעט מיט זיינע אַקסלען און די זילבערנע האָר! און ווידער האָב איך זיך נאָכגעאיילט נאָך איהם. ווען איך בין איהם פארבייגעגאַנגען, האָב איך געוואָרפען א שנעלען בליק אין איהם; דאן האָב איך זיך שנעל אומגעדרעהט און איך בין געשטאַנען פנים אל פנים מיט׳ן — בישאָפּ.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט מיט דער זעלבער פּלוצלינגקייט, און האָט ברייט אויפגעעפענט זיין מויל. א גרויסע פּאַפּיר־בייטעל, וואָס ער האָט געהאַלטען אויף זיין רעכטער האַנד, איז ארונטער־געפאַלען אויף דער ערד. דער בייטעל האָט געפּלאַצט, און ארום

זיינע און מיינע פיס האָבען זיך געקייקעלט קארטאָפעל. ער האָט געקוקט אויף מיר פארוואונדערט און מיט שרעק, דאן האָט עס אויסגעקוקט, ווי ער ווערט איינגעזונקען. זיינע אקסלען זיינען ארונטערגעפאלען פון דערשלאָגענקייט, און ער האָט ארויסגעלאָזט א טיעפען זיפץ.

איך האָב איהם געררייכט מיין האנד. ער האָט איהר אָנ־געגריפען מיט זיינער, וועלכע איז געווען קאלט און קלעפעדיג. ער האָט זיך אויסגערייניגט זיין האלז אויס פארלעגענהייט, און איך האָב געקענט זעהן דעם שוויס ארויסשפארענדיג אויף זיין שטערען. עס איז גאנץ קלאָר, אז ער האָט זיך שטארק איבער־געשראָקען.

—די קארטאָפעל — האָט ער שוואך געמורמעלט — זיי זיינען זעהר קאָסטבאר.

מירביידע האָבען זיי אויפגעהובען און זיי צוריקגעלעגט אינ׳ם צוריסענעם פאפירענעם בייטעל, וועלכען ער האָט יעצט זעהר פאר־זיכטיג געהאלטען אין זיין האנד. איך האָב געפרובירט איהם זאָגען, ווי עס האָט מיך געפרעהט, וואָס איך האָב איהם באגעגענט און אז ער מוז גלייך געהן מיט מיר צו אונזער היים.

— מיין פאָטער וועט זיך ווירקליך פרעהען אייך צו זעהן — האָב איך געזאָגט. — מיר וואוינען בלויז א קורץ שטיקעל וועג פון דאנען.

— איך קען ניט — האָט ער געזאָגט — איך מוז געהן. א גוטע נאכט.

ער האָט זיך ארומגעקוקט א צושראָקענער, אזוי ווי ער וואָלט מורא געהאט, אז מען זאָל איהם ניט דערזעהן. און ער האָט זיך געלאָזט אוועקגעהן.

— זאָגט מיר, וואו איהר וואוינט, און איך וועל קומען שפע־טער — האָט ער געזאָגט, ווען ער האָט געזעהן, אז איך בין איהם נאָכגעגאנגען, און אז איך האָב געהאט בדעה איהם ניט אָפצולאָזען נאָכדעם ווי איך האָב איהם שוין אויסגעפונען.

— ניין — האָב איך פעסט געענטפערט — איהר מוזט יעצט געהן מיט מיר.

ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף די קאַרטאָפעל, אייניגע פון וועל־כע האָבען זיך אַרויסגעשאָטען אויף זיין אָרעם, און אויף די קליינע בינטלעך, וואָס זיינען געלעגען אויף זיין צווייטען אָרעם.

— עס איז ווירקליך אוממעגליך — האָט ער געזאָגט — פאַר־צייהט מיין אונהעפליכקייט. אז איהר וואָלט געוואוסט...

ער האָט אויסגעזעהן ווי ער האלט ביים פאַרלירען זיך, נור אין אַ מאָמענט האָט ער זיך ווידער קאָנטראָלירט.

— אַ חוץ די שפּייזען, — האָט ער ווידער געזאָגט, — איז עס אַ זעהר טרויעריגער פאַל. עס איז שרעקליך. זי איז אַן אַלטע פרוי. איך מוז עס איהר אַלעס גלייך צוטראָגען. זי ליידט שרעקליך. איך מוז גלייך געהן אהין. דאַן וועל איך קומען, איך גיב אייך מיין וואָרט.

— לאָזט מיך געהן מיט אייך — האָב איך וואָלונטירט. — לאָמיר זיך צואיילען.

אַ דאַנק דעם בישאָפּ, האָב איך אויסגעפונען עטוואָס וועגען מיין אייגענער נאכבארשאפט. מיר האָט זיך קיינמאָל ניט פאָרגע־שטעלט, אַז אַזאַ אָרימקייט און נויט געפינט זיך דאָ. נאַטירליך, דאָס איז אַלעס געווען, ווייל איך האָב זיך ניט אָפּגעגעבען מיט צדקה. איך האָב זיך איבערצייגט, אַז ערנסט האָט געהאַט רעכט, ווען ער האָט חוזק געמאַכט פון צדקה, אָנרופענדיג עס אַ פלאַסטער צו אַן אייטערענדער וואונד. שניידט עס אויס — פלעגט זיין זיין רפואה; גיט דעם ארבייטער, וואָס ער פּראָדוצירט; פּענ־סיאָנירט פונקט ווי די סאָלדאַטען, די, וואָס ערטערען זיך, בכבוד אַרבייטענדיג. און מיר וועלען ניט דאַרפען האָבען קיין צדקה. זייענ־דיג איבערצייגט אין דער ריכטיגקייט פון דעם, האָב איך געאַרבייט מיט איהם צוזאַמען פאַר דער רעוואָלוציע, און איך האָב ניט אויס־געבראַכט מיין ענערגיע, צו פאַרלייכטערען די געזעלשאַפטליכע איב־לען, וואָס זיינען אימער צו אַרויסגעקומען פון דער געזעלשאפט׳ס אונגערעכטיגקייט און געמיינהייט.

איך בין נאָכגעגאַנגען דעם בישאָפּ אין אַ קליין צימער, צעהן ביז צוועלף פוס די גרויס, אין אַן אונטערשטען טענעמענט־הויז. און דאָרטען האָבען מיר געפונען אַן אַלטע, קליינינקע דייטשע פרוי — פיער און זעכציג יאָהר אַלט — האָט מיר דער בישאָפּ געזאָגט. זי האָט זיך שטאַרק פאַרוואונדערט, ווען זי האָט מיך דערזעהן, נור זי האָט אונז פריינדליך באַגריסט און האָט ניט אויפגעהערט נייהען אַ פּאָר מענערשע הויזען, וועלכע זי האָט געהאַלטען אויף איהרע קניה. נעבען איהר, אויף דער פּאָדלאָגע, איז געלעגען אַ גאַנצער הויפען הויזען. דער בישאָפּ האָט אויסגעפונען, אַז זי האָט ניט געהאַט קיין קוילען אָדער שפּענדלעך און ער איז אַרויסגעגאַנגען איינקויפען די זאַכען.

איך האָב אויפגעהויבען אַ פּאָר הויזען און באַטראַכט איהר אַרבייט.

— זעקס סענט, גנעדיגע פרוי — האָט זי געזאָגט, שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ, בעת זי האָט גענייהט. זי האָט גענייהט זעהר לאַנגזאַם, נור זי האָט ניט אויפגעהערט נייהען זאָגאַר פאַר אַ מינוט. עס האָט אויסגעוויזען, ווי דאָס וואָרט „נייהען“ האָט געהערשט איבער איהר.

— פאַר דיזער גאַנצער אַרבייט? — האָב איך געפרעגט — איז דאָס אַלעס, וואָס זיי צאָהלען? ווי לאַנג נעהמט עס אייך?

— יאַ — האָט זי געענטפערט. — דאָס איז אַלעס, וואָס זיי צאָהלען. צוויי שטונדען אַרבייט אויף יעדע פּאָר.

— אָבער דער בעל־הבית וויים דאָס ניט — האָט זי שנעל צוגעלעגט, אַרויסצייגענדיג איהר מורא פון אַריינשלעפּען איהם אין אַ צרה. — איך אַרבייט זעהר לאַנגזאַם. איך האָב רהומאַטיזם אין מיינע הענד. מיידלעך אַרבייטען שנעלער. זיי ענדיגען אויס אַ פּאָר הויזען אין אַ העלפט —צייט. דער בעל־הבית איז זעהר גוט צו מיר. ער לאָזט מיך נעהמען די אַרבייט אַהיים, ווייל איך בין אַלט און דער טומעל פון די מאַשינען האַקט מיר אין קאָפּ. אויב ניט צוליעב זיין פריינדליכקייט, וואָלט איך אויסגעגאַנגען פון הונגער.

— יאָ, מענשען, וואָס ארבייטען אין שאָפּ, קריגען אכט סענט פאר א פּאָר. אָבער וואָס קען איך טהאָן? עס איז ניטאָ גענוג ארבייט אפילו פאר די יונגע. די אַלטע האָבען גאָר קיין שאַנס ניט. אָפט קריג איך בלויז איין פּאָר א טאָג. היינט געראָדע האָט זיך געמאכט, וואָס איך האָב געקראָגען אכט פּאָר צו ענדיגען ביז נאכט.

איך האָב איהר געפרעגט וויפיעל שטונדען א טאָג זי ארבייט, און זי האָט געענטפערט, אז עס ווענדט זיך נאָכ'ן סעזאָן.

— אין זומער־צייט, ווען דער בעל־הבית קריגט אָרדערס צו מאכען שנעל, ארבייט איך פון פינף אין דער פריה ביז ניין ביי־נאכט. נור ווינטער־צייט איז צו קאַלט. די הענד זיינען שטייף און זיי וואַרימען זיך ניט אָן אזוי שנעל. דאַן מוז איך ארבייטען שפּעטער — ביז נאָך האַלבע נאכט אויך אמאָל.

— יאָ, עס איז געווען א שלעכטער זומער, די שלעכטע צייטען. נאָט מוז אודאי זיין אין כעס. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס דער בעל־הבית האָט מיר געגעבען ארבייט היינטיגע וואָך. עס איז בעסער, עס איז ניטאָ פיעל צו עסען, ווען מען ארבייט ניט. איך בין שוין געוואוינט דערצו. איך האָב גענעהט מיין גאנץ לעבען, אין דייטשלאַנד און דאָ, אין סאַן־פראַנציסקאָ — דריי און דרייסיג יאָהר.

—אז איך בין זיכער מיט מיין דירה־געלד, איז מיר שוין אַלעס רעכט. ער רעכענט בלויז דריי דאָלאר פאר דיזען צימער. דאָס איז זעהר ביליג. נור עס איז ניט אזוי לייכט צונויפצוקריגען דריי דאָלאר יעדען מאָנאט.

זי האָט אויפגעהערט רעדען, און, שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, האָט זי פאָרטגעזעצט איהר ארבייט.

— איהר מוזט זיין זעהר פאָרזיכטיג, ווי איהר ברענגט אויס אייערע פאַרדיענסטען — האָב איך איהר געגעבען אָנצוהערען.

זי האָט עס באשטעטיגט מיט א שאָקעל מיט'ן קאָפּ.

— נאָכ'ן אָפּצאָהלען דאָס דירה־געלד איז שוין ניט אזוי שלעכט. נו, נאַטירליך, קיין פלייש קען איך מיר ניט פארגינען, און

איך האָב ניט קיין מילך צו טרינקען מיט דער קאַפּע, נור איך האָב אימער־צו א מאָהלצייט א טאָג, און גאַנץ אָפט צוויי א טאָג.

די לעצטע באמערקונג האָט זי געמאַכט מיט שטאָלץ. איהרע ווערטער האָבען געקלונגען מיט נצחון. נור אין דער שטילקייט, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט, האָב איך באמערקט דעם אומעט אין איהרע פּייכטע אויגען. דער בליק אין איהרע אויגען האָט אויס־געקוקט צו זיין ווייט, ווייט אוועק. זי האָט אויסגעריבען איהרע אויגען. עס האָט איהר געשטערט אין איהר נייהען.

— ניין, דער הונגער מאַכט ניט מיין הארץ וועה טהאָן — האָט זי ערקלערט. — מען קען געוואוינט ווערען צו הונגער. דאָס וויין איך פאַר מיין קינד. די מאשין האָט זי דער׳הרג׳עט. אמת איז, זי האָט געארבייט שווער, נור איך קען עס ניט פארשטעהען. זי איז געוועזען א שטאַרקע. און זי איז געוועזען יונג — בלויז פערציג; און זי האָט בלויז געארבייט דרייסיג יאָהר. עס איז אויך אמת, זי האָט אָנגעפאַנגען ווען זי איז געוועזען יונג; נור מיין מאַן איז געשטאָרבען. דער קעסעל פון דער פאבריק האָט געפּלאַצט. און וואָס האָבען מיר געקענט טהאָן? זי איז געוועזען בלויז צעהן יאָהר אַלט, אָבער זי איז געוועזען שטאַרק. נור די מאשין האָט איהר דער׳הרג׳עט. יא, די מאשין האָט עס געטהאָן. די מאשין האָט איהר גע׳הרג׳עט. און זי איז געוועזען די שנעלסטע ארבייטערין אין פאבריק. איך האָב אָפט איבערגעטראַכט וועגען דעם, און איך ווייס. אָט דערפאַר קען איך יעצט אין שאַפּ ניט ארבייטען. די מאשין פאַרדולט מיר דעם קאָפּ. איך הער די מאשין אימער־צו זאָגענדיג: איך האָב עס געטהאָן, איך האָב עס געטהאָן. און די מאשין זאָגט עס דעם גאַנצען טאָג. און דאַן טראַכט איך וועגען מיין טאָכטער, און איך קען ניט ארבייטען.

די פייכטקייט האָט זיך ווידער געוויזען אין איהרע אַלטע אויגען און זי האָט געמוזט אויסווישען די אויגען איידער זי האָט געקענט אָנגעהן מיט איהר ארבייט.

איך האָב געהערט דעם בישאָפּ ארויפקומען די טרעפּ און איך

האָב געעפענט די טיר פאַר איהם. וואָס פאַר ספּעקטאַקעל! ער האָט געטראָגען אַ האַלבען זאַק קויהלען אויף זיין פּלייצע, און אויף די קויהלען זיינען געלעגען די שפּענדלעך. דער קויהלען־שטויב האָט פאַרדעקט זיין פּנים, און דער שוויים האָט געראָנען פון זיין גרויסער אָנשטרענגונג. ער האָט אַראָפּגעוואָרפען זיין משא אין ווינקעל לעבען אויווען און האָט זיך אָפּגעווישט זיין פּנים מיט אַ האַנדטיכעל. איך האָב מיינע חושים קוים געקאָנט גלויבען. דער בישאָפּ, שוואַרץ, ווי אַ קוילען־טרעגער אָנגעטהאָן אין אַן אַרבייטער׳ס ביליגע העמד (דאָס אויבערשטע קנעפּעל אָפּגעריסען) און אין אויבער־הויזען! דאָס איז נאָך געווען אונפּאַסענדער פון אַלעס — די אויבער־הויזען אויסגעריבען אונטען, און אַרומגעגאַרטעלט אַרום די לענדען מיט אַ לעדערנעם רימען פּונקט ווי די פּראָסטע אַרבייטער טראָגען.

כאָטש דעם בישאָפּ איז געוועזען ווארים גענוג, זיינען אָבער דער אָרימער פרוי׳ס געשוואָלענע הענד געווען געקרעמפּפט פון קעלט; און איידער מיר זיינען אַוועקגעגאַנגען, האָט דער בישאָפּ איינגעהייצט דעם אויווען, ווייל איך האָב אָפּגעשיילט די קאַרטאָפעל און האָב זיי אַרויפגעשטעלט קאָכען. איך האָב מיט דער צייט אויסגעפונען, אַז עס זיינען געווען פיעל עהנליכע פעלע, און פיעל נאָך ערגערע, באַהאַלטען אין דיזע שווידערליכע טענעמענט־הייזער פון מיין נאַכבאַרשאַפט.

ווען מיר זיינען אַהיים געגאַנגען, האָבען מיר געפונען ערנסט׳ן שטאַרק אונרוהיג איבער מיין אַבוועזענהייט. נאָך דער ערשטער איבערראַשונג, האָט דער בישאָפּ זיך באַקוועם אַוועקגעזעצט אויף אַ שטוהל, האָט אויסגעצויגען זיינע פיס, און האָט אַ זיפץ געטהאָן. קענטיג, די באַקוועמליכקייט איז איהם געווען העכסט אַנגענעהם. מיר זיינען געווען די ערשטע פון אַלע זיינע פריינד, וואָס ער האָט באַגעגענט זינט ער איז פאַרשוואונדען געוואָרען האָט ער אונז געזאָגט; און דורך די עטליכע וואָכען, וואָס זיינען פאַראיבער, האָט ער געמוזט שרעקליך ליידען פון איינזאַמקייט. ער האָט אונז דערצעהלט זעהר פיעל, נור דאָס מעהרסטע, וואָס ער האָט אונז געזאָגט,

איז געווען זיין פאַרגעניגען, וואָס ער האָט געהאַט פון זיין אָפּהיטען דעם מייסטער׳ס באַפעהל.

— ווייל בלויז יעצט — האָט ער געזאָגט — שפּייז איך זיינע שעפּעלעך, און איך האָב אויסגעפונען אַ גרויסען אמת. די נשמה קען ניט דערגרייכט און אויסגעבעסערט ווערען סיידען דער מאָגען ווערט פריהער איינגעשטילט. זיינע שעפּעלעך מוזען פריהער קריי־גען ברויט און פּוטער, און קאַרטאָפעל און פלייש. נאָכהער, און בלויז נאָכהער, זיינען זייערע נשמות פּאַסענד אויפצונעהמען מעהר ערדלערע שפּייז.

ער האָט געגעסען דעם מאָהלצייט, וואָס איך זעלבסט האָב געקאָכט, מיט אַ שטאַרקען אַפּעטיט. ער האָט קיינמאָל ניט אַרויס־געוויזען אַזאַ אַפּעטיט ביי אונזער טיש אין די אַלטע צייטען. מיר האָבען אויך גערעדט וועגען דעם, און ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט זיך קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געפיהלט אַזוי געזונד.

— איך געה צו־פוס יעצטיגע צייטען — האָט ער געזאָגט, און אַ רויטקייט האָט זיך באַוויזען אויף זיינע באַקען, ווען ער האָט זיך דערמאָנט אָן דער צייט, ווען ער פלעגט אַרומפאָהרען אין זיין עקיפּאַזש, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען אַ זינד, וואָס איז ניט לייכט צו פאַרגעבען.

— מיין געזונד־צושטאַנד איז פיעל בעסער — האָט ער שנעל צוגעלעגט. — און איך פיהל זיך גליקליך — ווירקליך, זעהר גליק־ליך. אָט יעצט פיהל איך זיך ווי אַ הייליגער.

און דאָך האָט מען געקענט זעהן אויף זיין פּנים אַ שטענדיגען וועהטאָג, דעם וועלט־וועהטאָג, וואָס ער האָט גענומען אויף זיך. ער האָט יעצט געזעהן דאָס אמת׳ע לעבען, און עס איז געווען אַ גאַנץ אַנדער לעבען, ווי דער, וואָס ער האָט געקאָנט פריהער פון זיינע געדרוקטע ביכער פון זיין ביבליאָטעק.

— און איהר זייט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם יונגען מאַן — האָט ער זיך געווענדעט דירעקט צו ערנסט׳ן.

ערנסט האָט אויסגעקוקט פאַרזאָרגט און אומגעלומפּערט.

— איך — איך האָב אייך געוואָרענט — האָט ער געשטאַ־מעלט.

— ניין, איהר פאַרשטעהט מיך ניט — האָט דער בישאָפּ גע־ענטפערט. — איך מוסר אייך ניט, פאַרקעהרט, איך בין אייך זעהר דאַנקבאַר. איך דאַרף אייך דאַנקען פאַר׳ן צייגען מיר מיין ריכטיגען וועג. איהר האָט מיך געפיהרט פון טעאָריען וועגען לעבען צום לעבען זעלבסט. איהר האָט אַרונטערגענומען דעם שלייער פון געזעלשאַפטליכע פאַלשקייטען. איהר זייט געווען ליכט אין מיין פינסטערנים, נור יעצט זעה איך אויך דאָס ליכט. און איך בין זעהר גליקליך, בלויז... ער האָט געשטאַמעלט, און אין זיינע אויגען האָט זיך באַוויזען שרעק. — בלויז די פאַרפאָלגונג... איך טהו קיינעם קיין שלעכטס ניט, וואָרום זאָלען זיי מיך ניט לאָזען צו רוה? נור עס איז זאָגאַר ניט דאָס. עס איז דער כאַראַק־טער פון זייער פאַרפאָלגונג. עס וואָלט מיך ניט געאַרט, ווען זיי וואָלטען שניידען מיין פלייש אויף פּאַסען, אָדער זיי וואָלטען מיך גאָר פאַרברענט אויפ׳ן שייטער־הויפען, אָדער מיך קרייציגען און לאָזען מיך הענגען מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ. נור עס איז דער משוגעים־אַנשטאַלט, וואָס שרעקט מיך אָפּ. באַדענקט זיך נור! איך — אין אַ משוגעים־אַנשטאַלט! עס איז שרעקליך. איך האָב געזעהן פיעל פאַלען אינ׳ם סאַניטאַריום. זיי זיינען געווען ווילד. מיין בלוט ווערט פאַרקיהלט, ווען איך דענק פון דעם. און צו זיין פאַרשפּאַרט מיין גאַנץ לעבען צווישען אויפגערעגטע סצענען פון משוגעת! ניין! ניין! דאָס ניט! דאָס ניט!

עס האָט געריסען דאָס האַרץ פון רחמנות. זיינע הענד האָבען זיך געטרייסעלט, זיין גאַנצער קערפּער האָט געציטערט און האָט זיך צוריקגעצויגען פון דעם בילד, וועלכע ער האָט געמאָהלען, נור אינ׳ם נעקסטען מאָמענט איז ער שוין געווען רוהיג.

— פאַרצייהט מיר — האָט ער איינפאַך געזאָגט — דאָס זיינען נור מיינע צושמעטערטע נערווען. און אויב דעם מייס־טער׳ס אַרבייט וועט מיך טרייבען צו דעם, זאָל עס קומען. ווער בין איך עס, קליין מענשעלע, זיך צו באַקלאָגען אויף איהם?

איך האָב געפּיהלט ווי אויסצושרייען, קוקענדיג אויף איהם: „גרויסער בישאָפּ! אָ, גרויסער העלד! גאָט'ס העלד!"

שפּעטער אין אבענד האָבען מיר אויסגעפונען מעהר פון זיינע אנגעלעגענהייטען.

— איך האָב פארקויפט מיין הויז, בעסער געזאָגט, מיינע הייזער — האָט ער געזאָגט — און מיין גאַנץ אייגענטום. איך האָב געוואוסט, אז איך מוז עס טאָן שטילערהייד, אויב ניט, וואָלטען זיי עס אַלעס צוגענומען פון מיר. דאָס וואָלט געווען שרעקליך. איך וואונדער זיך אין יעצטיגער צייט גאַנץ אָפט איבער דער גרויסער צאָהל קארטאָפעל, וואָס צוויי אָדער דריי הונדערט טויזענד דאָלאר קענען קויפען, אָדער ברויט, פלייש און קויהלען. ער האָט זיך געווענדעט צו ערנסט'ן: — איהר זייט גערעכט, יונגער מאַן. די ארבייטער ווערען שרעקליך בארויבט פון זייער פארדיענסט. איך האָב קיינמאָל ניט געטהאָן א שטאָך ארבייט אין מיין לעבען, א חוץ אפּעלירען אויף אן עסטעטישען אופן צו היפּאָקריטען — איך האָב געדענקט, אז איך האָב געפּרעדיגט — און דאָך פארמאָג איך א האַלבען מיליאָן דאָלאר. איך האָב קיינמאָל ניט געוואוסט, וואָס א האַלבער מיליאָן דאָלאר מיינט, ביז איך האָב באַגריפען וויפיעל קארטאָפעל און ברויט און פוטער און פלייש מען קען קויפען מיט דעם. און דאַן האָב איך באַגריפען עטוואָס מעהר. איך האָב באַגריפען, אז די אַלע קארטאָפעל און די ברויט און פוטער און פלייש באַלאַנגען ניט צו מיר, און אז איך האָב ניט געארבייט זיי צו מאַכען. דאַן איז עס מיר קלאָר געוואָרען, אימיצער אנדערש האָט געארבייט אויף דעם, האָט זיי געמאַכט, און מען האָט איהם בארויבט פון דעם אַלעמען. און ווען איך בין געקומען צווישען די אָרימע, האָב איך געפונען די יעניגע, וועלכע זיינען בארויבט געוואָרען און וועלכע זיינען געווען הונגעריג און אומגליקליך, ווייל מען האָט זיי בארויבט.

מיר האָבען איהם צוריק אָרויפגעבראַכט אויפ'ן שמועס.

— דאָס געלד? איך האָב עס אריינגעלעגט אין פארשיעדענע באַנקען אונטער פארשיעדענע נעמען. מען קען עס קיינמאָל

ניט צונעהמען פון מיר, ווייל מען קען עס קיינמאָל ניט געפינען. און דאָס געלד איז אזוי גוט. מען קען קויפען אזוי פיעל עסען־ווארג מיט דעם. איך האָב פריהער קיינמאָל ניט געוואוסט וואָס פאר גוטס געלד קען טהאָן.

— הלואי וואָלט איך געקענט קריגען א ביסעל פון דעם געלד פאר פראָפאגאנדא, — האָט ערנסט נאָכדענקענד געזאָגט. — עס וואָלט זעהר פיעל גוטס געטהאָן.

— דענקט איהר אזוי ? — האָט דער בישאָפּ געפרעגט. — איך האָב ניט זעהר פיעל צוטרויען אין פּאָליטיק. דער אמת איז, איך האָב מורא, אז איך פארשטעה ניט קיין פּאָליטיק.

ערנסט האָט באהאנדעלט אזעלכע פאלען זעהר דעליקאטנע. ער האָט ניט ווידערהאָלט זיין פאָרשלאג, כאָטש ער האָט ניט געוואוסט די טרויעריגע לאגע פון דער סאָציאליסטישער פארטיי איבער דעם, וואָס זי האָט קיין געלד ניט געהאט.

— איך שלאָף אין ביליגע קווארטיר־הייזער, — האָט דער בישאָפּ פאָרטגעזעצט. — איך האָב מורא, און איך האלט זיך ניט אויף צופיעל אין איין פלאץ. נאָך א זאך, איך דינג צוויי צי־מערען אין ארבייטער־הייזער אין פארשיעדענע קווארטאלען פון שטאָדט. איך וויים, אז עס איז א גרויסע אויסברענגעריי, אָבער איך מוז עס טהאָן. איך קאָך דערפאר אליין, כאָטש פיעל מאָל עס איך אין ביליגע קאפע־הייזער. איך האָב געמאכט אן ענטדע־קונג אז טאמאלעס (1) זיינען זעהר גוט צום עסען בייגאכט, ווען די לופט ווערט קיהל. די איינציגע זאך איז, וואָס זיי זיינען א ביסעל צו טייער. נור איך האָב אויסגעפונען א פלאץ, וואו איך קען קויפען דריי פאר צעהן סענט. זיי זיינען ניט אזוי גוט, ווי די אנדערע, נור זיי ווארימען מיך אָן גאנץ גוט.

— און אזוי האָב איך צום סוף דאָך אויסגעפונען מיין אר־בייט אין דער וועלט, א דאנק אייער מיה, יונגער־מאן. עס איז דעם מייסטער׳ס ארבייט. — ער האָט א קוק געטהאָן אויף מיר און האָט געפינטעלט מיט די אויגען: — איהר האָט מיך גע־

כאפט, שפּייזענדיג זיינע שעפּעלעך, און איהר אַלע וועט, נאַטיר־ליך, עס האַלטען בסוד.

ער האָט גערעדט גאַנץ פריי וועגען דעם אַלעמען, נאָר דאָך האָט זיך געפּיהלט, אז ער שרעקט זיך זעהר. ער האָט אונז צו־געזאָגט נאָך א מאָל צו באַזוכען. נור א וואָך שפּעטער האָבען מיר געלעזען אין די צייטונגען וועגען דעם טרויעריגען פּאַל פון בישאָפּ מאָרהויז, וועלכען מען האָט פּארשפּארט אינ׳ם משוגעים־אַנשטאַלט און פאר וועמען עס איז נאָך געווען א האָפנונג, ער זאָל געזונד ווערען. אומזיסט איז געווען אונזער מיה איהם צו זעהן, אָדער צו קריגען א נייע אונטערזוכונג פאר איהם. מיר האָבען אויך גאָר ניט געקענט אויסגעפינען וועגען איהם, אויסער די ווידערהאָלטע באשטעטיגונגען, אז עס איז נאָך דאָ א שטיקעל האָפנונג, אז ער וועט וועןעס־איז צו זיך קומען.

— קריסטוס האָט געהייסען דעם רייכען יונגען־מאַן פאר־קויפען אַלץ, וואָס ער האָט געהאַט, — האָט ערנסט א פּארביטער־טער געזאָגט. — דער בישאָפּ האָט געפאָלגט קריסטוס׳עס געבאָט און איז דערפאר איינגעשפּארט געוואָרען אין א משוגעים־הויז. די צייטען האָבען זיך געביטען זינט קריסטוס׳עס צייטען. היינ־טיגע צייטען, אויב א רייכער מענש גיט אַלץ, וואָס ער האָט, צו די אָרימע, ווערט ער פארעכענט אַלס משוגע. ניטאָ וואָס צו דיס־קוטירען. די געזעלשאפט האָט די דעה.

דרייצעהנטער קאפיטעל

דער אַלגעמיינער סטרייק

ערנסט איז נאַטירליך ערוועהלט געוואָרען אלס קאָנגרעססמאן אינ׳ם גרויסען סאָציאַליסטישען זיעג, וועלכער האָט פּאסירט אינ׳ם הערבסט פון 1912. איין גרויסער פאקטאָר אין דער פארגרעסע־רונג פון דער סאָציאַליסטישער צאָהל שטימען איז געווען הוירסט׳ס (1) אונטערגאנג. דאָס איז זיי אָנגעקומען גאנץ לייכט. עס האָט הוירסט׳ן געקאָסט 18 מיליאָן דאָלאר א יאָהר אָנצוהאלטען זיינע צייטונגען, און די סומע פלעגט ער צוריקקריגען פון דעם מיטעל־קלאס אין צאָהלונגען פאר אנאָנסען. די קוועלען פון זיין פינאנ־ציעלער מאכט איז געווען די מיטעל־קלאס דורכאויס. די טראָסטס פלעגען ניט אנאָנסירען. (2) אלץ, וואָס זיי האָבען באדארפט טהאָן צו פארניכטען הוירסט׳ען, איז געווען בלויז אוועקצונעהמען פון איהם די אדווערטייזמענטס.

דער גאנצער מיטעל־קלאס איז נאָך ניט געווען אויסגעראָטען. דער סקעלעט איז נאָך געווען; נור דער מיטעל־קלאס האָט קיין מאכט ניט געהאט. די קליינע פאבריקאנטען און קליינע סוחרים, וועלכע האָבען נאָך עקזיסטירט, זיינען געווען אין די הענט פון דער פלוטאָקראטיע. זיי האָבען ניט געהאט קיין עקאָנאָמישע אָדער פּאָליטישע פרייהייט. ווען דער אָרדער פון דער פלוטאָ־קראטיע איז געגעבען געוואָרען, האָבען זיי אלע באלד צוריקגע־צויגען זייערע אנאָנסען פון הוירסט׳ס צייטונגען.

הוירסט האָט אָנגעפיהרט א בראווען קאמפף געגען זיי. ער האָט ארויסגעגעבען זיינע צייטונגען ליידענדיג א פארלוסט פון א מיליאָן און א האלב יעדען מאָנאט. ער פלעגט נאָך אלץ דרוקען

די אדוועדטייזמענטס, פאַר וועלכע ער האָט שוין מעהר ניט גע־קראָגען באַצאָהלט. ווייעדער אַ מאָל איז דער באַפעהל פון דער פּלוטאָקראַטיע פאָרטגעגאַנגען, און די קליינע סוחרים און פאַברי־קאַנטען האָבען איהם פאַרוואָרפען מיט בריעף פון אַלע זייטען, אָנזאָגענדיג איהם, אז ער מוז אויפהערען דרוקען זייערע אדוועד־טייזמענטס. הוירסט האָט זיי אָבער נאָך אַלץ געדרוקט. זיי האָבען ארויסגענומען אינדזשאָנקשאָנס (ריכטער'ס פאַרבאָט. — איבערז.) געגען איהם. דאָך האָט ער זיי געדרוקט. האָט ער געקראָגען זעקס מאָנאַט געפענגניס פאַר ניט פאָלגען דעם אינ־דזשאָנקשאָן, און ער איז געטריבען געוואָרען צו באַנקראָט פון די פיעל קלאַגען פאַר שאַדענערזאַץ, וואָס זיי האָבען געבראַכט געגען איהם. ער האָט קיין שאַנס ניט געהאַט. די פּלוטאָקראַטיע האָט איהם פאַראורטיילט. די ריכטער זיינען געווען אונטער דער קאָנ־טראָל פון דער פּלוטאָקראַטיע אויסצופיהרען זייער אורטייל. און מיט הוירסט'ן איז אויך צושמעטערט געוואָרען די דעמאָקראַטישע פאַרטיי, וועלכע ער האָט בלויז מיט אַ קורצער צייט צוריק פאַר־כאַפּט אונטער זיין קאָנטראָל.

מיט'ן אונטערגאַנג פון הוירסט'ן און די דעמאָקראַטישע פאַר־טיי, זיינען געבליבען בלויז צוויי וועגען פאַר זיינע אנהענגער. איין וועג האָט געפיהרט צו דער סאָציאַליסטישער פאַרטיי; דער צווייטער — צו דער רעפּובליקאַנער פאַרטיי. ערשט דאַן האָבען די סאָציאַליסטען פראָפיטירט פון הוירסט'ס אויך־מיר־סאָציאַליס־טישע פּראָפּאַגאַנדא; ווייל די גרויסע מאַיאָריטעט פון זיינע נאָכ־פאָלגער האָט זיך אָנגעשלאָסען אין אונזערע רייהען.

די עקספּראָפּריאַציע פון די ערד־ארבייטער, וואָס איז אָנ־געגאַנגען צו דער צייט, וואָלט נאָך מעהר פאַרגרעסערט אונזער צאָהל שטימען, ווען ניט די קורצע קאַריערע פון דער גרענדזש פאַר־טיי. ערנסט און די סאָציאַליסטישע פיהרער האָבען אָנגעפיהרט אַ הייסען קאַמפּף אריינצוקריגען די לאַנד־באַזיצער; נור די פאַר־ניכטונג פון דער סאָציאַליסטישער פּרעס און דרוק־הייזער האָט געשטערט זעהר פיעל, און די מינדליכע פּראָפּאַגאַנדא איז נאָך ניט

געווען פאַרפאָלקאָמט און אזוי האָט עס פּאַסירט, וואָס פּאָליטישענס, ווי הערר קאַלווין, אַליין אַן עקספּראָפּריאירטער לאַנד־באַזיצער, האָט אַריינגעכאַפּט די אַלע אַנדערע און זיי האָבען אַוועקגעוואָרפען זייער פּאָליטישע מאַכט אויף גאָרניט.

— די אָרימע לאַנד־אַרבייטער, — האָט ערנסט ברוטאַל געלאַכט, — די טראָסטס שינדען זיי אָפּ פון ביידע זייטען.

און דאָס איז ווירקליך געווען די לאַגע. די זיבען גרויסע טראָסטס, אַרבייטענדיג צוזאַמען, האָבען צוזאַמענגעלייגט זייערע גרויסע איבערפלוסען און האָבען געמאַכט אַ לאַנד־טראָסט. די אייזענבאַהן, קאָנטראָלירענדיג פראַכט־פּרייזען, און די באַנקירען און בערזען־ספּעקולאַנטען, קאָנטראָלירענדיג די פּרייזען פון די פּראָדוקטען, האָבען שוין לאַנג אויסגעצאַפּט פון זיי כמעט דעם לעצטען טראָפּען בלוט. די באַנקירען און אַלע אַנדערע טראָסטס האָבען געליהען די לאַנד־באַזיצער גרויסע סומען געלד. די פאַרמערס זיינען געווען געכאַפּט אין נעץ. אַלעס, וואָס ס'איז זיי געבליבען צו טהאָן, איז אַרויסציהען דעם נעץ. און דאָס האָט דער טראָסט געטהאָן.

די שלעכטע צייטען פון 1912 האָבען אזוי אויך פאַראורזאַכט נידעריגע פּרייזען אין לאַנד־פּראָדוקטען. די פּרייזען זיינען אומישנע נאָך מעהר אַרונטערגעשליידערט געוואָרען כמעט צו באַנקראָטפּרייזען, בעת די אייזענבאַהנען, מיט זייערע דריקענדיגע פראַכטפּרייזען, האָבען זיי, די לאַנד־באַזיצער, געדריקט צום איבעריגען. אזוי זיינען די לאַנד־באַזיצער געווען געצוואונגען צו ליידען מעהר און מעהר, בעת זיי האָבען ניט געקענט אָפּצאָהלען קיין אַלטע חובות. דאַן האָבען זיי זיך גענומען איינמאָהנען אויף זייערע וועקסלען. די לאַנד־באַזיצער האָבען פּשוט געמוזט איבערגעבען זייער לאַנד צום פאַרם־טראָסט. קיין אַנדער אויסוועג איז פאַר זיי ניט געבליבען. נאָכ'ן איבערגעבען דאָס לאַנד, זיינען די פריהערדיגע גוט־באַזיצער געוואָרען אַרבייטער פאַר'ן טראָסט, וועלענדיג פאַרוואַלטערס, אויפזעהער, פאָרלייט און פּשוט'ע אַרבייטער. זיי האָבען געאַרבייט פאַר אַ לוין. זיי זיינען געוואָרען

שקלאפּען. אין קורצען — שקלאפּען צוגעבונדען צו דער ערד מיט א לוין נענוג דאָס לעבען צו דערהאלטען. זיי האָבען ניט גע־קענט פארלאָזען זייערע בעלי־בתים, ווייל זייערע בעלי־בתים האָ־בען באלאנגט צו דער פּלוטאָקראטיע. זיי האָבען ניט געקענט געהן אין די שטעדט אריין, ווייל אויך דאָרטען האָט די פּלוטאָקראטיע געהאט די אויבערהאנד. זיי האָבען בלויז געהאט איין ברירה — צו פארלאָזען די ערד און זיך ארומשלעפּען אויף דער וועלט, אין קורצען — צו שמאכטען פון הונגער. און דאָס אפילו האָבען זיי ניט געקענט טהאָן, ווייל נייע שטרענגע געזעצען זיינען איינגע־פיהרט געוואָרען געגען וואנדרער.

נאטירליך, האָבען זיך געפונען איניגע לאנד־באזיצער און אפילו גאנצע געמיינדעס, וואָס צוליעב אויסערגעוועהנליבע אומ־שטענדען איז זייער האָב און גוטס ניט עקספּראָפּריאירט גע־וואָרען. נור זיי זיינען בלויז געווען בלאָנזשענדיגע שעפּעלעך, און זיי זיינען סיי ווי סיי ארייננעכאפּט געוואָרען אינ׳ם קומענדען יאָהר. (3).

דארום האָבען די סאָציאליסטישע פיהרער, אלע, א חוץ ערנסט׳ן, באשלאָסען, אין הערבסט פון 1912, אז דער ענד פון קאפּיטאליזם איז געקומען. בארעכענענדיג די שלעכטע צייטען און די גרויסע ארמעע פון אונבאשעפטיגטע, וועלכע איז פאראור־זאכט געוואָרען; אויך די צושטערונג און פארניכטונג פון די לאנד־באזיצער און מיטעל־קלאס; און אויך די שרעקליכע נידער־לאגע, וואָס אלע יוניאָנס אָהן אויסנאהם האָבען געליטען — האָבען די סאָציאליסטען געהאט א רעכט צו גלויבען, אז דער ענד פון קאַ־פּיטאליזם איז געקומען און זיי אליין האָבען פאראורזאכט די מלחמה מיט דער פּלוטאָקראטיע.

אך, ווי שלעכט מיר האָבען אָפּגעשאצט דעם שונא׳ס מאכט! איבעראל האָבען די סאָציאליסטען פּראָקלאמירט זייער קומענדי־גען זיעג ביים שטימקאסטען, בעת זיי האָבען אויך ערקלערט די ריכטיגע לאגע. די פּלוטאָקראטיע האָט אָנגענומען די אויפפאָ־דערונג. עס איז געווען דער פּלוטאָקראטיע׳ס שפּיצלעך, וואָס

האָבען אונז באַזיעגט, צושמעטערענדיג אונזערע רייהען. די פּלו־טאָקראַטיע, דורך איהרע שפּיאָנען, האָט אויפגעהויבען דעם געשריי, אַז סאָציאַליזם איז אַטעאיסטיש און אפּיקורס׳יש. די פּלוטאָקראַטיע האָט אַרויסגעטריבען די קירך און איבערהויפּט די קאַטוילישע פון אונזערע רייהען און אונז דאַדורך באַרויבט פון דער שטיצע פון אַ גרויסער צאָהל אַרבייטער. און עס זיינען, נאַטירליך, געווען דער פּלוטאָקראַטיע׳ס שפּיאָנען, וועלכע האָבען אונטערגעהאָלפען דער גרענזש פּאַרטיי, און אפילו געהאָלפען איהר פאַרשפּרייטען זיך אין די שטעדט צווישען דעם גוסס׳דיגען מיטעלקלאַס.

פונדעסטוועגען איז די סאָציאַליסטישע צאָהל שטימען געוועןאונגעהויער גרויס. נור אָנשטאָט אַ געוואַלדיגען זיעג מיט הויכע בעאַמטע און מאַיאָריטעטען אין אַלע געזעצליכע קערפּערשאַפטען, האָבען מיר זיך געפונען אין דער מינאָריטעט. עס איז אמת, מיר האָבען ערוועהלט פופציג קאָנגרעסלייט; נור ווען זיי זיינען געקומען אין קאָנגרעס, אין פריהלינג פון 1913, האָבען זיי אַרויסגעזעהן, אַז זיי באַזיצען ניט קיין שום מאַכט. דאָך זיינען זיי נאָך געווען גליקליכער פון די גרענזשערס, וועלכע האָבען געוואונען אין די וואַהלען אַ דוצענד שטאַאט־רעגיערונגען, און אין פריהלינג האָט מען זיי ניט ערלויבט אַריינצוטרעטען אין אמט. די פריהערדיגע בעאַמטע האָבען זיך ענטזאַגט אַרויסצוטרעטען פון אַמט, און די ריכטער זיינען געווען אין די הענט פון דער אָליגאַרכיע. נור איך פאַרכאַפּ צופיעל. איך האָב נאָך גענוג צו דערצעהלען פון די שטורמישע צייטען פון׳ם ווינטער פון 1912.

די שלעכטע צייטען אינ׳ם לאַנד גופא האָבען זעהר פיעל פאַרקלענערט דעם היימישען געברויך. די אַרבייטער, אַרומגעהענדיג ליידיג, האָבען ניט געהאַט מיט וואָס צו קויפען. דער רעזולטאַט איז געווען, דאָס די פּלוטאָקראַטיע האָט געהאַט אַ גרעסערען איבערפלוס. די פּלוטאָקראַטיע איז געווען געצוואונגען לויז צו ווערען פון דעם איבערפלוס אין אויסלאַנד, און צוליעב די דאָזיגע גרויסע פּלענער האָט זי באַדאַרפט געלד. איבער די אָנשטרענגונגען צו

פּאַרקויפען דעם איבערפלוס אויפ׳ן וועלט־מאַרק, האָט די פּלוטאָ־קראַטיע אָנגעפאַנגען אַ שטרייט מיט דייטשלאַנד. עקאָנאָמישע שטרייטיגקייטען האָבען זיך מעהרערע מאָל געענדיגט אין מלחמות, און דער דאָזיגער שטרייט איז ניט געווען קיין אויסנאַהם. דער גרויסער דייטשער קאַמפּפס־לאָרד האָט זיך פאָרבאַרייטעט, און די פאַראייניגטע שטאַאטען האָבען זיך אויך פאָרבאַרייטעט צו דער מלחמה.

די שלאַכט־וואָלקענס, פינסטערע און דיקע, זיינען געהאַנגען אין דער לופטען. די ביהנע איז געווען צוגערייט פאַר אַ וועלט־קאַטאַסטראָפע, ווייל איבער דער גאַנצער וועלט זיינען די צייטען געווען שלעכט, ארבייטער צרות, אויסשטאַרבענדיגע מיטעל־קלאַסען, אַרמעען פון אונבאַשעפטיגטע, עקאָנאָמישע שטרייטיגקייטען אין דעם וועלט־מאַרק, דאָס מורמלען און הוזשען פון דער סאָציאַ־ליסטישער רעוואָלוציע. (4)

די אָליגאַרכיע האָט געוואָלט האָלטען מלחמה מיט דייטש־לאַנד, און זי האָט געהאַט פיעל אורזאַכען. אין די ראַשענדע פּאַ־סירונגען, וואָס אַזאַ מלחמה וועט פאַראורזאַכען, אינ׳ם טאַשען פון די אינטערנאַציאָנאַלע קאָרטען און דאָס מאַכען פון נייע קאָנטראַק־טען, האָט די אָליגאַרכיע געקענט פיעל געווינען. און, נאָך מעהר, די מלחמה וואָלט פאַרברויכט פיעל נאַציאָנאַלע איבערפלוסען, וואָלט פאַרקלענערט די אַרמעען פון די אומבאַשעפטיגטע, וואָס האָבען געסטראַשעט אַלע לענדער, און וואָלט געגעבען דער אָליגאַר־כיע אַ שאַנס אָפּצוציהען דעם אָטעם און צו פאַרפאָלקאָמענען אַלע איהרע פּלענער. אַזאַ מין מלחמה וואָלט געגעבען דער אָליגאַרכיע די מעגליכקייט צו באַזיצען דעם וועלט־מאַרק. אַזאַ מלחמה וואָלט אויך באַשאַפען אַ גרויסע שטענדיגע אַרמעע, וואָס מען וואָלט שוין מעהר ניט באַדאַרפט אויפלעזען, בעת אין די מענשליכע מוחות וואָלט די פראַגע „אַמעריקא געגען דייטשלאַנד“ פאַרנומען דעם פּלאַץ פון סאָציאַליזם געגען אָליגאַרכיע.

און די מלחמה וואָלט דאָס ווירקליך אַלעס אויפגעטהאָן פאַר זיי, ווען די סאָציאַליסטען וואָלטען ניט געווען. אַ געהיימע פאַר־

זאַמלונג פון די מערב׳דיגע פיהרער איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין אונזערע פיער קליינע צימערען. ביי דער פאַרזאַמלונג איז פאַרהאַנדעלט געוואָרען וועגען דער שטעלונג פון די סאָציאַליסטען. דאָס איז ניט געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר האָבען פאַרמידען מלחמה. (5) נור עס איז יאָ געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס מיר האָבען עס געוואָלט טהאָן אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. נאָך אונזער נעהיימער פאַרזאַמלונג האָבען מיר זיך געשטעלט אין פאַר־בינדונג מיט דער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע, און באַלד זיינען אונזערע סיגנאַל־קייבעלס געלאָפען הין און צוריק דורכ׳ן אַטלאַנ־טישען ים צווישען אונז און דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע.

די דייטשע סאָציאַליסטען זיינען געווען גרייט צו האַנדלען, ווי מיר האָבען פאָרגעשלאָגען. פון זיי זיינען געווען איבער פינף מיליאָן, פיעל פון זיי זיינען געווען אין דער אַרמעע, און אויסער דעם האָבען זיי געהאַט פריינדליכע באַציהונגען מיט די אַרבייטער־יוניאָנס. איןביידע לענדער האָבען זיך די סאָציאַליסטען אָפּען אויסגעשפּראָכען געגען דער מלחמה און האָבען געסטראַשעט מיט׳ן גענעראַל־סטרייק. און צו דער זעלבער צייט האָבען זיי געמאַכט פאָרבאַרייטונגען פאַר׳ן סטרייק. נאָך מעהר, די רעוואָלוציאָנערע פאַרטייען אין אַלע לענדער האָבען אָנאָנסירט דעם סאָציאַליסטי־שען פּרינציפּ פון אינטערנאַציאָנאַלען פריעדען, וואָס מוז אויפ־געהאַלטען ווערען אין יעדען פאַל, זאָגאַר ווען עס פאַראורזאַכט רעוואָלוציע אינ׳ם איינענעם לאַנד.

דער גענעראַל־סטרייק איז געווען דער איינציגער גרויסער זיעג, וואָס מיר, אַמעריקאַנער סאָציאַליסטען, האָבען געוואונען. דעם 14טען דעצעמבער איז דער אַמעריקאַנער קאָנסול צוריקגע־רופען געוואָרען פון דער דייטשער הויפּט־שטאָדט. יענע נאַכט האָט אַ דייטשער פלאָט געמאַכט אַן איבערפאַל אויף האָנאָלולו, זינקענדיג דריי אַמעריקאַנער שיפען און באָמבאַרדירט די שטאָדט. אויפ׳ן צווייטען טאָג האָבען דייטשלאַנד און די פאַראייניגטע שטאַאטען ערקלערט די מלחמה, און אין איין שטונדע אַרום

האָבען די סאָציאַליסטען ערקלערט דעם גענעראַל־סטרייק אין ביי־
דע לענדער.

צום ערשטען מאָל איז דער דייטשער מלחמה־לאָרד געשטאַ־
נען פּנים אל פּנים מיט די מענער פון זיין אימפּעריע, וואָס האָבען
געמאַכט זיין אימפּעריע אַ מעגליכקייט. אָהן זיי האָט ער ניט
געקענט פיהרען זיין אימפּעריע. די מאָרנעקייט פון דער לאַגע
איז געווען אין דעם, וואָס זייער רעוואָלוציע איז געווען אַ פּאַסיוו.
זיי האָבען ניט געקעמפּפט. זיי האָבען איינפאַך גאָר ניט געטהאָן.
און טהוענדיג גאָר ניט, האָבען זיי ממש געבונדען זייער לאָרד׳ס
הענט. ער וואָלט זיך ניט געוואונשען קיין בעסערע זאַך ווי אַ
געלעגענהייט אָפּצולאָזען זיינע שלאַכט־הינט אויף זיין רעוואָלטי־
רענדיגען פּראָלעטאַריאַט. נור ער האָט די געלעגענהייט ניט גע־
קראָגען. ער האָט ניט געקענט אָנשיקען זיינע שלאַכט־הינט. ער
האָט אויך ניט געקענט מאָביליזערען זיין אַרמעע צו שיקען אין
דער מלחמה, און האָט אויך ניט געקענט באַשטראָפען זיינע ווי־
דערשטעהענדע אונטערטאַנען. קיין איין ראָד האָט זיך ניט גע־
דרעהט אין דער גאַנצער אימפּעריע. קיין איין באַהן איז ניט גע־
לאָפען, ווייל די טעלעגראַפּיסטען און די באַהן־אַרבייטער האָבען
אַוועקגעלעגט די אַרבייט גלייך מיט אַנדערע.

און דאָס זעלבע האָט פּאַסירט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען.
צום ענד האָבען די אָרגאַניזירטע אַרבייטער זיך אָפּגעלערענט פון
זייער ערפאַהרונג. ווערענדיג געשלאָגען אויף זייער אייגענעם גע־
ביעט, האָבען זיי דאָס פאַרלאָזט און זיינען איבערגעגאַנגען צום
פּאָליטישען געביעט פון די סאָציאַליסטען; ווייל דער גענעראַל־
סטרייק איז געווען אַ פּאָליטישער סטרייק. אַ חוץ דעם, די אָרגאַ־
ניזירטע אַרבייטער זיינען געווען אַזוי דערשלאָגען, אַז קיין זאַך
האָט זיי ניט אויסגעמאַכט. זיי זיינען צוגעשטאַנען צום סטרייק
אויס פאַרצווייפלונג. מיליאָנען אַרבייטער האָבען אַוועקגעוואָרפען
זייער געצייג. איבערהויפּט זיינען געווען טעטיג די מאַשיניסטען.
זיי זיינען געווען צוקיילט און צובייזט. זייער אָרגאַניזאַציאָן איז
כמעט פאַרניכטעט געוואָרען. און דאָך זיינען זיי אַרויס אין סטרייק

צוזאַמען מיט זייערע בונדעס־גענאָסען אין דער מעטאַל־באַשעפ־טיגונג.

אפילו די פּראָסטע ארבייטער און אַלע אונאָרגאַניזירטע אַר־בייטער האָבען אויפגעהערט צו ארבייטען. דער סטרייק האָט אַלץ אַזוי אָפּגעשטעלט, אַז קיינער האָט ניט געקענט ארבייטען. אַ חוץ דעם, האָבען זיך די פרויען ארויסגעצייגט אַלס די שטאַרקסטע אנהענגער פונ׳ם סטרייק. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין מלחמה. זיי האָבען ניט געוואָלט, אַז זייערע מענער זאָלען געהן באַגעגענען דעם טוידט. דאַן איז דער גענעראַל־סטרייק גלייך געפעלען דעם עולם. ער האָט אויך געהאַט אַ קאָמישע זייט. די אידעע איז געווען אנשטעקענד. די קינדער אין די שולען האָבען געסטרייקט, און די לעהרער, וועלכע זיינען יאָ געקומען, האָבען געמוזט צוריק געהן אהיים, ווייל די צימערען זיינען געווען פּוסט. דער גענעראַל־סטרייק האָט אָנגענומען די פאָרם פון אַ נאַציאָנאַלען יום־טוב, און די אידעע פון דער סאָלידאַריטעט פון ארבייטער, וועלכע איז פעסט־געשטעלט געוואָרען, האָט אַפּעלירט צו יעדענס פאַנטאַזיע. און נאָך אַלעמען איז דער גרויסער שפּיעל ניט געווען געפעהרליך פאַר קיינעם. ווען יעדער איינער איז געווען שולדיג, ווי אַזוי האָט מען אימיצען געקענט באַשטראָפען?

די פאַראייניגטע שטאַאטען זיינען געווען פּאַראַליזירט. קיי־נער האָט ניט געוואוסט, וואָס עס האָט פּאַסירט. עס זיינען ניט געווען קיין צייטונגען, קיין בריעף, קיינע טעלעגראַמען. יעדע געמיינדע איז געווען אַזוי פּאָלקאָמען איזאָלירט גלייך ווי צעהן טויזענד מייל וויסטעניש וואָלטען זיי געווען אָפּגעשיידט פון דער וועלט. די וועלט האָט בוכשטאַבליך אויפגעהערט צו עקזיסטירען. אַ גאַנצע וואָך האָט דאָס אָנגעהאַלטען.

אין סאַן־פראַנציסקאָ האָבען מיר ניט געוואוסט, וואָס עס פּאַסירט פון יענער זייט טייך אין אָוקלאַנד אָדער בערקלי. עס האָט געהאַט אַ דריקענדען עפעקט אויף אַלעמענס חושים. עס האָט אויסגעוויזען ווי אַ גוועלט־גרויסע זאַך ליגט טוידט. דער פּולס פונ׳ם לאַנד האָט אויפגעהערט צו שלאָגען. די נאַציע איז

אין אמת׳ען געשטאָרבען. עס זיינען נים געווען קיין וואַגענס אויפ׳ן גאַס, ניט קיין פייפערייי פון די פאבריקען, ניט קיין זשומען פון עלעקטריציטעט אין דער לופט. מען האָט ניט געזעהן קיין פארביילויפענדיגע גאַסען־באַהנען. עס זיינען ניט געווען קיין שרייענדיגע צייטונגס־פארקויפער — גאָרנישט, נור זעהר זעלטען פלעגען אייניגע פערזאָנען פאַרבייגעהן ווי גייסטער, אויסקוקענדיג דערשלאָגען און פארטרויערט.

און דורך יענער וואָך פון שטילקייט האָט די אָליגארכיע גע־קראָגען איהר חלק און האָט עטוואָס געלערענט. און זי האָט עס גיך געגומען אין אכט. דער גענעראל־סטרייק איז געווען א וואר־נונג. מעהר טאָר עס ניט פאַסירען. די אליגארכיע וועט שוין אויפפאַסען אויף דעם.

און ביי דער ענד פון דער וואָך, ווי עס איז פריהער ארא־נזשירט געוואָרען, האָבען זיך די טעלעגראפיסטען פון די פאראיי־ניגטע שטאַאטען און דייטשלאַנד אומגעקעהרט צו זייערע שטעלען. דורך זיי האָבען די סאָציאליסטישע פיהרער פוןביידע לענדער געשטעלט זייערע באדינגונגען צו די הערשער. די מלחמה מוז צו־ריק גערופען ווערען, אָדער זיי וועלען פאָרטזעצען דעם גענעראל־סטרייק. עס האָט ניט לאנג גענומען צו מאַכען שלום. די מלחמה האָט ניט אויסגעבראָכען, און די איינוואוינער פון ביידע לענדער זיינען געגאַנגען צוריק צו דער ארבייט.

די דאָזיגע באנייאונג פון פריעדען האָט עס געבראכט צו דער פאראייניגונג פון די פאראייניגטע שטאַאטען און דייטשלאנד. אין דער ווירקליכקייט איז דאָס געווען א פאראייניגונג צווישען דעם קייזער און די אליגארכיע מיט׳ן צוועק צו באקעמפפען זייער אל־געמיינעם שונא, דעם רעוואָלוציאָנערען פראָלעטאריאַט פון ביידע לענדער. און דעם בונד האָט די אָליגארכיע שפּעטער פאררעטע־ריש געבראָכען ווען די דייטשע סאָציאליסטען האָבען ארונטער־געוואָרפען דעם דייטשען קייזער פון זיין טראָן. דאָס איז איי־גענטליך געווען, וואָס זיי האָבען אזוי שטארק געוואָלט — די פאר־ניכטונג פון איהר גרויסען קאָנקורענט אינ׳ם וועלט־מארק. דער

דייטשער קייזער אָפּגעראַמט פון וועג, וועט דייטשלאַנד ניט האָבען קיין איבערפלוס צו פארקויפען אין אויסלאַנד. האָבענדיג א סאָציאַליסטישען שטאַאט, וועט די דייטשע באפעלקערונג געברויכען אַלעס, וואָס זי פּראָדוצירט. נאַטירליך, וועט זי דארפען אויסטוישען ארטיקלען, וועלכע זי פּראָדוצירט פאַר אַזעלכע, וואָס ווערען פּראָדוצירט אין אויסלאַנד; אָבער דאָס איז עטוואָס אַנדערש פון אַן אונגברויכבאַרען איבערפלוס.

— איך וועל וועטען, אַז די אָליגאַרכיע וועט נאָך געפינען עטוואָס רעכטצופערטיגען איהר האַנדלונג, — האָט ערנסט געזאָגט, ווען איהר פאררעאַט צום דייטשען קייזער איז באוואוסט געוואָרען. — ווי געוועהנליך וועט די אָליגאַרכיע גלויבען, אַז זי האָט רעכט.

און דאָס איז טאַקי געווען דער פאַל. דער אָליגאַרכיע'ס עפענטליכע פאַרטיידיגונג איז געווען, אַז זי האָט עס געטהאָן כדי צו באַשיצען די אינטערעסען פון דער אמעריקאַנער באפעלקערונג. זי האָט ארויסגעשמיסען איהר פאַרהאַסטען שונא פונ'ם וועלטמארק און זי האָט עס געמאַכט מעגליך פאַר אונז צו פאַרקויפען אונזער איבערפלוס.

און די גרילצענדיגע אידיאָטסטוואָ דערפון איז, וואָס מיר זיינען אַזוי הילפלאָז, אַז אַזעלכע אידיאָטען פאַרוואַלטען אונזערע איינטערעסען, — איז געווען ערנסט'ס פּירוש. — זיי האָבען עס געמאַכט מעגליך מעהר צו פאַרקויפען אין אויסלאַנד, וועלכעס מיינט, אַז מיר וועלען זיין געצוואונגען צו געברויכען ווייניגער אין אונזער אייגענעם לאַנד.

פערצעהנטער קאפּיטעל

דער אָנהויב פון׳ם סוף

פריה ווי אין יאנואר, 1913, האָט ערנסט געזעהן די ריכטונג פון די פּאסירונגען, נור ער האָט ניט געקענט באאיינפלוסען זיינע קאמעראדען, די אנדערע פיהרער, צו זעהן די ערשיינונג פון׳ם „אייזערנעם קנאפעל“, וואָס ער האָט געזעהן מיט זיין גייסטיגען אויג. זיי זיינען געווען צופיעל פארטרויט אין זייערע טרוימערייען. א וועלט קריזיס איז אָנגעקומען. זאכען האָבען פּאסירט מיט ראשיגער שנעלקייט. די אמעריקאנער אליגארכיע האָט פּראקטיש באזעצט דעם וועלט־מארק און אונצעהליגע לענדער מיט אונברויכבארע און אונפארקויפבארע איבערפלוסען זיינען ארויסגעשליידערט געוואָרען פון׳ם וועלט־מארק. פאר אזעלכע לענדער איז קיין זאך ניט געבליבען צו טהאָן נור זיך צו רעאָרגאניזירען. זיי האָבען ניט געקענט פאָרטזעצען זייער מעטאָד פון פּראָדוצירען איבערפלוסען. די קאפּיטאליסטישע סיסטעם, וואָס אנבאַלאנגט זיי, איז געשטירצט געוואָרען.

די רעאָרגאניזירונג פון די דאָזיגע לענדער האָט אָנגענומען די פאָרם פון א רעוואָלוציע. עס איז געווען א פּעריאָד פון צומישעניש און געוואלדטאטען. איבעראל האָבען רעגיערונגען און אינסטיטוטען געקראכט. איבעראל, א חוץ אין צוויי אָדער דריי לענדער, האָבען די פריהערדיגע קאפּיטאליסטישע לאָרדען שרעקליך געקעמפפט פאר זייער אייגענטום. נור די רעגיערונגען זיינען צוגענומען געוואָרען פון זיי, פון די קעמפפענדע פּראָלעטאריער. צום ענד איז קארל מארקס׳עס קלאסישער זאץ פארווירקליכט געוואָרען: „דער גלאָקען־קלאנג פון דער לויה פון פּריוואט־קאפּיטאליסטישען אייגענטום הערט זיך שוין. די עקספּראָפּריאטאָרס ווע־

רען עקספראָפריאירט״. און אזוי שנעל ווי קאפיטאליסטישע רע־גירונגען זיינען געשטירצט געוואָרען, אזוי שנעל האָבען קאָאָפּע־ראטיווע געמיינדען פארנומען זייער פּלאץ.

„ווארום שלעפּט זיך אייער לאנד פון די פאראייניגטע שטאא־טען נאָך אזוי לאנגזאם?״ „ווערט טעטיג, איהר אמעריקאנער רע־וואָלוציאָנערען!״ „וואָס איז געשעהן מיט אייך דאָרט אין אמע־ריקא?״ — דאָס זיינען געווען די מיטטיילונגען, וואָס מיר האָבען נעקראָגען פון אונזערע ערפאָלגרייכע קאמעראדען אין אנדערע לענ־דער. נור מיר האָבען ניט געקענט נאָכהאלטען מיט זיי. די אלי־גארכיע איז אונז געשטאנען אין וועג. איהר גרויס האָט פאר־שטעלט אונזער וועג, פונקט ווי א גרויסער שרעקליכער מאָנסטער.

— ווארט ביז מיר ועלען אריינטרעטען אין אמט אין פריה־לינג, — האָבען מיר געענטפערט, — דאן וועט איהר זעהן.

אָט אין דעם איז געווען אונזער סעקרעט. מיר האָבען גע־וואונען די גרענזשערס אויף אונזער זייט, און אין פריהלינג וועלען א דוצענד שטאאטען איבערגעהן אין זייערע הענט, ווייל זיי האָבען זיי געוואונען אין די לעצטע וואהלען. מיר וועלען באלד דאָרטען איינפיהרען קאָאָפּעראטיווע שטאאטען. נאָך דעם וועט שוין זיין לייכט צו קריגען די אנדערע.

— נו, וואָס וועט זיין, אז די גרענזשערס וועלען ניט אריינ־קריגען די שטאאטען אין זייער באזיץ? — האָט ערנסט געפרעגט. און זיינע קאמעראדען האָבען איהם אָנגערופען א פעסימיסטישער שרייער.

נור דאָס אליין איז ניט געווען די הויפּט־געפאהר, וואָס ערנסט האָט אין זינען געהאט. ער האָט פאָראויסגעזעהן די אָפּפאלונג פון די גרויסע ארבייטער־יוניאָנס און דעם אויפשטאנד פון די קלאסען.

— גהענט האָט אויסגעלערענט די אליגארכיען וואָס צו טהאָן, — האָט ערנסט געזאָגט. — איך וועל וועטען, אז זיי האָבען גע־מאכט א לעהרבוך פון זיין וואָהלטעטיגען פעאָדאליזם. (1)

איך וועל קיינמאָל ניט פארגעסען דעם אָבענד, ווען נאָך א היציגער דיסקוסיע מיט א האלב דוצענד ארבייטער־פיהרער, האָט

זיך ערנסט געווענדט צו מיר און האָט שטילערהייט געזאָגט: „דאָס באַשטימט עס. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געוואונען. דער סוף קומט אָן.

דער דאָזיגער קליינער קאָנפערענץ אין אונזער היים איז געווען אונאָפיציעל; נור ערנסט, פונקט ווי די איבעריגע קאַמעראַדען זיינע, האָט געאַרבייט צו קריגען פאַרזיכערונגען פון די אַרבייטער־פיהרער, אַז זיי וועלען אַרויסרופען זייערע אַרבייטער אין דעם נעקסטען גענעראַל־סטרייק. אָ׳קאָננער, דער פּרעזידענט פון דער מאַשיניסטען־געזעלשאַפט, איז געווען מעהר אויסגעשפּראָכען פון די איבעריגע פינף פיהרער און האָט זיך ענטזאָגט פון פאַרזיכערען ערנסט׳ן.

— איהר האָט אַליין געזעהן, ווי פאַלקאָמען איהר זייט געשלאָגען געוואָרען מיט אייער אַלטער טאַקטיק פון סטרייק און באָיקאָט, — האָט ערנסט איהם צוגעשפּאַרט.

אָ׳קאָננער און די אַנדערע האָבען געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— און איהר האָט געזעהן, וואָס אַ גענעראַל־סטרייק קען אויפטהאָן, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — מיר האָבען אָפּגעהאַלטען די מלחמה מיט דייטשלאַנד. פריהער איז נאָך קיינמאָל די סאָלידאַריטעט און מאַכט פון די אַרבייטער אַזוי ניט דעמאָנסטרירט געוואָרען. די אַרבייטער קענען און וועלען רעגיערען איבער דער וועלט. אויב איהר וועט ווייטער אויך שטעהן מיט אונז, וועלען מיר מאַכען אַן ענד פון׳ם קאַפּיטאַליסטישען רעזשים. דאָס איז אייער איינציגע האָפנונג. און נאָך מעהר, איהר ווייסט עס. קיין אַנדער אויסוועג האָט איהר ניט. קיין אונטערשייד ניט וואָס איהר זאָלט טהאָן, לויט אייער אַלטער טאַקטיק זייט איהר געשלאָגען, פּשוט צוליעב דער איינער אורזאַך, וואָס די קאַפּיטאַליסטען קאָנטראָלירען די ריכטער. (2)

— איהר לויפט פאָראויס צו שנעל, — האָט אָ׳קאָננער געענטפערט. — איהר ווייסט ניט אַלע וועגען פון אויסגאַנג. עס איז נאָך דאָ אַן אַנדער אויסוועג. מיר ווייסען, וואָס מיר האָבען צו טהאָן. סטרייקס האָבען זיך אונז שוין דערעסען. זיי האָבען

אונז באַזיעגט אויף דעם אופן. נור איך דענק, אַז מיר וועלען שוין קיינמאָל מעהר ניט דאַרפען אַרויסרופען די אַרבייטער אין אונזער פאַך פאַר אַ סטרייק.

— וואָס איז אייער אויסגאַנג? — האָט ערנסט געפרעגט.

אָ'קאָננער האָט געלאַכט און געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ: — אַזוי פיעל קען איך אייך ניט זאָגען. — מיר זיינען ניט געשלאָפען, און יעצט חלום'ען מיר ניט.

— איך האָף, אַז עס איז ניט עטוואָס, מיט וואָס איהר שעהמט זיך, אָדער איהר האָט גלאַט מורא אַרויסצוזאָגען, — האָט ערנסט איהם אויפגעפאָדערט.

— איך דענק, אַז מיר ווייסען אונזערע אַנגעלעגענהייטען אַם בעסטען, — איז געווען דער ענטפער.

— עס איז אַ דונקעלער געשעפט, זעהענדיג ווי איהר היט זיך מיט דעם, — האָט ערנסט געזאָגט, ווערענדיג אין כעס.

— מיר האָבען באַצאָהלט פאַר אונזערע ערפאַהרונגען מיט בלוט און שוויים, און מיר פאַרדיענען אַלעס, וואָס עס קומט אונז יעצט אָן, — איז געווען דער ענטפער. „ענייי עירך קודמים“.

— אויב איהר האָט מורא מיר צו זאָגען אייער אויסוועג, וועל איך עס אייך זאָגען. — ערנסט'ס בלוט האָט געקאָכט אין איהם. — איהר געהט אַריין אין כאַפּ־לאַפּ־שותפות. איהר האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן דעם שונא, אָט וואָס איהר האָט געטהאָן. איהר האָט פאַרקויפט די אַרבייטער־זאַך, אַלע אַרבייטער. איהר פאַרלאָזט דאָס שלאַכטפעלד, ווי פייגלינגען.

— איך זאָג גאָר ניט, — האָט אָ'קאָננער געענטפערט, — אויסער דאָס פאָלגענדע, דאָס איך בין פּרעזידענט פון דער מאַשי־ניסטען־געזעלשאַפט, און עס איז מיין אויפגאַבע אויפצופּאַסען אויף די אינטערעסען פון די מענשען, וואָס איך רעפּרעזענטיר. דאָס אַלעס.

ווען די אַרבייטער־פיהרער זיינען אַוועקגעגאַנגען, האָט ערנסט, מיט דער רוהיגקייט פון אַ נידערלאַגע, מיר אָנגעצייגט די ריכטונג פון די קומענדע פּאַסירונגען.

— די סאָציאַליסטען פלעגען אויסזאָגען מיט פרייד — האָט ער געזאָגט — דאָס אָנקומען פונ׳ם טאָג ווען די אָרגאַניזירטע אַרבייטער, געשלאָגענע אויפ׳ן אינדוסטירעלען פעלד, וועלען אריבערגעהן אויפ׳ן פּאָליטישען פעלד. נו, האָט דער אייזערנער קנאַפּעל באַזיעגט די ארבייטער־יוניאָנס אויפ׳ן אינדוסטריעלען פעלד און האָט זיי געטריבען צום פּאָליטישען קאַמפּף; און אָנשטאָט מיר זאָלען זיך פרעהען, וועלען מיר האָבען איבער וואָס צו טרויערען. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געקראָגען אַ לעקציע. מיר האָבען איהם געוויזען אונזער מאַכט אינ׳ם גענעראַל־סטרייק. יעצט האָבען זיי גענומען שריט צו פאַרמיידען אַנאַנדער גענעראַל־סטרייק.

— אָבער ווי אַזוי? — האָב איך געפרעגט.

— פשוט דורך ארויסהעלפען די גרויסע יוניאָנס. זיי וועלען ניט פאַרלאָזען די ארבייט אינ׳ם נעקסטען גענעראַל־סטרייק. דאַרום וועט עס ניט זיין קיין גענעראַל־סטרייק.

— אָבער דער אייזערנער קנאַפּעל קען ניט אָנהאַלטען אַזאַ קאָסטבאַר פּראָגראַם פאַר אימער, — האָב איך אויסגעזעצט.

— הע, ניט אַלע יוניאָנס זיינען געשטיצט געוואָרען. דאָס איז ניט נויטיג. אָט וואָס עס וועט פּאַסירען. די שכירות וועט געהעכערט ווערען און ארבייטס־שטונדען פאַרקירצט ווערען אין די אייזענבאַהן־יוניאָנס, אין די אייזען־ און שטאָהל־יוניאָנס, און אין די אינזשעניערען און מאַשיניסטען יוניאָנס. אין די דאָזיגע יוניאָנס וועלען די גינסטיגע אומשטענדען אימער אָנגעהאַלטען ווערען. מיטגליעדערשאַפט אין די יוניאָנס וועלען געגליכען ווערען צו פּלעצער אין גן־עדן.

— איך פאַרשטעה דיך נאָך אַלץ ניט, — האָב איך געזאָגט.

— און וואָס וועט ווערען פון די אַלע אַנדערע יוניאָנס? עס זיינען דאָ מעהרער יוניאָנס אויסער די עטליכע, וואָס דו האָסט דערמאָנט.

די אַנדערע יוניאָנס וועלען פאַרניכטעט ווערען — אַלע אַנדערע יוניאָנס, ווייל קענסטו דען אַליין ניט זעהן, די אייזענבאַהן־ארבייטער, מאַשיניסטען און אינזשיניערען, אייזען־ און שטאָהל־

ארבייטער טהוען די ניצליכע ארבייט אין אונזער מאשין־ציוויליזאציע, זייענדיג פארזיכערט מיט זייער טריהייט, קען דער אייזערנער קנאפעל זיך אויסלאכען פון די אלע איבעריגע ארבייטער. אייזען, שטאהל, קויהלען, מאשינעריע און די פארקעהר־מיטלען זיינען די הויפט־זיילען פון דער אינדוסטריעלער געביידע.

— נו, און קויהלען? — האב איך געפרעגט. — עס זיינען דאך דא כמעט א מיליאן קויהלען־גרעבער.

— זיי זיינען אייגענטליך פראסטע ארבייטער. מיט זיי וועט מען זיך ניט רעכענען. זייערע שכירות וועלען ארונטערפאלען און זייערע שטונדען וועלען פארלענגערט ווערען. זיי וועלען זיין שקלאפען, ווי מיר אלע, און זיי וועלען באהאנדעלט ווערען ווי עזלען. זיי וועלען געצוואונגען ווערען צו ארבייטען, פונקט ווי די לאנד־ארבייטער ווערען יעצט געצוואונגען צו ארבייטען פאר די הערען וואס האבען זיי בארויבט פונ'ם לאנד. און דאס זעלבע וועט פאסירען מיט אלע אנדערע יוניאנס אויסער'ן פארבאנד. פאס נור אויף און זעה, ווי זיי וועלען זיך אנהויבען טרייסלען און דאן צופאלען אויף שטיקער, און זייערע מיטגליעדער וועלען ווערען שקלאפען, וואס ווערען געטריבען צו זייער ארבייט דורך זייערע לעדיגע מאגענס און דאס געזעץ פונ'ם לאנד.

— ווייסטו, וואס עס וועט ווערען פון פאראליי'ן (3) און זיינע סטרייק־ברעכער? איך וועל דיר זאגען. די באשעפטיגונג פון סטרייק־ברעכעריי וועט שוין מעהר ניט זיין. אנשטאט סטרייקס וועלען זיין שקלאפען־רעוואלוציעס. פארלי און זיין באנדע וועלען דערהויבען ווערען צום ראנג פון שקלאפען־טרייבער. אך, זיי וועלען דאס ניט אנרופען מיט דעם נאמען; עס וועט אנגערופען ווערען: „צווינגען זיי אפצוהיטען דעם געזעץ פונ'ם לאנד, וועלכער הייסט יעדען ארבייטען. דאס פארלענגערט פשוט דעם קאמפף, דער פארראט פון די גרויסע יוניאנס. גאט ווייסט יעצט וואו און ווען די רעוואלוציע וועט טריאומפירען".

— אבער געגען אזא מעכטיגער קאמבינאציע, ווי די אליגארכיע און די גרויסע יוניאנס, קענען מיר דען האפען, אז די רעוואָ־

לוציע וועט ווען עס איז טריאומפירען? — האָב איך געפרעגט. קען די קאָמבינאַציע ניט געדויערען אייביג?

ער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. „איינע פון אונזערע הויפּט־לעהרען איז, אז יעדער סיסטעם, וואָס איז געגרינדעט אויף קלאַסען און סעקטען, ענטהאַלט אין זיך זעלבסט די מיקראָבען, פון וועלכע זיי אליין וועלען אָנפאַנגען פוילען. אויב א סיסטעם איז געגרינדעט אויף פארשיעדענע קלאַסען, ווי אזוי קענען זיי פאַרמיידען די קלאַסען־פאַרשיעדענהייט? דער אייזערנער קנאַפּעל וועט עס ניט קענען אויסמיידען, און צום סוף וועלען די קלאַסען זעלבסט פארניכטען דעם אייזערנעם קנאַפּעל. די אליגארכיען האָבען שוין ענטוויקעלט קליקעס צווישען זיך; נור ווארט ביז די אויסגעוועהלטע יוניאָנס וועלען ענטוויקלען זייערע קליקעס. דער אייזערנער קנאַפּעל וועט באנוצען זיין גאַנצע מאַכט עס צו פארמיידען, נור ער וועט ניט זיין ערפאָלגרייך.

„און די אויסדערוועהלטע יוניאָנס זיינען די בעסטע פון די אמעריקאַנער ארבייטער־מיטגליעדער. זיי זיינען שטארקע און פעהיגע מענער. זיי זיינען געוואָרען מיטגליעדער פון דיזע יוניאָנס דורך קאָנקורירען פאַר זייערע פּלעצער. יעדער פעהיגער ארבייטער אין די פאַראייניגטע שטאאטען וועט האָבען די אמביציע צו ווערען א מיטגליעד פון די יוניאָנס. די אליגארכיע וועט ערמוטיגען די אמביציע און די קאָנקורענציע. אזוי וועלען די שטארקסטע און די בעסטע, וואָס וואָלטען פיליכט געווען רעוואָלוציאָנערען, גענומען ווערען אויף זייער זייט און זייער מאַכט וועט שטיצען די אליגארכיע.

— אין צווייטען פאַל, וועלען די ארבייטער־קלובען, די מיטגליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס, פּרובירען מאַכען זייערע אָרגאַניזאַציעס פאַר פארשלאָסענע קערפּערשאַפטען. און זיי וועלען זיין ערפאָלגרייך. מיטגליעדערשאַפט אין די ארבייטער־קליקעס וועט איבערגעהן בירושה. די זיהן וועלען נאָכפאָלגען זייערע עלטערען, און עס וועט ניט זיין קיין צופלוס פון נייער מאַכט פון יענעם אייביגען קוואל פון מאַכט, דאָס פּשוט'ע פאָלק. דאָס

וועט מיינען, דאָס די ארבייטער־קליקעס וועלען אָפּגעשוואכט ווע־רען, אום צום סוף וועלען זיי אלע זיין שוועכלינגען. צו דער זעלבער צייט וועלען זיי זיין זעהר מעכטיג אלס אַן אינסטיטוציע. זיי וועלען זיין ווי די שומרים אין דעם רוימישען פּאלאַץ, און עס וועלען זיך געפינען פּאלאַץ־רעוואָלוציאָנערען, דורך וועלכע די אר־בייטער־קליקעס וועלען פארכאַפּען די רעגיערונגס־לייצעס אין זיי־ערע הענט. און עס וועלען זיין רעוואָלוציעס פון די אליגארכיען, און פיעל מאָל וועלען איינע, דאַן די צווייטע באזיצען די רעגיע־רונגס־מאכט. און דורך דעם אלעמען וועט די אונפארמיידליכע קלאַסען־שוואכקייט אָנגעהן, ביז דאָס פאָלק וועט צום סוף קריגען אלעס, וואָס באלאנגט צום פאָלק.

די דאָזיגע פּראָפעצייהונג פון א לאנגזאמער סאָציאלער רע־וואָלוציע איז ארויסגעזאָגט געוואָרען, ווען ערנסט האָט זיך גע־פיהלט געשלאָגען פון דעם פּערראַט פון די גרויסע יוניאָנס. איך האָט קיינמאָל מיט איהם ניט איינגעשטימט אין דעם און שטים יעצט, ווען איך שרייב די צייל ען, נאָך מעהר ניט איין, ווי פריהער; ווייל אפילו יעצט, כאָטש ערנסט איז טוידט, זיינען מיר אויף דער סאַמע שוועל פון א רעוואָלוציע, וואָס וועט אָפּווישען אלע אליגאר־כיעס. דאָך האָב איך איבערגעגעבען ערנסט׳ס נביאות, ווייל ער האָט עס געזאָגט. כאָטש ער האָט געגלויבט אין די נביאות, דאָך האָט ער געארבייט ווי א ריעז געגען דעם, און ער, מעהר פון יעדען איינעם, האָט עס געמאכט מעגליך די רעוואָלוציע, וועלכע וואַרט אויפ׳ן סיגנאַל, כדי ארויסצוברעכען. (4)

— אָבער אויב די אליגארכיע וועט עקזיסטירען, — האָב איך איהם געפרעגט יענעם אבענד, — וואָס וועט ווערען פון די גרויסע איבערפלוסען, וואָס וועלען אויסקומען אויף זייער חלק יעדעס יאָהר?

— זיי וועלען זיי אויסברענגען אויף וועלכען עס איז אופן, — האָט ער געענטפערט. — איך פארלאָז זיך אויף די אליגארכיען צו געפינען א וועג. פיינע וועגען וועלען געבויט ווערען. עס וועט זעהר פיעל אויפגעטהאָן ווערען אין דער וויסענשאפט און

איבערהויפּט אין דער קונסט. נאָך דעם, ווען די אָליגאַרכיען וועלען קריגען די אויבערהאַנד איבער'ן פאָלק, דאַן וועלען זיי אין זינען האָבען אַנדערע זאַכען. זיי וועלען ווערען ליעבהאָבער פון קונסט. און אונטער זייער פיהרערשאַפט, און גוט באַצאָהלט פון זיי, וועלען די אַרטיסטען טהאָן זייער אַרבייט. דער רעזולטאַט וועט זיין, דאָס קונסט וועט זיין ערהויבען; ווייל די אַרטיסטען וועלען ניט דאַרפען, ווי זיי האָבען ביז יעצט געטהאָן, טאַנצען נאָכ'ן פּייפעל פון דער בורזשואַזיע. די קונסט וועט זיין גרויס, זאָג איך דארום, און וואונדער־שטעדט וועלען געבויט ווערען, וואָס וועלען מאַכען די פּאַרצייטיגע שטעדט אויסקוקען ביליג און פון פּוסטען גלאַנץ. און אין די דאָזיגע שטעדט וועלען די אָליגאַרכיען וואוינען און דיענען דעם גאָט פון שעהנהייט. (5)

און אזוי וועלען די איבערפלוסען אויסגענוצט ווערען בעת די אַרבייטער וועלען טהאָן די אַרבייט. דאָס בויען פון די גרויסע פּאַלאַצען און שטעדט וועט ערלויבען אַ הונגער־לוין פאַר מיליאָנען פּראָסטע אַרבייטער, ווייל דער אונגעהויער גרויסער איבערפלוס וועט זיי צווינגען צו מאַכען אויך גרויסע אויסגאַבען, און די אָלי־גאַרכיען וועלען בויען פאַר טויזענד יאָהר — זאָגאַר פאַר צעהן טויזענד יאָהר. זיי וועלען בויען אַזעלכע זאַכען, וואָס די מענשען פון מצרים און בבל האָבען זיך אפילו ניט געקענט פאָרשטעלען; און ווען פון די אָליגאַרכיען וועט קיין זכר ניט בלייבען, וועלען זייערע גרויסע וועגען און זייערע וואונדער־שטעדט בלייבען פאַר דער ברודערשאַפט פון אַרבייטער, וואָס וועלען טרעטען אויף די וועגען און וואוינען אין די שטעדט. (6)

די זאַכען וועלען די אָליגאַרכיען טהאָן, ווייל זיי וועלען ניט קענען טהאָן עפּעס אַנדערש. די גרויסע קונסטווערק וועלען איינ־שלינגען די איבערפלוסען זייערע, און אויף'ן זעלבען אופן ווי די הערשענדע קלאַסען פון מצרים האָבען אויסגעגעבען זייערע איבער־פלוסען, וואָס זיי האָבען גערויבט פונ'ם פאָלק מיט בויען טעמפּלען און פּיראַמידען. אונטער דער אָליגאַרכישער הערשאַפט וועט אויפ־בליהען, ניט אַ פּריסטער־קלאַס, נור אַ קינסטער־קלאַס. און אנ־

שטאָט די מיטעל־קלאַס סוחרים, די בורזשואַזיע, וועלען זיין די ארבייטער־קליקעס. און אונטער זיי וועט זיין דער אָפּגרונד, וואו עס וועלען אויפגעבראַכט ווערען און שמאַכטען פון הונגער און פוילען, און אַזוי זיך ווידער באַנייען דאָס פּראָסטע פאָלק, די גרויסע באַפעלקערונגס־מאַסע. און צום סוף, נור ווער ווייסט דעם טאָג, וועט דאָס פּראָסטע פאָלק זיך אויפהויבען פונ׳ם אָפּגרונד; די ארבייטער־קליקעס און די אליגארכיע וועט צופאַלען ווערען אויף שטיקלאך און דאַן, ערשט דאַן, נאָך הונדערטע יאָהרען פון מאַטערניש, וועט דעם פּראָסטען מענשענס טאָג ערשט קומען. איך האָב געדענקט, אַז איך אַליין וועל נאָך דערלעבען צו זעהן יענעם טאָג; נור יעצט ווייס איך, אַז איך וועל שוין דעם טאָג קיינמאָל ניט זעהן.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ קליינער פּויזע, און דאַן האָט ער צוגעלעגט:

— די סאָציאַלע עוואָלוציע איז פאַרדריסליך לאַנגזאַם, ניין, אפשר, טייערע?

איך האָב ארומגעוואָרפען מיינע אָרעמס ארום איהם, און ער האָט אָנגעלעהנט זיין קאָפּ אויף מיין ברוסט.

— פאַרזינג מיך צום שלאָף, — האָט ער קאַפּריזנע געמור־מעלט. — איך האָב גע׳חלום׳ט און איך וויל עס אַלעס פאַרגעסען.

פופצעהנטער קאַפּיטעל

די לעצטע טעג

עס איז געווען כמעט ביי ענד פון יאַנואַר, 1913, ווען די גע־ביטענע האַלטונג פון דער אָליגאַרכיע צו די אויסדערוועהלטע יוניאָנס איז פאַרעפענטליכט געוואָרען. די צייטונגען האָבען גע־דרוקט די נייעס וועגען אַן אונפאַרגלייכליכען שטייגען אין שכירות פון די אייזענבאַהן־באַשעפטיגטע, די אייזען־ און שטאָהל־אַרביי־טער, פון די אינזשעניערען און מאַשיניסטען. נור דעם גאַנצען אמת האָט מען ניט אַרויסגעזאָגט. די אָליגאַרכיען האָבען ניט גע־וואַגט צו זאָגען דעם גאַנצען אמת. אין דער ווירקליכקייט זיינען די שכירות געווען געהעכערט פיעל מעהר, און די פּריווילעגיען זייערע זיינען נאָך געווען פאַרהעלטניסמעסיג גרעסער. דאָס אַלעס איז געווען אַ סוד, נור אַ סוד קען ניט לאַנג דויערען. מיטגליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס האָבען דערצעהלט זייערע פרויען, און די פרויען האָבען געפּלוידערט, און די גאַנצע אַרבייטער־וועלט האָט זיך שנעל דערוואוסט פון דער פאַסירונג.

עס איז בלויז געווען אַ לאָגישע ענטוויקלונג פון דעם, וואָס איז אין נייצעהנטען יאָהרהונדערט געווען באַוואוסט אַלס כאַפּ־לאַפּ־חלוקה. אין דער אינדוסטריעלער שלאַכט פון יענע צייטען האָט מען פּרובירט פּראָפיט־צוטיילונג, דאָס הייסט, די קאַפּיטאַ־ליסטען האָבען געפּרובירט איינצושטילען די אַרבייטער דורכ'ן פאַראינטערעסירען זיי פינאַנציעל אין זייער אַרבייט. נור פּראָ־פיט־צוטיילונג אַלס אַ סיסטעם איז געווען אונמעגליך און לעכערליך. פּראָפיט־צוטיילונג האָט געקענט זיין ערפאָלגרייך בלויז אין איזאָ־לירטע פאַלען פון אַ סיסטעם פול מיט אינדוסטריעלע קריעגע־

רייען; ווייל אויב אלע ארבייטער און קאפיטאליסטען זאלען זיך געווען צוטיילען מיט די פראפיטען, וואלטען די אומשטענדען געווען די זעלביגע ווי די, וואס זיינען געווען אין דער צייט וואס זיי האבען זיך נאך ניט געטיילט מיט די פראפיטען.

און אזוי איז פון דער אונפראקטישער אידעע פון פראפיט־צוטיילונג ארויסגעשפרונגען די פראקטישע אידעע פון כאפ־לאפ־חלוקה. „גיט אונז א גרעסערען לוין און רעכענט עס צו צום פובליקום”, איז געווען דאס שפריכווארט פון די שטארקע יוניאנס. און אין איינינע פלעצער פלעגט די זעלבסטזיכטיגע האלטונג זייערע זיין ערפאלגרייך. און צורעכענענדיג דאס צום פובליקום, פלעגט עס ארויסגענומען ווערען פון דער גרויסער מאסע אונארגאניזירטע ארבייטער. די ארבייטער האבען ווירקליך געצאהלט די געהעכערטע שכירות פון זייערע מעכטיגע ברידער־ארבייטער, מיטגליעדער פון יוניאנס, וועלכע זיינען געווען פשוט'ע ארבייטער־טראסטס. די אידעע איז, ווי איך זאג, ארויסגעפיהרט געווארען אויף א גרויסען פארמאט, דורך דער קאמבינאציע פון די אליגארכיען און די אויסדערוועהלטע יוניאנס. (1)

אזוי שנעל ווי דער סוד פון דעם פארראט פון די אויסדערוועהלטע יוניאנס איז באוואוסט געווארען, האבען די איבעריגע ארבייטער אנגעהויבען צו מורמלען בייז. דאן האבען זיך די אויסדערוועהלטע יוניאנס צוריקגעצויגען פון דער אינטערנאציאנאלער ארגאניזאציע און האבען אפגעבראכען אלע באציהונגען. דאן איז אנגעקומען א צייט פון שטורם און געוואלדטאט. די מיטגליעדער פון די יוניאנס זיינען ערקלערט געווארען אלס פאררעטער, און אין שענקען און אין אויסגעלאסענע הייזער, אויף דער גאס און ביי דער ארבייט, און, אין פאקט, איבעראל זיינען זיי אנגעגריפען געווארען פון זייערע קאמעראדען, ועמען זיי האבען אזוי פאררעטעריש פארלאזען.

פיעל קעפ זיינען צובראכען געווארען, און פיעל זיינען דער־הרג'עט געווארען. קיין מיטגליעד פון די אויסדערוועהלטע יוניאנס איז ניט געווען זיכער מיט זיין לעבען. זיי פלעגען זיך צוזאמענ־

קלייבען אין גרופּען צו געהן צו דער ארבייט אָדער אהיים פון דער ארבייט. זיי פלעגען אימער־צו געהן אויפ׳ן מיטען גאַס. אויף די טראָטואַרען האָט מען זיי געקענט צוברעכען די קעפּ מיט א ציגעל אָדער א ברוק־שטיין, וואָס איז ארונטערגעוואָרפען געוואָרען פון א פענסטער אָדער א דאך. מען האָט זיי ערלויבט צו טראָגען וואפען, און די בעאַמטע האָבען זיי געשטיצט אויף אַלערליי אופנים. זייערע פארפאָלגער זיינען פאראורטיילט געוואָרען צו לאַנגע געפענגנים־טערמינען, וואו זיי פלעגען זעהר שלעכט באהאנדעלט ווערען; אָבער קיין מאַן, וואָס איז ניט געווען א מיטגליעד פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס, איז ניט ערלויבט געווען צו טראָגען וואפען מיט זיך. פאר׳ן איבערטרעטען דיזען געזעץ איז דער זינדיגער שווער באשטראָפט געוואָרען.

די פארביטערטע ארבייטער האָבען פונדעסטוועגען פאָרטגעזעצט זייער מעטאָד פון נעהמען ראַכע פון די פאָרשטעהער. קלאַסען אָפּגעזונדערטקייט זיינען געמאַכט געוואָרען כמעט פון זיך אליין. די קינדער פון די פאררעטער זיינען פארפאָלגט געוואָרען פון די קינדער פון די פארראַטענע ארבייטער, ביז עס איז געווען אונמעגליך פאר זיי זיך צו שפּיעלען אויפ׳ן גאַס אָדער צו באזוכען די פּאָבליק־שולען. אויך די פרויען און די גאנצע פאמיליע פון די פאררעטער זיינען ארייננעלעגט געוואָרען אין חרם. און די לאָקאַלע שפּייז־הענדלער, וואָס האָבען געהאנדעלט מיט זיי, זיינען באָיקאָטירט געוואָרען.

אלס רעזולטאַט, פארפאָלגט פון אלע זייטען, זיינען די פאררעטער און זייערע פאמיליעס געוואָרען אָפּגעזונדערט. געפינענדיג עס אונזיכער צו וואוינען צווישען דעם פארראַטענעם פּראָלעטאריאַט, האָבען זיי זיך איבערגעצויגען אין נייע נאכבארשאַפטען, וואָס זיינען געווען באוואוינט בלויז פון זייערע מענשען. די אליגארכיען האָבען זיי אונטערשטיצט אין דעם. גוטע וואוינונגען, מאָדערנע און סאַניטאַרע, זיינען געבויט געוואָרען פאר זיי. די הייזער זיינען געווען ארומגערינגעלט מיט גרויסע, גראַמע הויפען, און פיעל שפּיעל־פּלעצער און שפּאַציער־גערטנער זיינען געמאַכט

געוואָרען אין זייערע געגענדען. זייערע קינדער האָבען באזוכט שולען, וואָס זיינען ספּעציעל געבויט געוואָרען פאַר זיי, און אין די שולען האָבען זיי זיך אויך ספּעציאַליזירט אין האַנד־ארבייט און אין פּראַקטישע וויסענשאַפטען. אַזוי האָט גלייך פון אָנפאַנג ארויסגעשטאַמט די קלאַסענפאַרשידענהייט. די מיטגליעדער פון די אויסדערוועהלטע יוניאָנס זיינען געוואָרען די אַריסטאָקראַטען פון ארבייט. זיי זיינען געווען אַ באַזונדערער טייל פון די איבע־ריגע ארבייטער. זיי האָבען געהאַט בעסערע הייזער, בעסערע קליידער, בעסערע שפּייז, און אויך בעסערע באהאַנדלונג. זיי האָבען אָפּגעלעקט אַ פעטען ביין.

אין דער זעלבער צייט זיינען די איבעריגע ארבייטער באַ־האַנדעלט געוואָרען זעהר שלעכט. פיעל קליינע פּריווילעגיעס זייַ־נען צוגענומען געוואָרען פון זיי, און זייערע שכירות און ארט לעבען זיינען געוואָרען וואָס אמאָל ערגער. זייערע פּאָבליק־שולען זיינען געוואָרען אָפּגעלאָזען, און ביסלעכווייז האָט מען זיי אויפגעהערט צווינגען צו שיקען זייערע קינדער אין די שולען. די גרויסע צאָהל קינדער פונ׳ם יונגען דור, וואָס האָבען ניט געקענט לעזען אָדער שרייבען, איז געווען געפעהרליך.

דער באַזיץ פונ׳ם וועלט־מאַרק, וואָס די פאַראייניגטע שטאַאַטען האָבען געקראָגען, האָט אָנגעמאַכט אַ חורבן איבער דער גאַנצער וועלט. אינסטיטוטען און רעגיערונגען איבער דער גאַנצער וועלט זיינען צושמעטערט געוואָרען אָדער איבערגעאַנ־דערשט געוואָרען. דייטשלאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך, אויסטראַ־ליע און ניי זילאַנד זיינען געווען שטאַרק פאַרנומען מאַכענדיג קאָאָפּעראַטיווע געמיינדען. די ענגלישע אימפּעריע איז זיך צו־פאַלען אויף שטיקער. ענגלאַנד האָט געהאַט צרות איבער׳ן קאָפּ. די רעוואָלוציע אין אינדיען איז געווען אין פולען גאַנג. דער גע־שריי איבער גאַנץ אַזיע איז געווען: „אַזיע פאַר די אַזיאַטען!" און הינטער זיי אַלע איז געשטאַנען יאַפּאַן, אימער־צו רייצענדיג און שטיצענדיג די געלע און ברוינע ראַסען געגען דער ווייסער ראַסע. און בעת יאַפּאַן האָט גע׳חלום׳ט פון אַן אַזיאַטישער אימ־

פעריע און האָט געשטרעבט מיט אַלע כחות צו פאַרווירקליכען דעם חלום, האָט זי אונטערדריקט איהר אייגענע פּראָלעטאַרישע רעוואָלוציע. עס איז געווען אַ פּשוט׳ע מלחמה פון קלאַסען. קר־ליעס — געגען סאמוראיען, און די קוליע־סאָציאַליסטען זיינען היננעריכטעט געוואָרען אין טויזענדער און צעהנער־טויזענדער. פערציג טויזענד זיינען געהרג׳עט געוואָרען אין דעם גאסען־געשלעג אין טאָקיאָ און אין דעם אונגעראָטענעם איבערפאַל אויף׳ן מיקאדאָ׳ס פּאַלאַץ. קאָב איז געווען אַ יאַטקע. די אויסשלאַכ־טונג פון די בוימוואָל ארבייטער דורך די הארמאטען איז געווען באוואוסט אַלס די שרעקליכסטע היגריכטונג, וואָס מאָדערנע הארמאטען האָבען ווען עס איז פאַראורזאַכט. די יאַפּאַנעזישע אלי־גארכיע, וואָס איז אויפגעשטאַנען, איז געווען ווילדער פון זיי אַלע. יאַפּאַן האָט באהערשט דעם גאַנצען מזרח, און האָט אָפּגענומען פאַר איהר חלק דעם גאַנצען מארק פונ׳ם אַזיאַטישען וועלט־טייל, אויסער אינדיע.

ענגלאַנד האָט געהאַט ערפאָלג אין אונטערדריקען איהר איי־גענעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריאַט און אָנצוהאַלטען אינדיע, כאָטש זי איז שיער געטריבען געוואָרען צו באַנקראָט. זי איז אויך געצוואונגען געוואָרען צו באַפרייען אַלע איהרע גרויסע קאָ־לאָניעס. אַזוי איז דאָס געקומען, וואָס די סאָציאַליסטען פון אויסטראַליען און ניו־זעעלאַנד זיינען געווען ערפאָלגרייך אין גרינ־דען קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען. און אויס דער זעלבער אור־זאַך איז אויך קענעדע אָפּגעריסען געוואָרען פונ׳ם מוטער־לאַנד. נור קענעדע האָט אונטערדריקט איהר אייגענע סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע, ווערענדיג אונטערשטיצט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. צו דער זעלבער צייט האָט דער אייזערנער קנאַפּעל געהאָלפען מעקסיקאָ און קובע צו אונטערדריקען זייערע רעוואָלוציעס. דער רעזולטאַט איז געווען, דאָס דער אייזערנער קנאַפּעל איז געווען פעסט עטאַבלירט אין דער נייער וועלט. ער האָט צונויפגעגאָסען אין איין פּאָליטישען שטיק מעטאַל דעם גאַנצען נאָרד־אַמעריקאַנער וועלט־טייל פונ׳ם פּאַנאַמאַ־קאַנאַל ביז׳ן נאָרדליכען ים.

און ענגלאנד, האָבענדיג מקריב געווען אַלע איהרע קאָלאָניעס, האָט בלויז אָנגעהאַלטען אינדיען. נור דאָס איז אויך געווען בלויז אויף א ווײַלע. דער קאמפף מיט יאפּאן און די איבעריגע טייל פון אזיע פאר׳ן באזיץ פון אינדיען, איז בלויז אָפּגעלייגט געוואָרען אויף א שטיקעל צייט. ענגלאנד איז געווען באשערט צו פארלירען אינדיען, בעת הינטער דער פאסירונג האָט געשטעקט דער קאמפף צווישען א פאראייניגטער אזיע און די איבריגע וועלט.

בשעת די גאנצע וועלט איז צוריסען געוואָרען פון שטרייטיג־קייטען, זיינען מיר אין די פאראייניגטע שטאאטען אויך ניט געווען שלום ושלוה. דער אָפּשטעהן פון די גרויסע יוניאָנס האָט אָפּגעהאַלטען אונזער געפּלאנטע פּראָלעטארישע רעוואָלוציע. נור געוואַלדטאַט איז אָנגעגאנגען איבעראַל. א חוץ די ארבייטער־אונרוהען, און די אונצופריעדענהייט פון די ערד־ארבייטער און די רעשטלעך פון דער מיטעל־קלאַס, האָט נאָך אויפגעפלאַמט א רעליגיעזער פלאַקער. א צווייגעל פון די זיבען טעג אדווענטארס איז פּלוצים געוואָרען פּאָפּולער און זיי האָבען ערקלערט, אז די וועלט קומט צו אַן ענד.

— פארדאמט די מוחות צומישעניש, טויזענד מאָל פאר־דאמט! — האָט ערנסט געשריען. — ווי אזוי קענען מיר האָפען אויף סאָלידאריטעט מיט די אַלע צוויסטיגקייטען און שטרייטיג־קייטען?

און ווירקליך, די רעליגיעזע אויפלעבונג איז מאָמענטאַן גע־וואָרען א וויכטיגע פאסירונג. דאָס פאָלק, פארביטערט און ענט־מוטיגט אין אַלע זיינע מאטעריעלע ערווארטונגען, איז געווען גרייט אָנצונעהמען א הימעל, וואו אינדוסטריעלע טיראנען האָבען ניט נעקענט אריינקומען, פונקט ווי א העלפאנט קען ניט דורכגעהן דעם לאָך פון א נאָדעל. ארומפאָהרענדיגע פּרעדיגער, מיט ווילדע אוי־גען און מאניערען, האָבען פארפלייצט דאָס לאנד; און ניט אכ־טענדיג דעם פארבאָט פון די ציוויל־בעאמטע, און די פארהאפטונג פאר נים פאָלגען דעם באפעהל, זיינען די פלאמען פון דעם רע־

ליגיעזען פייער אויפגעבלאָזען געוואָרען אין פיעל רעליגיעזע פאַר־זאמלונגען.

עס זיינען געווען די לעצטע טעג, — האָבען זיי ערקלערט. דער אָנפאנג פון דעם סוף פון דער וועלט. די פיער ווינטען זיינען אָפּגעלאָזט געוואָרען אויף דער וועלט. גאָט האָט אָנגערייצט די פעלקער צו מלחמה. עס איז געווען א צייט פון נסים און איינ־בילדונגען, און זעהער און נביאים האָבען זיך געיאווועט אין די טוי־זענטער. טויזענטער מענשען האָבען אויפגעהערט צו ארבייטען און זיינען אוועק אויף די בערג, פארטיג צו ערווארטען גאָט'ס אָנקומען און דאָס אויפהויבען זיך אין די הימלען אריין פון די הונדערט און פיער און פערציג טויזענט. נור גאָט איז ניט גע־קומען און טויזענטער פון זיי זיינען אויסגעשטאָרבען פון הונגער. אין זייער פארצווייפלונג, האָבען זיי חרוב געמאכט די פארמס, זוכענדיג וואָס צו עסען, און די אנארכיע אין די דערפער האָט נאָך פארגרעסערט די צרות פון די עקספּראָפּריאירטע פארמערס.

וויעדער, די פארמס און שפּייכלערס זיינען געווען דאָס איי־גענטום פון דעם אייזערנעם קנאָפּעל. ארמעען סאָלדאטען זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען און די פאנאטיקער זיינען מיט די באַיאָנע־טען געטריבען געוואָרען צוריק צו זייער ארבייט אין די שטעט. דאָרטען האָבען זיי אָבער אַלע מאָל זיך געבונטעוועט. זייערע פיהרער זיינען הינגעריכטעט געוואָרען פאר רייצען צום אויפ־שטאנד אָדער זיי זיינען איינגעשפּארט געוואָרען אין משוגעים־הייזער. די יעניגע, וואָס זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, זיינען געגאנגען צום טוידט מיט דער פרייד פון מארטירער. עס איז געווען א צייט פון משוגעת. די אונרוהען האָבען זיך פארשפּרייט. אין די זומפּען און וויסטעניישען און ליידיגע פּלעצער, פון פלאָרידא ביז אַלאסקא, האָבען די קליינע גרופּען אינדיאנער, וואָס זיינען נאָך פארבליבען, געטאנצט פאנאטיש־רעליגיעזע טענץ און האָבען ערווארטעט דאָס אָנקומען פון זייער אייגענעם משיח.

און דורך דעם גאנצען מיש־מאש האָט זיך אויפגעהויבען די פאָרם פון'ם שרעקליכסטען מאָנסטער פון אַלע צייטען, די אָליגאר־

כיע. מיט אן אייזערנער האנד און אייזערנעם קנאפעל האט זי גע־הערשט איבער די מיליאנען מענשען. פון צומישעניש האט זי געבראכט ארדנונג, פון דעם סאמע תהו־ובהו האט זי אויפגעבויט איהר פונדאמענט און אוועקגעשטעלט איהר געביידע.

— ווארט בלויז ביז מיר וועלען אריינטרעטען, — האבען די גרענזשערס געזאגט. קאלווין האט געזאגט צו אונז אין אונזער פעלל־גאס־קווארטיר: „זעהט נור די שטאאט־רעגיערונגען, וואס מיר האבען פארכאפט. מיט אייך, סאציאליסטען, אלס א שטיצע, וועלען מיר זיי מאכען זינגען אן אנדער ליעדעל, ווען מיר וועלען אריינטרעטען אין אמט".

— די מיליאנען אונצופריעדענע און פאראָרימטע זיינען אונ־זערע, — האבען די סאציאליסטען געזאגט. — די גרענזשערס זיינען אריבער אין אונזערע רייהען, אויך די פארמערס, די מי־טעל־קלאס און די ארבייטער. די קאפיטאליסטישע סיסטעם וועט צופאלען ווערען אויף שטיקער. אין א מאנאט ארום וועלען מיר שיקען פופציג מענער אין קאנגרעס. אין צוויי יאהר ארום וועט יעדער אמט זיין אונזערער, פונ'ם פרעזידענט ביז דעם לאקאלען הינט־שלעגער.

און ערנסט, ענטפערענדיג די אלע ארגומענטען, פלעגט שאק־לען מיט זיין קאפ און זאגען:

— וויפיעל ביקסען האט איהר? ווייסט איהר, וואו מען קען קריגען גענוג בליי? ווען עס קומט צו פולווער, זיינען כע־מישע שטאפען בעסער פון מעכאנישע שטאפען. איהר מעגט מיר גלויבען אויפ'ן ווארט.

זעכצעהנטער קאפּיטעל

דער סוף

ווען די צייט איז געקומען פאַר מיר מיט ערנסט׳ן צו פאָהרען פיין וואשינגטאָן, איז מיין פאָטער ניט מיטגעפאָהרען מיט אונז. ער האָט זיך איינגעליעבט אין פּראָלעטאריער לעבען. ער האָט באַטראכט אונזער וויסטע נאכבארשאפט אלס א גרויסע סאָציאָלאָגישע לאבּאָראַטאָריע, און ער האָט זיך, ווייזט אויס, אריינגעלאָזט אין אונענדליכע פאָרשונגען. ער האָט זיך גע׳חבר׳ט מיט די ארבייטער, און איז געווען פאררעכענט פאר אן אינטימען פריינד אין צעהנדליגער היימען. ער האָט אויך געארבייט אָפט, און די ארבייט איז געווען ביי איהם א מין שפּילכעל און צו דער זעלבער צייט שטודירענדיגע אונטערזוכונג, ווייל ער האָט אמת הנאה געהאט דערפון און ער פלעגט אהיים קומען מיט פיעל פארצייכנונגען און פול מיט התפּעלות פון זיינע ענטדעקונגען. ער איז געווען א פאָלקאָמענער וויסענשאפטס־מאַן.

ער האָט אייגענטליך ניט באדארפט ארבייטען, ווייל ערנסט האָט פארדיענט גענוג פון זיינע איבערזעצונגען צום לעבען פאר אונז אלע. נור מיין פאָטער האָט דוקא נור געוואָלט אָנהאלטען זיין ליעבלינג־פאנטאזיע, און ווי שנעל זיין פאנטאזיע האָט אָנגענומען אן אנדער פאָרם, קען מען זעהן פון די פארשיעדענע ארבייטען, וואָס ער האָט געטהאָן. איך וועל קיינמאָל ניט פארגעסען דעם אבענד, ווען ער האָט אהיים געבראכט זיין פּאק סחורה פון שיך־בענדלעך און שלייקעס, און א צווייטעס מאָל, ווען איך בין אריינגעגאנגען עפּעס קויפען אין דעם דערבייאיגען שפּייז־געוועלב און ער האָט געארבייט דאָרטען. נאָך דעם האָט מיך שוין ניט גע־

וואונדערט, ווען ער האָט געאַרבייט אין׳ם שענק געגענאיבער אונ־זער וואוינונג. ער האָט געאַרבייט אַלס נאַכט־וועכטער, פאַרקויפט קאַרטאָפעל פון אַ וואָגען, געאַרבייט אין אַ פאַבריק פון פּאַפּיער־פּושקעס, און איז געווען אַ וואַסער־טרעגער פאַר אַ גרופּע פון אייזענבאהן־בויערס, און האָט זיך אפילו אָנגעשלאָסען אָן דער געשיר־וואַשערס יוניאָן, פּונקט איידער זי איז צופאַלען געוואָרען אויף שטיקער.

איך דענק, אַז דעם בישאָפּ׳ס אַרט קליידונג האָט מיין פאָטער ווי באַצויבערט, ווייל ער האָט פון דאַן אָן אימער געטראָגען אַ ביליג בוימוואָל העמד און אויבערהויזען מיט אַ שמאָלען פּאַס אַרום די לענדען. דאָך איז איהם געבליבען איין געוואוינהייט פון׳ם פריי־הערדיגען אַרט לעבען: ער האָט זיך אימער איבערגעטהאָן פאַר׳ן אָבענד־מאָהלצייט.

איך האָב זיך געקענט פיהלען גליקליך מיט ערנסט׳ן וואוהין ער זאָל מיך ניט געווען פיהרען; און מיין פאָטער׳ס צופריעדענ־הייט מיט אונזער נייער לאַגע האָט דערפילט מיין מאָס פון גליק.

— ווען איך בין געווען אַ אינגעל, — האָט מיין פאָטער גע־זאָגט, — בין איך געווען זעהר נייגעריג. איך האָב געוואָלט וויסען די אורזאַכען פון פאַרשיעדענע ערשיינונגען. דאָס איז געווען אַזוי, ווייל איך בין געווען אַ פיזיקער. די לעבענסקראַפט אין מיר יעצט אפילו איז פּונקט אַזוי נייגעריג ווי אין מיין יוגענד. און עס איז די נייגעריגקייט, וואָס מאַכט איינעם פיהלען, אַז זיין לעבען האָט עפּעס אַ ווערט.

פיעל מאָל פלעגט ער וואַגען אַריבערגעהן אויף דער צפון־זייט פון מאַרקעט־גאַס אין׳ם טעאַטער־געגענד, וואו ער פלעגט פאַרקויפען צייטונגען און געהן אַ שליחות, און עפענען די טירען פון עקיפּאַזשען. דאָרטען האָט ער איין טאָג, פאַרמאַכענדיג אַן עקיפּאַזש, באַגעגענט הערר וויקסאָן. מיט גרויס שמחה האָט מיין פאָטער איבערגעגעבען אונז די פּאַסירונג.

— וויקסאָן האָט אויף מיר שאַרף אַ קוק געטהאָן, ווען איך האָב צוגעמאַכט די טיר, און געבורטשעט: „פאַרדאַמט זאָל עס

ווערען!״ זיין פּנים איז רויט געוואָרען און ער איז אַזוי צו־מישט געוואָרען, אַז ער האָט פאַרגעסען מיר צו געבען עפּעס פאַר מיין טרחה. נור ער האָט געמוזט קומען צו זיך זעהר שנעל, ווייל דער עקיפּאַזש איז ניט אָפּגעפאָהרען קיין פּופציג שפּאַן, און ער האָט זיך אומגעקעהרט. ער האָט ארויסגעשטעקט זיין קאָפּ.

— הערט נור, פּראָפעסאָר, — האָט ער געזאָגט, — דאָס איז אַ ביסעל צופיעל. מיט וואָס קען איך אייך באהילפיג זיין?

— איך האָב פאַרמאַכט דעם עקיפּאַזש פאַר אייך, — האָב איך געענטפערט. — לויט דעם געוועהנליכען מנהג, וואָלט איהר מיר געמעגט געבען אַ צעהן־סענט־שטיק.

— אַך, נארישקייטען! — האָט ער ארויסגעברומט. — איך מיין עפּעס ממשות׳דיגס.

ער האָט ווירקליך אויסגעקוקט צו זיין ערנסט. ער האָט אויס־געקוקט, ווי אַ פאַרשטיינערטע חרטה, אָדער עטוואָס עהנליכעס; און דארום האָב איך געטראַכט פאַר אַ פּאָר מינוטען.

זיין פּנים האָט אויסגעקוקט פול מיט ערוואַרטונג, ווען איך האָב אָנגעפאַנגען מיין ענטפער, נור איהר וואָלט איהם געמעגט אָנקוקען ווען איך האָב געענדיגט.

— איהר וואָלט מיר געמעגט אָפּגעבען מיין היים, — האָב איך געזאָגט, — און מיינע ווערט־פּאַפּיערען פון די סיעררא־פּאַב־ריקען.

מיין פאָטער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— וואָס האָט ער געזאָגט? — האָב איך נייגעריג געפרעגט.

— וואָס האָט ער געקענט זאָגען? ער האָט גאָר ניט גע־זאָגט. נור איך האָב געזאָגט: „איך האָף, אַז איהר זייט גליקליך״. ער האָט אויף מיר מאָדנע געקוקט.

— זאָגט מיר, זייט איהר גליקליך? — האָב איך איהם גע־פרעגט.

ער האָט געהייסען דעם קוטשער אָוועקפאָהרען, און זיך גע־האַלטען אין איין זידלען, אָפּפאָהרענדיג. און מיר ניט געגעבען דעם צעהן־סענט־שטיק, וועגען רעדט מיין היים און פאַרמעגען. אַזוי

ווי דו זעהסט, מיין טייערע, איז דיין פּאַטער'ס גאַסען־שלעפּער־קאַ־ריערע פול מיט ענטוישונגען.

מיין פּאַטער האָט אויפגעהאַלטען אונזערע צימערען, ווען מיר זיינען אוועקגעפאָהרען קיין וואַשינגטאָן. אויסער די סאַמע ענד, איז שוין די גאַנצע אָרדנונג אין גאַנצען פאַרשוואונדען, און דער עיקר סוף איז שוין אויך געוועזן נעהנטער, ווי איך האָב גע'חלום'ט. געגען אונזערע ערוואַרטונגען, זיינען קיינע שטערונגען ניט געמאַכט געוואָרען פאַר די סאָציאַליסטען צו פאַרנעהמען זייערע פּלעצער אין קאָנגרעס. אַלץ איז צוגעגאַנגען גלאַט, און איך פלעג זאָגען, אז דאָס גלאַטקייט גופא איז אַ שלעכטער סימן.

מיר האָבען געפונען אונזערע סאָציאַליסטישע קאַמעראַדען פאַרטרויענדיגע, אָפּטימיסטיש ווענען זייער מאַכט און ווענען דעם, וואָס זיי וועלען אויפטהאָן. אייניגע גרענזשערס, וואָס זיינען ער־וועהלט געוואָרען, האָבען פאַרגרעסערט אונזער מאַכט, און אַן אויסגעאַרבייטעטע פּראָגראַם פון אונזער ווייטערדיגער טעטיגקייט איז אָנגענומען געוואָרען פון די פאַראייניגטע קרעפטען. אין דעם אַלעם האָט זיך ערנסט ענערגיש און געטריי באַטייליגט, כאָטש גאַנץ אָפט האָט ער זיך ניט געקענט צוריקהאַלטען פון צו זאָגען, גלאַט אין דער וועלט אריין: „ווען עס קומט צו פולוועך, זיינען בעמיישע שטאָפּען בעסער פון מעכאַנישע שטאָפּען, איהר מעגט מיר גלויבען."

די ערשטע צרות זיינען געוועזן מיט די גרענזשערס אין די פאַרשיעדענע שטאַאַטען, וועלכע זיי האָבען געוואונען אין די לעצ־טע וואַהלען. עס זיינען געוועזן צוועלף אַזעלכע שטאַאַטען, נור די גרענזשערס, וואָס זיינען ערוועהלט געוואָרען, האָבען ניט געקראָגען זייערע עמטער. די פריהערדיגע בעאַמטע האָבען זיך ענטזאַגט אַרויסצוטרעטען פון אמט. עס איז צוגעגאַנגען גאַנץ פּשוט. זיי האָבען ערקלערט, אז די לעצטע וואַהלען זיינען צוגעגאַנגען אונ־געזעצליך און האָבען פאַרפּלאָנטערט דעם גאַנצען עסק מיט געזעץ־הלאַנגען. די גרענזשערס זיינען געוועזן הילפלאָז. די ריכטער זיינען געוועזן די לעצטע, צו וועמען זיי האָבען זיך געקענט ווענ־

דען, און די ריכטער זיינען געווען בלויז א ווערקצייג פון זייערע שונאים.

דאָס איז געווען א געפעהרליכער מאָמענט. אויב די באַטראָגענע וועלען זיך נעהמען צו געוואלדטאט, דאַן וועט אלץ זיין פארלאָרען. אָ, ווי שווער מיר, סאָציאליסטען, האָבען געארבייט זיי צוריקצוהאלטען! עס זיינען פארגאנגען טעג מיט נעכט, ווען ערנסט האָט אַן אויג ניט צוגעמאכט. די גרויסע פיהרער פון די גרענזשערס האָבען ארויסגעזעהן די געפאהר און זיי האָבען אלע געהאלטען מיט אונז; נור דאָס אלעס האָט ניט געהאָלפען. די אליגארכיע האָט געוואָלט געוואלדטאט, און זי האָט ארויסגעשיקט איהרע אגענטען־פּראָוואָקאטאָרס אויפצובלאָזען דעם פלאקער. עס איז גאָר קיין צווייפעל ניט, אז די אגענטען־פּראָוואָקאטאָרס האָבען פאראורזאכט דעם בויערען־אויפשטאנד.

אין א טוץ שטאאטען האָט זיך דער אויפשטאנד צופלאקערט. די עקספּראָפּריאירטע פארמערס האָבען פארכאפּט די שטאאטס־רעגיערונגען מיט געוואלד. דאָס איז, נאטירליך, געווען אונקאָנסטיטוציאָנעל, און די סאָלדאטען פון די פאראייניגטע שטאאטען זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען געגען זיי. איבעראל האָבען די אגענטען־פּראָוואָקאטאָרס אָנגערייצט די אויפגערעגטע מאסען. די שלוחים פונ'ם אייזערנעם קנאפּעל האָבען זיך פארשטעלט פאר בעלי־מלאכות, פארמערס און פּראָסטע ארבייטער. אין סאקראַמענטא, די הויפּט־שטאָדט פון קאליפאָרניע, האָבען די גרענזשערס ווי עס איז אויפגעהאלטען אָרדנונג. טויזענטער געהיים־אגענטען זיינען געשיקט געוואָרען אין דער דערמאָנטער שטאָדט. זיי זעלבסט האָבען זיך פאנאנדערגעלאָזט איבער דער שטאָדט אין באנדעס און האָבען אונטערגעצונדען און בארויבט הייזער און פאבריקען. זיי האָבען דעם עולם אזוי אויפגערייצט, ביז אנדערע מענשען האָבען זיך באטייליגט אין דער רויבעריי. מען האָט אויסגעטיילט זעהר פיעל געטראנק צו די נידעריגערע קלאסען, כדי מ'זאָל זיי נאָך מעהר אויפרייצען. און דאַן, ווען אלעס איז שוין געווען פארטיג, זיינען די פאראייניגטע פעדעראל־סאָלדאטען, וועלכע זיינען אייגענטליך

געווען סאָלדאַטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל, ערשיענען אויף דער סצענע. עלף טויזענד מענער. פרויען און קינדער זיינען דערשאָסען געוואָרען אין די סאקראמענטער גאַסען, אָדער ערמאָרדעט געוואָרען אין זייערע הייזער. די נאַציאָנאַלע רעגיערונג האָט איבערגענומען די שטאַאט־רעגיערונג, און דאָס איז געווען דיִ עֶנדֶע פון קאַלי־פאָרניא.

און אַזוי ווי אין קאַליפאָרניא, אַזוי איז געווען איבעראַל. יעדער גרענזשער־שטאַאט איז פּארוויסטעט און פאַרטרונקען געוואָרען אין בלוט. צום ערשטען האָבען די געהיימע אַגענטען און די שוואַרצע מאות אויפגערייצט דעם עולם און פאַראורזאַכט די אונאָרדנונג, און דאַן זיינען די סאָלדאַטען ארויסגערופען געוואָרען. דער גאַנצער דאָרפישער געגענד האָט זיך געבונטעוועט. טאָג און נאַכט האָט דער רויך פון ברענענדיגע פאַרמס. שפּייכלער, דערפער און שטעדט אָנגעפילט די לופט. דאַן האָט מען גענומען באַנוצען דינאַמיט. אייזענבאַהן־בריקען און טונעלען זיינען צושטערט געוואָרען און באַהנען זיינען צושמעטערט געוואָרען. די אָרימע פאַרמערס זיינען געשאָסען און געהאַנגען געוואָרען אין מאַסען. זיי האָבען זיך אָבער אויך רעכט אָפּגערעכענט און פיעל פּלוטאָקראַטען און אַרמעע־אָפיציערען זיינען ערמאָרדעט געוואָרען. בלוט און נקמה האָבען אָנגעפילט די מענשליכע ברוסט. די רעגולערע סאָל־דאַטען האָבען געקעמפּפט געגען די פאַרמערס אַזוי ברוטאַל, ווי זיי וואָלטען געווען אינדיאַנער. און די סאָלדאַטען האָבען געהאַט אורזאַכען זיך אַזוי אויפצופיהרען. אַכט און צוואַנציג הונדערט פון זייערע חברה זיינען אומגעבראַכט געוואָרען אין אַ סעריע דיי־נאַמיט עקספּלאָזיאָנען אין אָרעגאָן, און אויפ׳ן זעלבען אופן זיינען עטליכע וואַגאָנען פול מיט סאָלדאַטען אין פאַרשיעדענע צייטען און פּלעצער פאַרניכטעט געוואָרען. און אַזוי האָבען די סאָל־דאַטען געקעמפּפט פאַר זייער לעבען פונקט ווי די פאַרמערס.

דער מיליץ־געזעץ פון 1903 איז איינגעפיהרט געוואָרען אין קראַפט, און די ארבייטער פון איין שטאַאט זיינען געצוואונגען געוואָרען, אונטער דער געפאַהר פון טוידט־שטראָף, צו שיסען אויף

זייערע ארבייטער־חברים פון אנדערע שטאאטען. נאטירליך, פון אָנפאנג איז די איינפיהרונג פונ׳ם געזעץ ניט צוגעגאנגען אזוי גלאט. פיעל מיליץ־אָפיציערען זיינען ערמאָרדעט געוואָרען, און פיעל מיליץ־לייט זיינען פאר׳משפט געוואָרען צום טוידט פון א קריעגס־געריכט. ערנסט׳ס נבואה אין באצוג צו הערר קאָוואלט און הערר ארמונדסאָן איז ערפיהלט געוואָרען.ביידע זיינען געווען אונטערוואָרפען אונטער׳ן מיליץ־געזעץ, און זיי זיינען פארצייכענט געוואָרען צו דיענען אין דער עקספעדיציע, וואָס איז געשיקט געוואָרען פון קאליפאָרניא צו באשטראָפען די פארמערס פון מיזורי. הערר קאָוואלט און הערר ארמונדסאָן האָבען זיך ענטזאגט צו דיענען. האָט מען מיט זיי געהאנדעלט קורץ און שארף: זיי פאָר־געפיהרט פאר א קריעגס־געריכט, און מיליטערישע היגריכטונג איז געווען זייער סוף. מען האָט זיי געשאָסען, מיט זייערע רוקענס אומגעקעהרט צו דער שיסענדיגער ראָטע.

פיעל יונגע מענער זיינען אנטלאָפען אויף די בערג כדי זיך ארויסצודרעהען פון דיענען אין דער מיליץ. דאָרטען זיינען זיי פאררעכענט געוואָרען פאר אויסוואורפען און פארברעכער, און ביז עס איז א ביסעל שטילער געוואָרען האָט מען זיך מיט זיי אָפּ־גערעכענט. עס איז געווען שנעל און שוידערהאפט. די רע־גיערונג האָט ארויסגעלאָזט א פראָקלאמאציע צו אלע געזעץ־ליע־בענדע בירגער ארונטערצוקומען פון די בערג אין א משך פון דריי מאָנאטען. ווען דער לעצטער טאָג איז פאָראיבער, זיינען א האל־בער מיליאָן סאלדאטען ארויסגעשיקט געוואָרען איבעראל אין די בערג־געגענדען. זיי האָבען ניט אונטערזוכט, און קיינע פראצע־סען זיינען ניט פאָרגעקומען. ווי נור מען האָט דערזעהן א מאַן, האָט מען איהם גלייך אויפ׳ן אָרט דערשאָסען. די סאלדאטען האָבען אזוי געהאנדעלט אויפ׳ן גרונד, אז יעדער איינציגער מאַן, וואָס איז ניט ארונטערגעגאנגען פון די בערג, איז אַן אויסוואורף און א פארברעכער. פיעל באנדעס אין שטארקע פאָזיציעס האָבען בראוו געקעמפפט, נור צום ענד איז יעדער איינער, וואָס איז אנט־לאָפען פון דער מיליץ־דיענסט, ערמאָרדעט געוואָרען.

אַ מעהר איינדרוקספולע שטראָף איז געווען די, וואָס די קענזעס־מיליץ האָט געקראָגען. דער גרויסער קענזעס־אויפשטאַנד האָט פּאַסירט אין סאַמע אָנפאַנג פון די מיליץ־טעטיגקייט געגען די גרענזשערס. זעקס טויזענד מיליץ־לייט האָבען זיך צובונטעוועט. עטליכע וואָכען נאָכאַנאַנד זיינען זיי געווען אונרוהיג און בייז. און דערפאַר האָט מען זיי געהאַלטען אין לאַגער. נור זייער אָפּענער בונד איז אָהן צווייפעל אויפגערייצט געוואָרען פון אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס.

אין דער נאַכט פונ׳ם 22טען אַפּריל זיינען זיי אויפגעשטאַנען און ערמאָרדעט זייערע אָפּיציערען, פון וועלכע בלויז איינינגע האָבען זיך געראַטעוועט. דאָס איז שוין געגאַנגען אַ ביסעלע ווייטער, ווי דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געוואָלט, ווייל די פּראָוואָקאַטאָרס האָבען געטהאָן זייער אַרבייט אַ ביסעל צו גוט. נור יעדע זאַך איז געווען אַ תירוץ פאַר׳ן אייזערנעם קנאַפּעל. ער האָט זיך פריי־הער צוגעגרייט פאַר׳ן אויפשטאַנד, און די הריגה פון אזוי פיעל אָפּיציערען האָט זיי געגעבען אַ גוטען אויסרייד פאַר דעם, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט. ווי מיט אַ כשוף, האָבען פערציג טויזענד סאָלדאַטען פון דער רעגולערער אַרמעע אַרומגערינגעלט די מיאַ־טעזשניקעס. עס איז געווען אַ פּאַסטקע. די אָרימע מיליץ־לייט האָבען אויסגעפונען, אַז מען האָט זיך געפּאָרעט מיט זייערע קאַנאָנען, און אַז די פּאַטראָנען, וואָס זיי האָבען פאַרכאַפּט אין די פּולווער־מאַגאַזינען זיינען ניט געווען נוצבאַר פאַר זייערע ביקסען. זיי האָבען אַרויפגעצויגען די ווייסע פאָהן אַלס אַ צייכען פון אונטערגעבונג, נור דאָס איז איגנאָרירט געוואָרען. קיינער פון זיי איז ניט געבליבען אַ לעבעדיגער. אַלע זעקס טויזענד זיינען אומגעבראַכט געוואָרען. געוועהנליכע קוילען און שראַפּנעלען זיינען אַריינגעוואָרפען געוואָרען צווישען זיי פון דער ווייטענס, און ווען זיי, אויס פאַרצווייפלונג, האָבען זיך אַרויפגעוואָרפען אויף די סאָלדאַטען, וואָס האָבען זיי אַרומגערינגעלט, זיינען זיי אויסגעלייגט געוואָרען פון די ביקסען אָהן רחמנות. איך האָב גערעדט מיט איינעם, וואָס איז געווען דערביי, און ער האָט געזאָגט, אַז

דאָס נאָהענטסטע, וואָס איינער פון זיי איז ווען צוגעקומען צו אַ מאַשין־ביקס, איז געווען אַ הונדערט און פופציג אייל. די ערד איז געווען באַדעקט מיט ערמאָרדעטע, און צום סוף האָט די קאַוואַלעריע אַרויפגעריטען און מיט די קאַפּיטעס פון די פערד, רע־וואָלווערען און שווערדען אַריינגעקוועטשט די פּאַרוואונדעטע אין דר׳ערד אַריין.

גלייכצייטיג מיט דער פאַרניכטונג פון די גרענזשערס איז געקומען דער אויפשטאַנד פון די קויהלען־גרעבער. דאָס איז גע־ווען די גוסס׳דיגע אָנשטרענגונג פון אָרגאַניזירטע אַרבייט. דריי־פערטעל מיליאָן קויהלען־גרעבער זיינען אַרוים אין סטרייק. נור זיי זיינען געווען צו ווייט פאַרשפּרייט איבער׳ן גאַנצען לאַנד, כדי צו באַנוצען זיך מיט דער מאַכט פון זייער גרויסער צאָהל. זיי זיינען אָפּגעזונדערט געוואָרען אין זייערע אייגענע געגענדען און אונטערטעניגט געוואָרען. דאָס איז געווען די ערשטע גרויסע שקלאַפען־טרייבעריי. פּאַקאַק (1) האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס אַ שקלאַפען־טרייבער און האָט זיך פאַרדיענט די אייביגע שנאה פונ׳ם פּראָלעטאַריאַט. אונצעהליגע מאָל האָט מען פּרובירט איהם צו נעהמען דאָס לעבען, נור ער האָט געהאַט גרוים מזל, ווי עס ווייזט אויס. ער האָט עס איינגעפיהרט די רוסישע פּאַספּאָרטען סיסטעם צווישען די מיינערס, און האָט זיי פאַרבאָטען זיך איבער־צוציהען פון איין טייל פונ׳ם לאַנד אינ׳ם צווייטען.

אין דער זעלבער צייט האָבען זיך די סאָציאַליסטען געהאַלטען פעסט. בעת די גראַנזשערס זיינען אומגעקומען אין פלאַמען און אין בלוט, און אָרגאַניזירטע אַרבייטער זיינען צוריסען געוואָרען אויף שטיקער, האָבען זיך די סאָציאַליסטען געהאַלטען פריעדליך און האָבען פאַרפאָלקאָמט זייער געהיימע אָרגאַניזאַציע. אומזיסט האָבען זיך די גרענזשערס געבעטען ביי אונז. מיר האָבען ער־קלערט, און מיט רעכט, אַז וועלכער עס איז אויפשטאַנד פון אונ־זער זייט איז אַ שטערונג צו דער גאַנצער רעוואָלוציע. דער איי־זערנער קנאַפעל, מורא האָבענדיג פון אָנפאַנג צו קעמפפען מיט׳ן גאַנצען פּראָלעטאַריאַט אויף איינמאָל, האָט אויסגעפונען, אַז די

אַרבייט איז פיעל לייכטער ווי ער האָט זיך גערעכנט, און ער וואָלט זיך גאָר בעסער ניט געוואונשען ווי אַן אויפשטאַנד פון אונזערינגע. נור מיר האָט עס אויסגעמידען, ניט אַכטענדיג, וואָס מיר זיינען פאַרפלייצט געוואָרען פון אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס. אין יענע צייטען זיינען די אַגענטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל געווען אומגעלומפּערט אין זייערע מעטאָדען. זיי האָבען באַדאַרפט פיעל זיך אויסלערנען און דערווייל, דורך דער צייט, האָבען אונזערע קעמפּפענדע גרופּען זיי אויסגעראָטען. עס איז געווען אַ ביטערע, בלוטיגע אַרבייט, נור מיר האָבען געקעמפּפט פאַר׳ן לעבען און פאַר דער רעוואָלוציע, און מיר האָבען געמוזט קעמפּפען געגען שונא מיט זיינע אייגענע וואַפען. דאָך זיינען מיר געווען עהרליך. קיין אַגענט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל איז ניט הינגעריכטעט געוואָרען אָהן אַ פּראָצעס. מיר האָבען אפשר געמאַכט אַטעות אַ מאָל, אָבער אויב יאָ, איז דאָס געווען זעהר זעלטען. די באַוואוסטע, די מוטיגסטע, די קאַמפּפס־פעהיגסטע און מעהרסט־אויפּאָפּפערענדע פון אונזערע קאַמעראַדען האָבען אַריינגעטראָטען אין די קעמפּפענדע גרופּען. איינמאָל, נאָך דעם אַז צעהן יאָהר זיינען פאַראיבער, האָט ערנסט אויסגעמאַכט אַ סטאַטיסטיק פון ציפּערען, וואָס זיינען איהם צוגעשיקט געוואָרען פון די עלטסטע פון די קעמפּפענדע גרופּען, און זיינע באַשליסע זיינען געווען, אַז דאָס דורכשניטליכע לעבען פון אַ מאַן אָדער פרוי, ווערענדיג אַ מיטגליעד, איז געווען בלויז פינף יאָהר. די קאַמעראַדען פון די קעמפּפענדע גרופּען זיינען אַלע געווען העלדען, און וואָס איז געווען מעהר מאָדנע פון אַלעמען איז וואָס יעדער איינער פון זיי איז געווען געגען הרג׳ענען מענשען. זיי האָבען פאַרגוואַלדיגט זייער אייגענעם כאַראַקטער, דאָך האָבען זיי געליעבט פרייהייט און זיי האָבען ניט געוואוסט פון קיין אָפּפער, וואָס איז צו גרויס צו ברענגען צו דער זאַך. (2)

די אַרבייט, וואָס מיר האָבען זיך אונטערנומען צו טהאָן, איז געווען אַ דרייפאַכע. ערשטענס, דאָס אויסראַמען פון אונזער קרייז די געהיים־אַגענטען פון דער אָליגאַרכיע. צווייטענס, די

אָרגאַניזאַציע פון די קעמפּפענדע גרופּען, און אַרום זיי די אַלגע־מיינע געהיימע אָרגאַניזאַציע פון דער רעוואָלוציע. און דריטענס, דאָס אַריינטרעטען פון אונזערע אייגענע געהיים־אַגענטען אין דער דיענסט פון דער אָליגאַרכיע — אין די אַרבייטער־קליקעס און איבערהויפּט צווישען די טעלעגראַפיסטען און סעקרעטאַרען און בוכהאַלטערס, אין דער אַרמעע, צווישען די אַגענטען־פּראָוואָקאַ־טאָרס, און די שקלאַפען־טרייבער. עס איז געווען אַ לאַנגזאַמע אַרבייט, און אַ געפעהרליכע, און גאַנץ אָפט איז אונזער אַרבייט געווען אַרויסגעוואָרפען.

דער אייזערנער קנאַפּעל האָט טריאומפירט אין אַן אָפענער מלחמה, נור מיר זיינען געווען ערפאָלגרייך אין דעם נייעם זאָרט מלחמה, וואָס מיר האָבען אָנגעפיהרט. אַלעס איז געווען אומגע־זעהן, פיעל איז געווען אונגעריכט; די פינסטערנייש האָט גע־קעמפּפט געגען פינסטערניש, און דאָך דורך דעם אַלעמען איז געווען אָרדנונג, צוועק און קאָנטראָל. מיר האָבען דורכגעדרונגען די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל מיט אונזערע אַגענטען, בעת אונזער אייגענע אָרגאַניזאַציע איז געווען דורכגע־דרונגען פון די אַגענטען פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. עס איז געווען אַ פינסטערע און טיפעלשע מלחמה, אָנגעפילט מיט אינטריגען און קאָנספּיראַציעס, פאַרשווערונגען און געגען־פאַרשווערונגען. און איבער דעם אַלעמען האָט געשוועבט דער טוידט, אַ שרעקליכער און גוואַלדיגער. מענער און פרויען זיינען פאַרשוואונדען געוואָ־רען, אונזערע נאָהענטסטע און טייערסטע קאַמעראַדען; מיר האָ־בען זיי קיינמאָל מעהר ניט געזעהן, און מיר האָבען געוואוסט, אַז זיי זיינען געשטאָרבען.

מען האָט קיינעם ניט געקענט גלויבען, און קיינעם ניט פאַר־טרויען. דער מאַן, וועלכער האָט אייך געהאָלפען אין אייער אינ־טריגע, האָט לכל הדעות, געקענט זיין אַן אַגענט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. מיר האָבען אונטערגעגראָבען די אָרגאַניזאַציע פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל מיט אונזערע געהיים־אַגענטען, און דער איי־זערנער קנאַפּעל האָט דאַגעגען געווירקט מיט זיינע אייגענע גע־

היים־אַגענטען אין זייער אייגענער אָרגאַניזאַציע. און דאָס זעלבע איז געווען מיט אונזער אָרגאַניזאַציע. און ניט אַכטענדיג דעם מיסטרויען, זיינען מיר געווען געצוואונגען צו פאַרלאָזען זיך אין יעדער אונטערנעהמונג אונזערער אויף צוטרויען און גלויבען. אָפט זיינען מיר באַטראָגען געוואָרען, די מענשען זיי נאָך געווען שוועכ־לינגע. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט גֶעקענט געבען געלד, פרייע צייט, די פאַרגעניגענס, וואָס האָבען ערוואַרטעט אַ מענשען אין די וואונדער־שטעדט. מיר האָבען גאָרניט געקענט געבען יענעם אויסער די צופריעדענהייט פון זייענדיג טריי צו אַ נאָבעלען אי־דעאַל. וואָס אנבאַלאַנגט די איבעריגע, איז דער לוין פון די, וואָס זיינען געווען טריי זייער אידעאַל, געווען אונאויפהערענדיגע גע־פאהר, מאַטערניש און טוידט.

מענשען זיינען געווען שוואַך, ווי איך זאָג, און צוליעב זייער שוואַכקייט זיינען מיר געווען געצוואונגען צו געבען בלויז די אנ־דערע באַלוינונג, וואָס איז געווען אין אונזער קראַפט. עס איז געווען די באַלוינונג פון טוידט. מיר זיינען געווען געצוואונגען צו באַשטראָפען אונזערע פאַררעטער. פאַר יעדען איינעם, וואָס האָט אונז באַטראָגען, האָבען מיר ארויסגעשיקט פון איינעם ביז אַ טוץ ראַכע־נעהמערס זיך אָפּצורעכענען מיט איהם. מיר קענען פיליייכט אַ מאָל ניט אויספיהרען אונזער אורטייל געגען אונזערע פיינד, ווי, למשל, פּאַקאַק; נור איין זאַך, וואָס מיר האָבען ניט געקענט און געטאָרט דערלאָזען, איז געווען, ניט צו לאָזען פאַר־רעטער אונבאַשטראָפט. קאַמעראַדען זיינען געווען פאַררעטער בכוון און מיט אונזער ערלויבניש, כדי זיך ארייצוקריגען אין די וואונדער־שטעדט און דאָרטען אויספיהרען דעם אורטייל אויף די אמת'ע פאַררעטער. אין דער אמת'ען, מיר זיינען געווען אזוי שרעק־ליך און נקמה־זיכטיג, דאָס עס איז געווען פיעל געפעהרליכער אונז צו פאַרראַטען, ווי צו בלייבען געטריי.

די רעוואָלוציע האָט אָנגענומען אַ מין רעליגיעזען כאַראַקטער. מיר האָבען געדיענט ביים מזבח פון דער רעוואָלוציע, וועלכע איז געווען דער מזבח פון פרייהייט. עס האָט געברענט אין אונז דער

געטליכער פלאַם. מענער און פרויען האָבען אָפּגעגעבען זייערע לעבענס פאַר דער זאַך, און ניי־געבוירענע קינדער זיינען באַצייכענט געוואָרען פאַר דער זאַך, אזוי ווי אין אַמאָליגע צייטען, זיינען זיי באַצייכענט געוואָרען פאַר גאָט'ס־דיענסט. מיר זיינען געוועזן ליעבהאָבער פון דער מענשהייט.

זיבעצענטער קאַפּיטעל.

די שאַרלאַך רויטע ליווורע

נאָך דער פאַרניכטונג פון די גרענזשער־שטאַאטען, זיינען די גרענזשער־קאָנגרעסלייט אויך אַראָפּ פון דער סצענע. זיי זיינען פּראָצעסירט געוואָרען פאַר פאַרראַט, און זייערע פלעצער זיינען פאַרנומען געוואָרען פון חברה, וואָס האָבען געדיענט דעם אייזערנעם קנאַפּעל. די סאָציאַליסטען האָבען געהאַט אַ קליינע מינאָריטעט, און זיי האָבען געוואוסט, אַז זייער סוף וועט אויך באַלד קומען. דער קאָנגרעס און סענאַט זיינען געווען פּוסטע תירוצים, קאָמעדיעס. פאָלקס־אינטערעסען זיינען דעבאַטירט און דורכגעפיהרט געוואָרען לויט דער אַלטער פאָרם, בעת אין דער אמת'ן איז דאָס אַלעס געווען בלויז צו געבען אַ קאָנסטיטוציאָנעלע הסכמה צו די באַפעהלען פון דער אָליגאַרכיע.

ערנסט איז געווען דער סאַמע הויפּט אין קאַמפּף, ווען די ענד איז געקומען. עס איז פאָרגעקומען אַ דעבאַטע וועגען אַ געזעץ־פּראָיעקט אויסצוהעלפען די אונבאַשעפטיגטע. די שלעכטע צייטען פונם פריהערדיגען יאָהר האָבען אַריינגעשליידערט גרויסע מאַסען פּראָלעטאַריער אין די רייהען פון די הונגעריגע, און די אָנהאַלטענדע אונאָרדנונג האָט זיי געמאַכט זינקען נאָך טיעפער. מיליאָנען מענשען האָבען געשמאַכטעט פון הונגער, בשעת די אָליגאַרכיען און זייערע אנהענגער האָבען זיך געלאָזט וואוילגעהן פונ'ם איבערפלוס. (1) מיר פלעגען רופען די אונגליקליכע, די מענשען פונ'ם אָפּגרונד (2) און כדי צו פאַרלייכטערן זייערע שמערצען האָבען די סאָציאַליסטען פאָרגעשלאָגען דעם געזעץ־פּראָיעקט פאַר די אונבאַשעפטיגטע. נור דאָס איז ניט געווען דער ווילען פונ'ם

אייזערנעם קנאַפּעל. אויף זיין אייגענעם שטיינער האָט דער אייזערנער קנאַפּעל געוואָלט צווינגען די אַלע מיליאָנען מענטשען צו אַרבייטען, נור דאָס איז געוועזען געגען אונזער ווילען, און דאַרום האָט דער אייזערנער קנאַפּעל אַרויסגעגעבען אַ באַפעהל, אַז אונזער געזעץ־פּראָיעקט זאָל דורכפאַלען. ערנסט און זיינע קאַמעראַדען האָבען געוואוסט, אַז זייער אַרבייט איז אַרויסגעוואָרפען, נור זיי זיינען שוין מיעד געוואָרען וואַרטענדיג. זיי האָבען געוואָלט, אַז עפּעס זאָל פּאַסירען. זיי האָבען גאָרניט אויפגעטהאָן, און דאָס בעסטע, וואָס זיי האָבען יעצט ערוואַרטעט, איז צו ענדיגען די געזעצליכע קאָמעדיע, אין וועלכער זיי זיינען געוועזען גאַנץ אונווילינגע אַקטיאָרען. זיי האָבען ניט געוואוסט, וואָס אַ סוף ס'וועט קומען, נור זיי האָבען זיך זיכער ניט גערעכנט אויף אַן ערגערען סוף, ווי דער, וואָס זיי האָבען געקראָגען.

איך בין געזעסען אויף דער גאַלערי יענעם טאָג. מיר האָבען אַלע געוואוסט, אַז עטוואָס שרעקליכס איז בעפאָרשטעהענד. עס האָט זיך געפיהלט אין דער לופט, און דאָס שרעקליכע איז געוועזען כמעט זעהבאַר צוליעב די סאָלדאַטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין די קאָרידאָרען און צוליעב די אָפיציערען, וועלכע האָבען זיך צוזאַמענגעשפּאַרט אין די אַריינגאַנגען פון דעם זאַל. די אָליגאַרכיע איז געוועזען גרייט. ערנסט האָט גערעדט. ער האָט געמאָהלען די ליידען פון די אונבאַשעפטיגטע, פּונקט ווי אַ ווילד נאַרישע אידעע האָט איהם באַהערשט, אַז ער וועט אויף וועלכען עס איז אופן ריהרען זייערע פאַרשטיינערטע הערצער, נור די רעפּובליקאַנישע און דעמאָקראַטישע מיטגליעדער האָבען פון איהם אָפּגעשפּאָט, און עס איז געוועזען אַ חוכא וטלולא איבער'ן גאַנצען זאַל. ערנסט האָט פּלוצים געביטען זיין טאָן.

— איך ווייס ניט, וואָס אַזוינס איך קען אייך זאָגען, וואָס זאָל אייך באַאיינפלוסען, — האָט ער געזאָגט. — איהר האָט ניט קיין רוקענס. איהר זייט בויגיגע זאַכען. איהר רופט זיך רעפּובליקאַנער אָדער דעמאָקראַטען. עס איז ניטאָ קיין דעמאָקראַטישע פּאַרטיי. אין דעם קאָנגרעס זיינען ניטאָ קיין רעפּובליקאַנער

אָדער דעמאָקראַטען. איהר זייט טעלער־לעקער און חונפים. איהר זייט ברואים פון דער פּלוטאָקראַטיע. איהר רעדט מיט אַלטמאָדישע פראַזען וועגען אייער לִיעבע צו פרייהייט, בעת די גאַנצע צייט טראָגט איהר די שאַרלאַך־רויטע ליוורע פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל.

יעצט האָבען די געשרייען פון „אָרדנונג! אָרדנונג!" פאַרטויבט זיין שטימע, און ער איז געשטאַנען און געוואַרט ביז דער ליאַרם איז אַ ביסעל איינגעשטילט געוואָרען. ער האָט אַ מאַך געטהאָן מיט זיין האַנד, כדי אָנצוצייגען אויף זיי אַלע. דאַן האָט ער זיך געווענדט צו זיינע אייגענע קאַמעראַדען, און האָט געזאָגט:

— הערט זיך נור צו צום ברום פון די אָנגעהאָדעוועטע חיות.

אַ ליאַרם האָט ווידער אויסגעבראָכען. דער פּאָרזיצענדער האָט געקלאַפּט מיט'ן האַמער און האָט געקוקט אויפמערקזאַם אויף די אָפּיציערען. עס זיינען געווען אויסגעשרייען פון „אַן אויפשטאַנד!" און אַ גרויסער, קייכעלדיגער מיטגליעד פון ניו יאָרק האָט אָנגעפאַנגען שרייען אויף ערנסט'ן: „אַנאַרכיסט!" און ערנסט האָט ניט אויסגעקוקט זעהר אַנגענעהם. ער האָט געציטערט מיט'ן גאַנצען קערפּער, און זיין פּנים האָט אויסגעקוקט ווי דאָס פּנים פון אַ קעמפּפענדער חיה, נור פונדעסטוועגען איז ער געווען קאַלט און איבערלעגט.

— געדענקט! — האָט ער געזאָגט, אין אַ שטימע, וואָס האָט איבערגעשריען זייער גאַנצען ליאַרם, — דאָס וועהרענד איהר צייגט ניט אַרוים קיין רחמנות יעצט צו דעם פּראָלעטאַריאַט, וועט דער זעלבער פּראָלעטאַריאַט ווען עס איז אייך יאָ אַרויסצייגען רחמנות.

די געשרייען: אַן אויפשטאַנד!" און „אַנאַרכיסט!" זיינען פאַרמעהרט געוואָרען.

— איך וויים, אַז איהר וועט ניט שטימען פאַר דעם געזעץ, — האָט ערנסט פאָרטגעזעצט. — איהר האָט געקראָגען דעם באַפעהל פון אייערע בעלי־בתים צו שטימען געגען דעם געזעץ. און דאָך רופט איהר מיך אַנאַרכיסט. איהר, וועלכע האָבען פאַרניכטעט

דעם פאָלק'ס רעגיערונג און וועלכע פלאַטערט אייער שאַרלאַך־רויטע שאַנדע אין דער עפענטליכקייט, רופט מיך אַנאַרכיסט. איך גלויב ניט אין גיהנום, פייער און שוועבעל; נור אין אַזעלכע מאָ־מענטען בין איך גענייגט צו גלויבען. עס מוז זיכער ערגעץ־וואו זיין אַ גיהנום, ווייל קיין אַנדער פּלאַץ קען ניט זיין, וואו עס איז מעגליך פאַר אייך צו קריגען אַ שטראָף, וועלכע זאָל אייך גענוג באַצאָהלען פאַר אייערע פאַרברעכענס. אַזוי לאַנג, ווי איהר עק־זיסטירט, איז פאַראַן אַ וויכטיגער געברויך פאַר אַ גיהנום אויף דער וועלט.

אַ באַוועגונג איז אַנגעגאַנגען אין די טירען. ערנסט, דער פּאָרזיצענדער און אַלע מיטגליעדער האָבען זיך אויסגעדרעהט צו זעהן, וואָס עס געהט פאָר.

— ווארום רופט איהר ניט אַריין אייערע סאָלדאַטען, הערר פּאָרזיצענדער, און הייסט זיי ניט טהאָן זייער אַרבייט? — האָט ערנסט געפרעגט. — זיי דאַרפען אויספיהרען זייערע פּלענער גיך.

— עס זיינען פאַראַן פּלענער געפּלאַנט פון אַנדערע, — איז געווען דער ענטפער. — אָט דערפאַר געפינען זיך דאָ די סאָל־דאַטען.

— אונזערע פּלענער אודאי, — האָט ערנסט געשפּאָט. — מאָרדען אין געהיים אָדער עטוואָס עהנליכעס.

נור ווען ער האָט אַרויסגערעדט די ווערטער „מאָרדען אין געהיים" — האָט דער טומעל ווידער אויסגעבראָכען. ערנסט האָט ניט געקענט רעדען הויך גענוג כדי מען זאָל איהם הערען, נור ער איז נאָך אַלץ געשטאַנען, וואַרטענדיג עס זאָל שטיל ווערען. און דאַן האָט עס פּאַסירט. פון מיין פּלאַץ אין דער גאַלערי האָב איך גאָר ניט געזעהן אויסער דעם פלאַם פון דער עקספּלאָזשען. דער רויש דערפון האָט אָנגעפילט מיינע אויערען און איך האָב געזעהן, ווי ערנסט האָט זיך אַנגעפאַנגען וואַקלען און איז געפאַלען אַרומגערינגעלט פון רויך, און די סאָלדאַטען זיינען געלאָפען צווי־שען די בענק. זיינע קאַמעראַדען זיינען גלייך אויפגעשפּרונגען,

אין ווילדען צאָרן, גרייט צו באַגעהן גוואַלדטאַט. נור ערנסט האָט זיך אויסגעגלייכט פאַר אַ מינוט און אַ מאַך געטהאָן מיט די הענט, כדי עס זאָל ווערען שטיל.

— עס איז אַן אינטריגע, — האָט זיין שטימע אויסגעקלונגען אין דער הויך, וואַרנענדיג זיינע קאַמעראַדען. — טהוט גאָר נישט, איהר וועט פאַרניכטעט ווערען.

דאַן איז ער לאַנגזאַם צוריקגעפאַלען. און די סאָלדאַטען האָבען איהם דערגרייכט. אין דעם נעקסטען מאָמענט האָבען די סאָלדאַטען אַרויסגעטריבען יעדען פון די גאַלערעען און איך האָב מעהר גאָר ניט געזעהן.

כאָטש ער איז געווען מיין מאַן, האָט מען מיר ניט ערלויבט איהם צו זעהן. ווען איך האָב געזאָגט, ווער איך בין, האָט מען מיך גלייך אַרעסטירט. און צו דער זעלבער צייט זיינען אַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסלייט אין וואַשינגטאָן אַרעסטירט געוואָרען. אפילו דער אונגליקליכער סימפּסאָן, וועלכער איז געלעגען אין זיין האָטעל קראַנק אויף טיפוס, איז אויך אַרעסטירט געוואָרען.

דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען באַלד און איז געווען קורץ. די מענשען זיינען געווען פאַראורטיילט נאָך פון פריהער. די איינציגע זאַך, וואָס האָט אונז געוואונדערט, איז וואָס ערנסט איז ניט הינגעריכטעט געוואָרען. דאָס איז געווען אַ פאַרזעהן פון דער אָליגאַרכיע, וועלכער האָט זיי דערנאָך טייער געקאָסט. נור די אָליגאַרכיע האָט זיך געפיהלט צו זיכער און פעסט אין יענע צייטען. די אָליגאַרכיע איז געווען פאַר״שכור׳ט מיט ערפאָלג, און עס האָט זיך איהר ניט גע׳חלום׳ט, אַז אַזאַ הייפעלע העלדען האָבען די מאַכט זי אויפצוטרייסלען. מאָרגען, ווען דער גרויסער אויפשטאַנד וועט אויסברעכען און די גאַנצע וועלט וועט אָפּהילכען מיט׳ן מאַרש פון די מיליאָנען, וועט די אָליגאַרכיע ערשט באַגרייפען, און צו שפּעט, ווי מעכטיג יענע גרופּע העלדען איז געווען. (3)

איך זעלבסט, זייענדיג אַ רעוואָלוציאָנערין, איינע פון׳ם אי־

נערסטען צירקעל, וואָס האָט געוואוסט די האָפנונגען און שרעקען און געהיימע פּלענער פון די רעוואָלוציאָנערען, בין בכח צו ענט־פערען, מעהר פון פיעל אנדערע, אויף דער קלאַגע, אַז זיי זיינען עס געווען שולדיג אינ׳ם וואַרפען פון דער באָמבע. און איך קען זאָגען באשטימט, אָהן א שום צווייפעל, אַז די סאָציאַליסטען אינ׳ם קאָנגרעס און אויסערען קאָנגרעס, האָבען ניט גענומען קיין אנטייל אין דער אנגעלעגענהייט. ווער עס האָט געוואָרפען די באָמבע, ווייסען מיר ניט, נור איין זאַך ווייסען מיר אויף זיכער, אַז מיר האָבען זי ניט געוואָרפען.

עס איז, אין געגענטייל, פאַראַן גענוג באווייזע, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל איז געווען פאַראנטוואָרטליך פאַר דעם. נאַטירליך, מיר קענען עס ניט איבערצייגען. אונזער שלום איז געגרינדעט בלויז אויף אַן השערה. נור אָט זיינען די פאַקטען, וואָס מיר ווייסען. דער פּאָרזיצענדער איז אָנגעזאָגט געוואָרען, דורך געהיימע רעגירונגס־אגענטען, אַז די סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט וועלען זיך נעהמען צו טעראָריסטישע טאַקטיק, און אַז זיי האָבען באַ־שלאָסען אויף דעם טאָג, ווען זיי וועלען אָנפאַנגען. דיזער טאָג איז געווען דער טאָג, אין וועלכען די באָמבע האָט געפּלאַצט. דארום איז די הויפּט־שטאָדט געווען אָנגעפּיקעוועט מיט סאָלדאַ־טען. אזוי ווי מיר האָבען גאָר ניט געוואוסט וועגען דער באָמבע, און אזוי ווי א באָמבע האָט יאָ עקספּלאָדירט, און אזוי ווי די רעגירונג האָט זיך פאָרבעריייטעט פאַר דעם עקספּלאָזשען, דאַן איז עס ניט מעהר ווי רעכט צו באַשליסען, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל האָט עס יאָ געוואוסט. נאָך מעהר, מיר באַשולדיגען דעם אייזערנעם קנאַפּעל מיט דעם פאַרברעכען, און אז דער אייזערנער קנאַפּעל האָט געפּלאַנעוועט און אויסגעפיהרט דעם פאַרברעכען מיט׳ן איינציגען צוועק ארויפצולייגען די שולד אויף אונזערע פּלייצעס און דורך דעם אונז פאַרניכטען.

פונ׳ם פּאָרזיצענדער האָט זיך די נייעס פאַרשפּרייט צו אַלע נידריגע נפשות אין קאָנגרעס, וואָס האָבען געטראָגען די רויטע ליווריע. זיי האָבען געוואוסט, בעת ערנסט האָט גערעדט, אַז א

געוואלד־טאט וועט באלד באגאנגען ווערען פון די סאָציאַליסטען. ביים פּראָצעס, און אליין גלויבענדיג, האָבען איינציגע עדות געזאָגט, אז זיי האָבען געזעהן ערנסט'ן זיך צוגרייטענדיג צו ווארפען די באָמבע, און אז זי האָט געפּלאצט פאר דער צייט. נאטירליך, האָבען זיי אזוינס ניט געזעהן. אין זייער צוהיצטער פאנטאזיע און שרעק האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אז זיי האָבען געזעהן. דאָס איז אַלעס.

ווי ערנסט האָט געזאָגט ביים פּראָצעס: לייגט זיך עס אויפ'ן שכל, אויב איך זאָל געווען ווארפען א באָמבע, אז איך זאָל ווארפען אזא שוואכינקען ראקעט, ווי דער, וועלכער איז געוואָרפען געוואָרען? די באָמבע האָט ניט געהאט גענוג פולווער. זי האָט ארויסגעלאָזט גענוג רויך, אָבער זי האָט קיינעם ניט געשאדט, אויסער מיר. זי האָט עקספּלאָדירט ביי מיינע פיס, און דאָך האָט זי מיך ניט גע'הרג'עט. גלויבט מיר, ווען איך וועל זיך נעהמען ווארפען באָמבעס, וועל איך טאָן שאָדען מיט זיי. עס וועט זיין מעהר פון רויך אין מיינע שפּרינגענדע שטיקער פון דער באָמבע.

אלס ענטפער צו דעם, האָט דער פּראָקוראָר ארגומענטירט, אז די שוואכקייט פון דער באָמבע איז געווען א פארזעהן פון די סאָציאַליסטען, פונקט ווי די עקספּלאָזשען פאר דער צייט, וואָס איז פאראורזאכט געוואָרען פון ערנסט'ס פארלירען זיך און אראָבלאָזענדיג זי. און צו באפעסטיגען זיין ארגומענט זיינען געווען די איינציגע קאָנגרעס־לייט, וואָס האָבען עדות געזאָגט, אז זיי האָבען געזעהן ערנסט'ן ארונטערלאָזען די באָמבע.

וואָס אנבאלאַנגט אונז, האָט קיינער פון אונז ניט געוואוסט, אז א באָמבע איז געוואָרפען געוואָרען. ערנסט האָט מיר געזאָגט, אז עטוואָס ווענינער פון א סעקונדע איידער זי האָט עקספּלאָדירט, האָט ער געהערט און געזעהן די באָמבע פּלאצען פאר זיינע פיס. ער האָט אזוי עדות געזאָגט ביים פּראָצעס, נור קיינער האָט איהם ניט געגלויבט. אויסער דעם, די גאנצע זאך איז, ווי א ווערטעל

זאָגט, געווען „פארקאָכט פון פריהער". דער אייזערנער קנאפעל האָט באשלאָסען אונז צו פארניכטען, און קיינער האָט איהם ניט געקענט צוריקהאלטען.

עס איז דאָ א ווערטעל, אז דער אמת שווימט ארויף. איך האָב אָנגעהויבען צו צווייפלען אין דעם ווערטעל. ניינצעהן יאָהר זיינען פאָראיבער. און כאָטש מיר האָבען די גאנצע צייט נאָכגעשפירט, האָבען מיר קיינמאָל ניט געקענט אויסגעפינען דעם מאן, וואָס האָט געוואָרפען די באָמבע. ער איז, אָהן צווייפעל, געווען א שליח פונ'ם אייזערנעם קנאפעל, נור ער האָט זיך גוט אויסבאהאלטען. מיר האָבען קיינמאָל ניט געפונען דעם מינדעסטען שפור פון איהם. און יעצט, אזא לאנגע צייט נאָכדעם, בלייבט איבער די דאָזיגע אנגעלעגענהייט אלס א היסטאָרישער סוד (4).

אכטצענטער קאַפּיטעל.

אין די שאָטענס פון סאַנאַמאַ

ווענען מיך זעלבסט אין דעם פּעריאָד האָב איך ניט פיעל צו דערצעהלען. זעקס מאָנאַטען בין איך געווען פאַרשפּאַרט אין גע־פענגענים, כאָטש איך בין אין קיין שום פאַרברעכען ניט פאַר־קלאָגט געוואָרען. איך בין געווען א פאַרדעכטיגטע — א שרעקענס־וואָרט, וועמעס באַדייטונג אַלע רעוואָלוציאָנערען האָבען אויסגע־פונען אין א קורצער צייט. נור אונזערע אייגענע ניי־געבוירענע געהיים־פּאָליציי האָט אָנגעהויבען צו ארבייטען. צום סוף פון'ם צווייטען מאָנאַט פון מיין זיצען אין געפענגענים, האָט זיך איינער פון די געפענגנים־וועכטער ארויסגעגעבען צו מיר אַלס רעוואָלוצ־יאָנער, וועלכער שטעהט אין פאַרבינדונג מיט דער אָרגאַניזאַציע. עטליכע וואָכען שפּעטער האָט זיך דער ניי־אויסדערוועהלטער דאָקטאָר, דזשאָסעף פאַרקהוירסט, ארויסגעצייגט אַלס א מיטגליעד פון די קעמפּפענדיגע גרופּען.

אזוי האָט זיך אונזער אָרגאַניזאַציע פאַרשפּרייט און צוצווי־גען ווי א שפּינוועבס דורך דער אָליגאַרכישער אָרגאַניזאַציע. און דורך דעם בין איך געשטאַנען אין באַריהרונג מיט דער אויסערלי־כער וועלט, און נאָך מעהר, יעדער איינער פון אונזערע געפאַנגע־נע פיהרער איז געקומען אין באַריהרונג מיט קאַמעראַדען, וועלכע האָבען פּאַראַדירט אין דער ליווריע פון'ם אייזערנעם קנאַפּעל. כאָטש ערנסט איז געווען פאַרשפּאַרט אין געפענגנים דריי טויזענד מייל אוועק, אויפ'ן פּאַסיפישען ברעג, האָבען מיר זיך דאָך דורך געשריבען, און אונזערע בריעף זיינען געגאַנגען אונגעשטערט הין און צוריק.

די פיהרער, אין געפענגניס און אויסער דעם געפענגניס, האָ־
בען דיסקוטירט און אָנגעפיהרט זייערע פּלענער פון׳ם קאַמפּף.
עס וואָלט געווען מעגליך אין איניגע מאָנאַטען צו באפרייען איי־
ניגע פון זיי. נור אזוי ווי דער זיצען אין געפענגניס האָט ניט גע־
שטערט אונזער טעטיגקייט, איז באַשלאָסען געוואָרען זיך ניט צו
איילען. צוויי און פופציג קאָנגרעס־לייט זיינען געווען פארשפּארט
און אַמוועניגסטען נאָך דריי הונדערט פון אונזערע פיהרער. עס
איז געפּלאַנט געוואָרען, אז זיי זאָלען פריי געלאָזען ווערען צו דער
זעלבער צייט. אויב בלויז א טייל פון זיי זאָל אַנטלויפען, דאַן
וועט דער פארדאכט פון דער אָליגארכיע פאראורזאכען א שטרענ־
גערע וואַך און וועט פארמיידען די רעטונג פון די אַנדערע. צוויי־
טענס, האָבען מיר גערעכנט, אז א גלייכצייטיגע באפרייאונג דורך
אונזערע הענד איבער׳ן גאנצען לאַנד וואָלט געהאט אַן אונגעהויי־
ערען גרויסען פּסיכאָלאָגישען איינפלוס אויפ׳ן פּראָלעטאַריאַט.
עס וואָלט ארויסגעוויזען אונזער מאַכט און וואָלט געגעבען צו־
טרויען.

און דארום האָבען מיר אראַנזשירט, אז ווען איך בין באַפרייט
געוואָרען צום סוף פון זעקסטען מאָנאַט, אז איך זאָל צוגרייטען
א גוט באהעלטעניש פאר ערנסט׳ען. פארשוואונדען צו ווערען איז
ניט געווען אזוי לייכט, ווייל אזוי שנעל ווי איך בין באַפרייט גע־
געוואָרען, בין איך נאָכגעפאָלגט געוואָרען אויף יעדען טריט פון די
שפּיאָנען פון׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. מיר האָבען געפונען פאר
נויטיג, אז זיי זאָלען פארלירען דעם מינדסטען שפּור, וואָס זיי האָ־
בען געהאט פון מיר, און אז איך זאָל זיך אריבערכאַפּען קיין
קאַליפאָרניע. עס איז ווירקליך צום לאַכען, ווי אזוי מיר האָבען
אונזער צוועק דערגרייכט.

שוין צו יענער צייט האָט זיך די רוסישע פּאַספּאָרטען־סיס־
טעם שוין כמעט ענטוויקעלט. איך האָב ניט געוואגט דורכצורייזען
דאָס לאַנד אויף מיין אייגענעם נאָמען. עס איז געווען נויטיג,
אז איך זאָל אין גאַנצען פארשוואַנדען ווערען, אויב איך זאָל נאָך

ווען עס איז קענען זעהן ערנסט'ן, ווייל דורך זייערע שפיאָנען, וואָס האָבען מיך נאָכגעשפירט נאָך ערנסט'ס אנטלויפען, וואָלטען זיי איהם ווידער געקענט כאפען. אויך האָב איך זיך ניט געקענט פארקליידען אלס א פראָלעטאריער און רייזען. עס איז נור געבליבען איין וועג: צו פארמאסקירען זיך אלס מיטגליעד פון דער אָליגארכיע. בעת די הויפט־אָליגארכיען זיינען בלויז געווען געצעהלטע, זיינען אָבער געווען זעהר פיעל פון די קלענערע, למשל, א וויקסאָן — מענער, וועלכע האָבען פארמאָגט עטליכע מיליאָנען, און וועלכע זיינען געווען אנהענגער פון דער אָליגארכיע. די פרויען און די טעכטער פון די קלענערע אָליגארכיען האָבען זיך געצעהלט אין די טויזענדער, און עס איז באשלאָסען געוואָרען, אז איך זאָל זיך פארקליידען אלס איינע פון די. עטליכע יאָהר שפעטער וואָלט דאָס געווען אונמעגליך, ווייל די פאספאָרטען־סיסטעם איז אזוי פארפאָלקאָמט געוואָרען, אז קיין מאן, פרוי, אָדער קינד איבער'ן גאנצען לאנד איז ניט געווען ניט פארשריבען און מען האָט אימער געוואוסט פון יעדען ריהר, וואָס זיי האָבען געטהאָן.

ווען אלעס איז געווען פארטיג, זיינען די שפיאָנען פארפיהרט געוואָרען אויף פאלשע שפורען. א שטונדע שפעטער איז שוין עווים עווערהארד מעהר ניט געווען. צו יענער צייט האָט איינע מיט'ן נאָמען פעלים וואן ווערדיגהאן, באגלייט פון צוויי קאמער־דיענערינס און א שוים־הינטעל (1), וועלכער איז באדיענט געוואָרען פון א ספעציעלען דיענער, באשטיגען א פולמאן (2) וואגאָן, און אין א פאָר מינוטען ארום איז דער שנעל־צוג געלאָפען זיין וועג נאָך סאן־פראנציסקאָ.

די דריי מיידלאך, וואָס האָבען מיך באגלייט, זיינען געווען רעוואָלוציאָנערקעס. צוויי זיינען געווען מיטגליעדער פון די קעמפפענדע גרופען, און די דריטע, גרייס האלברוק, האָט אריינגעטראָטען אין א גרופע דעם נעקסטען יאָהר, און אין זעקס מאָנאטען שפעטער האָט זי דער אייזערנער קנאפעל דער'הרג'עט. זי האָט באדיענט דעם הונד. די אנדערע צוויי זיינען בעטרהא סטאל,

וועלכע איז פארשוואונדען געוואָרען צוועלף יאָהר שפּעטער, און אננא ראלסטאָן, וואָס לעבט נאָך יעצט און שפּיעלט וואָס א מאָל א גרעסערע ראָלע אין דער רעוואָלוציע. (3)

מיר זיינען אריבערגעפאָהרען די פאראייניגטע שטאאטען ביז קאליפאָרניא אָהן א שום סיבה. ווען דער באהן האָט זיך אָפּגע־שטעלט ביי דער זעכצעהנטער־גאס־סטאנציע אין אָוקלענד, האָבען מיר ארונטערגעשטיגען און פון דאָרט זיינען פעלים וואן ווערדוגהאן, מיט איהרע צוויי קאמערדיענערינס, איהר שוים־הינטעל און דעם שוים־הינטעל־דיענערין, פארשוואונדען אויף אייביג. די יונגע פרויען געפיהרט פון פארטרויענסווערטע קאמעראדען, זיינען אוועק־געגאנגען זייער וועג. אנדערע קאמעראדען האָבען אויך מיך אוועק־געפיהרט. אין א האלבער שטונדע ארום נאָך מיין פארלאָזען דעם באהן, בין איך געווען אויף א קליינעם פישער־שיפעל אויפ'ן ים לעבען סאן־פראנציסקאָ. דער ווינט האָט שטארק געבלאָזען, און מיר האָבען געבלאָנדזשעט כמעט די גאנצע נאכט. נור איך האָב דערזעהן די ליכט פון אלקאטראז, וואו ערנסט איז געווען פאר־שפּארט, און איך האָב זיך געטרויסט מיט'ן געדאנק, וואָס איך בין נאָהענט צו איהם. ביי זונען־אויפגאנג, מיט דער הילף פון די פישער־לייט, וואָס האָבען אונז געשיפט, זיינען מיר צוגעקומען צו די מארין־אינזלען. דאָ זיינען מיר געלעגען באהאלטען א גאנ־צען טאָג, און אויפ'ן צווייטען אבענד, ווערענדיג געטראָגען פון דער עבבע און א פרישען ווינט, האָבען מיר איבערגעקרייצט די סאן־פּאבלא אין צוויי שטונדען און מיר זיינען געפאָהרען ארויף־צו אויפ'ן פּעטעלומא־טייך.

דאָ זיינען געווען צוגערייט פערד און אן אנדער קאמעראד, און אָהן א שום אָפּהאלט האָבען מיר אָפּגעריטען ביים שיין פון די שטערען. צו צפון זייט האָב איך געזעהן די שפּיצען פון די סאנאמא־בערג, צו וועלכע מיר זיינען געפאָהרען. מיר האָבען אויס־געלאָזט דאָס אלטע שטעדטעל סאנאמא און מיר זיינען געפאָהרען אויף א וועג, וואָס איז געלאָפען צווישען די בערג. דער וואָגען־

וועג איז געוואָרען בלויז א וואלד־וועג, און דאן איז שוין געוועזן בלויז א שמאָלע סטעזשקע, וועלכע איז ענדליך צונישט געוואָרען און אין גאנצען אויפגעהערט צווישען די בערגיגע פּאַשע־פּלעצער. מיר זיינען געפאָהרען גלייך איבער דעם סאנאמא־בארג. עס איז דאָרטען קיינער ניט געוועזן, וואָס זאָל אונז זעהן דורכפאָהרען.

ווען עס האָט אָנגעהויבען טאָגען, זיינען מיר געוועזן ביים מעריב־ברעג, און ביי דער שיין פונ׳ם גרויסען ליכט האָבען מיר ארונטערגעשטיגען דעם בארג דורך קליינע געוויקס און טיעפע טאָלען אָנגעפילט מיט בוימער און מיט ווארימקייט פונ׳ם פאר־גאנגענעם זומער. דאָס איז געוועזן א לאנד, מיט וועלכען איך בין געוועזן גוט באקאנט, און איך בין געוואָרען דער וועגווייזער. דאָס באהעלטעניש פּלאץ איז געוועזן מיינס. איך האָב עס אויסגעקליבען. מיר האָבען דורכגערייזט נאָך א לאָנקע. דאן זיינען מיר געפאָהרען איבער א קליינעם בארג באדעקט מיט דעמבאָווע בוימער און מיר האָבען ארונטערגעשטיגען אויף א קליינער לאָנקע. מיר זיינען ווידער געפאָהרען בארג־ארויף, דאָס מאָל פּאָהרענדיג אונטער רויטע בוימלעך. די ערשטע זונען־שטראהלען האָבען געווארימט אונזערע פּלייצעס, ווען מיר האָבען געשטיגען דעם בארג. דאָס פליהען פון וואכטלען האָט זיך געהערט אינ׳ם געדיכטען וואלד. א גרויסער האָז איז דורכגעלאָפען לעבען אונז, שפּרינגענדיג שנעל און שטיל, פּונקט ווי א הירש. און דאן איז א הירש מיט פיעל שפּיציגע הערנער, די זונענשיין באלויכטענדיג זיין האלז און אקס־לען מיט א רויט־גאָלדענעם ליכט, פארביי געלאָפען אויפ׳ן שפּיץ בארג און איז פארשוואונדען.

מיר האָבען נאָכגעפאָלגט זיין וועג פאר עטליכע מינוט און דאן האָבען מיר זיך ארונטערגעלאָזט אויף א זיגזאגען וועג, וועל־כען דער הירש האָט ניט נאָכגעפאָלגט, און וואָס האָט געפיהרט צו א גרופּע רויטע בוימער, וואָס זיינען געשטאנען ארום א טיי־כעלע וואסער, וואָס איז געוועזן קאלעמוטנע פון די מינעראלען, וואָס זיינען אראָפּגעוואשען געוואָרען פון די בערג. איך האָב גע־

וואוסט יעדען שפּאַן פון דעם וועג. איין מאָל האָט אַ פריינד מיינער, אַ שרייבער, פאַרמאָגט די פאַרם. נור אויך ער איז געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנער, ער איז אָבער געווען פיעל אונגליקליכער פון מיר, ווייל ער איז שוין טוידט, און קיינער האָט ניט געוואוסט ווי אַזוי און וואו ער איז באַגראָבען געוואָרען. בלויז ער אליין, ווען ער האָט געלעבט, האָט געוואוסט דעם סוד פון דעם באַהעל־טעניש־פּלאַץ, וואוהין איך בין געפאָהרען. ער האָט געקויפט דעם פאַרם פאַר זיין שעהנקייט, און האָט באַצאָהלט אַ גרויסען פּרייז דאַפיר, עטוואָס, וואָס האָט די דערבייאיגע פאַרמערס פיעל גע־ערגערט. ער פלעגט שטאַרק הנאה האָבען, ווען ער האָט דער־צעהלט ווי זיי פלעגען שאָקלען מיט די קעפּ, באַדויערענדיג דעם פּרייז, פּרובירענדיג צו באַרעכענען, און דאַן פלעגען זיי זאָגען: „אָבער איהר קענט ניט פאַרדיענען קיין זעקס פּראָצענט אויף דעם“.

נור ער איז שוין געווען טוידט יעצט און זיינע קינדער האָבען ניט גע'ירש'ענט דעם פאַרם. עס איז יעצט געווען דאָס אייגענ־טום פון הערר וויקסאָן, צו וועמען עס האָט געהערט דער גאַנצער מזרח־צפון'דיגער בארג־אראָפּ פון סאַנאָמאַ־באַרג, וועלכער האָט זיך געצווייגען פון די ספּרעקלעס־גיטער ביז צו בעננעט־טאָל. פון דעם אַלעמען האָט ער געמאַכט אַ פּראַכטפולען הירש־גאָרטען, וואו די הירשען זיינען אַרומגעלאָפען איבער טויזענדער אַקערס לאַנד. די מענשען, צו וועמען די ערד האָט באַלאַנגט פריהער, זיינען פאַרטריבען געוואָרען. אַ שטאַאַט־אַנשטאַלט פאַר אידיאָ־טען און אַנדערע קראַנקע איז אויך צושטערט געוואָרען, כדי צו מאַכען פּלאַץ פאַר הירשען.

אַ חוץ דעם איז וויקסאָן'ס יאַגד־הויז געשטאַנען בלויז אַ פערטעל מייל פון מיין באַהעלטעניש־פּלאַץ. דאָס איז געווען אַ הילף אַנשטאָט אַ געפאַהר. מיר זיינען באַשיצט געוואָרען אונטער די סאַמע פליגעל פון איינעם פון די קלענערע אָליגאַרכיען. צוליעב דעם פּלאַץ האָבען מיר ניט געקענט מורא האָבען פאַר קיין שום פאַרדאַכט. וויקסאָן'ס הירש־גאָרטען איז דער לעצטער פּלאַץ אין

דער וועלט, וואו ס׳וואָלט איינגעפאַלען די שפּיאָנען פונ׳ם אייזער־נעם קנאפּעל מיך צו זוכען, אָדער ערנסט׳ן, ווען אויך ער איז אהי׳ן געקומען.

מיר האָבען צוגעבונדען אונזערע פערד צווישען די בוימער ארום טייכעל. פון א לאַך אין דער ערד, וואָס איז געווען פאַר־דעקט מיט א פארפוילטען בוים, האָט מיין באַגלייטער ארויסגע־בראכט פארשיעדענע זאכען — א פופציג־פונטיגען זאק מעהל, פארשיעדענע זאָרטען שפּייזען אין בלעכענע פושקעס, קיך־געשיר, וואָלענע בעט־דעקען, א טערפּעלין קענוועס (מאַטעריאַל, דורך וועל־כען דער רעגען געהט ניט דורך. איבערז.), ביכער און שרייב־מאַ־טעריאַל, א גרויסע צאָהל בריעף, א פינף גאַלאָן קעראָסין, א גאַז־אויווען, און, דאָס וויכטיגסטע, א שטארקען שטריק. אזוי גרוים איז געווען דער זאַפּאַס, אז מיר האָבען בּאַדארפט געהן היין און צוריק עטליכע מאָל עם ארייןצוטראָגען אין אונזער שוץ־פּלאַץ.

נור דאָס פּלאַץ איז געווען גאַנץ נאָהענט. נעהמענדיג דעם שטריק און ציינענדיג איהם דעם וועג, בין איך געגאַנגען דורך אַן אָפענעם שטיק פּלאַץ פונ׳ם וואלד, אין וועלכען עס זיינען בלויז געווען קליינע בוימלעך און וואָס האָט זיך געצויגען צווישען צוויי באַוואלדיגטע בערגלעך. דאָס אָפענע פּלאַץ האָט זיך פּלוצים גע־ענדיגט ביי א זעהר משופּע׳דיגען ברעג פון א וואסער־שטראָם. עס איז געווען א גאַנץ קליינער שטראָם, וועלכער האט זיך אָנגע־פאַנגען פון עטליכע וואסער־קוועלען, און איז ניט אויסעטריקענט געוואָרען אפילו אין הייסען זומער. פון יעדער זייט זיינען געווען באַוואלדיגטע בערג. קיין שטיינערנע ערד איז דאָ ניט געווען. און די בערג זיינען געווען צוזאמענגעשטעלט פון רויטער וואול־קאַנישער ערד, די באַריהמטע וויין־ערד פון סאַנאָמאַ. דער וואַ־סער־שטראָם האָט זיך אויסגעשניטען זיין וועג דורך די בערג.

מען האָט זיך באַדארפט נישט־קשה׳דיג דראַפּען ארונטערצו־קומען, זיינען מיר אָפּגעגאַנגען געגנוי הונדערט פוס. און דאַן זיינען מיר צוגעקומען צום גרויסען לאָך. פון דרויסען איז קיין

שום צייכען ניט געווען פון דער עקזיסטענץ פון דעם לאָך. און אייגענטליך איז דאָס ניט געווען קיין פּראָסטער לאָך. מען האָט באַדאַרפט קריכען דורך געדיכטע קוסטאַרניקעס און צווייגען, און דאַן האָט מען זיך געפונען ביים סאַמע אָנפאַנג אַרויסקוקענדיג דורך אַ גרינעם שירם. די לאָך איז געווען צוויי הונדערט פוס לאַנג און אַזוי ברייט, און ביי אַ העלפט דערפון טיעף. די לאָך איז פּיליכט אויסגעגראָבען געוואָרען פון דעם וואַשען פון די וואַסערען דורך די פאַרלאָפענע יאָהר־הונדערט. די הוילע ערד האָט מען ניט געקענט אַרויסזעהן. די גאַנצע לאָך איז געווען באַ־קליידט מיט אַ גרינעם געוויקס, וואָס איז באַשטאַנען פון קליינע בליהמעלעך און גרויסע יעלאָווע בוימער. די גרויסע בוימער האָ־בען אויך אַרויסגעוואַקסען פון די ווענט פון׳ם לאָך. מאַנכע זיינען געווען געבויגען אין שאַרפע ווינקלען, כאָטש די מעהרסטע פון זיי האָבען אַרויסגעשטאַרטשט גלייך ווי די ווייכע און כמעט ווייכע ווענט.

עס איז געווען אַ ריכטיג באַהעלטעניש־פּלאַץ. קיינער איז אהינצו ניט געקומען, אפילו ניט די קינדער פון גלען עללען. ווען דער לאָך זאָל זיך געווען געפינען אין אַ טיעפען טאָל אַ מייל לאַנג, אָדער עטליכע מייל לאַנג, וואָלט זי געווען גוט באַוואוסט. נור דאָס איז ניט געווען קיין טאָל. פון׳ם אָנפאַנג ביז צו דער ענד שטראָם איז אין גאַנצען געווען ניט מעהר פון פינף הונדערט מייל. דריי הונדערט מייל העכער פון׳ם לאָך האָט זיך דער שטראָם אָנ־געפאַנגען פון אַ וואַסער־קוואַל ביים ברעג פון אַ פלאַכער לאָנקע. אַ הונדערט מייל נידעריגער פון׳ם לאָך איז דער שטראָם געלאָפען אויפ׳ן פרייען לאַנד, אריינפליסענדיג אינ׳ם הויפּט־שטראָם און פון דאָרט פליסענדיג איבער׳ן גראָז־באַדעקטען לאַנד.

מיין באַגלייטער האָט אַרומגעדרעהט דעם שטריק אַרום אַ בוים, און איך האָב זיך אָנגעהאַלטען פעסט אָן דעם צווייטען עק, און ער האָט מיך לאַנגזאַם אַרונטערגעלאָזט. עס האָט ניט גע־נומען לאַנג און איך בין געווען אונטען. און אין בלויז אַ קורצער

ווייל̇ע האָט ער צוגעבראַכט די אַל̇ע אַרטיקל̇ען פונ׳ם פריהערדיגען ל̇אָך און האָט זיי אַרונטערגעל̇אָזען צו מיר. ער האָט אַרויפגע־צויגען דעם שטריק און איהם באַהאַל̇טען, און איידער ער איז אָפּ־געפאָהרען, האָט ער זיך ל̇עבהאַפט אָפּגעזעגענט.

איידער איך זעץ פאָר ווייטער מיין ערצעהלונג, וויל איך זאָגען אַ פּאָר ווערטער פאַר דעם קאַמעראַד, דזשאהן קאַרלסאָן, אַ עניוות־דיגע פּערזאָן אין דער רעוואָל̇וציע, איינער פון די אונצעהל̇יגע געטרייע סאָל̇דאַטען. ער האָט געאַרבייט אין וויקסאָן׳ס שטאַל̇ען נעבען דעם יאַגד־הויז, און דאָס זיינען מיר געפאָהרען איבער דעם סאַנאַמאַ־באַרג אויף וויקסאָן׳ס פערד. כמעט איבער צוואַנציג יאָהר איז יעצט זינט ער איז דער שומר פון יענעם שוץ־פּל̇אַץ. קיין געדאַנק פון אונטרייהייט איז איהם ווען עס איז געקומען אויף זיין געדאַנק, וועגען דעם בין איך זיכער. צו באַטריגען ווען מען האָט זיך איהם אַנפאַרטרויט, איז פאַר איהם געווען אוממעגל̇יך. ער איז געווען קאַל̇טבל̇וטיג און אַזוי נאַריש, אַז מיר האָבען זיך גע־וואונדערט, וואָס די רעוואָל̇וציע האָט געהאַט וועל̇כען עס איז אינ־טערעס פאַר איהם. און דאָך האָט די ליעבע פאַר פרייהייט גע־טליהעט אין זיין נשמה. אין איינינגע אופנים איז עס געווען אַ גאַנץ גוטע זאַך, וואָס ער האָט ניט געהאַט קיין איינבילדונגס־קראַפט. ער האָט זיך קיינמאָל̇ ניט פאַרל̇אָרען. ער האָט אימער־צו געפאָל̇גט און אויסגעפיהרט באַפעהל̇ען. איינמאָל̇ האָב איך איהם געפרעגט, ווי אַזוי ער איז געוואָרען אַ רעוואָל̇וציאָנער.

— ווען איך בין געווען אַ יונגערמאַן, בין איך געווען אַ סאָל̇דאַט, — איז געווען זיין ענטפער. עס איז געווען אין דייטש־ל̇אַנד. דאָרט מוזען אַל̇ע יונגע־ל̇ייט דיענען אין דער אַרמעע, נו, בין איך אויך געווען אין דער אַרמעע. איך האָב זיך דאָרט באַקענט מיט אַ סאָל̇דאַט, אויך אַ יונגער־מאַן. זיין פאָטער איז געווען, וואָס איהר רופט אָן, אַן אַגיטאַטאָר, און ער איז געווען פאַר־שפּאַרט אין געפענגניש פאַר מאַיעסטעט־באַל̇יידיגונג — וואָס מען דאַרף אָנרופען: זאָגען דעם אמת וועגען דעם קייזער. און דער

יונגער־מאַן, דער זוהן, האָט גערעדט מיט מיר זעהר פיעל וועגען מענשען און ארבייט, און ווי די קאַפּיטאַליסטען בארויבען דאָס פאָלק. ער האָט מיך געמאַכט זעהן זאכען אין א נייעם ליכט, און איך בין געוואָרען א סאָציאַליסט. זיינע רייד זיינען געווען גוט און אמת, און איך האָב עס קיינמאָל ניט פארגעסען. ווען איך בין געקומען אין די פאראייניגטע שטאאטען, האָב איך אויפגעזוכט די סאָציאַליסטען. איך בין געוואָרען א מיטגליעד פון ס. ל. פּ. דאַן, שפּעטער, ווען די שפּאַלטונג איז געקומען, האָב איך זיך אַנגעשלאָסען אָן א לאָקאַל פון דער ס. פּ. איך האָב דאַן געאַר־בייט אין א שטאַל אין סאַן־פראַנציסקאָ. דאָס איז געווען נאָך פאַר דער ערד־ציטערניש. איך האָב געצאָהלט מיינע דיוס צוויי און צוואַנציג יאָהר. איך בין נאָך אַלץ א מיטגליעד און צאָהל נאָך אַלץ מיינע דיוס; כאָטש יעצט מוז איך עס טהאָן אין גע־היים. איך וועל אימער צאָלען מיינע דיוס, און ווען די קאָ־אָפּעראַטיווע געזעלשאַפט וועט עטאַבלירט ווערען, וועל איך זיין גליקליך.

איבערבלייבענדיג אליין, האָב איך גענומען קאָכען מיין פריה־שטיק אויפ׳ן גאַז־אויוועל און צוגרייטען מיין היים. אָפטמאָל, גאַנץ פריה, אָדער אין אבענד, ווען עס איז פינסטער געוואָרען, פלעגט קארלסאָן זיך ארונטער׳גנב׳ענען אינ׳ם שוץ־פּלאַץ און פלעגט אר־בייטען א פאָר שטונדען. פון אָנפאַנג איז מיין היים באַשטאַנען פון טארפּאַלין לייווענט. שפּעטער האָבען מיר אויפגעשטעלט א פּאַלאַטקע, און נאָך שפּעטער, ווען מיר האָבען געפונען דעם פּלאַץ דורכאויס זיכער, האָבען מיר אויפגעבויט א קליין הויז. דאָס הויז איז געווען גענצליך פארשטעלט און באהאַלטען פון וועלכען עס איז אויג, וואָס האָט געקענט דורך א צופאַל ארונטערקוקען פונ׳ם ברעג פון לאָך. דאָס דונקעל־פארביגע גרינע געוויקס פון דעם שוץ־פּלאַץ האָט געמאַכט א נאַטירליכען שוץ. די הויז איז אויך געבויט געוואָרען ביי דער גלייכער וואַנט; און אין דער וואַנט גופא, געשטיצט אויף פעסטע און שטאַרקע באַלקענס, האָבען מיר

אויסגעאַרבייט צוויי צימערען, וועלכע זיינען געווען גוט געלופּ־טערט און געטריקענט. אָך, גלויבט מיר, מיר האָבען געהאַט פיעל באַקוועמליכקייטען. ווען ביערדענבאַרד, דער דייטשער טעראָריסט, האָט זיך באַהאַלטען מיט אונז אַ שטיקעל צייט שפּעטער, האָט ער געמאַכט אַ מאַשין, וואָס האָט איינגעזאַפּט דעם רויך, און דורך דעם האָבען מיר געקענט זיצען ביי אַ פרעהליכען האָלץ־פייער דורך די ווינטערדיגע נעכט.

און איך מוז אָט יעצט זאָגען אַ וואָרט פאַר יענעם איידעלען גייסט, דעם מעראָריסט, וועלכער איז מיספאַרשטאַנען געוואָרען מעהר פון וועלכען עס איז אַנדערען רעוואָלוציאָנער. גענאָסע ביער־דענבאַרד האָט ניט פאַרראַטען די רעוואָלוציע. ער איז אויך ניט הינגעריכטעט געוואָרען פון אונזערע קאַמעראַדען, ווי עס ווערט געהאַלטען פון יעדען. די לעבערליכע געשיכטע איז פאַרשפּרייט געוואָרען פון דער אָליגאַרכישער באַנדע. קאַמעראַד ביערדענבאַרד איז געווען אַ צוטראָגענער, ער האָט אָפט פאַרגעסען זאַכען. ער איז געשאָסען געוואָרען פון איינעם פון אונזערע וועכטער ביי דעם שויץ־פּלאַץ קאַרמעל, ווייל ביערדענבאַרד האָט פאַרגעסען דעם גע־היימען סיגנאַל. עס איז געווען אַ טרויעריגער טעות. און אַז ער האָט פאַרראַטען זיין קעמפּפענדע גרופּע, איז אַן אַבסאָלוטער ליגען. קיין אמת'ערער, מעהר איבערגעבענער מאַן פון איהם, האָט ניט געאַרבייט פאַר דער רעוואָלוציע. (4)

עס איז שוין ניינצעהן יאָהר זינט דאָס באַהעלטעניש־פּלאַץ, וואָס איך האָב אויסגעקליבען, איז צו יעדער צייט פאַרנומען, און דורך דער גאַנצער צייט, מיט איין אויסנאַהם, איז עס ניט ענט־דעקט געוואָרען פון אַ זייטיגען מענשען. און דאָך איז דאָס בלויז געווען אַ פערטעל מייל פון וויקסאָן'ס יאַגד־הויז, און אַ מייל פינף פונ'ם דאָרף גלען־עללען. איך האָב אימער געהערט די באַהנען אָנקומען און אַוועקגעהן יעדען מאָרגען און אַבענד, און איך פלעג אָנשטעלען מיין זייגער נאָכ'ן פייפען פון די ציגעל־פאַבריקען (5).

נײַנצעהנטער קאַפּיטעל

די אומוואַנדלונג

„דו מוזט זיך אויפ׳ס־נײַ איבערמאַכען”, האָט מיר ערנסט געשריבען. „דו מוזט אויפהערען זײַן. דו מוזט ווערען אַן אַנדער פּרוי — און ניט בלויז אין די קליידער, וואָס דו טראָגסט, נור אויך אין דײַן הויט אונטער די קליידער וואָס דו טראָגסט. דו מוזט זיך אויף אַזוי פיעל איבערמאַכען, אַז אפילו איך זאָל דיך ניט דערקענען — דײַן שטימע, דײַנע באַוועגונגען, דײַנע מאַניערען, דײַן האַלטונג, דײַן גאַנג, מיט איין וואָרט אַלעס.“

דעם באַפעהל האָב איך געפאָלגט. יעדען טאָג האָב איך פּראַקטיצירט שטונדענווייז באַגראָבענדיג די אַלטע עווים עווערהארד אונטער דער הויט פון אַנאַנדער פּרוי, ווענען איך מעג אָנרופען מיין אַנדערען איך. בלויז מיט לאַנג פּראַקטיצירען האָבען אַזעלכע רעזולטאַטען געקענט דערגרייכט ווערען. אין די איינצעלהייט אליין, נעמליך, די שטימע־באַטאָנונג, האָב איך פּראַקטיצירט כמעט שטענדיג ביז די שטימע פון מיין נייעם איך איז געוואָרען פעסטשטעהענדיג, אויטאָמאַטיש. די אויטאָמאַטישע אָננעהמונג פון אַ ראָלע איז פאַררעכענט געוואָרען אַלס אַן אַבסאָלוטע נויטווענדיגקייט. מען האָט זיך געמוזט אַזוי פאַרבייטען, אַז מען זאָל זיך זעלבסט קענען אָפּנאַרען. עס איז געווען אַזוי שווער, ווי אויסצולערנען אַ נייע שפּראַך, למשל פראַנצויזיש. צום אָנפאַנג איז די פראַנצויזישע אויסשפּראַך אונטער דער קאָנטראָל פונ׳ם ווילען, און איז מיט׳ן פולען באַוואוסטזיין פונ׳ם ריידעוודיגען. דער סטודענט, וואָס לערענט די שפּראַך, דענקט אין ענגליש און פיהרט עס איבער

אויף פראנצויזיש, אָדער לעזט אין פראנצויזיש און פיהרט עס איבער אויף ענגליש אייער ער קען עס פארשטעהן. דאן שפּעטער, ווערענדיג גוט איינגעשטודירט, אויטאָמאטיש, לעזט דער סטודענט און שרייבט, און דענקט אין פראנצויזיש, ניט באַנוצענדיג זיך מיט'ן ענגלישען גאָר אין גאנצען.

און אזוי איז דאָס צוגעגאנגען מיט אונזער פארמאסקירונג. מיר האָבען געמוזט אזוי לאנג פּראקטיצירען, ביז אונזערע ראָלען, וואָס מיר האָבען געשפּיעלט, זיינען געווען די ווירקליכקייט; ביז צו וועלכע מיר זיינען געווען אין אָריגינאל, האָט פארלאנגט א שטארקע אָנשטרענגונג פונ'ם ווילען. נאטירליך, פון אָנפאנג האָבען מיר זעהר פיעל עקספּערימענטירט און פיעלעס איז געווען נוצלאָז. מיר האָבען באשאפען א נייע קונסט, און מיר האָבען באַדארפט ענטדעקען זעהר פיעל זאכען. נור די ארבייט איז אָנגעגאנגען איבער'ן גאנצען לאנד; קינסטלער אין זייער פאך האָבען זיך ענטוויקעלט, און א גרויסע צאָהל קונצען און פארשיעדענע פּלענער זיינען אויסגעארבייט געוואָרען. די זאמלונג איז געוואָרען א סאָרט לעהר־בוך און איז איבערגעגאנגען פון האנט צו האנט אלס א טייל פון שטודיום, אין דער רעוואָלוציאָנערער שול. (1)

אין דער צייט איז מיין פאָטער פארשוואונדען געוואָרען. זיינע בריעף, וועלכע איך פלעג קריגען רעגוליארנע, האָבען אויפגעהערט קומען. ער האָט זיך מעהר ניט געוויזען אין אונזער פעלגאס־וואוינונג. אונזערע קאמעראדען האָבען איהם איבעראל געזוכט. דורך אונזער געהיים־פּאָליציי האָבען מיר דורכגעזוכט יעדע געפענגניס אין לאנד, נור ער איז פארלאָרען געגאנגען, אזוי ווי די ערד וואָלט איהם איינגעשלונגען, און ביז היינטיגען טאָג האָבען מיר ניט געפונען קיין שפּור פון איהם. (2)

איך האָב פארבראכט זעקס איינזאמע מאָנאטען אין דעם שוץ־פּלאץ, נור זיי זיינען ניט געווען פוסט פאר מיר. אונזער אָרגאניזאציע האָט זיך ענטוויקעלט, און עס איז געווען א סך ארבייט צו טהאָן. ערנסט און די אנדערע פיהרער, אין זייערע געפענג־

נישען, האָבען געפּלאַנעוועט וואָס צו טהאָן; און מיר אין דרויסען האָבען דאָס באַדאַרפט אויספיהרען. מיר האָבען באַדאַרפט אָרגאַניזירען די מויל־צו־מויל־פּראָפּאַגאַנדא; אונזער שפּיאָנען־סיסטעם־אָרגאַניזאַציע, מיט איהרע אַלע צווייגען; די עטאַבלירונג פון אונזערע געהיימע דרוקערייען, און דאָס בויען פון אונזערע אונטעראירדישע באַהנען, וועלכע האָבען פאַראייניגט אונזערע מיליאָנען שוץ־פּלעצער, און אויך מעגליך געמאַכט נייע שוץ־פּלעצער, וואָס האָבען אויסגעפּעהלט אין פיעל טיילען פון לאַנד.

דארום זאָג איך עס, אז די גאַנצע ארבייט איז קיינמאָל ניט אָפּגעטהאָן געוואָרען. אין דער ענד פון'ם זעקסטען מאָנאַט האָט זיך מיין איינזאַמקייט געענדיגט, ווען צוויי גענאָסינען זיינען אָנגעקומען. זיי זיינען געווען יונגע מיידלעך, בראַווע גייסטער און ליידענשאַפטליכע ליעבהאָבער פון פרייהייט: לאַרא פּעטערסאָן, וועלכע איז פאַרשוואונדען געוואָרען אין 1922, און קייטי ביערס, וועלכע האָט שפּעטער געהייראַט פאַר דו־באָיס (3) און וועלכע געפינט זיך נאָך יעצט אין אונזער קרייז מיט אויגען אויפגעהויבען צו דער מאָרגענדיגער זון, וועלכע וועט אריינברענגען די נייע צייט.

די צוויי מיידלאך זיינען אָנגעקומען שטאַרק צורודערט, אַנטלויפענדיג פון געפאַהר און פּלוצלינגען טוידט. אין דער מאַנשאַפט פון'ם פישער־שיפעל, וואָס האָט זיי אריבערגעפיהרט איבער סאָןפּועבלאָ, האָט זיך געפונען אַ שפּיאָן. אַ נפש פון'ם אייזערנעם קנאַפּעל, וואָס האָט אריינגעדרונגען טיעף אין די סודות פון אונזער אָרגאַניזאַציע. ער איז אָהן צווייפעל געווען אויף מיין שפּור, ווייל מיר האָבען שוין געהאַט געהערט לאַנג פאַר דעם, אַז מיין פאַרשוואונדען האָט זעהר פיעל געערגערט די געהיים־פּאָליציי פון דער אָליגאַרכיע. גליקליכערווייז, ווי עס האָט זיך שפּעטער ארויסגעוויזען, האָט ער ניט ארויסגעגעבען זיינע ענטדעקונגען צו קיינעם. ער האָט, ווייזט אויס, אָפּגעלעגט זיין רעפּאָרט אויף דער צייט, ווען ער וועט ענטדעקען מיין באַהעלטעניש אָרט און מיר

ברענגגען צוריק צו דער אָליגארכיע. זיין אינפאָרמאציע איז גע־שטאָרבען מיט איהם. מיט אַן אויסרייד האָט ער פארלאָזט דאָס שיפעל גלייך נאָכדעם ווי די מיידלאך זיינען ארונטערגעשטיגען אין פעטאלומא גריק און זיינען אוועקגעריטען אויף די פערד.

אָפּפאָהרענדיג אַ שטיקעל וועג בארג־ארויף־צו אויפ׳ן סאנאָ־מא־בארג, האָט רזשאהן קארלסאָן געלאָזט די מיידלאך אליין פאָה־רען, און איבערגעבענדיג זיי זיין פערד, איז ער אליין געגאַנ־גען צוריק צופוס. עפּעס איז ער געוואָרען פארדעכטיג. ער האָט געכאַפּט דעם שפּיאָן, און וואָס ווייטער האָט פּאסירט, האָט קארל־כאָן אונז נאכהער דערצעהלט ווי פאָלגט:

„איך האָב איהם צורעכט געמאכט", איז געווען קארלסאָן׳ס פּשוט׳ער אופן פון דערצעהלען די געשיכטע. „איך האָב איהם צורעכט געמאכט", האָט ער איבערגע׳חזר׳ט, און אַ דונקעלע שיין האָט זיך באוויזען אין זיינע אויגען, און זיינע מאזאָלישע הענט האָבען זיך געעפענט און פארמאכט, בעת ער האָט גערעדט. „ער האָט ניט געמאכט קיין גוואלד. איך האָב איהם באהאלטען, און היינט ביינאכט וועל איך צוריקגעהן און איהם טיעף באגראָבען".

דורך יענעם פעריאָד פלעג איך זיך אָפט וואונדערען איבער מיין אייגענעם איבערבייט. אָפט פלעגט זיך מיט אויסצייגען אומ־מעגליך, מיין שטיל פריעדליך לעבען אין דער אוניווערזיטעט־שטאָדט, און דאָס, וואָס איך בין געוואָרען אַ רעוואָלוציאָנערין, און בין געוואוינט געוואָרען צו זעהן גוואלדטאטען און בלוטיגע סצענעס. אָדער איינס אָדער דאָס צווייטע האָט ניט געקענט זיין אמת. איינס איז געווען די ווירקליכקייט, און דאָס צווייטע אַ חלום, אָבער וועלכע פון די צוויי? איז דאָס יעצטיגע לעבען פון אַ רעוואָלוציאָנערין, וואָס האָט ערגעץ־וואו אויף וועלכען עס איז אופן גע׳חלום׳ט, דאָס אין אַ פריהערדיגען עקזיסטענץ האָב איך געוואוינט אין בערקלי און האָב קיינמאָל ניט געוואוסט אין לעבען קיין אנדער טעטיגקייט, ווי טיי־פּארטיען און טאנצען, דעבאטי־רענדיגע געזעלשאפטען און לעקציעס? נור נאָך אלעמען דענק

איך, אז דאָס איז געווען די ערפאַהרונג פון אַלע אונזערינגע, וואָס האָבען זיך צונויפגעזאַמעלט אונטער׳ן רויטען פאָהן פון דער ברי־דערשאַפט פון מענשען.

איך האָב אָפט זיך דערמאָנט אָן פערזאָנען פון יענעם אַנ־דערען לעבען, און — אַ מאָרנע זאַך — זיי פלעגען ערשיינען און ווידער פארשווינדען אין מיין נייעם לעבען. אָט נעהמט, למשל, בישאָפּ מאָרהויז. אומזיסט האָבען מיר איהם ארומגעזוכט נאָך דעם ווי אונזער אָרגאַניזאַציע האָט זיך ענטוויקעלט. ער איז אי־בערגעפיהרט געוואָרען פון איין סאַניטאַריום אין צווייטען. פונ׳ם שטאַאַט־האָספיטאַל פאַר משוגעים אין נאַפּא, האָבען מיר איהם נאָכגעשפּירט אינ׳ם צווייטען סאַניטאַריום אין סטאָקטאָן, און פון דאָרטען אין אַן אַנדערען, אין סאַנטאַ־קלאַרא טייל, וואָס ווערט אָנערופען אַגניוס, און דאָרטען האָט דער סליאַד אונזערער אָפּגע־בראָכען. מיר האָבען ניט געקענט געפינען קיין רעקאָרד פון זיין טוידט. ער האָט מסתמא געמוזט אַנטלויפען. איך האָב ווייניג וואָס גע׳חלומ׳ט פונ׳ם שרעקליכען צו שטאַנד, אין וועלכען עס איז מיר באַשערט געווען איהם צו זעהן נאָך אַ מאָל — דער דורכ־פליהענדער בליק, וואָס איך האָב אויף איהם געוואָרפען אין דער שרעקליכער הריגה פון דער שיקאַגאָ־קאָמונע.

דזשעקסאָן, וועלכער האָט פאַרלאָרען זיין אָרעם אין די סיער־ראַ־פאַבריקען און וועלכער איז געווען די אורזאַך פון מיין באַ־קעהרונג צום סאָציאַליזם, איז מיר מעהר אויף די אויגען קיינמאָל ניט געקומען; נור מיר האָבען אַלע געוואוסט, וואָס ער האָט גע־טהאָן פאַר זיין טוידט. ער האָט זיך קיינמאָל ניט אָנגעשלאָסען אָן די רעוואָלוציאָנערען. זייענדיג פאַרביטערט פון זיין שיקזאַל, און טראַכטענדיג איבער דער אונגערעכטיגקייט, וואָס מען האָט איהם אויסגעטיילט, איז ער געוואָרען אַן אַנארכיסט — ניט קיין פילאָזאָפישער אַנארכיסט — נור אַ פּשוט׳ע בעסטיע, משוגע פון שנאה און נקמה־דורשטיג. און ער האָט זיך גוט נוקם געווען. אויסמיידענדיג די שומרים, האָט ער אין מיטען נאַכט, בעת אַלע

זיינען געשלאָפּען, צושטערט פּערטאַנאָוויטש׳ס פּאַלאַץ מיט דינאַמיט. קיין איין מענש האָט זיך ניט געראַטעוועט, אפילו ניט די שומרים. און ווען ער איז געווען אין געפענגניש ערוואַרטענדיג דעם פּראָצעס, האָט ער זיך דערשטיקט אונטער זיין בעט־דעק.

דר. האַמערפיעלד און דר. באַללינגפאָרד האָבען דערגרייכט גאַנץ אַנדערע שטופען פון דזשעקסאָן׳ען. זיי זיינען געטריי צו זייערע הערצער, און זיי זיינען באַלוינט געוואָרען מיט פּאַלאַצען, אין וועלכע זיי לעבען בשלום. ביידע זיינען פּאַרטיידיגער פון דער אָליגאַרכיע. ביידע זיינען געוואָרען זעהר פעט. „דר. האַמערפיעלד", האָט ערנסט איינמאָל אונז געזאָגט, „האָט שוין פּאַסּפּייעט צו פאַרענדערען זיין מעטאַפיזיק אַזוי, אַז ער האָט שוין גאָט׳ס הסכמה פאַר׳ן אייזערנעם קנאַפּעל".

פּעטער דאַננעלי, דער סקעב־פאָרמאַן אין די סיעררא־פאַבריקען, וועמען איך האָב באַגעגענט בשעת איך האָב אונטערזוכט דזשעקסאָן׳ס פאַל, האָט אונז אַלעמען איבערראַשט. אין 1918 האָב איך בייגעוואוינט אַ פאַרזאַמלונג פון די „פּריסקאָ רויטע". פון אַלע אונזערע קעמפּפענדע גרופּען איז די געווען די געפעהרליכסטע, בייז, אָהן רחמנות. עס איז ווירקליך ניט געווען אַ טייל פון אונזער אָרגאַניזאַציע. די מיטגליעדער זיינען געווען פאַנאַטיקער, משוגעים. מיר האָבען ניט געוואַגט צו ערמוטיגען אַזאַ מין גייסט. און דאָך, כאָטש זיי האָבען ניט באַלאַנגט צו אונז, האָבען מיר זיך פאַרהאַלטען פריינדליך מיט זיי. עס איז געווען אַ זעהר וויכטיגער געגענשטאַנד, צוליעב וועלכען איך בין אהין געגאַנגען יענעם אָבענד. איך, די איינציגע צווישען צוואַנציג מענער, בין געווען די איינציגע ניט־פאַרמאַסקירטע פּערזאָן. נאָך דעם ווי איך האָב אָפּגעטהאָן מיין ארבייט, האָט מיך איינער פון זיי אַוועקגעפיהרט. אין אַ פינסטערען דורכגאַנג, האָט דער וועגוויזער מיינער אָנגעצונדען אַ שוועבעלע, און האַלטענדיג עס נאָהענט צו זיין געזיכט, האָט ער אַרונטערגערוקט זיין מאַסקע. פאַר אַ מאָמענט האָט איך געקוקט אויף די ליידענשאַפטליכע געזיכטס־

ציגע פון פעטער דאננעלי. דאן האָט דאָס שוועבעלע אויסגע־ברענט.

— איך האָב בלויז געוואָלט, איהר זאָלט וויסען, אז דאָס בין איך, — האָט ער געזאָגט אין דער פינסטער. — געדענקט איהר דאללאס, דעם אויפזעהער?

איך האָב צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אלס א באַשטעטיגונג פון מיין עראינערונג אָן דעם ביטרען אויפזעהער פון די סיעררא־פּאב־ריקען.

— נון, איך האָב איהם געפּאקט צום ערשטען, — האָט דאנ־נעלי שטאָלץ געזאָגט. — טאקי גלייך נאָך דעם האָב איך זיך אָנ־געשלאָסען אָן די רויטע.

—אָבער ווי אזוי קומט איהר אהער? — האָב איך געפרעגט.

— נו, און אייער פרוי און קינדער?

— טוידט, — האָט ער געענטפערט. — אָט ווארום. ניין, — האָט ער שנעל געזאָגט, — עס איז ניט אוים נקמה פאר זיי. זיי זיינען געשטאָרבען מיט א לייכטען טוידט אין זייערע בעטען — קראנק געווען גאנץ אָפּט. זיי האָבער מיר מיינע הענט געבונדען, ווען זיי האָבען געלעבט. און יעצט, ווען זיי זיינען ניטאָ מעהר, נעהם איך עס נקמה פאר מיין צושמעטערטער מענשליכקייט. א מאָל בין איך געווען פעטער דאָננעלי דער סקעב־פּאָרמאַן, אָבער היינט אבענד בין איך נומער 27 פון די פריסקאָ רויטע. קומט, איך וועל אייך ארויספיהרען פון דאנען.

איך האָב שפּעטער נאָך א מאָל געהערט וועגען איהם. פון זיין שטאנדפונקט האָט ער מיר געזאָגט דעם אמת, ווען ער האָט דערצעהלט, אז זיי זיינען אלע געשטאָרבען. נור איינער האָט גע־לעבט, טימאָטהי, און זיין פאָטער האָט איהם פאררעכענט אלס גע־שטאָרבען, ווייל ער האָט אריינגעטרעטען אין דיענסט פון דעם אייזערנעם קנאפּעל׳ס מערסענארים. (4) יעדער מיטגליעד פון די פריסקאָ רויטע האָט זיך אונטערגענומען צו הרג׳ענען צוועלף מענ־שען יעדען יאָהר. די שטראָף, אין פאל ער טהוט עס ניט, איז געווען

דער טוידט. א מיטגליער, וועלכער האָט ניט דערגרייכט די צאָהל, פלעגט זיך נעהמען דאָס לעבען. די אומברענגונג פון מענשליכע לעבענס איז ניט געווען אָהן אן אָרדנונג. די גרופּע משוגעים האָט זיך אָפּט פארזאמעלט און האָט געאורטיילט זינדיגע מיטגליעדער און דיענער פון דער אָליגארכיע. די הינריכטונגען פלעגען דער־נאָך צוטיילט ווערען דורך א גורל.

אייגענטליך, איז מיין אנגעלעגענהייט יענעם אָבענד געווען אזא פּראָצעס. איינער פון אונזערע קאמעראדען, וועלכער האָט יאָהרען־לאנג געדיענט אלס א בוכהאלטער אין דעם לאָקאלען קאָ־בינעט פון דער געהיים־פּאָליציי פון דעם אייזערנעם קנאפּעל, האָט זיך פארזינדיגט ביי די פריסקאָ רויטע און איז פּראָצעסירט געוואָרען. נאטירליך, איז ער ניט געווען דערביי, און זיינע ריכ־טער האָבען ניט געוואוסט, אז ער איז איינער פון אונזערע קאָ־מעראדען. מיין שליחות איז געווען עדות צו זאָגען וועגען זיין כאראקטער און אָנגעבען זיין ריכטיגען נאָמען. מען קען זיך פּי־לייכט וואונדערען. ווי אזוי מיר האָבען זיך גאָר דערוואוסט פון דער גאנצער אנגעלעגענהייט. נור עס איז געווען גאנץ פּשוט. איינער פון אונזערע געהיים־אגענטען איז געווען א מיטגליעד פון די פריסקאָ רויטע. מיר האָבען געפונען פאר נויטיג צו היטען א פריינד פונקט ווי א שונא, און די דאָזיגע באנדע משוגעים איז געווען וויכטיג גענוג, אז מיר זאָלען אויפּפּאסען אויף זיי.

נור זיך אומצוקעהרען צו פּעטער דאננעלי און זיין זוהן. דאנ־נעלי האָט זיך אויפגעפיהרט ריכטיג, ביז ער האָט, אויפ'ן צווייטען יאָהר, געפונען אין זיין בינטעל נעמען, וואָס ער האָט באדארפט אומברענגען, דעם נאָמען פון טימאָטהי דאָננעלי. דאן האָט זיך זיין פאמיליען־ליעבע, וועלכע איז אין איהם געווען שטארקער ענט־וויקעלט, ווי אין אנדערע, זיך ארויסגעוויזען. צו מציל זיין זוהן, האָט ער אָנגעפאנגען צו פאררעטען זיינע חברים. טיילווייז האָ־בען זיינע פּלענער געפעהלט, נור א טוץ פון די פריסקאָ רויטע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, און די גרופּע איז שיער ניט פאר־

ניכטעט געוואָרען. די איבערגעבליבענע האָבען אָפּגעצאָהלט דאַנ־נעלי דעם פאררעטער מיט'ן טוידט.

טימאָטהי דאננעלי האָט אויך לאַנג ניט געלעבט. די פריסקאָ רויטע האָבען זיך פארשוואָרען צו הרג'ענען איהם. די אָליגארכיע האָט אָנגעווענדעט אלערליי מיטלען איהם צו ראַטעווען. ער איז איבערגעשיקט געוואָרען פון איין טייל פונ'ם לאַנד אין צווייטען. דריי פון די רויטע האָבען פארלאָרען זייערע לעבענס איהם צו טוידטען. די גרופּע איז באשטאנען בלויז פון מענער. צום סוף האָבען זיי זיך פארלאָזט אויף אַ פרוי, איינע פון אונזערע גע־נאָסינען, די זעלביגע אננא ראולסטאן. אונזער אינערליכער ציר־קעל האָט איהר פארבאָטען עס צו טהאָן. נאָר זי האָט געהאט אַ פעסטען ווילען און געהאסט דיסציפּלין. נאָך מעהר, זי איז געווען אַ געניאלע און לעבענסווירדיגע פרוי, און מיר האָבען איהר סיי ווי סיי קיינמאָל ניט געקענט דיסציפּלינירען. זי איז געווען אַ באזונדערע סאָרט פרוי און זיך ניט אונטערוואָרפען צו די געוועהנ־ליבע מאסשטאבען פון די רעוואָלוציאָנערען.

ניט אכטענדיג, וואָס מיר האָבען איהר ענטזאגט די ערלויי־בעניש אויסצופיהרען דעם טאט, האָט זי פאָרטגעזעצט עס צו טהאָן. אננא ראולסטאן איז געווען אַ באצויבערענדיגע פרוי. אלעס, וואָס זי האָט בעדארפט טהאָן, איז ווינקען צו אַ מאַן, און עס איז געווען גענוג. זי האָט געבראָכען די הערצער פון צעהנד־ליגע פון אונזערע קאמעראדען, און צעהנדליגע אנדערע האָט זי געפאנגען און דורך זייערע ליעבע־געפיהלען — געמאכט פאר רע־וואָלוציאָנערען. דאָך האָט זי זיך ענטזאגט חתונה צו האָבען. זי האָט זעהר ליעב געהאט קינדער, נאָר זי האָט געגלויבט אז איהר'ס אַ קינד וועט איהר אוועקרויבען פון דעם קאמפּף, דעם קאמפּף פאר דער רעוואָלוציע, פאר וועלכען זי האָט שוין לאַנג צוריק אָפּגעגעבען איהר גאַנץ לעבען.

פאר אננא'ן איז געווען גאַנץ לייכט צו געווינען טימאָטהי דאננעלי'ס ליעבע. איהר געוויסען האָט איהר ניט געפּלאגט, ווייל

פונקט צו יענער צייט האט פאסירט דער גרויסער געשווילער פאגראם, אין וועלכען די מערסענארים, אונטער דער קאמאנד פון ראננעלי׳ן האבען גע׳הרג׳עט אכט הונדערט וועבערס פון יענער שטאדט, נאר זי האט ראננעלי׳ן ניט גע׳הרג׳עט. זי האט איהם איבערגעגעבען, אלס א געפאנגענעם, צו די „פריסקא רויטע“. דאס האט פאסירט ערשט לעצטען יאהר, און יעצט האט מען איהר געגעבען א נייעם נאמען. די רעוואלוציאנערען פון איבעראל רופען איהר די „רויטע בתולה“. (ה)

קאלאנעל אינגראם און קאלאנעל וואן־גילבערט זיינען צוויי באקאנטע פערזאנען, וועלכע איך האב שפעטער באגעגענט. קאלאנעל אינגראם האט דערגרייכט א הויכע שטופע אונטער דער אליגארכיע און איז געוועזען דער אמעריקאנער קאנסיל אין דייטשלאנד. ער איז שרעקליך פארהאסט געווארען פונ׳ם פראלעטאריאט פוןביידע לענדער. איך האב איהם באגעגענט אין בערלין, וואו איך בין אויפגענומען געווארען אלס א פארטרויענדיגע אינטערנאציאנאלע שפיאנין פון דעם אייזערנעם קנאפעל און האט מיר פיעל מיטגעהאלפען. אגב אורחא, מעג איך דערמאנען, דאס אין מיין צווייענדיגע ראלע, וואס איך האב געשפיעלט, האב איך אויסגעפיהרט וויכטיגע זאכען פאר דער רעוואלוציע.

קאלאנעל וואן־גילבערט איז באריהמט געווארען אלס דער „וואָרטשענדיגער“ וואן־גילבערט. זיין וויכטיגסטע אנטייל אינ׳ם אייזערנעם קנאפעל׳ס ארבייט איז געוועזען זיין מאכען די נייע געזעצען נאך דער שיקאגא׳ר קאמונע. נאר נאך פאר דעם, אלס ריכטער, האט ער זיך פארדיענט טוידט־שטראף פאר זיין טייפעלשער שלעכטקייט. איך בין געוועזען איינע פון די, וואס האבען איהם פראצעסירט. אננא ראולסטאן האט אויסגעפיהרט דעם אורטייל.

נאך איין פיגור פונ׳ם אלטען לעבען וואכט אויף אין מיין זכרון — דזשעקסאן׳ס אדוואקאט. איהם, דזשאזעף הוירד, האב איך זיכער ניט ערווארט צו זעהן. עס איז געוועזען א מאדנע בא־

גענעניש. שפּעט ביי־נאכט, צוויי יאָהר נאָך דער שיקאגאָ'ר קאָ־
מונע, בין איך און ערנסט צוזאמען פארפאָהרען אין דעם בענטאָן
שוץ־פּלאַץ. דער פּלאַץ איז געווען אין מישיגען פון יענער זייט
אָזערע פון שיקאגאָ. מיר זיינען אָנגעקומען פּונקט ביים ענד
פּראָצעס פון אַ שפּיאָן. טוידט־שטראָף איז געווען דער אורטייל,
און מען האָט איהם געהאלטען ביי אוועקפיהרען. דאָס איז געווען
די סצענע, ווען איך בין אריינגעקומען. אינ'ם נעקסטען מאָנאט
האָט זיך דער אומגליקליכער מענש ארויסגעריסען פון די, וואָס
האָבען איהם געהאלטען, און זיך אנידער געוואָרפען פאר מיינע
פיס. און מיט זיינע אָרעמס ארום מיינע קניה, ווי צוויי אייזער־
נע צוואנגען, האָט ער מיך געבעטען פאר רחמנות. פון אלע
שרעקליכע זאכען, וואָס איך האָב בייגעוואוינט, האָט מיך נאָך
קיין זאך ניט צורודערט, ווי די ווילדע באשעפעניש בעטענדיג זיך
פאר'ן לעבען. ער איז געווען משוגע פארליעבט אין לעבען. עס
איז געווען הארצרייסענדיג. ער האָט זיך ענטזאגט מיך אָפּלאָזען,
כאָטש אַ דוצענד קאמעראדען האָבען געפּרובירט איהם אָפּצורייסען
פון מיר. און ווען ער איז ענדליך אוועקגעשלעפּט געוואָרען, שריי־
ענדיג, בין איך געפאלען צו דער ערד אין חלשות. עס איז פיעל
לייכטער צו זעהן בראווע מענשען שטארבען, איידער צו הערען אַ
פייגלינג זיך בעטענדיג פאר זיין לעבען. (6)

צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

דער פאַרלוירענער אָליגאַרך

נאָר ערגאַנצענדיג זיך אָן מיין אלט לעבען, האָב איך פאַר־כאַפּט מיט איבערגיבען פּאַסירונגען פון׳ם נייעם לעבען, וועמענס פּלאַץ קומט ערשט שפּעטער אין דער ערצעהלונג. די גרויסע באַ־פרייאונג פון אונזערע קאַמעראַדען האָט ערשט שטאַטגעפונען שפּעט אין יאָהר 1915. אַט ווי פאַרפּלאָנטערט עס איז געוועזן, דאָך איז דאָס דורכגעגאַנגען אָהן א שום אָפּהאַלט, און אַלס א זעהר לויבענסווערטע טאַט, וואָס האָט אונז פיעל אויפגעמונטערט און געגעבען חשק צו אַרבייטען ווייטער. פון קובא ביז קאַליפאָר־ניא, פון צעהנדליגער געפענגעגנישען, מיליטערישע געפענגענישען, טורעמס און פעסטונגען, האָבען מיר אין איין נאַכט אַרויסגע־לאָזט איין און פופציג פון אונזערע צוויי און פופציג קאָנגרעסלייט, און א חוץ דעם אויך דריי הונדערט אַנדערע פיהרער. עס איז ניט געוועזן קיין איין דורכפאַל. ניט נאָר זיינען זיי אַנטלאָפען, נאָר יעדער האָט דערגרייכט זיין שוץ־פּלאַץ, ווי עס איז געפּלאַנט געוואָרען. דער איינציגער קאַמעראַד־קאָנגרעסמאַן, וואָס מיר האָ־בען ניט אַרויסגעקראָגען, איז געוועזן אַרטהור סימפּסאָן, און ער איז שוין געשטאָרבען לאַנג צוריק פון די שרעקליכע יסורים, וואָס זיי האָבען איהם אָנגעטהאָן.

די אַכטצעהן מאָנאַטען, וואָס האָבען נאָכגעפאָלגט, זיינען פּי־לייכט געוועזן די גליקליכסטע אין מיין לעבען מיט ערנסט׳ן. דורך יענער צייט זיינען מיר קיינמאָל ניט געוועזן צושיידט. שפּעטער, ווען מיר זיינען צוריק געגאַנגען צו דער אויסערליכער וועלט, זיינען מיר געוועזן זעהר פיעל אָפּגעזונדערט. איך ערוואַרט יעצט

ניט מעהר אַזוי ליידענשאַפטליך דעם אויסברוך פון דער מאָרגענ־דיגער רעוואָלוציע, ווי איך האָב יענע נאַכט ערוואַרט ערנסט'ס אָנקומען. איך האָב איהם שוין אַזוי לאַנג ניט געזעהן, און דער געדאַנק, אַז פון וועלכען עס איז אָפּהאַלט אָדער פאַרזעהן אין אונזערע פּלענער, וועט איהם פּיקייכט צוריק האַלטען אין זיין געפענגעניש, האָט מיך שיער משוגע געמאַכט. די שטונדען האָ־בען זיך געצויגען לאַנגזאַם, ווי גאַנצע דורות. איך בין געוועזן איינע אַליין. ביערענבאַרד און דריי יונגע־לייט, וואָס האָבען דאָן געוואַרט אינ'ם שוץ־פּלאַץ, זיינען ארומגעגאַנגען איבער די בערג, שווער באַוואָפּענט און גרייט פאַר אַלעס. די שוץ־פּלעצער איבער'ן גאַנצען לאַנד האָבען געמוזט פּוסטעווען אין יענער נאַכט.

פּונקט ווען דער הימעל איז בלייך געוואָרען מיט'ן ערשטען בראָך פון טאָג, האָב איך געהערט דעם סיגנאַל פון אויבען און האָב געגעבען דעם ענטפער. אין דער פינסטערניש האָב איך שיער ארומגעאַרעמט ביערענבאַרד'ן, וועלכער איז צוערשט ארונ־טערגעקומען; נאָר אינ'ם נעקסטען מאָמענט בין איך געוועזן אין ערנסט'ס אָרעמס. אין יענעם מאָמענט, אַזוי גרויס איז געוועזן מיין איבערבייט, האָב איך ענטדעקט, אַז עס איז מיר אָנגעקומען מיט פיעל אָנשטרענגונג, צו זיין די אַלטע עווים עווער־האַרד, מיט די אַלטע מאַניערען און שמייכלען, פראַזען און באַ־טאָנונגען. איך האָב ווירקליך באַדאַרפט זיך שטאַרק אָנשטרענגען אָנצוהאַלטען מיין אַלטע אינדיווידואַליטעט; איך האָב זיך ניט געקענט ערלויבען צו פאַרגעסען זיך פאַר אַ מינוט, אַזוי אויטאָ־מאַטיש איז מיין נייע פערזענליכקייט, וואָס איך האָב באַשאַפען, געוועזן.

ווען מיר זיינען אריינגעקומען אין אונזער כאַלופּקע, האָב איך ערשט דערזעהן ערנסט'ס פּנים. אַ חוץ די געפענגעניש־בלייכ־קייט, האָט ער זיך ניט געביטען — אַמוועניגסטען, ניט זעהר פיעל. ער איז געוועזן דער זעלבער ליעבהאָבער, מאַן און העלד. און דאָך האָבען זיך געוויזען באַשטימטע לאַנגע ליניען אויף זיין

פּנים. נאָר עס האָט ניט אויסגעמאַכט, ווייל עס האָט צוגעגעבן אַ נאָבעלע ערעלקייט צו זיין פּנים, וואָס האָט אימער געשפּריצט מיט לעבען. ער איז פּיליכט געווען אַ ביסעל טרויעריגער ווי אַ מאָל, נאָר דער גלאַנציגער געלעכטער איז נאָך אַלץ געווען אין זיינע אויגען. ער האָט געוואויגען צוואַנציג פונט וועניגער, נאָר ער איז געווען פרישׁ און געזונד. ער האָט אָנגעהאַלטען זיינע גימנאַסטישע איבונגען די גאַנצע צייט, וואָס ער איז געווען פאַרשפּאַרט, און זיינע מוסקולען זיינען געווען ווי אייזען. דעם אמת זאָגענדיג, איז ער געווען אין אַ בעסערען צושטאַנד, ארויסקומענדיג פון פּריזאָן, ווי ווען ער איז אַריינגעגאַנגען. שטונדען זיינען פאַראיבער איידער זיין קאָפּ האָט באַריהרט דאָס קישען און איך האָב איהם באַרוהיגט, ער זאָל קענען איינשלאָפען. נאָר איך האָב ניט געקענט איינשלאָפען. איך בין געווען צו גליקליך, און איך בין ניט געווען מיעד פון אַנטלויפען פון געפענגעניש און נאַכהער פאָהרען רייטענדיג.

בעת ערנסט איז געשלאָפען, האָב איך זיך איבערגעקליידט, פאַרקעמט מיינע האָר אַנדערש, און בין ווידער געוואָרען אַן אַנדערער, אויטאָמאַטישער איך. דאַן, ווען ביערדענבאַרד און די אַנדערע גענאָסען זיינען אויפגעשטאַנען, האָב איך מיט זיי אָפּגעמאַכט אַ שטיקעל קאָנספּיראַציע. אַלעס איז געווען פאַרטיג און מיר זיינען געווען אינ'ם הויל־צימער, וואָס מיר האָבען גענוצט אַלס קיך און עס־צימער, ווען ערנסט האָט געעפענט די טיר און איז אַריינגעקומען. אין יענעם מאָמענט האָט מיך ביערדענבאַרד גערופען ביים נאָמען מערי, און איך האָב זיך אויסגעדרעהט און איהם געענטפערט. דאַן האָב איך געקוקט אויף ערנסט'ן מיט אַ גרויסער קוריאָזיטעט, פונקט ווי אַ יונגע גענאָסין וואָלט ארויסגעוויזען ביים ערשטען מאָל זעהן אַזאַ באַריהמטען העלד פון דער רעוואָלוציע. נאָר ערנסט'ס בליק איז געפאַלען אויף מיר און ער האָט אונגעדולדיג געקוקט ארום דעם צימער. אינ'ם נעקסטען מאָמענט האָט מען מיך פאָרגעשטעלט פאַר איהם אַלס מערי האָלמס.

צו פאַרפאָלקאָמענען די נאַרעריי, האָבען מיר אוועקגעשטעלט אַן עקסטרע טעלער, און ווען מיר האָבען זיך אַלע געזעצט ביים טיש, איז איין שטוהל געבליבען לעדיג. איך האָב געפיהלט ווי אויסצושרייען פון פרייד, ווען איך האָב באַמערקט ערנסט'ן ווערען אונרוהיג און מעהר אונגעדולדיג. ענדליך האָט ער אויך שוין מעהר ניט געקענט אויסהאַלטען.

— וואו איז מיין פרוי? — האָט ער טעמפּ געפרעגט.

— זי שלאָפט נאָך, — האָב איך געענטפערט.

דאָס איז געווען די אינטערעסאַנטסטע מינוט. מיין שטימע איז געווען אַ גאַנץ פרעמדע און ער האָט ניט געפונען קיין באַקאַנטעס אין איהר. מיר האָבען געגעסען עסען, איך האָב גערעדט זעהר פיעל און ענטוזיאַסטיש, פונקט ווי איינע, וועלכע פאַרגעטערט אַ העלד, דאַרף רעדען, און עס איז געווען גאַנץ קלאָר, אַז ער האָט אויסגעקוקט ביי מיר ווי אַ העלד. איך האָב דערגרייכט אַ הויכע שטופע פון ענטוזיאַזם און פאַרגעטערונג, און, נאָך איידער ער האָט געקענט טרעפען, וואָס איך האָב ברעה צו טהאָן, האָב איך איהם געהאַלזט און געקושט אין די ליפּען. ער האָט מיך צוריק געהאַלטען פון זיך מיט זיינע אָרעמס און האָט זיך ארומגעקוקט געערגערט און ווי אין אַ פאַרלעגענהייט. די פּאָר מענער האָבען אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער, און מיר האָבען איהם אַלעס ערקלערט. פון אָנפאַנג איז ער געווען סקעפּטיש. ער האָט אויסגעפאָרשט מיין געזיכט און האָט זיך שוין כמעט איבערצייגט, נאָך דאַן האָט ער אַ טרייסעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און האָט אונז ניט געוואָלט גלויבען. ניט ביז וואַנען איך בין געוואָרען די אַלטע עווים עווערהאַרד און האָב איהם אַריינגעשושקעט אין אויער סודות, וואָס קיינער האָט ניט געוואוסט אויסער איהם און עווים עווערהאַרד, האָט ער מיך אָנגענומען אַלס זיין ריכטיגע פרוי.

שפּעטער בייטאָג־צו האָט ער מיך אַריינגענומען אין זיינע אָרעמס, אַרויסצייגענדיג זיך אין אַ גרויסער פאַרלעגענהייט און באַשולדיגענדיג זיך אין פּאָליגאַמי (פיעל־ווייבעריי).

— דו ביזט מיין עווים, האט ער געזאגט, — און דו ביזט אויך אימיצער אנדערש. דו ביזט צוויי פרויען, און דערפאר ביזטו מיין הארעם. יעדענפאלס זיינען מיר זיכער יעצט. אויב די פאראייניגטע שטאאטען וועלען ניט זיין גוט גענוג פאר אונז, האב איך שוין ארויסגעצייגט, אז איך קען זיין א גוטער און ניצליבער בירגער אין טערקיי. (1)

מיין לעבען פון דאן אן איז געוועזן א זעהר גליקליכער די גאנצע צייט, וואס מיר זיינען געוועזן אינ׳ם שוץ־פלאץ. עס איז אמת, מיר האבען שווער געארבייט און זעהר לאנגע שטונדען; נאר מיר האבען צוזאמען געארבייט. מיר זיינען געוועזן צוזאמען אכטצעהן לאנגע מאנאטען, און מיר האבען זיך קיינמאל ניט געפיהלט עלענד, ווייל עס זיינען אימער אנגעקומען און אוועקגעגאנגען פיהרער און גענאסען — מאדנע שטימען פון דער אינטריגישער און רעוואלוציאנערער אונטערוועלט, דערצעהלענדיג נאך זעהר מאדנע געשיכטען פון שטרייטיגקייטען און מלחמות פון אונזערע קאמפפס־רייהען. און עס איז אויך געוועזן פיעל שפאסיגס און פרעהליכס. מיר זיינען ניט געוועזן בלויז טרויעריגע, דערשלאגענע קאנספיראטארס. מיר האבען שווער געארבייט און שרעקליך געליטען. מיר האבען צורעכט געמאכט די שפאלטען אין אונזערע רייהען, און כאטש ארבייטענדיג שווער און שפיעלענדיג זיך מיט׳ן טוידט יעדע סעקונדע, האבען מיר דאך געפונען צייט צו לאכען און צו ליעבען. עס האבען זיך געפונען צווישען אונז ארטיסטען, וויסענשאפטס־לייט, סטודענטען, מוזיקער און פאעטען; און אין די לעכער אונטער דער ערד איז די קולטור געשטאנען העכער ווי אין די פאלאצען פון די וואונדער־שטעדט. דער אמת איז, דאס פיעל פון אונזערע גענאסען האבען געארבייט ביים פארשעהנערען די פאלאצען אין די וואונדער־שטעדט. (2)

מיר זיינען אפילו ניט געוועזן פארשפארט אינ׳ם שוץ־פלאץ די גאנצע צייט. מיר פלעגען גאנץ אפט ארומפאהרען ביינאכט איבער די בערג, און מיר פלעגען פאהרען אויף וויקסאן׳ס פערד.

אויב ער זאָל נאָר געווען וויסען וויפיעל רעוואָלוציאָנערען זיינע פערד האָבען איבערגעפיהרט! מיר פלעגען זאָגאר געהן צו פּיק־ניקס, וואָס מיר האָבען געהאַלטען אויף איינזאַמע פּלעצער, פון וועלכע מיר האָבען געוואוסט, און וואו מיר פלעגען בלייבען אַ גאַנצען טאָג, געהענדיג אהין איידער עס איז טאָג געוואָרען, און זיך אומקעהרענדיג, ווען עס איז פינסטער געווען. מיר פלעגען אויך פאַרברויכען וויקסאָן׳ס סמעטענע און פוטער. (3) און ערנסט האָט זיך זאָגאר ערלויבט צו שיסען זיינע וואכטלען און קראָליקעס, און פיעל מאָל אויך אַ יונגען הירש.

און עס איז ווירקליך געווען אַ זיכערער שוץ־פּלאַץ. איך האָב געזאָגט, אז עס איז בלויז איין מאָל ענטדעקט געוואָרען, און דאָס ברענגט מיך ארויף אויפ׳ן ענין פון דער פארשווינדונג פונ׳ם יונ־גען וויקסאָנ׳ען, און, אגב אורחא, וועל איך שוין אויך ערקלערען דעם סוד פון זיין פארשווינדונג. יעצט, אז ער איז שוין טוידט, מעג איך שוין רעדען וועגען דעם. עס איז געווען איין ווינקעל אין לאָך, וואו די זון האָט געשיינט עטליכע שטונדען און וואָס איז דאָך געווען פארשטעלט פון אויבען. אהערצו האָבען מיר גע־בראכט פיעל זאמד פונ׳ם גרונד פון שטראָם, וועלכעס איז אויס־געטריקענט געוואָרען, און עס איז געווען אַ פיין פּלאַץ זיך צו וואַ־רימען אין דער זון; און דאָ בין איך איין נאָכמיטאָג געזעסען, האלב איינדרימלענדיג, איבער אַ בוך פון מענדעלהאל. (4) איך האָב זיך געפיהלט אזוי באַקוועם און זיכער, דאָס אפילו זיינע פּלאַמענדע ליעדער האָבען מיך ניט אויפגערודערט.

איך האָב זיך אויפגעכאפּט, ווען אַ שטיק ערד איז געפאַלען לעבען מיינע פיס. דאן האָב איך געהערט פון אויבען, ווי איינער דראַפּעט זיך. אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָט אַ יונגער־מאַן אראָפּ־געגליטשט זיך פון דער פאַלענדער וואַנט און איז געבליבען ליגען פאַר מיינע פיס. עס איז געווען פיליפּ וויקסאָן, כאָטש צו יענער צייט האָב איך עס ניט געוואוסט. ער האָט אויף מיר געקוקט גאַנץ קאַלטבלוטיג און האָט צוגעפייפט פון איבערראַשונג.

— נו, — האָט ער געזאָגט אינ׳ם נעקסטען מאָמענט, האַל־טענדיג זיין היטעל אין די הענט, — איך בעט פארצייהונג. איך האָב ניט ערווארטעט צו געפינען דאָ אימיצען.

— איך בין אָבער ניט געווען אזוי קאַלט און איבערלעגט. איך בין נאָך געווען אַן אָנפאנגער וואָס אנבאַלאנגט וויסען, ווי זיך צו באנעהמען אונטער פארצווייפלענדיגע אומשטענדען. שפּעטער, ווען איך בין געווען אַן אינטערנאַציאָנאַלער שפּיאָן, וואָלט איך זיכער ניט געווען אזוי אומגעלומפּערט. נור דאָס מאָל בין איך גלייך אויפגעשטאַנען און האָב אויסגעשריען דעם געפאהר־סיגנאַל.

— ווארום האָט איהר דאָס געטהאָן? — האָט ער געפרעגט, קוקענדיג אויף מיר זעהר פאַרשענד.

עס איז געווען אויגענשיינליך, אז ער האָט ניט פארדעכטיגט אונזער אנוועזענהייט אין דעם פּלאַץ. איך האָב געפיהלט פיעל ערלייכטערט, ווען איך האָב דאָס אנערקענט.

— ווארום, דענקט איהר, האָב איך דאָס געטהאָן? — האָב איך איהם געפרעגט. איך בין ווירקליך געווען אומגעלומפּערט אין יענע צייטען.

— איך ווייס ניט, — האָט ער געענטפערט, שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ, — סיידען איהר האָט דאָ פריינד ערגעץ. ווי עס איז, איהר זייט מיר שולדיג אַן ערקלערונג. מיר געפעלט ניט זעהר דער עסק. איהר געפינט זיך דאָ געגען געזעץ. דאָס איז מיין פאָטער׳ס לאַנד, און —

נור אין דעם מאָמענט האָט ביערענבארד, וואָס איז אימער־צו געווען העפליך און ערעל, געזאָגט פון הינטער איהם, זעהר שטיל: — „הויבט אויף אייערע הענט, מיין יונגער העררג."

דער יונגער וויקסאָן האָט פריהער אויפגעהויבען זיינע הענט, דאַן האָט ער זיך אומגעדרעהט מיט זיין פּנים צו בידענבארד׳ן, וועלכער האָט געהאַלטען אַ דריי־און־דרייסיג אויטאָמאַטישען ביקס געציעלט געגען איהם. וויקסאָן איז ניט געווען קיין איבערגע־שראָקענער חברה־מאַן.

— אָה, אָה, — האָט ער געזאָגט, — אַ נעסט פון רעוואָ־לוציאָנערען — און ווי עס ווייזט אויס, נאָך גאַנץ פרעכע חברה אויך. נו, איהר וועט דאָ ניט לאַנג וואוינען, פאַרזיכער איך אייך.

— פיליכט וועט איהר דאָ וואוינען לאַנג גענוג צוריק צו נעהמען די באַשטעטיגונג אייערע, — האָט ביערענבאַרד שטיל גע־ענטפערט. — און דערווייל מוז איך אייך בעטען אריינצוגעהן מיט מיר אינווענינ.

— אינווענינ ? ? — דער יונגערמאַן איז זיכער ערשטוינט געוואָרען. — האָט איהר דאָ אַן אונטער־אירדיש וואוינונג ? איך האָב געהערט פון אַזעלכע זאַכען.

— קומט און איהר וועט זעהן, — האָט ביערענבאַרד גע־זאָגט מיט זיין פראַכטפולען אַקצענט.

— אָבער עס איז דאָך אומגעזעצליך ! — האָט ער פּראָטעס־טירט.

— יאָ, לויט אייער געזעץ, — האָט דער טעראָריסט געענט־פערט באַדייטונגספול, — נור לויט אונזער געזעץ, גלויבט מיר, איז עס העכסט געזעצליך. איהר מוזט זיך צוגעוואוינען צום פאַקט, דאָס איהר זייט אין אַן אַנדער וועלט פון יענער וועלט פון אונטערדריקונג און ברוטאַליטעט, אין וועלכער איהר האָט געלעבט.

— וועגען דער באַשטעטיגונג אייערע איז נאָך דאָ וואָס צו דעבאַטירען, — האָט וויקסאָן ארויסגעמורמעלט.

— אויב אַזוי, פאַרבלייבט־זשע מיט אונז און דיסקוטירט עס.

דער יונגער־מאַן האָט געלאַכט און האָט נאָכגעפאָלגט זיין פאַנגער אין הויז אריין. מען האָט איהם אריינגעפיהרט אין דעם אינווענינסטען הויל־צימער, און איינער פון די יונגע קאַמעראַדען איז געבליבען איהם צו היטען, בעת מיר האָבען דיסקוטירט די אַנגעלעגענהייט אין קיך.

ביערענבאַרד, מיט טרערען אין די אויגען, האָט געהאַלטען, אַז ער מוז שטאַרבען, און האָט זיך ווירקליך געפיהלט לייכטער, ווען מיר אַלע האָבען געשטימט געגען זיין פאָרשלאַג. מיר האָבען

אָבער אפילו ניט געקענט טראכטען פון לאָזען דעם יונגען אָליגארך צוריק אהיים געהן.

— איך וועל אייך זאָגען, וואָס מיר וועלען טהאָן, — האָט ערנסט געזאָגט. —מיר וועלען איהם דאָ האלטען און מיר וועלען איהם אויסבילדען.

— אויב אזוי, וויל איך די פּריווילעגיע פון בילדען איהם אין יוריספּרודענץ, — האָט ביערדענבארד אויסגעשריען.

און אזוי האָבען מיר לאכענדיג באשלאָסען, וואָס צו טהאָן. מיר וועלען האלטען פיליפּ וויקסאָן א געפאנגענעם און איהם אויס־בילדען אין אונזער מאָראל און סאָציאָלאָגיע. נור דערווייל איז געווען זעהר פיעל ארבייט פאר אונז. אַלע שפּורען פונ'ם יונגען אָליגארך מוזען אָפּגעווישט ווערען. עס זיינען געווען סימנים, וואָס ער האָט געמאכט, ארָאפּשטייגענדיג אויף דער פאלענדער וואנט. די ארבייט איז אויסגעפאלען אויף ביערדענבארד'ן, און, הענגענדיג אויף א שטריק פון אויבען, האָט ער געארבייט א גאנ־צען טאָג ביז קיין סימן איז ניט געבליבען. צוריק־צו־וועגס פונ'ם לאָך דורכ'ן גאנצען טייל זיינען אויך אַלע סמנים פארשוואונדען געוואָרען. ראָן פאר־נאכט צו, איז געקומען דזשאהן קארלסאָן, וועלכער האָט פארלאנגט וויקסאָן'ס שיך.

דער יונגער־מאַן האָט ניט געוואָלט גיבען די שיך, און האָט אפילו געוואָלט פארפיהרען א געשלעג, ביז ער האָט דערפיהלט דעם שמיעד'ס קראפט אין ערנסט'ס הענט. קארלסאָן האָט אונז דער־נאָך געוויזען עטליכע בלאָטערען און פיעל אָפּגעקראָכענע הויט פון די קליינע שיך זיינע, נור ער האָט געטהאָן בראווע ארבייט מיט זיי. צוריק פונ'ם מויל פון לאָך, וואו עס האָט זיך געענדיגט דעם יונען־מאַן'ס פארדעקטער סליאד, האָט קארלסאָן אָנגעטהאָן יענע שיך און איז אוועקגעגאנגען מיט זיי לינקס. ער איז אָפּגעגאנגען מיילען ווייט, ארום בערגלעך, איבער בערג און דורך טאָלען, און ענדליך האָט ער פארדעקט דעם סליאד אינ'ם טייך. דאָ האָט ער

אראָפּגענומען די שיף, און נאָך אַלץ באַהאַלטענדיג דעם סליאַד פאַר אַ שטרעקע, האָט ער ענדליך אַנגעטהאָן זיינע שיך.

יענע נאַכט זיינען די הינט געוועזן וואַך, און מיר אינ׳ם שוץ־פּלאַץ זיינען ניט געשלאָפען. אויפ׳ן צווייטען טאָג זיינען די בי־לענדיגע יאַגד־הינט ארונטערגעלאָפען אין טאָל, זיך אַוועקגעלאָזט לינקס אויפ׳ן סליאַד, וואָס קארלסאָן האָט אויסגעטראָטען פאַר זיי, און דאָן האָבען זיי זיך געהערט פון ווייטענס אין די ווייטערע טיילען העכער אויפ׳ן בארג. און די גאַנצע צייט האָבען אונזערע מענער אין שוץ־פּלאַץ געוואַרט, די וואָפען אין זייערע הענט — אויטאָמאַטישע רעוואָלווערן און ביקסען, שוין ניט רעדענדיג פון אַ האַלב דוצענד באָמבעס, וואָס ביערענבארד האָט געמאַכט. די רעטענדיגע פּאַרטיי, וואָס האָט איהם געזוכט, וואָלט געוועזן העכסט איבערראַשט, ווען זיי קומען ארונטער אין אונזער באַהעלטעניש־פּלאַץ.

איך האָב איבערגעגעבען די פארשווינדונג פון וויקסאָן, דעם אַמאָליגען אָליגאַרך און שפּעטערדיגען גענאָסע, פּונקט ווי זי האָט פּאַסירט. מיר האָבען איהם ענדליך באַקעהרט. זיין מוח איז נאָך געוועזן פריש און בויגזאַם, און בטבע איז ער געוועזן זעהר מאָראַ־ליש. עטליכע מאָנאַטען שפּעטער האָבען מיר איהם געפיהרט אויף איינעם פון זיין פאָטער׳ס פערד איבער דעם סאַנאַמאַ־באַרג קיין פּאַטאַלומאַ־גריק און דאָרטען איהם אויפגעזעצט אויף אַ קליין פי־שער־שיפעל. ביסלעכוויז האָבען מיר איהם דורכגעשמוגעלט דורך אונזער אונטער־אירדישער באַהן צו דעם קארמעל־שוץ־פּלאַץ.

דאָרטען איז ער פארבליבען אכט מאָנאַטען, צו וועלכער צייט ער האָט אונז ניט געוואָלט פארלאָזען צוליעב צוויי אורזאַכען. איין אורזאַך איז געוועזן, וואָס ער האָט זיך פארליעבט אין אננא ראָולסטאָן, און די אנדער אורזאַך איז געוועזן, וואָס ער איז גע־וואָרען אַן אונזעריגער. ניט ביז ער האָט זיך איבערצייגט, ווי האָפנונגסלאָז זיין ליעבע פאַר אננאַ׳ן איז, האָבען מיר גע׳פּועל׳ט ביי איהם, ער זאָל געהן צוריק צו זיין פאָטער. כלומר׳שט אַן אָלי־

גארך ביז זיין טוידט, איז ער ווירקליך געווען איינער פון אונזערע וויכטיגע אגענטען. זעהר אפט איז דער אייזערנער קנאפעל ער־שטוינט געווארען פונ׳ם דורכפאל פון זייערע אונטערנעהמונגען געגען אונז. אויב ער זאל נור געווען וויסען וויפיעל פון זיינע אייגענע מיטגליעדער זיינען געווען אונזערע אגענטען, וואלט ער יא פארשטאנען די דורכפאלען זיינע. דער יונגער וויקסאן איז געבליבען טריי זיין גאנץ לעבען. דער אמת איז, אז זיין פריהצייטיגער טוידט איז איהם געקומען פון זיין טרייהייט צו ערפילען זיינע פליכטען. אינ׳ם גרויסען שטורם פון 1927, ווען ער האט בייגעוואוינט א פארזאמלונג פון אונזערע פיהרער, האט ער געקראגען לונגען־ענטצינדונג, פון וואס ער איז געשטארבען. (5)

איין און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די ברומענדיגע אָפּגרונד־חיה

דורך דער גאַנצער צייט, וואָס מיר האָבען פאַרבראַכט אין'ם שוץ־פּלאַץ, זיינען מיר געשטאַנען אין אַ זעהר נאָהענטער פאַר־בינדונג מיט דער אויסערער וועלט, און מיר האָבען זיך געגוי דער־ווּיסט וועגען דער מאַכט פון דער אָליגאַרכיע, מיט וועלכער מיר האָבען מלחמה געהאַלטען. פון דעם איבערגאַנגס־פּעריאָד זיינען אַרויסגעשפּרונגען נייע אינסטיטוציעס, וועלכע האָבען געקראָגען אַ באַשטימטען אויסזעהן און האָבען אויסגעוויזען זיך צו באַפעס־טיגען און זייער עקזיסטענץ איז געווען ווי פאַרזיכערט. די אָלי־גאַרכיען האָבען געהאַט ערפאָלג אין זייער אויפבויען פון אַ נייער רעגיערונגס־מאַשין, אַ פאַרפלאָנטערטע, אַ גרויסע, נור וואָס האָט געאַרבייט גלאַט — כאָטש מיר האָבען זיך באַנוצט מיט אַלערליי מיטלען זיי צו שטערען און קאַליע צו מאַכען די מאַשינערי.

דאָס איז געווען אַן איבעראַשונג פאַר פיעל רעוואָלוציאָנערען. זיי האָבען זיך עס ניט אויסגעמאָהלען, אַלס אַ מעגליכקייט. פונ־דעסטוועגען איז די אַרבייט איבער'ן גאַנצען לאַנג אָנגעגאַנגען. די מענער האָבען געאַרבייט אויף די פעלדער און אין די מינען — צוגעגעבען, אַז זיי זיינען געווען ניט מעהר ווי שקלאַפען. וואָס אַנבאַלאַנגט די וויכטיגסטע אינדוסטריען, זיינען זיי געווען אין אַ גלענצענדען צושטאַנד. די מיטגליעדער פון די גרויסע אַרבייטער־קליקעס זיינען געווען צופריעדען און האָבען געאַרבייט אונגע־שטערט. צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען האָבען זיי פאַרזוכט אינדוסטריעלען שלום. זיי האָבען זיך מעהר ניט באַדאַרפט זאָרגען

וועגן לײדיג ארומגעהן, סטרײקס און זײן אויסגעשלאָסען פון דער ארבײט, און די יוניאָן־לײבעלס. זײ האָבען געוואוינט אין באַקוועמע הײזער און אין זײערע אײגענע פײנע שטעדט — פײן אין פאַרגלײך מיט די גהעטאָס און שמוציגע קוואַרטאַלען, אין וועלכע זײ האָבען פריהער געוואוינט. זײ האָבען געהאַט בעסערע שפּײז צום עסען, װעניגער ארבײטס־שטונדען, מעהר ימים־טובים, און אַ גרעסערע צאָהל פאַרגעניגענס און פאַרשידענע אינטערעסען. און פאַר זײערע אומגליקליכע ברידער און שוועסטער, די אונגאויסדערוועהלטע ארבײטער, די געטריבענע אָפּגרונד־שקלאַפען, האָבען זײ זיך װעניג װאָס געערגערט. אַן עפּאָך פון עגאָאיזם האָט זיך אָנגערוקט אויף דער מענשהײט. די ארבײטער־קליקעס זײנען געװען אָנגעפּיקעװעט מיט אונזערע אגענטען — מענשען, װעמענס אויגען האָבען געזעהן פיעל װײטער פון זײערע מאַטעריעלע אינטערעסען, די שטראַהלענדיגע פיגור פון פרײהײט און ברודערשאַפט.

אַן אַנדער גרויסע אינסטיטוציע, װאָס איז געגרינדעט געװאָרען און האָט געארבײט גלאַט, איז געװען די מערסענארים. די קערפּערשאַפט, באַשטעהענדיג פון סאָלדאַטען, איז ענטװיקעלט געװאָרען פון דער אַמאָליגער רעגולער ארמעע און האָט יעצט געצעהלט אַ מיליאָן מיטגליעדער, שוין ניט רעדענדיג פון די קאָלאָניאַלע סאָלדאַטען. די מערסענארים זײנען געװען כמעט אַ באַזונדערע ראַסע. זײ האָבען געװאוינט אין זײערע אײגענע שטעדט, װעלכע זײנען געװען כמעט זעלבסט־רעגירענדיג, און זײ האָבען געקראָגען פיעל ספּעציעלע פּריװילעגיען. זײ האָבען פאַרברויכט אַ גרויסען טײל פון׳ם איבערפלוס. זײ האָבען פאַרלאָרען זײער גאַנצע סימפּאַטיע פאַר די איבעריגע מענשען און זײנען מיט זײ ניט געקומען אין באַריהרונג, און זײ האָבען אפילו ענטװיקעלט זײערע אײגענע קלאַס־מאָראַל און געװיסען. און דאָך האָבען מיר געהאַט טױזענטער אגענטען אונזערע צװישען זײ. (1)

די אָליגאַרכיען זעלבסט זײנען דורכגעגאַנגען דורך אַ װאונדערבאַרער און, מען מוז מודה זײן, אונערװאַרטעטער שטופּע פון

ענטוויקלונג. אלס א קלאס האָבען זיי זיך דיסציפּלינירט. יעדער מיטגליעד האָט געהאט זיין ארבייט צו טהאָן אין דער וועלט און ער איז געווען געצוואונגען עס צו טהאָן. עס זיינען מעהר ניט געווען קיין רייכע פוסט־און־פּאסטניקעס. זייער מאכט איז אויסגענוצט געוואָרען צו געבען א פּאראייניגטע מאכט צו דער אָליגארכיע. זיי האָבען געדיענט אלס פיהרער פון דער ארמעע, ליוטענאנטען און קאפּיטאנען פון אינדוסטריע. זיי האָבען גע־מאכט קאריערעס אין די פּראקטישע וויסענשאפטען און פיעל פון זייערע זיינען געוואָרען גרויסע אינזשיניערען. זיי האָבען פּארפּלייצט די טויזענטער רעגירונגס־אָפּטיילונגען. זיי האָבען געדיענט דער רעגירונג אין די פארשיעדענע קאָלאָניעס, וואָס האָבען יעצט באלאנגט צום לאנד, און צעהנדליגע טויזענטער פון זיי האָבען געדיענט אין די פארשיעדענע געהיימע אָרגאניזאציעס. איך קען זאָגען, אז זיי האָבען זיך אָפּגעגעבען צו בילדונג, דער קירך, וויסענשאפט, און ליטעראטור; און ארבייטענדיג אויף די געביעטען, האָבען זיי געטהאָן די וויכטיגע ארבייט פון געבען די ריכטונג צום נאציאָנאלען גערדאנקען־פּראָצעס צו פאראייביגען די אָליגארכישע סיסטעם.

מען האָט זיי געלערענט, און נאכהער האָבען זיי געלערענט אנדערע, אז וואָס זיי האָבען געטהאָן, איז רעכט. זיי האָבען איינגעזאפּט די אידעע פון אריסטאָקראטיזם אזוי שנעל, ווי זיי האָבען, אלס קינדער, אָנגעפאנגען קריגען א באגריף פון דער אוי־סערליכער וועלט. די אריסטאָקראטישע אידעע איז אזוי שטארק איינגעפלאנצט געוואָרען אין זיי, ביז זי איז געוואָרען א טייל פון זייער בלוט און פליישׁ. זיי האָבען זיך זעלבסט בעטראכט אלס ערציהער און הערשער פון ווילדע חיות. אונטער זיי האָט זיך אימער געהערט דער אונטער־אירדישער ברומען פון דער רע־וואָלוציע. א פריהצייטיגער טויט האָט אימער־צו געלויערט אויף זיי. באָמבע, מעסער און קויל זיינען באטראכט געוואָרען אלס די צייהן פון דער ברומענדיגער חיה פונ'ם אָפּגרונד, וואָס זיי מוזען

באהערשען כדי די מענשהייט זאָל קענען עקזיסטירען. זיי זיינען געווען די רעטערס פון דער געזעלשאפט, און זיי האָבען זיך באַטראַכט אלס העלדען און אויפאָפּפערענדיגע ארבייטער פאר׳ן וואוילזיין פון דער געזעלשאפט.

זיי, אלס א קלאס, האָבען געגלויבט, אז בלויז זיי האלטען אויף די ציוויליזאציע. זיי האָבען געגלויבט, אז אויב זיי וועלען וועז עס איז שוואך ווערען, וועט די גרויסע חיה ווארפען אין אָבגרונד זיי און אלעס, וואָס איז גוט, שעהן, וואונדערבאר און לעבהאפט. אָהן זיי וואָלט אנארכיע געקראָגען די אויבערהאנד און די מענשהייט וואָלט צוריקגעזונקען אין דער פארצייטיגער פינסטערניש, פון וועלכער זי האָט זיך מיט אזא מאטערניש ארויסגעדראפעט. דאָס שוידערליכע בילד פון אנארכיע איז אימער צו געהאלטען געוואָרען פאר זייערע קינדער׳ס אויגען, ביז זיי, אָנגעשראָקענע פון דעם בילד, האָבען עס אויך געהאלטען פאר זייערע קינדער. דאָס איז געווען די חיה, וועלכע מען דארף טרעטען מיט די פיס, און די העכסטע פליכט פונ׳ם אריסטאָקראט איז געווען צו טרעטען אויף איהר. אין קורצען, זיי, בלויז זיי, מיט זייער אונערמידליכער ארבייט און אויפאָפּפערונג, זיינען געשטאנען צווישען דער שוואכער מענשהייט און דער פרעסענדער חיה; און זיי האָבען עס געגלויבט, באשטימט געגלויבט אין דעם.

איך קען ניט אָנדרייטען צופיעל די וויכטיגקייט פון דיזען מאָראלען אנזיכט פון דער אָליגארכישער קלאס. אין דעם איז געלעגען די מאכט פונ׳ם אייזערנעם קנאפעל, און צופיעל פון אונזערע גענאָסען האָבען דאָס אָדער לאנגזאם אנערקענט אָדער גאָר איננאנצען עס ניט אנערקענט. פיעל פון זיי האָבען געדענקט, דאָס די מאכט פונ׳ם אייזערנעם קנאפעל ליעגט אין דער סיסטעם פון באלוינונג און באשטראָפונג. דאָס איז א טעות. גן־ערן און גיהנם קענען פיליכט זיין די הויפּט־פאקטאָרען אינ׳ם רעליגיעזען פאנאַטיזם; נור פאר דער גרויסער מאסע רעליגיעזע זיינען דער גיהנום און גן־עַדן פון קלייגער וויכטיגקייט און זיי האָבען א העכערען באַ־

גריף פון גוטס און שלעכטס. די ליעבע צו גערעכטיגקייט, א וואונש צו טהאָן וואָס רעכט איז, אונצופריעדענהייט מיט אונרעכט — אין קורצען, ריכטיג אויפפיהרען זיך, איז דער הויפט־פאַקטאָר פון רעליגיע, און אזוי אויך מיט דער אָליגארכיע. געפענגעגישען, פאר־שיקונגען און ערנידערונגען, כבוד, פאלאצען און וואנדער־שטעדט זיינען בלויז צופעליגע זאכען. די גרויסע טרייבענדיגע קראפט פון די אָליגארכיען איז דער גלויבען, דאָס זיי האָבען רעכט. מיר דארפען זיך ניט רעכענען מיט די אויסנאהמען, אויך ניט מיט דער אונטערדריקונג און אונרעכט, אין וועלכען דער אייזערנער קנאפעל איז באשאפען געוואָרען. מיר גיבען צו אלעס. דער פאקט איז, אז די גאנצע מאכט פון די אָליגארכען היינט צו טאָג ליגט אין זייער צופריעדענשטעלענדיגען באגריף פון זייער אייגענעם יושר.

מען מוז צוגעבען, אז די מאכט פון דער רעוואָלוציע דורך די גאנצע צוואנציג יאָהר איז אויך געווען צו פארדאנקען דעם געפיהל פון גערעכטיגקייט. אנדערש קען מען ניט ערקלערען אונזער אויפ־אָפפעריגקייט און מארטירערטום. ניט פאר אַן אנדער אורזאך האָט רודאָלף מענדעלהאל אויסגעברענט זיין נשמה פאר דער רע־וואָלוציע און האָט געזונגען זיין ווילדען שוואַן־ליעד אין יענער לעצטער נאכט פון זיין לעבען. ניט אויס וועלכער עס איז אנדער אורזאך איז הולבערט געשטאָרבען מיט די שוידערליכסטע שמער־צען, ענטזאגענדיג זיך ביז צו דער לעצטער מינוט צו פארראטען זיינע חברים. ניט אויס וועלכער אנדער אורזאך האָט זיך אננא ראולסאָן אָפגעזאָגט פון גליקליכער מוטערשאפט. ניט אויס אַן אנדער אורזאך איז דזשאהן קארלאָסאָן געווען דער געטרייער און אונבאלוינטער שומר פון גלען עללען שוץ־פלאץ. עס מאכט ניט אויס, יונג צי אלט, מאַן אָדער פרוי, הויך אָדער נידריג, גאון אָדער פראָסטער, זוכט וואו איהר ווילט צווישען די גענאָסען פון דער רעוואָלוציע און די איינציגע טרייבקראפט איז געווען א הייסער וואונש צו טהאָן וואָס איז רעכט.

גור איך בין אוועק אין א זייט, און וועל זיך אומקעהרען

צו דער ערצעהלונג. ערנסט און איך האָבען זעהר גוט פארשטאנען, איידער מיר האָבען פארלאָזט דעם שוץ־פּלאַץ, ווי שטארק דער אייזערנער קנאפּעל האָט זיך ענטוויקעלט. די ארבייטער־קליקעס, די מערסענארים, און די גרויסע מחנות געהיים־אגענטען און פארשיעדענע פּאָליציי־מענשען האָבען אלע געשוואָרען טרייהייט צום אייזערנעם קנאפּעל. אין אלגעמיין זיינען זיי געווען בעסער אָפּ, ווי פריהער, אויסער וואָס זיי האָבען פארלאָרען זייער פרייהייט. דאגעגען, אָבער, האָט די גרויסע מאסע, די מענשען פון׳ם אָפּגרונד, געזונקען טיעפער אין דער ברוטאלער געפיללאָזיגקייט און טעמפּע צופריעדענהייט מיט זייערע מיזעראבלע אומשטענדען. ווי נור שטארקע פּראָלעטאריער האָבען ארויסגעוויזען זייער מאכט איבער דער מאסע, האָט זיי די אָליגארכיע דערווייטערט פון דער מאסע און זיי אריינגענומען אָדער אין די ארבייטער־קליקעס, אָדער צווישען די מערסענארים. אזוי פלעגט אונצופריערענהייט גע־שטילט ווערען און די מאסען פלעגען בארויבט ווערען פון זייערע באגאבטע פיהרער.

די אומשטענדען פון די אָפּגרונד־מענשען זיינען געווען שוי־דערליך. געוועהנליכע בילדונג, וואָס אנבאלאנגט זייערע קינדער, האָט אויפגעהערט צו עקזיסטירען. זיי האָבען געוואוינט ווי חיות אין שמוציגע ארבייטער־געהעטאָס, קוועלענדיג זיך אין אָרימקייט און נויט. אלע זייערע אמאָליגע פרייהייטען זיינען צוגענומען גע־וואָרען. זיי זיינען געווען ארבייטער־שקלאפען. די רעכט פון אויסקלייבען זייער ארבייט איז אויך צוגענומען געוואָרען פון זיי. אזוי איז אויך צוגענומען געוואָרען זייער רעכט איבערצוציהען זיך פון איין פּלאַץ צום צווייטען, אויך דאָס רעכט צו זיין באוואפענט. זיי זיינען ניט געווען קיין לאנד־שקלאפען, ווי די פארמערס, נור זיי זיינען געווען מאשין־שקלאפען און ארבייטער־שקלאפען. ווען עס האָט זיך געמאכט אן אויסערגעוועהנליכער געברויך פאר אר־בייטער, ווי, למשל, ביים בויען פון נייע גרויסע וועגען און לופט־ליניען, קאנאלען, טונעלען, אונטעראירדישע באהנען און פעסטונ־

גען, זיינען זיי אויפגעזאַמעלט געוואָרען ווי פאַר'ן מיליטער אין די גהעטאָס, און צעהנדליגער טויזענטער שקלאַפען זיינען, הענדום־פענדום, אַוועקגעשיקט געוואָרען צום ארבייטס־פּלאַץ. גרויסע מחנות פון זייעריגע ארבייטען יעצט אין ארדים, זיי וואוינען אין שרעקליכע קאַזאַרמעס, וואו פאַמיליען־לעבען קען ניט עקזיסטירען, און פון אנשטענדיגקייט קען ניט דערמאָנט ווערען. עס איז אמת, אז אין דער ארבייטער־גהעטאָ ברומט די אָפּגרונד־חיה, פאַר וועלכער די אָליגאַרכען האָבען אַזוי שטאַרק מורא — נור עס איז אַ חיה, וואָס זיי אַליין האָבען באַשאַפען.

און פונקט יעצט איז ארויסגעקומען אַ באַפעהל צו זאַמלען שקלאַפען צו בויען אסגארד, די געפּלאַנטע וואונדער־שטאָדט, וועלכע וועט איבערשטייגען ארדים, ווען זי וועט זיין פאַרטיג. (2) מיר, רעוואָלוציאָנערען, וועלען פאָרטזעצען די ארבייט, נור זי וועט ניט געטהאָן ווערען פון אונטערדריקטע דערשלאָגענע שקלאַפען. די ווענט און די טורעמס פון יענער פראַכטפולער שטאָדט וועלען געבויט ווערען מיט געזאַנג און אין איהר שעהנקייט און וואונדערליכקייט וועט זיין איינגעפלאַנצט ניט קיין זיפצען און קרעכצען, נור מוזיק און געלעכטער.

ערנסט איז געווען זעהר אונגעדולדיג און האָט געוואָלט ארויס אויף דער פרייער וועלט, ווייל אונזער שלים־מזל'דיגע ערשטע רעוואָלוציע, וואָס איז דורכגעפאַלען אין דער שיקאַגאָ'ר קאָמונע, האָט געהאַלטען ביים אויסברעכען, דאָך האָט ער זיך באַהערשט, און דורך דער צייט פון זיינע שרעקליכע יסורים, ווען העדלי, וועלכער איז ספּעציעל געבראַכט געוואָרען פון אילינאָאיז, האָט געמאַכט אַן אנדער מענש פון איהם, (3) האָט ער געמאַכט פּלענער אין זיין מוח פאַר דער אָרגאַניזירונג פונ'ם געבילדעטען פּראָלעטאַריאַט, און פאַר דער אָנהאַלטונג אַמוועניגסטען פונ'ם ביסעל בילדונג, וואָס איז געבליבען צווישען די מענשען פונ'ם אָפּגרונד. די אַלע פּלענער זיינען, נאַטירליך, געווען אין פאַל די ערשטע רעוואָלוציע וועט זיין אַ דורכפאַל.

מיר האָבען פאַרלאָזט דעם שוץ־פּלאַץ אין יאַנואַר, 1917. אַלעס איז געווען אַראַנזשירט. מיר האָבען גלייך אָנגענומען שטעלען אַלס אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס פאַר דעם אייזערנעם קנאַפּעל. איך האָב פיגורירט אַלס ערנעסט'ס שוועסטער. אָליגאַרכען קאַמעראַדען, וואָס זיינען געשטאַנען הויך אין דער געזעלשאַפט, האָבען געמאַכט פּלאַץ פאַר אונז, און פאַרשאַפט אַלע נויטיגע דאָקומענטען, און אַנגעגעבען אַ רעפּאָרט פון אַ גוטער אויפפיהרונג אין דער פאַרגאַנגענהייט. מיט אינוועניגסטער הילף, איז דאָס ניט אָנגעקומען זעהר שווער, ווייל אין דער שאָטענדיגער וועלט פון געהיים־אַרבייט איז יעדע פּערזענליכקייט געווען פאַרדונקעלט. די אַגענטען פלעגען קומען און געהן, ווי די גייסטער, פאָלגענדיג באַפעהלען, אויספילענדיג זייערע פליכטען, נאָכפאָלגענדיג שפּורען, אויסמאַכענדיג זייערע באַריכטען גאַנץ אָפט צו העכערע בעאַמטע, וואָס זיי האָבען פריהער קיינמאָל ניט געזעהן, אָדער זיי פלעגען אַרבייטען האַנד אין האַנד מיט אַגענטען, וועלכע זיי האָבען פריהער קיינמאָל ניט געזעהן און וועלען קיינמאָל מעהר ניט זעהן.

צוויי און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די שיקאַגאָ'ר קאָמונע

ניט נור האָבען מיר געקענט ארומרייזען, זייענדיג אגענטען־פּראָוואָקאטאָרס, נור אונזער ארבייט האָט עס געמאַכט מעגליך פאַר אונז צו קומען אין באַריהרונג מיט'ן פּראָלעטאַריאַט און מיט אונזערע קאַמעראַדען, די רעוואָלוציאָנערען. אזוי האָבען מיר זיך געפונען איןביידע לאַגערען צו דער זעלבער צייט, כלומר'שט ארבייטענדיג פאַר'ן אייזערנעם קנאַפּעל און אין געהיים ארביי־טענדיג מיט אַלע אונזערע קרעפטען פאַר דער רעוואָלוציע. פיעל פון אונזערע גענאָסען זיינען געווען באַשעפטיגט אין דער געהיים־פּאָליציי פון דער אָליגארכיע, און כאָטש די אָרגאַניזאַציע איז פיעל מאָל איבערגעענדערט געוואָרען און פיעל מענשען זיינען ארויסגעוואָרפען געוואָרען, דאָך האָבען זיי קיינמאָל ניט געקענט אין גאַנצען אונז אויסראָטען.

ערנסט האָט געפּלאַנט דעם ערשטען אויפשטאַנד, און דער באַשטימטער טאָג איז געווען פריה אינ'ם פריהלינג פון יאָהר 1918. אינ'ם הערבסט פון 1917 זיינען מיר נאָך ניט געווען פאַרטיג; פיעלעס איז נאָך געבליבען צו טהאָן, און ווען די רע־וואָלוציע האָט אויסגעבראָכען פאַר דער צייט, איז זי, נאַטירליך, דורכגעפאַלען. די פּלענער זיינען, נויטווענדיגערווייז, געווען פאַר־פּלאָנטערט, און יעדע זאַך, געמהאָן פאַר דער צייט, וואָלט זיכער אַלעס קאַליע געמאַכט. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט דאָס אויך אנערקענט און האָט אויסגעארבייט זיינע פּלענער לויט די אויס־זיכטען.

מיר האָבען געפּלאַנט צו געבען דעם ערשטען קלאפּ דער נערוועו־סיסטעם פון דער אָליגארכיע. די פּלוטאָקראטען האָבען געדענקט דעם גענעראל־סטרייק און האָבען זיך געהיט פון א מעגליכקייט פון דעם אויפשטאנד פון טעלעגראפיסטען דורך דעם בויען פון דראָטלאָזע סטאנציעס, וועלכע זיינען געשטאנען אונטער דער קאָנטראָל פון מערסענארים. מיר, פון אונזער זייט, האָבען געפּלאַנט ראגעגען דעם אויך. לויט אן אָפּגעמאכטען סיגנאל האָבען אונזערע קאמעראדען, איבער'ן גאנצען לאנד, פון יעדער שטאָדט און שטעדטעל, דערפער און קאזארמעס, באדארפט ארויסגעהן און אויפרייסען די דראָטלאָזע סטאנציעס מיט דינאמיט. אזוי וואָלט דער אייזערנער קנאפּעל מיט'ן ערשטען קלאפּ געוואָרפען געוואָרען צו דער ערד.

צו דער זעלבער צייט האָבען אנדערע קאמעראדען געזאָלט אויפרייסען די בריקען, טונעלען און פארניכטען די גאנצע אייזענבאהן־סיסטעם. נאָך אנדערע האָבען געדארפט פארכאפּען, ווען דער סיגנאל איז געגעבען געוואָרען, די אָפיציערען פון די מערסענארים און די פּאָליציי, און אויך די אויסערגעוועהנליך פעהיגע אָליגארכען, אָדער די יעניגע, וואָס האָבען געהאט הויכע שטעלען. אזוי וואָלטען די פיהרער פונ'ם שונא צוגענומען געוואָרען פון די לאָקאלע מלחמות, וואָס וואָלטען, אָהן צווייפעל, געפּאָכטען געוואָרען איבער'ן גאנצען לאנד.

פיעל זאכען האָבען געדארפט פּאסירען גלייכצייטיג, ווען דער סיגנאל איז געגעבען געוואָרען. די קענעדער און מעקסיקאנער פּאטריאָטען, וועלכע זיינען געוועזען פיעל מעכטיגער, ווי דער אייזערנער קנאפּעל האָט געדענקט, האָבען באדארפט טהאָן דאָס זעלבע. דאן זיינען געוועזען קאמעראדען (די פרויען, ווייל די מענער וואָלטען געוועזען פארנומען ערגעץ אנדערש), וואָס האָבען באדארפט אויסקלעפּען די פּראָקלאמאציעס, געדרוקט אויף אונזערע געהיימע דרוק־מאשינען. די יעניגע פון אונזערע קאמעראדען, וועלכע האָבען געהאט הויכע שטעלען, ארבייטענדיג פאר'ן

אייזערנעם קנאפעל, האָבען געדארפט באלד צומישען און איינפיהרען אנארכיע אין אלע זייערע אָפּטיילונגען. צווישען די מערסענארים זיינען געווען טויזענטער פון אונזערע קאמעראדען. זייער ארבייט איז געווען צו פארניכטען די פולווער־מאגאזינען און קאליע צו מאכען די דעליקאטנע מעכאניזם פון דער שלאכט־מאשינעריע. די זעלבע פּראָגראם פון צושטערונג האָט באדארפט אויסגעפיהרט ווערען אין די שטעדט פון די מערסענארים און ארבייטער־קליקעס.

אין קורצען, א פלוצלינגער, קאָלאָסאלער און באמויבענדיגער קלאפ האָט געזאָלט דערלאנגט ווערען. איידער די פאראליזירטע אָליגארכיע וואָלט געקענט קומען צו זיך, וואָלט איהר סוף שוין געווען געקומען. עס וואָלט, נאטירליך, געווען א ביטערע צייט און פיעל לעבענס וואָלטען פארלאָרען געגאנגען, נור קיין רעוואָלוציאָנער וואָלט זיך ניט אָפּגעשטעלט צוליעב דעם. מיר האָבען זיך זאָגאר פארלאָזט זעהר פיעל אויף די אונאָרגאניזירטע מאסען פונ׳ם אָפּגרונד. זיי האָבען געזאָלט באפרייט ווערען און אָנגעשיקט ווערען אויף די פאלאצען און שטעדט פון די לאָרדען. זאָרגט ניט וועגען דער צושטערונג פון פארמעגענס און מענשליכע לעבענס. זאָל די אָפּגרונד־חיה ברומען און זאָלען די פּאָליציי און מערסענארים הרג׳ענען. די אָפּגרונד־חיה וואָלט סיי ווי געברומט און די פּאָליציי און מערסענארים וואָלטען סיי ווי גע׳הרג׳עט. עס וואָלט בלויז געמיינט, דאָס פארשיעדענע געפעהרליכע עלעמענטען פאר אונז, האָבען זיך איינס דאָס אנדערע פארניכטעט, דערווייל וואָלטען מיר געטהאָן אונזער ארבייט, מעהרסטענס אונגעשטערט, און מיר וואָלטען געקראָגען די קאָנטראָל איבער דער געזעלשאפט.

אזוי איז געווען אונזער פלאן, וועלכער האָט געדארפט אויסגעפיהרט ווערען אין געהיים, און, ווען דער טאָג האָט זיך דערנעהנטערט, האָבען מיר באדארפט מיטטיילען מעהר און מעהר קאמעראדען. די פארשפרייטונג פון דער קאָנספיראציע איז געווען

אונזער געפעהרליכער פונקט; נור מיר האבען קיינמאל דעם פונקט ניט דערגרייכט. דער אייזערנער קנאפעל האט דורך זיין שפיאנען־סיסטעם דערשמעקט דאס אנקומען פונ'ם אויפשטאנד און האט זיך פארבארייטעט אונז צו געבען א בלוטיגען לעסאן. שיקאגא איז געווען די איבערגעגעבענע שטאדט, וועלכע איז אויס־געקליבען געווארען אלס דאס פלאץ, וואו מען וועט לערנען בלק מיט אונז, און זיי האבען אונז אנגעלערענט.

שיקאגא (1) איז געווען מעהר פארבארייטעט פון אלע — שיקאגא, וועלכע איז נאך אין די אלטע צייטען געווען די בלו־טיגע שטאדט, און וועלכע האט געהאלטען ביים פארדיענען דעם נאמען אויפס־ניי. אין שיקאגא איז דער רעוואלוציאנערער גייסט געווען שטארק. צופיעל ביטערע סטרייקס זיינען געבראכען גע־ווארען נאך אין די קאפיטאליסטישע צייטען, כדי די ארבייטער זאלען עס אזוי גיך פארגעסען. אפילו די אויסדערוועהלטע אר־בייטער, די זאגענאנטע קליקעס, זיינען געווען רעוואלוציאנעריש געזאנען. צופיעל קעפ זיינען צובראכען געווארען אין די פריי־הערדיגע סטרייקס. ניט אכטענדיג אויף זייערע פארענדערטע און בעסערע אומשטענדען, איז זייער שנאה פאר דעם הערשענדען קלאס ניט אויסגעלאשען געווארען. דער גייסט האט אויך בא־הערשט די מערסענארים, פון וועלכע דריי רעגימענטען האבען געזאלט איבערגעהן צו אונז אויף איין מאל.

שיקאגא איז אימער־צו געווען דער שטורם־צענטר פון די מלחמות צווישען קאפיטאל און ארבייט. א שטאדט פון גאסען־קאמפף און שטענדיגע גוואלדטאטען, א שטאדט מיט א קלאסען־באוואוסטע קאפיטאליסטישע ארגאניזאציע און א קלאסענבאוואוס־טע ארבייטער־ארגאניזאציע, וואו, אין די אלטע צייטען, זיינען אפילו די שוה־לעהרער געווען ארגאניזירט אין יוניאנס און פאר־איינגט מיט די ליים־טרעגער און מויערער־יונאנס אין דער אמע־ריקאנער ארבייטער־פעדעראציע. און שיקאגא איז אויך געווען דער שטורם־צענטר פון דער אונצייטיגער ערשטער רעוואלוציע.

דער שטורם האָט אויסגעבראָכען אין איילעניש איבער דער ביטראָסט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל. עס איז אָפּגעטהאָן געוואָרען קונציג. די גאַנצע באַפּעלקערונג, אפילו די ארבייטער־קליקעס, זיינען שווידערליך באַהאַנדעלט געוואָרען. הבטחות און קאָנטראַקטען זיינען געבראָכען געוואָרען, און די מינדסטע זינדיגער זיינען געמאַטערט געוואָרען, כדי זיי אויפצוטרייסלען פון זייער גלייכגילטיגקייט. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט זיך פּאָרבאַרייטעט צו מאַכען די אָפּגרונד־חיה ברומען. און צו דער זעלבער צייט, ווען דאָס איז אָנגעגאַנגען, זיינע אַלע פּאָרזיכטיגע מיטלען אין שיקאַגאָ אראָפּגענומען געוואָרען אונגלויבליך נאַכלעסיג. די דיסציפּלין צווישען די איבערגעבליבענע מערסענאַרים איז געוואָרען זעהר לייכט, בעת פיעל רעגימענטען זיינען צוריקגעצויגען געוואָרען און זיינען אוועקגעשיקט געוואָרען אין פאַרשיעדענע טיילען פונ׳ם לאַנד.

עס האָט ניט גענומען לאַנג אויסצופיהרען די פּראָגראַם — בלויז עטליכע וואָכען. מיר, רעוואָלוציאָנערען, האָבען עפּעס יאָ געקראָגען אָנצוהערענישען, נור מיר האָבען ניט געהאַט קיין ממשות׳דיגעס, כדי צו קענען האָבען אַ ריכטיגע פאַרשטענדניש וועגען וואָס עס געהט אָן. ווירקליך, מיר האָבען גערעכנט, אַז עס איז אַ פריייוויליגער רעוואָלוציאָנערער גייסט, וועלכען מיר וועלען דאַרפען פּאָרזיכטיג צוריקהאַלטען, און עס איז אַנץ קיינמאָל ניט איינגעפאַלען, אַז עס איז געווען אַ קינסטליכער אויפבלאָזען — און אזוי געהיים איז דאָס געטהאָן געוואָרען, פון דעם סאַמען געהיימען קרייז פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, דאָס מיר האָבען ניט געוואוסט דאָס מינדסטע וועגען דעם. די געגענפּלאַט איז געווען אַ גלענצענדיגע שטיקעל ארבייט, און פעהיג אויסגעפיהרט.

איך בין געווען אין ניו יאָרק, ווען איך האָב געקראָגען דעם באַפעהל צו פאָהרען באַלד קיין שיקאַגאָ. דער מאַן, וואָס האָט מיר געגעבען דעם באַפעהל, איז געווען איינער פון די אָליגאַרכיען,

איך האָב דאָס דערקענט אָן זיין אַרט רעדען, כאָטש איך האָב ניט געוואוסט זיין נאָמען און האָב זיין פּנים ניט געזעהן. זיינע אינ־סטרוקציאָנען זיינען געווען צו קלאָר, אַז איך זאָל האָבען אַ טעות. איך האָב גלייך געלייענט צווישען די שורות, אַז אונזערע פּלענער זיינען ענטדעקט געוואָרען, און אַז זיי האָבען די אַלע פּלענער אונטערגעגראָבען. די עקספּלאָזשען איז געווען כמעט פאַרטיג און אַלעס, וואָס עס האָט געפעהלט, איז געווען אונטערצוצינדען דעם פּולווער, און פיעל אַגענטען פון׳ם אייזערנעם קנאַפּעל, און איך צווישען זיי, וואָס זיינען שוין געווען אויפ׳ן פּלאַץ, אָדער זיינען יעצט געשיקט געוואָרען, האָבען עס באַדאַרפט אונטערצינדען און פאַראורזאַכען די עקספּלאָזשען. איך מוז זיך אַליין קאָמפּלימענ־טירען פאַר מיין מעגליכקייט ארויסצואווייזען אַ רוהיגע מינע, ווען דער אָליגאַרך האָט גערעדט צו מיר, נור מיין האַרץ האָט געקלאַפּט זעהר שטאַרק. איך וואָלט געקענט אויסשרייען און זיך ארויפּ־וואַרפען אויף זיין האַלז און איהם צורייסען מיט מיינע בלויזע הענט דורך דער צייט.

אַזוי שנעל ווי איך האָב איהם פאַרלאָזט, האָב איך אויס־גערעכענט די צייט. איך האָב בלויז געהאַט אייניגע מאָמענטען, אויב איך וואָלט געווען גליקליך גענוג צו קומען אין באַריהרונג מיט אַ לאָקאַלען רעוואָלוציאָנערען פיהרער, איידער איך האָב באַ־דאַרפט באַשטייגען די באַהן. זיך היטענדיג, טאָמער שפּירט מען מיר נאָך, בין איך אַוועקגעלאָפען אין דעם „עמוירדזשענסי האָס־פּיטאַל“. מיר האָט אָפּגעגליקט, און איך האָב גלייך געקראָגען די ערלויבניש צו זעהן קאַמעראַד גאַלווין, דעם הויפּט־כירורג. איך האָב אָנגעפאַנגען ארויסשטאַמלען מיין אינפאָרמאַציע, נור ער האָט מיר איבערגעשלאָגען די רייד.

— איך ווייס שוין, — האָט ער געזאָגט שטיל, כאָטש זיינע איירישע אויגען האָבען געשפּריצט מיט פייער. — איך האָב גע־וואוסט, צוליעב וואָס דו ביזט געקומען. איך האָב געקראָגען די נאַכריכט 15 מינוטען פריהער, און איך האָב שוין געלאָזט

וויסען אנדערע. אַלעס, וואָס מיר קענען טהאָן דאָ, וועלען מיר טהאָן כדי איינצושטילען די קאמעראדען. שיקאגאָ מוז אויפגעגעבן ווערען, נור עס וועט זיין בלויז שיקאגאָ.

— האָט איהר געפּרובירט לאָזען אימיצען וויסען אין שיקאגאָ? — האָב איך געפרעגט.

ער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — קיינע טעלעגראַפישע פארבינדונגען מיט שיקאגאָ. די שטאָדט איז ווי אָפּגעשניטען. א גיהנום וועט דאָרטען אויסברעכען.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט פאר א מינוט, און איך האָב געזעהן זיינע ווייסע פויסטען צוזאמענדריקענדיג זיך. דאַן האָט ער ארויסגעפּלאַצט:

— מיין גאָט! הלואי וואָלט איך געקענט זיין דאָרטען!

— עס איז נאָך דאָ א האָפנונג עס צו פארמיידען, — האָב איך געזאָגט, — אויב עס וועט זיך ניט מאַכען קיין סבה מיט דעם צוג, אויף וועלכען איך פאָהר און איך וועל קומען אהינצו אין צייט. אָדער פיליכט אנדערע קאמעראדען, וואָס זיינען אין דעם געהיים־דיענסט, קענען קומען אהין אין צייט.

— איהר, וועלכע זייט דאָס מאָל ניט געווען וואכענדיג גענוג, — האָט ער געזאָגט.

איך האָב צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ ווי א דערשלאָגענע.

— עס איז אָפּגעטהאָן געוואָרען אין געהיים, — האָב איך געענטפערט. — בלויז די גאָר הויכע בעאמטע האָבען געוואוסט עטוואָס וועגען דעם היינטיגען טאָג. מיר האָבען נאָך ניט ארייגעדרונגען אזוי ווייט, טאָ האָבען מיר, נאטירליך, געטאַפּט ווי אין דער פינסטערניש. ערנסט זאָל כאָטש געווען זיין דאָ! פיליכט איז ער יעצט אין שיקאגאָ, און דאַן וועט אַלעס זיין רעכט.

דר. גאלווין האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — „די לעצטע נייעס, וואָס איך האָב געקראָגען פון איהם, איז, אז ער איז געשיקט געוואָרען קיין באָסטאָן אָדער ניו־הייווען. די געהיים־

דיענסט פּאר׳ן שונא מוז איהם שטערען זעהר פיעל אין זיין ארבייט, נור עס איז בעסער ווי צו ליגען אין א באהעלטעניש־פּלאץ.״

איך האָב אָנגעהויבען צו געהן און גאַלווין האָט געדריקט מיין האנד.

— שטארקט אייער הארץ, — זיינען געווען זיינע לעצטע ווערטער. נו, און וואָס איז אזוינס, אז די ערשטע רעוואָלוציע וועט דורכפאלען? עס וועט זיין א צווייטע, און דאן וועלען מיר זיין באשיידענער און האָבען מעהר ערפאהרונג. זייט געזונד און גליקליך. איך ווייס ניט, צי איך וועל אייך נאָך זעהן א מאָל. א גיהנום וועט דאָרטען אויסברעכען, נור איך וואָלט געגעבען צעהן יאָהר פון מיין לעבען פאר דעם שאַנס צו זיין דאָרטען.

דער צוואַנציגסטער יאָהרהונדערט־צוג (2) האָט פארלאָזט ניו־יאָרק 6 אוהר אין אבענד, און האָט געזאָלט אָנקומען קיין שי־קאגאָ 7 אוהר אין דער פריה. נור ער האָט פארלאָרען פיעל צייט דורך דער נאכט. מיר זיינען נאָכגעפאָהרען אנאנדער באהן. צווישען די רייזענדע אין מיין וואגאָן איז געווען גענאָסע הארט־מאַן, וועלכער האָט געדיענט אין דער געהיים־פּאָליציי פּונקט ווי איך. ער האָט עס מיר געזאָגט ווענען דעם צוג, וואָס איז גע־פאָהרען פאר אונז. דער צוג האָט אויסגעקוקט פּונקט ווי אונ־זערער, כאָטש ער האָט ניט ענטהאלטען קיין פּאסאזשירען. דאָס איז אומישנע געטהאָן געוואָרען, כדי מען זאָל פארמיידען אן אומגליק אין פאל אימיצער וויל אויפרייסען דעם באהן מיט דיי־נאמיט. עס זיינען אייגענטליך ניט געווען צופיעל מעני‌שען אויף דעם צוג — פּילייכט א דוצענד אין אונזער וואגאָן.

— עס מוזען זיך געפינען אייניגע פון די גדולים אויף דעם צוג, — האָט הארטמאַן באשלאָסען. — איך האָב באמערקט א פּריוואט־וואגאָן פון הינטען.

עס איז שוין געווען נאכט, ווען מיר האָבען צוערשט געביטען

די לאָקאָמאָטיוועז, און איך האָב אראָפּגעשטיגעז און אדומגעשפּאַ־צירט איבער׳ן פּלאַטפאָרם צו קריגעז א ביסעל פרישע לופט און צו זעהן אזוי פיעל ווי מעגליך. דורך די פענסטער פון דעם פּריוואַטען וואַגאָן האָב איך דערזעהן דריי מענשען, וועלכע איך האָב געקענט. הארטמאַן האָט געהאַט רעכט. איינער פון זיי איז געוועזן גענעראל אלטענדאָרף, און די אנדערע צוויי זיינען געוועזן מייסאָן און וואנדערבילד, די סאַמע געהירען פון דעם אינערען צירקעל פון דער אָליגאַרכיע׳ס געהיים־דיענסט.

די לבנה האָט געלויכטען, נור איך בין געוועזן אומרוהיג און האָב ניט געקענט איינשלאָפען. פינף אוהר אין דער פריה האָב איך זיך אָנגעטהאָן און פארלאָזט מיין בעט.

איך האָב געפרעגט דער דיענסט־מיידעל אין גאַרדאָראָב־צי־מער וויפיעל דער צוג האָט זיך פארשפּעטיגט, און זי האָט מיר געזאָגט, אז צוויי שטונדען. זי איז געוועזן א מולאַט־פרוי (א קינד, וואָס ווערט געבוירען ביי א ווייסען און א ניגער), און איך האָב באַמערקט א טיעפע, טרויעריגע מינע אויף איהר געזיכט, און ארום איהרע אויגען איז געוועזן רויט, און איהרע אויגען זעלבסט האָבען ארויסגעוויזען שרעק.

— וואָס איז געשעהן? — האָב איך געפרעגט.

— גאָר נישט, פריילין, איך בין ניט גוט געשלאָפען, — איז געוועזן איהר ענטפער.

איך האָב איהר גוט באַטראַכט, און איהר געפּרובירט מיט איינעם פון אונזערע סיגנאַלען. זי האָט געענטפערט, און איך בין געוועזן זיכער, אז זי איז א רעוואָלוציאָנערין.

— עטוואָס שרעקליכס געהט טרעפען שיקאגאָ, — האָט זי געזאָגט. — אַט דער פאַלשער צוג, וואָס לויפט פאר אונז, און די סאָלדאַטען־באַהנען — אַט צוליעב זיי זיינען מיר שפּעט.

— סאָלדאַטען־באַהנען? — האָב איך איבערגעפרעגט.

זי האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ: — יאָ, די גאַנצע ליניע איז אָנגעפּאַקט מיט זיי. מיר האָבען איבערגעיאָגט הונדערטער

באהנען אָנגעפילט מיט סאָלדאטען, און זיי פאָהרען אויך אויף די פליה־מאשינען — דאָס מיינט עטוואָס ערנסטעס.

איך האָב א ליעבהאָבער אין שיקאגאָ, — האָט זי געזאָגט, אלס א פארענטפערונג. — ער איז איינער פון אונזערע און ער דיענט אין די מערסענארים. איך האָב זעהר מורא פאר זיין סוף.

אָרימע מיידעל, נעבעך! איהר ליעבהאָבער איז געווען אין איינעם פון די דריי אונטרייע רעגימענטען.

הארטמאַן און איך האָבען צוזאמען געפריהשטיקט אין דעם עס־וואגאָן, און איך האָב זיך בארארפט צווינגען עפּעס צו עסען. דער הימעל איז פארוואָלקענט געוואָרען, און דער צוג איז גע־לאָפען ווי א שטורם דורך דעם גרויען נעבעל פונ׳ם אָנקומענדיגען טאָג. אפילו די ניגערס, וואָס האָבען אונז באדיענט, האָבען גע־וואוסט, אז עפּעס שוידערליכעס געהט פאָרקומען. די דריקענדיגע שטימונג האָט געווירקט אויף זיי; זייער נאטירליכע לייכטזיניג־קייט איז פארשוואונדען; זיי זיינען געווען צוטראָגען, און זיי האָבען זיך טרויעריג געשושקעט אין א ווינקעל פון וואגאָן. הארט־מאַן האָט פארלאָרען די גאנצע האָפנונג זיינע.

— וואָס קענען מיר טהאָן? — האָט ער איבערגעפרעגט צום צוואנציגסטען מאָל, ציהענדיג מיט די אקסלען.

ער האָט אָנגעצייגט דורכ׳ן פענסטער: — זעהט, אלעס איז פארטיג, איהר קענט זיך פארלאָזען אויף זיי, אז זיי האלטען די סאָלדאטען אזוי אָנגעגרייט אויף יעדען וועג, וואָס פיהרט אין שטאָדט אריין פאר דרייסיג אָדער פערציג מייל.

ער האָט עס אָנגעוויזען די סאָלדאטען־באהנען, וועלכע זיינען געשטאנען אויף די זייטען ליניען. די סאָלדאטען האָבען געקאָכט זייערע פריהשטיקס איבער פייער, וואָס זיי האָבען געמאכט נעבען די רעלסען, און זיי האָבען געקוקט ערשטוינט אויף אונזער באהן, וואָס איז פארבייגעלאָפען מיט אזא שנעלקייט.

עס איז געווען שטיל אין שיקאגאָ, ווען מיר זיינען אריינגע־

קומען. מיר האָבען געזעהען, אז עס האָט נאָך גאָר נישט פּאַסירט. אין די פאָרשטעטדט זיינען די מאָרגען־צייטונגען ארויפגעבראַכט געוואָרען אויפ׳ן צוג. עס איז גאָר ניט געוועזן אין זיי, און דאָך איז געוועזן גענוג מאַטעריאל פאר דעם, וועלכער איז געוועזן געוואוינט צו לייענען צווישען די שורות, וואָס מען האָט געמיינט דער גע־וועהנליכער לעזער זאָל ארויסנעהמען פון דעם. די פיינע ארבייט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל האָט ארויסגעשיינט פון יעדען זאַץ. עס איז פאַרשטעלט אָנגעדייטעט געוואָרען וועגען די שוואַכקייט פון דער אָליגאַרכישער ארמעע. נאַטירליך, עטוואָס באַשטימטעס איז ניט געזאָגט געוואָרען. עס איז אַזוי אָנגעשריבען געוואָרען, אז דער לעזער האָט זיך באַדאַרפט אָנשטויסען. עס איז געטהאָן גע־וואָרען קונציג אָלס אן אויסגעטראַכטע זאַך.

די לאָקאַלע נייעס האָט גאָר אויסגעפעהלט. דאָס אליין איז געוועזן א גלענצענדער איינפאַל. עס האָט איינגעהילט שיקאַגאָ אין א געהיימניס, און עס האָט געגעבען דעם דורכשניטליכען שיקאַגאָ׳ר לעזער דעם איינדרוק, אז די אָליגאַרכיע האָט ניט געוואַגט צו געבען די לאָקאַלע נייעס. אָנצוהערענישען, פאַלשע, נאַטירליך, וועגען אויפשטאַנדען איבער׳ן גאַנצען לאַנד, זיינען אָנגעגעבען געוואָרען. עס איז אויך דערמאָנט געוואָרען, אז די אַלע וועלען באַשטראָפט ווערען. עס זיינען אויך געוועזן באַריכטען וועגען דראָטלאָזע סטאַנ־ציעס, וואָס זיינען אויפגעריסען געוואָרען, און אז גרויסע באַלוינונ־גען וועלען געגעבען ווערען צו די, וואָס וועלען העלפען כאַפּען די שולדיגע פערזאָנען. דער אמת איז, אז קיינע סטאַנציעס זיינען ניט אויפגעריסען געוואָרען. פיעל עהנליכע גוואַלדטאַטען אזעלכע, וועלכע האָבען געפּאַסט צום רעוואָלוציאָנערען פּלאַן, זיינען דער־מאָנט געוואָרען. דער איינדרוק, וואָס האָט געזאָלט געמאַכט ווערען אויף די שיקאַגאָ׳ר קאַמעראַדען, איז געוועזן, דאָס די גענעראַל־רעוואָלוציע האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען, כאָטש די איינצעלהייטען זיינען ניט געוועזן קלאָר. עס איז געוועזן אונמעגליך פאר אזעלכען וואָס האָט עטוואָס געוואוסט, ניט צו קריגען אן אהנונג, אז דאָס

לאַנד איז געווען גרייט פאַר דער רעוואָלוציע, וואָס האָט שוין אָנ־געהויבן אויסצוברעכען.

עס איז אויך באַריכטעט געוואָרען, אַז דער אויפשטאַנד פון די מערסענאַרים אין קאַליפאָרניא איז געוואָרען אַזוי ערנסט, דאָס זעקס רעגימענטען זיינען אויפגעלעזט געוואָרען, און דאָס זייערע מיטגליעדער און זייערע פרויען און קינדער זיינען אַרויסגעטריבען געוואָרען פון זייערע שטעדט צוריק אין די אַרבייטער־געהעטאָס. און די קאַליפאָרניער מערסענאַרים זיינען אין דער אמת׳ען געווען די געטרייעסטע פון אַלע! נור ווי אַזוי האָט שיקאַגאָ, זייענדיג אָפּגעזונדערט פון דער איבעריגער וועלט, געקענט וויסען? דאָ איז געווען אַ טעלעגראַמע, וואָס האָט באַשריבען מיט אַלע איינ־צעלהייטען דעם אויפשטאַנד פון דער ניו־יאָרקער באַפעלקערונג, און אין וועלכען די אַרבייטער־קליקעס האָבען אויך אַנטייל גענומען, ענדיגענדיג מיט דער באַשטעטיגונג (מיינענדיג דערמיט צו געבען דעם איינדרוק, אַז עס איז אַ ליגען, אַז די סאָלדאַטען האָבען שוין געקראָגען די אויבערהאַנד).

און פונקט ווי די אָליגאַרכיען האָבען געטהאָן מיט די מאָרגען־צייטונגען, אַזוי האָבען זיי אויך געטהאָן אין אַ טויזענד אַנדערע וועגען. דאָס האָבען מיר שוין אויסגעפונען נאָכהער, ווי למשל, די געהיימע מיטטיילונגען, וואָס די אָליגאַרכען האָבען געשיקט, וועלכע זיינען בכיון געשיקט געוואָרען, כדי די רעוואָלוציאָנערען זאָלען זיי איבערנעהמען, און אַזעלכע נייעסען זיינען געשיקט גע־וואָרען כמעט אַ גאַנצע נאַכט.

— איך דענק, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל וועט זיך שוין ניט נויטיגען אין מיין אַרבייט, — האָט האַרטמאַן באַמערקט, אוועק־לעגענדיג די צייטונג, וואָס ער האָט געלעזען, ווען דער צוג איז אַריינגעפאָהרען אין צענטראַלען וואָקזאַל. — זיי האָבען אומזיסט אונז געמאַכט פאַרלירען צייט. זייערע פּלענער האָבען זיי אָפּגע־גאָלטען בעסער, ווי זיי האָבען ערוואַרטעט. דער גיהנום קען אויס־ברעכען כמעט יעדע מינוט.

ער האָט זיך אומגעדרעהט און האָט געקוקט אויפ׳ן צוג, ווען מיר האָבען ארונטערגעשטיגען.

— איך האָב געדענקט אזוי, — האָט ער געמורמעלט. — זיי האָבען אָפּגעשטעפּעט דעם פּריוואט־וואַגאָן, ווען מען האָט ארויפגעבראכט די צייטונגען.

הארטמאן איז געווען שטארק דערשלאָגען. איך האָב געפּרו־בירט איהם אויפצומונטערען, נור ער האָט דאָס איגנאָרירט און האָט פּלוצים אָנגעהויבען רעדען זעהר שנעל און זעהר שטיל, ווייל מיר זיינען ארויסגעגאנגען פונ׳ם וואָקזאל. פון אָנפאנג האָב איך איהם כמעט ניט פארשטאנען.

— „איך בין געווען זיכער, — האָט ער געזאָגט, — און איך האָב עס קיינעם ניט געזאָגט. איך האָב שוין געארבייט אויף דעם איינינגע וואָכען, און איך בין נאָך אלץ ניט זיכער. גיט אכטונג אויף קנאולטאָנ׳ען. איך פארדעכטיג איהם. עס ווייסט די סודות פון אריבער צוואנציג שוץ־פלעצער אונזערע. ער האלט אין זיין האנד דאָס לעבען פון הונדערטער פון אונזערע קאמעראדען, און איך דענק, אז ער איז א פאררעטער. עס איז מעהר א געפיהל־זאך מיט מיר. נור מיר שיינט, אז איך האָב באמערקט אין איהם, אז ער האָט זיך געביטען די לעצטע צייט. איך האָב מורא, אז ער האָט אונז פארקויפט צום שונא, אָדער אז ער וועט אונז פארקויפען. איך בין כמעט זיכער וועגען דעם. איך וואָלט עס ניט ארויסגע־געבען צו קיינעם, נור עפּעס האָב איך מורא, אז איך וועל ניט ארויס א לעבעדיגער פון שיקאגאָ. פּאַסט אויף אויף איהם. שפּרייט אויס א נעץ פאר איהם. געפינט אויס. איך ווייס מעהר גאָר ניט. עס איז בלויז א חשד, און ביז יעצט האָב איך ניט געקענט אויס־געפינען דעם מינדסטען שפּור.“ מיר האָבען נור וואָס געהאט ארויס־געטראָטען אויפ׳ן טראָטואר. „געדענקט, — האָט הארטמאן ערנסט געענדיגט, — פּאַסט גוט אויף אויף קנאולטאָנ׳ען.“

און הארטמאן איז געווען גערעכט. איידער א מאָנאַט איז פאַראיבער, האָט קנאולטאָן באצאָהלט מיט זיין לעבען פאַר זיין

פאַרראַט. די קאַמעראַדען פון מילוואָקי האָבען איהם פאַראור־טיילט און איהם היגגעריכטעט.

עס איז געווען שטיל אין די גאַסען — צו שטיל. שיקאַגאָ איז געווען טוידט. מען האָט ניט געהערט דעם הוזשען פון רע־דער. עס זיינען אפילו ניט געווען קיין דראָזשקעס אויפ׳ן גאַס. די לעקטרישע קארס און די איבעראירדישע אייזענבאַהנען זיינען ניט געלאָפען. בלויז זעלטען זיינען דורכגעלאָפען איינינגע איינ־זאַמע פוס־געהער אויף די טראָטוארען, און זיי האָבען זיך ניט אָפּגעשטעלט פאַר אַ מינוט. זיי זיינען געגאַנגען זייער וועג שנעל און באַשטימט. עס האָט זיך עפּעס יאָ געוויזען, ווי זיי וואָלטען זיך געפיהלט זיכער, גלייך זיי האָבען ערוואַרטעט, אז אַ הויז זאָל פאַלען אויף זיי, אָדער אז דער טראָטואַר וועט נעהמען זינקען, אָדער אז זיי זעלבסט זאָלען פּלוצים ניט ארויפפליהען אין דער לופטען. עטליכע קליינע ווייסע־חברה׳ניקעס זיינען, פונדעסט־וועגען, ארומגעלאָפען הין און צוריק. און מען האָט געקענט זעהן, אז זיי האָבען נייגעריג ערוואַרטעט וואונדערבאַרע און איבעררא־שענדיגע פאַסירונגען.

פון ערגעץ־וואו ווייט אין דרום־זייט האָט זיך געהערט אַ טעמפּער אָפּקלאַנג פון אַן עקספּלאָזשען. דאָס אלעס. דאַן איז וויעדער געווען שטיל, כאָטש די קליינע חברה האָבען זיך איינגע־הערט און געוואָלט לויפען, ווען זיי האָבען דערהערט דעם קלאַפּ. די טירען פון אלע הייזער זיינען געווען פאַרמאַכט, און די לאָדענס פון די קלייטען זיינען געווען פאַרשלאָסען, נור פיעל פּאָליסלייט און וועכטער זיינען אומגעגאַנגען, און יעדע ווייל איז פאַרביינגע־לאָפען אַן אויטאָמאָביל געפּאַקט מיט מערסענאַרים.

הארטמאַן און איך האָבען באַשלאָסען, אז עס איז ניט נויטיג צו ווייזען זיך צו די לאָקאַלע הויכע בעאַמטע פון דער געהיים־פּאָ־ליציי. מיר האָבען געוואוסט, אז מען וועט אונז פאַרגעבען אונזער נאַכלעסיגקייט צוליעב די שוידערליכע פאָלגענדע פאַסירונגען, וואָס מען האָט ערוואַרטעט. מיר זיינען דאַרום גלייך אוועקגעגאַנגען צו

דער גרויסער ארבייטער־געטאָ אין דרום טייל פון שטאָדט, האָ־פענדיג צו קומען אין באריהרונג מיט אייניגע לאָקאלע קאמעראַדען. אָבער עס איז געווען צו שפּעט. מיר האָבען עס געוואוסט. נור מיר האָבען ניט געקענט שטעהן מיט פארלייגטע הענט אין יענע שטילע גאסען. וואו איז ערנסט? האָב איך זיך געוואונדערט. וואָס האָט פּאסירט אין די שטעדט פון די ארבייטער־קליקעס און מערסענאַרים? וואָס געהט אָן אין די פעסטונגען?

פונקט ווי אימיצער האָט מיר געוואָלט ענטפערען, האָט זיך דערהערט א שטארקער קנאַלען און קראַכען, א ביסעל פארטויבט פון דער ווייטקייט, און דער קראַכען האָט זיך ווידערהאָלט איי־ניגע מאָל.

— דאָס איז די פעסטונג, — האָט הארטמאַן געזאָגט. — נאָט זאָל זיך דערבארימען איבער די דריי רעגימענטען!

דורכקרייצענדיג א גאַס, האָבען מיר באמערקט אין דעם גע־גענד פון די סטאקיאַרדס (פיה־שטאַלען) א זייל רויך. ביי דער נעקסטער גאַס האָבען מיר באמערקט פיעל אזעלכע זיילען רויך אין דער מעריב־זייט פון שטאָדט. איבער דער טייל שטאָדט פון די מערסענאַרים האָבען מיר געזעהן א גרויסע שלאַכט־לופט־שיף, וואָס האָט געפּלאצט, בעת מיר האָבען געקוקט אויף איהר, און איז ארונ־טערגעפאַלען אין פלאַמענדע שטיקער אויף דער ערד. מיר האָבען קיין שפּור ניט געפונען פון יענער טראַגעדיע אין דער לופטען. מיר האָבען ניט געקענט אויסגעפינען, צי יענער באַלון איז געווען געטריבען פון אונזערע גענאָסען אָדער שונאים. א פארטויבטער רעש האָט זיך געהערט, פונקט ווי א גרויסער דאמפף־קעסעל, ווען די וואסער זידט אין איהם, און הארטמאַן האָט געזאָגט, אז דאָס קומט פון הארמאַטען און אויטאָמאַטישע ביקסען.

און מיר האָבען ווייטער פאָרטגעזעצט אין דער שטילקייט, וואָס האָט אונז ארומגערינגעלט. וואו מיר זיינען געווען, האָט גאָר ניט פאסירט. די פּאָליציי און אויטאָמבאָיל־פּאַטרולען זיינען אָפּט פארבייגעלאָפען, און איינמאָל עטליכע פייער־אינדזשינס, אומקעה־

רענדיג זיך ווארשיינליך פון א פייער. איין בעאמטער אין אַן אויטאָמאָביל האָט עפּעס געפרעגט א פייערמאַן און מיר האָבען איהם געהערט צוריק שרייען: „ניטאָ קיין וואסער! זיי האָבען אויפגעבלאָזען די וואסער־רערען מיט דינאמיט“.

— מיר האָבען צושמעטערט די וואסער־לייטונג, — האָט הארטמאַן אויסגעשריען פון באגייסטערונג. — אויב מיר קענען דאָס אויפטהאָן אין א פאר־דער־צייטיגען, אָפּגעזונדערטען, איבער־געשלאָגענעם איבערפאל, וואָס ווען מיר קענען טהאָן אין א קאָנצענטרירטען, צייטיגען אָנפאל איבער׳ן גאנצען לאַנד.

דער אויטאָמאָביל, אין וועלכען דער פרעגענדיגער בעאמטער איז געזעסען, איז אוועקגעפאָהרען. פּלוצים האָט זיך געהערט א שרעקליכער קראַך. די מאַשין, מיט דער גאנצער מענשליכער משא, איז אויפגעהויבען געוואָרען אין דער לופטען, ארומגערינגעלט מיט רויך, און איז צוריק אראָפּגעפאלען א חורבה, און די מענשען טוידט!

הארטמאַן איז געווען מלא שמחה. „גלענצענד! גלענצענד!“ האָט ער ווידערהאָלט אפּשר הונדערט מאָל שטילערהייט. „דער פּראָלעטאריאַט קריגט זיין גאָב היינט, נור ער דערלאנגט אָבער צוריק אויך“.

די פּאָליציי איז געלאָפען צום פּלאַץ, וואו דער אומגליק האָט געטראָפען. אויך אנאנדער פּאטרול־מאַשין האָט זיך אָפּגעשטעלט. וואָס אנבאלאנגט מיר, בין איך געווען צומישט. דאָס פּלוצלינג־קייט איז געווען שטוינענד. ווי אזוי האָט עס פּאסירט? איך האָב ניט געוואוסט, כאָטש איך האָב די גאנצע צייט געקוקט אויפ׳ן אויטאָמאָביל. איך בין געווען אזוי צומיישט פאר א ווייל, אז איך האָב כמעט ניט באגריפען, דאָס די פּאָליציי פארהאלט אונז. איך האָב פּלוצלינג דערזעהן, אז א פּאָליציי־מאַן ציעלט זיך אויף הארט־מאַנ׳ען. נור הארטמאַן איז געשטאַנען קאלטבלוטיג און האָט גע־געבען דאָס ריכטיגע צייכען־וואָרט. איך האָב געזעהן דעם אויס־געשטרעקטען רעוואָלווער ארונטערלאָזען זיך, און האָב געהערט

ווי דער פּאָליציי־מאַן האָט בייז געוואָרטשעט. ער איז געווען שרעק־ליך אויפגעבראַכט און האָט געשאָלטען די גאַנצע געהיים־פּאָליציי. זי איז אימער־צו בלויז געווען יענעם אין וועג, האָט ער באַשטע־טיגט, בשעת הארטמאַן האָט איהם שטאָלץ אָפּגעענטפערט, ווי עס פּאַסט פאַר אַ געהיים־פּאָליציי־מענשען, און האָט איהם נאָך אויפ־געוויזען די אומגעלומפּערטקייט פון דער פּאָליציי.

אינ'ם נעקסטען מאָמענט האָט איך געוואוסט, ווי אַזוי עס האָט פּאַסירט. עס זיינען יעצט געשטאַנען פיעל מענשען אַרום דעם חורבן, און צוויי מענער האָבען אויפגעהויבען דעם פאַרוואונ־דעטען בעאַמטען, איהם איבערצוטראָגען אויף אַן אַנדער מאַשין. פּלוצלינג איז זיי אַלעמען באַפאַלען אַ שרעק, און זיי זיינען זיך צולאָפען אין אַלע זייטען, און איבערלאָזענדיג דעם פאַרוואונדע־טען אָפיציער, איז קיין איינער פון זיי ניט געבליבען. דער פּאָ־ליציי־מאַן, וואָס האָט די גאַנצע צייט געזידעלט הארטמאַנ'ען, איז אויך געלאָפען, און הארטמאַן און איך זיינען געלאָפען. מיר האָבען ניט געוואוסט וואָרום, נור מיר זיינען אַלע געווען באַהערשט פון יענעם בלינדען שרעק פאַר דעם אונגליקס־פּלאַץ.

עס האָט ווירקליך מעהר גאָר ניט פּאַסירט, נור יעדע זאַך איז באַלד אויפגעקלערט געוואָרען. די צולויפענדיגע מענער זיינען צוריקגעקומען פאַרשעהמטע, נור די גאַנצע צייט האָבען זיי געהאַל־טען די אויגען אַרויף צו די געביידעס מיט די פיעל פענסטער, וועלכע זיינען געשטאַנען פוןביידע זייטען גאַס און האָבען אויס־געקוקט ווי די ווענט פון אַ שמאָלען, טיעפען טאָל. פון איינעם פון די אונצעהליגע פענסטער איז די באָמבע געוואָרפען געוואָרען, נור פון וועלכען פענסטער? קיין צווייטע באָמבע איז ניט גע־וואָרפען געוואָרען, נור מען האָט מורא געהאַט פאַר אַ צווייטער.

נאָך דעם האָבען מיר געקוקט פול מיט שרעק אויף די פענ־סטער. יעדער פענסטער האָט מעגליך ענטהאַלטען דעם טוידט פאַר אונז. יעדע געביידע איז, מעגליך, געווען אַ באַהאַלטונגס־פּלאַץ פאַר באָמבען־וואַרפער. דאָס איז געווען אַ שלאַכט אין אַ

מאָדערנעם וואלד, די גרויסע שטאָדט. יעדע גאַס איז געוועזן א טיעפער טאָל, יעדע הויז — א בארג. מיר האָבען זיך ניט פיעל געביטען פונ׳ם פארצייטיגען מענשען, ניט אכטענדיג די גרויס. אויטאָמאָבילען, וואָס זיינען אָפט פארבייגעפאָהרען.

זיך אוועק קעהרענדיג אין א זייטיגער גאַס, האָבען מיר דער־זעהן א פרוי. זי איז געלעגען אויפ׳ן טראָטואר, אין א טייך בלוט. הארטמאַן האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהר און איהר עקזאמי־נירט. איך האָב זיך געפיהלט קראנק. מיר איז באשערט געווען צו זעהן פיעל טוידטע יענעם טאָג, נור די גאנצע הריגה האָט ניט געהאט אזא שרעקליכען עפעקט אויף מיר, ווי דער ערשטער קער־פער, וואָס איז געלעגען אויפ׳ן טראָטואר. „געשאָסען אין ברוסט״, איז געווען הארטמאַנ׳ס באריכט. אין איהר האנד האָט ער געפונען צוזאמענגעדריקט א בינטעל געדרוקטע פאפיערען. אפילו ווען זי האָט געהאלטען ביים שטארבען, האָט זי זיך, ווייסט אוים, ניט געוואָלט שיידען מיט דעם, וואָס האָט פאראורזאכט איהר טוידט; ווייל ווען הארטמאַן האָט ענדליך ארויסגענומען דאָס בינטעל פון איהר צוזאמענגעדריקטען פויסט, האָבען מיר געפונען, אז עס האָט ענטהאלטען רעוואָלוציאָנערע פראָקלאמאציעס.

— א קאמעראדין, — האָב איך געזאָגט.

נור הארטמאַן האָט בלויז געשאָלטען דעם אייזערנעם קנאפעל, און מיר זיינען געגאנגען ווייטער. אָפט זיינען מיר אָפגעשטעלט געוואָרען פון די פאָליציי־פאטרולען, נור צוליעב די צייכען־ווער־טער האָבען מיר געקראָגען די ערלויבניש צו געהן וואוהין מיר האָבען געוואָלט. מעהר קיין באָמבעס זיינען ניט געפאלען פון די פענסטער, די לעצטע פוס־געהער זיינען פארשוואונדען פון די גאַ־סען, און די ארומיגע שטילקייט איז געוואָרען נאָך טיעפער; כאָטש דער גרויסער קעסעל האָט געזאָטען ערגעץ ווייט, און עס האָבען זיך געהערט עקספּלאָזשענס פון דער ווייטענס גאנץ אָפט, און די רויך־זיילען זיינען געשטיגען וואָס א מאָל העכער צו די הימלען.

דריי און צוואנציגסטער קאפיטעל

די אָפּגרונד-מענשען

פלוצים האָט זיך אַלעס געביטען. עפּעס האָט זיך געפּיהלט אַ קאָכעניש און רעש. אויטאָמאָבילען זיינען געלאָפען איינער נאָכ'ן צווייטען, אפשר צוועלף, און פון יעדען איינעם פון זיי האָט מען אונז געווארענט. איינער פון די מאַשינען האָט זיך פּלוצים לויפענדיג שנעל אויסגעקירעוועט אין אַ זייט, און אין'ם נעקסטען מאָמענט איז די טייל גאַס, אויף וועלכער די מאַשין איז נור וואָס דורכגעפאָהרען, אויפגעריסען געוואָרען פון אַ געפּלאַצטער באָמבע. מיר האָבען געזעהן, ווי די פּאָליציי האָט זיך געלאָזט לויפען אויף אַ זייטיגער גאַס, און מיר האָבען געוואוסט, אַז עטוואָס שרעקליכס געהט פאָרקומען. מיר האָבען שוין געקענט הערען דאָס ברומען און די געשרייען.

—אונזערע בראַווע קאַמעראַדען קומען יעצט, — האָט האַרט־מאַן געזאָגט.

מיר האָבען געקענט זעהן די ערשטע רייה זייערע אָנפילענ־דיג די גאַס פון איין עק צום צווייטען, פונקט ווי דער לעצטער שלאַכט־אויטאָמאָביל איז פאַרבייגעלאָפען. די מאַשין האָט זיך אָפּגעשטעלט בלויז פאַר אַ מאָמענט פּונקט נעבען אונז. אַ סאָל־דאַט איז אַרויסגעשפּרונגען פון אויטאָמאָביל, טראָגענדיג עפּעס אין זיין האַנד זעהר פאָרזיכטיג. ער האָט דאָס אַוועקגעלעגט מיט דער זעלביגער פאָרזיכטיגקייט אין דער קאַנאַווע. דאַן איז ער צוריק אַריינגעשפּרונגען אין אויטאָמאָביל, וועלכער איז שנעל אַוועק געפאָהרען, אַוועק דרעהענדיג זיך אין אַ זייטיגער גאַס.

האַרטמאַן איז צוגעלאָפן צו דער קאַנאָווע און האָט זיך אָנגע־בויגען איבער דעם געגענשטאַנד.

— האַלט זיך פון דער ווייטענס, — האָט ער מיך געוואָרענט.

איך האָב איהם געזעהן אַרבייטענדיג שנעל מיט זיינע הענט. ווען ער האָט זיך אומגעקעהרט צו מיר, האָט דער שווייס גערונען פון איהם.

— איך האָב עס אָפּגעזונדערט, — האָט ער געזאָגט, — און אין דער סאַמע ריכטיגער מינוט. דער סאָלדאַט איז געווען אומ־געלומפּערט. ער האָט געוואָלט, אַז זי זאָל פּלאַצען, ווען אונזערע קאַמעראַדען געהען פאַרביי, נור ער האָט ניט ערלויבט גענוג צייט פאַר דעם. זי וואָלט געווען עקספּלאָדירט פאַר דער צייט. יעצט וועט זי שוין גאָר ניט עקספּלאָדירען.

יעדע זאַך האָט יעצט פּאַסירט שנעל. פון יענער זייט גאַס, א האַלבען קוואַרטאַל נידריגער, האָב איך געקענט זעהן קעפּ אַרויס־שטעקענדיג פון די פענסטער אין די העכערע שטאָקען פון א גע־ביידע. איך האָב זיי נור וואָס געהאַט אָנגעצייגט צו האַרטמאַנ׳ען, ווען א זייל פון פלאַם און רויך האָט איינגעהילט די געביידע, אין וועלכער די קעפּ האָבען זיך געזעהן. און די לופט האָט אַזש גע־ציטערט פונ׳ם שטאַרקייט פון דער עקספּלאָזיען. אין איינציגע פלעצער זיינען די שטיינער פון דער געביידע אַרויסגעריסען גע־וואָרען, און די שטאָלענע באַלקענס האָבען זיך אַרויסגעזעהן. אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָט דאָס זעלביגע פּאַסירט מיט דער געביידע אויפ׳ן צווייטען זייט גאַס. צווישען די עקספּלאָזיענס האָבען מיר נעקענט הערען דאָס גערויש פון אויטאָמאַטישע רעוואָלווערען און ביקסען. די מלחמה אין דער לופטען האָט אָנגעהאַלטען עטליכע מינוט און דאַן האָט זי אויפגעהערט. מיר האָבען געוואוסט, אַז אונזערע קאַמעראַדען זיינען געווען אין איין געביידע און די מער־סענאַרים אין דער אַנדערער געביידע, און אַז די שלאַכט איבער דער גאַס איז אָנגעגאַנגען צווישען זיי. נור מיר האָבען ניט געקענט

וויסען, אין וועלכער געביידע די קאַמעראַדען זיינען געוועזן און אין וועלכער די מערסענארים האָבען זיך געפונען.

צו דער צייט זיינען די מאַרשירענדיגע געוועזן לעבען אונז. ווען די ערשטע רייהען האָבען פאַרביימאַרשירט די שלאַכטענדיגע געביידעס, האָבען ביידע ווידער אָנגעפאַנגען צו פייערן — פון איין געביידע זיינען באָמבעס געוואָרפען געוואָרען אויפ׳ן גאַס, ווע־רענדיג אַטאַקירט פון געגענאיבער, און אטאַקירענדיג צוריק אין דער זעלבער צייט. אזוי האָבען מיר אויסגעפונען וועלכע געביידע עס האָט ענטהאַלטען אונזערע קאַמעראַדען, און זיי האָבען געטהאָן גלענצענדיגע ארבייט, רעטענדיג די מענשען אויפ׳ן גאַס פונ׳ם שונא׳ס באָמבעס.

הארטמאַן האָט אָנגעגריפען מיין אָרעם און האָט מיך אריינ־געשלעפט אין א ברייטען אריינגאַנג פון א הויז.

— זיי זיינען ניט אונזערע קאַמעראַדען, — האָט ער מיר אריינגעשריען אין אויער.

די אינעווענגיסטע טירען פונ׳ם אריינגאַנג זיינען געוועזן פאַר־ריגעלט און פארשלאָסען. מיר האָבען ניט געקענט אנטלויפען. אינ׳ם נעקסטען מאָמענט איז די פאָדערשטע רייה פאַרבייגעגאַנגען. עס איז ניט געוועזן א רייה מאַרשירענדיגע, בלויז א מאַסע, א שרעקליכער טייך, וואָס האָט אָנגעפילט די גאַס. דאָס זיינען געוועזן די אָפגרונד־מענשען, משוגע פון געטראַנק און פארביטערט פון זייערע ליידען, וועלכע האָבען ענדליך ערוואַכט, זיינען זיי גע־ווען זשעדנע פאר׳ן בלוט פון זייערע אונטערדריקער. איך האָב געזעהן די אָפגרונד־מענשען פריהער, איך בין געגאַנגען דורך זיי־ערע געהעטאָס, און איך האָב געדענקט, אז איך האָב זיי געגוי גע־קענט. נור יעצט האָב איך אויסגעפונען, אז דאָס זעה איך זיי צום ערשטען מאָל. די שטומפּיגע גלייכגילטיגקייט איז פארשוואונ־דען. יעצט איז די מאַסע געוועזן אַן ארבייטענדיגע קראַפט. די מאַסע האָט זיך געשטופט, א בייזע, א ברומענדיגע, שצירענדיגע מיט די צייהן, א מענשען־עסענדיגע, אָנגע׳שכור׳ט פון בראַנפען,

וואָס זיי האָבען אַרויסגעקראָגען, באַרויבענדיג שענקען, פאַר'שכור'ט פון שנאה, באַזויפען מיט בקוטדורשטיגקייט. מענער, פרויען און קינדער, אָנגעקליידעט אין טראַנטעס, זייערע פּנים'ער פינסטערע, און אַלעס, וואָס איז געטליך אין אַ מענשענ'ס געזיכטסציגע, פאַר־שוואונדען פון זייערע פּנים'ער, און אַלעס, וואָס איז בעסטיאַליש, איז געווען אויסגעגאָסען אויף זיי, אַפען און טיגערס, בלוטלאָזע סמאַטאַטשניקעס און גרויסע, האָריגע לאַסטען־טרעגער, פאַרמאַ־טערטע פּנים'ער, פון וועלכע דער וואַמפיר, די געזעלשאַפט האָט אַרויסגעזויגט דעם לעצטען טראָפּען בלוט און לעבען, געשוואָלענע פיגורען, פאַרגרעבטע און פאַרדאָרבענע, פאַרוועלקטע מכשפות, מיאוס'קייטען, און טויגעניכטסען, טראָגענדיג בערד ווי פאַטריאַר־כען, פאַרביטערטע יונגע און פאַר'חושך'טע אַלטע, פּנים'ער פון פאַרברעכער, צודרעהטע, צו'הרג'עטע, אומגעלומפּערטע מאָנסטערס, וואָס זיינען רואינירט געוואָרען פון שמוציגע קראַנקהייטען און אַלע שוידערליכקייטען פון כראָנישער אונגאַרהאַפּטיגקייט — דאָס שמוץ און די שוים פון לעבען, אַ ברויזענדע, קוויטשענדע, גריל־צענדע, צוויזשעטע, משוגע'נע מחנה איז דאָס געווען.

און וואַרום ניט? די מענשען פונ'ם אָפּגרונד האָבען ניט גע־האַט וואָס צו פאַרלירען. און געווינען? גאָר ניט, אַ חוץ איין לעצטען שרעקליכען נקמה־ביסען. און בעת איך האָב געקוקט אויף זיי, איז מיר אַרויפגעקומען אַ געדאַנק, אַז אין דעם לויפענדיגען שטראָם פון לאַווע (הייסערמעטאַל פון וואולקאַנען. איבערז.) זיי־נען געווען מענער, קאַמעראַדען און העלדען, וועמעס עובדא ס'איז געווען אויפצואוועקען די אָפּגרונד־חיה און צו באַלעסטיגען דעם שונא מיט דער אַרבייט פון איינשטילען די דאָזיגע חיה.

און יעצט האָט מיט מיר פּאַסירט עטוואָס זאָנדערבאַרעס. איך בין עפּעס מגולגל געוואָרען. דער שרעק פאַר'ן טוידט, מיין איי־גענעם און אַנדערענס, איז פאַרשוואונדען. קיין זאַך האָט מיר ניט אויסגעמאַכט. די רעוואָלוציע איז פאַרלוירען געגאַנגען דאָס מאָל, אָבער די זאַך גופא וועט בלייבען און וועט דאָ זיין מאָרגען,

די זעלביגע, נאָך מעהר ענערגיש און ברענענד. און נאָכדעם, דורך די אַלע אומשטענדען, אין וועלכע די שוידערליכע פּאַסירונגען זיינען אָנגעגאַנגען, האָב איך זיך געקענט רוהיג פּאַראינטערעסירען. דער טוידט האָט גאָר ניט געמיינט פאַר מיר, און אויך לעבען האָט גאָר ניט געמיינט. איך בין געווען אַ צושויער, פאַראינטערעסירט אין די פּאַסירונגען פונ'ם טאָג און פיעל מאָל, זייענדיג מיטגעשלעפּט, בין איך אויך געווען אַן אנטייל־נעהמער. דאָס איז געווען אַזוי, ווייל מיין פאַרשטאַנד האָט געשטיגען צו אַ הויכער, קיהלער ווייטקייט און איך האָב באַגריפען דעם ווערט פון זאַכען אַנדערש ווי פריהער. ווען איך זאָל ניט געווען זיין אין דעם צושטאַנד, ווייס איך זיכער, אַז איך וואָלט געווען געשטאָרבען.

אַ האַלבער מייל פון דער מאַסע איז פאַרבייגעגאַנגען, ווען מיר זיינען ענטדעקט געוואָרען. אַ פרוי אין שמאַטעס, מיט איינגעפאַלענע באַקען און שמאַלע, שוואַרצע אויגען, ווי עגבערס, האָט דערזעהן מיך און האַרטמאַנ'ען. זי האָט אַרויסגעלאָזט אַ גרילצענדיגען קוויטש און האָט זיך אַרויפגעוואָרפען אויף אונז. אַ טייל פון דער מאַסע האָט זיך אָפּגעריסען פון די איבעריגע און האָט איהר נאָכגעפאָלגט. איך זעה איהר אפילו יעצט, ווען איך שרייב די ציילען, פאַר מיינע אויגען, אַ שפּרונג טהוענדיג פאַר דער מאַסע, איהרע גרויע האָר צושויבערט, דאָס בלוט טריפענדיג פון איהר שטערען פון אַ וואונד אין איהר קאָפּ־הויט, אין איהר רעכטע האַנד האָט זי געהאַלטען אַ האַמער, און איהר לינקע האַנד, אַן אויסגעדאַרטע, אַ געקנייטשע, אַ געלע לאַפּע, האָט קאָנוואולסיוו צוזאַמענגעדריקט דעם פויסט. האַרטמאַן האָט אַ שפּרונג געטהאָן מיך צו פאַרשטעלען. דאָס איז ניט געווען קיין צייט צו געבען ערקלערונגען. מיר זיינען געווען פיין געקליידט און דאָס איז געווען גענוג. ער האָט אויסגעשטרעקט זיין קולאַק, אַ קלאַפּ טהוענדיג דער פרוי צווישען איהרע פלאַמענדיגע אויגען. דער שטויס פונ'ם שטאַרקען קלאַפּ האָט איהר צוריקגעוואָרפען, נור זי האָט זיך אָנגעשלאָגען אָן דער מאַסע, וואָס איז געקומען הינטער איהר, און

איז ווידער געפאַלען צוריק, אַ צומישטע און הילפלאָזע, און דער האַמער, וואָס זי האָט געהאַלטען אויסגעשטרעקט, איז געפאַלען אויף האַרטמאַנ׳ס אַקסעל.

אינ׳ם נעקסטען מאָמענט האָב איך ניט געוואוסט, וואָס עס געהט אָן אַרום מיר. איך בין צוגעקוועטשט געוואָרען פון דער מאַסע. דאָס ענגע שטיקעל פּלאַץ איז געווען אָנגעפילט מיט געשרייען, קוויטשערייען און קללות. קלעפּ זיינען געפאַלען אויף מיר פון אַלע זייטען. הענט האָבען געריסען שטיקער פון מיין פלייש און קליידער. איך האָב געפיהלט, אַז איך ווער צוריסען אויף שטיקער. איך ווער דערקוועטשט, דערשטיקט. אַ מעכטיגע האַנד האָט מיך פּלוצים אָנגעכאַפּט פאַר׳ן אַקסעל אין מיטען פון דער גאַנצער שטופּעריי און האָט מיך אַוועקגעשלעפּט. פון וועהטאָג און שטאַרקע צודריקונג האָב איך גע׳חלש׳ט. האַרטמאַן איז ניט אַרויס לעבעדיג פונ׳ם אַריינגאַנג. ער האָט מיך פאַרשטעלט און ער האָט דערפאַר אַריינגעכאַפּט די ערגסטע קלעפּ פון די אָנגרייפער. דאָס האָט מיך געראַטעוועט, ווייל די שטופּעריי און ענגשאַפט איז באַלד געווען אַזוי גרויס, אַז מעהר ווי אַרומרייסען זיך מיט די הענט האָט קיינער ניט געקענט טהאָן.

ווען איך בין געקומען צו זיך, בין איך געווען אין מיטען פון אַ שנעלבאַוועגענדער מאַסע. איך בין אויפגעכאַפּט געוואָרען פון אַ ווילדען שטראָם, וואָס האָט מיך געטראָגען אין דער וועלט אַריין. איך האָב געפיהלט אַ פרייש ווינטעל אויף מיינע באַקען און מיינע לונגען האָבען פריי אויפגעאָטעמט. שוואַך און פאַרמאַטערט, האָב איך קוים געפיהלט אַ שטאַרקען אָרעם אַרום מיין קערפּער אונטער די אָרעמס, און וואָס האָט מיך אויפגעהאַלטען און מיך געשלעפּט. מיינע אייגענע פיס זיינען געווען שוואַך און האָבען מיר ווייניג וואָס געהאָלפען. פאַר מיר האָב איך געזעהן די באַוועגענדיגע פּלייצע פון אַ מאַנ׳ס ראָק. דער ראָק איז געווען צושניטען פון אויבען ביז אַראָפּ דורך דער מיטעלסטער נאָט, און דער שפּאַלט האָט זיך געעפענט און פאַרמאַכט מיט יעדער באַ־

וועגונג, וואָס דער מאַן האָט געמאַכט. די ערשיינונג האָט מיך אינטערעסירט פאַר אַ ווייל, און מיין פאַרשטאַנד האָט זיך אַ ביסעל אויסעלייטערט. דאַן האָב איך גענומען פיהלען אַ וועהטאָג אין מיינע באַקען און נאָז, און איך האָב געקענט פיהלען בלוט טריי־פענדיג פון מיין פנים. מיין הוט האָב איך פאַרלוירען. מיינע האָר זיינען געווען צופאַלען און צושויבערט, און פון דעם וועהטאָג אין מיין קאָפּ־הויט האָב איך זיך דערמאָנט, דאָס ווען איך בין געווען אינ׳ם ענגשאַפט אין ארייגאַנג, האָט עפּעס אַ האַנד מיך געריסען פאַר די האָר. מיין ברוסט און אָרעמס זיינען געווען פאַרוואונדעט און האָבען מיר שטאַרק וועה געטהאָן.

מיין מוח האָט זיך מיר אַ ביסעל מעהר אויסגעלייטערט, און איך האָב זיך אומגעדרעהט ווייל איך בין געלעגען און האָב אַ קוק געטהאָן אויפ׳ן מאַן, וואָס האָט מיך אונטערגעהאַלטען. ער איז דאָס געווען דער מאַן, וואָס האָט מיך ארויסגעשלעפּט און האָט מיך געראַטעוועט. ער האָט באַמערקט, ווי איך האָב זיך אויס־געדרעהט.

— אַלעס איז רעכט, — האָט ער אויסגעשריען אין אַ היי־זערינער שטימע. — איך האָב אייך גלייך דערקענט.

איך האָב איהם ניט דערקענט, נור איידער איך האָב געקענט אַ וואָרט ארויסרעדען, האָב איך אָנגעטראָטען אויף עפּעס, וואָס האָט געלעבט, און וואָס האָט זיך געדרעהט אונטער מיין פוס. איך בין היגגעריסען געוואָרען מיט דער מאַסע, אַזוי דאָס איך האָב ניט געקענט זיך איינבויגען און זעהן, וואָס דאָס איז. און דאָך האָב איך געוואוסט, אַז עס איז געווען אַ פרוי, וואָס איז געפאַלען און איז יעצט געטראָטען געוואָרען פון טויזענטער פיס.

— אַלעס איז רעכט, — האָט ער איבערגע׳חזר׳ט, — איך בין גערטההוויטה.

ער האָט געהאַט אַ באָרד, איז געווען אויסגעדאַרט און שמוּ־ציג, נור איך האָב זיך דערמאָנט אָן איהם אַלס דער שטאַרקער, מוטיגער יונגער־מאַן, וואָס האָט פאַרבראַכט עטליכע מאָנאַטען

אין דעם גלען־עלען שוץ־פלאץ. ער האט מיר געגעבען עטליכע סיגנאלען פון דער געהיים־פאליציי פון אייזערנעם קנאפעל, אנ־צייגענדיג, אז ער איז אויך באשעפטיגט אין מיין ארבייט.

— איך וועל אייך ארויספיהרען פון דאנען, אזוי שנעל, ווי מעגליך, — האט ער מיר פארזיכערט. — נור פאסט אויף, ווי איהר געהט. איהר זאלט אויפפאסען ניט צו פאלען.

אלעס האט פאסירט פלוצים אין יענעם טאג, און מיט א פלוצלינגקייט, וואס האט מיך שיער קראנק געמאכט, האט זיך די מאסע פלוצים אפגעשטעלט. איך האב זיך אנגעשטויסען אן א גרויסער פרוי, וואס איז געגאנגען פאר מיר. (דער מאן מיט'ן צושפאלטענעם ראק איז פארשוואונדען), בעת די יעניגע, וואס זיינען געגאנגען הינטער מיר, האבען זיך אנגעשטויסען אן מיר. א טייפעלשער מיש־מאש האט נאכגעפאלגט — געשרייען, קולות און טוידטליכע גוואלדען האבען זיך אויסגעמישט מיט'ן גערודער און קלאפעריי פון הארמאטען און דעם מאנאטאנעם קלאפען פון ביקסען. פון אנפאנג האב איך גאר ניט געקענט זעהן. מענשען זיינען געפאלען ארום מיר, ווי די פליעגען. די פרוי, וואס איז געווען פאר מיר, האט זיך איינגעבויגען אין צווייען און איז געזונקען צו דער ערד, האלטענדיג איהרע הענט צוגעדריקט צו איהר בויך. א מאן, וואס איז געפאלען לעבען מיינע פיס, האט גע'גוסס'ט.

איך האב פלוצים באגריפען, אז מיר זיינען געווען די מאסע ערשטע אין דער רייה. א האלבער מייל פון דער מאסע איז פארשוואונדען — וואוהין אדער ווי אזוי, האב איך קיינמאל ניט אויסגעפונען. ביז היינטיגען טאג וויים איך ניט, וואס עס איז געווארען מיט יענעם האלבען מייל מענשען — צי עס איז אויס־געמעקט געווארען פון דער שרעקליכער מלחמה, ציז עס איז גלאט צושפרייט געווארען און פארניכטעט געווארען ביסלעכווייז, אדער די מענשען זיינען זיך גאר צולאפען. נור אט זיינען מיר שוין געווען אין סאמע פראנט אנשטאט אין דער מיט, און מיר זיינען

אויסגעווישט געוואָרען פון צווישען די לעבעדיגע דורך א שטראָם גרילצענדיגען בליי.

אזוי שנעל, ווי דער טוידט פון פיעל האָט אונז א ביסעל גראמער געמאכט, האָט גארטהאוויטה, נאָך אלץ האלטענדיג מיין אָרעם, אריינגעפיהרט א מאסע פון די, וואָס זיינען איבערגעבליבען לעבעדיג, אין א גרויסען אריינגאנג פון א גרויסער אָפיס־געביידע. דאָ, זייענדיג פון פאָרענט פון די אלע מענשען, זיינען מיר צוגע־דריקט געוואָרען פון א שווער־אָטמענדיגע מאסע באשעפענישען. פאר א קורץ שטיקעל צייט זיינען מיר געבליבען אין דער פאָזיציע און די לאגע האָט זיך ניט געביטען.

— איך האָב עס זעהר פיין אָפגעארבייט, — האָט גארטהא־וויטה זיך באקלאָגט פאר מיר. — איך האָב אייך אריינגעפיהרט גלייך אין א נעץ אריין. דאָרטען האָבען מיר אמוועניגסטען געהאט א שאנס פון א קאָרטען־שפיעלער, נור דאָ האָבען מיר גאָר קיין שאנס ניט. עס איז שוין יעצט נאָך אלעמען. לאנג לעבט די רעוואָלוציע!

דאַן, וואָס עס האָט ערווארטעט, האָט זיך אָנגעפאנגען. די מערסענארים האָבען גע'הרג'עט אָהן רחמנות. פון אָנפאנג איז די שטופעריי הינטער אונז געוועזען נאָך ערגער, נור ווען די הריגה האָט זיך אָנגעפאנגען, איז די דרוק־קראפט א ביסעל לייכטער גע־וואָרען. די טוידטע און די יעניגע, וואָס האָבען געהאלטען ביים שטארבען, זיינען אנידערגעפאלען און געמאכט א ביסעל גראמער. גארטהאווייטה האָט צוגעלעגט זיין מויל צו מיין אויער און האָט אריינגעשריען, נור איבער דעם שרעקליכען ליארם, האָב איך ניט געקענט הערען, וואָס ער זאָגט מיר. ער אָבער האָט ניט געווארט. ער האָט מיך ארומגעכאפט און מיך אומגעוואָרפען צו דער ערד. דאַן האָט ער צוגעשלעפט א טוידטע פרוי און זי אוועקגעלעגט איבער מיר און דאַן, זיך שטופענדיג און שארענדיג, איז ער אויך ארונטערגעקראָכען אונטער דער פרוי און האָט זיך אוועקגעלעגט טיילווייז לעבען מיר און טיילווייז אויף מיר. א בארג פון טוידטע

און שטאַרבענדיגע האָט זיך גענומען אָנזאַמלען איבער אונז, און איבער דעם באַרג האָבען אַרומגעפּויזעט די קרעכצענדיגע פאַר־וואונדעטע מענשען, וואָס זיינען איבערגעבליבען לעבעדיג. נור אויך די האָבען באַלד אויפגעהערט, און אַ שטילקייט, צייטענווייז איבערגעשלאָגען פון קרעכצען און פאַרדומפּפטע קולות איז אַלעס באַפאַלען.

איך וואָלט געוועזן צוקוועטשט געוואָרען, ווען ניט גאַרטה־ווייטה. איך האָב סיי ווי סיי ניט געקענט פאַרשטעהן, ווי אַזוי איך האָב געקענט פאַרטראָגען אַזאַ שווערע געוויכט. און דאָך, אויסער מיינע שמערצען, האָט מיך צום מעהרסטען באַהערשט אַ געפיהל פון קוריאָזיטעט. ווי אַזוי וועט זיך דאָס אַלעס ענדיגען? וואָס וועט זיין דער טעם פון טוידט? אַזוי בין איך עס געטויפט געוואָרען אין דער רוישיגער שיקאַגאָ׳ר יאַטקע. בעפאָר דעם, איז טוידט בלויז געוועזן אַ טעאָריע אין מיינע אויגען; נור זייט דאַן האָט מיר דער טוידט אויסגעקוקט ווי אַ פּשוט׳ער פאַקט, אַ זאַך, וואָס מען קומט איבער זעהר לייכט.

נור די מערסענאַרים האָבען זיך ניט צופריעדענגעשטעלט מיט דעם, וואָס זיי האָבען געטהאָן ביז יעצט. זיי זיינען באַפאַלען דעם אַריינגאַנג, הרג׳ענדיג די פאַרבאַהעלטענע, וועלכע האָבען זיך געמאַכט פאַר טוידט. איך געדענק איין מאַן, וועלכען זיי האָבען אַרויסגעשלעפּט פ׳ן אונטער אַ הויפען טוידטע, וועלכער האָט זיך געבעטען ביי זיי, ביז אַ רעוואָלווער־שאָס האָט איהם איינגע־שטילט. דאַן איז געוועזן אַ פרוי, וועלכע איז אָנגעפאַלען אויף זיי, אַראָפּשפּרינגענדיג פון אַ הויפען טוידטע, אַ שילטענדיגע און שיסענדיג. זי האָט אויסגעשאָסען זעקס מאָל איידער זיי האָבען איהר דערשאָסען, כאָטש מיר האָבען ניט געוואוסט וויפיעל שאָדען זי האָט געטהאָן דעם שונא. מיר האָבען געקענט בלויז הערען די אַלע טראַגעדיעס. יעדע ווייל האָבען אַזעלכע אונרוהען פּאַ־סירט, און יעדער שטורם אַזעלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ רעוואָלווער־שאָס. און צווישען די צייט פלעגען מיר הערען די

סאַקראַמענטאָ רעדען און זידלען, בעת זיי האָבען אַרומגעזוכט צווי־שען די קערפּערס, און זייערע אָפּיציערען האָבען זיי די גאַנצע צייט צוגעאיילט.

ענדליך האָבען זיי אָנגעפאַנגען צו אַרבייטען אויף אונזער קופּע, און מיר האָבען געקענט פיהלען, ווי די דרוק־קראַפט ווערט אַלץ ווייניגער, ווען זיי האָבען אַוועקגעשלעפּט די טויטע און פאַרוואונדעטע. גאַרטהאָוויטה האָט אָנגעהויבען אויסצושרייען די סיגנאַלען אין דער הויך. פון אָנפאַנג האָט מען איהם ניט געהערט. דאַן האָט ער אָנגעהויבען נאָך העכער צו שרייען.

— האַלט זיך איין! — האָבען מיר געהערט ווי אַ סאָלדאַט האָט געזאָגט. און אינ'ם נעקסטען מאָמענט די שאַרפע שטימע פון אַן אָפּיציער: — לאַנגזאַם! פּאַס אויף, ווי דו טהוסט דאָרטען דיין אַרבייט.

אָך, דער ערשטער אָטעם פרישע לופט, וואָס מיר האָבען געקראָגען, ווען מען האָט אונז אַרויסגעשלעפּט! גאַרטהאָוויטה האָט צום ערשטען גערעדט, נור איך האָב געמוזט דורכמאַכען אַ שטיקעל עקזאַמען, כדי איבערצוצייגען איהם, אַז איך האָב גע־דיענט דעם אייזערנעם קנאַפּעל.

— אמת, שגענטען־פּראָוואָקאַטאָרס, — איז געווען דעם אָפּי־ציער'ס באַשלוס. ער איז נאָך געווען אַ גאַנץ יונגער מענש, וואַרשיינליך אַ קאַדעט, אַ מיטגליעד פון אַ גרויסער אָליגאַרכי־שער פאַמיליע.

— דאָס איז אַ פאַרדאַמטע אַרבייט, — האָט גאַרטהאָוויטה געבורטשעט. — איך געה, דענק איך, רעזיגנירען און אַריינטרע־טען אין דער אַרמעע. איהר חברה האָט אַ לייכטע שטעלע.

— איהר האָט עס כשר פאַרדיענט, — איז געווען דעם יונגען אָפּיציער'ס ענטפער. — איך האָב אַ שטיקעל ידיעה אין די הויכע פענסטער, און איך וועל זעהן עפּעס צו טהאָן פאַר אייך. איך וועל זיי זאָגען, ווי אַזוי איך האָב אייך געפונען.

ער האָט פאַרשריבען גארטהווייטה׳ס נאָמען און נומער, דאַן האָט ער זיך געווענדעט צו מיר:

— און איהר?

— אח, איך געה באלד חתונה האָבען, — האָב איך געענט־פערט, — און דאַן וועל איך עס גאָר אין גאַנצען פטר׳ן.

און אזוי האָבען מיר גערעדט, בעת די הריגה פון די פאַר־וואונדעטע איז אָנגעגאַנגען. יעצט, ווען איך בליק צוריק אויף דעם אַלעמען, צייגט עס מיר אויס ווי א חלום; נור אין יענער צייט האָט דאָס אויסגעקוקט ווי די נאַטירליכסטע זאַך אין דער וועלט. גארטהווייטה און דער יונגער אָפיציער האָבען פאַרפיהרט א היציגע דעבאַטע איבער׳ן אונטערשיעד צווישען דער זאָגענאַנ־טער שלאַכט און דעם יעצטיגען גאַסען־קאַמפף און הימעל־קראַצער־געביידען קאַמפף, וואָס זיינען אָנגעהאַנגען איבער דער גאַנצער שטאָדט. איך האָב זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט, פאַרריכטענדיג מיינע האָר צו דער זעלבער צייט און צוזאַמענשטעפענדיג מיינע צוריסענע קליידער. און דורך דער גאַנצער צייט איז די הריגה פון די פאַוואונדעטע אָנגעגאַנגען. פיעל מאָל האָבען די שיסענ־דיגע ביקסען פאַרטויבט די שטימען פון׳ם אָפיציער און גארטה־ווייטה, און זיי האָבען געמוזט, אין אזא פאַל, איבערזאָגען צוויי מאָל איין זאַך.

איך האָב איבערגעלעבט דריי טעג פון דער שיקאַגאָ׳ר קאָ־מונע, און מען קען זיך פאָרשטעלען ווי גרויזאם, ווי שוידערליך די הריגה איז געווען, ווען איך זאָג, אז דורך דער גאַנצער צייט האָב איך כמעט קיין אנדער זאַך ניט געזעהן אויסער דאָס הרג׳ע־נען פון די אָפגרונד־מענשען און די מלחמות אין דער לופטען צווישען די הויכע געביידען. איך האָב ווירקליך ניט געזעהן פיעל פון די העלדענטאַטען, וואָס די קאַמעראַדען האָבען אויפגעטהאָן. איך האָב געקענט הערען זייערע באָמבען עקספּלאָדירען, און דעם רויך פון די פייערען, וואָס זיי האָבען פאַראורזאַכט, און דאָס איז געווען אַלעס. נור איין העלדענטאַט, וואָס איז אָפּגעטהאָן געוואָרען

פון אונזערע געגאָסען אין דער לופטען, האָב איך יאָ געזעהן, נעמ־ליך, די אָנגריפען, וואָס זיי האָבען געמאַכט אויף דער פעסטונג. דאָס האָט פאַסירט אויפ׳ן צווייטען טאָג. די טרייע און אונ־טרייע רעגימענטען זיינען ביז איינעם אויסגעןהרג׳עט געוואָרען אין דער פעסטונג. די אנדערע פעסטונגען זיינען געוועזן איבער־געפאַקט מיט מערסענאַרים. דער ווינד האָט געבלאָזען אין א גוטער ריכטונג, און אונזערע לופט־באַלונען זיינען ארויפגעפלוי־גען אין דער לופטען פון אַן אָפּיס־געביידע אין שטאָדט.

ביערענבארד, נאָך דעם ווי ער האָט פאַרלאָזט גלען־עללען, האָט ענטדעקט א זעהר מעכטיגען עקספּלאָדירענדען מאַטעריאַל, „עקספעדים" האָט ער עס גערופען. דאָס איז געווען די וואפע, מיט וועלכער די באַלונען האָבען זיך באנוצט. דאָס זיינען בלויז געווען הייסע לופט־באַלונען, אומגעלומפּערט און שנעל געמאַכט, נור זיי האָבען געטהאָן זייער ארבייט גלענצענד. איך האָב עס אַלעס געזעהן פונ׳ם דאַך פון א וואָלקען־קראַצער־געביידע. דער ערשטער באַלון האָט אויסגעפעהלט די פעסטונג גאָר אין גאַנצען און איז פארשוואונדען געוואָרען, אוועקפליהענדיג איבער׳ן לאַנד; נור מיר האָבען ערשט שפּעטער אויסגעפונען, וואָס עס איז גע־וואָרען מיט׳ן ערשטען באַלון. בוירטאָן און אָ׳סאָליוואן זיינען געוועזן אין יענעם באַלון. ווען זיי זיינען ארונטערגעשטיגען צו דער ערד צו, זיינען זיי געפלויגען פונקט איבער א צוג פול מיט סאָל־דאַטען, וואָס איז געלאָפען מיט דער העכסטער שנעלקייט קיין שיקאַגאָ. זיי האָבען ארונטערגעוואָרפען זייערע גאַנצען זאַפּאַס עקספעדיט אויפ׳ן לאָקאָמאָטיוו. דער חורבן פון דעם צוג האָט פארשפּאַרט די ליניע אויף עטליכע טעג. און דאָס בעסטע פון דער גאַנצער געשיכטע איז געווען, וואָס אראָפּוואַרפענדיג די משא פונ׳ם עקספּעדיט, איז דער באַלון ארויף צוריק אין דער לופטען און איז ארונטערגעפאַלען אויף דער ערד זעקס מייל פון דאָרטען, און ביידע העלדען זיינען ארוים אונבאַשעדיגט.

דער צווייטער באַלון איז געווען א דורכפאַל. ער איז גע־

פליִגען זעהר געמיין. ער האָט געשוועבט צו נידריג און ער איז געשאָסען געוואָרען אין פיעל פלעצער איידער ער איז גאָר צו־געקומען צו דער פעסטונג. הערפאָרד און גיננעס זיינען געווען אין דעם באַלון, און זיי זיינען צושאָסען געוואָרען אויף פּיצלעך, פונקט ווי דער פעלז, אויף וועלכען זיי זיינען ארונטערגעפאַלען. ביערענבארד איז געווען אין פארצוויפלונג — מיר האָבען גע־הערט וועגען דעם אַלעם ערשט נאָכדעם — און ער אַליין איז אריינגעגאַנגען אינ'ם דריטען באַלון. אויך ער איז געפּלויגען נידריג צו דער ערד, נור ער האָט געהאַט מעהר מזל, ווייל זיי האָבען ניט שטאַרק צושעדיגט זיין באַלון. איך זעה נאָך יעצט פאַר מיינע אויגען, פונקט ווי איך האָב דאַן געזעהן, פון דער הויכער געביידע — דעם אָנגעבלאָזענעם בייטעל, און דאָס קליינע פּינטעלע, דער מענש, אָנהאַלטענדיג זיך אונטען. איך האָב די פעסטונג ניט געקענט זעהן, נור די יעניגע, וואָס זיינען געשטאַ־נען אויפ'ן דאַך, האָבען געזאָגט, אז ער איז געווען פונקט איבער דער פעסטונג. איך האָב אויך ניט געזעהן דעם עקספּעדיט פאַלען, ווען ער האָט עס אָפּגעשאָסען. נור איך האָב יאָ געזעהן דעם באַלון פּלוצים זיך אויפהויבען אין דער לופטען. אַ שטיקעל צייט נאָכדעם האָט ער ערשט עקספּלאָדירט און נאָכדעם האָב איך ערשט געהערט דעם שרעקליכען דונער און קראַך. ביערענבארד, דער עדעלער, ווייכהערציגער מענש, האָט פאַרניכטעט אַ גאַנצע פעס־טונג. צוויי אנדערע באַלונס זיינען נאָכגעפּלויגען זיינעם. איינער איז צוריסען געוואָרען אויף שטיקער אין דער לופטען, ווייל דער עקספּעדיט האָט עקספּלאָדירט, און דאָס טרייסלען האָט צוריסען דעם צווייטען באַלון, וועלכער איז אריינגעפאַלען גלייך אין דער פעסטונג, וואָס איז איבערגעבליבען. עס האָט גאָר בעסער ניט געקענט געפּלאַנט ווערען, כאָטש די צוויי קאַמעראַדען, וואָס זיינען געווען אינ'ם באַלון, האָבען אויפגעאָפּפערט זייערע לעבענס.

נור לאָמיך דערצעהלען מעהר פון די אָפּגרונד־מענשען, מיט וועלכע איך האָב געהאַט מיין גאַנצע ערפאַהרונג. זיי האָבען גע־

בושעוועט, געמאָרדעט און פארניכטעט איינענטום איבער דער גאַנצער שטאָדט און זיי זיינען אויך פארניכטעט געוואָרען; אָבער ניט איין מאָל אפילו האָבען זיי געגרייכט דעם מעריב־טייל פון שטאָדט, וואו די אָליגארכען האָבען זיך גוט באשיצט. קיין אונ־טערשיעד ניט, וואָס פאר א חורבן אין אלע איבעריגע טיילען פון שטאָדט עס איז אָנגעגאנגען, זיי, זייערע פרויען און קינדער זיינען געווען אונבאשעדיגט. מען האָט מיר געזאָגט, אז זייערע קינדער האָבען זיך געשפּיעלט אין די שפּאציער־גערטנער און אז זייער ליעבלינגס־שפּיעל אין יענע שרעקליכע טעג איז געווען זיך נאָכ־צוקרימען זייערע עלטערען, ווי זיי טרעטען איבער'ן פּראָלע־טאריאט.

נור די מערסענארים האָבען עס ניט געפונען אלס זעהר לייכט צו ווערהען זיך געגען די אָפּגרונד־מענשען און אין דער זעלבער צייט קעמפּפען מיט די געגאָסען. שיקאַגאָ האָט אויפ־געהאלטען איהר טראדיציע, און כאָטש א גאנצער דור רעוואָלו־ציאָנערען זיינען פארטיליגט געוואָרען, האָבען זיי אָבער מיטגע־נומען מיט זיך אין קבר א גאנצען דור פון זייערע שונאים. נאַ־טירליך, האָט דער אייזערנער קנאַפּעל ניט ארויסגעגעבען די ריכ־טיגע צאָהל, נור אמוועניגסטען זיינען הונדערט און דרייסיג טוי־זענד מערסענארים גע'הרג'עט געוואָרען. נור די קאמעראדען האָ־בען ניט געהאט קיין שאַנס. אנשטאט וואָס דאָס גאנצע לאנד זאָל געווען רעוואָלטירען מיט זיי צוזאמען. זיינען זיי געשטאנען אליין אין קאמפּף, און די גאנצע מאכט פון דער אָליגארכיע האָט געקענט געשיקט ווערען געגען זיי, ווען נויטיג. עס זיינען אזוי אויך ארייגעשיקט געוואָרען הונדערטער טויזענטער מערסענארים קיין שיקאַגאָ דורך דער צייט.

און עס זיינען דאָך געווען אזוי פיעל אָפּגרונד־מענשען! ווערענדיג מיעד צו הרג'ענען, האָבען די סאָלדאטען אנגעפאנגען זיי צוזאמענצוטרייבען, מיט'ן געדאנק זיי צו פאר'טרייבען, ווי בהמות אין מישיגען אָזערע. גארטהווייטה און איך האָבען זיך

געטראָפן מיט'ן יונגען אָפיציער פונקט ביים אָנפאנג פון דער נייער באוועגונג. די טרייבעניש איז געווען א דורכפאל צוליעב דער גלענצענדער ארבייט פון די געגנער. אנשטאט די אונגעהויער גרויסע מחנה, וואָס די מערסענאַרים האָבן געהאט צונויפגעטריבן. האָבן זיי ארייגעטריבן ניט מעהר ווי פערציג טויזענד אומגליקליכע אין דער אָזערע. יעדעס מאָל, וואָס זיי האָבן ארומגערינגעלט א גרויסע מאסע און מען האָט זיי געטריבן פון די גאסען צום וואסער, פלעגען די קאמעראַדען מאכען א שפּאַלטונג, און די מאסע פלעגט זיך צולויפען דורך די נייע וועגען, וואָס זיי האָבן אויפגעעפענט.

איך און גארטהווייטה האָבן געזעהן אביישפּיעל פון דער טרייבעניש נאָכדעם ווי מיר האָבן באגעגענט דעם יונגען אָפיציער. די מאסע, פון וועלכער מיר זיינען געווען א טייל און וועלכע מען האָט געמאכט זיך אומצוקעהרען צוריק, האָט ניט געקענט געהן קיין צפון־זייט, ווייל סאָלדאטען האָבן פארשטעלט דעם וועג. דאָס זעלבע איז געווען דער פאל אין מזרח־זייט. די סאָלדאטען, וועלכע האָבן אונז געראטעוועט, האָבן פארשפּארט דעם וועג קיין מערב־זייט. דער איינציגער אויסוועג איז געווען קיין דרום, און אהין זיינען זיי געגאנגען גלייך צו דער אָזערע, ווערענדיג געטריבן פון צפון, מזרח און מערב פון הארמאטען און אויטאָמאטישע ביקסען. צי די מאסע האָט געוואוסט, אז מען טרייבט זיי צום וואסער, אָדער דער מאָנסטער האָט זיך גלייך אזוי פארקירעוועט אין א זייט, וויים איך ניט; נור יעדענפאלס, די מאסע האָט זיך פארקירעוועט אין א זייטען־גאס, געהענדיג אין מערב־זייט, האָט זיך ווידער פארקירעוועט ביים צווייטען גאס און איז ווידער געגאנגען קיין צפון־זייט צו דער גרויסער גהעטאָ.

גארטהווייטה און איך האָבן צו יענער צייט געפּרובירט צו געהן אין מערב־זייט, כדי ארויסצוקומען פונ'ם געגענד פון גאסען־קאמפּף, און מיר זיינען ווידער כמעט פארכאפּט געוואָרען פון דער מאסע. ווען מיר זיינען צוגעקומען צו דער גאס, האָבן מיר

געזעהן די שרייענדיגע מאַסען קומען גלייך אויף אונז. גאַרטהע־ווייטה האָט מיך אָנגעכאַפּט ביים אָרעם און מיר האָבען אָנגע־פאַנגען לויפען, נור באַלד האָט ער מיך אַריינגעשלעפּט אין אַ זייט, ווייל מיר זיינען שיער איבערגעפאָהרען געוואָרען פון עטליכע מלחמה־אויטאָמאָבילען, וואָס זיינען געלאָפען צו דעם פּלאַץ. הינטער זיי זיינען געקומען סאָלדאַטען מיט אויטאָמאַטישע ביק־סען. דורך דער צייט, וואָס זיי האָבען זיך אַוועקגעשטעלט אויף זייער פּאָזיציע, איז שוין די מאַסע געוועזען נעבען זיי, און עס האָט אויסגעקוקט ווי די מאַסע וועט זיי באַזיעגען איידער די סאָלדאַטען וועלען קענען עפּעס טהאָן.

איינינע אָפּגעזונדערטע סאָלדאַטען האָבען עפּעס יאָ געשאָ־סען, נור די ווייט־פאַרשפּרייטע שיסערייען האָבען ניט געקענט צוריקהאַלטען די גרויסע מאַסע, וועלכע איז געקומען אַלץ נעהנ־טער מיט שטורם און צאָרן. עס האָט אויסגעוויזען, אַז די האַר־מאַטען וועלען קיינמאָל ניט אָנפאַנגען צו שיסען. די אויטאָמאָ־בילען, אויף וועלכע די האַרמאַטען זיינען געשטאַנען, האָבען פאַר־שטעלט די גאַס, און די סאָלדאַטען האָבען געמוזט נעהמען זייערע פּאָזיציאָנען צווישען די מענשען און אויף די טראָטואַרען. אַלץ מעהר סאָלדאַטען זיינען צוגעקומען, און צוליעב דער ענגשאַפט האָבען מיר זיך ניט געקענט אָפּטראָגען פון דאָרטען. גאַרטהע־ווייטה האָט מיך צוגעהאַלטען ביי מיין אָרעם און מיר האָבען זיך צוגעדריקט צו דער פאָדערשטער וואַנד פון אַ געביידע.

די מאַסע איז געווען בלויז אַן ערך פינף און צוואַנציג פוס, ווען די האַרמאַטען האָבען אויפגעעפענט זייערע מיילער; נור קיין זאַך געהענדיג אַנטקעגען דעם זייל פון פלאַם און טוידט, האָט ניט געקענט בלייבען לעבען. די מאַסע האָט געהאַלטען אין איין קומען, אָבער זי האָט ניט געקענט מאַכען קיין פאָרטשריט. זי איז אָנגעפאַלען אין אַ קופּע, אַ באַרג, אַן אונגעהויער גרויסע כוואַ־ליע פון טוידטע און פאַרוואונדעטע. די יעניגע, וואָס זיינען נעגאַנגען הינטען, האָבען זיך געשטופּט, און די רייה מאַרשירענ־

דיגע פון איין קאנאווע ביז דער צווייטער האָט זיך אָנגעשטויסען אויף זיך אליין. קאַליעטשעטע באַשעפעניִשען, מענער און פרויען, זיינען אויסגעשפּיגען געוואָרען פון דער מאסע אַון אַריבערגע־פאַלען, דרעהענדיג און קייקלענדיג זיך פון פאָרענט פון דעם בארג, ביז זיי זיינען געלעגען נעבען די רעדער פון די אויטאָמאָבילען אָדער ביי די פיס פון די סאָלדאטען. די סאָלדאטען האָבען זיי דערשטאָכען מיט זייערע שפּיזען, און איך האָב געזעהן איין אומ־גליקליכען, וועלכער האָט זיך אָנגענומען כח, איז אויפגעשפרונגען און האָט זיך איינגעפרעסען מיט זיינע צייהן אינ׳ם סאָלדאט׳ס האַלז. זיי ביידע, דער סאָלדאט און דער שקלאַף, האָבען ארונ־טערגעזונקען אינ׳ם שמוץ.

די שיסעריי האָט אויפגעהערט. די ארבייט איז געווען אָפּ־געטהאָן. די מאסע איז פארהאַלטען געוואָרען פון זיך דורכצו־ברעכען א נייעם וועג. די אָפיציערען האָבען געגעבען באַפעהלען צו די סאָלדאטען, אָפּצורייניגען די רעדער פון די שלאַכט־אויטאָ־מאָבילען. זיי האָבען ניט געקענט פאָהרען ווייטער איבער דעם בארג הרוגים, און זיי האָבען געהאט בדעה צו מאכען די מאסע געהן צוריק אויף דער זייטען־גאס. די סאָלדאטען האָבען אוועק־געשלעפּט די קערפּערס פון די רעדער, ווען דאָס האָט פּאסירט. שפּעטער ערשט האָבען מיר אויסגעפונען ווי אזוי דאָס האָט פּאַ־סירט. א קווארטאל ווייטער האָבען א הונדערט פון אונזערע גע־נאָסען זיך אויפגעהאַלטען אין א געביידע. זיי זיינען געקראָכען פון דאך צו דאך, ביז זיי זיינען צוגעקומען צום פּלאַץ, פון וואנען זיי האָבען ארונטערגעקוקט אויף די ענג געפּאקטע סאָלדאטען. דאן איז דאָס געווען א הריגה פון צווייטען צד.

אָהן א שום ווארנונג, זיינען אראָפּגעפאַלען אונצעהליגע באָמ־בעס פונ׳ם דאך פון דער געביידע. די אויטאָמאָבילען זיינען צו־פּלויגען געוואָרען אויף שטיקלעך, אויך פיעל סאָלדאטען. א האַל־בען קווארטאל נידריגער, האָט אויסגעשאָטען מיט פייער פון אן אנדער געביידע. פּונקט ווי די סאָלדאטען האָבען געפּלאסטערט

די גאַסען מיט טוידטע שקלאַפען, אזוי האָבען יעצט זייערע קערפּערס אויסגעפלאַסטערט די גאַסען. גארטהוויטה און איך האָבען געהאַט גרויס מזל. פּונקט ווי מיר האָבען געטהאָן פריהער, אזוי האָבען מיר אויך יעצט געזוכט שוץ אין אַן ארייַנגאַנג. נור דאָס מאָל האָט זיך שוין גארטהוויטה געהיט. אזוי שנעל ווי דאָס קראַכען און דונערען פון די באָמבעס האָט אויפגעהערט, האָט ער אנגעפאַנגען ארויסצוקוקען.

— די מאַסע קומט ווידער צוריק, — האָט ער געשריען. — מיר מוזען ארויסלויפען פון דאַנען!

מיר זיינען געלאָפען, האַלטענדיג זיך ביי די הענט, אויפ'ן בלוטיגען טראָטואַר, גליטשענדיג זיך, און זיך געאיילט צוצוקומען צו דער זייטען־גאַס. דאָ האָבען מיר געקענט זעהן איניגע סאָלדאַטען, וואָס זיינען נאָך געלאָפען. זיי האָט גאַר ניט געטראָפען יעצט. דער וועג איז ווארשיינליך געווען אָפען. מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט אויף א מאָמענט און זיך אומגעקוקט צוריק. די מאַסע איז געקומען לאַנגזאַם. זי איז געווען פארנומען, באוואָפענדיג זיך מיט די ביקסען פון די גע'הרג'עטע און שיסענדיג די פארוואונדעטע. מיר האָבען געזעהן דעם סוף פונ'ם יונגען אָפּיציער, וואָס אָט אונז געראַטעוועט. ער האָט זיך א צואוועהטאָגטער אנגעשפּארט אויף זיין עלענבויגען און האָט גענומען שיסען פון זיין אויטאָמאַטישען רעוואָלווער.

— „אָט יעצט געהט פארלאָרען מיין שאַנס צו קריגען א העכערען אמט, — האָט גארטהוויטה געלאַכט, ווען א פרוי איז צוגעלאָפען צום פארוואונדעטען, האַלטענדיג א קצב'ס מעסער אין איהר האַנד. — קומט, עס איז ניט דער ריכטיגער וועג. נור מיר וועלען זיך שוין ווי עס איז אויסדרעהען".

און מיר זיינען אוועקגעלאָפען צו מזרח־זייט דורך די שטילע גאַסען, זייענדיג צוגעגרייט ביי יעדער דורכשניידענדער גאַס זיך אנצוטרעפען מיט אַן אומגליק. צו צפון־זייט האָט מיר געזעהן א גרויס פייער, וואָס האָט דעם הימעל רויט געמאַכט, און מיר

האבען גלייך געוואוסט, אז די גרויסע גהעטא ברענט. ענדליך בין איך געפאלען אויפ׳ן טראטואר. איך בין געווען מיעד און האב ווייטער שוין ניט געקענט געהן. איך בין געווען פארוואונדעט, צוואווהעטאגט און האב געפיהלט שמערצען אין יעדען אבר; דאך האב איך ניט געקענט זיך צוריקהאלטען פון שמייכלען פון גארטהווייטה׳ן, וועלכער האט זיך געמאכט א סיגארעט און האט געזאגט:

— איך ווייס, אז איך פארנאכלעסיג א ביסעל מיין רעטונגס־ארבייט, נור איך קען דא אליין קיין טאלק ניט דערגעהן. עס איז אין גאנצען א מיש־מאש. יעדעס מאל, ווען מיר האלטען שוין עפעס אויף א וועג, פאסירט עטוואס און מיר מוזען זיך אומקעהרען צוריק. מיר זיינען בלויז אייניגע קווארטאלען פון דער געביידע, ביי וועלכער איך האב אייך גערעטעט. פריינד און שונאים זיינען צוזאמענגעמישט. עס איז א תהו־ובהו. מיר קענען ניט וויסען, ווער עס איז דא אין דער געביידע. אויב איהר פרובירט אויסצוגעפינען, האט איהר נאך א שאנס צו קריגען א באמבע אין קאפ. ווילט איהר זיך געהן אייער וועג פריעדליך, און איהר פאלט אריין צווישען דער מאסע און די הארמאטען הרג׳ענען אייך, אדער איהר פאלט אריין צווישען די מערסענארים און אייערע גענאסען ערגעץ פון א דאך הרג׳ענען אייך. און א חוץ דעם אלעמען, קומט די מאסע אליין און הרג׳עט אייך אויך.

ער האט טרויעריג א שאקעל געטהאן מיט׳ן קאפ, האט פארדויכערט זיין סיגארעט, און האט זיך אוועקגעזעצט נעבען מיר.

— און איך בין אזוי הונגעריג, — האט ער געזאגט. — איך וואלט געקענט עסען שטיינער.

אינ׳ם נעקסטען מאמענט איז ער אויפגעשטאנען, איז ארויסגעלאפען אין מיטען גאס און האט ארויסגעריסען א ברוקיר־שטיין. ער איז צוריקגעקומען און האט צובראכען א פענסטער פון א געוועלב.

— עס איז אן אונטערשטער עטאזש און ניט זעהר גוט, —

האָט ער ערקלערט, בעת ער האָט מיר געהאָלפען דורכקריכען דורכ'ן לאָך, וואָס ער האָט געמאַכט אינ'ם פענסטער. — נור עס איז דאָס בעסטע, וואָס איך קען טהאָן. איהר שלאָפט זיך איבער א ביסעל און איך וועל א ביסעל ארומקוקען דעם נעגענד. איך וועל ענדיגען מיין רעטונגס־אונטערנעהמונג; איך וויל האָבען צייט און גענוג צייט — און עפּעס צו עסען.

עס איז געווען א רימער'ס געוועלב, און גארטהווייטה האָט מיר געמאַכט א געלעגער פון פערד־דעקען אינ'ם פריוואַטען אָפיס אין אונטערשטען טייל פון צימער. אלס א צוגאָב צו מיינע לייי־דען, האָב איך נאָך געקראָגען א שרעקליכען קאָפּ־וועהטאָג, און איך בין געווען העכסט צופריעדען, וואָס איך האָב געקענט צו־מאַכען די אויגען און פּרובירען איינשלאָפען.

— „איך וועל צוריקקומען“ — זיינען געווען זיינע לעצטע ווער־טער: „איך האָב ניט קיין האָפנונג צו קריגען אַן אויטאָמאָביל, נור איך וועל זיכער ברענגען עפּעס צו עסען“.

און איך האָב גארטהווייטה'ן ניט געזעהן דריי יאָהר צייט. אנשטאַט צוריק צו קומען, האָט מען איהם אָפּגעפיהרט אין א האָספּיטאַל מיט איין קויל דורך זיינע לונגען און א צווייטע אין זיין האַלז.

פֿיער און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

אַ שרעקליכער חלום

אין דער פריהעריגער נאַכט, אויפ'ן צוג, האָב איך אפילו מיינע אויגען ניט צוגעמאַכט, און דערצו נאָך זייענדיג אַזוי פאַר־מאַטערט, בין איך גלייך אַנשלאָפען געוואָרען. ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין געווען נאַכט. גאַרטהווייטה האָט זיך ניט אומגעקעהרט. איך האָב פאַרלוירען מיין זייגערל און איך האָב קיין אהנונג ניט געהאַט, ווי שפּעט עס איז געווען. אַזוי ליגענ־דיג מיט די אויגען צוגעמאַכט, האָב איך נאָך אַלץ געהערט דעם ליאַרם פון שיסעריי און עקספּלאָזשענס. דער גיהנום האָט נאָך אַלץ געברענט. איך בין דורכגעקראָכען צו דעם פאָדערשטען טייל פון דער געביידע. די שיין, וואָס האָט אָפּגעשלאָגען פון דעם רויטען הימעל פון די פיעל פייערען, האָט באַלויכטען די גאַס, אַזוי ווי עס וואָלט געווען טאָג. מען וואָלט געקענט ליכט לעזען די דריבנעסטע שריפט. עטליכע קוואַרטאַלען נידריגער האָט זיך גע־הערט דאָס קנאַקען פון קליינע האַנד־באָמבעס און דאָס זשומען און טראַסקען פון די האַרמאַטען, און פון דער ווייטקייט האָט זיך דערטראָגען דער רעש פון אייניגע גרויסע עקספּלאָזשענס. איך בין צוריקגעקראָכען צו מיין געלעגער און בין איינגעשלאָפען.

ווען איך האָב זיך דאָס צווייטע מאָל אויפגעכאַפּט, האָט אַ געלע ליכט אַריינגעשיינט אין צימער. עס איז געווען דער זונען־אויפגאַנג פונ'ם צווייטען טאָג. איך בין צוגעקראָכען צום פאָ־דערשטען טייל פון קלייט. אַ רויכיגער דעק, באַלויכטען אין איי־ניגע פלעצער, האָט פאַרדעקט דעם גאַנצען הימעל. אויפ'ן צוויי־טען זייט גאַס האָט זיך געשלעפּט אַן אומגליקליכער שקלאַף. ער

האָט געהאַלטען איין האַנד שטייף צוגעדריקט צו זיין זייט, און ער האָט איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ בלוטיגען סליאַד. זיינע אויגען האָבען אַרומגעקוקט איבעראַל, און זיי האָבען אויסגעדריקט שרעק און פאַרצווייפלונג. איינמאָל האָט ער געקוקט גלייך אויף מיר, און אויף זיין געזיכט איז געווען פאַרשפרייט דער שטומער פּאַטאָס פון אַ פאַרוואונדעטער און געיאָגטער חיה. ער האָט מיך געזעהן, נור עס איז גאָר קיין געמיינשאַפטליכס ניט געווען צווישען אונז, אויך ניט קיין סימפּאַטיע, אַמוועניגסטען ער האָט, ווייזט אויס, אַזוי געפיהלט, ווייל ער האָט זיך ווי איבערגעשראָקען און ער האָט זיך ווייטער געשלעפּט. ער האָט קיין הילף ניט געקענט ערוואַרטען. ער איז געווען אַ שקלאַף אין דער גרויסער שקלאַפען־יאַגד, וואָס די לאָרדען פון דער געזעלשאַפט האָבען געמאַכט. אַלעס, אויף וואָס ער האָט געקענט האָפען, און אַלעס, וואָס ער האָט געזוכט, איז געווען עפּעס אַ לאָך, אין וועלכער ער זאָל קענען פאַרקריכען און זיך באַהאַלטען, פּונקט ווי אַ חיה. דאָס קלינגען פון אַ פאַרבייפאָהרענדען אַמבולאַנס האָט איהם ווי אויפגעוואַכט. אַמבולאַנסען זיינען פאַר אַזעלכע, ווי ער. מיט אַ שמערצליכען אויסגעשריי האָט ער זיך אַריינגעוואָרפען אין אַ טיר פון אַ געביידע, נור אַ מינוט שפּעטער איז ער צוריק געווען אין דרויסען און פאַרצווייפעלט אַוועקגעגאַנגען הינקענדיג.

איך בין צוריקגעגאַנגען צו די פערד־דעקען און האָב געוואַרט נאָך אַ שטונדע פאַר גאַרטהווייטה'ן. מיין קאָפּוועהטאָג איז נאָך ניט איבערגעגאַנגען. פאַרקעהרט, עס איז נאָך ערגער געוואָרען. בלויז מיט דער העכסטער אָנשטרענגונג האָב איך געקענט עפענען מיינע אויגען און קוקען אויף עפּעס. און מיט'ן עפענען די אויגען און קוקען אויף עפּעס, האָב איך געליטען שרעקליכע שמערצען. אין מיין מוח האָט מיר שרעקליך געקלאַפּט. שוואַך, ווי איך בין געווען, האָב איך זיך צוגעשלעפּט צום צובראָכענעם פענסטער, בין דורכגעקראָכען און בין געגאַנגען אויפ'ן גאַס, פּרובירענדיג אויסצומיידען די טוידטע קערפּערס. און פון דאַן אָן האָב איך

געלעבט מיין שרעקליכען חלום. מיין עראינערונג וועגען אַלעס, וואָס האָט פּאַסירט אין די נעקסטע שטונדען, איז ווי די עראי־נערונג, וואָס אַ מענש האָט פון אַ שרעקליך־דריקענדען חלום. פיעל פּאַסירונגען זיינען איינגעקריצט אין מיין מוח, נור צווישען די אונפאַרגעסליכע בילדער זיינען דאָ פעריאָדען פון אונבאַוואוסט־הייט. וואָס עס האָט פּאַסירט אין די פעריאָדען ווייס איך ניט און וועל ניט וויסען.

איך געדענק, אַז איך האָב זיך אַנגעשטויסען ביים עק גאַס אָן איימיצענס פיס. דאָס איז געווען דער אָרימער, אומגליקליכער מענש, וואָס האָט זיך געשלעפּט פאַרביי מיין באהעלטעניש. ווי דייטליך איך געדענק זיינע צוקאַליעטשעטע הענט, ווי זיי זיינען געלעגען אויפ׳ן גאַס — הענט, וואָס האָבען אויסגעקוקט מעהר ווי קלויען, איידער הענט, צודרעהט און צוקאָרטשעט פון דער ארבייט, וואָס ער האָט געטהאָן אַלע זיינע יאָהרען, און די מאָזאָליעס אויף זיינע הענט זיינען געוועזן אַ האַלבע צאָל דיק. און ווען איך האָב זיך אויפגעהויבען און זיך געלאָזט געהן, האָב איך אריינגעקוקט אין דעם געזיכט פון דער זאַך, און האָב געזעהן, אַז עס לעבט נאָך, ווייל די אויגען, זעהר דונקעל באַלויכטען, האָבען געקוקט אויף מיר און האָבען מיך געזעהן.

נאָך דעם איז געווען אַ פּוסטקייט. איך האָב גאָר ניט גע־וואוסט, איך האָב גאָר ניט געזעהן, איך האָב זיך בלויז געשלעפּט, זוכענדיג אַ רעטונגס־פּלאַץ. דאַן האָב איך געזעהן אין מיין חלומ׳־דיגען צושטאַנד אַ שטילע גאַס פול מיט טוידטע. איך בין אריינ־געקומען אין דער גאַס פּלוצלינג, פּונקט ווי אַ וואַנדערער אין פעלד קומט פּלוצלינג אָן צו אַ פליסענדען שטראָם. דער איינ־ציגער חלוק איז, וואָס דער שטראָם, אויף וועלכען איך האָב גע־קוקט, האָט ניט געפלאָסען. דער שטראָם איז געווען פאַרגלי־ווערט פונ׳ם טוידט. פון איין זייט גאַס צו דער צווייטער, און אויך פאַרדעקענדיג די טראָטוארען, איז ער געלעגען, גלייך אויס־געשפּרייט, און נור אין איינינגע פּלעצער איז געווען אַ בערגעל

פון טוידטע, וואָס האָט געשטיגען איבער דער אויבערפלעך. אָרי־מע, אומגליקליכע אָפּגרונד־מענשען — געיאָגטע שקלאַפען — זיי זיינען געלעגען פונקט ווי קאַליפאָרניע׳ס קראָליקעס נאָך אַ יאַגד. (1) איך האָב געקוקט ערגעץ אַרויף און אַראָפּ פון דער גאַס. קיין זאַך האָט זיך ניט באַוועגט. קיין שטים האָט זיך ניט געהערט. די שטילע געביידען האָבען אַרונטערגעקוקט פון זייערע פיעל פענסטער אויף דער סצענע. און איינמאָל, און בלויז איינמאָל, האָב איך געזעהן אין אָרעם, וואָס האָט זיך באַוועגט אין דעם טוידטען שטראָם. איך קען שווערען, אַז איך האָב איהם געזעהן זיך באַוועגען, מיט אַ מאָדנער, שמערצליכער, גסיסה׳דיגער באַוועגונג, און נאָך איהם האָט זיך אויפגעהויבען אַ קאָפּ, אַ שוי־דערליך פארבלוטיגטער, וואָס האָט גערעדט עפּעס אונפאַרשטענד־ליכעס צו מיר און איז צוריק אַנידערגעפאַלען, און דאַן זיך שוין מעהר ניט געריהרט.

איך געדענק אַן אַנדער גאַס, מיט שטילע געביידען פון ביידע זייטען, און מיין שרעק, וועלכער האָט מיך געבראַכט צום באַ־וואוסטזיין, ווען איך האָב ווידער דערזעהן די מענשען פונ׳ם אָפּ־גרונד, נור דאָס מאָל אין אַ שטראָם, וואָס האָט געפלאָסען און איז געקומען נעהנטער צו מיר. און דאַן האָב איך געזעהן, אַז עס איז ניטאָ פאַר וואָס מורא צו האָבען. דער שטראָם האָט געפלאָ־סען גאַנץ לאַנגזאַם, און עס האָבען זיך געהערט פון איהם קרעכצען און יאָמערען, קולות, פלאַפלערייען פון אַלטע, היסטערישע גע־שרייען און משוגעת; ווייל דאָס זיינען געווען די גאָר יונגע און די אַלטע, די שוואַכע און די קראַנקע, די הילפלאָזע און די האָפּ־נונגסלאָזע, מיט איין וואָרט, דאָס אָפּפאַל פון דער גהעטאָ. די גרויסע שרפה פון דער גאַנצער גהעטאָ אין צפון־זייט האָט זיי געטריבען אינ׳ם גיהנום פון גאַסען־שלאַכט, און וואוהין זיי זיינען געגאַנגען, און וואָס עס איז געוואָרען מיט זיי האָב איך ניט גע־וואוסט און האָב עס אויך קיינמאָל ניט אויסגעפונען. (2)

איך געדענק עטוואָס פון צוברעכען אַ פענסטער און באַ־

האַלטען זיך אין אַ פאַבריק פון אַ מאַסע, וועלכע סאָלדאַטען האָבען געיאָגט. אויך איינמאָל, ווען אַ באָמבע האָט געפּלאַצט נעבען מיר, ערגעץ אין אַ שטילער גאַס, וואו, וויפיעל איך האָב מיך ארומגעקוקט, האָב איך קיין לעבעדיגען מענשען ניט גע־קענט זעהן. נור מיין נעקסטע דייטליכע עראינערונג פאַנגט זיך אָן מיט׳ן שאָס פון אַ ביקס און אַ פּלוצלינגדיגען באוואוסטזיין, אַז אַ סאָלדאַט, זיצענדיג אין אַן אויטאָמאָביל, שיסט אויף מיר. די קויל האָט מיך ניט געטראָפען, און אין׳ם נעקסטען מאָמענט האָב איך אויסגעשריען די סיגנאַלס. מיין עראינערונג פון פאָה־רען אין׳ם אויטאָמאָביל איז זעהר פאַרדונקעלט, כאָטש אַ פּאַסי־רונג, וועלכע איך האָב בייגעוואוינט, בעת איך בין געפאָהרען, שטעהט מיר אפילו יעצט פאַר די אויגען. דער קנאַל פונ׳ם ביקס פון דעם סאָלדאַט, וואָס איז געזעסען נעבען מיר, האָט מיך גע־מאַכט עפענען מיינע אויגען, און איך האָב געזעהן דזשאָרדזש מיל־פאָרד ארונטערפאַלענדיג צום טראָטואַר. אפילו דאַן האָט דער סאָלדאַט אויסגעשאָסען נאָך אַ מאָל, און מילפאָרד האָט זיך איינ־געבויגען אין צווייען. דאַן האָט זיך זיין קערפּער אויסגעגלייכט און איז געפאַלען אויסגעשטרעקט. דער סאָלדאַט האָט אויסגע־דריקט זיין צופריעדענהייט, און דער אויטאָמאָביל איז אוועק־געפאָהרען.

די נעקסטע זאַך, וואָס איך האָב געוואוסט, איז, אַז איך בין אויפגעוועקט געוואָרען פון אַ טיעפען שלאָף, פון אַ מאַן, וועלכער איז ארומגעגאַנגען נעבען מיין בעט. זיין פּנים איז געווען אויס־געצעהרט, און דער שוויים האָט זיך געקייקעלט פון זיין נאָז און שטערען. איין האנד האָט ער שטייף געהאַלטען צו זיין ברוסט, און דאָס בלוט האָט געקאַפּעט פון איהם אויף דעם דיל. ער האָט געטראָגען אַ יוניפאָרם פון די מערסענאַרים. פון דרויסען האָב איך געקענט הערען, ווי דורך דיקע ווענט, אַ פאַרשטיקט קול פון פּלאַצענדיגע באָמבעס. איך בין געווען אין אַ געביידע, וואָס האָט געפיהרט אַ קאַמפף מיט אַן אנדער געביידע.

א דאָקטאָר איז אריינגעקומען צו באהאנדלען די פארוואונדעטע סאָלדאטען, און דאן האָב איך אויסגעפונען, אז עס איז געווען צוויי א זייגער נאָכמיטאָג. מיין קאָפּוועהטאָג איז נאָך ניט פארלייכטערט געוואָרען, און דער דאָקטאָר האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי מיין בעט מיר צו געבען א שטארקען מעדיצין, וואָס וועט א ביסעל מיר ערלייכטערען. איך בין וויעדער אנשלאָפען געוואָרען, און די נעקסטע זאך, וואָס איך האָב געוואוסט, איז, אז איך בין געווען אויף דער געביידע. דער קאמפף ארום אונז האָט אויפגעהערט, און איך האָב צוגעקוקט ווי די באלונען אטאקירען די פעסטונגען. איימיצער האָט געהאט זיין אָרעם ארום מיר און איך האָב זיך אָנגעשפארט אָן איהם. עפּעס איז מיר פּלוצלינג איינגעפאלען, אז דאָס איז געווען ערנסט, און איך האָב זיך געוואונדערט, וואָס זיינע האָר און ברעמען זיינען געווען צונעסמאליעט.

עס איז געווען בלויז א צופאל, וואָס מיר האָבען זיך צוזאמענגעטראָפען אין דער שרעקליכער שטאָרם. ער האָט קיין אהנונג ניט געהאט, דאָס איך בין אוועקגעפאָהרען פון ניו יאָרק, און דורכגעהענדיג דאָס צימער, אין וועלכען איך בין געשלאָפען, האָט ער זיך פון אָנפאנג ניט געוואָלט גלויבען, אז איך בין דאָס געלעגען דאָרטען. מעהר האָב איך שוין כמעט גאָר ניט געזעהן פון דער שיקאַגאָ'ר קאָמונע. נאָכ'ן זעהן די באלונען אטאקירען די פעסטונגען, האָט מיך ערנסט אראָפּגעפיהרט אינווענדיג אין דער געביידע, וואו איך בין געשלאָפען דעם גאנצען נאָכמיטאָג און אויך די גאנצע נאכט. דעם דריטען טאָג האָבען מיר פארבראכט אין דער געביידע, און אויפ'ן פיערטען טאָג האָט ערנסט געקראָגען ערלויבניש און אַן אויטאָמאָביל פון די בעאמטע און מיר זיינען אוועקגעפאָהרען פון שיקאַגאָ.

מיין קאָפּוועהטאָג איז פארשוואונדען, נור מיין קערפּער און נשמה זיינען געווען מיעד. איך בין געלעגען אָנגעשפארט אויף ערנסט'ן אין אויטאָמאָביל, און מיט געפיללאָזע בליקען האָב איך

געקוקט אויף די סאָלדאטען, וואָס האָבען געהאט די אויפגאבע ארויסצופיהרען אונזער אויטאָמאָביל פון שטאָדט. דער קאמפף איז נאָך אָנגעגאנגען, אָבער בלויז אין אָפּגעזונדערטע געגענדען. אין איינציגע פלעצער זיינען נאָך גאנצע געגענדען געווען אין באזיץ פון די קאמעראדען, נור אזעלכע געגענדען זיינען געווען ארום־גערינגעלט און געהיט פון א גרויסער צאָהל סאָלדאטען. די קאמע־ראדען זיינען אין הונדערטער אזעלכע נעצען געהאלטען געוואָרען ביז מען האָט זיי אונטערטעניגט, און אונטערטעניגקייט האָט גע־מיינט טוידט, ווייל קיין רחמנות האָט מען ניט געוויזען קיינעם, און זיי האָבען העלדיש געקעמפפט ביז צום סוף. (3)

ווען מיר זיינען צוגעקומען צו אזעלכע נאכבארשאפטען, האָ־בען אונז די וועכטער אָנגעצייגט אַן אנדער וועג. איינמאָל איז דער איינציגער וועג צווישען צוויי שטארקע פּאָזיציעס פון די נענאָסען געווען דורך אַן אָפּגעברענטען געגענד, וואָס איז געווען צווישען זיי. פון ביידע זייטען האָבען מיר געקענט הערען דעם ליארם פון מלחמה, בעת דער אויטאָמאָביל האָט זיך קוים דורכגע־שפּארט דורך די רויכערדיגע רואינען און די וויעגענדע ווענט. גאנץ אָפט זיינען די גאסען געווען פארשפּארט פון בערג חרובות, וועלכע האָבען אונז געצוואונגען צו פאָהרען אויף אנאנדער וועג. מיר זיינען געווען אין א לאבירינט פון חורבן, און מיר האָבען זיך געשלעפּט זעהר לאנגזאם.

די פיה־הויף, די גהעטאָ־פאבריקען און אלעס זיינען געווען רויכערדיגע רואינען. ווייט אוועק רעכטס האָט א רויכערדיגער נעבעל פארשטעלט דעם הימעל — די שטאָדט פולמאן, האָט אונז דער סאָלדאט, וואָס האָט געטריבען דעם אויטאָמאָביל גע־זאָגט, אָדער בעסער געזאָגט, וואָס איז א מאָל געווען די שטאָדט פולמאן, ווייל זי איז יעצט אין גאנצען פארניכטעט געוואָרען. ער איז געפאָהרען מיט זיין אויטאָמאָביל דעם דריטען טאָג, פיהרענ־דיג באפעהלען אהין. דער ערגסטער קאמפף איז אויסגעפאָכטען געוואָרען דאָרטען, האָט ער געזאָגט. פיעל גאסען האָט מען ניט

געקענט דורכפאָהרען איבער די בערג טוידטע, וואָס זיינען דאָרטען געלעגען.

אויסקירעווענדיג זיך פון א שאָקלענדיגער וואנד אינ׳ם סמאָק־יארד געגענד, האָט דער אויטאָמאָביל געמוזט זיך אָפּשטעלען, צו־ליעב א בארג טוידטע. עס האָט אויסגעקוקט, ווי ים־כוואליע. מיר האָבען פארשטאנען, ווי אזוי דאָס האָט פּאסירט. ווען די מאסע איז ארויסגעקומען פון דער זייטען־גאס, האָבען זיי די הארמאטען, וואָס זיינען געשטאנען אויף דער הויפּט־גאס, דערשאָסען גלייך אויפ׳ן אָרט. נור די סאָלדאטען האָט גלייך אויפ׳ן אָרט, ווייזט אויס, געטראָפען אַן אומגליק. א באָמבע האָט געמוזט פּלאצען צווישען זיי, ווייל די מאסע, וועלכע איז אויף א ווײלע אָפּגע־שטעלט געוואָרען פון דער כוואליע, וועלכע די טוידטע און שטאר־בענדע האָבען געמאכט, איז, ווייזט אויס, אריבערגעקראָכען פון אויבען, און דער קאמפף האָט זיך פאָרטגעזעצט. די סאָלדאטען און די שקלאפען זיינען געלעגען צוזאמען, צוריסענע, צוקוועטשטע, אויסגעמישט מיט די חורבות פון די אויטאָמאָבילען און האר־מאטען.

ערנסט איז ארויסגעשפּרונגען פון אויטאָמאָביל. ער האָט באמערקט א פּאָר באקאנטע אקסלען און א בוימוואָלענע העמד, און א לאָק זילבערנע האָר. איך האָב ניט געקוקט אויף איהם און ערשט, ווען איך האָב זיך אומגעקעהרט און מיר זיינען גע־פאָהרען שנעל, האָט ער געזאָגט:

— דאָס איז געווען בישאָפּ מאָרהויז.

באלד זיינען מיר געווען אויפ׳ן גרינעם פעלד, און איך האָב געוואָרפען א לעצטען בליק אויפ׳ן רויכיגען הימעל. פון ווייטענס האָט זיך נאָך געהערט דער דומפּפער קלאפּען פון עקספּלאָזשענס. דאן האָב איך אומגעדרעהט מיין פּנים אויף ערנסט׳ס ברוסט און האָב שטיל געוויינט אויף דער פארלוירענער ארבייטער־זאך. ערנסט׳ס אָרעם, וואָס האָט מיך ארומגענומען, האָט מיר אויסגע־דריקט פיעל ליעבע.

— דאָס מאָל האָבען מיר פארלוירען, טייערע מיינע, — האָט ער געזאָגט, — אָבער ניט אויף אימער. מיר האָבען געקראָגען ער־פאהרונג. מאָרגען וועט די ארבייטער־זאך ווידער אויפשטעהן, שטארק, קלוג און דיסציפלינירט.

דער אויטאָמאָביל איז צוגעפאָהרען צו אן אייזענבאהן־סטאנ־ציע. דאָ האָבען מיר געקענט נעהמען א צוג צו פאָהרען קיין ניו־יאָרק. בעת מיר האָבען געוואַרט אויף דער פלאטפאָרם, זיינען דריי צוגען פארבייגעלאָפען קיין שיקאגאָ. זיי זיינען געווען גע־פאקט מיט אָפגעריבענע, פראָסטע ארבייטער, מענשען פונ'ם אָפּ־גרונד.

— א שקלאפען־זאמלעריי צוריק אויפצובויען שיקאגאָ, — האָט ערנסט געזאָגט. — פארשטעהסט דאָך, די שיקאגאָ'ר שקלא־פען זיינען אלע אויסגע'הרג'עט געוואָרען.

פינף און צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

די טעראָריסטען

ערשט נאָכדעם ווי איך און ערנסט זיינען צוריקגעקומען קיין ניו יאָרק און ערשט וואָכען שפּעטער, האָבען מיר געקענט ריכטיג אָפּשעצען דעם אומגליק, וואָס איז אונז באַפאַלען. די לאַגע איז געוועזען אַ ביטערע און אַ בלוטיגע. אין פיעל פּלעצער איבער'ן גאַנצען לאַנד האָבען פּאַסירט שקלאַפּען־אויפשטאַנדען און הריגות. די צאָהל פון די מאַרטירער האָט זיך זעהר פיעל פאַרגרעסערט. אונצעהליגע היגריכטונגען האָבען שמאַטגעפונען איבעראַל. די בערג און פוסטע געגענדען זיינען געוועזען איבערפילט מיט אויס־וואורפען (לויט געזעץ) און אַנטרונענע, וועלכע זיינען געיאָגט געוואָרען אָהן רחמנות. אונזערע שוץ־פּלעצער זיינען געוועזען געפּאַקט מיט קאַמעראַדען, פאַר וועמען גרויסע באַלוינונגען זיינען צוגעזאָגט געוואָרען, אוי"ב איימיצער וועט זיי אַרויסגעבען. דורך אינפאָרמאַציעס, וואָס מען האָט געקראָגען דורך די שפּיאָנען, זיינען צעהנדליגע פון אונזערע שוץ־פּלעצער איבערגעפאַלען געוואָרען פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל'ס סאָלדאַטען.

פיעל געגאָסען האָבען זיך פאַרלוירען, און זיי האָבען באַ־צאָהלט זייערע שונאים מיט טעראָריסטישע טאַקטיק. דער צוריק־שטויס, וואָס זיי האָבען געקראָגען, האָט זיי געמאַכט פאַרצווייפעלט און האָפנונגסלאָז. פיעל טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבען מיט אונז קיין שום שייכות ניט געהאַט, זיינען אויפגע־שפּרונגען און האָבען אונז פאַראורזאַכט זעהר פיעל צרות. (1) די

פּאַרפיהרטע מענשען האָבען אויפגעאָפּפערט זייערע לעבענס אומ־זיסט, גאַנץ אָפט האָבען זיי געשטערט אונזערע פּלענער און צו־ריקגעהאַלטען אונזער אָרגאַניזאַציע.

און דורך דעם אַלעמען האָט זיך דער אייזערנער קנאַפּעל גע־טהאָן זיין אַרבייט. איבערלעגענדיג זיך און קאַלטבלוטיג, אויפ־טרייסלענדיג די גאַנצע געזעלשאַפטליכע געביידע, זוכענדיג די גע־נאָסען, אויסרייניגענדיג די מערסענאַריס, די אַרבייטער־קליקעס און אַלע זיינע געהיימע אָרגאַניזאַציעס, באַשטראָפענדיג יעדען אָהן רחמנות און אָהן בייזקייט, פאַרטראָגענדיג שטילערהייט אַלע שטראָ־פען, מיט וועלכע מען האָט איהם צוריקגעצאָהלט, און פאַררוכטענ־דיג זיינע קעמפּפענדיגע רייהען אַזוי שנעל ווי זיי זיינען דורכגע־בראָכען געוואָרען. און געהענדיג האַנד אין האַנד מיט דעם, זיינען ערנסט און אַנדערע פיהרער געווען שטאַרק פאַרנומען מיט דער אַרבייט פון אויפס־ניי אָרגאַניזירען די אַרמעען פון דער רעוואָלוציע. מיר קענען האָבען אַ באַגריף פון דער גרויסקייט פון דער אַרבייט, ווען מיר נעהמען אין

(דאָס איז די ענד פון ערוועהאַרד'ס מאַנוסקריפּט. ער ווערט אי־בערגעהאַקט אין מיטען פון אַ זאַץ. זי האָט, ווייזט אויס, געקראָגען אַ ווארנונג, אַז די מערסענאַריס קומען, ווייל זי האָט געהאַט צייט צו באַהאַלטען דעם מאַנוסקריפּט אויף אַ זיכערען פּלאַץ, איידער זי איז אַנטלאָפען אָדער געכאַפּט געוואָרען. עס איז צום באדויערען, וואָס זי האָט ניט געלעבט לאַנג גענוג צו ענדיגען איהר ערצעהלונג, ווייל דאַן וואָלט אָהן צווייפעל אויפגעדעקט געוואָרען די געהיימניס, וואָס האָט איינגעוויקעלט ערנסט עווערהאַרד'ס הינריכטונג אַריבער זיעבען הונ־דערט יאָהר צוריק.)

באַמערקונגען

ערשטער קאַפּיטעל

(1) די צווייטע רעוואָלוציע איז געווען מייסטענס דאָס ווערק פון ערנסט עווערהאַרד, כאָטש ער איז, נאַטירליך, געשטאַנען אין ענגער פאַר־בינדונג מיט די אייראָפּאַאישע פיהרער. דער אַרעסט און די הינריכטונג פון עווערהאַרד האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם אין דעם פריהלינג פון יאָהר 1932. דאָך האָט ער אַלעס, אַלעס אַזוי סיסטעמאַטיש צוגעגרייט פאַר דער רעוואָלוציע, אַז זיינע קאַמעראַדען מיטפאַרשווערער האָבען גע־קענט אָהן וועלכע־עס־איז שוועריגקייטען אויספיהרען אַלע זיינע פּלענער. ערשט נאָך עווערהאַרד'ס הינריכטונג האָט זיך זיין פרוי באַזעצט אין „ווייקרעביק־לאָדזש", אַ קליינע הויז אין די סאַנאמאַ־בערג פון קאַלי־פאָרניאַ.

(2)זי מיינט אָהן צווייפעל די שיקאַגאָ קאָמונע.

(3) מיט'ן גאַנצען רעספּעקט צו עווים עווערהאַרד, מוזען מיר ער־קלערען. אַז ערנסט עווערהאַרד איז בלויז געווען איינער פון פיעל פעהיגע פיהרער, וועלכע האָבען געפּלאַנט די צווייטע רעוואָלוציע, און מיר היינט־צו־טאָג, צוריקקוקענדיג איבער די פיעל יאָהונדערטער, קענען מיט זיכער־הייט זאָגען, אַז וואָלט ער אפילו געווען לעבען געבליבען, וואָלט די צוויי־טע רעוואָלוציע זיך ניט געענדיגט ווייניגער אונגליקליך פאַר די רע־וואָלטירענדיגע מאַסען, ווי זי איז עס געווען.

(4) די צווייטע רעוואָלוציע איז ווירקליך געווען אַן אינטערנאַציאָ־נאַלע. עס איז געווען אַ קאָלאָסאַלער פּלאַן — צו קאָלאָסאַל געפּלאַנט צו ווערען פון איין מאַן, זאָגאַר אַ געניוס. די אַרבייטער און די אָלי־גאַרכען פון דער וועלט זיינען געווען פאָרבאַרייטעט פאַר'ן סיגנאַל. דייטש־

לאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך און גאַנץ אויסטראַליען זיינען געווען אַרבײ־טער־לענדער — סאָציאַליסטישע שטאַאטען. זיי זיינען געווען גרייט צו געבען זייער שטיצע צו דער רעוואָלוציע. זיי האָבען עס געמאָן גאַנץ גאַלאַנט; און דאָס איז געווען די אורזאַך, וואָס נאָך דעם, ווי די צווייטע רעוואָלוציע איז אונטערדריקט געוואָרען, זיינען זיי אויך צודריקט גע־וואָרען פון די פאַראייניגטע אָליגאַרכיען פון דער וועלט, און אָנשטאָט די סאָציאַליסטישע, זיינען די אַריסטאָקראַטישע רעגיערונגען איינגע־פיהרט געוואָרען.

(5) דזשאהן קאָנניגהעם, דער פאָטער פון עווים עווערהאַרד, איז געווען אַ פּראָפעסאָר אינ׳ם סטייט־אוניווערזיטעט פון בערקלי, קאַליפאָר־ניע. ער האָט געשאַפען פיעל אויפ׳ן געביעט פון פיזיק און אַ חוץ דעם, האָט ער אַליין געפאָרשט זעהר פיעל און עקספּערימענטירט, און האָט זיך אויסגעצייכענט, אַלס אַ גרויסער וויסענשאַפּטס־מאַן. דאָס וויכטיגסטע, וואָס ער האָט בייגעשטייערט צו דער וויסענשאַפט, איז געווען זיין שטו־דיום פונ׳ם „עלעקטראָן„ און זיין אויסגעצייכענט ווערק „די גענטליבקיים פון שטאָף און ענערגיע״, אין וועלכע ער האָט פעסטגעשטעלט אָהן צווייפעל און אויף אייביג, אַז שטאָף און ענערגיע זיינען איינס און דאָס זעלבע. די אידעע איז אויך פריהער אויסגעדריקט. אָבער ניט פעסטגעשטעלט געוואָרען פון סיר אָליווער לאָדזש און אַנדערע פאָרשער אינ׳ם נייעם פעלד פון ראַדיאָ־אַקטיוויטעט.

(6) אין יענע צייטען איז געווען דער שטייגער פון מענשען זיך צו שלאָגען פאַר גרויסע סומען געלד. זיי פלעגען זיך שלאָגען מיט די הענט. אויב איינער איז געבליבען באַוואוסטלאָז אָדער דער׳הרג׳עט, פלעגט דער צווייטער קריגען דאָס געלד.

(7) מיט דער אָנקלאָרער באַמערקונג מיינט זי אַ בלינדען נעגער, אַ מוזיקאַנט, וועלכער האָט געמאַכט אַ רושם אין דער צווייטער העלפט פונ׳ם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט.

(8) פריעדריך ניטשע, דער משוגענער פילאָזאָף פונ׳ם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט, וועלכער האָט באַגריפען שטיקלעך אמת, נור איידער ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט זיין אַרבייט פון אַרומדרעהען זיך אַרום דעם גרויסען צירקעל פון מענשליבען געדאַנק, איז ער משוגע געוואָרען.

(9) אַ באַריהמטער לעהרער אין דעם לעצטען טייל פון נײַנצעהנטען יאָהרהונדערט. ער איז געווען פּרעזידענט פון סטאַנפאָרד אוניווערזיטעט, אַ פּריוואַטער אַנשטאַלט פון יענער צייט.

(10) אַן אידעאַליסטישער פילאָזאָף, וועלכער האָט פאַר אַ לאַנגע צייט געבראַכט אין אַ פאַרלעגענהייט די פילאָזאָפען פון יענער צייט מיט זיין אָפּלייקענען די עקזיסטענץ פון מאַטעריע. נור זיינע גאַנץ קלוגע אַרגומענטען זיינען צושמעטערט געוואָרען, ווען די נייע וויסענשאַפט־ליכע פאַקטען זיינען גענעראַליזירט געוואָרען אויף אַ פילאָזאָפישען שטייגער.

(11) די גרויסע ערד־ציטערניש אין 1906, וואָס האָט פאַרניכטעט סאַן־פראַנציסקאָ.

(12) אין דעם פעריאָד זיינען פיעל גייסטליכע ענטזאַגט געוואָרען פון זייערע שטעלען, ווייל זיי האָבען געפּרעדיגט לעהרען, וועלכע זיינען ניט געפעלען געוואָרען. איבערהויפּט האָט דאָס פּאַסירט, ווען זייערע רעדען זיינען געווען אָנגעשטעקט מיט סאָצאַליזם.

(13) גערדונגענע שומרים, וואָס האָבען געהיט דעם פּאַלאַץ פון לואי דעם זעכצעהנטען, אַ פראַנצויזישער קעניג, ועמען זיינע אונטערטאַנען האָבען דעם קאָפּ אַרונטערגענומען.

צווייטער קאַפּיטעל

(1) צו יענער צייט פלעגט געמאַכט ווערען אַ גרויסער אונטערשייד צווישען געבוירענע אין אַמעריקאַ און געבוירענע אין אַנדערע לענדער, וואָס פלעגען עמיגרירען קיין אַמעריקאַ.

(2) דער בוך פלעגט ווערען געדרוקט אין געהיים דורך די דריי הונדערט יאָהר פון'ם אייזערנעם קנאַפּעל. עס זיינען יעצט דאָ עטליכע קאָפּיעס פון פאַרשיעדענע אויסגאַבען פון דעם בוך אין דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק אין ארדים.

(3) אין יענע צייטען האָבען גרופען רייכע מענשען קאָנטראָלירט

אַלע מיטלען פון פאַרקעהר, און פאַר׳ן באַנוצען זיך מיט דעם פלעגט דאָס פובליקום צאָהלען געלד.

(4) די קריעגערייען זיינען פאָרגעקומען זעהר אָפט אין יענע אונזיניגע צייטען. פיעל מאָל האָבען זיך די אַרביימער ענטזאָגט צו אַר־בייטען. און אַמאָל פלעגען די קאַפּיטאַליסטען זיי נים ערלויבען צו אַרבייטען. אין דער ווילדקייט פון אַזעלכע קריעגערייען פלעג פיעל אייגענטום, אויך מענשענלעבענס פאַרניכטעט ווערען. דאָס אַלעס איז אונז אונבאַגרייפליך — אַזוי אונבאַגרייפליך ווי אַן אַנדער מנהג פון יענער צייט, די געוואוינהייט פון די נידעריגע קלאַסען צו צוברעכען די מעבעל, ווען זיי פלעגען זיך צוקריעגען מיט זייערע פרויען.

(5) פּראָלעטאַריאַט — אַ וואָרט געגומען פון לאַטיין. דער נאָמען וואָס סערוויוס טוליוס האָט געגעבען אין זיין צענזוס צו די יעניגע, וועמעס איינציגע ווערט פאַר דעם שטאַאט איז געווען, וואָס זיי האָבען אויפגעבראַכט קינדער. אין אַנדערע ווערטער, זיי זיינען נים געווען פון קיין וויכטיגקייט נים פאַר רייכטום, שטאַנד, אָדער אויסערגעוועהנ־ליכע פעהיגקייטען.

(6) אַ קאַנדידאַט אין די עלעקשאַנס פון קאַליפאָרניע אין יאָהר 1906 לויט קריסטליכער רעכנונג, אויפ׳ן סאָציאַליסטישען טיקעט, אַן ענגליש געבוירענער, אַ שרייבער פון פיעל פאָליטיש־עקאָנאָמישע און פילאָזאָפישע ביכער, און איינער פון די סאָציאַליסטישע פיהרער פון יענער צייט.

(7) עס זיינען ניטאָ קיין שרעקליכערע בלעטער אין דער היסטאָריע אַלס די באַהאַנדלונג פון קינדער און פרויען־שקלאַפען אין די ענגלישע פאַבריקען אין צווייטען העלפט פונ׳ם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט לויט׳ן קריסטליכען רעכנונג. און אין אַזאַ אינדוסטריעלען גיהנום זיינען אויפ־געוואַקסען די גרעסטע פאַרמעגענס פון יענער צייט.

(8) עווערהאַרד וואָלט געקענט געבען אַ בעסערען ביישפּיעל פון דער אויסדריקליכער פאַרטיידיגונג פון שקלאַפעריי דורך דער קירך פאַר דער מלחמה. באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „דער בירגער־קריעג„. פיעל אַזעלכע ביישפּיעלען גיבען מיר די אַרויסגענומענע דאָקומענטען פון יענער צייט. אין 1835, לויט דעם קריסטליכען רעכנונג, האָט די אַלגע־

מיינע פערזאַמלונג פון דער פּרעסביטעריאַנער קירך באַשלאָסען, אַז שקלאַ־פעריי ווערט אנערקענט איןביידע, דעם אַלטען און נייעם טעסטאַמענט, און ווערט נים פאַרדאַמט פון גאָט. די טשאַרלעסטאָן באַפּטיסטישע גע־זעלשאַפט האָט אַרויסגעגעבען דאָס פאָלגענדע אין 1835 : „דאָס רעכט פון בעלי־בתים זיך צו באַנוצען מיט דער צייט פון זייערע שקלאַפען איז אויסדריקליך אנערקענט געוואָרען פונ'ם באַשעפער פון אַלעס, וועל־כער האָט געוויס דאָס רעכט צו געבען רעכט פון באַזיץ איבער יעדער זאַך, וועמען עס געפעלט איהם צו געבען.„ דער גייסטליכער, ד. סיימאַן, דירעקטאָר פון דער גאָטעס־לעהרע און פּראָפעסאָר אין דעם רענדאָלף־מייקאַן מעטאָדיסדישען קאלעדזש פון ווירדזשיניא, האָט געשריבען : „אויסצוגען פון די הייליגע שריפטען באַווייזען אונווידערלעגבאַר דאָס רעכט פון באַזיצען שקלאַפען, צוזאַמען מיט אַלעס, וואָס געהט מיט מיט דעם רעכט. דאָס רעכט צו קויפען און פאַרקויפען ווערט געגעבען. אין אַלגעמיין, אַלזאָ, צי מיר זוכען אין דעם אידישען געזעץ, וואָס איז געגעבען געוואָרען פון גאָט אַליין, אָדער די אַלגעמיין־אָנגענומענע פּראַקטיק פון דער מענשהייט אין אַלע צייטען, אָדער דער געבאָט אין דעם נייעם טעסטאַמענט און אויך דער מאָראַלער געזעץ, מוזען מיר קומען צום שלוס, אַז שקלאַפעריי איז נים אוממאָראַליש. האָבענדיג פעסטגע־שטעלט דעם איינציגלנעם פּונקט, אַז די ערשטע אַפריקאַנער שקלאַפען זיינען געזעצליך געבראַכט געוואָרען אַהער, איז דאָס רעכט צו פאַרהאַלטען זיי־ערע קינדער, נאַטירליך, אַן אונבאַשטרייטבאַרער, דארום אנערקענען מיר, אַז די שקלאַפעריי, וואָס עקזיסטירט אין אַמעריקא, איז געגרינדעט אויף יושר.

איז עס דארום נים מערקווירדיג, וואָס די זעלבע פאַרטיידיגונג זאָל באַנוצט ווערען פון דער קירך אַ דור שפּעטער אין פאַרטיידיגונג פון קאַפּיטאַליסטישען אייגענטום ? אין דעם גרויסען מוזעאום אין אסגארד איז דאָ אַ בוך מיט' נאָמען „לעהרען און זייער אָנווענדונג„, געשריבען פון הערי ווען־דייק. דאָס בוך איז געדרוקט געוואָרען אין 1805. פונ'ם בוך פאַרשטעהען מיר, אַז זיין פאַרפאַסער איז געווען אַ גייסטליכער. דאָס בוך איז אַ גוטער ביישפּיעל פון וואָס עווערהאַרד פלעגט רופען „בורזשואַזנער גערדאַנק„. באַמערקט די עהנליכקייט צווישען די אויס־

דריקען פון די שרלעסטאָן באַפּטיסטישע געזעלשאַפט און דאָס פאָלגענדע, גענומען פון וועזן־דייק׳ס בוך 70 יאָהר שפעטער: „די ביבעל לערענט אונז, אַז גאָט באַזיצט די וועלט. ער גיט יעדען מענשען, וויפיעל עס געפעלט איהם און אין איינקלאַנג מיט אַלגעמיינע געזעצען.״

(9) אין יענע צייטען פלעגען זיין פיעל מיזענטער פון די אָרימע סוחרים, אונטער׳ן נאָמען פעדלערס (הויזירער). זיי פלעגען טראָגען זייער גאַנצע סחורה פון איין טיר צו דער צווייטער. עס איז געווען די ערגסטע פאַרשווענדונג פון ענערגיע. פאַרשפּרייטונג פון סחורה איז געווען אַזוי ניט שכל׳דיג, ווי די גאַנצע סיסטעם פון דער געזעלשאַפט.

דריטער קאַפּיטעל

(1) אַ וואָרט, וואָס איז באַנוצט געוואָרען צו באַשרייבען רואי־נירטע, איינגעפאַלענע און צובראָכענע הייזער, אין וועלכע פיעל אַרבייטער פלעגען וואוינען. זיי פלעגען אימער צאָהלען דירה־געלד און, נעהמענדיג אין אנבאַטראַכט דעם ווערטה פון די הייזער, זיינען דאָס געווען אונגעהויערע סומען, וואָס זיי האָבען געצאָהלט די בעלי־בתים פון די הייזער.

(2) אין יענע צייטען איז גנבה זעהר פיעל אָנגעגאַנגען. יעדער האָט גע׳גנב׳עט אייגענטום פונ׳ם צווייטען. די רייכע האָבען גע׳גנב׳עט געזעצליך, אָדער זיי פלעגען עס מאַכען געזעצליך, בעת די אָרימערע קלאַסען פלעגען גנב׳ענען אונגעזעצליך. מיט קיין זאַך איז מען ניט געווען זיכער סיידען מען האָט עס געהיט. אונגעהויערע מאַסען מענשען פלעגען זיין באַשעפטיגט אַלס וועכטער צו באַשיצען אייגענטום. די הייזער פון די רייכע פלעגען זיין אַ קאָמבינאַציע פון אייזערנע קאַסטענס און פעסטונגען. דאָס, וואָס אונזערע קינדער האָבען ליעב נאָך היינט צו טאָג צוצונעהמען זאַכען פון אַנדערע קינדער, ווערט באַטראַכט אַלס אַן איבער־

בלייבונג פון דעם גנבה־אינסטינקט, וואָס איז אין יענער צייט געווען אַלוועלטליך.

(3) די אַרבייטער פלעגען גערופען ווערען צו דער אַרבייט און ענטלאסען ווערען פון דער אַרבייט דורך אַ ווילדען, שרייענדיגען נערווען־רייסענדען פייפעריי פון דאַמפף־פייפער.

(4) די אויפגאַבע פון דעם סאָרט אַדוואָקאַטען איז געווען צו העלפען, דורך געמיינע מעטאָדען, די געלד־כאַפּעריי פון די געזעלשאַפטען. עס איז דאָ פאַרשריבען, אַז טעאָדאָר רוזוועלט, צו יענער צייט פּרעזידענט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט געזאָגט אין 1905. אין זיין רעדע צו די גראַדואירטע האַרוואַרדער סטודענטען: מיר אַלע ווייסען, אַז עס איז אמת, דאָס פיעל פון די העכסט־איינפלוסרייכע מיטגליעדער פון דער פּראָפעסיע מאַכען עס אַלס זייער אויפגאַבע צו פּלאַנעווען דרייסטע און געננויע פּראָיעקטען, דורך וועלכע זייערע רייכע קליענטען, איינצעלנע אָדער געזעלשאַפטען, זאָלען קענען אויסמיידען די געזעצען, וועלכע זיינען געשאַפען געוואָרען אין די אינטערעסען פון פּובליקום, צום נוצען פון די גרויסע פאַרמעגענס.

(5) דאָס איז אַ כאַראַקטעריסטישער ביישפּיעל פונ׳ם מערדערישען קאַמפּף, וואָס איז אָנגעגאַנגען אין דער גאַנצער געזעלשאַפט. מענשען האָבען געפרעסען איינער דעם צווייטען ווי הונגעריגע וועלף. די גרויסע וועלף האָבען געפרעסען די קליינע און דזשעקסאָן איז געווען דער קלענסטער פון די קליינע וועלף.

(6) עס איז גאַנץ אינטערעסאַנט צו באַמערקען די שטאַרקע ווערטער, וועלכע פלעגען באַנוצט ווערען צו יענער צייט, אַלס אַ באַווייז פון יענעם לעבען, וועלכען מען האָט כאַראַקטעריזירט אַלס „רויט פון רויסענדיגע נעגעל און בייסענדיגע צייהנער.“ מיר מיינען ניט סמיטה׳ן, נור ערנסט עווערהאַרד׳ס אויסדרוק: „אַרויסגעכריפּעט.“

(7) מיט דעם באַציהט ער זיך אויפ׳ן סאָציאַליסטישען וואוט, וואָס איז געצויגען געוואָרען אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. דער וואוקס פון דעם וואוט האָט זעהר קלאָר געוויזען דעם שנעלען וואוקס פון דער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי. דער פּאַרטיי׳ס גאַנצער וואוט אין יאָהר 1888

איז געווען 2068, אין 1902 איז עס געווען 127,713, אין 1904 —
435,040, אין 1908 — 1,108,427, און אין 1910 — 1,688,211.

(8) אינ׳ם שרעקליכען וואָלף־קאַמפּף פון יענע דורות איז קיין מענש ניט געווען זיכער אויף שטענדיג, קיין אונטערשייד ניט, וויפיעל רייכטום אַ מענש האָט געהאַט. אוים מורא פאַר׳ן וואוילזיין פון זייערע פאַמיליעס האָבען מענשען אויסגעטראַכט דעם פּלאַן פאַר פאַרזיכערונג אין דעם יעצטיגען ענטוויקעלטען פעריאָד קוקט אוים אַזאַ מין פּלאַן אונזיניג און אַלטמאָדיש. נור אין יענע צייטען אין אַ פאַרזיכערונג געווען אַ זעהר ערנסטע פראַגע. די קאָמישע זייט דערפון איז געווען, וואָס גאַנץ אָפט זיינען די פאַרזיכערונגס־געלדער באַרויבט און פאַרהולטעוועט געוואָרען פון די זעלבע בעאַמטע, וועמען מען האָט אנפאַרטרויט די פאַר־וואַלטונג פון די געלדער.

פיערטער קאַפּיטעל

(1) נאָך איידער עווים עווערהאַרד איז געבאָרען געוואָרען, האָט דזשאהן סטואַרט מיל, אין זיין ווערק „פּרויוהייט„ געשריבען: „וואו עס געפינט זיך אַ העכערער קלאַס, שפּרינגט אַ גרויסע טייל פון דער מאָראַל אַרוים פון זיינע קלאַס־אינטערעסען און פון דעם געפיהל, אַז ער שטעהט העכער פון אַלע אַנדערע קלאַסען.„

(2) די צייטונגען אין 1902 האָבען רעפּאָרטעט, אַז דער פּרעזידענט פונ׳ם האַרט־קויהלען טראַסט האָט ערקלערט ווי פאָלגט: „די רעכט און אינטערעסען פונ׳ם אַרבייטער וועלען באַשיצט ווערען פון קריסטען, וועמען גאָט אין זיין שטענדיגער קלוגהייט האָט געגעבען דאָס רעכט פון באַזיץ פון די אינטערעסען פונ׳ם לאַנד.

(3) דאָס וואָרט געזעלשאַפט ווערט דאָ באַנוצט אין דעם זין פון יענער צייט, אין אַ באַגרענצטער פאָרם. ער האָט אָנגעצייגט די רייכע לעדיג־געהער, וואָס האָבען ניט געאַרבייט, און האָבען זיך אָנגעפרעסען

פון די האָניג־פּעסער פון די אַרבייטער. ניט די געשעפּטסלייט ווי אויך ניט די אַרבייטער האָבען געהאַט צייט אָדער געלעגענהייט צו זיין אין דער הויכער געזעלשאַפט. די הויכע געזעלשאַפט איז געווען דער אויפטו פון די לעדיג־געהנדיגע רייכע, וועלכע האָבען ניט געאַרבייט און דאָס איז געווען זייער צייט־פאַרטרייב.

(4) אינ׳ם „אויטלאַק„ אַ קריטישער וועכענטליכער זשורנאַל, אינ׳ם נומער פונ׳ם 18טען אויגוסט, 1906, ווערט דערצעהלט פון די אומשטענדען פון אַן אַרבייטער, וואָס האָט פאַרלוירען זיין אָרעם. די איינצעלהייטען פון דעם פאַל זיינען עהנליך צו דזשעקסאָנ׳ס פאַל, וועלכען עווים עווערהאַרד גיט איבער.

פינפטער קאפיטעל

(1) אין יענע צייטען איז נאָך געווען דער מנהג אָנצופילען די וואוין־צימערען מיט אַנטיק־זאַכען. זיי האָבען נאָך ניט געהאַט ענטדעקט די איינפאַכקייט פון לעבען. אַזעלכע צימערען זיינען געווען מוזעאומס, אַרום וועלכע מען האָט געדאַרפט אונאויפהערליך אַרבייטען, אום צו האַלטען זיי ריין. שטויב איז געווען דער הערר איבער׳ן גאַנצען הויזגעזינד. עס זיינען געווען טויזענטער אופנים, ווי דעם שטויב אריינצונעהמען, און בלויז עטליכע אופנים, ווי פון איהם פטור צו ווערען.

(2) דאָס ברעכען פון צוואות איז געווען אַ מאָדנע באַשעפטיגונג אין יענעם פעריאָד. מיט׳ן אָנזאַמלונג פון גרויסע פאַרמעגענס, פלעגט עס זיין אַ גרויסע פראַגע פאַר די זאַמלערס, ווי אַזוי לויז צו ווערען פון זיי נאָך זייער טוידט. מאַכען צוואות און ברעכען צוואות איז געוואָרען אַ באַשעפטיגונג, פונקט ווי מאַכען ביקסען. די קליגסטע אַדוואָקאַטען פלעגען אַריינגערופען ווערען צו מאַכען צוואות, וואָס זאָלען ניט קענען געבראָכען ווערען. נור די צוואות פלעגען אימער געבראָכען ווערען און זעהר אָפט פון דיזעלבע אַדוואָקאַטען, וואָס האָבען זיי געשריבען. דאָך האָט די איינרעדעניש, אַז מען קען יאָ שרייבען אַ צוואה, וואָס זאָל ניט געבראָכען ווערען, געהאַלטען אַ זעהר לאַנגע צייט; און אַזוי, דורך

דורות און דורות, פלעגן קליענטען און אדוואָקאַטען זיך נאַרען. זיי זיינען געווען גענאַרט אין דעם פונקט ווי די אַלכעמיסטען אין זייער זוכען פון אַן אַלוועלטליכען אויפלעזונגס-מיטעל.

(3) זאַנדערבאַרע און ערשטוינענדע ליטעראַטור, וועלכע האָט גע־געבען דעם אַרבייטער־קלאַס אַ פאַלשען באַגריף פון דעם לעדיג־געהענ־דיגען קלאַס.

(4) די מענשען פון יענע צייטען זיינען געווען בוכשטעבליך שקלאַפען פון פראַזען. זייער נידריגער שקלאַפען־אינסטינקט איז אונז אונבאַגרייפליך. עס איז געווען פאַר זיי מעהר כשוף אין וואָרט ווי אין שוואַרץ־קינסטלעריי. אַזוי שטומפּיג און אָהן אָרדנונג איז געווען זייער פאַרשטאַנד, אַז איין וואָרט האָט געקענט מאַכען צו נישט די גענעראַ־ליזירונג פון ערנסטען דענקען פון איינעמס גאַנצען לעבען. אַזאַ וואָרט איז עווען „אויטאָפּיע„. מיט'ן אַרויסרעדען פון דעם וואָרט האָט מען געקענט פאַרדאַמען יעדען פּלאַן פון עקאָנאָמישער פאַרבעסערונג אָדער ענדערונג, קיין אונטערשייד ניט, ווי קלוג און באַשיידען דער פּלאַן איז געווען. גרויסע טיילען פון דער באַפעלקערונג פלעגען ווערען משוגע איבער אַזעלכע זאַכען ווי „אַן עהרליכער דאָלאר" און — „אַ פולער מיטאָג־קאָרב„. דאָס אויסטראַכטען פון אַזעלכע פראַזען איז געווען פאַר־רעכענט, אַלס אַ געניאַליטעט.

(5) פון אָנפאַנג זיינען זיי געווען פריוואַט־שפּיאָנען; נור זעהר שנעל זיינען זיי געוואָרען די געדונגענע בויאַנעס פון די קאַפּיטאַליסטען. און ענדליך האָבען זיי זיך ענטוויקעלט אין „די פאַרקויפטע נשמות פון דער אָליגאַרכיע„.

(6) פאַטענטירטע מעדיצינען זיינען געווען פאַטענטירטע ליגענס; ווי די קמיעות און איינבילדונגען פון מיטעלאַלטער, האָבען זיי באַשווינ־דעלט די גלויביגע מענשען. דער איינציגער אונטערשייד איז געווען, וואָס פאַטענטירטע מעדיצינען האָבען געקאָסט טייערער און זיינען געווען פיעל מעהר שעדליך.

(7) זאָגאַר אַזוי שפּעט ווי 1912 האָט די גרויסע מאַסע געגלויבט. אַז זיי רעגיערען דאָס לאַנד דורכ'ן באַלאָט. אין דער ווירקליכקייט איז דאָס לאַנד רעגיערט געוואָרען פון וואָס מען האָט גערופען „פּאָליטישע

מאַשינען.„ פון אָנפאַנג־פלעגט דער מאַשין־באָס (פיהרער) אויספרעסען מאַסען געלד פון די קאַפּיטאַליסטען פאַר מאַכען גינסטיגע געזעצען פאַר זיי; נור אין אַ קורצער צייט האָבען די קאַפּיטאַליסטען אויסגעפונען, אַז עס לוינט זיך זיי בעסער צו באַזיצען די קאַפּיטאַליסטישע מאַשינען און צו דינגען די מאַשין־באָסעס. (מאַשין, אין דעם זין, ווערט באַנוצט אַלס אַ פּאָליטישע באַנדע, אין וועלכער אַלעס ווערט אָפּגעטאָן גלאַטיג, פונקט ווי אַ מאַשין־אַרבייט. — איבערזעצער).

(8) ראָבערט האָנטער האָט אָנגעצייגט אין זיין בוך „אָרימקייט„, געשריבען אין 1906, אַז צו יענער צייט זיינען געווען צעהן מיליאָן אָרימע לייט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען.

(9) אינ'ם צענזוס פון 1900 איז די צאָהל פון קינדער־אַרבייטער געווען 1,752,187.

(10) אום אָנצוצייגען די געדאַנקען־ווענדונג פון יענער צייט, נעהמען מיר אַרויס דעם פאָלגענדען פירוש פון „דעם ציניקער'ס ווער־טער־בוך„, געשריבען אין 1906 פון אמבראָוז ביערס, אַ באַוואוסטער מי־זאַנטראָפּ פון יענעם פעריאָד: „בלויז—אַן אַרגומענט, וואָס די צוקונפט גרייט צו אַלס אַן ענטפער צו די פאָדערונגען פון אַמעריקאַנער סאָ־ציאַליסטען.„

זעקסטער קאַפּיטעל

(1) כאָטש פונקט ווי עווערהאַרד, האָבען זיי זיך ענטזאגט פאָרצו־שטעלען דעם כאַראַקטער פון דעם, דאָך האָבען זיך געפונען מענשען, אפילו פאַר זיין צייט, וועלכע האָבען באַמערקט דעם שאָטען. דזשאהן קאלהון האָט געזאָגט: „אַ מאַכט האָט זיך ענטוויקעלט אין דער רע־גיערונג. וואָס איז גרעסער פון דעם פאָלק זעלבסט, באַשטעהענדיג פון פיעל פאַרשיעדענע מעכטיגע אינטערעסען, פאַראייניגט אין איין מאַסע און ווערען געהאַלטען אייניג דורך דער צוזאַמענהענגענדער מאַכט פונ'ם גרויסען געלד־איבערפלוס אין די באַנקען.„ און דער גרויסער מענשען־פריינד, אייברעהעם לינקאָלן, האָט געזאָגט, פונקט אײדער מען האָט

איהם ערמאָרדעט: „איך זעה אין דער נאָהענטער צוקונפט אַן אָנקומענ־דיגען קריזיס, וואָס צורודערט מיינע נערווען און מאַכט סיך שוידערען פאַר דער זיכערהייט פון מיין לאַנד... קערפערשאַפטען זיינען ארויף אויפ׳ן טראָן, אַ פעריאָד פון פאַרדאָרבענהייט אין די הויכע פלעצער וועט נאָכפאָלגען, און די געלד־אינטערעסען פונ׳ם לאַנד וועלען פרובירען צו פאַרלענגערען זייער הערשאַפט מיט׳ן אָנהאַלטען די פאָראורטייל פון די מענשען ביז דאָס רייכטום וועט אָנגעזאמעלט ווערען פון אייניגע און די רעפובליק וועט פארניכטעט ווערען.“

(2) דער בוך „עקאָנאָמיע און בילדונג“ איז געדרוקט געוואָרען אין יענעם יאָהר. דריי עקזעקפּליאַרען געפינען זיך נאָך; צוויי אין אדריס, און איינער אין אסגארד.

ער האָט באַהאַנדעלט איין פאַקטאָר פונ׳ם אָנהאַלטען פון דער עק־זיסטירענדיגער אָרדנונג, נעמליך, די קאַפּיטאַליסטישע פאַרקריפּלונג פון די אוניווערזיטעטען און די פאָלקס־שולען. עס איז געווען אַ לאָגישע און פאַרניכטענדיגע אָנקלאַגע פון דער גאַנצער סיסטעם פון בילדונג, וועלכע האָט ענטוויקעלט בלויז אַזעלכע אידעען אין די מוחות פון די סטודענטען, וועלכע זיינען גינסטיג פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער הער־שאַפט, און אויסגעשלאָסען אַלע געגנערישע אידעען. דער בוך האָט גע־מאַכט אַ פוראָר, און איז באַלד אונטערדריקט געוואָרען פון דער אָלי־גאַרכיע.

זיבעטער קאַפּיטעל

(1) מיר קענען ניט געפינען קיין שפור פון אַן אָרגאַניזאַציע, וועמעס נאָמען עס פאַנגט זיך אָן מיט די ראשי תבות.

(2) עס האָט בלויז גענומען אייניגע מינוטען אַריבערצופאָהרען מיט אַ שיף פון בערקלי קיין סאַן־פראַנציסקאָ. די און נאָך אַנדערע האַפען־שטעדט זיינען אין דער ווירקליכקייט געווען איין שטאָדט.

(3) אָסקאַר ווייַלד, איינער פון די מייסטערס פון שפּראַך אין דעם נייַנצעהנטען יאָהרהונדערט לויט׳ן קריסטליכען רעכנונג.

(1) אַן אַראָפּלאָזען פונ'ם פּאַרקויף־פּרייז צו קאָסט־פּרייז און זאָגאַר נידריגער פון קאָסט אויף אַזאַ אופן האָט אַ גרויסע קאָמפּאַניע געקענט אויסשטעהן פאַרלוסט פאַר אַ לענגערער צייט אַלס אַ קלענערע קאָמפּאַניע און איהר אַרויסטרייבען פון דער געשעפט־וועלט. אַ געוועהנליכע קאָנ־קורענטען־אויפטו אין יענער צייט.

(2) פיעל פּראָבען זיינען געמאַכט געוואָרען דורך דער פּעריאָדע צו אָרגאַניזירען דעם אויסשטאַרבענדען ערד־אַרבייטער־קלאַס אין אַ פּאָליטישער פּאַרטיי, וועמעס צוועק איז געווען צו פאַרניכטען די טראָסטס דורך ראַדיקאַלע, שטאַרק־ווירקענדיגע געזעצען. אַלע אַזעלכע פּראָבען האָבען זיך אויסגעלאָזען מיט גאָר נישט.

(3) דער ערשטער ערפאָלגרייכער גרויסער טראָסט — כמעט אַ גאַנצען דור פריהער פון אַלע אַנדערע טראָסטס.

(4) עווערהאַרד האָט געהאַט רעכט אין די וויכטיגע איינצעלהיי־טען, כאָטש דער טאָג פון דעם פאַרשלאָגען פונ'ם געזעץ איז ניט ריכטיג. דער געזעץ איז פאַרגעשלאָגען געוואָרען דעם 30טען יוני, און ניט דעם 30טען יולי. דער קאָנגרעס־רעקאָרד געפינט זיך אין ערדיס, און צייגט אָן די פאָלגענדע טעג וועגען ביל: יוני דעם 30טען, דעצעמבער 9, 15, 16, 17, אין יאָהר 1902 און יאַנואַר 7 און 14, אין 1903. די אונוויסענהייט פון די געשעפטס־לייט ביים מיטאָג איז ניט געווען עטוואָס אויסערגעוועהנליכעס. זעהר ווייניג מענשען האָבען עטוואָס געוואוסט פון דעם געזעץ. י. אונטערמאַן, אַ רעוואָלוציאָנער, אין יולי, 1903, האָט אָפּגעדרוקט אַ פּאַמפלעט אין זשיראַרד, קענזעס, וועגען דעם מיליץ־געזעץ. דער פּאַמפלעט האָט געהאַט אַ קליינע צירקולאַציע צווישען די אַרבייטער; נור די צושיידונג פון די קלאַסען איז שוין געווען אַזוי שטאַרק, דאָס די מיטעל־קלאַס־מענשען האָבען קיינמאָל ניט געהערט וועגען דעם, און זיינען געבליבען אונוויסענד וועגען דעם געזעץ.

ניינטער קאפיטעל

(1) עווערהאַרד צייגט דאָ אָן קיאָר די אורזאַך פון אַלע אַרבייטער־צרות פון יענער צייט. אינ׳ם צוטיילונג פון דער פאַראייניגטער פּראָדוקציע, האָט קאַפּיטאַל געוואָלט אַלעס, וואָס מען האָט געקענט אַרויסרייסען, און די אַרבייטער אויך דאָס זעלבע. דער קריעג איבער דער חלוקה האָט קיינמאָל ניט געקענט אויפהערען. אַזוי לאַנג, ווי די סיסטעם פון קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע האָט עקזיסטירט, האָבען די אַרבייטער און די קאַפּיטאַליסטען זיך געקריעגט איבער דער חלוקה. אונז קוקט עס אויס ווי אַ לעכערליכער ספּעקטאַקעל, אָבער מיר מוזען ניט פאַרגעסען, אַז מיר האָבען אַ זיבען הונדערט יעהריגען פאָרצוג איבער די מענשען, וואָס האָבען געלעבט אין יענער צייט.

(2) טעאָדאָר רוזוועלט, פּרעזידענט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט, עטליכע יאָהר פאַר דער צייט, געמאַכט די פאָלגענדע עפענטליכע ערקלערונג: „מעהר ליבעראַלער און געגענזייטיגער אויסטויש פון סחורה איז נויטיג, כדי די איבער־פּראָדוקציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען זאָל קענען פאַרקויפט ווערען אויף אַ צופרידענשטעלענדען אופן צו אַנדערע לענדער.“ נאַטירליך, די איבער־פּראָדוקציע, פון וועלכע ער האָט גערעדט, איז געווען דער פּראָפיט פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם, וועלכע די קאַפּיטאַליסטען האָבען ניט געקענט געברויכען. עס איז אויך געווען אין דער צייט, וואָס דער סענאַטאָר מאַרק האַננאַ האָט געזאָגט: „די יעהרליכע פּראָדוקציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען איז אַ דריטעל גרעסער ווי דער געברויך.“ אַן אַנדער סענאַטאָר, טשאנסי דעפּיו, האָט געזאָגט: „די אַמעריקאַנער פּראָדוצירען יעדען יאָהר צוויי ביליאָן מעהר ווי זיי קענען געברויכען.“

(3) קאַרל מאַרקס, דער גרויסער אינטעלעקטועלער ריעז פון סאָציאַליזם, אַ דייטשער איד פון׳ם נייצעהנטען יאָהרהונדערט, אין דער זעלבער צייט, וואָס דזשאהן סטואַרט מיל האָט געלעבט. עס צייגט אויס אונגלויבליך, אַז גאַנצע דורות זיינען פאַרשוואונדען נאָך דער אַרויסגעבונג פון מאַרקס׳עס עקאָנאָמישע ענטדעקונגען, אין וועלכער צייט

ער איז אָפּגעשפּאָטעט געוואָרען פון דער וועלט׳ס אנערקענטע דענקער און געלערענטע פאַר זיינע ענטדעקונגען.

(4) לויט די בעסטע קוועלען, איז דאָס געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס דער נאָמען איז באַנוצט געוואָרען אָנצוצייגען די אָליגאַרכיע.

5) די צוטהיילונג פון דער געזעלשאַפט, וואָס עווערהאַרד גיט אָן, איז די זעלבע, וועלכע לוסיען סעניעל, אַ גרויסער סטאַטיסטיקער פון יענער צייט, האָט אָנגעגעבען. זיין רעכנונג פון די מיטגליעדער פון דיזע פאַרשיעדענע אָבטיילונגען לויט זייערע באַשעפטיגונגען, איז אין צענזוס פון די פאַראייניגטע שטאַאטען פון 1900, ווי פאָלגט: פּלוטאָקראַטישער קלאַס 250,251; מיטעל־קלאַס 8,429,84; און פּראָלעטאַרישער קלאַס .20,393,137

6) זאָגאַר אזוי שפּעט, ווי 1907, האָט מען געדענקט, אַז 11 גרופּען האָבען געהערשט איבער׳ן לאַנד. נור דיזער נומער איז פאַרקלענערט געוואָרען דורך דער פאַראייניגונג פון פינף אייזענבאַהן־גרופּען אין איין מעכטיגער פאַראייניגונג פון אלע אייזענבאַהנען. דיזע פינף גרופּען, צוזאַמען מיט זייערע פינאַנציעלע און פּאָליטישע בונדעס־גענאָסען זיינען געווען (1) דזשיימס דזש. הילל און זיין קאָנטראָל פון דער דרום־מערב־באַהן; (2) די פּענסילווייניא באַהנען־גרופּע. שיף, דער פינאַנציעלער פּארוואַלטער, מיט גרויסע באַנק־פירמעס אין פילאַדעלפיא און ניו יאָרק; (3) העריטמאַן, מיט פריק׳ן אַלס בעל־יועץ, און אָדעלל, אַלס פּאָליטישער ילוטענאַנט, קאָנטראָלירענדיג די מיטלענדישע, צפון־מערב׳דיגע און צפון׳דיגע פּאַסיפישען ברעג פּארקעהר־ליניען; (4) די גילד־פּאַמיליע אייזענבאַהן־אינטערעסען; (5) און די מויאך און לידט, באַוואוסט אַלס די „ראק־איילענד־באַנדע”; דיזע שטאַרקע אָליגאַרכיען זיינען אַרויסגעקומען פונ׳ם קאָנקורענץ־קאַמפּף און האָבען גערייזט אויפ׳ן אונפּארמייד־ליכען וועג צו פאראייניגונג.

7) לאַבבי — אַ זאָנדערבאַרע אינסטיטוציאָן כאַבאַרעווען, אָנצושטעקען און צו פאַרדאַרבען די געזעץ־מאַכער, וועלכע האָבען כלומר׳שט רעפּרעזענטירט דאָס פאָלק.

8) אַ צוואַנציג יאָהר פאר דיזער צייט, וואָס עווערהאַרד האָט געהאַלטען דיזע רעדע, האָט די ניו יאָרקער סוחרים־געזעלשאַפט אַרויס־

געגעבען אַ רעפּאָרט, פון וועלכען דאָס פאָלגענדע איז ענטנומען: „די אייזענבאַהנען האָבען אַבסאָלוטען קאָנטראָל איבער אַ מעהרהייט פון די שטאַאטס־לעגיסלאַטורען אין די פאראייניגטע שטאַאטען; זיי מאַכען און וואַרפען אַראָפּ סענאַטאָרען, קאָנגרעס־לייט און גובערנאַטאָרס, און אין דער ווירקליכקייט דיקטירען זיי די רעגיערונגס־האַלטונג פון די פאַראייניגטע שטאַאטען.”

9) ראקעפעלער האָט אָנגעפאַנגען זיין קאריערע אַלס אַ מיטגליעד פון דעם פּראָלעטאַריאַט און דורך זיין ביטערקייט און שפּאַרזאַמקייט איז ער געוועזען ערפאָלגרייך אין זיין אָרגאַניזאַציע פונ'ם ערשטען פאַלקאָמענעם טראָסט, נעמליך, דער טראָסט באַוואוסט אַלס „סטענדערד אויל”. מיר קענען זיך ניט צוריקהאַלטען פון צו געבען דעם פאָלגענדען מערקווירדיגען היסטאָרישען בלאַט פון יענער צייט, אום צו צייגען ווי די נויטווענדיג־קייט פון האָבען וואו אַוועקצולעגען דאָס געלד פונ'ם סטענדערד־אויל־איבערפלוס האָט צודריקט קליינע קאַפּיטאַליסטען און האָט פאַראורזאַכט אַ פריהערען שטורץ פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. דייוויד גרעהעם פיליפס איז געוועזען אַ ראַדיקאַלער שרייבער פון יענער פעריאָדע, און דיזער אויסצוג זיינער איז ענטנומען פון אַ קאָפּיע פון דער „סאַטורדיי איוונינג פאָסט”, דאַטירט דער 4טען אָקטאָבער, 1912. דאָס איז די איינ־ציגע קאָפּיע פון דיזען זשורנאַל, וואָס געפינט זיך אין אונזער ביבליאָ־טעק. און דאָך, פון דיזען זשורנאַל'ס אויסזעהן און אינהאַלט, קענען מיר בלויז ציהען דעם שלוס, אַז עס איז געוועזען אַ פּאָפּולערער פעריאָדי־שער זשורנאַל מיט אַ גרויסער צירקולאַציע. דער אויסצוג איז ווי פאָלגט:

„מיט אַ צעהן יאָהר צוריק איז ראקעפעלער'ס איינקונפט אָנגעגעבען געוואָרען אַלס דרייסיג מיליאָן פון אייגעם פון די גרויסע אויטאָרי־טעטען. דאָס אַז געווען דאָס העכסטע, וואָס ער האָט געקענט מאַכען פון זיין אויל־אינדוסטריע. און דאָ זיינען אַריינגעפלאָסען יעדען מאָנאַט אונגעהויערע סומען געלד — פון 2,000,000 אַ מאָנאַט בלויז פאַר דזשאהן דייוויסאָן ראקעפעלער אַליין. די פּראָבלעם פון פאַרטאָן דאָס געלד איז געוואָרען אַלץ ערנסטער. דער אויל־איינקונפט איז געוואָרען גרעסער, גרעסער, און די צאָהל פון זיכערע געשעפטען אַריינצולעגען דאָס געלד איז געוואָרען באַגרענצטער, זאָגאַר מעהר באַגרענצט ווי עס

איז יעצט. עס איז ניט געווען צוליעב אַ ספּעציעלער יאָגעניש נאָך געלד, נאָך פּראָפיטען, פאַרוואָס די ראַקעפעלערס האָבען זיך גענומען צו אַנדערע געשעפטען. זיי זיינען געצוואונגען געווען, ווערענדיג צוגעשטיקט פון דיזער כוואַליע פון רייכטום, וועלכען זייער מאָנאָפּאָל האָט צוגעצויגען ווי אַ מאַגנעט. זיי האָבען אָנגעשטעלט אַ שטאַב פון געשעפטס־זוכער. מען זאָגט, אַז דער עלטסטער פון דיזען שטאַב קריגט אַ שכירות פון $125,000 אַ יאָהר.

דער ערשטער אַרויספאָהר אין אַנדערע געשעפטען איז געווען אין דעם אייזענבאַהן־פעלד. ארום 1895 האָבען זיי קאָנטראָלירט אַ פינפטעל פון די באַהנען אין לאַנד. און אָט וואָס זיי פאַרמאָגען יעצט אָדער האָבען אַ הערשענדע קאָנטראָל! זיי זיינען שטאַרק פארטראָטען אַין די ניו יאָרקער אייזענבאַהנען, דרום׳דיגע, צפונ׳דיגע, מעריב׳דיגע, אין אַלע אַ חוץ איין אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע, אין וועלכער זיי האָבען בלויז עטליכע מיליאָנען. זיי זיינען פארטראָטען אין די מעהרסטע פון די אייזענבאַהנען, וואָס פאַרשפּרייטען זיך פון שיקאַגאָ. זיי באַהערשען איינינע אייזענבאַהן־סיסטעמען, וואָס לויפען צום פּאַסיפישען ברעג. זייער וואָהל־קראַפט מאַכט עס הערר מאָרגאַן׳ען אַזוי מעכטיג, כאָטש, מען מעג צולעגען, אַז זיי דאַרפען האָבען זייער פאַרשטאַנד מעהר ווי ער דאַרף האָבען זייער וואַהל־קראַפט — יעצט, און די פאַראייניגונג פון די צוויי שמעלט צוזאַמען דאָס, וואָס ווערט אָנגערופען „די קאָמונע־אינטערעסען.“

„נור אייזענבאַהנען אַליין האָבען ניט געקאָנט אַריינזאַפּען די אַלע שטאַרקע געלד־שטראָמען. אין דער יעצטיגער צייט האָבען זיך ראַקעפעלער׳ס צוויי און אַ האַלב מיליאָן פאַרגרעסערט צו פיער, פינף און זעקס מיליאָן דאָלאר אַ מאָנאַט, אייגענטליך 75 מיליאָן דאָלאר אַ יאָהר. דער אויל־פאַרקויף איז יעצט אין גאַנצען פּראָפיט. און די אויפסניי אַריינגעלעגטע געלטער האָבען אויך בייגעטראָגען זייער חלק צו פאַרגרעסערען די איינקונפט.

„די ראַקעפעלערס האָבען אַריינגעטראָטען אין דעם גאַז און עלעקטריציטעט־געשעפט, ווען יענע אינדוסטריען האָבען זיך ענטוויקעלט און זיך אומגעשטעלט אויף אַ פעסטען באָדען. און יעצט מוזען די אמערי־

קאָנער מענשען אָנפאַנגען רייכער צו מאַכען די ראקעפעלערס אַזוי שנעל ווי די זון געהט אונטער, קיין אונטערשיעד ניט מיט וואָס. זיי באַ־ליוכטען זייערע הייזער. זיי האָבען אָנגעפאַנגען פאַרבאָרגען געלד אויף לאַנד. מען זאָגט, אַז ווען די פראָספּעריטי (גוטע צייט) מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט געגעבען די לאַנד־באַזיצער אַ געלעגענהייט אָפּצוצאָהלען זייערע חובות, האָט דזשאהן ד. ראקעפעלער כמעט געוויינט; אַכט מיליאָן. וועלכע ער האָט געדענקט וועלען איהם אַריינטראָגען פּראָצענט פאַר שעהנע עטליכע יאָהר, זיינען פּלוצים אָנגעוואָרפען געוואָרען פאַר זיין שוועל און זיי האָבען זיך געבעטען פאַר אַ נייער היים. דער אונבאַרהוואַרטעטער צולעג צו זיינע צרות, וואָס ער האָט געהאַט אין געפינען פלעצער פאַר די קינדער פון זיין קעראָסין־געשעפט, און זייערע קינדער, און די קינדער'ס קינדער איז שוין געווען אַ ביסעל צופיעל פאַר'ן וואָהלזיין פון אַ מענשען מיט אַ שלעכטער פאַרדייאונג...

„די ראקעפעלערס זיינען אַריינגעטראָטען אין די מינען־געשעפטען — אייזען, קוילען, קופּער און בליי; אין אַנדערע אינדוסטריעלע גע־זעלשאַפטען, אין גאַסען־באַהנען, אין נאַציאָנאַלע, שטאַאטליכע און שטאָד־טישע פאַרזיכערונגס־פאַפּיערען; אין דאַמפף־שיפען און טעלעגראַף־קאָמפּאַניעס; אין די לאַנד־באַזיץ־געשעפטען, ווי האָטעלס און פּריוואַט־וואָהנונגען; אין לעבענס־פאַרזיכערונג און אין באַנק־געשעפטען. עס איז כמעט ניט געבליבען איין אינדוסטריע, אין וועלכע זייערע מיליאָנען האָבען זיך ניט געפונען...

„די ראקעפעלער־באַנק — די נאַציאָנאַלע שטאָדט־באַנק — איז די גרעסטע באַנק אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. עס זיינען דאָ בלויז צוויי גרעסערע באַנקען אין דער וועלט, די ענגלישע און די פראַנצויזישע די דעפּאזיטס באַטרעפען דורכשניטליך אַ הונדערט מיליאָן אַ טאָג; און די באַנק הערשט איבער'ן לייה־מאַרק פון וואָל־סטריט און די בירזשע. אָבער דאָס איז ניט די איינציגע; די באַנק איז בלויז די הויפט פון אַ רייהע ראקעפעלער־באַנקען און טראָסט־קאָמפּאַניעס, פערצעהן פון וועלכע געפינען זיך בלויז אין ניו יאָרק אַליין, און זיי האָבען מעכטיגע און איינפלוסרייכע באַנקען אין יעדען געלד־צענטער פונ'ם לאַנד.

„דזשאהן ד. ראקעפעלער פאַרמאָגט סטענדערד־אויל־אַקציעס, וואָס

האָבען די ווערט צווישען פיער און פינף הונדערט מיליאָן. ער האָט אַ הונדערט מיליאָן אינ'ם שטאָהל־טראָסט. כמעט נאָך אַמאָל אַזוי פיעל אין איין מעריב'דיגע אייזענבאַהן, אַ העלפט דערפון אין אַ צווייטער און זאַ וויטער ביז אַ מענשענ'ס מח נעהמט שווינדלען פון אויסרעכענען זיי אַלע. זיין איינקונפט לעצטעס יאָהר איז געווען אַרום $100,000,000 — איך צווייפעל, אויב דער איינקונפט פון אַלע ראָטהשילדס צוזאַמען האָט געגרייכט די סומע. און זי שטייגט פון טאָג צו טאָג."

צעהנטער קאַפּיטעל

1) די שוואַרצע־הונדערט זיינען געווען רעאַקציאָנערע בעבלען, וועלכע זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען ביי דער אויסשטאַרבענדער אַריס־טאָקראַטיע אין דער רוסישער רעוואָלוציאָן. דיזע רעאַקציאָנערע גרופּען האָבען אַטאַקירט רעוואָלוציאָנערע גרופּען, און, ווען נוטיג, האָבען זיי זיך געבונטעוועט און צושטערט אייגענטהום, אום צו געבען דער אַריס־טאָקראַטיע אַ תירוץ אַרויסצורופען די קאָזאַקען.

2) אונטער דעם קאַפּיטאַליסטישען רעזשים זיינען דיזע פּעריאָדען פון שלעכטע צייטען געווען אונפערמיידליך כאָטש לעכערליך אין אונ־זערע אויגען. פּראָספּריטי האָט אימער־צו געבראַכט אַ שלעכטע צייט. דאָס איז, נאַטירליך, געקומען פון די גרויסע אונברויכבאַרע פּראָ־פיטען, וואָס האָבען זיך אָנגעזאַמעלט.

3) סטרייק־ברעכער — דיזע זיינען געווען, לויט זייער צוועק און פּראַקטיק אין אַלעס, אַ חוץ זייערע נעמען, די פּריוואַט סאָלדאַטען פון די קאַפּיטאַליסטען. זיי זיינען געווען פאַרטרעפליך אָרגאַניזירט און גוט באַוואָפענט, און זיינען אימער צו געווען גרייט אריינגעוואָרפען צו ווערען אין ספּעציעלע באַהנען און פאָהרען אין וועלכען עס איז טייל פונ'ם לאַנד, וואו ארבייטער זיינען אַרויס אויף אַ סטרייק אָדער אַרויסגעוואָרפען געוואָרען פון די פאַבריקען בלויז אין יענע משו־געגע צייטען האָט געקענט זיין אַזאַ שטוינענדער ספּעקטאַקעל ווי איינער אַ פאַלי, אַ בעריהמטער קאָמאַנדיער פון סטרייק־ברעכערס, וועלכער האָט אין 1906 דורכגערייזט דיפאַראייניגטע שטאַאַטען פון ניו יאָרק ביז

סאַן פראַנציסקאָ אין ספּעציעלע באַהנען מיט אַן ארמע פון פינף און צוואַנציג הונערט מענער, גוט באַוואַפנעט און אויסגעשטאַטעט. אום צו ברעכען אַ סטרייק פון די גאַסען־באַהן־ארבייטער אין סאַן פראַנציסקאָ. אַזאַ מין האַנדלונג איז געווען אויסדריקליך געגען די געזעצען פון לאַנד. דער פאַקט, אַז דיזע האַנדלונג ווי אויך פיעל אַנדערע זיינען געבליבען אונבאַשטראָפט, צייגט, ווי שטאַרק די ריכטער זיינען געווען אין די הענד פון דער פּלוטאָקראַטיע.

4) בול־פּען — אין אַ סטרייק פון מיינערס אין איידעהאָ. אין דעם לעצטען טייל פון 19טען יאָהר־הונדערט האָט פּאַסירט, דאָס פיעל סטרייקערס זיינען אריינגעשליידערט געוואָרען אין די בול־פּענס פון דיסאָלדאַטען. דיזע האַנדלונג ווי אויך דער נאָמען האָט אָנגעהאַלטען אינ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

5) בלויז דער נאָמען, אָבער ניט די אידעע איז געווען אימפּאָר־טירט פון רוסלאַנד. די שוואַרצע מאות האָבען זיך ענטוויקעלט פון די קאַפּיטאַליסטישע שפּיאָנען, און זייער נוץ אין אַרבייטער־קאַמפּפען איז דעמאָנסטרירט געוואָרען אינ'ם נייצעהנטען יאהר־הונדערט. וועגען דעם איז קיין צווייפעל ניטאָ. אַזאַ בעריהמטער אויטאָריטעט פון יענע־ צייט, ווי קאַררּאָל ד. רייט, פאראייניגטע שטאַאַטען אַרבייטס־קאָמישיאָ־ נער, איז פאַראנטוואָרטליך פאר דיזער באַשטעטיגונג. פון זיין בוך מיט'ן נאָמען „די אַרבייטער־קאַמפּפען“ איז גענומען דער אויסצוג: אין מאַנכע פון די גרויסע היסטאָרישע סטרייקס האָבען די בעלי־בתים זעלבסט גערייצט און פאראורזאַכט געוואַלד־טהאַטען. די פאַבריקאַנטען האָבען בכיון פאַראורזאַכט סטרייקס, אום צו פּטר'ן אָנגעזאַמעלטע סחורה; און פראַכט־וואַגאָנען זיינען אונטערגעצינדען געוואָרען פון די בעלי־ בתים'ס שפּיאָנען דורך די אייזען־באַהן־סטרייקס, כדי צו פאַרגרעסערען די אונאָרדנונג. פון די שפּיאָנען האָבען זיך די שוואַרצע מאות ענט־ וויקעלט; און זיי זיינען עס שפּעטער געוואָרען די שרעקליכסטע וואַפען פון דער אליגאַרכיע, די אַגענטען־פּראָוואָקאַטאָרען.

6 וואָל־סטריט — גערופען נאָך אַ נאָמען פון אַ פארצייטיגער ניו יאָרקער גאַס וואו די בירזשע האָט זיך געפונען, און וואו פאַרשיעדענע אונהערליכע געשעפטען זיינען געפיהרט געוואָרען.

עלפטער קאַפּיטל

1) „מייפלאַוער“ — איינע פון די ערשטע שיפן, וואָס האָט געבראַכט קאָלאָניסטן קיין אַמעריקע, נאָך דער אַנטדעקונג פון דער נייער וועלט. די, וואָס האָבן אַרויסגעשטאַמט פון זיי. האָבן פאַר אַ לענגערע צייט געשטאָלצירט מיט זייערע אור־עלטערן; נור מיט דער צייט האָט זיך זייער בלוט אַזוי צומישט, אַז עס האָט געפלאָסן אין די אָדערן פון כמעט אַלע אַמעריקאַנער.

צוועלפטער קאַפּיטל

(1) אַ מעקסיקאַנער מאכל, וואָס ווערט גאַנץ אָפט דערמאָהנט אין דער ליטעראַטור פון יענער צייט.. מיר ווייסן ניט ווי עס צוצוגרייטן.

דרייצעהנטער קאַפּיטל

(1) וויליאַם רענדאָלף הוירסט — אַ יונגער קאַליפאָרניער מיליאָנער, וועלכער איז געוואָרען דער מעכטיגסטער ציַיטונגס־אייגענטימער אין לאַנד. זיינע ציַיטונגען זיינען ערשיענען אין אַלע גרויסע שטעדט און זיי פלעגען אַפּעלירען צו דער אונטערגעהענדער מיטעל־קלאַס און צום פּראָלעטאַריאַט. אַזוי צאָהלרייך זיינען געווען זיינע נאָכפאָלגער, אַז ער האָט געקראָגען די אויבערהאַנד אין דער אַלטער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. ער האָט אָנגענומען אַן אונגאָרמאַלע שטעלונג, מיט זיין פּרעדיגען אַ שוואַכען סאָציאַליזם געמישט מיט אַן אונבאַשרייבליכען סאָרט קליין־בורזשואַזנעם קאַפּיטאַליזם. ער איז געווען אַ מין אויל מיט וואַסער, און ער האָט געהאַט קליינע שאַנסען, כאָטש פאַר אַ שטיקעל צייט האָט ער פאַראורזאַכט די פּלוטאָקראַטיע אַ שעהן ביסעל קאָפּ־דרעהעניש.

(2) די קאָסטען פון אַדווערטייזען אין יענע משוגענע צייטען זיינען געווען שטוינענד. בלויז די קליינע קאַפּיטאַליסטען פלעגען קאָנקורירען און דערפאַר פלעגען זיי אַדווערטייזען. ווי אָבער עס האָט זיך אָרגאַניזירט אַ טראָסט, איז קיין קאָנקורענציע ניט געווען, האָבען זיי, נאַטירליך, ניט באַדאַרפט אַדווערטייזען.

(3) די פאַרניכטונג פון די רוימישע לאַנד־באַזיצער איז ניט אָנגע־גאַנגען אַזוי שנעל ווי די פאַרניכטונג פון די אַמעריקאַנער לאַנד־באַזיצער און קליינע קאַפּיטאַליסטען. אינ׳ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט איז געווען אַ באַוועגונגס־קראַפט, בעת אין פאַרצייטיגען רוים איז דאָס ניט געווען דער פאַל. פיעל פאַרמערס, געטריבען פון אַ שטאַרקער לוסט צו באַזי־צען די ערד, און וועלענדיג צייגען וואָס פאַר חיות זיי קענען ווערען, האָבען געפּרובירט זיך אויסצודרעהען פון די עקספּראָפּריאַטאָרס דורך צוריקציהען זיך פּונ׳ם האַנדעלס־פּלאַן. זיי האָבען גאָר ניט פאַרקויפט. צווישען זיך האָבען זיי אָנגעפיהרט אַ פאַרצייטיגען אויסטויש פון סחורות. זייער אָפּגעזונדערטקייט און שוועריגקייטען זיינען געווען שוידערליך, נור זיי האָבען אָנגעהאַלטען זייער טאַקטיק. עס איז געוואָ־רען אַ באַוועגונג. נור זיי זיינען זעהר לייכט באַזיעגט געוואָרען. די פּלוטאָקראַטיע, קאָנטראָלירענדיג די רעגירונג, האָט געהעכערט זייערע צינ־זען און די מענשען, ניט האַנדלענדיג מיט קיינעם, האָבען זיי, נאַטירליך, קיין געלד ניט געהאַט. און צום סוף איז זייער לאַנד פאַרקויפט געוואָ־רען צו צאָהלען צינזען.

(4) פאַר אַ גאַנץ לאַנגער צייט האָט זיך דיזעס מורמלען געלאָזט הערען. אַזוי ווייט צוריק ווי 1906 האָט לאָרד אויבורי, אַן ענגלישמאַן, געזאָגט דאָס פאָלגענדע אין דעם הויז אָוו לאָרדס: „די אונרוהען אין אייראָפּא, די פאַרשפּרייטונג פון סאָציאַליזם, און דער שלעכטס־פאַרבערוי־טענדער אַנאַרכיזם, זיינען התראות צו די רעגירונגען און די הערשענדע קלאַסען, אַז דעם אייראָפּעאישען אַרבייטער׳ס אומשטענדען זיינען אונער־טרעגליך, און אום צו פאַרמיידען אַ רעוואָלוציע, מוזען מיר נעהמען שריטע צו פאַרהעכערען דעם לוין, פאַרקלענערען די אַרבייטס־שטונדען און פאַרקלענערען דעם פּרייז פון די לעבענס־נויטווענדיגקייטען.“ דער „וואָלל־סטריט־זשורנאַל“, שרייבענדיג וועגען לאָרד אויבורי׳ס רעדע, האָט

געזאָגט: „די ווערטער זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרען פון אַן אַריסטאָ־קראַט און אַ מיטגליעד פון דער קאָנסערוואַטיווער קערפּערשאַפט אין אייראָפּא. דעסטאָ מעהר באַדויטענד זיינען זיי. זיי ענטהאַלטען מעהר ווערטהפולע פּאָליטישע עקאָנאָמיע, ווי אין פיעל ביכער. זיי זאָגען אָן אַ ווארנונג: „פּאַסט אויף, הערען פון דער אַרמיי און פלאָטע!" צו דער זעלבער צייט שרייבט סידני ברוקס, אַן אַמעריקאַנער, אין האַרפּער'ס מאַגאַזין: „איהר וועט ניט הערען דעם נאָמען פון סאָציאַליזם אין וואַשינגטאָן. ווארום זאָלט איהר יא הערען? די פּאָליטישענס זיינען אימער די לעצטע מענשען אינ'ם לאַנד צו זעהן, וואָס עס פּאַסירט פאַר זייערע אויגען. זיי וועלען מיך אויסלאַכען, ווען איך פּראָפעצייע, און איך בין זיכער, אַז עס איז אַזוי, דאָס ביי די נעקסטע פּרעזידענט־וואַהלען וועלען די סאָציאַליסטען ציהען איבער אַ מיליאָן שטימען."

(5) עס איז געווען אין אָנפאַנג פונ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט, ווען די אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע האָט אויסגעדריקט די שטעלונג פון די סאָציאַליסטען אין דער מלחמה־פראַגע. אין קורצען איז זייער לעהרע געווען ווי פאָלגט: „ווארום זאָלען די אַרבייטער פון איין לאַנד קעמפּפען מיט די אַרבייטער פון אַ צווייטען לאַנד פאַר'ן בענעפיט פון זייערע קאַפּיטאַליסטישע בעלי־בתים?" דעם 21טען מאַי, 1905, ווען אַ מלחמה האָט געהאַלטען ביים אויסברעכען צווישען עסטרייך און איטאַליען, האָבען די סאָציאַליסטען פון איטאַליען, עסטרייך און אונגאַרן געהאַלטען אַ קאָנפערענץ אין טריעסט, און האָבען געסטראַשעט מיט אַ גענעראַל־סטרייק פון די אַרבייטער פון ביידע לענדער אין פאַל די מלחמה ברעכט אויס. דאָס זעלבע האָבען זיי געטהאָן אַ יאָהר שפּעטער, ווען די „מאַראָקאָ־אַנגעלעגענהייט" האָט שיער געבראַכט צו אַ מלחמה צווישען פראַנקרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד.

פערצעהנטער קאַפּיטעל

(1) „אונזער וואָהלטעטיגער פעאָדאַליזם" — אַ בוך, וואָס איז געדרוקט געוואָרען אין 1902, פון וו. דזש. גהענט. מען האָט געגלויבט

פאַר אַ לאַנגער צייט, אַז גהענט האָט געגעבען די גרויס־אַמעריקאַנער קאַפּיטאַליסטען די אידעע פון אַן אָליגאַרכיע. דיזער גלויבען האַלט אָן דורך די גאַנצע דריי הונדערט יאָהר פון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, אין דער ליטעראַטור, און זאָגאַר אויך אין דער ליטעראַטור פונ׳ם ערשטען יאָהר־הונדערט פון ברודערשאַפט פון מענשען. הייגט ווייסען מיר, אַז עס איז ניט אמת, נור אונזער וויסען פאַרקלענערט ניט דעם פאַקט, דאָס גהענט איז איינער פון די מעהרסטע געשימפּפטע אונשולדיגע מענשען אין דער גאַנצער היסטאָריע.

(2) אַלס אַ בייספּיעל פון די ריכטערס אורטיילען, וואָס זיינען געווען דאַגעגען די אַרבייטער, קענען מיר אָנגעבען די פאָלגענדע פאַלען: עס איז געווען אַ באַוואוסטער פאַקט, אַז קינדער זיינען באַשעפטיגט געוואָרען אין די קוילען־מינען. אין 1905 זיינען די אַרבייטער געווען ערפאָלגרייך אין דורכפיהרען אַ געזעץ אין פענסילווייניע, אַז אַ דאָקו־מענט. באַשטעטיגענדיג דעם קינד׳ס יאָהרען און זיין בילדונג מוז געבראַכט ווערען צוזאַמען מיט׳ן פאָטער׳ס שבועה. דאָס איז גלייך ערקלערט געוואָרען אונקאָנסטיטוציאָנעל פון די ריכטער פון לוזערן קאונטי, שטיצענדיג זיך אויפ׳ן פערצעהנטען אַמענדמענט (פאַרבעסערונג) וועלכער פאַרבאָט אונטערצושיידען צווישען מיטגליעדער פון דעם זעל־בען קלאַס — נעמליך. קינדער איבער פערצעהן יאָהר אַלט און די יעני־גע אונטער פערצעהן. די שטאַאטס־ריכטער האָבען באַשטעטיגט דעם אורטייל. די ניו יאָרקער געריכט פון ספּעציעלע זיצונגען האָט אין 1905 ערקלערט אַלס אונקאָנסטיטוציאָנעל דעם געזעץ, וועלכער האָט פאַרבאָטען יונגע קינדער און פרויען צו אַרבייטען אין פאַבריקען נאָך 9 אַזייגער ביינאַכט, אָנגעבענדיג אַלס אורזאַך, אַז אַזאַ געזעץ איז „קלאַסען־געזעץ“. נאָך אַ בייספּיעל: די בעקערס, אין יענע צייטען, פלעגען אַרבייטען זעהר שווער. ד ניו יאָרקער לעגיסלאַטור האָט דורכ־געפיהרט אַ געזעץ, פאַרבאָטענדיג די בעקערס צו אַרבייטען מעהר פון צעהן שטונדען אַ טאָג. אין 1906 האָט דער העכסטער שטאַאטס־געריכט ערקלערט דיזען געזעץ אונקאָנסטיטוציאָנעל. אַ טייל פונ׳ם אורטייל האָט זיך אַזוי געלעזען: „עס איז ניטאָ קיין שכל׳דיגע אורזאַך זיך אַריינצומישען אין די רעכט פון פּערזאָנען צו מאַכען אַ קאָנטראַקט

דורכ'ן באַגרענצען די אַרבייטס־שטונדען אין דער בעקער־באַשעפטיגונג."

(3) דזשיימס פאַרלי, אַ באַריהמטער סטרייק־ברעכער פון יענער פעריאָד, אַ מוטהיגער און זעהר פעהיגער, נור אונמאָראַלישער מענש. ער האָט געשטיגען הויך אונטער דער הערשאַפט פונ'ם אייזערנעם קנאַפעל און איז ענדליך געוואָרען אַ מיטגליעד פון דעם אָליגאַרכיע־קלאַס. האַנגאַה דזשענקינס, וועמעס מאַן פאַרלי'ס סטרייק־ברעכערס האָבען גע'הרג'עט צוריק מיט דרייסיג יאָהר, האָט איהם ערמאָרדעט אין 1932.

(4) עווערהאַרדט'ס סאָציאַלע פאָרזיכט איז געווען וואונדערבאַר. ער האָט אַזוי לייכט פאָראויסגעזעהן דאָס אויפשטהן פון די אויסדער־וועהלטע יוניאָנס, דאָס אויפשטייגען און די אָפּשוואַכונג פון די אַרבייטער־קליקעס, און דעם קאַמפּף צווישען די פאַרפוילטע אָליגאַרכיען און די אַרבייטער־קליקעס פאַר'ן קאָנטראָל פון דער רעגיערונגס־מאַשין.

(5) מיר מוזען שטוינען איבער עווערהאַרדט'ס וואונדערבאַרען פאָרזיכט. נאָך איידער די אָליגאַרכיען האָבען גאָר געטראַכט וועגען אויפבויען אַזעלכע וואונדער־שטעדט ווי ארדיס און אסגארד, האָט עווערהארדט שוין געזעהן יענע שטעדט אין זייער אונפאַרמיידליכער נויטווענדיגקייט.

(6) און זינט יענעם טאָג פון נביאות, זיינען פאָראיבער די דריי הונדערט יאָהר פונ'ם אייזערנעם קנאַפעל און די פיער הונדערט יאָהר פון דער ברודערשאַפט פון מענשען; און היינט טרעטען מיר אויף וועגען און וואוינען אין די שטעדט, וואָס די אָליגאַרכען האָבען אויפ־געבויט. עס איז אמת, אַז מיר בויען זאָגאַר יעצט נאָך מעהר וואונדער־באַרע שטעדט, נור די אָליגאַרכישע שטעדט וועלען לאַנג געדויערען, און איך שרייב די צייליען אין ארדיס, איינע פון די וואונדערבאַרסטע שטעדט, וואָס איז ווען געבויט געוואָרען.

---

(1) אַלע אייזענבאַהנען־יוניאָנס האָבען אַריינגעטראָטען אין דער קאָמבינאַציע מיט די אָליגאַרכיען, און עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקען, דאָס אַן אייזענבאַהן־יונינאָן איז געווען די ערשטע, וואָס האָט זיך באַנוצט מיט דיזען פּרינציפּ פון כאַפּ־לאַפּ־חלוקה, נאָך אין 19טען יאָהרהונדערט. פּ. מ. אַרטהור איז געווען דער הויפּט־פיהרער פון דיזער יוניאָן פאַר צוואַנציג יאָהר. נאָך דעם סטרייק אויף דער פּענסילווייניא־אייזענבאַהן, האָט ער אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן פאַר די לאָקאָמאָטיוו־אינזשעניערען צו מאַכען פּונקטען מיט דער אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע בלויז פאַר זייערע אייגענע אינטערעסען און זיך גאַר ניט זאָרגען פאַר די איבעריגע אַרבייטער. דער פּלאַן איז געווען העכסט ערפאָלגרייך, און, נאַטירליך, עגאָאיסטיש, און פון דעם איז אַרויסגעקומען דאָס וואָרט „אַרטהוריזאַציאָן", וואָס האָט געמיינט כאַפּ־לאַפּ־חלוקה פון אַרבייטער־יוניאָנס. איבער דעם וואָרט „אַרטהוריזאַציאָן" האָבען זיך די עטימאָלאָגען לאַנג געבראָכען דעם קאָפּ. נור איך האָף, אַז יעצט איז זיי קלאָר פון וואַנען דאָס וואָרט איז גענומען געוואָרען.

זעכצעהנטער קאפיטעל

(1) אַלבערט פּאקאק, אַ צוויטער באַריהמטער סטרייק־ברעכער פון יענע יאָהרען, וואָס האָט ביז צום לעצטען טאָג פון זיין לעבען געהאַלטען די קוילען־גרעבער ביי זייער אַרבייט. זיין זוהן האָט איהם נאָכגעפאָלגט און פאַר פינף דורות האָט די מערקווירדיגע שקלאַפען־טרייבענדיגע משפחה געהערשט איבער די מיינערס. דער עלטסטער פּאקאק, וועלכער איז געווען באַוואוסט אַלס פּאקאק דער ערשטער, פלעגט געשילדערט ווערען ווי פאָלגט: „אַ לאַנגער, דאַרער, דער קאָפּ אַרום־געריגגעלט מיט ברוינע און זילבער־גרויע האָר, מיט גרויסע באַקען־ביינער און אַ שווערע מאָרדע... אַ בלייך פּנים, מאַטע, גרויע אויגען,

אַ מעטאַלענע שטימע, און אין אַלגעמיין אַן אָפּגעלאָזטער מענש. ער האָט געהאַט אָרימע עלטערען און ער האט אנגעפאַנגען זיין קאַריערע אַלס אַ דיענער אין אַ שענק. דאַן איז ער געוואָרען אַ פּריוואַט־דעטעקטיוו פאַר אַן אייזענבאַהן־קאָמפּאַניע, ביז ער האָט זיך אַרויפגעאַרביים צו אַ פּראָפעסיאָנעלען סטרייק־ברעכער. פּאקעק דער פינפטער איז גע׳הרג׳עט געוואָרען אין אַ קליינעם אויפשטאַנד פון קוילען־גרעבער אין אינדיאַנאַ אינ׳ם יאָהר 2073.

(2) די קעמפּפענדע גרופען זיינען געווען מוסטירט נאָך די קעמפּ־פענדע אָרגאַניזאַציעס פון דער רוסישער רעוואָלוציע, און להכעיס די מהעטיגקייט פונ׳ם אייזערנעם קנאַפּעל, האָבען די גרופען עקזיסטירט דורך די גאַנצע דריי הונדערט יאָהר פון זיין עקזיסטענץ. צוזאַמענ־געשטעלט פון מענער און פרויען, באַגייסטערטע מיט ערהאָבענע אידעען און ניט מורא האָבענדיג פאַר׳ן טוידט, האָבען די קעמפּפענדע גרופען אויסגעאיבט אַ גרויסען איינפלוס און האָבען אַ ביסעל געשטילט די ווילדע ברוטאַליטעט פון די הערשער. ניט נור האָבען זיי זיך אָפּגעגעבען מיט קעמפּפען געגען די געהיימע אַגענטען פון דער אָליגאַרכיע. די אָליגאַרכיען זעלבסט זיינען געווען געצוואונגען זיך צוצוהערען צו די דעקרעטען פון די גרופען, און גאַנץ אָפט, ווען זיי האבען ניט געפאָלגט, זיינען זיי באַשטראָפט געוואָרען מיט׳ן טויט — און דאָס זעלבע האָט פּאַסירט מיט זייערע אונטעראָרדענטע, מיט די אָפיציערען פון דער אַרמעע און די פיהרער פון די ארבייטער־קליקעס.

די אָרגאַניזירטע ראַכע־נעהמערס האָבען אויסגעטיילט גערעכטיג־קייט אין אַ פולער מאָס, נור די מערקווירדיגסטע זאַך וועגען זיי איז געווען זייער אונלייִדענשאַפטליכער און געזעצליכער פּראָצעס. זיי האָבען ניט געהאַט קיין געאיילטען משפּט. ווען איינער איז געפאַנגען געוואָרען, האָט מען איהם געגעבען אַן עהרליכען פּראָצעס און אַ געלעגענהייט זיך צו פאַרטיידיגען. נויטווענדיגערווייזע זיינען פיעל מענער פּראָצעסירט געוואָרען און געפונען געוואָרען שולדיג דורך שטעל־פאַרטרעטונג, אַזוי ווי אין דעם פאַל פון גענעראַל לאַמפּטאָן. דאָס האָט פּאַסירט אין 2138. ער איז פיליכט געווען דער בלוט־דורשטיגסטער און ערגסטער פון אַלע פאַרקויפטע נשמות, וואָס האָבען ווען עס איז געדיענט דעם אייזערנעם

קנאַפּעל. ער איז אָנגעזאָגט געוואָרען פון די קעמפּפענדע גרופּען, אַז זיי האָבען איהם פּראָצעסירט, איהם געפונען שולדיג און פאַראור־טיילט איהם צום טויט — און דאָס איז געווען נאָכדעם ווי זיי האָבען איהם געוואָרענט דריי מאָל, ער זאָל אויפהערען זיין ברוטאַלע האַנד־לונג געגען דעם פּראָלעטאַריאַט. נאָך זיין פאַראורטיילונג האָט ער זיך אַרומגערינגעלט מיט אַ טויזענד באַשיצונגס־מיטלען. יאָהרען זיינען פאַרגאַנגען און אומזיסט האָבען די קעמפּפענדע גרופּען געפּרובירט אויסצופיהרען זייער אורטייל. איין קאַמעראַד נאָכ'ן צווייטען, מענער און פרויען, זיינען דורכגעפאַלען פּרובירענדיג איהם צו הרג'ענען, און זיינען אומגעבראַכט געוואָרען אויף אַ שווידערליכען אופן פון דער אָליגאַרכיע. גענעראַל לאַמפּטאָן האָט עס צוריק איינגעפיהרט קרייו־ציגונג אַלס אַ געזעצליכע הינריכטונגס־מעטאָדע. נור צום סוף האָט דער פאַראורטיילטער מאַן געקראָגען זיין תליון אין דער געשטאַלט פון אַ דעליקאַטנע זיעבצעהן־יעהריגע מיידעל מיט'ן נאָמען מאַדעלין פּראַ־ווענס, וועלכע, אום אויסצופיהרען איהר טהאַט, האָט געדיענט אין זיין פּאַלאַץ צוויי יאָהר אַלס אַ נעהטאָרין. זי איז געשטאָרבען אָפּגעזונדערט פון יעדען נאָך שרעקליכע יסורים; נור היינט שטעהט זי אין אַן אונצושטערבאַרע בראָנזענע סטאַטוע אין דעם פּאַנטהעאָן פון ברודער־שאַפט אין דער וואונדער־שטאָדט סערלעס.

מיר, וועלכע פון אונזער אייגענער ערפאַהרענהייט ווייסען גאָר ניט וועגען בלוט־פאַרגיסונג, מוזען ניט שלעכט אורטיילען די העלדען פון די קעמפּפענדע גרופּען. זיי האָבען אָפּגעגעבען זייער לעבען פאַר דער מענשהייט, קיין אָפּפער איז ניט געווען צו גרויס פאַר זיי צו ברענגען, און די נויט האָט זיי געטריבען צו בלוטיגע טאַטען אין אַ בלוטיגער פּעריאָד. די קעמפּפענדע גרופּען זיינען געווען דער איינציגער דאָרן אין די זייטען פון'ם אייזערנעם קנאַפּעל, וואָס דער אייזערנער קנאַפּעל האָט קיינמאָל ניט געקענט פּטר'ן. עווערהאַרדט איז געווען דער פאָטער פון דער מאָדנער אַרמעע. און איהרע ערפאָלגען און עקזיסטענץ פאַר דריי הונדערט יאָהר צייגט ווי קלוג ער האָט איהר אָרגאַניזירט און וואָס פאַר אַ פעסטען פונדאַמענט ער האָט געלייגט, אויף וועלכע צוקינפטיגע דורות זאָלען בויען. אין איניגע אופנים, ניט אַכטענדיג אויף זיינע

גרויסע עקאָנאָמישע און ביאָלאָגישע בייטרעגע, און זיין אַרבייט אַלס פיהרער אין דער רעוואָלוציע מוז זיין אָרגאַניזירונג פון די קעמפפענדע גרופּען ווערען פאַררעכענט אַלס זיין קרוינענדע אַרבייט.

זיבעצעהנטער קאַפּיטעל

(1) דיזעלבע אומשטענדען האָבען עקזיסטירט אינ׳ם נײַנצעהנטען יאָהר־הונדערט אונטער דער ברוטאַלער הערשאַפט אין אינדיען. די איינגעבוירענע זיינען אויסגעשטאָרבען פון הונגער מיליאָנען־ווייז, בעת זייערע הערשער האָבען זיך באַרויבט פון זייערע פאַרדיענסטען און עס אויסגעבראַכט אויף די פּראַכטפולע פּאַראַדען און אַלערליי נאַרישקייטען. מיר, אין דעם יעצטיגען געבילדעטען צושטאַנד, מוזען רויט ווערען פון שאַנדע פאַר די האַנדלונגען פון אונזערע אור־עלטערען. אונזער איינציגע טרייסט איז אַ פילאָזאָפישע. מיר מוזען אָננעהמען דעם קאַפּיטאַליסטישען שטאַפּעל אין סאָציאַלער עוואָלוציע פונקט ווי די פריהערדיגע אַפען־עפּאָכע. דער מענש האָט געמוזט דורכגעהן דורך די אַלע שטאַפּלען דורך זיין אויפהויבען זיך פון דער בלאָטע און דעם שלאם פון דעם ניעדריגען אָרגאַנישען לעבען. און עס איז נאַטירליך געווען אומפאַרמיידליך, אַז פיעל ווענינ פון דער בלאָטע זאָל זיך צו־קלעפען צו איהם און ניט אַזוי לייכט אַרונטערפאַלען.

(2) די מענשען פונ׳ם אָפגרונד — די פּראַזע איז באַשאַפען געוואָרען פון ה. ג. וועלס אין דעם שפּעטערען טייל פון נײַנצעהנטען יאָהר־הונדערט. וועלס איז געווען אַ סאָציאָלאָגישער נביא, קלוג, נאָרמאַל, און האָט געהאַט אַ וואַרימע מענשליכע האַרץ. פיעל פראַגמענטען פון זיינע ווערק זיינען אַרונטערגעקומען צו אונז, צוויי פון זיינע גרעסטע ווערק: „ערוואַרטונג" און „פּראָגרעסירענדיגע מענשהייט", זיינען פאַרבליבען גאַנץ. נאָך לאַנג בעפאָר די אָליגאַרכיען און פאַר עווער־האַרד׳ען האָט וועלס טהעאָריזירט וועגען דעם בויען פון וואונדער־שטעדט, כאָטש אין זיינע שאַפונגען דערמאָנט ער זיי אַלס „פאַרגניגענס־שטעדט".

(3) עווים עווערהאַרד האָט ערוואַרטעט. אַז איהר ערצעהלונג וועט געלעזען ווערען אין יענער צייט, און דערפאַר האָט זי ניט געשריבען וועגען רעזולטאַטען פונ׳ם פראָצעס פאַר הויך־פאַרראַט. פיעל אַנדערע אַזעלכע פאַלען קומען פאָר אינ׳ם מאַנוסקריפּט. צוויי און פופציג סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט זיינען פראָצעסירט און געפונען געוואָרען געשולדיג. איין זאַך איז מאָדנע: קיינער פון זיי איז ניט באַשטראָפט געוואָרען מיט׳ן טויט. עווערהאַרד און עלף אַנדערע, צווישען וועלכע טהעאָדאָר דאננעלסאָן און מעטהיו קענט זיינען אויך געווען, האָבען געקראָגען פון דרייסיג ביז פינף און פערציג יאָהר, בעת אַרטהור סימפּסאָן איז געשטאָרבען פון הונגער און איינזאַמקייט, און די בייזע בעהאַנדלונג זיינע האָט ער געקראָגען איבער זיין אונקאָמפּראָמיסליבען כאַראַקטער און פאַר זיין טאַקטלאָזער פייערדיגער שנאה פאַר אַלע מענשען, וואָס האָבען געדיענט דעם דעספּאָטישען אייזערנעם קנאַפּעל. ער איז געשטאָרבען אין קאבאנאס, קובאַ, וואו דריי פון זיינע קאַמעראַדען זיינען אויך געווען איינגעשפּאַרט. די צוויי און פופציג סאָציאַליסטישע קאָנגרעס־לייט זיינען געווען איינגעשפּאַרט אין מיליטערישע פעסטונגען, וואָס זיינען געווען צושפּרייט איבער׳ן גאַנצען לאַנד. אַזוי זיינען דו־באָים און וואודס געהאַלטען געוואָרען אין פּאָרטאָ ריקאָ, און עווערהאַרד און מעררי וועטהער זיינען געווען פאַרשפּאַרט אין אַלקאַטראַז, אַן אינזעל לעבען סאַן פראַנציסקאָ, וואָס האָט שוין לאַנג געדיענט אַלס אַ מיליטערישע פעסטונג.

(4) עווים עווערהאַרד וואָלט באַדאַרפט איבערלעבען פיעל דורות איידער זי וואָלט געקענט אויסגעפינען דעם סוד. עטוואָס ווייניגער ווי הונדערט יאָהר צוריק, און שפּעטער פון זעקס הונדערט יאָהר נאָך איהר טויט, איז דער דאָקומענט פון פערוויים׳ מודה זיין זיך אויף זיין זינד ענטדעקט געוואָרען אין די געהיימע אַרכיוועז פונ׳ם וואַטיקאַן (פּאָבסט׳ס פּאַלאַץ). עס וועט פיליכט זיין אינטערעסאַנט צו דערצעהלען עטוואָס מעהר וועגען דעם דונקעלען דאָקומענט, וועלכער איז איבערהויפּט אינטערעסאַנט בלויז פאַר׳ן היסטאָריקער.

פערוויים איז געווען אַן אַמעריקאַנער, וואָס האָט געשטאַמט פון פּראָוויזען, וועלכער איז אין 1913 געזעסען פאַרשפּאַרט אין דעם ניו

יאָרקער געפענגניש וואַרטענדיג פּראָצעסירט צו ווערען פאַר מאָרד. פון זיין מודה זיין זיך געפינען מיר אויס, אַז ער איז געווען אַ פאַרברעכער. ער איז געווען אַ היציגער, ליידענשאַפטליכער און געפיהלפולער. אין אַ משוגענעם אָנפאַל פון אייפערזוכט האָט ער געטויט זיין פרוי — אַ גאַנץ געוועהנליכע פּאַסירונג אין יענע צייטען. פערוויים איז געווען באַהערשט פון אַ מורא פאַר'ן טוידט, וועגען וועלכען ער רעדט זעהר פיעל אין זיין וידוי. זיך אויסצודרעהען פונ'ם טוידט, וואָלט ער געטהאָן אַלעס און די פּאָליציי־אַגענטען האָבען איהם צוגעגרייט פאַרזיכערענדיג איהם, אַז ער וועט זיך ניט קענען אויסדרעהען פון פאַראורטיילט צו ווערען צום טוידט, אויב זיין פּראָצעס וועט פאָרקומען. אין יענע צייטען פלעגט דער פאַראורטיילטער מאַן אָדער פרוי אַוועקגעזעצט ווערען אויף אַ ספּעציעל־געבויטען עלעקטרישען שטוהל, און אונטער דער אויפזיכט פון פעהיגע דאָקטוירים, איז דער מענש פאַרניכטעט געוואָרען פון אַן עלעקטרישען שטראָם. דאָס פלעגט אָנגערופען ווערען עלעקטר'יזירען, און עס איז געווען זעהר פּאָפּולער אין יענע צייטען. אַנעסטהעזיע (איינשלעפערען מיט אַ שטאַרקען מעדיצין — איבערז.) איז ערשט שפּעטער איינגעפיהרט געוואָרען.

דער פערוויים, אַ גוטער בטבע, נור פון אויבען־אויף, וואהרשיינליך, אַ חיה, ליגענדיג אין געפענגניש און ערוואַרטענדיג אַ שטראָף ניט ווייניגער פונ'ם טוידט, איז איבערגערעדט געוואָרען פון די אַגענטען פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל צו וואַרפען די באָמבע אינ'ם רעפּרעזענטאַנטען־הויז. אינ'ם דאָקומענט איז בפירוש פאַרשריבען, אַז מען האָט איהם געזאָגט, אַז די באָמבע איז אַ שוואַכע און אַז קיין לעבענס וועלען ניט פאַרלוירען געהן. דאָס איז אין איינקלאַנג מיט'ן פאַקט, וואָס די באָמבע איז געווען אַזוי שוואַך, אַז כאָטש זי האָט עקספּלאָדירט ביי עווערהאַרד'ס פיס, האָט זי איהם ניט גע'הרג'עט.

פערוויים איז אַריינגעשמוגעלט געוואָרען אין אַ גאַלעריי, וועלכע איז כלומר'שט געווען צוגעשלאָסען צוליעב פאַררינבטונגען. ער האָט באַדאַרפט אויסקלייבען דעם מאָמענט ווען צו וואַרפען די באָמבע, און ער איז זיך גאַנץ נאַאיוו מודה אַז ער האָט זיך אַזוי שטאַרק פאראינטערעסירט

אין עווערהאַרד׳ס רעדע און דעם גאַנצען טומעל, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט, אַז ער האָט שיער פאַרגעסען אויסצופיהרען זיין שליחות.

ניט נור איז ער באַפרייט געוואָרען פון געפענגניש פאַר זיין האַנד־לונג, נור ער איז באַזאָרגט געוואָרען מיט אַ לעבענס־לענגליכען איינקונפט. ער האָט אָבער ניט לאַנג אויסגעהאַלטען. אין דעם יאָהר 1914 איז ער קראַנק געוואָרען אויף האַרץ־קראַנקהייט און האָט בלויז געלעבט דריי טעג. דאַן האָט ער עס געשיקט נאָך אַ קאַטוילישען פריעסט, פאָטער פעטער דורבאן, און פאַר איהם האָט ער זיך מודה געווען. אַזוי וויכטיג האָט דאָס דער פריעסט אָנגענומען, אַז ער האָט עס אויגעפשריבען און עס באַשטע־טיגט דורך אַ שבועה. וואָס עס האָט פאַסירט נאָך דעם, קענען מיר זיך בלויז פאָרשטעלען. דער דאָקומענט איז געווען וויכטיג גענוג געשיקט צו ווערען קיין רוים. מסתמא האָבען זיך מעכטיגע איינפלוסרייכע מענ־שען אריינגעמישט, און דערפאַר איז ער אונטערדריקט געוואָרען. גאַנצע יאָהר־הונדערטער זיינען אַוועק און די וועלט האָט קיין אהנונג ניט געהאַט פון דעם דאָקומענט. ערשט שפעטער אין לעצטען יאָהר־הונדערט האָט לארבוא, דער בריליאַנטענער איטאַליענישער געלעהרטער דורך אַ צופאַל געפונען דער דאָקומענט אין זיינע פאָרשונגען אין וואַטיקאַן.

היינט איז קיין שום צווייפעל ניטאָ, אַז דער אייזערנער קנאַפּעל איז געווען פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער באָמבע, וואָס האָט עקספלאָדירט אין רעפרעזענטאַנטען־הויז אין 1913. זאָגאַר אויב דער פערוויים־דאָקומענט זאָל קיינמאָל ניט געווען געפונען ווערען, וואָלט מען אויך ניט געקאָנט צווייפלען אין דעם, ווייל די האַנדלונג, וועלכע האָט פאַרשיקט צוויי און פופציג קאָנגרעסלייט אי׳ן געפענגעניש, איז געווען עהנליך צו פיעל אַנדערע טאַטען פון דער אָליגאַרכיע און פאַר זיי פון די קאַפּיטאַליסטען.

נעהמט, למשל, דעם קלאַסישען ביישפיעל פון דעם שוידערליכען געזעצליכען מאָרד פון די אונשולדיגע זאָגענאַנטע היימאַרקעט־אַנאַרכיסטען אין שיקאַגאָ אינ׳ם נייַנצעהנטען יאָהרהונדערט. אין אַ באַזונדערען קלאַס שטעהט די טאַט פון פאַרברענען קאַפּיטאַליסטישען אייגענטום פון די קאַפּיטאַליסטען זעלבסט. פאַר אַזעלכע פאַרברעכענס פלעגען אונשול־דיגע מענשען באַשטראָפט ווערען — „טראַנספעריערט ווערען“ — פלעגט מען עס אָנרופען אין יענע צייטען.

דורך די אַרבייטער־אונרוהען אינם ערשטען טייל פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט זיינען עהנליכע, אָדער מעהר בלוטיגע טאַטען אָפּגעטהאָן געוואָרען פון די קאַפּיטאַליסטען געגען דער מעריב׳דיגער פעדעראַציע פון קוילען־גרעבער. די אייזענבאַהן־סטאַנציע פון אינדעפּענדענס איז צושטערט געוואָרען פון קאַפּיטאַליסטישע אַגענטען. דרייצעהן מענער זיינען גע׳הרג׳עט געוואָרען און פּ׳על מעהר זיינען פאַרוואונדעט געוואָרען. און דאַן האָבען די קאַפּיטאַליסטען, קאָנטראָלירענדיג דעם געזעץ און ריכטער־מאַשינעריע פונ׳ם שטאַאט קאָלאָראַדאָ באַשולדיגט די קוילען־גרעבער מיט דעם פאַרברעכען. און עס האָט שוין געהאַלטען ניט ווייט פון פאַראורטיילען זיי. ראַמיינס, איינער פון די קאַפּיטאַליסטישע געצייג אין דער טאַט, איז פּונקט ווי פּערוויים געווען פאַרשפּאַרט אין אַ געפענגניש פון אַנאַנדער שטאַאט, קענזעס, ערוואַרטענדיג אַ פּראָצעס, און ער איז איבערגערעדט געוואָרען פון קאַפּיטאַליסטישע אַגענטען. נור אין זיין פאַל איז זיין ווידוי אַנאָנסירט געוואָרען אין זיין אייגענער צייט.

דאַן, אין דער זעלבער פּעריאָד, האָט פּאַסירט דער פאַל פון מאָיער און הייוואוד, צוויי שטאַרקע, בראַווע אַרבייטער־פ׳הרער. איינער איז געווען פּרעזידענט און דער צווייטער סעקרעטער פון דער מעריב׳דיגער פעדעראַציע פון מיינערס. דער עקס־גובערנאַטאָר פון איידהאָ איז ערמאָרדעט געוואָרען אויף אַ געהיימען אופן. די סאָציאַליסטען און מיינערס האָבען אָפּען באַשולדיגט די מינען־אייגענטימער מיט דעם פאַרברעכען. דאָך, איבערטרעטענדיג די נאַציאָנאַלע און שטאַאטס־קאָנסטטוציאָנען, און דורך אַ קאָנספּיראַציע פון די גובערנאַטאָרען פון איידעהאָ און קאָלאָראַדאָ, זיינען מאָ׳ער און הייוואוד אַרויסגע׳גנב׳עט געוואָרען, אַריינגעוואָרפען געוואָרען אין געפענגניש און אָנגעקלאָגט געוואָרען אין מאָרד. דער פאַל האָט עס אַרויסגערופען פון יודזשין וו. דעבס, דאַמאָלסדיגער נאַציאָנאַלער פיהרער פון די אַמעריקאַנער סאָציאַליסטען, די פאָלגענדע ווערטער:

„די אַרבייטער־פיהרער, וועלכע מען קען ניט אונטערקויפען אָדער איבערשרעקען, מוזען געכאַפּט און ערמאָרדעט ווערען. דער איינציגער פאַרברעכען פון מאָיער און הייוואוד איז, וואָס זיי זיינען געווען טריי צו דעם אַרבייטער־קלאַס. די קאַפּיטאַליסטען האָבען צוגע׳גנב׳עט אונזער לאַנד, זיי האָבען פאַרדאָרבען אונזער פּאָליטיק, זיי האָבען זיך אויסגע־

לאַכט פון אונזערע געזעצן, און זיי האָבן אונז געטראָטען מיט זייערע פיס. און יעצט האָבן זיי בדעה צו ערנאָרדען אַלע די 'עניגע, וואָס ווילען זיך ניט אונטערוואַרפען צו זייער ברוטאַלער הערשאַפט. די גו־בערנאַטאָרען פון קאָלאָראַדאָ און איידעהאָ פיהרען בלויז אויס ד' בע־פעהלען פון זייערע בעלי־בתים, די פּלוטאָקראַטיע. דער אויסגעשריי איז: „אַרבייטער געגען דער פּלוטאָקראַטיע”. אוי'ב זיי ווילען דערלאַנגען דעם ערשטען טויטליכען קלאַפּ, ווילען מיר אָבער שלאָגען צום לעצט.“

אכצעהנטער קאַפּיטעל

(1) די לעבערליכע בילד אילוסטרירט דעם אונמענשליכען אויפ־פיהרען זיך פון די לאָרדען. בעת מענשען האָבען געשמאַכט פון הונגער, זיינען שוים־ה'נטלעך באַדיענט געוואָרען פון דיענער. דאָס איז געווען אַ גאַנץ ערנסטער מאַסקאַראַד פאַר עווים עווערהאַרד. לעבען און טוידט און אויך די רעוואָלוציע איז געשטאַנען אין קאָן. דאַרום מוז דאָס בילד אָנגענומען ווערען אַלס אַן אמת בילד. דאָס ג'ט אונז אַ קלאָרען באַגריף פון יענע צייטען.

(2) פּולמאַן — דער נאָמען פון די פּראַכטפאָלע אייזענבאַהן־וואַ־גאָנען פון יענער פּעריאָד, און זייער נאָמען איז געווען נאָך דעם מאַן, וועלכער האָט זיי צום ערשטען געבויט.

(3) ניט אַכטענדיג אויף שטענדיגע און גרויסע סכנות, האָט אַננאַ ראלסטאָן דערלעבט די עלטער פון 91 יאָהר. פּונקט ווי די פּאקאקס האָבען זיך אויסגעלאַכט פון די תליונים פון די קעמפּפענדע גרופּען, אַזוי האָט זי זיך אויסגעלאַכט פון די תליונים פונ'ם אייזערנעם קנאַפּעל. זי איז גע־ווען מזל'דיג און האָט זיך געפיהלט זיכער צווישען געפאַהרען. זי זעלבסט איז געווען אַ תליון פון די קעמפּפענדע גרופּען, און באַוואוסט אַלס די רויטע בתולה, איז זי געווען איינע פון ד' באַגייסטערנדע פיגורען פון דער רעוואָלוציע. ווען זי איז געווען אַן אַלטע פרוי פון ניין און זעכציג יאָהר, האָט זי געשאָסען דעם בלוט־הונד האַלקלאָף, ווען ער א'ז

געוועזן אַרומגערינגעלט פון זיינע באַוואָפּענטע באַגלייטער, און אַליין איז זי אַנטלאָפן אונבאַשעדיגט. צום סוף איז זי געשטאָרבן בשלום, פון אַלטקייט, אין אַ געהיימען רעטונגס־פּלאַץ פון די רעוואָלוציאָנערן אין די אזארג־בערג.

(4) נאָכזוכענדיג אַזוי פיעל, ווי מעגליך, דורך דעם גאַנצען מאַטעריאַל פון יענע צייטען, וואָס מיר האָבען יעצט, קענען מיר ניט געפינען קיין שפור פון ביעדענבארד, וועלכען זי דערמאָהנט דאָ. עס ווערט אין ערגעץ ניט דערמאָהנט וועגען איהם אויסער אין דעם עווער־האַרד־מאַנוסקריפּט.

(5) אוי'ב דער נייגיעריגער רייזענדער וועט זיך אָבקעהרען אין דרום זייט פון גלען־עללען, וועט ער זיך געפינען אויף אַ בולוואַרד, וועלכער איז דאָס זעלביגע ווי דער פּאָסט־וועג פון זיעבען הונדערט יאָהר צוריק. אַ פערטעל מייל פון גלען־עללען, באַלד נאָך דער צווייטער בריק, וועט ער בעמערקען אַ שפּאַלט אי'ן דער ערד, וואָס לויפט ווי אַ וואונד איבער'ן לאַנד צו אַ גרופּע באַוואַלדעטע בערגלעך. דער שפּאַלט איז דער צייכען פונ'ם פארצייטיגען גרענעץ, וואָס אין די צייטען פון פּרי־וואַט־אייגענטום האָט אָבגעטיילט די פאַרם פון איינעם אַ אַשאַוועי. אַ פראַנצויזישער פּיאָנער פון קאַליפאָרניע, וועלכער איז געקומען פון זיין געבורט־לאַנד אין יענע געלד־זוכעניש־צייטען. די באַוואַלדעטע בערגלעך זיינען דיזעלביגע, וואָס עווויס עווערהאַרד האָט באַשריבען.

די גרויסע ערד־ציטערניש פון 2368 האָט אָבגעבראָכען אַ זייט פון איינעם פון די בערג און עס אריינגעוואָרפען אינ'ם לאָך, וואו די עווערהאַרדס האָבען זיך באַהאַלטען. זינט דיזער מאַנוסקריפּט איז געפונען געוואָרען, האָט מען דאָרטען געגראָבען, און די הויז, די צוויי הויל־צימערען, און די גאַנצע אָנגעזאַמעלטע מיסט פון אַ לאַנגער וואָוינונג איז ענטדעקט געוואָרען. פיעל ווערטהפולע אַנטיקען זיינען געפונען געוואָרען, צווישען וועלכע בי'עדענבאַרד'ס רויך־זאַפער, וואָס איז דערמאָנט געוואָרען אינ'ם מאַנוסקריפּט, איז אויך געפונען געוואָרען. סטודענטען וואָס זיינען פאראינטערעסירט אין אַזעלכע זאַכען, זאָלען לעזען די בראָשורע פון אַרנאָלד בענטהאַם, וועלכע וועט געדרוקט ווערען קירצליך.

אַ מייל אין צפון־מערב־זייט פונ'ם פּלאַץ איז די וויק־ראבין־לאדזש

בײם פאַראײניגונג פון װילד־װאַסער און סאַנאַמאַ־שטראָם. אין װײק־ראַבין־לאַדזש האָט עװיס עװערהאַרד געװאױנט שפּעטער קורצע פּעריאָדען, װען, פאַרקלײדט אַלס אַן אַגענט־פּראָװאָקאַטאָר פון׳ם אײזערנעם קנאַפּעל, האָט זי געקענט שפּילען איהר ראָלע אונגעשטערט צװישען מענשען און װיכטיגע פּאַסירונגען. די אָפיציעלע ערלױבניש צו װאױנען אין װײק־ראַבין־לאַדזש איז נאָך דאָ אין די רעקאָרדס, און אונטערגעשריבען פון אַזאַ פּערזענליכקײט װי װיקסאָן, אײנער פון די קלענערע אָליגאַרכיען דערמאָנט אין דעם מאַנוסקריפּט.

נײנצעהנטער קאַפּיטעל

(1) פאָרשטעלונג איז געװען אַ קונסט דורך יענער פּעריאָד. די רעװאָלוציאָנערען האָבען אױפגעהאַלטען אַקטיאָרען־שולען אין אַלע זײערע שוץ־פּלעצער. זײ האָבען אָפּגעלאַכט פון אַזעלכע נעבען־זאַכען װי פּאַרוקען, פאַלשע בערד, באַלשע ברעמען, און אַזעלכע זאַכען, װאָס די טעאַטער־אַקטיאָרען באַנוצען אין זײער קונסט. די רעװאָלוציאָנערע שפּיעל איז געװען אַ שפּיעל אױף לעבען און טױדט, און אַזעלכע פּשוט׳ע נעבען־זאַכען זײנען בלױז געװען אַ נעץ. די פּאָרשטעלונג האָט באַדאַרפט זײן אַ פונדאַמענטאַלע, אַ דורכדרינגענדע, אַ טײל פון דעם מענשענ׳ס װעזען, צו מין צװײטע נאַטור. די רויטע בתולה, זאָגט מען, איז געװען אַ קינסטלערין אין דעם פאַך. און דערפאַר, גלױבט מען, האָט זי געלעבט אַזױ לאַנג.

(2) פאַרשװינדען איז געװען אײנע פון די שװידערליכסטע פּאַסירונגען פון יענער צײט. אַלס אַ טעמאַ אין דער ליטעראַטור זעהען מיר עס גאַנץ אָפט. דאָס איז געװען אַן אונפאַרמײדליכע פאָלגע פון יענער אונטעראירדישער מלחמה, װאָס האָט געבושעװעט דורך יענע דרײ יאָהרהונדערטער. די ערשײנונג האָט פּאַסירט אַזױ אָפט צװישען די אָליגאַרכיען אָדער די אַרבײטער־קליקעס פּונקט װי צװישען די רעװאָלוציאָנערען. אָהן אַ װאַרנונג, אָהן אַ שום סליאַד זײנען מענער, פרויען

און קינדער זאָגאַר פֿאַרשוואונדען געוואָרען און מען האָט מעהר ניט געהערט פֿון זיי.

(3) דו־באָיס, דער יעצטיגער אַויפֿזעהער אין דער ביבליאָטעק אין אַרדים, שטאַמט אַרוים פֿון דעם רעוואָלוציאָנערען פֿאָר פֿאָלק.

(4) אַ חוץ די אַרבייטער־קליקע, האָט זיך אויך ענטוויקעלט אַ מיליטערישע קליקע. אַן אַרמעע פֿון פּראָפֿעסיאָנעלע סאָלדאַטען איז געגרינדעט געוואָרען, וועמעס אָפֿיציערען זיינען געווען מיטגליעדער פֿון דער אָליגאַרכיע און באַוואוסט אַלס מערסענאַרים (פֿאַרקויפֿטע נשמות). די אַרמעע האָט פֿאַרנומען דעם פּלאַץ פֿון די מיליץ, וועלכע האָט זיך אַרויסגעצייגט אונפּראַקטיש אונטער'ן נייעם רעזשים. אויסער דער געהיים־פּאָליציי פֿון דעם אייזערנעם קנאַפּעל, האָבען זיי אויך עטאַבלירט אַ געהיים־פּאָליציי פֿון די מערסענאַרים, וועלכע האָט געדיענט אַלס אַ פֿאַרבינדענדע קייט צווישען דער פּאָליציי און דער מיליטער.

(5) ערשט נאָך דער אונטערדריקונג פֿון דער צווייטער רעוואָלוציע, זיינען די „פּריסקאָ־רויטע“ ווידער געווען ערפֿאָלגרייך, און עס האָט אָנגעהאַלטען פֿאַר צוויי דורות. דאַן איז אַן אגענט פֿון דעם אייזערנעם קנאַפּעל געוואָרען אַ מיטגליד פֿון דער גרופּע, האָט דורכגעדרונגען זייערע סודות און זי חרוב געמאַכט. דאָס האָט פּאַסירט אין 2002. די מיטגלידער זיינען אומגעבראַכט געוואָרען איינציגווייז, יעדער דריי וואָכען, און זייערע קערפּערס פֿלעגען אויפֿגעהאַנגען ווערען אין דער אַרבייטער־געטאָ פֿון סאַן־פֿראַנציסקאָ.

(6) בענטאָן־האַרבאָר שוין־פּלאַן איז געווען אַ אונטעראירדישע וואוינונג, וועמענס אַריינגאַנג איז געווען קלוג געפּלאַנעוועט, ווייל עס האָט אויסגעקוקט ווי אַ ברונען. עס עקזיסטירט נאָך יעצט און איז נאָך אין אַ גוטען צושטאַנד, און דער נייגעריגער באַזוכער קען נאָך היינט געהן דורך די פֿיעל לאַבירינטען צום פֿאַרזאַמלונגס־זאַל, וואו די סצענע, וואָס עווערהאַרד באַשרייבט, האָט זיכער פּאַסירט. ווייטער זיינען די צעלען. וואו די אַרעסטירטע זיינען געזעסען. און דער טוידטען־קאַמער. נאָך ווייטער איז דאָס בית־עולם — לאַנגע, שלענגעלדיגע גאַלערען אויסגעהאַקט אין די שטיינער, וואו שורות'ווייז ליעגען די

רעוואָלוציאָנערען, פונקט ווי זייערע קאַמעראַדען האָבען זיי לאַנג צוריק אָוועקגעלעגט.

צוואַנציגסטער קאַפּיטעל

(1) צו יענער צייט איז פּאָליגאַמי נאָך אָנגעגאַנגען אין טירקיי.

(2) דאָס איז ניט קיין באַריהמעריי פון עווים עווערהאַרד. די סאַמע בעסטע פון דער אַרטיסטישער און אינטעלעקטועלער וועלט זיינען געווען רעוואָלוציאָנערען. אַ חוץ איינציגע מוזיקער, זינגער און אַ פּאָר אָליגאַרכען, זיינען אַלע גרויסע שעפער פון יענער פּעריאָד, וועמענס נעמען זיינען אויך באַוואוסט היינט צו טאָג געווען רעוואָלוציאָנערען.

(3) זאָגאַר אַזוי שפּעט ווי אין יענער פּעריאָד פלעגען סמעטענע און פּוטער געמאַכט ווערען פון קוה־מילך. די לאַבאָראַטאָריע־פּאָרבאַריי־טעטע שפּייזען זיינען נאָך ניט באַוואוסט געווען.

(4) אין דער גאַנצער ליטעראַטור און אַלע דאָקומענטען פון יענער צייט ווערט אָפט דערמאָהנט דער נאָמען פון פּאָעט רודאָלף מענדעלהאל. זיינען קאַמעראַדען האָבען איהם גערופען „דער פלאַם“. ער איז אָהן צווייפעל געווען אַ גרויסער טאַלאַנט: דאָך אַ חוץ קליינע פראַגמענטען פון זיינע ליעדער, וועלכע זיינען ציטירט אין די ביכער פון אַנדערע שרייבער, איז פון זיינע שריפטען גאָר ניט פאַרבליבען. דער אייזערנער קנאַפּעל האָט איהם פאַרניכטעט אין 1228.

(5) דער פאַל פון דעם יונגען־מאַן איז ניט געווען אויסערגעוועהנ־ליך. פיעל יונגע אָליגאַרכען, אָדער צוליעב אַ געפיהל פון גערעכטיגקייט, אָדער זייענדיג באַגייסטערט פון דער פּראַכט פון דער רעוואָלוציע, האָבען אויפגעאָפּפערט זייער לעבען פאַר דער רעוואָלוציע. אויף אַן עהנליכען שטייגער האָבען פיעל קינדער פון דעם רוסישען אַדעל געשפּיעלט זייער ראָלע אין דער פריהערדיגער און לאַנג־פאַרצויגענער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד.

(1) די מערסענאַרים האָבען אין די לעצטע יאָהרען פון דעם אייזער־נעם קנאַפּעל געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָלע. זיי זיינען געווען דער באַלאַנס אין די קאַמפּפען צווישען די אַרבייטער־קליקעס און די אָליגאַרכען, און זיי פלעגען צולעגען זייער מאַכט אָט צו איין זייט, אָט צו דער צווייטער, וועדליג עס האָט זיך געלוינט זייערע אינטריגען און קאָנ־ספּיראַציעס.

(2) אַרדיס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1942, וועהרענד אסגארד איז ערשט געגרינדעט געוואָרען אין 1984. עס האָט גענומען צוויי און פופציג יאָהר צו בויען די שטאָדט, און דורך דער צייט זיינען אַ האַלב מיליאָן שקלאַפען געווען באַשעפטיגט. פיעל מאָל האָט די צאָהל דער־גרייכט אַ מיליאָן — ניט רעכענענדיג די טויזענדער און טויזענדער אַנדערע אַרבייטער און קינסטלער.

(3) צווישען די רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך געפונען פיעל כירורגען, און זיי זיינען געווען וואונדערבאַר־פעהיג אין דער קונסט. ווי עווים עווערהאַרד דריקט זיך אויס, האָבען זיי בוכשטעבליך געקענט איבערמאַכען אַ מענשען. ביי זיי איז געווען אַ קלייניגקייט אַראָפּצו־נעהמען אַ וואונד־צייכען. זיי האָבען געקענט איבערבייטען די געזיכטס־ציגע מיט אַזעלכע מיקראָסקאָפּישע איינצעלהייטען, אַז קיין סימן פון זייער אַרבייט איז ניט געבליבען. דער נאָז איז געווען זייער ליעבלינגס־אָרגאַן, אויף וועלכען זיי האָבען געטהאָן זייער אַרבייט. הויט־צוזעצונ־גען און איבערפלאַנצען האָר זיינען געווען אַלטעגליכע אָפּעראַציעס. די נייע אויסדריקע אויף געזיכטער, וואָס זיי פלעגען אויסבילדען, איז געווען ווי מיט כשוף. אויגען און ברעמען, ליפּען, מיילער, און אויערען פלעגען געענצליך געביטען ווערען. דורך וואונדערבאַרע אָפּעראַציעס אויפ׳ן צונג, נאָז, האַלז און דעם גאָרגעל פלעגען זיי פאַרענדערען דעם מענשענ׳ס אויסשפּראַך. שוידערליכע צייטען רופען אַרויס אַ געברויך פאַר שוידערליכע מיטלען, און די כירורגען פאַר דער רעוואָלוציע האָבען געטהאָן נאָבעלע אַרבייט. זיי פלעגען אויך קענען מאַכען אַ מענשען

העכער מיט פיער אָדער פינף אינטשעס און איהם אויך נידריגער מאַכען מיט צוויי אינטשעס. די גאַנצע קונסט עקזיסטירט היינט ניט און מיר געברויכען איהר אויך ניט.

צוויי און צוואנציגסטער קאפיטעל

(1) שיקאַגאָ איז געוועזן דער אינדוסטריעלער גיהנום פונ'ם נײַנ־צעהנטען יאָהרהונדערט. אַ מאָדנער אַנעקדאָט וועגען דזשאהן בוירנס ווערט דערצעהלט נאָך היינט־צו־טאָג. דזשאהן בוירנס איז געווען אַ גרויסער ענגלישער אַרבייטער־פיהרער און צו איין צייט אַ מיטגליעד פונ'ם ענגלישען מיניסטעריום. ווען ער האָט אַ מאָל באַזוכט שיקאַגאָ, מאַכענדיג אַ רייזע איבער די פאַראייניגטע שטאַאטען, האָט איהם אַ צייטונגס־רעפּאָרטער געפרעגט אַ מיינונג וועגען דער שטאָדט. 'שיקאַגאָ", האָט בוירנס געענטפערט, „איז אַ קליינע אויסגאַבע פונ'ם גיהנום". אַ קורצע צייט שפּעטער, ווען ער האָט באַשטיגען די שיף צוריקצופאָהרען קיין ענגלאַנד, האָט איהם אַן אַנדער רעפּאָרטער אָבגעשטעלט און גע־פרעגט. צי ער האָט געביטען זיין מיינונג וועגען שיקאַגאָ. „יא, איך האָב געביטען מיין מיינונג", איז געווען זיין ענטפער, „מיין יעצטיגע מיינונג איז, אַז דער גיהנום איז אַ קליינע אויסגאַבע פון שיקאַגאָ".

(2) דער צוג איז געווען באַריהמט אַלס דער שנעלסטער אין דער וועלט. עס איז געווען אַ באַריהמטער צוג.

פיער און צוואנציגסטער קאפיטעל

(1) אין יענע צייטען איז דאָס לאַנד געווען אַזוי ווענינ באַזעצט, דאָס ווילדע חיות זיינען אָפט געווען אַ געפאַהר. אין קאַליפאָרניא איז געווען דער מנהג פון קראָליק־טרייבעריי. אין אַ באַשטימטען טאָג. פלעגען אַלע פאַרמערס פון אַ געגענד זיך פאַרזאַמלען און דאַן פאָרמירען

שורות, אַרומרינגלענדיג אַ געוויסע שטרעקע, טרייבענדיג די קראַליקעס אין זייערע טויזענדער אין אַ פאַרבאַריטעטען פאַרצאַמונגס־פּלאַץ, וואו מענער און אינגלעך פלעגען זיי דערשלאָגען צום טוידט.

(2) עס איז ניט געווען באַשטימט פאַר אַ לאַנגער צייט, צי די פאַרברענונג פון דער צפון־זייט געטאָ איז געווען צופעליג, צי די מער־סענאַרים האָבען עס געטהאָן; נור עס איז יעצט זיכער באַשטעטיגט, דאָס די געטאָ איז אונטערגעצונדען געוואָרען פון די מערסענאַרים אויפ׳ן באַפעהל פון זייערע בעאַמטע.

(3) איניגע געביידען האָבען אויסגעהאַלטען אַ וואָך צייט, און איינע האָט אויסגעהאַלטען עלף טעג. יעדע געביידע האָט געמוזט גע־שטורעמט ווערען ווי אַ פעסטונג, און די מערסענאַרים האָבען געמוזט קעמפפען פון איין עטאַזש צום צווייטען. דאָס איז געווען אַ קאַמפף צום טוידט. איינער האָט אויפ׳ן צווייטען קיין רחמנות ניט געהאַט און די רעוואָלוציאָנערען האָבען געהאַט די אויבער־האַנד מיט דעם, וואָס זיי זיינען אימער געשטאַנען פון אויבען. בעת די רעוואָלוציאָנערען זיינען אַלע פאַרניכטעט געוואָרען, האָבען זיי זיך אָם ווענינסטען נוקם געווען. דער שטאָלצער שיקאַגאָער פּראָלעטאַריאַט האָט אויפגעהאַלטען זיין טראַדיציע, ווייל ער האָט אויסגע׳הרג׳עט פּונים שונא פּונקט אַזוי פיעל, וויפיעל זיינע מיטגליעדער זיינען גע׳הרג׳עט געוואָרען.

פינף און צוואנציגסטער קאַפּיטעל

(1) די יאָהר־ביכער פון דער קורצער פעריאָד פון פאַרצווייפלונג זיינען פול מיט געשיכטען פון בלוט און טוידט. נקמה איז געווען דער לייטענדער מאָטיוו און די מיטגליעדער פון די טעראָריסטישע אָרגאַני־זאַציעס האָבען ניט געשאַנעוועט זייער לעבען און זיינען געווען האָפ־נונגסלאָז וועגען דער צוקונפט. די דאַנייטעס, דער נאָמען איז גענומען פון דער מאָרמאָנישער מיטאָלאָגיע, זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען אין די מערב־בערג פון לאַנד און האָבען זיך פאַרשפּרייט איבער׳ן גאַנצען פּאַסיפישען ברעג פון פּאַנאַמאַ ביז אַלאַסקאַ. די וואַלקירעס זיינען

געוועז פרויען. זיי זיינען געוועז די שוידערליכסטע פון אַלע. קיין פרוי, וואָס האָט ניט פאַרלוירען קיין נאָהענטע קרובים דורך דער אָליגאַר־כיע, האָט געקענט אַריינטרעטען אַלס מיטגליעד אין דער אָרגאַניזאַציע. זיי פלעגען פייניגען זייערע אַרעסטאַנטען ביז צום טויט. אַן׳אַנדער באַריהמטע פרויען־אָרגאַניזאַציע איז געוועז די מלחמה־אַלמנות, אַז אָרגאַניזאַציאָן ענהליך צו די וואַלקירס, איז געוועז די בערסערקעס. די מענער האָבען פשוט געהאַלטען זייער לעבען פאַר הפקר, און זיי האָבען עס גענצליך פאַרניכטעט די מערסענאַרי־שטאָדט בעלאָנא, מיט איהר באַפעל־קערונג פון איבער הונדערט טויזענד נפשות. די בעלאַמיטעס און העלאָ־מיטעס זיינען געוועז אַ צווילינג שקלאַפען־אָרגאַניזאַציעס, וועהרענד אַ נייע רעליגיעזע סעקטע, וואָס האָט ניט לאַנג עקזיסטירט, האָט זיך אָנגע־רופען מיט דעם נאָמען „גאָט׳ס צאָרן״. אום צו צייגען דאָס משוגעת און צומישעניש פון יענע צייטען, וועלען מיר בלויז דערמאָנען די פאָלגענדע: די בלוטענדע הערצער, די קינדער פון פריה־מאָרגען, די מאָרגענשטערען, די פלאַמינגאָס, די דרייעקענדיגע, די דריי־שטאַנגען, די רובאָניקס, די ראַכע־נעהמערס, די קאַמאַנטשעס און די ערעבוזיטס.

7614

Albert J. Latner
Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

בעל לאנדאן, דזשעק
לאנ דער איזערנער קנאפל

7614

7614